ఓం

శుభమస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీమచ్ఛేవలాఖ్యదేశావతంసదేవగిర్యాఖ్యనగరాధీశ

శ్రీమచ్ఛర్వ్రివంశసమ్భూతమహాదేవాఖ్య

మహారాజమన్త్రిపదపీమలజ్కృతవద్భిః

శ్రీవత్సవంశముక్తాఫలవాసుదేవాత్మజకామదేవాఖ్య

భూసురవరాత్మజైః

శ్రీహేమాద్రిసూరిభిర్విరచితే

చతుర్వర్గచిన్తామణ్యాఖ్యే

ధర్మశాస్త్రే

సర్వేషామత్యన్తావశ్యకఃప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయోయం

శ్రీమన్మహీశూరపురీవిరాజమానదివ్యరత్నసింహా

సనారూఢశ్రీమచ్చామరాజమహారాజాశ్రితేన

ధర్మాధికారిచక్రవర్త్యయ్యఙ్గార్యేణ

విద్వత్పుస్తకసాహాయ్యాద్యథామతిసంశోధ్య

మహీశూరపురీమధ్యవర్తిన్యాం

విద్యాతరఙ్గిణ్యాఖ్యాయాం

స్వీయముద్రాక్షరశాలాయాం

ముదాత్తనైస్సుఖ్యపరికాశితస్సమ్వారితో

విజయతేతరామ్

ఇదానీమేతన్మూల్యంరూప్యత్రయమ్

సర్వజిద్వత్సరశ్రావణశుద్ధద్వితీయా

పుట	విషయాః
౧	మజ్జలాచరణం ఉపోద్ఘాతః
౩	బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తమ్
౭	గురుహత్యాప్రాయశ్చిత్తమ్
౯	క్షత్రియస్యబ్రహ్మహత్యాప్రా
౯	విట్శూద్రయోర్బ్రహ్మహత్యా
౧౧	విప్రస్యక్షత్రవైశ్యహత్యాప్రా
౧౩	విప్రస్యశూద్రవధప్రాయశ్చి
౧౪	క్షత్రస్యవైశ్యవధప్రాయశ్చి
౧౪	వైశ్యస్యక్షత్రవధప్రాయశ్చి
౧౫	శూద్రస్యవైశ్యహత్యాప్రాయ
,,	వైశ్యస్యశూద్రహత్యాప్రాయ
౧౬	విప్రాదీనాంచండాలవధప్రాయ
౧౭	కర్మచండాలగ్రానుచండాలవధ
౧౯	నిమిత్తబ్రహ్మహత్యాప్రాయ
౨౦	సురాపానప్రాయశ్చిత్తమ్
౨౩	సువర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్
౨౫	రజతాదిస్తేయప్రాయశ్చి
౨౭	కాంస్యస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్
౨౯	ధాన్యస్తేయపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౩౦	వస్త్రస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్
౩౧	గురుతల్పగమనప్రాయశ్చిత్తం
౩౩	మాతృభిన్నస్త్రీగమనపాప
౩౪	మహాపాతకితంసర్గిప్రాయశ్చి
౩౫	గోవధపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౩౬	నిమిత్తగోవధప్రాయశ్చిత్తమ్
౩౯	గోవత్సహననపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౦	వృషభహననపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౩	గజవధప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౩	అశ్వవధపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౪	ఉష్ట్రవధపాపప్రాయశ్చిత్తమ్

పుట	విషయాః
౪౫	ఖరహననపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౬	మహిషీవధపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౭	మహిషవధప్రాయశ్చిత్తమ్
౪౮	అజబస్తవధప్రాయశ్చిత్తం
౪౯	చుంబకపుష్పారామచ్ఛేదపాప
౫౦	తట్టాకదేవాలయచ్ఛేదనపాప
౫౧	అనాశ్రమివానపాపప్రాయశ్చిత్త
౫౩	భృతకాధ్యాపనపాపప్రాయశ్చిత్త
౫౪	భృతకాధ్వర్యుత్వాధీతవిస్మృతి
౫౫	గుర్వధిక్షేపప్రాయశ్చిత్తమ్
౫౬	గురావధ్యవివేకప్రాయశ్చిత్త
౫౭	తండులాద్యపణ్యవిక్రయప్రా
౫౮	నిన్దితార్థనృధాకృషిజీవనప్రా
౫౯	నిన్దితాద్ధ్యాదానవార్ధుష్యజీ
	వనప్రాయశ్చిత్తమ్
౬౦	హింసాయన్త్రవిధానప్రా
,,	సజ్జీకరణప్రాయశ్చిత్తమ్
౬౧	ఆత్మవిక్రియప్రాయశ్చిత్తం
౬౩	సుతవిక్రియప్రాయశ్చిత్తమ్
౬౪	పత్నీవిక్రియప్రాయశ్చిత్తమ్
౬౫	పుత్రీవిక్రియప్రాయశ్చిత్తమ్
౬౫	ధేనుగజవిక్రియప్రాయశ్చిత్త
౬౬	అనడుత్మహిషీవిక్రియపాప
౬౭	మహిషాజబస్తవిక్రియప్రా
౬౮	ఉష్ట్రహరిణీవిక్రియప్రాయశ్చి
౬౯	రురువిక్రయపాపప్రాయశ్చిత్తమ్
౭౦	అశ్వదుష్టమృగవిక్రయప్రాయ
౭౧	ఆరణ్యకమృగపక్షివిక్రయప్రా
,,	గోధూమతిలమాషముద్గతణ్డు
	లవిక్రియపాపప్రాయశ్చిత్తమ్

పుట	విషయాః	పుట	విషయాః
౭౨	వ్రీహ్యాదిధాన్యవిక్రియప్రా	౧౦౨	కన్దాదిహరణకాశహరణపా
౭౩	గుడలవణవిక్రయప్రాయశ్చి	౧౦౩	శాకపర్ణేన్ధనాదిహరణపాయ
౭౪	కార్పాసనీలీవిక్రయపాయ	౧౦౪	జలభక్ష్యభోజ్యహరణపాయ
౭౫	పలాణ్డులశునాదిహిఙ్గ్వాదివి	౧౦౫	రుడాశుక్రముకగుడహరణ
౭౬	రసవిక్రియ ప్రాయశ్చిత్తమ్	౧౦౬	క్షీరదధ్యాదిత్రికటుకహరణ
౭౭	హరిద్రాదిమూలక్రముకాదివి	౧౦౭	రసౌషధగృహోపకరణహరణ
౭౮	చర్మవిక్రయదాసీనఖదన్తవి	౧౦౮	శస్త్రాదిహరణమూర్ణనిరోధ
౭౯	ఉపకేశాన్నవిక్రయపాయశ్చి	౧౦౯	తటాకాదిహరణపాయశ్చిత్త
౮౦	గోరసమధుమాంసవిక్రయ		పరిదానప్రతిగ్రహప్రాయ
౮౧	సాలగ్రామాదివిక్రయప్రా	౧౧౦	కూటసాక్షిప్రాయశ్చిత్తమ్
౮౨	పుష్పఫలాన్నాదివిక్రయప్రా	౧౧౧	పుస్తకాదిసాలగ్రామాదిహర
౮౩	రుద్రాక్షసువర్ణవిక్రయప్రా		ణచణ్డాలీగమనపాయశ్చి
౮౪	రజతతామ్రకాంస్యాదివిక్ర	౧౧౨	తురుష్కగమనపాయశ్చిత్త
౮౫	గృహోపకరణకస్తూర్యాదివి	౧౧౩	షోడశవిధచణ్డాలస్వరూపం
౮౬	ధర్మవిక్రయశ్రుతిస్మృత్యాది		రజకీగమనపాయశ్చిత్తంచ
౮౭	నామవిక్రయనానావస్తువి	౧౧౪	చర్మకారస్త్రీగమనపాయ
౮౮	నిక్షేపహరణధేనుహరణపా	౧౧౫	నటినీగమనపాయశ్చిత్తమ్
౮౯	వత్సహరణానడుద్ధరణపాయ	౧౧౬	వైవర్తస్త్రీమేదస్త్రీగమన
౯౦	మహిషీహరణపాయశ్చిత్తం	౧౧౭	భిల్లస్వర్ణకారసౌచికస్త్రీగమ
౯౧	మహిషగజాశ్వహరణపాయ	౧౧౮	తక్షకతిలయన్త్రీమాంసవిక్రి
౯౨	ఉష్ట్రస్తేయఖరస్తేయప్రాయ		యిస్త్రీగమనపాయిశ్చిత్తమ్
౯౩	అజబస్తారణ్యకమృగహరణ	౧౧౯	కులాలమద్యవిక్రయిస్త్రీగ
౯౪	గ్రామ్యపశుపక్షిమృగభూహర	౧౨౦	కారుకనాపితస్త్రీగమనపా
౯౫	స్వదత్తాపహారరత్నాపహార	,,	బ్రహ్మచణ్డాలస్త్రీగమనపా
౯౬	బాలహరణకన్యాహరణపా	౧౨౧	రజస్వలావిధవాగమనపా
౯౭	నారీపురుషహరణపాయశ్చి	౧౨౨	వేశ్యాగమనపాయశ్చిత్తమ్
౯౮	వేశ్యాదాసీహరణపాయశ్చి	౧౨౩	దాసీపాషణ్డపతితశూద్రస్త్రీ
౯౯	శయ్యాయానహరణపాయ	౧౨౪	మద్యపస్త్రీగమనపాయశ్చి
౧౦౦	ఉపానచ్ఛత్రచామరహరణ	,,	ఋతుకాలపరిత్యాగపాయ
౧౦౧	పుష్పఫలాపహారపాయశ్చిత్త	౧౨౫	కన్యాగమనకన్యాదూషణప్ర

పుట	విషయాః
౧౩౯	పుంసిమైథునపాయశ్చిత్తమ్
	ఖరోష్ట్రాదిమైథునప్రాయశ్చి
౧౩౦	అయోన్యాదిరేతోవినర్జనప్రా
౧౩౧	అవకీర్ణిప్రాయశ్చిత్తమ్
,,	మిథ్యోదితప్రాయశ్చిత్తమ్
౧౩౩	అభిశస్తప్రాయశ్చిత్తమ్
,,	కుగ్రామివానకుజనసేవాప్రా
౧౩౪	ఖరోష్ట్రీద్వారోహణపాయ
౧౩౫	ఊఢావివాహపాయశ్చిత్తం
	మాతృష్వసృసనాభిబంధపరిణయ
౧౩౫	స్వదారపరిత్యాగపాయశ్చి
౧౩౬	అసంస్కృతకన్యారజోదర్శన
,,	కారాగృహవాసపాయశ్చి
౧౩౭	బస్తీగృహీతనారీపాయశ్చిత్త
,,	జేమథార్థంమద్యస్తన్యపాన
౧౩౮	జాతిభ్రంశకరపాయశ్చిత్తం
౧౩౯	అయుతబ్రాహ్మణసహస్రిబ్రా
	హ్మణదీర్ఘసత్రశూద్రసత్రిభో
౧౪౦	శూద్రవైశ్యాగృహేస్వయం
	పాకాన్నభోజనపాయశ్చిత్త
౧౪౧	ఏకోద్దిష్టనగ్నశ్రాద్ధాద్యన్న
	భోజనసూతకద్వితయభోజన
౧౪౨	శ్రాద్ధశిష్టాన్నభోజనపాయ
౧౪౩	క్రీతాన్నసఙ్ఘాన్నభోజనపా
౧౪౪	యాగాన్నభోజనపాయశ్చి
౧౪౫	చౌల-గణక-దేవలకాన్నభోజ
,,	అస్నానభోజనపాయశ్చిత్తం
౧౪౬	పర్యుషితాన్నదుర్భిక్ష్యభక్షణ
౧౪౭	దుష్టశాకానిమిత్తపరమాన్న
	కృసరాన్నభోజనపాయశ్చి

పుట	విషయాః
౧౪౮	ఏకాదశ్యన్నవ్రాత్యాన్నకుష్ఠ్య
	న్నభోజనపాయశ్చిత్తమ్
౧౪౯	కుణ్డగోళకపరివిత్తిపరివే త్తృ
	న్నభోజనపాయశ్చిత్తమ్
౧౫౦	యత్యన్నదమ్పతిశిష్టాన్నోచ్చి
	ష్టాన్నభోజనపాయశ్చిత్తమ్
౧౫౧	పత్న్యనహభోజనపాయశ్చిత్త
,,	శూద్రభాండభోజనప్రా
౧౫౨	పతితదుర్భర్దుష్టపత్యుత్సృష్టా
	కకరమథితకాదిశ్వేతవృన్తా
	కరక్తశిగ్రువిభక్షణపాయ
౧౫౩	తామ్రపాత్రస్థగవ్యభక్షణ
౧౫౪	పీతశేషోదకముఖనోదకపాన
	ఖరోష్ట్రీక్షీరాదిపానపాయ
౧౫౫	మనుష్యమృగపక్ష్యాదిమల
	మూత్రాదిభక్షణపాయశ్చిత్త
౧౫౬	అస్థిచర్మపక్షిలోమకేశోపహ
	తశాకాన్నభోజనపాయశ్చి
౧౫౭	దీపనిర్వాణ-ఏకహస్త-వామ
	హస్త-వటపాషాణాదిభోజన
౧౫౮	శవాశ్రితగ్రామ-నూర్యసేమో
	పరాగకాలభోజనపాయశ్చి
౧౫౯	భిన్నపాత్రభోజనపాయశ్చి
,,	సన్ధ్యాభోజనాదికాలేచండా
	లాదిధ్వనిశ్రవణపాయశ్చిత్త
౧౬౦	సత్ర్యృతుకాలేసూకరాదిదర్శ
,,	రజస్వలాన్నభోజనపాయ
౧౬౧	శూద్రాదిస్పృష్టదృష్టాన్నభో
,,	నిషిద్ధదినద్వ్యోభోజనపాయ
౧౬౨	దేవార్చనవైశ్వదేవరహితాన్న

పుట	విషయాః	పుట	విషయాః
,,	ఉష్ణోదకకూపాదకస్నానమృత్తి	,,	పిథాయకప్రాయశ్చిత్తమ్
	కాహీనశౌచప్రాయశ్చిత్తమ్	౧౭౯	అనువాదకప్రాయశ్చిత్తమ్
౧౬౩	శిఖోపవీతేవినాభోజనప్రా	,,	దేశాన్తరమరణే-తదస్థిశరీరా
,,	భోజనకాలేక్రుద్ధబృహ్మణా		భావేచప్రాయశ్చిత్తమ్
	పానవాయూత్సర్గప్రాయశ్చి	౧౮౦	వ్రణేకీమ్యుత్పత్తిప్రాయశ్చి
౧౬౪	సూతకద్వితయాన్నభోజన	౧౮౧	మృతస్యపునరాగమనేపాప్ర
,,	అన్యోన్యసంస్పృష్టాన్నభోజన	౧౮౩	ద్వాదశేవర్షాత్పరమాగతభార్
౧౬౫	శివనిర్మాల్యభోజనప్రాయశ్చి		తృపుత్రాదిదర్శనేపాప్రాయశ్చి
౧౬౬	నీలీసస్నేహభోజనపాప్రాయశ్చి	౧౮౩	సూతకద్వయమరణేప్రా య
,,	ప్రకీర్ణకేమృతిప్రాయశ్చి	౧౮౪	సహగమనభీతాయాఃపాప్రాయ
౧౬౭	దుర్మృతవాహనాదిపాప్రాయశ్చి	,,	దేశాన్తరమృతాహితాగ్నే
౧౬౮	మూల్యేనశవవహనప్రాయ		ర్లౌకికాగ్నిదాహేపాప్రాయశ్చి
,,	భస్మీస్థాపంచకమరణేప్రాయ	౧౮౫	గర్భిణీసూతికామరణేపాప్రాయ
౧౭౦	నన్దాభద్రాదితిథి-ముష్టహార-శ్రీ	౧౮౬	రజస్వలామరణెపాప్రాయశ్చిత్త
	పాన్నతత్రమరణప్రాయశ్చి	,,	ఆహితాగ్నెర్దుర్మృతిపాప్రాయ
౧౭౧	వణ్ణిమిత్తపాప్రాయశ్చిత్తమ్	౧౮౭	అపస్మారిశ్వసృగాలాదిదంశ
౧౭౩	శవోపర్యుచ్ఛిష్టపతనప్రాయ		మరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్
,,	శవస్యకేశాద్రాదిస్పర్శనప్రాయ	౧౮౮	పొడశవర్షకాలాతిక్రమేప్రా
,,	అసంధ్యవభంజనప్రాయశ్చి	,,	గర్భాధానత్యాగపాప్రాయశ్చి
౧౭౩	శవపతనాగ్నిపతనప్రాయశ్చి	౧౮౯	సీమన్తపుంసవనాకరణేపాప్ర
౧౭౪	దాహోర్ధ్వస్యఖననే-ఖననార్హా	,,	జాతకర్మాతిక్రమేచపాప్రాయ
	స్యదాహే-దాహభావేచపాప్ర	౧౯౦	యమళవ్యుత్క్రమణెపాప్రాయ
౧౭౫	ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృ	౧౯౧	నామకరణలోపెపాప్రాయశ్చిత్త
	ద్రవ్యవిపర్యయపాప్రాయశ్చిత్త	,,	అన్నపాశనాతిక్రమేపాప్ర
౧౭౬	పిండోపహరణప్రాయశ్చిత్తం	౧౯౩	చౌలకాలాతిక్రమేపాప్రాయ
,,	అస్థిసంచయనాత్పాగగ్నినా	,,	అక్షరాభ్యాసకాలాతిక్రమే
	శేపాప్రాయశ్చిత్తమ్	౧౯౩	ఉపనయనకాలాతిక్రమేపాప్ర
౧౭౭	అస్థ్యుపహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్	౧౯౪	మౌంజ్యజినదండాభావెపాప్ర
,,	అస్థ్నాంజలినిక్షేపాభావపాప్ర	౧౯౫	బ్రహ్మచర్యవ్రతాగ్నికార్య బ్ర
౧౭౮	పరిషద్విప్రప్రాయశ్చిత్తమ్		హ్మయజ్ఞతర్పణలోపపాప్రాయ

పుట	విషయాః
౧౯౬	వేదాధ్యయనలోపె-అనధ్యా
	యవెదపాఠెచపాయశ్చిత్త
౧౯౭	వేదవ్రతగొదానికవ్రతలోపె
౧౯౮	సమావర్తనొపాకర్తలోపేపా
౧౯౯	రాక్షసాదివివాహపాయశ్చి
౨౦౦	పరివి త్తిపరి వెత్తృపాయశ్చి
౨౦౧	వివాహమధ్యెవధ్వాఃప్రథ
	మ ర్భవెపాయశ్చిత్తమ్
౨౦౨	వివాహాగ్నిస్థాలీపాకాగ్నిశాం
౨౦౩	స్థాలీపా కాత్పరమా పాసత్యా
,,	అన్వారభ్యణీయలొపెపా
౨౦౪	ప్రతిపద్దొమగాయణలొ
౨౦౫	గృహస్థానాంబ్రహ్మయజ్ఞలో
	ఙ్హొపాసనత్యాగెపాయశ్చిత్త
౨౦౬	దెవతార్చనత్యాగెపాయశ్చి
౨౦౭	వైశ్వదెవత్యాగెపాయశ్చిత్త
౨౦౮	పితౄరాద్ధికత్యాగెపాయ
,,	అర్ఘ్యవిస్మరణెపాయశ్చిత్తం
౨౦౯	పార్వణెగ్నౌకరణలొపెపా
౨౧౦	శాకాద్ధభొక్తృనొన్యాన్యస్పర్శె
,,	పార్వణవిస్మృతిప్రాయశ్చిత్త
౨౧౧	పిండభంగమార్జారాదిస్పర్శె
౨౧౨	ఆహితాగ్నెరగ్నిలొపెపా
,,	వర్షర్తూర్ణమాసలోపెప్రాయ
౨౧౩	ఆహితాగ్నెరాగ్నియణలొప
,,	పిండపితృయజ్ఞలొపెపాయ
౨౧౪	ఉపరాగెపాగ్నెరకర్తవ్యమ్
౨౧౫	గృహస్థధర్తలోపెపాయశ్చి
౨౧౬	మానసస్నానవిధిః
౨౧౭	నిషిద్ధదినెతామ్బూలభక్షణె

పుట	విషయాః
,,	తులాప్రతిగ్రహపాయశ్చి
౨౧౯	హిరణ్యగర్భప్రతిగ్రహెప్రా
౨౨౦	బ్రహ్మాండఘటప్రతిగ్రహెప్ర
౨౨౧	కల్పతరుప్రతిగ్రహపాయ
౨౨౨	గొసహస్రప్రతిగ్రహపాయ
౨౨౩	హిరణ్యకామధెనుప్రతిగ్రహ
౨౨౪	హిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహపా
౨౨౫	హెమహస్తిరథప్రతిగ్రహ
౨౨౬	పంచలాంగలప్రతిగ్రహప్ర
౨౩౦	ధరాదానప్రతిగ్రహపా
౨౩౧	విశ్వచక్రవర్తిగ్రహప్రాయ
౨౩౨	కల్పలతాప్రతిగ్రహపాయ
౨౩౩	సప్తసాగరప్రతిగ్రహపా
౨౩౪	చర్మధెనుప్రతిగ్రహపాయ
౨౩౫	మహాభూతఘటప్రతిగ్రహ
౨౩౬	తులాదిష్వాచార్యాదీనామప
	మృత్యూత్తారణమార్జనమ్
౨౩౭	తెషాంపునరుపనయనవిధిః
౨౩౮	పశుపురొడాశభక్షణెపాయ
౨౩౯	అయాజ్యయాజనప్రాయశ్చి
౨౪౦	పుణ్యాహెత్రాదౌతులాద్యాచా
	ర్యాదీనాం నదీస్నానాదివిధిః
౨౪౨	తులాదిప్రతిగృహీతృప్రాయ
౨౪౩	ప్రాయశ్చిత్తప్రకారః
౨౪౩	తెషామభయయంత్రొద్ధారః
౨౪౪	తజ్జ్వరాదిహరమృత్యుపూజా
౨౪౫	కొటిహొమాదిష్వాచార్యాదీ
	నాం ప్రాయశ్చిత్తమ్
౨౪౬	కాలచక్రప్రతిగ్రహెపా
౨౪౭	కాలపురుషప్రతిగ్రహపా

పుట	విషయాకి
౨౪౮	గజప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త
౨౪౯	శ్వేతాశ్వప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౬౦	తిలచక్రప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౬౧	తిలగర్భప్రతిగ్రహ ప్రాయ
,,	కనకప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్త
౨౬౨	తిలప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్త
౨౬౩	దాసీప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చి
౨౬౪	సోపస్కరగృహప్రతిగ్రహ
౨౬౫	శయ్యాదానప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౬౬	కన్యానానప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౬౭	కపిలధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౬౮	పృథ్వీదానప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౦	కనకాచలప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౭౧	రజతాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౨	రత్నాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౩	ధాన్యాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౪	తిలాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౫	కార్పాసాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౬	లవణాచలప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౭	గుడధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౭౮	తిలధేను-ఘృతధేనుప్రతిగ్ర
౨౭౯	జలధేనుక్షీరధేనుప్రతిగ్రహ
౨౮౦	మధుధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౮౧	శర్కరాధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౮౨	దధిధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౮౩	ఇక్షురసధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా
౨౮౪	పాత్రోద్ధేనుప్రతిగ్రహపా
౨౮౫	ఆర్ద్రకృష్ణాజినప్రతిగ్రహప్రా
౨౮౬	తిలకృష్ణాజినప్రతిగ్రహపా
,,	యోగవ్రతాదిషుకృష్ణాజినప్ర

పుట	విషయాకి
౨౮౭	తిలపాత్రప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చి
౨౮౮	రజతపాత్ర-రూప్యప్రతికృతిప్రతి
౨౮౯	మృతశయ్యాప్రతిగ్రహపా
౨౯౩	గోచర్మప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౯౪	శకటదానప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౨౯౫	ఉభయతోముఖీప్రతిగ్రహ
౨౯౬	ఉత్క్రాంతివైతరణీగో ప్రతి
౨౯౭	మృత్యుమహిషీప్రతిగ్రహ
౨౯౮	మహిషీ ప్రతిగ్రహ ప్రాయ
,,	గోముఖజననశాన్తిధేనుప్రతి
౨౯౯	ఆలింగనదానప్రతిగ్రహపా
,,	చుట్టనష్టశాన్తిధేనువ్రతి
౩౦౦	దుష్టనష్టతోక్తప్రథమరజోద
	ర్శనశాంతిధేనుప్రతిగ్రహ
౩౦౧	అమ్బుతశాంతిముపక్రమాప్తి
౩౦౩	ఛాగానడుత్ప్రతిగ్రహ ప్రా
౩౦౪	తైలఘటప్రతిగ్రహ ప్రాయ
,,	కనకాజ్యావేక్షణవ్రతిగ్రహ
౩౦౫	అలంకారధేనుప్రతిగ్రహప్రా
౩౦౬	ప్రాచ్యుదీచ్యాజ్ఞధేనుప్రతి
౩౦౭	గ్రహమాలికాప్రతిగ్రహపా
,,	వడ్గ్రహయోగప్రతిమాప్రతి
౩౦౮	పంచగ్రహమేళనప్రతిమాప్తి
౩౦౯	రాశిచక్రప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౩౧౦	నవగ్రహమఖప్రతిగ్రహపా
౩౧౧	ధర్మవిక్రయిణఃప్రతిగ్రహ
౩౧౨	నామవిక్రయిణఃపాప్రాయశ్చిత్త
,,	స్మృతివిక్రయిణఃప్రతిగ్రహ
౩౧౩	సామవిక్రయిణఃప్రతిగ్రహ
౩౧౪	సామపాయినఃప్రతిగ్రహపా

పుట	విషయాః
౩౧౫	పశుపురోడాశభక్షణాదిప్రతి
౩౧౬	అయాజ్యయాజినఃప్రతిగ్రహే
౩౧౭	తప్తముద్రాధారిణఃప్రతి గ్ర
౩౧౮	లిఙ్గధారిణఃప్రతి గ్రహ ప్రా
౩౧౯	పునస్సంపాక రేగాయతీజా
,,	పరార్థంగాయత్రీజపకర్తుః
౩౨౦	గ్రామపతి గ్ర హే ప్రా యశ్చి
౩౨౧	శూద్రాన్నదుష్టదానప్రతి గ్ర
౩౨౨	చతుర్వింశతిమూర్తిప్రతిగ్ర
౩౨౩	దశావతారప్రతిగ్రహే ప్రా
౩౨౪	రామలక్ష్మణప్రతిమాప్రతిగ్ర
౩౨౫	చక్రపాణేశ్చిమూర్తిప్రతిగ్ర
౩౨౬	శివలింగప్రతిగ్రహ ప్రాయ
౩౨౭	శంఖఘంటాదిప్రతిగ్రహే
౩౨౮	తామ్రకాంస్యపాత్రప్రతి
౩౨౯	తిలపాత్రప్రతిగ్రహే ప్రా
,,	ఆజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహేపా
౩౩౦	హరిహరప్రతిమాప్రతిగ్రహే
౩౩౧	అర్ధనారీశ్వరయోగప్రతిగ్రహ
౩౩౨	ఆతతాయినఃప్రతిగ్రహప్రా
౩౩౩	కుండగోళక ప్రతిగ్రహప్రా
౩౩౪	పాషండవేశ్యా ప్రతి గ్ర హే
౩౩౫	వ్యభిచారిణీ ప్రతిగ్రహ ప్రా
,,	భర్తృఘ్నస్త్రీ ప్రతిగ్రహప్రా
౩౩౬	చండాల ప్రతి గ్ర హే ప్రా
౩౩౭	వరివేత్తుఃప్రతి గ్ర హే ప్రాయ
,,	పుస్తకప్రతి గ్ర హే ప్రా యశ్చి
౩౩౮	వాగ్దాద్యాదిభ్యోయజ్ఞోపవీతప్ర
,,	నటవిటగాయకేభ్యఃప్రతి గ్ర
౩౩౯	ఆభీరప్రతి గ్ర హే ప్రాయశ్చి

పుట	విషయాః
,,	చాతుర్హాస్యవ్రతాదిమప్రతి
౩౪౦	కార్తికమాసవ్రతోద్యాపనవ్ర
౩౪౧	మాఘమాసవ్రతోద్యాపనవ
౩౪౨	వైశాఖమాసవ్రతోద్యాపనస్తో
౩౪౩	నానావిధఫలప్రతి గ్ర హప్రా
౩౪౪	మకరసంక్రాంతిప్రతిగ్రహప్రా
౩౪౫	కారణంవినాపత్నీత్యాగేప్రా
౩౪౬	అశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త
౩౪౭	మహిషీధేనుప్రతి గ్ర హే ప్రా
౩౪౮	సన్యాసినఃప్రతి గ్ర హపా
,,	పతితయతేఃప్రతి గ్ర హపా
౩౪౯	మఠపతిసన్యాసినఃప్రతి గ్ర హ
౩౫౦	పాపపురుషస్యస్వ్రతి గ్ర హప్రా
,,	పతితస్య ప్రాయశ్చిత్తమ్
౩౫౧	రహస్యబ్రహ్మహత్యాప్రాయ
౩౫౨	రహస్యసురాపానప్రాయశ్చి
౩౫౩	రహస్యస్వర్ణస్తేయప్రాయశ్చి
౩౫౪	రహస్యగురుతల్పప్రాయశ్చి
౩౫౫	చాన్ద్రాయణాదికృచ్ఛ్రాణి
౩౫౬	పిపీలికామధ్యచాన్ద్రాయణమ్
౩౫౭	యతిచాన్ద్రాయణమ్
౩౫౮	శిశుచాన్ద్రాయణమ్
౩౬౦	మహాచాన్ద్రాయణవిధిః
౩౬౧	చాన్ద్రాయణ ప్రత్యామ్నా
,,	ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణం
౩౬౩	కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః
౩౬౫	సముద్రగనదీస్నానాని
౩౬౭	ద్వాదశబ్రాహ్మణభోజనమ్
౩౬౮	వేదపారాయణమ్
,,	అయుతగాయత్రీజపః

పుట	విషయాః
౩౬౯	తిలహోమసహస్రమ్
,,	ప్రాణాయామశతత్రయమ్
౩౭౦	తప్తకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౭౧	తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః
,,	పరాకకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౭౨	పరాకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నా
౩౭౩	యావకకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౭౪	యావకపరిత్యామ్నాయః
౩౭౫	సాంతపనకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౭౬	సాంతపనపరిత్యామ్నాయః
౩౭౭	మహాసాంతపనలక్షణమ్
౩౭౮	మహాసాంతపనపరినిధిః
౩౭౯	కాయకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౮౧	కాయకృచ్ఛ్రపరిత్యామ్నా
౩౮౨	అతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౮౩	అతికృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః
౩౮౪	ద్వాదుష్పలకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౮౫	ద్వాదుష్పరపరిత్యామ్నాయః
,,	వర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౮౭	పర్ణకృచ్ఛ్రపరిత్యామ్నాయః
,,	ఫలకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౮౮	ఫలకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః
౩౮౯	మాహేశ్వరకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
,,	తత్పరిత్యామ్నాయిః
౩౯౦	బ్రహ్మకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౯౧	బ్రహ్మకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నా
,,	ధాన్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౯౩	స్వర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమ్
౩౯౬	కదర్థీవివాహాః
౩౯౭	నారాయణబలిః

పుట	విషయాః
౩౯౯	వైష్ణవశ్రాద్ధనాందీశ్రాద్ధవిధిః
౪౦౦	రామలక్ష్మణప్రతిమాదానం
౪౦౩	అఘమర్షణవిధిః
౪౦౪	ప్రాయశ్చిత్తప్రమాణవచనా
౪౦౭	సంసర్గిణఃపాతిత్యవిచారః
౪౦౮	నవవిధపాపనిరూపణమ్
౪౧౩	పరిమల్లక్షణమ్
౪౧౪	ప్రాయశ్చిత్తక్రమవచనాని
౪౧౭	ప్రాయశ్చిత్తానుక్రమణికా
౪౧౮	ప్రాయశ్చిత్తప్రయోగారమ్భ
౪౧౯	పరిషదుపస్థానమ్
౪౨౦	ప్రాయశ్చిత్తకర్తుర్విజ్ఞాపనా
౪౨౪	విధాయకవరణమ్
౪౨౫	విధాయకవాక్యమ్
౪౨౭	అనువాదకవాక్యమ్
౪౨౮	ప్రాయశ్చిత్తైవ్రతసఙ్కల్పః
౪౨౮	ప్రాయశ్చిత్తాంగవపనవిధిః
౪౩౧	దంతధావనదశవిధస్నానమ్
౪౩౨	కృచ్ఛ్రచరణసఙ్కల్పః
౪౩౩	నాందీశ్రాద్ధవైష్ణవశ్రాద్ధాది
౪౩౪	ప్రాయశ్చిత్తైపంచగవ్యవిధిః
౪౩౬	ప్రాయశ్చిత్తోదీచ్యాంగాని
౪౩౭	ప్రాయశ్చిత్తస్త్రీవిజ్ఞాపనా
౪౩౮	స్త్రీశూద్రసర్వప్రాయశ్చిత్త
౪౩౯	మహాసంకల్పపరిహారాణి
౪౪౦	మహాసంకల్పపరిహారః

ఇతివిషయానుక్రమణికా

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

చతుర్వర్గచింతామణ్యాఖ్యహేమాద్రిగ్రన్థప్రస్తావికా

శ్రీగోపాలనుపారవైభవభవన్నవ్యచ్ఛలీలాలయం సాద్ర్యస్నిగ్ధతమాల
కోమలదలశ్యామాభిరామాకృతిమ్ । హేలానూతకిలకామిసీకలగవప్రోల్లాసి।
గోపాజ్ఞానా గీతస్ఫీతపవిత్రనిత్యచరితవ్రాతంనమస్కుర్మహే ॥ ౧ ॥ (౧)
ఉన్మీలత్కమనీయ సారసరసీమధ్యేనిబద్ధప్రభం సారాసారవిచారచారుమ
నసా హంసేన సంసేవితమ్ । నిత్యానన్దమరన్దసజ్జనుభగం వన్దారుబృన్దార
కశ్రేణీశోభృజ్జనుజ్జవైరిచరణాంభోజద్వయం పాతు నః ॥ ౨ ॥ వంశో హి
మాంశోర్జయతి ప్రసిద్ధోయస్మిన్ నరాజాయమరావిరాసీత్ । బభూవ య
స్మిన్నసురావతారభారాపహారాయ పురా మురారిః ॥ 3 ॥ వంశే తస్మిన్
కంసవిధ్వంసనన్యూ ఢ్రోణీపాలోభిల్లమగ్రస్రమరాసీత్ । నిన్యే నాశం వైరి
భూభృత్పతఙ్గాన్ యస్యానేకద్వీపదీపప్రతాపః ॥ ౪ ॥ పుత్రోభవత్సకల
గాజసమాజమౌళిమాణిక్యదీధితివిబోధితపాదపద్మః । ఉద్దామదర్పరిపుసర్ప
విహఙ్గరాజః (అ) శ్రీభిల్లమాదవనియోషిదజైత్రపాలః ॥ ౫ ॥ తస్మాదభూ
దభినవస్తరచారుమూర్తిః కీర్త్యైపనం జగతి సింహగణదేవభూపః । ఉద్దండ
దోర్యుగలగర్వితవైరినర్వసేమన్తినీవదనకైరవచండభానుః ॥ ౬ ॥ అథ సకలక
లానామాలయగ్గపాలనాయ క్షితితలమవతీర్ణశ్చౌణ్ణమాసీశశీవ । అభవదవని
పాలోజైత్రుగిత్యాగమత్తస్మాదసుసమరధీరద్వేషిభూపాలకాలః ॥ ౭ ॥ సభూ
మిపాలోజనయాంబభూవ కృష్ణం మహాదేవమహీపతించ । హితాయ లో
కస్య యథాపయోధిశ్చన్తామణిం కౌస్తుభమప్యుదారమ్ ॥ ౮ ॥ జన్మాన్తరో
ష్ఠం పరివర్తయన్తౌ జ్యేష్ఠావరత్వం కిలకౌతుకేన । కృతావతారౌ యమరా
జవంశే ప్రీత్యాపునస్తాపివ రామకృష్ణౌ ॥ ౯ ॥ భర్తార్ధివితౌసాక్షాత్పా
లయన్తౌ వసున్ధరామ్ । విలోక్యలోకస్సస్తార రాజానౌ రామలక్ష్మణౌ ॥౧౦॥
దీర్ఘద్వారుణవాజినారణరణక్రోణీషు జిత్వా బహూన్ దాసీకృత్య తథావ
రాన్ విహితవానన్యానరణ్యోకసః। ఇత్థం పార్థివరాజరాజివిజయవ్యాపార
పారఙ్గతశ్చక్రేశక్రజయాయ కృష్ణనృపతిః స్వర్లోకయాత్రామతిమ్ ॥ ౧౧॥
అథ ప్రభావాతిశయేనలబ్ధం విభజ్య లోకద్వితయాధిపత్యమ్ । త్రివిష్టపంశౌ

---

(౧) ఉన్మీలంతీ-కమనీయదేహకాన్తిరేవ సరసీ తస్మిన్యే సారాసారయోఃని
త్యానిత్యపదార్థయోఃక్షీరోదకయోశ్చ విచారే వివేకే । హంసేన - యతి
శ్రేష్ఠేన-సితచ్ఛదపక్షిణాచ । నిత్యానన్దః అనశ్వర బ్రహ్మానన్దఏవ మరన్దః-
పుష్పరసః తత్సంగేన సుభగం రమ్యం । వన్దారవః ప్రణమ్యాఃబృన్దారకశ్రే
ణయఏవ భృఙ్గాయస్మిత్తత్। అనఙ్గవైరిణఃస్మరహరస్య చరణఏవాంభోజే
పద్మే తద్ద్వయం నఃపాతు (అ)శ్రీభిల్లమాత్ వసుమతి మహిష్యాం జైత్ర

సతి కృష్ణభూపె భువనం మహాదేవనృపప్రశాస్తి ॥ ౧౨ ॥ తైర్లిఙ్గక్షితిపాలతూలనిచయప్రక్షేపధుంధూనిలో గర్జద్ఘూర్జరగర్వపర్వతభిదాదమ్భోళిదోర్విక్రమః । హేలోన్మూలితకోఙ్కణక్షితిపకర్ణాటలాటోర్ధ్వటక్రోశీపాలవిడమ్బనసుహృన్మహాదేవకథం వర్ణ్యతే ॥ ౧౩ ॥ అయం శిశుస్త్రైశరణాగతానాం హన్తామహాదేవనృపానజాక్షు । ఇత్థంవినిశ్చిత్యతతోనుభీతైరం తైర్నృపురన్ధ్రీనిహితాన్నృపత్వే ॥ ౧౪ ॥ అనపరహి మాళవేశ్వరస్నేహమేవ స్వపదెన్యవేశయత్ । స్వయమాశుహోయసన్పదః కపటెనైవ చిరం తపస్యతి ॥ ౧౫ ॥ విమమనమరకర్తుశ్శత్రవో యస్యపాణౌ ప్రలయదహనధూమశ్యామదామాతిభీమమ్ । పృథుతరకరవాలవ్యాలమాలోకయంతో భవశరణమితీమం మన్త్రిముచ్చారయన్తి ॥ ౧౬ ॥ యదీయగన్ధద్విపగండపాళీనిష్యూతదానామ్బుతరఙ్గిణీషు । సోమస్సముద్రీస్నపనెళోపమజ్జన్నైవ్యాస్సహకోఙ్కణేశః ॥ ౧౭ ॥ ఆస్తేమండితదణ్డకాపరిసరః శ్రీసేవణాఖ్యోపరం దేశఃపెశలవెభూషణవచో మాధుర్యధుర్యాకృతిః । తస్మిన్ దెవగిరిపురీ విజయతే త్రైలోక్యసారశ్రియాం విశ్రాన్తిస్సురశాలిశైలశిఖరస్పర్ధాళుసౌధావళిః ॥ ౧౮ ॥ ఏతత్పితాపి బహిరమ్బురాశేరన్తఃపురోప్యస్తికుతఃప్రయామి । చిరం విమృశ్యేతి యదియవైరిసామేశ్వరొబాడబమేవ యాతః॥ ౧౯ జగత్త్రయాతీతగుణప్రశస్తిః శాస్తాసమస్తావనిమండలస్య । శ్రీమానిమామన్వయరాజధానీం సాయం మహాదెవనృపొబిభర్తి ॥ ౨౦ ॥ (౧) ఇమాం కుర్వన్హివిస్తారైరిలావృతసమాంశ్రియమ్ । అభిశిష్టతిహేమాద్రిరివాయం విబుధాలయః ॥ ౨౧ ॥ సాసమ్పత్తిరివం యశోబలమిదం సాయం ప్రతాపొమహావైకైకం పృథివీభృతోభువి మహాదెవస్య లొకొత్తరమ్ । (౨) యస్యశ్రీకరణాధిపః స్వయమయం హేమాద్రిసూరిస్ఫురత్ప్రాఢిష్ఠ్యాభవర్ణ్యమానవిలసద్వంశో భృశం శొభతె ॥ ౨౨ ॥ ఇతి రాజప్రశస్తిః ॥

అథ గ్రన్థకర్తృప్రశస్తిః ॥ పాదస్యాన్తవినిస్సృతద్యుసరితొ దెవస్యలక్ష్మీపతేర్వక్త్రాన్మొరుహసమ్భవాస్తి జగతీనన్ద్యాజయన్తి ద్విజాః। రాజ్ఞెయమదాదిదొషవిరహాదన్తస్స్ఫురజ్జ్యొతిషాం తెషామేవశిరొమణిర్విజయతే వత్సాభిధానొమునిః ॥ ౨౩ ॥ గొత్రె తస్య బభూవనిర్మలగుణశ్రేణీభృతాం

పాలానామ పుతొత్రిభూవ (౧) ఇమాం-దెవగిర్యాఖ్యపురీం శ్రియాం-సమృద్ధాం విస్తారైరాధిక్యైరిలావృతఖండసమాంకుర్వన్ । హెమాద్రిర్దేరురివ విబుధానాం-దెవానాం విమషాఽచాలయఆశ్రయః అయం మహాదెవనృపః అధితిష్ఠతి-అస్యాంశిష్టతీత్యర్థః(౨) ప్రకృతిభవ ప్రాతిభం స్వార్థెఅణ్ ।స్ఫురత్ ప్రౌఢం ప్రాతిభం యెషాంతైః వర్ణ్యమానస్తొయమానఃవిలసత్వంశొ యస్యసఃఅయం హెమాద్రిసూరిః యస్య మహాదెవప్రభోఃశ్రీకరణాధి

శ్రీర్విద్యాచారవివేకవిక్రమనిధిశ్శ్రీవాసుదేవకృతి । యత్కీర్త్యా ధవళీకృతే తిగిరుపవనే శ్రీకంఠవైకుంఠయోఃకైలాసాచలమద్ధసింధువిషయోనాసీన్నివాసగ్రహః ॥ ౨౪ ॥ నానాదానపీడితప్రాణోగ్రకోలాశాలాకప్రస్తవిశాత్తికీర్తిః । తస్మాదాసీన్నానతఃకామదేవఃఘణ్యాచాకైర్మూర్తిమాన్ధర్మఏవ ॥ ౨౫ ॥ విమలగుణమణీనామాకరగ్రకామదేవాదభవదతులతేజాస్సౌమ్యహేమాద్రిసూరిః । సకలకలికళాప్రాజ్ఞపజ్ఞాప్రసూరీ సురసదసిగణ్యైఃపూజ్యపాదాబ్జపాదేపదాబ్జాత్ ॥ ౨౬ ॥ పురాపి తత్పుణ్యమగణ్యరూపం శ్రీకామదేవేన కృతంతువిద్మిః । యేనాదరిద్రాం జగతీం విధాతుం హేమాద్రిరప్యస్యగృహేఽనతీర్ణఃఽ॥ ౨౭ ॥ చరితం తస్య హేమాద్రిరబ్భుతం కేన వర్ణ్యతే । (౧) ఉపైతి ప్రకృతోయస్య సన్తానకల్పవృక్షతామ్ ॥ ౨౮ ॥ దృష్ట్వావభావినియశాంసియస్య జగత్త్రయీమాండలపండితాని । (౨) తథావిధం శిల్పమనల్పమిన్దోర్ధాతావిధాతుం శిథిలాదరోభూత్ ॥ ౨౯ ॥ (౩) అసావిసీమామహిమామహేమాద్రిం హేమాద్రిసూరేరధరీకరోతి । మూరాదగమ్యం మృగలోచనానాం యేనాజడం మానసమేషధత్తే ॥ ౩౦ ॥ (౪) కలాకలాపం సకలంబిభర్తి గవాం సహస్రాణి సదా దధాతి । జగత్ప్రసిద్ధద్విజరాజభావః తథాపి యస్తారకతాం దధాతి ॥ ౩౧ ॥ విధ్వస్తాఖిలవైరిణఃకిలమహాదేవస్య పృథ్వీభృతో రాజ్యశ్రీరనముద్రవర్ధనశశీహేమాద్రిసూ

ధిపః లేఖకాధిపః అమాత్యఇతీయావతే (౧) ప్రసిద్ధిః యస్య హేమాద్రిసూరేః సన్తానవృక్షః-కల్పవృక్షతామ్ఐతీతి చిత్రమ్ । సన్తానః వంశః ఇష్టార్థప్రదత్వేన కల్పవృక్షసాదృశ్యమ్ఐతీతి వాస్తవార్థః (౨) ఇన్దోర్-చన్ద్రస్య విషయే తథావిధమనల్పం శిల్పం ఏతాదృశబహుచన్ద్రనిర్మాణం విధాతుంశిథిలాదరః మన్దాభిలాషః అభూత్ చన్ద్రాపేక్షయా ఏతద్యశసోతిశయితజగదాహ్లాదజనకత్వం దృష్ట్వా చన్ద్రోవైయర్థ్యబుద్ధ్యా తాదృశద్వితీయచన్ద్రాదినిర్మాణవ్యాపారాద్విరామేతి భావః (3) హేమాద్రిసూరేర్విసీమా మహిమా హిమాద్రిం హిమవత్పర్వతం అధరీకరోతి । యేన కారణేన ఎవ హేమాద్రిసూరిః మూరాదపి మృగలోచనానాం-స్త్రీణాం అగమ్యం గంతుమనర్హం అజడం మాన్ద్యరహితం మానసం మనఃధత్తే । హేమాద్రిస్తు మృగాణాం లోచనానాం నేత్రాణాం దూరాద్గమ్యం లఘయోరభేదాజ్జలం శీతలం మానసం తన్నామకసరః ధత్తఇత్యుభయోర్వైలక్షణ్యమితిభావః (౪) కలాతుషోడశోభాగః । చతుష్షష్టికలాశ్చ । గవాం కిరణానాం ధేనూనాంచ । జగత్ప్రసిద్ధః-సర్వలోకవిదితః ద్విజానాం బ్రాహ్మణానాం-రాజా అధిదేవతా శ్రేష్ఠశ్చ చన్ద్రస్య బ్రాహ్మణాధిదేవతాత్వాత్ అస్యచ బ్రాహ్మణోత్తమత్వాచ్చ తస్య భావో యన్యూనః తథాపి చన్ద్రధర్మపాఱ్-ల్యేపి యః తా

రిశ్వరః । (౧) యేన శ్రీకరణాధిపత్యపదవీమాంసాద్యవిద్యాగమే న్యస్తాశీర్భిశ్చస
రస్వతీచ విభుషాం గ్రహేషు గ్రహేషుచ ॥ 3౩ ॥ జజ్ఞా సామిహకుర్వతేకతి
పయే ధర్మస్య తేభ్యోపరే జానంత్యేవ సమస్తశాస్త్రపఠనాడస్మాభిరేవం పు
నః । నిశ్శంకైరభిధీయతే క్షితితలే హేమాద్రిసూరైపరో జ్ఞాతుంవా చ
రితుంక్షమోనహిపురాభూతోనభావీపుమాన్ ॥ 33 ॥(౨) సమస్తిథినిరాలో
కలోకశోకాపనుత్తయే । విదధాతి చతుర్వర్గచింతామణిముదారధీః ॥ 3౪ ॥
(3) యంపూర్వం చారుచింతామణిమమితగుణం మందరాద్రిస్సముద్రం ని
ర్మథ్యప్రాపసోయం వితరతి బహుశఃప్రార్థినాదర్దరమేకమ్ । సమ్యక్తాల్
లోడ్యసర్వస్తుతనిగమపురాణేతిహాసామ్బుగాంశ్చ హేమాద్రిస్సంవర్ధయేవపి
కటయతిచతుర్వర్గచింతామణీంద్రం ॥ 3౫ ॥రుంధానమంధానితమాంసిదూరే వి
చిన్వ్యచింతామణిమేతమేవ । మనోరథానాం పరిపూరిణాయ నాన్యత్ర సన్న
శ్మమమాచరన్తు ॥3౬ ॥ అనన్యమనసాసోయం చింతామణిరుపాసితః । వి
దధాతసదాశేషనుతీప్సితఫలానిచ ॥ 3౭ ॥ ఖండానిచాష్టౌ వ్రతదానతీర్థ
మోక్షాభిధానిక్రమశోభవన్తి । యత్పంచమం తత్పరిశేషఖండమఖండితో
యగ్రవిభాతి ధర్మః ॥ 3౮ ॥ ధర్మోజయత్యభ్యుదయైక హేతుర్యస్య ప్ర కా
రాన్ వదుదాహరన్తి । అవాన్తరానేకవిశేషయోగాదన్యేపి యస్మిన్ బహ
వోభవన్తి ॥ 3౯ ॥ అముష్య భేదానఖిలాన్ ప్రవక్తుం వాచస్పతేరప్యసమర్థ
భావః । మహానుభావామునయోపి శాస్త్రే తదేకదేశం ప్రతిపాదయన్తి ॥
నైనేహ హేమాద్రినధీస్వశాస్త్రే సాధారణం ధర్మవిశేషమాహ । ఫలాభి
లాషానభిజ్ఞత్వమభేదాత్మ్యంచ నిత్యంచ యమామనన్తి ॥ ౪౧ ॥ ****

రికతారం కృతిస్వాం ధత్తేఇతి పిరోధస్పూర్తిః । ఏతాదృశమహామహిమ
శాలిత్వాత్సంసారోత్తారకత్వం ధత్తేఇతి పరిహారః. (౧) యేన హేమాద్రి
సూరిణా కరణాధిపత్యపదవీం అమాత్యాధికారమార్గం విద్యాంచాసాద్య వి
భుషాం గ్రహేషు శ్రీ దేవేషు సరస్వతీంచ న్యస్తేత్యనేన సర్వానపి ధని
నో విద్వాంసశ్చ చకారేతిగమ్యతే (౨) ధర్మార్థాదిజ్ఞానరూపప్రకాశరహి
తస్య లోకస్య యశ్శోకః పురుషార్థాసిద్ధిరూపస్తస్యాపనుత్తయే నిరసనాయ
చతుర్వర్గప్రదానేచింతామణివచ్చి న్తితార్థప్రదత్వాచ్చతుర్వర్గచింతామణిసం
జ్ఞం గ్రన్థం ఉదాగా ఉత్కృష్టాధీర్యస్యసః సహేమాద్రిసూరిః విదధాతీ
త్యర్థః (3) మన్దరాద్రిస్సముద్రం నిర్మథ్యయం చింతామణిం ప్రాప ।సోయం
చింతామణిః బహుశః ప్రార్థనాత్పురుషార్థేష్వేకమర్థమేవ వితరతి । హే
మాద్రిః తాదృశమన్దరాద్రిస్పర్ధయేవేత్యుత్ప్రేక్షా। శ్రుతి స్మృతిపురాణేతిహా
సరూపాన్ చతురోర్ణ్ణ ఇదానీమాలోడ్య నిర్మథ్యచతుర్వర్గఫలప్రదం చి
న్తామణిశ్రేష్ఠం ప్రకటయతి-ప్రకాశయతీత్యర్థః ॥ **********

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీహేమాద్రిరచితప్రాయశ్చిత్తకాండః ప్రారభ్యతే

వందేహంవందనీయానాంవంద్యాంవాచామధీశ్వరీం।
కామితాశేషకల్యాణ కలనాకల్పవల్లికాం ॥

కమలాదయితంకృష్ణం కమలాసనవందితం ।
కమలాక్షమహంవందేకమలాకరశాయినం॥

అథేదానీం హేమాద్రికవినాలోకోపకారార్థంసర్వస్మృతి సంహితావేదజ్యోతిష్మద్వైద్యాగమ శ్రౌతస్మార్తపురాణాది గ్రంథానాలోచ్యబ్రహ్మహత్యాదివిశేషంశూద్రాదీనాంచవాఙ్మనఃకాయజనితానాం బ్రహ్మహత్యాదీనాం పాపానామపనోదకఃప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయోలిఖ్యతే । తత్రాపివిప్రాదీనాం చతుర్ణాంపాపభీరూణాంప్రతిగ్రహాదిదోషైర్హీనం సాదినిమిత్తైఃక్రయ విక్రయాదిభిఃబ్రాహ్మణశుశ్రూషాకరణాదినిమిత్తైరనేకదోషాసంభవంతితన్నిరాసార్థం ప్రాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖానాం దోషబాహుల్యాత్తత్తద్దోషపనోదకం ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాక్తనైస్మృతిభిర్వ్యవస్థాపితంతదేవమయూనిరూప్యతే । వర్ణాశ్రమభేదేనతదకరణే పాపగూహనే దోషాధిక్యతయాప్రాయశ్చిత్తంప్రదర్శితం॥తదేవాహ॥—॥ శ్లో॥బ్రహ్మహోత్కయరోగిస్యాత్సురాపీశ్యావదంతకఃసువర్ణచోరఃకునఖీమశ్చాగ్గురుతల్పగఃఇత్యాది నిమిత్తైఃప్రాప్తతత్తద్దోషశాంత్యర్థం కుత్రచిన్మరణాంతకంకుత్రచిత్పునస్సంస్కారరూపం కుత్రచిన్మహానదీస్నానరూపం కుత్రచిద్ధోమరూపం కుత్రచిజ్జపరూపం కుత్రచిత్ప్రతిగృహీతద్రవ్య చతుర్థాంశవ్యయరూపం కుత్రచిచ్చాంద్రాయణాదికృచ్ఛ్రాచరణరూపం ప్రాయశ్చిత్తంభవతి ॥—॥ కానిచిన్మహాపాతకాని బ్రహ్మహత్యాదిజనితాని కానిచిదుపపాతకాని తులాప్రతిగ్రహాది

జనితాని ఇత్యాదిపాపాని నవవిధానిసంతి । తేషాంప్రాయశ్చిత్తాకరణెవర్ణ చతుష్టస్యనరకప్రాప్తిః। తస్మాదెతత్ప్రాయశ్చిత్తంకర్తవ్యం। అవ్యత్వాపస్య యవ్యత్వాప్రాయశ్చిత్తంప్రతిపదోక్తం తత్రతదేవకర్తవ్యం । నతుస్నానాది ; యస్యయన్నామధేయంపిత్రాదిభిఃకృతంతెనహ్యాతిరేవతంప్రకటయతి । ఏ వంప్రాయశ్చిత్తమపి ॥ అస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తవిధానె సువర్ణకృచ్ఛ్రాధాన్య కృచ్ఛ్రాదికంసర్వంతత్తత్ప్రకరణె ద్రష్టవ్యం సర్వమత్రాధ్యాయెనిరూపితం॥ బ్రహ్మహత్యాసురాపాన స్వర్ణస్తేయగురుతల్పగమనాని తత్సంయోగశ్చేతి పంచమహాపాతకాని । ఉతపాతకానితుతులాపురుషదానతదితరదాన ప్రతి గ్రహజనితాని। సంకరీకరణ మలినీకరణాపాత్రీకరణ జాతిభ్రంశకరాఖ్యాని క్రమాద్ధింసాచౌర్యవ్యభిచారాభక్ష్యభక్షణజనితాని । ప్రకీర్ణకానిమరన్న భోజనమస్సంగమురాలాపాస్నానభోజనాదిజనితానీతి ప్రాయశ్చిత్తవంతి పాపానిబహూనిసంతి। తేషాంబ్రహ్మహత్యాదిపాపానామితరెషాంచసర్వ పురాణస్మృతిజ్యోతిషవైద్యాగమాదిగ్రంధెభ్యశ్రుతిభ్య స్సంగృహ్యాతత్ర ప్రాప్త ప్రాయశ్చిత్తంబ్రువ్ఎతత్రాధొబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥——॥

——బ్రహ్మహత్యా ప్రాయశ్చిత్తం——

లింగపురాణె॥శ్లో॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధింవక్ష్యె శృణుధ్వంసుసమాహితాః। ప్రాయశ్చిత్తవిశుద్ధాత్మాసర్వకర్మఫలంలభెత్ । ప్రాయశ్చిత్తవిహీనస్తు య తిర్-ంచితుర్-రుతెద్విజాః । తత్సర్వంనిష్ఫలంయాతినలభెత క్రియాఫలం ॥ కామక్రోధవిహీనైశ్చశ్రుతిశాస్త్రవిశారదైః । విప్రైస్సధర్మోద్రష్టవ్యస్వకర్మ ఫలలిప్సుభిః ॥ప్రాయశ్చిత్తానిచీర్ణానినారాయణపరాఙ్ముఖైః । ననిష్ఫలంతి విప్రెంద్రాస్సురాభాండమివాపగాః ॥ బ్రహ్మహాచసురాపీచస్తేయీచగురుత ల్పగః। మహాపాతకినస్త్వెతె తత్సంయొగీచపంచమః । అస్తుసంవత్సరంత్వె తైశ్శయనాసనభోజనైః।సంవసేత్సహతంవిద్యాత్పతితంసర్వకర్మసు।అజ్ఞానా ద్బ్రాహ్మణంహత్వా చీరవాసాజటీభవేత్ । స్వైనైవహతవిప్రస్యకపాలమపి ధారయేత్ ।తదభావెమునిశ్రెష్ఠాకపాలంచాన్యమేవవా।తద్ధ్వజంధ్వజదండే తుధృత్వావనచరోభవేత్ ।వన్యాహారోభవేన్నిత్యమేకాహారోమితాశనః। న వ్యక్సంధ్యాముపాసీతత్రికాలంస్నానమాచరేత్ ।అధ్యాపనాధ్యయనాదీన్వర్జ

ర్యసంస్మరేద్ధరిం।బ్రహ్మచారీభవేన్నిత్యంగంధమాల్యాదిసర్జయేత్ । తీర్థాన్యుప
పవసేచ్చైవపుణ్యక్షేత్రాశ్రమాణిచ । యదివన్యైర్నజీవేత గ్రామేభిక్షాం
సమాచరేత్ । శరావపాత్రపాణిస్సన్ద్వారిద్ధోవిష్ణుతత్పరః ॥ వదేచ్చబ
హ్మహాస్మితిసప్తాగారాణిపర్యటేత్ । చతుర్వర్ణేషువాభైక్షం త్రివర్ణే
ష్వథవాచరేత్ । మృష్టాన్మృష్టావివేకేన హ్యేకకాలంతుభోజయేత్ ।
ద్వాదశాబ్దవ్రతంకుర్యా దేవంహరిపరాయణః । బ్రహ్మహాశుద్ధిమాప్నోతి క
ర్తాహశ్చసజాయతే। వ్రతమధ్యేమృతైర్వాపి రోగైర్వాపినిపాతితః। గోని
మిత్తంద్విజార్థంవా ప్రాణాన్వాపిపరిత్యజేత్ ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతిబ్రహ్మ
హారఘునందన॥——॥స్కందపురాణే॥శ్లో॥మహాయద్ధేజనక్షోభే మహాదేవా
లయాదిషు । గ్రామదాహేచోరసంగేపాషాణలగుడాదిభిః । అజ్ఞానాద్బ్రా
హ్మణంహత్వాజటాచీరధరోభవేత్ । స్వైవహతవిప్రస్యకపాలంధారయే
న్మదా ॥ తదభావేమునిశ్రేష్ఠాకపాలంచాన్యమాదరాత్ । తద్ధస్యంధ్వజ
దండేతు ధృత్వావనచరోభవేత్ ॥ వన్యాహారోభవేన్నిత్యమేకాహారోమి
తాశనః । సమ్యక్సంధ్యాముపాసీత త్రికాలంస్నానమాచరేత్। అధ్యాపనం
చాధ్యయనం వర్జయేత్సంస్మరేద్ధరిం ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతంనిత్యంచరేద్ధంధా
దివర్జితః । తీర్థాన్యుపవసేన్నిత్యం పుణ్యక్షేత్రాశ్రమాణిచ। యదివన్యై
స్సజీవేత్గ్రామేభిక్షాటనంచరేత్ ।లోహితేనశరావేణహ్యాఖండేనగృహాం
కణె । వదేచ్చబ్రహ్మహా స్మితిసప్తాగారాణిపర్యటేత్ । చతుర్వర్ణేషువాభై
క్షంత్రివర్ణేష్వథవాచరేత్ । మృష్టామృష్టావివేకేన తదన్నంనాపకుత్స
యేత్ ।ద్వాదశాబ్దంవ్రతంకుర్యాదేవంహరిపరాయణః। వ్రతమధ్యేమృతైర్వా
పిరోగైర్వాపిహతోయది । గోనిమిత్తంద్విజార్థంవానార్యర్థంయదివామ్రి
యేత్ ।బ్రహ్మహాశుద్ధిమాప్నోతి ద్వాదశాబ్దవ్రతేనవై॥——॥బ్రహ్మాండపురాణే॥
పాషాణలగుడాస్త్రైర్వావిషైర్వాహంతిపూర్వజం । అజ్ఞానాజ్ఞానతోవా
పి పరప్రేరణయానృప । స్వయంసమీప ఆతిష్ఠ భృత్యాద్యైస్తస్యపాణి
భిః । తస్యైవహతవిప్రస్యవస్త్రేందండాగ్రడుద్వహ । పానార్థంతత్కపా
లంచతదభావేన్యమేవహా ॥ ధృత్వావస్త్రంతథాశౌణంలజ్జాసంవరణాయవై
జానోర్ధ్వమూర్ధ్వమధోనాభైర్వహన్నిత్యమతంద్రితః । ఆజిమాగేకుటీంకృ

త్వాగాశ్చైవపరిరక్షయేత్ ॥ద్వివారంప్రవిశేద్గ్నిమంతాసాంసంరక్షణాయ
వై॥ తతఃకుతుపకాలేతు భిక్షార్థంగ్రామమాశ్రయెత్ । అఖండేనశరావేణ
రక్తవర్ణేనసర్వతః । సమ్యక్సంధ్యాముపాసీతత్రికాలంస్నానమాచరన్ । భి
క్షార్థంప్రవిశేద్గ్రామమపక్షేననకుత్సయన్ । అన్యందృష్ట్వాతదాగచ్ఛే త్పతి
తోహమితీరయన్ । చతుర్వర్ణేషువాభైక్షంత్రివర్ణేష్వథవాచరేత్ । మృష్టా
మృష్టావివేకేన హ్యేకకాలంతుభోజయేత్ ।భుక్త్వాతస్యకుటీ రేతుస్వపెద్దైవమ
నుస్మరన్ । నారాయణంమహాపాపహారిణంలోకదాయకం । వ్రతమధ్యేమృగై
ర్వాపిరోగైర్వాపినిపాతితః।గోనిమిత్తంద్విజార్థంవాప్రాణాన్వాపిపరిత్యజేత్ ।
ద్వాదశాబ్దంవ్రతంకుర్యాదేవంహరిపరాయణః।బ్రహ్మహాశుద్ధిమాప్నోతికర్మణా
నేహజాయతే।పా। కర్మాహ్యశ్చేహజాయతే॥——॥అపిచ।మహాయుద్ధముపా
గమ్యవిసృజ్యచశిరోరుహాన్ । ఊభయోరూర్వ్యహయోర్మధ్యే బ్రహ్మకర్మస్వ
కంముదా । ప్రవిశేచ్చతదాహన్యేనంబాణైర్నపాత్మజాః ।హతశుద్ధిమ
వాప్నోతిబ్రహ్మహాపాపధీస్తదా॥——॥ అపిచ॥ స్వేనైవనిహతంవిప్రంసమాలో
క్యనిమిత్తజైః। కృత్వాదిభిస్సపాపాస్తాపశ్చాత్తాపపరాయణాః । మహతీమట
వీంగత్వా స్నాత్వాతత్రనదీజలే । గోశకృచ్ఛమ్యామానీయరాశింకుర్యాన్మ
హత్తరం । వహ్నింప్రజ్వాల్యసహసాహుతా క్తస్తత్రసంవిశేత్ । కారీషమ
ధ్యఉపవేశయెదిత్యర్థః । తేనైవమృతిమాపన్నఃకించిత్కించిత్తదాగ్నినా ।
బ్రహ్మహాశుద్ధిమాప్నోతి ద్వాదశాబ్దాదృతేనృప॥——॥ అపిచ ॥ బ్రహ్మహాపూ
ర్వవర్ణత్వాగహనంజనవర్జితం । తత్రైవపూర్వవత్కృత్వావృక్షమూలముపా
విశేత్ । నాపితస్యక్షురంధృత్వాసముజ్జ్వల్యహుతాశనం । శరీరంకణశశ్చి
త్వాతస్మిన్వహ్నౌసమర్పయేత్ । యదామృతిమవాప్నోతితతఃపూతోహివి
ప్రహా ॥——॥ అపిచ ॥ మహాక్రతుముపాగమ్యయూజకే భ్యోజలంవహన్ ।
బ్రహ్మహాపి క్తజేహస్యా శుద్ధిమాప్నోతితత్క్షణాత్ ।యద్వాదద్యాద్ద్విజేంద్రా
ణాంగవామయుతమత్తమం । ఏతేష్వన్యతమంకృత్వాబ్రహ్మహాశుద్ధిమాప్ను
యాత్ । ఏతదజ్ఞానవిషయం । అయంబ్రాహ్మణోనహంతవ్య ఇతిజ్ఞాత్వాపి
స్వయంభృత్యాదిభిర్వాన్యైరనిమిత్తతయా బ్రాహ్మణంహన్యాత్ । తన్నిరా
సార్థంచతుర్వింశతివర్షాణిపూర్వవద్వ్రతం కృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి ॥——॥

తదాహగౌతమః ॥ యోవిప్రోబ్రాహ్మణంహన్యా జ్ఞాత్వాభృత్యాదిభిర్యదా। చతుర్వింశతివర్షాణివ్రతకృచ్ఛుద్ధిమాప్నుయాత్ । అన్యానిపూర్వోక్తానిసకృదాచరణీయాని । గవాంన్వ్యాయతందత్వాశుద్ధిమాప్నోతీత్యర్థః ॥ — ॥ తదాహాపస్తంబః॥ తస్యనిర్వేషః। అరణ్యేకుటింకృత్వా వాగ్యతశ్శనకైరధ్వజోద్గశాణీపత్రుమధోనాభ్యుపరిజానూచ్ఛాద్య ॥ తస్యపంథాఅంతరావస్కనీ । దృష్ట్వాచాన్యముత్థాప్యమేత్ । ఖండేనలోహితకేనశరావేణగామే ప్రతితిష్ఠేత। కోభిశస్తాయభిక్షామితిసప్తాగారాణిచరేత్ । సావృత్తిః। అలబ్ధోపవాసః । గాశ్చరత్ప్రేత్ । తాసాంనిష్క్రమణప్రవేశనేద్వితీయోగ్రామేర్ధోద్వాదశవర్షాణిచరిత్వాసిద్ధస్సద్భిస్సంప్రయోగః । ఆజిపథేవాకుటింకృత్వా బ్రాహ్మణగవ్యోప జిగీషనుణోవసే త్రిఃప్రలిరాద్ధోప జిత్యవామక్తిః । అశ్వమేధికంవావభృథమవైత్యముచ్యతె ఇతి ॥ — ॥ అపిచ। హారీతండేయః ॥ శ్లో ॥ అజ్ఞానాద్బ్రాహ్మణంహత్వా పశ్చాద్విద్విజ ఇతి స్మరన్ । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తో రాజానమనుసంవిశేత్ ॥ పాపంతస్మైనివేద్యాథతూష్ణీంతిష్ఠేత్తదగ్రతః । రాజాపిభయమాపన్నః పాత్రీవాక మవెష్ఠితః । అయోరూపంనరంకృత్వా తాపయిత్వాథవహ్నినా ॥ పునఃప్రజ్వాల్యతైలేన తమాహూయేదమబ్రవీత్ । స్థితేషు సర్వవర్ణేషుపశ్యత్స్వపి నరేశ్వరః । ఉపగూహయతంవిప్రం జ్వలంతం తైలవహ్నిభిః ॥ మరిష్యసియదానేన తతశ్శుద్ధిమవాప్స్యసి । ఇతిరాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వాసూర్మింతామువగూహయేత్ ॥ మృతశ్శుద్ధిమవాప్నోతినాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే— రాజకృత్యమాహలింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ పట్టణేవా స్వరాష్ట్రేవా యోవిప్రోబ్రహ్మహాభవేత్ । నిమిత్తైరుతవాస్వేన గ్రీవాకర్షణపీడయా॥ ఆహూయతం ద్విజంపృష్ట్వాశ్రుత్వావిప్రైశ్శుభాంగిరం । బ్రహ్మహత్యాంవినిశ్చిత్య త్రుటిత్వాతచ్ఛిరోరుహాన్ । శిఖామిత్యర్థకః ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మసూత్రంత్రిధాచ్ఛిత్వా పిశితాశనఖాహనం । ఆరోహయిత్వా తత్పాలెశపంతప్తమయం లిఖేత్ । గురుతల్పేభగకార్యస్సురాపానేసురాధ్వజః । స్తైయెతు శ్వపదం కార్యం బ్రహ్మహణ్యే శిరాఃపుమాన్ ॥ ఏవంకృత్వాతుశాస్త్రేణ నిర్వాస్యో విషయాద్బహిఃి । అన్యథాదోషమాప్నోతి రాజ్ఞాయదినిరాకృతః ॥ తత్ప

తాన్తస్యహననేన హోయాస్తేయదాభవత్ । తానహ్యేసంపునఃకృత్వా నిర్వాస్యాః పూర్వవద్బహిః ॥ తత్తైత్రంబహుళంధాన్యంపశ్వాదామాదికం చయత్ । తత్పర్వందేవతాప్రీత్యై రాజాకుర్యాద్యథార్హతః ॥ విచార్య బహుధారాజా పత్నీపుత్రాదికాన్మహిః । దోషవంతస్తథాలేపి కతవ్యారాజపల్లభైః ॥ నోచేన్నిర్వ్యంచ ధాన్యంచ రాజానన్యాయమాచరేత్ । కృతేగాఽపరి వ్యాస్తైతాయాంకులమేవచ ॥ ద్వాపరె తద్గృహంసర్వంకలౌకర్తానిరస్యతె ॥ కలౌద్వాదశాబ్దవతాచరణె అన్యేషూక్తేషుప్రాయశ్చిత్తేష్వప్యశక్తశ్చేదాజద్వారె సభాంమెళయిత్వాత్రైరనుజ్ఞాతోధర్మశాస్త్రోక్తవిధినాబ్రహ్మహత్యావ్యయత సంఖ్యయాగాఃవిప్రేభ్యోదద్యాత్తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి ॥ ఏతద్బ్రహ్మహత్యావిషయం ॥ బ్రహ్మహత్యావిషయేతు తత్రైగుణ్యందేయమితికేచిద్వందతి । తదయుక్తం ॥ మరణాంతప్రాయశ్చిత్తమేవవిహితంనేతరత్ ॥ —— ॥ తదాహ గౌతమః ॥శ్లో॥ జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాద్విజోయస్తుహనేద్విప్రంహిదైవతః । తస్యైవమరణాంతంహిప్రాయశ్చిత్తంనచాన్యధెతి । తదభావెద్వాదశాబ్దవ్రతంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ॥ తథాచశ్రుతిః ॥ ఇతియోఽపగురాత్రైశతెనయాత యాద్యోనిహనత్సహస్రెణయాతయాద్యోలోహితంకరవద్యావతఃప్రస్కందస్యపాంసూన్ సంగృహ్ణాత్తావతస్సంవత్సరాన్పితృలోకం నప్రజానాదితి తస్తాద్బ్రాహ్మణాయనాపగురెతననిహన్యాన్నలోహితంకుర్యాదెతావతాహ్యేనసాభవతీతిరాజాదండయేత్ ।అతఏవబ్రాహ్మణోనహంతవ్యః ॥ —— ॥ తదాహమనుః ॥ అపగురాతోనామ బ్రాహ్మణహననోపాయః । తంసమ్యగ్విచార్యరాజాదండయేత్ ॥శ్లో॥ శతెనాపగురందండ్యాత్సహస్రెణహతంద్విజం । ద్విశతెన తదాదండ్యా ద్విప్రెదృష్ట్వా నృజంనృపఇతి । హతంబ్రహ్మహంతారం ॥ నిష్క్రమాణంస్తెయప్రకరణెభిహితం ॥ —— ॥ అథబ్రహ్మహంతారంప్రతి విప్రకృత్యమాహ । బ్రహ్మండే॥శ్లో॥ నిశ్చిత్యబ్రహ్మహంతారం భాషాసందగ్ధనాడిభిః । మెళయిత్వాద్విజాన్సర్వాన్ రాజ్ఞాయద్యత్కృతంపురా ॥ తత్సర్వం సహసాకృత్వా నిర్వాస్యోవిషయాద్బహిః । ॥తత్పత్నింతనయాంశ్చైవ నదోషోయదివత్యజేత్ ॥ తెషామపిచశంకాస్యాత్తెనసాకం వివాసయేత్ । నోచెత్తద్వృత్తిధాన్యాదీన్తెభ్యోదత్వాథశిక్షయేత్ ॥ యూయంతెనసహనగంతవ్యా నసంభాష్యా

నస్మరణీయాఇతిశిక్షాప్రకారః ॥ ఇతిశిక్షాంకృత్వాగృహంసంశోధ్యతాంస్త
త్రస్థాపయేయుః ॥ అన్యథావిపా్రఅపి రాజపండెన దండయేయుః । — ॥
దండప్రకారమాహకాత్యా్యయనః । అయోరూపం ద్విగుణంకృత్వాపూర్ణహీనంప్ర
తాపయేత్ ॥ సంతప్తంపురుషంన్యస్యేత్పాలసిక్తంప్రజజ్వలుః । పా ॥ వడె
యుస్తైలసంయుతం । తంచబా్రహ్మణమాహూయఉపగూహయమానిరం ॥
మృత్వాదోషవిముక్తోభూరన్యథావ్రతమాచర ॥ ద్వాదశాబ్దవిధానేన శుద్ధో
భవితుమర్హసి ॥ అశక్తోవ్రతమాచర్తుమేవం కృత్వావిశుద్ధ్యసి । ఇతిరా
జాభావెతదనుమత్యావిపా్రఖ్యప్రకారః । ఇతిబ్రహ్మహత్యాపా్రయశ్చిత్తం॥

—గురుహత్యాపా్రయశ్చిత్తమ్—

అథగురుహత్యాపా్రయశ్చిత్తమాహ । లింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ జనితాచో
పనేతాచ యస్తువిద్యాంప్రయచ్ఛతి । శ్వశురశ్శాస్త్రిజోభ్రాతా పంచైతేగు
రవస్మృతాః ॥ గురుణాంజనకశ్శ్రేష్ఠఃపూజ్యాత్పూజ్యతమోపినః ॥ మనసా
పినహంతవ్యోనహింస్యశ్చతథాపితా । తద్ధననేపా్రయశ్చిత్తవిశేషమాహ
స్కందపురాణే।శ్లో ॥ అజ్ఞానాజ్జనకంహన్యాన్నిమి్నత్తెబ్రహ్మభిద్విజః। త
స్యోక్తంమరణాంతంహిపా్రయశ్చిత్తంమనీషిభిః । చతుర్వింశతివర్షాణి
వ్రతంకృత్వావిశుద్ధ్యతి ॥ ద్వ్యయుతంవాగవాందానంకృత్వాశుద్ధిమవాప్ను
యాత్ । అథవాపూర్వవత్కృత్వా గురుహాశుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ జ్యేష్ఠ
భా్రతాదిహననేప్యేవం వేదితవ్యం । గురవోబహవోనారదీయెదశ్శితాః॥
మంతోపదేష్టావేదానాం తథాధర్మవిబోధకః ॥ సన్మార్గదాయీబుద్ధీనా
మాచార్యోవ్రతబంధనె । పురాణసంహితావక్తానీతిశాస్త్రోపదేశకృత్ ॥ సి
ద్ధెకాదిశ్మశానాంతం కృత్వాచార్యేనియోజితః । వేదాంతోపనిషద్వాక్య
స్యోపదేష్టాగురుర్మహా్ ॥ ఏతెవైగురవఃపో్రక్తాస్తెషుదో్రహం నకారయె
త్ ॥ తెషామన్యతమంహత్వాచరెద్బ్రహ్మహణోవ్రతం । దీక్షితంక్షత్రియం
హత్వాచరెద్బ్రహ్మహణోవ్రతం ॥ అగ్నిప్రవేశనంవాపి మరుప్రపతనం
తథా ॥ దీక్షితంబా్రహ్మణంహత్వా ద్విగుణంవ్రతమాచరేత్ । స్నాతకం
త్విజ్యజంహత్వామాతామహమథాపివా ॥ మాతులంభాగుకంస్యాలంజా
మాతరమథాపివా ॥ ఆచార్యాదినథైవ వ్రతముక్తంచతుర్గుణం । చతు

శ్చత్వారిం శత్సంస్కారపూతస్నాతకః ॥ నప్తృహవిర్యజ్ఞాస్సప్తపాకయజ్ఞాస్సప్తసంస్థానిసోమాదిపొడశకర్మాణి పంచమహాయజ్ఞాఃపాణాగ్నిహోత్రం శ్రౌవణహోమశ్చేతి చతుశ్చత్వారిం శత్సంస్కారాః ॥ ఏతైఃపూతఃస్నాతకః । యస్యాధ్వరదీక్షాగురుస్సఏవఋత్విక్ ॥శ్లో॥హంత్వాతువిప్రమాత్రంచేచ్ఛ్రౌతస్మార్తవ్రతం । అథవాగోసహస్రంవా దత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయఃపునస్సంస్కార మాదరాత్ । ఏషవిప్రస్యగదితఃపాయశ్చిత్తవిధిర్ద్విజాః ॥ ద్విగుణంక్షత్రియస్యోక్తంత్రిగుణంతద్విశస్మృతం బ్రాహ్మణంహంతియశ్మాద్రస్తంమానల్యంవిదుర్బుధాః। రాజ్ఞైవశిక్షాకర్తవ్యాఇతిశాస్త్రేషునిశ్చితం । బ్రాహ్మణీనాం వధేత్వర్ధంపాదస్స్మృత్యన్యకావధే । హత్వాత్వనుపనీతాన్వైతథాపాదవ్రతంచరేత్ । హత్వాతుక్షత్రియంవిప్రష్షడబ్దంవ్రతమాచరేత్ ॥ సంవత్సరత్రయంవైశ్యం శూద్రంహత్వాతువత్సరం । దీక్షితస్యస్త్రియంహత్వాబ్రాహ్మణీంచాష్టవత్సరాం ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వాశుద్ధోభవతి నిశ్చితం । ప్రాయశ్చిత్తవిధానంచ సర్వత్రమునిసత్తమాః ॥ వృద్ధాతురస్త్రీబాలానామర్ధముక్తంమనీషిభిః ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేధర్మశాస్త్రే పాయశ్చిత్తాధ్యాయేగురుహత్యాపాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥

—క్షత్రియస్యబ్రహ్మహత్యాపాయశ్చిత్తమ్—

అథక్షత్రియస్యవిప్రహననేపాయశ్చిత్తమాహ॥కూర్మపురాణే ॥ శ్లో॥అజ్ఞానాద్బాహుజోవిప్రంనిమిత్తైఃపూర్వసంభవైఃపశ్చాత్తాపసమాయుక్తోద్విగుణంవ్రతమాచరేత్ ।దీక్షితంబ్రాహ్మణంహత్వాస్నాతకంత్విజ్ఞాతంతథా। ఆచార్యాదివధేచైవ చాతుర్గుణ్యవ్రతంచరేత్ ॥ హత్వాతు విప్రమాత్రంచ చరేత్సంవత్సరద్వయం । బ్రాహ్మణీనాంతునారీణాంద్వాదశాబ్దవ్రతంచరేత్ ॥ వధేత్వనుపనీతానాంతదర్ధంవ్రతమాచరేత్ ॥ క్షత్రియఃకన్యకాహంతాషడబ్దంవ్రతమాచరేత్ ॥ దీక్షితస్యస్త్రియంహత్వాబ్రాహ్మణీంచాష్టవత్సరాం । బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతినిశ్చితం ॥ ఆతేయీంచ స్త్రియంవాపిస్వయంహత్వావిషాగ్నిభిః । ఆత్మతుల్యసువర్ణంవా దత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ —॥ ఆతేయీలక్షణం॥—॥ శ్లో ॥వివాహ

స్యదినాదూర్ధ్వంయానారీగతపుష్పిణీ॥ఆతేర్యీయాసైవవిఖ్యాతామహాపాప పరిణాశినీ। ఊతనిశ్చలయాబుద్ధ్యాయానారీపతిసేవినీ ॥ కర్మణామనసావాచాతామాతేర్యీయంవిమర్బుధాః ॥ అథవాద్వ్యయుతందద్యాద్గవాంహత్యావిముక్తయె ॥ పూర్ణగర్భవధేరాజాదద్యాద్దానంగవాంశతం । విప్రస్యేతిశేషః ॥ షష్ఠాసెపంచమాసేవా తదర్ధందానమాచరేత్ ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రేప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయె క్షత్రియస్యవిప్రహననప్రాయశ్చిత్తమ్

—*వైశ్యస్య విప్రహత్యాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథవైశ్యస్య విప్రహత్యా ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥బ్రహ్మాండపురాణె॥శ్లో॥ అజ్ఞానాదూరజోహత్వా బ్రాహ్మణందీక్షితంచవా । గురుమాచారకర్కశ్ఠం శ్రోత్రియం వణిజంతథా ॥ ఆచార్యాదివధేచైవ క్షత్రవద్వ్రతమాచరేత్ । హత్వాతు విప్రమాత్రంచ చరేత్సంవత్సరద్వయం ॥ బ్రాహ్మణీనాంతు నారీణాం ద్వాదశాబ్దవ్రతంచరేత్ ॥ హత్వాత్వనుపనీతాన్వై తదర్ధంవ్రత మాచరేత్ । వైశ్యశ్చేత్కన్యకాహంతా షడబ్దం క్షత్రవద్వ్రతం ॥ దీక్షితస్యస్త్రియంహత్వా బ్రాహ్మణీంచాష్టవత్సరాం ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వా వైశ్యశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ఆతేర్యీయాంచస్త్రియంవాపి స్వయం హత్వా విషాదిభిః । గవాందద్యాచ్చద్వ్యయుతంవిప్రేభ్యోభక్తితఃక్రమాత్ ॥ గర్భస్థాం రోగిణీంనారీం విధవాంవాతపస్వినీం । హత్వోరుజస్తతశుద్ధ్యై ధ్రువహత్యావ్రతాదిహ ॥ ద్వ్యయుతగోదానం వైశ్యస్య వ్రతాచరణాభావాత్ । షష్ఠాసెపంచమాసేవా తదర్ధందానమాచరేత్ ॥ ఏతదజ్ఞానవిషయం ॥అయంవిప్ర ఇతిజ్ఞాత్వా వైశ్యస్తుద్విగుణంచరేత్ ॥ ఇతివైశ్యస్యవిప్రాదిహత్యాప్రాయశ్చిత్తం

శూద్రస్యబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తమ్

అథశూద్రస్యబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ । లింగపురాణె ॥ శ్లో॥ పాదజోముఖజంహత్వా శ్రోత్రియం యాజకంతథా । వ్రతినం దీక్షితంవాపి ఆచార్యంవేదపారగం ॥ స్నాతకంక్షత్రియంవాపి కర్మిష్ఠంవిష్ణుతత్పరం ।అజ్ఞానాదాయుధాద్వైశ్యశ్చ పరప్రేరణ యాయది । పశ్చాద్విప్రఇతిజ్ఞాత్వాభ

శ్చాత్తాపసమన్వితః ॥ అంసేముసలమాధాయ కత్వాదాజానపుంజసా ।
కర్మ్మచక్షీతత్పస్యైవ తేనదండ్యోయథాహ్యతః ॥ యదిజీవేత్తేన హతస్తదా
శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ అన్యథాదోష మాప్నోతి రాజాభవతికిల్బిషీ॥—
స్కందపురాణె ॥ శ్లో ॥ శూద్రోవిప్రంయదాహన్యా త్ప్రాధనైర్బహుభి
స్స్వయం । తన్మోసల్యవధంప్రాహుర్విప్రాధర్మ్మపరాయణాః ॥ కేచిదిచ్ఛం
తికారీషవధంతస్యైవపాపినః । హతస్తుశుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరి
ష్యతె ॥ — ॥ దేవీపురాణె ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణం దీక్షితం సోమయాజి
నం శ్రోత్రియంతథా ॥ గురుమాచార్య్యవతినోపాదజోజ్ఞానతోహనేత్ ॥
తస్యవూసలజందండం వధంకారీషమేవవా । ద్వయోరన్యతరంపుత్ర కృ
త్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ బ్రహ్మాండపురాణె ॥ శ్లో ॥ అజ్ఞానాత్వా
దజోవిప్రం శ్రోత్రియం సోమయాజినం । వ్రతినందీక్షితందీర్ఘదర్శినంక
ర్మ్మకాశలం । హత్వారాజానమాసాద్య కర్మ్మచక్షీత బుద్ధిమాన్ ॥ రాజా
ముసల మాదాయ బ్రహ్మస్థానం శిరస్థలె ॥ హన్యాన్మృతోవాయదిహజీవే
ద్వాసౌనదోషభాక్ ॥ ఉతకారీషమానీయ రాశీకృత్యఖనస్థలె । బధ్వాతం
తత్రనిక్షిప్యదాహయే త్పృభృత్యైర్ముదా ॥ ద్వాభ్యాంయదామృతశూద్రస్తదా
శుద్ధిమవాప్నుయాత్ । జిఘాంసంతం జిఘాంసీయాదితి శాస్త్రేషు నిశ్చి
తం । బ్రాహ్మణీంస్థవిరాంహత్వా విధవాంవాసువాసినీం । యువతీం పాద
జోహన్యా దాత్రేయీంప్రమదామపి । పూర్వవద్దండయేదాజా ద్వయో
రేకేనాన్యథా । బాలాంకన్యాం యదాహన్యా త్తదాతేనైవకారయేత్ ॥
శిశుంహత్వాయదాశూద్రోగర్భమాత్రంయదాహనేత్ । హస్తద్వయం
తదాచ్ఛిత్వా నిర్వాస్యో విషయాద్బహిః ॥ శూద్రోహన్యా త్తథానారీం
శిశుంకన్యామథాపివా । వృద్ధాంసువాసినీంవాపి ఆత్రేయీంయువతీమపి।
గురుంవాదీక్షితంసోమ యాజినంవ్రతినంతథా । ఏతేషాం హననంశ్రుత్వా
రాజాదోషపరాఙ్ముఖః ॥ మూత్రేణశిరసిస్నాప్య వాపయిత్వాశిరోరుహాన్।
కక్షౌనాసాంతథాచ్ఛిత్వా నిర్వాస్యోవిషయాద్బహిః । కన్యాబాలవధేగ
ర్భపాతనెవిప్రయోషితాం ॥ పూర్వవద్దండయేదాజా హ్యన్యథానరకం

వ్రజేత్ ॥ —॥ ఇతి హేమాద్రవిరచితె ధర్మశాస్త్రేప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయె శూద్రస్య విప్రహత్యాది ప్రాయశ్చిత్తం

—*బ్రాహ్మణస్యక్షత్రియహత్యాప్రాయశ్చిత్తం*—

అథబ్రాహ్మణస్యక్షత్రియహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ బ్రహ్మాండపురాణె ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణఃక్షత్రియంహత్వా యుద్ధేవాన్యత్రభూతలె । స్వయం నిమిత్తైర్బహుభిఃక్షత్రహంతాభవేత్తదా ॥ వీరహత్యాపనుత్త్యర్థం ధేనుదాన సహస్రకం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నదాన్నై జపహోమకైః॥— లింగపురాణె ॥ శ్లో ॥ పూర్వజోబాహుజంహైవా ద్విషవహ్న్యాశ్మపాతనైః॥ హత్వాజ్ఞానాత్తదాజ్ఞాత్వా చరేద్ధేనుసహస్రకం ।—॥ గారుడపురాణె॥శ్లో॥ సంగ్రామె గ్రామదాహేవా రాజ్యక్షోభె మహాభయె ॥ పట్టభద్రంచ రాజాన మితరం శబ్దమాత్రకం । హత్వాపశ్చాత్తాపయుక్తోద్విసహస్రంగవాం చరేత్ ॥ రాజమాత్రెసహస్రంస్యాదోసౌనారాయణస్స్వయం ।చరేత్ దద్యాదిత్యర్థః ॥ నరాణాంచనరాధిపమితి గీతాస్మరణాన్నారాయణాంశస్య తస్యహననె దోషబాహుళ్యాత్ప్రాయశ్చిత్తం ద్విగుణముక్తం ॥ క్షత్రియమాత్రహననె సహస్రధేనుదానం ॥—॥ స్కాందపురాణె ॥ శ్లో ॥పట్టభద్రం ద్విజోహత్వా రాజమాత్ర మకామతః । తతోరాజేతిచజ్ఞాత్వా పశ్చాత్తాప పరాయణః ॥ ద్విసహస్రం గవాందద్యా ద్విప్రేభ్యోదక్షిణాదిభిః । ఇతరేతు సహస్రంస్యా దిత్యాహభగవాన్యమః ।—॥ పద్మపురాణె ॥ ఉత్తరఖండే॥మహాయుద్ధె జనక్షోభే గ్రామదాహెజలాప్లుతె ; దండపాషాణరజ్వాద్యైర్నిమిత్తైక్షత్రియంహనేత్ । పట్టభద్రంప్రమాదాద్వా ద్విసహస్రం ప్రశాంతయె ॥ సహస్రమితరెదద్యా త్తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతె। తత్పత్నీంతత్సుతం పుత్రీం హత్వాఽజ్ఞానాన్నిమిత్తకైః ॥ తదర్థంతస్యదారేషుతత్పాద ముభయోఃక్రమాత్ ॥ గర్భమాత్రెశిశౌతస్య దద్యాద్దశగవాంద్విజః । పునస్సంస్కారమాత్రేణ శుద్ధోభవతి పూర్వజః ॥ విప్రస్యవీరహత్యాయా అతిగర్హితత్వాత్ప్రాయశ్చిత్తబాహుళ్యం పునస్సంస్కారశ్చ॥— ఇతివిప్రాణాం క్షత్రియహత్యా ప్రాయశ్చిత్తం॥—॥

విప్రాణాంవైశ్యహత్యాప్రాయశ్చిత్తం

అథవిప్రాణాం వైశ్యహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ లింగపురాణె

॥శ్లో॥ బ్రాహ్మణస్యాంపరాయేవా గామదాహేజనాకులే॥ నచ్యుత్తరణకాలేవాప్యజ్ఞానాదూరజంహనేత్ ॥ దండపాశ విహైరన్యై ర్నిమిత్తైర్బహుభిర్నృప। పశ్చాత్తాపసమాయుక్తో ధేనూనాం శతమాదరాత్ ॥—॥ బ్రహ్మాండె ॥ శ్లో ॥ జలోత్తారేజనక్షోభే సంగ్రామె దేశవిప్లవే। గామదా హేచముఖజో నిమిత్తైఃపూర్వసంభవైః । అజ్ఞానా ద్ధంతిత్వన్యైవప్రాయశ్చిత్తమనీషిభిః ॥ కథితందోషశాంత్యర్థం ధేనుదానంసవత్సకం ॥ తస్యోపనయనంభూయః పంచగవ్యంపిబేత్తతఇతి ॥—॥ కూర్మపురాణె ॥శ్లో॥ ముఖజోఽజ్ఞానతోవైవాన్నిమిత్తైర్బహుభిఃపృథక్। వైశ్యంహంతియదాలోకె తదాధేనుశతంనృప ॥ దత్వాపశ్చాత్పునఃకర్మపంచగవ్యమనంతరం। ఏతదజ్ఞానవిషయం ॥ జ్ఞాత్వాద్విగుణందద్యాత్ ।—॥ బ్రహ్మవైవర్తె । వైశ్యంనమర్థమితరం తత్పత్నింతత్సుతంనుతాం । నిమిత్తైఃహననోపాయై బ్రాహ్మణో యదిహంతివై॥ సద్యఃపతంతిపుణ్యాని కామ్యానిచ నరేశ్వర। తద్దోషపరిహారార్థం ధేనూనాంశతకంచరేత్ । తస్యోపనయనంభూయఃపంచగవ్యమతఃపరం ॥ తత్పత్నిహననేత్వర్థంతదర్థముభయోఃపృథక్। శిశోస్తద్గర్భపతనె తయోరర్థంమునీశ్వరాః ॥—॥ ఇతివిప్రస్యవైశ్యహత్యాప్రాయశ్చిత్తం

—*విప్రస్యశూద్రహత్యాప్రాయశ్చిత్తం*—

అథవిప్రస్యశూద్రవధప్రాయశ్చిత్తమాహ ।పద్మపురాణె । శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోఽజ్ఞానతోరాజన్విషరజ్జుభిరాదరాత్ ।పాదజంహంతిమోహేనసాంపరాయెజనక్షయె । తత్ప్రాప పరిహారార్థముభయోర్లోకయోఃపృథక్ ॥ దశ విప్రాయదాతవ్యాధేనవఃపాపశుద్ధయె । తస్యోపనయనంభూయఃపంచగవ్యమనంతరం ॥ —॥రాజవిజయె ॥ శ్లో ॥ ముఖజోఽజ్ఞానతోభూప విషపాషాణరజ్జుభిః । పాదజంహంతి పాపాత్మా జనసంఘెనదీతటె । సద్యఃపతంతిపుణ్యాన్యపుణ్యనాశాదధోగతిః ॥ తద్దోషపరిహారార్థందశధేనూర్ద్విజాయవై ముదా । నవత్సాంసాధువృత్తాంచ విష్ణుధ్యానపరాయణః ॥ హత్యాదోషాత్ప్రముచ్యేత పునఃకర్మసమాచరేత్ ॥ బ్రహ్మవైవర్తవిధానేన పంచగవ్యం

పిబేత్తతఇతి ॥——॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ అస్యజోజ్ఞానతోరాజ్ఞ జనసంఘ పరిజాక్షయె । పరప్రేరణయాన్యైర్వా నిమిత్తైర్హంతిపాదజం । సద్యఃపతతి పాపేన యమలోకే మహత్తరె । దద్యాద్ధేనుశతవాంవిప్రః పున స్సంస్కారమర్హతి ॥ ——॥ బ్రహ్మయామళె ॥ శ్లో ॥ శూద్రంహంతి ద్వ జోయస్తునిమిత్తైఃపరభాషయా।జలోత్తారెజనక్రోభేసంగ్రామెచోరసంకులే। పుణ్యానంఘుక్షరత్యాశు యమలోకసుఖప్రదః । తత్పాపశోధనార్థాయవ శదద్యాద్ధేనువాంముదా । ఉపనయనంపునఃకార్యం గాయత్రీదానమేనచ ॥ పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చా చ్ఛుద్ధోభవతి నిశ్చితం । తద్దారహననెవిప్ర తత్పుత్ర హననేపిచ । శిశోశ్చగర్భవతనెతత్తధ్ధంయథాక్రమం । ప్రాయశ్చిత్త మిదంబ్రహ్మకథితంమునిసత్తమైఃప్రాయశ్చిత్తవిహీనోయోమహాదోషెపినత్య పి । తస్యైవనిత్యకర్మాణినఫలంతినసంశయః । ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మాలోక యోరుభయోస్సుఖీ। అన్యథాచుఃఖమాప్నోతి పాపీస్యాజ్జన్మజన్మని॥——॥ ఇ తిహేమాద్రౌవిప్రస్యశూద్రవధప్రాయశ్చిత్తం॥——॥

——*క్షత్రియస్యావైశ్యవధ ప్రాయశ్చిత్తం*——

అథక్షత్రియస్యావైశ్యవధప్రాయశ్చిత్తమాహ లింగపురాణె ॥——॥ శ్లో ॥ బాహుజస్తూరుజంహత్వా అజ్ఞానాజ్జ్ఞానతోపివా। రోషాద్వామత్సరాద్వా పియద్వాపిశునవార్తయా । భృత్యైర్వాస్వయమెవాన్యైస్తస్యదోషో మహాభవేత్ । నరకస్తస్యనత్యాజ్యోభవేజ్జన్మనిజన్మని । తద్దోషపరిహా రార్థందద్యాద్ధేనూద్విజాతయె । దశేతిశేషః । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతిమ హత్యాహత్యయానృప॥——॥ కూర్మపురాణె॥ శ్లో॥ రాజాయోధనలోభేన యద్వాపిశునవార్తయా । శస్త్రైర్భృత్యైస్తుపాయైర్వాప్యుర్వరుజంహంతి కామతః । నరకెనియతంవాసస్తస్యజన్మద్వయెనృప । తత్పాపోపశమాయా లంగవాందశకమాచరేత్ । దద్యాదిత్యర్థః । శుద్ధోభవతిపాపాత్మా ఉభ యోర్లోకయోరితః ॥——॥ మత్స్యపురాణె॥శ్లో॥ బాహుజోవణిజంహత్వా ధనార్థీలోకవార్తయా । శస్త్రైర్జాలకపాదాదిబంధనాదభిరాదరాత్ । యమలోకముపాగమ్యకాలసూత్రమవాప్యతె ॥ తతోదేహవిశుద్ధ్యర్థంద శధేనూస్సమాచరేత్ । శుద్ధస్తతఃపరంరాజామత్సరాద్ద్విగుణంభవేత్ ।

ధనార్థీ ద్విగుణందద్యాదన్యథానారకీభవేత్ । తత్పత్నీంపుత్రికాంపుత్రంహత్వాతద్వ్రుషాతురః । తదర్ధంతస్యదారేషుపాదంపుత్రీకుమారయోః।ఆత్మార్థంవాధనగ్రాహీ ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ । రాజారాజ్యమదేనాశుకురుతేపాపమూఢరాత్ ।పాపాన్నరకమాప్నోతినగకాన్ననివర్తతే।రాజ్ఞోబహూనిపాపానిసంభవంతిదినేదినే।అతోరాజానసంభాష్యాఃకలౌహత్వావృతస్యదా । యస్తాద్ధింసంతిరాజానోధనార్థంకామకారతః ॥ రాజాస్వధర్మనిరతోదేవబ్రాహ్మణపూజకః । సదావిద్వజ్జనాసేవీత్వరిషడ్వర్గజిత్సదా। సపవధర్మతోరాజాఇతరేశబ్దపూరణాః॥—॥ ఇతిక్షత్రియస్యవైశ్యవధప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥

—*వైశ్యస్యక్షత్రియవధప్రాయశ్చిత్తం*—

అథవైశ్యస్యక్షత్రియవధప్రాయశ్చిత్తమాహ।కూర్మపురాణే। శ్లో॥ ఊరుజోవిషదానాద్వైరుపాయైర్భూపతింహనేత్ । అజ్ఞానాదుతవాజ్ఞానాత్పరవాక్యానుసారతః। దేశక్రోభమహాక్రోమెరోషాద్వైరణయాపివా ।మహాదోషమవాప్నోతి ఘీరహత్వాదురత్యయా । మృత్వానరకమాప్నోతిరాజాతందండయేత్తదా । వణాఢికతయారాజ్ఞ ధేనుదానశతంవిదుః ॥—॥ స్కందపురాణే॥ శ్లో॥ విజ్ఞాతిబాహుజంహన్యాదజ్ఞానాజ్ఞానతోపివా । పరిధానైరుపాయైర్వాభృత్యైర్వాస్వయమేవవా । విచార్యబహుధారాజా దండయేత్తంవణిక్పతిం। బ్రహ్మసూత్రంత్రుటిత్వాథవాపయిత్వాశిఖామపి । సర్వంధనముపాహృత్యనిర్వాస్యోవిషయాద్బహిః । సోపిభూమింపరిక్రమ్యప్రశ్చాత్తాపవిశుద్ధిమాన్। శతంగవాందద్యాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతినిశ్చయః ॥—॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥ వైశ్యోజ్ఞానాద్రాజసుతంపట్టభద్రమథాపివా । హత్వాపాపమవాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి। తతోదేహవిశుద్ధ్యర్థం భూపరిక్రమమాచరేత్ । తతశ్శుద్ధేనమనసావాపయిత్వాశిరోరుహాన్ । బ్రాహ్మణేభ్యస్తతోదద్యాద్ధేనుశతందోషముక్తయే॥—॥ పద్మపురాణే ॥ శ్లో ॥ పట్టభద్రంచరాజానంతత్పత్నీంతత్సుతంచవా।బాలంతద్బంధుమాత్రంవాహత్వావైశ్యస్సకృద్యది। పశ్చాత్రాజేతిచజ్ఞాత్వా భూపరిక్రమణంచరేత్ । పశ్చాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థం విప్రేభ్యోగోశతంచరేత్ । ద్విగుణంపట్టభద్రేచ తద్దారేషుతదర్ధకం । తత్పుత్రేషుతదర్ధంస్యాద్బాలేగర్భేతదర్ధతః। ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తం

వైశ్యస్యక్షత్రహత్యయా। ఏవంశుద్ధిమవాప్నోతి వీరహత్యావిముక్తయే॥——॥
ఇతివైశ్యస్యక్షత్రియవధప్రాయశ్చిత్తం॥——॥

——*శూద్రస్యవైశ్యహత్యాప్రాయశ్చిత్తం*——

అథశూద్రస్యవైశ్యహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ । కూర్మపురాణే॥——॥ వ
ణిజంపాదజోహన్యాదజ్ఞానాజ్ఞానతోపివా। ధనార్థమితరోషార్థంపరప్రే
రణయానృప। చోరైస్సహమిళిత్వావా ఉతమాగ్గనిరోధతః। రాజాతందం
డయేత్ప్రశ్చాన్మోసల్యేనయథార్హతః । స్వవర్ణాధికవర్ణత్వాన్మోసలో
డండపీవవా ॥ —— ॥ లింగపురాణె । శ్లో ॥ శూద్రోధనార్థమన్యార్థం
వణిజంహంత్యధర్మతః । రాజాసమ్యగ్విచార్యాథతంమూసల్యేనశిక్షయేత్ ।
తతోహృత్వాతుసర్వస్వంనిర్వాస్యోవిషయాద్బహిః।ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి స
రాజాపినదోషభాక్ । మూసల్యదండాభావేసగ్వస్వంహృత్వాదేశాన్నిర్వా
స్యః ఏతేనశుద్ధోభవతి ॥ —— ॥ మహానారదీయె ॥ శ్లో ॥ శూద్రోన్యాయప
రీతాన్మోవిషమేపిమహాపది । గ్రామేవానగరేవాపి యదిహన్యాద్వణిక్పథం।
రాజాసమ్యగ్విచార్యాథతంమూసల్యేనదండయేత్ । స్వవర్ణాధికవర్ణత్వా
న్మోసల్యఇతినిశ్చితం । అథవాహృత్వాసర్వస్వంనిర్వాస్యోరాష్ట్రాత్తస్స్వకాత్ ।
ఏశ్చాత్మావిశుద్ధ్యర్థం శూద్రోదద్యాద్గవాందశ । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి
శూద్రోమోహాథహత్యయా। తత్పత్నాన్యంతత్సుతెగర్భే పాదమర్ధంతదర్ధతః।
ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తమృషిభిర్బ్రహ్మవాదిభిః। తత్పత్నాన్యంపంచగావోదే
యాః। తత్సుతెతదర్ధం।తద్గర్భపాతనె పాదపాదమితిసర్వత్రయోజనీయం।
యత్రయత్రగావోనిర్దిష్టాస్తత్రతత్రవృషభాదేయాః ॥——॥ ఇతిహేమాద్రివి
రచితె ధర్మశాస్త్రేప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయె శూద్రస్యవైశ్య హత్యాప్రాయ
శ్చిత్తం॥——॥ అథవైశ్యస్య శూద్రహత్యాప్రాయశ్చిత్తమాహకూర్మపురాణె॥

——*వైశ్యస్యశూద్రహత్యాప్రాయశ్చిత్తం*——

శ్లో ॥ వైశ్యశూద్రంయదాహన్యాత్తత్పత్నింపుత్రమేవవా ।అజ్ఞానాద్య
దివాజ్ఞానాత్పంకరంవానరాధిప । రాజాతంశతనిష్కేణదండయేదవిచా
రతః । వైశ్యోదేహవిశుద్ధ్యర్థందశధేనూస్సమాచరేత్ ॥——॥ మత్స్యపురాణె
శ్లో ॥ మత్సరాద్ద్విజోలోభాద్వాహన్యాద్యజః పాదజంహనేత్ । రాజాతం

దండయేద్ధీనూ౯శతనిష్క-మశంకితః । పశ్చాద్ధేనుశతందద్యాత్పరలోక వివి
త్సయా । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి సీచవర్ణవిహింసనాత్ ॥——॥స్కం౦దపురాణే॥
అజ్ఞానాజ్ఞానతస్తాతపరప్రేరణహింసయా । నిమి౯త్తెర్వాస్వయంవాపి వై
శ్యశూద్రంహనేద్యది । రాజాతంసమ్యగాలోచ్య నిశ్చిత్యబహుధాతదా ।
తస్యైవధనసంపత్తిం విచార్యపురవాసినః । అస్తిచేద్యదిసామర్థ్యం శతని
ష్కేణదండయేత్ । దరిద్రశ్చేదసౌరాజ౯ నిర్వాస్యోవిషయాద్బహిః॥ సతు
దేహవిశుద్ధ్యర్థంధేనుదానశతంచరేత్ । తత్పత్నీహననేత్వర్ధం తత్పుత్రెపా
దమాచరేత్ । శిశుర్వాగర్భమాత్రంచే ద్దశధేనూన్సమాచరేత్ । సంకరం
తస్యదారాన్వా తత్పుత్రాన్నిహనేద్యది। దశగావస్తదర్ధంచతత్పాదంచ య
థాక్రమం । గర్భమాత్రేతుగామేకాం దత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ఏతద
జ్ఞానవిషయం । జ్ఞానాత్ప్రాయశ్చిత్తం ద్విగుణం।రాజదండస్తుయథోక్తం॥
ఇతిహేమాద్రౌవైశ్యస్యశూద్రహత్యాప్రాయశ్చిత్తం ॥——॥అథవిప్రాదేశ్చం
డాలాదివధప్రాయశ్చిత్తమాహ॥మత్స్యపురాణే॥——॥

——*విప్రాదేశ్చండాలాదివధ ప్రాయశ్చిత్తం*——

శ్లో॥ పూర్వ్వంయదిచండాలంతీర్థేజనసమాకులే । రజ్జుపాషాణలగుడైః
కోపేనమహతానృతః । నిహనేత్పరబుద్ధ్యావాపరార్థంవాజనేశ్వర॥ నిత్యక
ర్త్మణిసర్వ్వణితస్యవిప్రస్యపాపినః। నశ్యంతిపితృకార్య్యాణి ఉపకారోయథా
ఖిలే । ప్రాడ్వివాకమతెష్ఠిత్వాదాజాతంప్రసమీక్ష్యచ। దండయేచ్ఛతరూప్యే
ణవాగ్భిఃపశ్చాచ్చదండయెత్ ।విప్రోదేహవిశుద్ధ్యర్థం షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరే
త్ । తస్యోపనయనంభూయస్సావిత్రీదానమేవవా । బ్రహ్మోపదేశఃకర్త్తవ్యః
పంచగవ్యస్యభక్షణం। ఏవంశుద్ధిమవాప్నోతి చండాలహననాద్విజఇతి॥——॥
స్కం౦దపురాణే॥ శ్లో॥ బ్రాహ్మణోజనసంక్రాంతే అనావృష్టిభయాదిషు । అ
జ్ఞానాదథవాజ్ఞానాచ్చండాలంయదిహంతివై। రజ్జుపా షాణదండైర్వా భృ
శైర్వారిహసిస్థలే । తస్యపుణ్యానినశ్యంతి పితృకార్యాణియానిచ।రాజాస
మ్యగ్విచార్యాథ ప్రాడ్వివాకమతెష్ఠితః । దండయెచ్ఛతరూప్యేణతస్యసంభా
షణంత్యజేత్ । తతోవిప్రః ప్రశమనష్షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । తస్యోపన
యనంభూయస్సావిత్రీదానమేవచ। ఏవంశుద్ధిమవాప్నోతిచండాలహననాది
షు॥——॥ లింగపురాణే॥ శ్లో ॥ చండాలంహంతియోవిప్రోరజ్జుపాషాణముష్టి

భిః । అజ్ఞానాజ్జనసంభాంత్యారోషాద్వాకామకారతః । ధనార్థమబలార్థం వానిమిత్తైరథవాపృథక్ । రాజాసమ్యఙ్మనస్థాప్య విచార్యచపునఃపునః । దండయేద్రూపకశతైర్వాగ్భిః పశ్చాత్ప్రదండయేత్ । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్సభామేత్య వదేద్ద్విజః । సభాపినిష్కృతిందృష్ట్వా ప్రాయశ్చిత్తం వదేత్తతః । పరిషదాజ్ఞామవాప్యాశు షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । తత్పత్నీహననేత్వర్ధం తత్పుత్రేపాదమాచరేత్ । తద్గర్భపాతనేవిప్రో ధేనుమేకాంసమాచరేత్ ॥ హనిష్యామీతి యోబుద్ధిం ధృత్వానిత్యంప్రవర్తయేత్ । పరాక్తస్యశుద్ధ్యర్థం మాసేచాంద్రంతతఃపరం ॥ వత్సరే తత్ప్రమోక్షేయ స్తంతదావాలపేద్బుధః ।। తత్రియస్యతదర్ధంస్యా దూరజస్యతదర్ధతః ॥ పాదజస్య తదాశుద్ధి ర్యదారాజాప్రశిక్షయేత్ ; ఏతత్సాక్షాచ్చండాలవిషయం ॥ —— ॥బ్రహ్మచండాల గోమచండాల వధే తురుష్కవధేచపాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ కూర్మపురాణే ॥శ్లో ॥ పరార్ధకాశికాయాయీదత్తాగ్నిఃకీకసానుగః ॥ తపతే గోమచండాలా వాక్ష్మాత్రేణాపినాలపేత్ । ఏతేషాంహననేతత్తత్పాపీయశ్చిత్తాకరణే సాక్షాచ్చండాలహననపాపీయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్ ॥ అలంమీమాంసయా । తురుష్కస్యహననే తత్పత్నీనాంపుత్రాణాంచ హననే గర్భమోచనేచండాల హననప్రాయశ్చిత్తవత్కల్పనీయం ॥ నాన్యత్ర ॥—॥ అథచండాలజన్మకారణమాహ ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పితోరాబ్దికసంత్యాగీ సాక్షాచ్చండాలజన్మవాక్ । నిష్పుత్రస్యపితృవ్యస్యహ్యవిభక్తస్యయోద్విజః॥సతురుష్కోభవేద్భ్రమాదీనసంత్యాగవానిహ । నిష్పుత్రస్యావిభక్తస్య దినంభ్రాతుఃపరిత్యజన్ । సభూమా రజకోభూయాత్సర్వవర్ణబహిష్కృతః ॥ —— ॥ అథ గోమచండాలాష్టాదశవిధాః ॥ —— ॥ తానేవాహ ॥ గారుడపురాణే ॥ శ్లో ॥ రజకశ్చర్మకారశ్చనటోబురడఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చస్వర్ణకారశ్చసూచికః ॥ కారుకోలోహకారశ్చ శిలాభేదితు నాపితః । తక్షకస్తిలయంత్రీచ సూనుశ్చక్రీతథాధ్వజీ । ఏతేషోడశ థాపోక్తా శ్చండాలా గోమవాసినః॥ ఏతేషాందర్శనంస్పర్శనం 'సంభాషణమతఃపరం । స్నానభోజనవేళాయాం జపహోమార్చనేతథా ॥ స్వాధ్యాయసమయైవ్యాన నేచ్ఛంతి సూర

యుః । దశనే నూర్యమాలోకేద్భోజనేభోజనంత్యజేత్ ॥ సంభాషణేచ పాణిభ్యాం శ్రోత్రేనమ్యగుపస్పృశేత్ । ఉతబ్రాహ్మణసంభాషాం కృత్వా దోషాత్ప్రముచ్యతే । ఏతేషాంహననే విప్రాదీనాంపృథక్పృథక్ప్రాయశ్చిత్తమాహ । లింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ అజ్ఞానాద్బ్రాహ్మణోహత్వా రజకంలగుడాదిభిః ॥ రూపకాణాంశతందద్యా ద్రాజాతం పాపకారిణం । పశ్చాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థంపరాకంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥చర్మకారేతథాతద్వద్రాజాదండేనదండయేత్ ।తతోదేహవిశుద్ధ్యర్థంతప్తకృచ్ఛ్రద్వయంచరేత్ ॥రాజాతంపూర్వవద్దండ్యాన్నటంయోహతవాన్ద్విజః। తథైవదేహశుద్ధ్యర్థంతప్తకృచ్ఛ్రద్వయంచరేత్ ।బురడంముఖజోహన్యాత్పూదాద్దైవచోదితః।రాజాతంపూర్వవద్దండ్యాత్తతోదేహవిశుద్ధయె । కుర్యాత్పరాకంసహసానాన్యథాశుద్ధిరీరితా।కైవర్తహననేరాజాపూర్వవద్దండయేద్విజం॥పరాకంపూర్వవత్కుర్యా దాత్మనశ్శుద్ధిహేతవే । మెదంహత్వాద్విజఃకుర్యా చ్చుద్ధ్యర్థంచాంద్రభక్షణం ॥ పూర్వవద్దండయేదాజా విప్రంతమవిచారయన్ । ద్విజోయుద్ధేన్యసంహారే భిల్లమజ్ఞానతోహనేత్ । తత్రైవ పూర్వ వదాజాద్దండయేద్ధర్మవిప్లుతం ॥ తతఃపాప విశుద్ధ్యర్థంద్విజఃకుర్యా త్పరాకకం । హత్వాద్విజస్వర్ణకారం ప్రమాదాచ్ఛతవాబలాత్ । తత్రాపి పూర్వవద్దండ్యా దాజానిర్మలమానసః ॥ ద్విజోదేహ విశుద్ధ్యర్థం మహాసాంతపనంచరేత్ । సౌచికంబ్రాహ్మణోహత్వాబలాదజ్ఞానతోపివా । కుర్యాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం యతిచాంద్రాయణంతదా।అత్రాపిరాజాపూర్వవద్దండయేత్ ॥తక్షకంతిలహంతారం ద్విజోహత్వాప్రమాదతః । శిశుచాంద్రాయణంకుర్యా ద్రాజదండపురస్సరం ।నూనుంవాచక్రిణంవాపివిప్రోయదినిపాతయేత్ । దండయేత్పూర్వవదాజా పాజాపత్యద్వయంచరేత్ । ధ్వజినంలోహకర్తారం కారుకంయదిపూర్వజః । హనేదజ్ఞానతోరాజా పూర్వవద్దండయేద్ద్విజం ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తః పరాకం దేహశుద్ధయె । చరేచ్ఛుద్ధిమవాప్నోతి త్యక్త్వాదోషమవాప్నుయాత్ ॥ ఏతేషాందారహననంవిప్రః కుర్యాత్ప్రమాదతః ॥ యస్యపాపస్య యత్ప్రోక్తంతత్తదర్ధంసమాచరేత్ ॥ తత్పాదంశుద్ధయెకుర్యా దేతత్పుత్రహత్యయెకృతె । తదర్ధంతచ్ఛిశౌ ప్రోక్తం తదర్ధంగర్భపాతనె॥

ఏతదర్థం ద్వయోఃపోక్త మేతేషాంహననెనృప ॥ ప్రాయశ్చిత్తంతథా
విప్రైర్మునిభిఃక్షత్రవైశ్యయోఃనృ। తత్పత్నీనాం తదర్థంస్యాత్తదర్థంశిశు.
ర్భవయోఃనృ। శూద్రోహన్యాదిమాన్యత్ర రాజార్థత్రెణదండయెత్ ॥ హనన
హననంకుర్యాత్ స్తెయెస్వర్ణాదికెపివా ॥ ముషిత్వాహస్తయోర్భూషాం
హస్తంచ్ఛిద్యాత్ప్రియత్నతః । నాసికాభరణెనాసాం కర్ణౌకర్ణవిభూష
యోఃనృ ॥ బహుద్రవ్యాపహరణె దాపయిత్వాధనంతదా । స్వామినెదండయే
ద్రాజా పశ్చాన్మోక్షల్య మార్గతః ॥ ఏవముక్తంద్విజాతీనాం చండాలహన
నెపురా । ప్రాయశ్చిత్తంమునివరై స్సర్వపాపోపశాంతయె ॥ ఉక్తంత
చ్ఛిథిలీకృత్య పాపంహింసాదిసంభవం । వర్తయెద్యదిమూఢాత్మామహాంతం
నరకంవ్రజేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిశుద్ధాత్మాపాపముక్తోభవేత్సదా । పాపం ని
గుహ్యమనసా పుణ్యమానంత్యమిచ్ఛతి ॥ తత్పుణ్యెననశుద్ధ్యెతమలముష్టిర్య
థాజలైఃనృ ॥ తతోహింసానకుర్వీత కర్మణామనసాగిరా । యదిహింస్యాత్తు
యూకంవాయఃపుమాఁనతుపాపభాక్ ॥ — ఇతి హేమాద్రౌచండాలస
మవధె ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథనిమిత్తబ్రహ్మహత్యా ప్రాయశ్చిత్తమా

—*నిమిత్తబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తం*—

హ । స్కందపురాణె ॥ శ్లో ॥ నారీవాపురుషోవాపి విధవావాతపస్వినీ ।
ధనార్థమథ దారార్థంపశ్వర్థంక్షెత్రమేవవా ॥ క్షెత్రార్థమిత్యర్థఃనృ॥
శ్లో ॥ యెనవాపినిమిత్తెన యెనకేనాపి హెతునా । యముద్దిశ్యత్యజేత్ప్రా
ణాం స్తమాహుబ్రహ్మఘాతుకం ॥ నిందయావిధవానారీ రోషావేశెన స
త్వరం। యముద్దిశ్యత్యజేత్ప్రాణాఁ తమాహుబ్రహ్మఘాతుకం । రాజద్వా
రేసభాయాంవా బంధూనాంపురతోపివా ॥ యఃపుమాన్మర్మఘాతీస్యా
త్కూరవాక్యాన్నదెత్తువా । తదర్థంయత్యజేత్ప్రాణాం స్తమాహుబ్ర
హ్మఘాతుకం । అస్తీతి ధననిక్షెప ఏతస్యగృహమధ్యతః ॥ ఇతియఃపరతెరా
జసదనెరాజసన్నిధౌ ॥ తద్ధనెహ్రియమాణెవై రాజ్ఞాయంసంత్యజెదమూఁ।
ఉద్దిశ్యధనవక్తారం తమాహుబ్రహ్మఘాతుకం ॥ అపిచెయంపరంగత్వా త
స్మాద్దర్భందథావసౌ ॥ ఇతియోవదతెసాధ్వీం తదర్థంసాత్యజెదసూఁ ।
బంధూనాంపురతఃపాపీ తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకం ॥అయంముష్ణత్వాపాథ

క్యం ధనంసర్వసమృద్ధిమాన్ ॥ ఇతియోపవదేత్సాధుం పుతతఃపాపవాన్పు
మాన్ । సత్యంతదుతమిత్యావా తవధర్మంపాణిముత్సృజేత్ ॥ యద్భావ
యాత్యజేత్ప్రాణాన్ తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకం । ఇత్యేవమాదిభిర్దోషై
ర్బ్రహ్మహత్యానిమిత్తకైః ॥ యదీయైర్హన్యతేవిప్రః ప్రాయశ్చిత్తీసపూ
ర్వజః ॥ రాజాతం దండయేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధైర్హతంపాపినాంవరం । తత్సా
మర్థ్యంపరామృశ్యసహస్రంశతమేవవా॥ సతత్పావిశుద్ధ్యర్థంషడబ్దంకృచ్ఛ్ర
మాచరేత్ ॥ — ॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥ ధనార్థంక్షేత్రదారార్థం పశ్వ
ర్థంవాజనేశ్వర । యమున్దిశ్యత్యజేత్ప్రాణాన్ స్తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకం॥
తద్దోషపరిహారార్థం షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । బ్రాహ్మణైస్సపరిత్యాజ్యః
ప్రాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖః ॥ రాజాపితంతథా కుర్యాదన్నపానాదిభావణైః ॥
ఏవంరాజాదినామపి ॥ ఇతిహేమాద్రౌనిమిత్తబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తం ॥
అథసురాపానప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మహానారదీయే॥ గౌడీమాధ్వీచపైష్టీచ

—*సురాపానప్రాయశ్చిత్తం*—

విజ్ఞేయాస్త్రివిధాసురా ।చతుర్వర్ణైర్నపేయాస్యాత్తథాస్త్రీభిశ్చపండితాః ॥
క్షీరంఘృతంవాగోమూత్రమేతేష్వన్యతమంద్విజాః ॥ స్నాత్వార్ద్రవా
సానియతోనారాయణమనుస్మరన్ ॥ పక్త్వాగ్నిసన్నిభంకృత్వాపిబేచ్ఛుకుడు
బంతథా । తత్తు లోహ్యేన పాత్రేణఆయసేనాపివాపిబేత్ । తామ్రేణ
వాథపాత్రేణ తప్త్వామరణం వ్రజేత్ ॥ సురాపీశుద్ధిమాప్నోతి నా
న్యదాశుద్ధిరిష్యతే । అజ్ఞానాజ్జలబుద్ధ్యావాసురాపానంద్విజశ్చరేత్ । బ్రహ్మ
హత్యావ్రతంసమ్యక్తచ్చిహ్నపరివర్జితం । సురాపకాదశవిధాః ॥ తా
ఏవాహ ॥ శ్లో ॥ తాళహింతాళజంనైవ ద్రాక్షాఖర్జూరసంభవం। మాధూ
కంసైపమారిష్టమైరేయంనారికేళజం । గౌడీమాధ్వీచ పైష్టీచ మద్యమేకా
దశస్మృతం ॥ ఏతేష్వన్యతమంవాపినపిబేద్వైకదాచన ॥ ఏతేష్వన్యతమంయ
స్తు పిబేదజ్ఞానతోద్విజః । తస్యోపనయనంభూయ స్తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంచ
రేత్ ॥ యదిరోగనివృత్త్యర్థ మౌషధార్థంసురాంపిబేత్ । తస్యోపనయ
నంభూయ స్తథాచాంద్రద్వయంచరేత్ । సురోపస్పృష్టమన్నంచసురాభాం
డోదకంతథా ॥ సురాపాన సమంప్రాహు స్తదాచాంద్రస్యభక్షణం ॥ —

లింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ గౌడీమాధ్వీచ పైష్టీచ విజ్ఞేయాత్రివిధాసురా । చతుర్వర్ణైర్నపేయాస్యాత్ స్త్రీభిస్సార్ధంపిపెద్యది । బ్రహ్మహత్యావ్రతంసమ్యక్తచ్చిహ్నపరివర్జితం । అజ్ఞానాజ్జలబుద్ధ్యావాసురాపానంద్విజశ్చరేత్ ॥ పశ్చాచ్ఛుద్ధ్యర్థమాత్మానం సురాచేతి పశ్చాత్తాపసమన్వితః । రాజద్వారముపాగమ్యరాజ్ఞేసమ్యఙ్నివేదయేత్ । సభాసమీపే రాజస్థే జనసంఘసమాకులే । క్షీరం ఘృతంవాగోమూత్రం సురాంవారాజసన్నిధౌ ॥ పక్త్వాగ్నిసన్నిభంకృత్వా స్వయమేవనచాపరైః ॥ స్నాత్వాద్రవాసానియతోనారాయణమనుస్మరన్ । తాంతులౌహ్యేన పాత్రేణ హ్యాయసేనాపివాపిబేత్ ॥ తామేణీవాథపాత్రేణ తప్త్వాత్వామరణంవ్రజేత్ । సురాపీశుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే । ఏతాసాంతిసృణామేక పాశనేమరణాంతపాయశ్చిత్తమేవనాన్యత్ ॥ తథాచ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ గౌడీమాధ్వీచ పైష్టీచ విజ్ఞేయాత్రివిధాసురా ॥ ఏనాంవర్ణాశ్చతస్రోరో నపిబేయుఃకదాచన ॥ ఏకాంవాయోద్విజఃపీత్వా అజ్ఞానాచ్ఛుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ పశ్చాత్సురేతి బుధ్వాచెత్పాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ । రాజద్వారముపాగమ్య రాజ్ఞేనర్వం నివేదయేత్ । రాజాపి సంయ్యగాలోచ్య మేళయిత్వాసభాంతతః ॥ నభాపి ధర్మశాస్త్రేషు దృష్ట్వాప్యనివృతిమాదరాత్ । క్షీరంఘృతంవాగోమూత్రం సురాంవారాజ సన్నిధౌ ॥ స్వగృహ్యోక్తేనపచేత్సమ్యక్కుమిదా ధానపూర్వకం । స్నాత్వాద్రవాసానియతోనారాయణమనుస్మరన్ ॥ తాంతులౌహ్యేనపాత్రేణ హ్యాయసేనాపివాపిబేత్ ॥ తామేణీవాథపాత్రేణ తప్త్వాత్వామరణంవ్రజేత్ । సురాపీశుద్ధిమాప్నోతి పశ్చాత్తైనదాహయేత్ । పరలోకక్రియాస్సమ్య క్కర్తవ్యాధర్మమార్గతః ॥ తత్రోపేక్షానకర్తవ్యా పతితోయంనసంశయః ॥ తదాపీత్వాసురాంతప్తాంమృత్వాశుద్ధోనసంశయః ॥ సభానాభూపతిర్వాపి తత్రపాపేనదోషభాక్ ॥ సురాపందండయేద్రాజా మరణంయదినేచ్ఛతి । బ్రహ్మసూత్రంశిఖాసమ్యక్కృత్తిత్వావాపయేచ్ఛిరః । సురాభాండంలలాటేతు తాపయిత్వాఽకయెత్సుధీః । ఆనీయమృణ్మయం భాండంసురాపూరితమాదరాత్ । బధ్వాఖండైఃకరంయావన్మారోప్యనగరంతతః ॥ నిస్సారణంధ్వనయద్భృత్యైరటిత్వానగరాద్బహిః॥

పోక్తార్యస్సహసారాజ్ఞానదోషస్తైనకర్మణా ॥ సపాపీద్వాదశాబ్దంతు కపాలధ్వజవర్జితం ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతినాన్యథా ।
ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తంత్రివిధసురాపానవిషయం । అన్యసురాపానే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ బ్రహ్మాండే ॥ శ్లో ॥ మాధూకపైశలమారిష్టం మైరేయంనారికేరజం । తాళహింతాళజంచైవ ద్రాక్షాఖర్జూరసంభవం॥ వృక్షాద్భవమిదం మద్యంనవధాపరికీర్తితం।ఏతేష్వన్యతమంవాపిపిబేద్విజకదాచన । ఏతేష్వన్యతమంయస్తు పిబేదజ్ఞానతోద్విజః ॥ తస్యోపనయనంభూయ స్తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంచరేత్ ॥ సురోపస్పృష్టమన్నంచ సురాభాండోదకంతథా । సురాపానసమంప్రాహు స్తదాచాంద్రస్యభక్షణం ॥ తస్యోపనయనంభూయః పంచగవ్యస్యసేవనం । యదిరోగనివృత్త్యర్థమౌషధార్థంసురాంపిబేత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయ స్తథాచాంద్రద్వయంవిదుః । ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి ॥——॥తదాహోపస్తంబః ॥ సురాపోగ్నిస్పశాఁంసురాంపిబేత్ । మృతశ్శుద్ధోభవతీతి । తథాచశుక్రితిః ॥ నసురాంపిబేన్నకళంజంభక్షయేత్ నతస్యావైప్రాయశ్చిత్తంమరణాంతమేవేతి । యదిద్విజోగహసి సురాంపీత్వాపత్నీపుత్రాదిషు బంధుషునంచగఁ వర్తయేత్ । ధ్వజినాసహసఖ్యావాపశ్చాత్ప్రకటీకృతః । తదాతత్పత్నీపుత్రాదీనాందినషట్కమాసంశ్యయా పృథక్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ సాఁంబే ॥ శ్లో ॥ద్విజోయదిసురాంపీత్వారహఃపుత్రాదిషుస్థితః ॥ పశ్చాచ్ఛుద్ధ్యాత్సురాపీతి జ్ఞాత్వాపుత్రాదయఃకథం । దినత్రయెయదాసంగ స్తదోపోష్యదినంసుధీః ॥ పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చా చ్ఛుద్ధోభవతి సంగతః ॥ దశరాత్రంభవేత్సంగఃపాపినానెనసంగకృత్ ॥ పశ్చాచ్ఛుద్ధ్యాతదాస్నాత్వా హ్యాయుతంజపమాచరేత్ ॥ ఉపోష్యరజనీమెకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి । పక్షమాత్రంభవేత్సంగఃపాపినానెనయస్యహి । ప్రాజాపత్యంతదాకృత్వాపంచగవ్యంపిబేత్తతః ॥ మాసమాత్రంభవేత్సంగో దైవాద్యదివిగర్హితః ॥తదాచాంద్రాయణంకుర్యా త్పంచగవ్యంతతఃపిబేత్ ॥ ఋతుమాత్రంభవేద్యస్యసంగస్తైనైవపాపినా ॥ స్నాత్వాశుద్ధమనోభూత్వా దశగోదానమాచరేత్ ॥ పంచగవ్యంపురూపత్ ॥ శ్లో ॥ షణ్మాసం యన్మతత్సంగస్సంభవేద్యదిదైవతః ॥ కేశాన్వాపనంకృత్వా

శతమథాచరేత్ । పంచగవ్యంచ ॥ శ్లో ॥ నపమాసంభవేత్సంగఃక్రూరేణా నేనపాపినా । పూర్వనవ్వపనంకృత్వా స్నాత్వాశుచిరలంకృతః । గోసహస్రం ద్విజాతీనాం దత్వాశుద్ధమవాప్నుయాత్ । పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధేచ్ఛుద్ధస్తతఃపరం । సంవత్సరంభవేత్సంగఃపత్నీపుత్రైఃపాపినః । తత్పత్నీతనుజాస్సర్వేతత్సమాస్స్యుర్గ్నసంశయః। పరిత్యాజ్యాస్సదావిప్రైర్వేదధర్మపరాయణైః। తేషాంపత్నీపుత్రాదీనాం సాక్షాత్సురాపాన ప్రాయశ్చిత్తవస్మరణాంతంమాభూత్ కింతుసంవత్సరాదూర్ధ్వమయంసురాప ఇతిజ్ఞాత్వా దేహశుద్ధింకామయమానఃపరిషదంమేళయిత్వాతదనుజ్ఞయా పరిమృపస్థానపూర్వకంగోశతంవిప్రేభ్యోదత్వాపంచగవ్యప్రాశనం పునస్సంస్కారవిధినాబ్రహ్మోపదేశంగాయత్రీంచశ్రోత్రియాదభ్యసేత్ ॥— తదాహకాత్యాయనః॥ శ్లో ॥ తత్పత్నీతనయోవాపిజ్ఞాత్వాచేద్వత్సరాత్పరం । సురాపీతిశేషః॥ సత్సభాంమేళయిత్వాతు పరిక్రమ్యప్రణమ్యచ।గోశతంవిప్రముఖ్యేభ్యోదత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । పునఃకర్మతఃపశ్చాద్గాయత్రీదానమేవచ । పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతిసంగకృత్ । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి తత్పత్నీపుత్రపసచ। అనాదరేణశాస్త్రేనహ్యేలస్యాద్వాద్విజోయది । యావత్కాలంపునఃకర్మనకుర్యాదాత్మశుద్ధయె । యాగాదికంవాదానంవాజప్యంవాప్రేతృకాదికం । తత్సర్వంనిష్ఫలంభూయాత్పువ్వంవంధ్యతరోరివ । అకృత్వాచేత్పునఃకర్మప్రతిగృహ్యాతులాదిషు। మృత్వానరకమాప్నోతి నసంసార్యస్తదాత్మజైః। అతశ్శీఘ్రంప్రకుర్వీతయదాదోషసముద్భవః। తదైవకరణీయంస్యాదిత్యాహభగవాన్యమః ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయెసురాపపత్నీపుత్రాదీనాంసంసర్గప్రాయశ్చిత్తం॥—॥

—*సువర్ణస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తం*—

అథసువర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తమాహ । లైంగె॥ శ్లో॥ సమక్షంవావరోక్షంవా బలాచ్చౌర్యేణవాపునః । పరస్వానా ముపాదానం స్తేయమిత్యుచ్యతేబుధైః ॥ — ॥ కూర్మపురాణె ॥ శ్లో ॥ సమక్షంవాపరోక్షంవాబలాచ్చౌర్యేణవాపునః ॥ యోన్యస్యహరతేవిత్తం తమాహుస్తేయినం బుధాః । పరకీయం సువర్ణంయన్మహాపాపసముద్భవం । తద్ధరేద్రాజ్ఞాహ్యాలో

యస్సమహాపాతకినాంవరః॥ సువర్ణరజతంతామ్రంపారక్యంయోహరేద్ద్విజః। సయాతినరకంఘోరంపునరావృత్తినర్జితం ॥—॥ సువర్ణస్యప్రమాణమాహ। రజతతామ్రకాంస్యధాన్యవస్త్రాదీనాంచ। సాక్షాంజే॥ శ్లో॥ సువర్ణస్యప్రమాణంచమనవ్వాద్యైఃపరిభాషితం । వక్ష్యేశృణుధ్వంవిప్రేంద్రాఃప్రాయశ్చిత్తోక్తిసాధనం । గవాక్షగతమార్తండరశ్మిమధ్యేప్రదృశ్యతే । త్రసరేణుప్రమాణంతురజఇత్యుచ్యతెబుధైఃః ॥ త్రసరేణ్వష్టకంలిక్షాతత్త్రియంరాజసర్షపం॥ గౌరసర్షపంతత్త్రియంతత్త్రియంయవఉచ్యతే । యవత్రయంకృష్ణలంస్యాన్మాషస్సార్ధత్రయపంచకం । తద్ద్వయంధూసకంప్రోక్తం నిష్కంతత్పంచకంవిదుఃమాషషోడశమానంతుసువర్ణమితికథ్యతె। పలంసువర్ణాశ్చత్వారస్తానిచత్వారివైధ్రువః । చత్వారింశద్ధరాణాంచభార ఇత్యుచ్యతెబుధైఃి । సువర్ణేనయదాక్రీతంరజతంధర్మమూర్ధతః । యావాన్రజతరాశిశ్చతద్రాజతముదాహృతం । హృత్వాబ్రహ్మస్వమజ్ఞానాద్ద్వాదశాబ్దంతుపూర్వవత్ । కపాలధ్వజహీనంతు బ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ । గురూణాంయజ్ఞకర్తౄణాంధర్మిష్ఠానాంతథైవచ । శ్రోత్రియాణాం విద్వాంసాంతు హృత్వాహేమకథంభవేత్ । కృతాస్మదాహోదేహేచసంపూర్ణంలెపయేద్ఘృతం । కారీషాచ్ఛాదితోదగ్ధస్తేయపాపాత్ప్రముచ్యతె ॥—॥ బ్రహ్మాండపురాణె ॥ శ్లో॥ అజ్ఞానాద్బ్రాహ్మణోహృత్వా బ్రహ్మస్వంప్రణయాదిహ। కపాలధ్వజహీనంతుబ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ । యద్వాంసేముసలంధృత్వా విప్రస్యాస్యశిరోరుహాన్ । గత్వారాజానమాచక్ష్వేద్ధతస్తైనైషనుస్తకే । మృతశుద్ధిమవాప్నోతినాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥—॥ తదాహాపస్తంబఃి। స్తేనఃప్రకీర్ణకెశోంసేముసలమాధాయ రాజానంగత్వాకర్మ చక్షీతతెనైనంహన్యాద్వధెమోక్షఃి॥—॥ అల్పసువర్ణాపహరణేప్రాయశ్చిత్తమాహ । గౌతమఃథర్మె॥ బ్రహ్మస్వంయస్తుహృత్వాచపశ్చాత్తాపమవాప్యచ।పునర్దత్వాతువిప్రేభ్యఃి ప్రాయశ్చిత్తవిధికథం।తత్రసాంతపనంకృత్వా ద్వాదశాహోపవాసతఃి। శుద్ధిమాప్నోతివిప్రేంద్రాఅన్యథాపతితోభవేత్ । త్రసరేణుసమంహేమహత్వాకుర్యాత్సమాశితఃి। ప్రాణాయామద్వయంసమ్యక్తెనశుద్ధ్యతిసత్తమాఃి। ప్రాణాయామత్రయంకృత్వాహృత్వాలిక్షాప్రమాణకం। ప్రాణాయామాశ్చ

చత్వారోరాజసర్షపమాత్రతః । గౌరసర్షపమాత్రంతు హృత్వాహేమ విచక్షణైః । స్నాత్వాచవిధివత్కార్యం గాయత్ర్యష్టసహస్రకం । యవ మాత్రసువర్ణస్య స్తేయేశుద్ధ్యేద్ద్విజః ॥ ఆసాయం ప్రాతరారభ్యగా యత్రీంవేదమాతరం। హేమకృష్ణలమాత్రంతు హృత్వాసాంతపనంచరేత్ । మాషమాత్రసువర్ణస్య ప్రాయశ్చిత్తంతుకథ్యతే । గోమూత్రపక్వయవభుగ్జై వార్చనపరాయణః ॥ మాసత్రయేణశుద్ధస్యాన్నారాయణ పరాయణం ॥ రూపమాత్రసువర్ణస్య స్తేయంకృత్వా ప్రమాదతః । జపేద్వైలక్షగాయత్రీ మన్యథాదోషమాప్నుయాత్ । నిష్కమాత్రసువర్ణస్య హరణేవిప్రవత్తమాః । బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వా షడబ్దం శుద్ధిమాప్నుయాత్ । కించిన్న్యూన సువర్ణస్య స్తేయేతుద్విజసత్తమాః ॥ గోమూత్రపక్వయవభుగబ్దైనైకేనశుద్ధ్యతి। సంపూర్ణస్యసువర్ణస్య స్తేయంకృత్వామునీశ్వరాః । బ్రహ్మహత్యావ్రతంకు ర్యా ద్ద్వాదశాబ్దంసమాహితః । రత్నాసనమనుష్యస్త్రీభూమిధేన్వాదికేష్వ పి । సువర్ణసదృశేష్వేషు ప్రాయశ్చిత్తార్ధమిష్యతే॥—॥ మార్కండేయ పురాణే ॥ విప్రస్వహరణే క్షత్రియాదీనాం ప్రాయశ్చిత్తంవిశినష్టి॥ శ్లో॥ స్తే యంకృత్వాసురాంపీత్వా రాజాయోధర్మవత్సలః। విప్రస్వహరణెరాజా స్వ ర్ణమాత్రమథాధికం । మృత్వానరకమాప్నోతి బ్రహ్మహావశ్వసద్విజాః । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తో బ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ । తేభ్యశ్చదత్వాతద్ధే మపశ్చాచ్చాంద్రాయణద్వయం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాజన వల్లభాః ॥—॥ కూర్మే॥ శ్లో॥ అజ్ఞానాద్బాహుజోహృత్వా విప్రాణాంస్వర్ణ ముత్తమం । గురూణాంయజ్ఞకర్తౄణాం ధర్మిష్ఠానాంతథైవచ । శ్రోత్రియా ణాం ద్విజానాంతు విధవానాంవిశేషతః ॥ పూర్ణవస్త్రమృతలిప్తాంగః కుర్వ న్సూర్యావలోకనం । కారీషచ్ఛాదితోదగ్ధస్తేయపాపాత్ప్రముచ్యతే ॥—॥ లైంగే ॥ బ్రహ్మస్వంక్షత్రియోహృత్వా అశ్వమేధేనశుద్ధ్యతి । ఆత్మతుల్య సువర్ణంవా దద్యాద్వాగోసవంచరేత్ । బ్రహ్మస్వం క్షత్రియోహృత్వా పశ్చా త్తాపమవాప్యచ । పునర్దత్వాతువిప్రేభ్యః ప్రాయశ్చిత్తవిధిఃకథం। తత్రసాం తపనంకృత్వా ద్వాదశాహోపవాసతః । శుద్ధిమాప్నోతివిప్రేంద్రా అన్యథా పతితోభవేత్ ॥—॥ పునరపిరాజ్ఞస్తేయ ప్రకారమేవాహ॥—॥ శివరహ

స్తేయ ॥ శ్లో॥ అన్యాయాద్విప్రగామేవ అనాథేభ్యోధనంహరేత్ । అదం
డ్యేభ్యశ్చయద్విత్తంతత్స్తేయంభూభుజామిహ।తదపిస్తేయమేవేత్యుక్తంపూ
ర్వవత్కృత్వా శుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ శ్లో॥ సురామపియదాజ్ఞానాత్పిబేద్దా
జానకృద్ద్విజాః । అగ్నిదగ్ధాంసురాంకృత్వా పీత్వామృత్వాతతశ్శుచిః । అ
థవావిప్రముఖ్యానాం ద్వ్యాయుతంధేనుమాచరేత్ । స్తేయంకృత్వాసురాం
పీత్వామృత్వారాజావిశుద్ధ్యతి । ద్విజేభ్యోద్వ్యయుతందానమితియత్తదసాం
ప్రతం । వర్ణచతుష్టయనారీణాం మద్యపాననంభవేనమరణాంతం । కింతు
త్యాగపవవరం । నపోషణోపాయః । క్షత్రియ శూద్రస్త్రీణాంకెచిద్వధ మి
చ్ఛంతి । సువర్ణస్తేయెప్యేవమేవవేదితవ్యం ॥—॥ తదాహకాత్యాయనః ॥
శ్లో॥విప్రాదీనాంతునారీణాం స్తేయంవాపానమేవవా । సంభవేద్యద్యదైవేన నె
చ్ఛంతిమరణంబుధాః । త్యాజ్యాపవస్త్రియోపిస్యున్నపోష్యాధర్మలిప్సుభిః ।
క్షత్రియాదెర్వధః ప్రోక్తోవిప్రాణాంగర్హితన్మృతమితి ॥—॥ లైంగె ॥
శ్లో॥ సురాపానంవణిక్కృత్వా సువర్ణంవాద్విజన్మనాంహృత్వేతిశేషః। క్ష
త్రవచ్ఛుద్ధిమాప్నోతీ శూద్రోమానల్యమర్హతి ॥—॥ స్కాందె॥ శ్లో॥ సు
రాంపీత్వాసువర్ణంవాహృత్వాయదివణిక్పథిః । రాజవచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి ద్వ్య
యుతంవాగవాంచరేత్ ॥—॥ నాగరఖండె ॥ శ్లో॥ ఊరుజస్తుసురాంపీత్వా
హృత్వాస్వర్ణంద్విజన్మనాం । క్షత్రవద్దేహశుద్ధిస్యాదథవాద్వ్యయుతంగ
వాం।దద్యాదితి శేషః।సచూద్రస్తుసురాంపీత్వా హృత్వాహేమద్విజన్మనాం।
రాజ్ఞాదండ్యస్వధర్మేణ మనలేన హతశ్శుచిః॥—॥ స్కాందె ॥ శ్లో॥ పాద
జస్తుయదాహృత్వా సువర్ణం పూర్వజన్మనాం । సురాంపీత్వాసకృజ్జ్ఞాత్వా
మానల్యం వధమర్హతి ॥—॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ శ్లో॥ అంఘ్రిజోయస్సు
రాంపీత్వాహృత్వా హేమద్విజన్మనాం । తత్ స్త్రీణాంత్యాగపవస్యాత్సోపి
మానల్యమర్హతి ॥—॥ రాజవిజయె ॥ శ్లో॥ పాదజోయదిమోహేన సు
రాంపీత్వాద్విజన్మనాం । హృత్వా హేమకథంతస్య రాజ్ఞామానల్యమిష్యతే ।
తత్ స్త్రీణాంత్యాగపవ స్యాద్వధోవామనిచోదితః ॥—॥ ఇతి హేమాద్రివి
రచితేధర్మశాస్త్రేప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయె క్షత్రియాదీనాం విప్రస్వహరణే సు
రాపానేవ ప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥

—*రజతాదిస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథరజతాదిస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ లైంగె ॥ శ్లో॥ సువర్ణేనత్ర మాణేన క్రీతం యద్రాజతంభవేత్ । తావద్ధరేద్ద్విజోయప్తస్తేన ఋత్యుచ్యతె బుధైః ॥—॥ సాఁంబె॥ శ్లో॥ రాజతంయెనయతీక్రీతం పూర్వమానేనధర్మతః । తద్ధృత్వాముఖజస్సమ్యగజ్ఞానాద్రాజనందన । స్తేనఋత్యుచ్యతెసద్భిః ప్రాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః ॥—॥ చతుర్వింశతిమతె॥ శ్లో॥ అజ్ఞానాద్రాజతం హృత్వాపూర్వజోయదిదైవతః । సమృత్వాపూర్వవద్రాజఞ్ శుద్ధిమాప్నోతినిశ్చితం॥—॥ మహానారదీయె॥ శ్లో॥ సువర్ణమానాదన్యస్మిఞ్ రజతెస్తేయకర్మణి । కుర్యాత్సాంతపనంసమ్యగన్యథాపతితోభవేత్ । దశనిషాఁంతపర్యంతమూర్ధ్వం నిమఁచతుష్టయాత్ । హరేచ్ఛ్రేద్రాజతంవిద్వాఞ్ కుర్యాచ్చాంద్రాయణంద్విజః । దశాదిశతనిషాఁంత రజతస్తేయకర్మణి । చాంద్రాయణద్వయంప్రోక్తం తత్పావపరిశోధనం । శతాదూర్ధ్వం సహస్రాంతం ప్రోక్తంచాంద్రాయణత్రయం । సహస్రాదధికస్తేయె బ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ ॥—॥ సాఁంబె॥శ్లో॥ సువర్ణాఁదధికస్తేయె రజతస్యవిశాంపతె। కుర్యాత్సాంతపనంసమ్యగన్యథాదోషభాగ్భవేత్ । దశనిషాఁంత పర్యంతమూర్ధ్వఁనిమఁచతుష్టయాత్ । హరేచ్ఛ్రేద్రజతంవిద్వాఞ్ కుర్యాచ్చాంద్రాయణంశుభం । శతాదూర్ధ్వంసహస్రాంతం ప్రోక్తం చాంద్రాయణత్రయం । సహస్రాదధికస్తేయె బ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ । తృతీయవిశాం రజతస్తేయె విప్రప్రాయశ్చిత్తాద్ద్విగుణంవెదితవ్యం ॥ శూద్రస్యతుమాసల్యపవ। తత్స్త్రీణాంరజతస్తేయాదిపంభవె త్యాగపవ పూర్వవన్నమరణాది ॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌరజతాదిస్తేయప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥

—*తామ్రస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తం*—

అథ తామ్రస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ సాఁంబె॥ శ్లో॥ హృత్వావిప్రఃపంచపలంతామ్రం పారక్యమాదరాత్। స్తేనఋత్యుచ్యతేసద్భిర్నసంభాష్యఃకదాచన । పలప్రమాణంపూర్వముక్తం॥—॥ లింగపురాణె॥ శ్లో॥ ముఖజోలోభతస్తామ్రం పారక్యంవైశతంపలం । స్తేయీ మహద్భిగఁదితస్తస్యనాస్తేహనిష్కృతిః ॥—॥ గారుడపురాణె ॥ శ్లో॥ అనాథానాంచనారీణాం

విధవానాంద్విజన్మానాం। గురూణాం కర్మనిష్ఠానాం సాధూనాం తామ్ర మాదరాత్ । స్నేహేనవాబలాత్తామ్రాద్విప్రో హృత్వాశతంపలం ॥ తస్యాన్యానిషృతిర్నాస్తిమరణాంతవధాదృతే । పలద్వయే పంచగవ్యం పీ త్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ప్రాజాపత్యం పంచపలేతప్తం దశపలేస్మృతం । వింశత్పలేతుచాంద్రంస్యా త్పంచాశత్పలకేత్రయం। తామ్రమేషట్పలేప్రోక్తం మానంకృత్వాఘమర్షణం। కంఠదఘ్నజలేస్థిత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజిత్। తామ్రమేశీతిపలేరాజన్ స్తేయంకృత్వాతుపూర్వజిత్ ॥ త్రిఃపరిక్రమణంకృత్వా భువశ్చాంద్రంతతఃపరం । హృత్వాశతపలంతామ్రం స్వర్ణస్తేయసమంవిదుః । శతపలతామ్రస్తేయీ ద్విజఃస్వర్ణస్తేయవత్ప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్ ।మరణాం తం ప్రాయశ్చిత్తం స్వర్ణస్తేయినఉక్తం ॥ అతోమరణాంతమేవప్రాయశ్చి త్తం॥ ద్వ్యాయతధేనుదానాదికమేవక్షత్రియవిశోస్తామ్రస్తేయెపాప్రాయశ్చిత్తం నతునువర్ణస్తేయాదివత్ ॥—॥ఇతిహేమాద్రౌతామ్రస్తేయప్రాయశ్చిత్తం॥

—*కాంస్యస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తం*—

అథకాంస్యస్తేయ ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ కౌ॥ శ్లో॥ కాంస్యంయత్వా పవంభూతంపారక్యంయదిలోభతః । స్తేయంకృత్వాద్విజోయస్తుసపాప ఫల మశ్నుతే ॥—॥ లైం॥ శ్లో॥ కాంస్యస్తేయీమహాపాపీ రౌరవంనరకం వ్రజేత్ । పశ్చాద్భవతిపాపాత్మాకారుకోజాయతేభువి । కాంస్యస్తేయీసదా శుద్ధశ్చర్మణాచ్ఛాదితోయథా । మృత్వామృగఖమవాప్నోతి పూర్వవజ్జాయ తేభువి॥—॥ మహాభారతే॥ శ్లో॥ కాంస్యంహృత్వాద్విజోలోభా త్పారక్యం ద్విజహేతుకం । మహాంతంనరకంగత్వా హీనవర్ణస్సజాయతే ॥—॥ చతు ర్వింశతిమతే॥ శ్లో॥ కాంస్యపిత్తళముఖ్యేషు ఆయసాంతేషుపంచసు । సహ స్రనిష్కమానంతు పారక్యం పరికీర్తితం । ప్రాయశ్చిత్తంతు లోహానాం స్తేయేతజతవత్స్మృతం । కాంస్యపిత్తళయోస్తేయె వర్ణత్రయస్యరజతస్తేయవ త్ప్రాయశ్చిత్తంపలసంఖ్యయావేదితవ్యం । ననిషాడిప్రమాణేన । శూద్ర స్యతురాజ్ఞాతత్తద్గురులఘుక్రమేణాంగుళిచ్ఛేదనాదికంకారయితవ్యం । నమా పల్యం । దివ్యస్యాల్పత్వాత్ । తత్త్రిగుణమేవసంభవే ప్రాయశ్చిత్తం కరణీయం ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రే ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయె కాంస్యస్తేయప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥

—*ధాన్యస్తైయపాయశ్చిత్తమ్*—

అథధాన్యస్తైయమాహ ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోద్రవ్యలోభేన పార క్యంధాన్యమాహరేత్ ॥దోగ్ధ్రిణంవాప్రష్ఠమాత్రంవా మృత్వానరక మశ్నుతె॥ ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ ముషిత్వాయోద్విజోలోభా ద్బలాద్వాచార్థతోపివా । పారక్యంధాన్యమతులం మృత్వానరక మశ్నుతె ॥ తదంతెభుననమాసాద్యకు ర్వ్యస్థోమూషకోభవేత్ ।—॥ధాన్యప్రమాణమాహ॥కూర్మపురాణె॥పురాణం। పా । శ్లో॥పూరణంషష్టిభిర్బ్రైస్తద్ద్వయంకోశఉచ్యతె ।కోశద్వయంతులిం గంస్యాత్ప్రస్థస్తద్ద్వయంస్మృతం ॥అంజలిస్తద్ద్వయంరాజ్ఞతద్ద్వయంపూరు షంస్మృతం।మానస్తద్ద్వయసంభూతస్తద్ద్వయంకుడుపంస్మృతం । కుడుబద్వితయంప్రస్థం ద్రోణస్తెషాంచతుష్టయం ॥ ద్రోణానాంవింశతిఃఖారీధాన్యమాన మితీరితం । ద్రోణద్వయంతుభారంస్యా ద్భిజ్ఞెయంతత్పలసంఖ్యయా ॥ ఆద్య స్తైయెదశపోక్తం సావిత్రీపఠనంముదా । అంజలౌశతగాయత్రీ జపఃపా వప్రణాశనః ॥ సహస్రంపూరుషెప్రోక్తం మానెహ్యయుతముచ్యతె ॥ లక్ష ంతు కుడుబేపోక్తం ప్రస్థెలక్షద్వయంచరేత్ ॥ ద్రోణెతు దశలక్ష ంస్యా ద్ఖారీధాన్యెతథాశృణు । సువర్ణస్తైయినఃపోక్తం పాయశ్చిత్తంద్విజై ర్యథా ॥ తత్తథాచరణీయం స్యాదన్యథాపతితోభవేత్ । శ్లో ॥ గోధూమ తిలమాషాణాం స్తైయెతద్ద్విగుణంచరేత్ ॥ సూత్ప్తతండులశాలీనాం స్తై యెతద్ద్విగుణంస్మృతం ॥ శ్యామాకముద్గవ్రీహీణాం కోద్రవాణాంతథైవచ॥ యావనాళకుళుత్థానాం స్తైయెపూర్వవదాచరేత్ ॥ బ్రాహ్మణోయదిలోభే న మోషయెత్చారికాద్వయం ॥ ఘృతాక్తదెహస్సహసా కారీషేణాగ్నినా తదా। దగ్ధశుద్ధిమవాప్నోతినాన్యథాగతిరస్తిహి ॥ రాజవైశ్యయోరెవంపా యశ్చిత్తంధాన్యాది స్తైయెవివేచనీయం ॥ శూద్రాణాంతుమాసల్యమెవ పాయశ్చిత్తం । రాజవైశ్యయోర్వివాహాది సంస్కారబలవత్త్యాదోష బాహుళ్యాత్పాయశ్చిత్తం విప్రపాయశ్చిత్తవదుక్తం॥—॥ ఇతి హేమా

—*వస్త్రస్తైయపాయశ్చిత్తమ్*—

ద్రౌధాన్యస్తైయప్రాయశ్చిత్తం॥—॥వస్త్రస్తైయప్రాయశ్చిత్తమాహసాకా ంక్ష ॥ శ్లో ॥ వస్త్రంముష్ణాతియోవిప్రః పారక్యంశాస్త్రగర్హితం॥ అజ్ఞానా

జ్ఞానతోవాపి తస్యదోషోమహాభవేత్ ॥ — ॥ లైంగె ॥ విప్రోయదీహ పారక్యం వస్త్రమజ్ఞానతఃఖలః ॥ తదాదోషమవాప్నోతి తంత్యజేదంత్య జంయథా ॥ — ॥ శివపురాణె ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రోమజ్ఞానాదక్తఃపరవ స్త్రంముష్ణాత్యద్యది ॥ తస్యైనపుణ్యానాశస్యాదితిశాస్త్రేషునిశ్చితం । తదంతె నరకంయాతి జాయతెవస్త్రహీనవాన్ ॥ — ॥ కాశ్యె ॥ శ్లో ॥ విప్రోముష్ణా తియోవస్త్రం పారక్యంకర్మగర్హితం । యమలోకముపాగమ్య తత్రస్థిత్వాన్యజన్మని ॥ పునర్భవముపాగమ్య బహుపుత్రోవివస్త్రవాన్ ॥ తథా పితారతమ్యెనపాయశ్చిత్తమాహదెవస్వామీ । శ్లో ॥ స్థూలతంతుకృతంవస్త్రం సూక్ష్మతంతువినిర్మితం । చిత్రవస్త్రంతథానీలీ రక్తంకాసుంభరంజితం ॥ ప ట్టవస్త్రంతుకాశేయ మూర్ణామయమతఃపరం ॥ శ్వేతవస్త్రమితిప్రో క్తం తత్తద్వస్త్రానుసారతః । పాయశ్చిత్తంప్రకర్తవ్యం స్తేయదోషనివృ త్తయె ॥ స్థూలతంతుకృతెవస్త్రె స్తేయంకృత్వాతుపూర్వజః ॥ పశ్చాత్తా పవానాయుక్తః పాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ సూక్ష్మతంతుకృతెవస్త్రెప రాకంమునిచోదితం । చిత్రవస్త్రమథిత్వాతుతప్తకృచ్ఛ్రద్వయంచరేత్ ॥ నీలీమయెసూక్ష్మవస్త్రెచరెచ్చాంద్రాయణవ్రతం । కాసుంభవసనస్తె యెకృ ర్యాచ్చాంద్రాయణద్వయం । మూల్యాధికెపట్టవస్త్రె కాశెయెచమునీశ్వ రాః ॥ సద్యఃపతతిపాపాత్మా ఘృతాక్తోగ్నింవిశెత్తదా ॥ సువర్ణస్తేయినం పాహుస్తన్మాసల్యంవిబుధాః ॥ నాన్యథాగతిరస్తీహతస్యభూయిష్ఠపా పినః ॥ పునర్దత్వాతుతద్వస్త్రంపశ్చాత్తాపసమన్వితః। పాజాపత్యత్రయం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః । ఉక్తంయజ్ఞక్రియాదీనాం తథానర్వం వమాచరేత్ । తథావిప్రాదిదారాణాంవస్త్రస్తేయెయథాక్రమం । విప్రా ణాంయజ్ఞాయశ్చిత్తముక్తం ॥ తదర్ధంతద్దారాణాం క్షత్రియాదీనాంచ ॥ తద్దారాణామెవంపాయశ్చిత్తమర్ధార్ధక్రమెణయోజనీయం ॥ — ॥ ఇ తిహేమాద్రివిరచితె ధర్మశాస్త్రె పాయశ్చిత్తాధ్యాయె వస్త్రస్తేయపాయ శ్చిత్తం । — ॥ అథగురుతల్పగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ సాంబె ॥ శ్లో ॥ గు

—*గురుతల్పగమనపాయశ్చిత్తమ్*—

రుతల్పగతానాంతుప్రాయశ్చిత్తమిహోచ్యతె ॥ జననీచసపత్నీచరాజపత్నీగురో

స్తథా।మాతులానీస్వభగినీస్వసాజ్యేష్ఠస్యనాయికా॥ శ్వశ్రూఃకనిష్ఠభార్యాశ్చ
ఆత్రేయీచ పతివ్రతా । ఏకాదశసమాస్త్వేతాఃస్వమాత్రారాజవల్లభ । భ్రూ
జ్యాశ్చవందనీయాశ్చపోష్యావస్త్రాదిభూషణైః । ద్విజోనదోహకృత్తాసాం
కర్మణామనసాగిరా । జననీసర్వలోకానాం పూజ్యావంద్యామహత్తరా ॥
అజ్ఞానాన్మాతరంగత్వా తత్పత్నీమథాపివా ॥ స్వయమేవస్వముష్కంతు
చ్ఛిందాత్తాపముదాహరత్ ॥ హస్తేగృహీత్వాతన్ముష్కంనగచ్ఛేన్నైరృతిందిశం ॥
గచ్ఛన్నేవాగ్రతస్సంస్థం కదాచిన్నవిచారయత్ ॥ అపశ్యన్పృష్ఠతోగచ్ఛేత్ప్రాణాంతంయస్సశుద్ధ్యతి ॥ మయిప్రపతనంవాపి కు
ర్యాత్తాపముదాహరత్ ।— ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ శ్లో॥ రాజక్రోశే
మహాతీర్థసంగ్రామేదేశవిప్లవే । బహ్వ్యస్వన్యాసునారీషు స్థితాసున్మర
పీడితః । మాతరంవాసపత్నీంవా స్వదారభ్రాంతిమావిశత్ ॥ పశ్చా
జ్జ్ఞాత్వాతుమాతేతి పశ్చాత్తాపముపావిశత్ ॥ స్వయమేవాసినాము
ష్కంచ్ఛిత్త్వాపాపముదాహరత్। హస్తేగృహీత్వాతం ముష్కంనగచ్ఛేన్నైరృతీందిశం ॥ అపశ్యన్పృష్ఠతోగచ్ఛేత్ప్రాణాంతంయస్సశుద్ధ్యతి॥ రెతస్సేకా
త్పూర్వమేవ నివృత్తోయదిమాతరం॥బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యాద్రెతస్సిక్త్వాగ్ని
దాహనం ॥జ్వలితాంసూర్మిమాలింగ్యమృతశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥
బ్రహ్మాండే ॥ శ్లో ॥ మహాతీర్థేషుసంగ్రామే జనక్షోభేమహాభయే । తత్ర
రాజస్తీసంఘెమహానిశిసముద్భవే ॥ కామాతురస్స్వపత్నీతి మాతరంవా
స్వపుత్రజాం। గత్వానకృత్స్వదారేషు పూర్వచిహ్నవివర్జితాం ॥ మాత
రంసహసాబుద్ధ్వా పశ్చాత్తాపసమన్వితః । అసినాతీక్ష్ణధారేణ శిశ్నంసవృష
ణంనకృత్ । ఛిత్త్వాంజలౌసమాధాయ నపశ్చాదవలోకయత్ । స్మరన్నా
రాయణంసమ్యక్పురస్థమవిచారయత్ ॥ నైరృతీందిశమాగచ్ఛన్ మధ్యే
మృత్వా సశుద్ధ్యతి । ఆలింగ్యజ్వలితాంసూర్మిమృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయా
త్ । రెతస్సేకాత్పూర్వమేవన్వమాతేతిప్రబోధయత్ । బ్రహ్మహత్యావ్రతం
కుర్యా త్కపాలధ్వజవర్జితం । కారీషవహ్నినాదగ్ధ శుద్ధిమాప్నోతిమానవ
గః ॥ మరణాదిత్యర్థః ॥—॥ అథరాజదండప్రకారమాహ । — ॥ లి॰క
పురాణే । శ్లో ॥ విచార్యమాతృగంవిప్రంస్వయమేవనచారతః ॥ నకారేభ్య

ఇత్యర్థకాః ॥ శ్లో ॥ భగాకారమయఃకృత్వా తావయిత్వాహుతాశనే । రే
ఖయేద్భృత్యవర్యేణ లలాటేమాతృగామినః । ఆరోహేద్గార్దభంయూనం
నిస్సానింధ్వనయఞ్జనైః ॥ తద్విశుద్ధ్యంపూర్వసంధృత్వాధర్మవ్యయమథాచరేత్ ॥ తత్పత్నీవ్యథవాదద్యాత్తానుదోషానచెద్భవేది ॥ అటిత్వానగరీంస
ర్వాంజనోయంగురుతల్పగః ॥ ఇత్యుక్త్వైభాగమయఞ్భృత్యైః పురద్వారము
పాగమఞ్ । తత్రైవనాపితేనాశు హ్యసినాతీక్ష్ణధారయా ॥ ఛేదయిత్వాతుత
న్ముష్కం నిధాయాంశుతదంజలౌ । ధృత్వానపాపీముష్కంతద్గృహీత్వానైగృ
తీందిశం । గచ్ఛఞ్ఛనైర్నఃపరిత్యజ్యతతశ్శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ అథవా
సూర్మిమాతప్యవహ్నౌరాజాప్రయత్నతః । తైలేనసూర్మిమాలిఙ్గ్యభృత్యై
రాలింగయేన్ముదా ॥ మృతశుద్ధిమవాప్నోతి సరాజాదోషభాఙ్నహి । మ
రుప్రపతనంవాపి నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే । రెతస్సెకాత్పూర్వమేవ స్వమా
తేతిజ్ఞాత్వా బ్రహ్మహత్యావ్రతంకపాలధ్వజవర్జితం కృత్వాశుచిర్భవేత్పి
నాన్యైస్సేతుదర్శనాదిభిః ॥ ఋతుత్రియవిశాంమాతృగమనేప్యేష మేవపా
యశ్చిత్తంయోజనీయం । శూద్రస్యతుచూనల్యమేవ పాయశ్చిత్తం । పా
పశంకిన్యాస్తస్యా స్త్రీయాస్సుతాదిస్వారామేత్యల్పకుటీం కృత్వాతత్రమా
తర మవస్థాప్య మయూరాండ ప్రమాణైః కబళైఃప్రత్యహం పోషయేత్ ।
నమాతృభ్రాంతిఃకార్యా ॥ సంసర్గజాదోష గుణాభవంతీతి శాస్త్రనిశ్చ
యాత్ । మృతాచెత్పతితపాయశ్చిత్తార్థేనశరీరశుద్ధింకృత్వాపరలోకక్రి
యాంకుర్యాత్ । — ॥ తదాహోపస్తంబః ॥ శ్లో ॥ గురోరప్యవలిప్తస్యకా
ర్యాకార్యమజానతః । ఉత్పథంప్రతిపన్నస్య పరిత్యాగోవిధీయతఇతివన్మా
తృపరిత్యాగోనవిగర్హితః ।తస్యాశ్శుద్ధ్యర్థమాసానిత్యం కార్యాపతితాయాఅపి॥
నపత్నీరాజస్త్రీగమనాది ష్వేవంపాయశ్చిత్తంవేదితవ్యం ॥ అథమాతృ
గమనవదన్య స్త్రీగమనేవిశేష మాహ ॥ కూర్మపురాణే ॥ రెతస్సెకాత్పూ

—* మాతృ భిన్నస్త్రీగమనపాయశ్చిత్తమ్ *—

ర్వమేవనివృత్తోయది మాతరం । బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యా ద్రెతస్సెకేగ్ని
దాహనం ॥ సవర్ణోత్తమవర్ణస్త్రీ గమనేత్వవిచారతః ॥ బ్రహ్మహత్యా
వ్రతంకుర్యాద్ద్వాదశాబ్దంసమాహితః ॥అమత్యాభ్యాసతోగచ్ఛే త్సవర్ణాం

చోత్తమాంచవా ॥ కారీషవహ్నినాదగ్ధశుద్ధిం యాతిద్విజోత్తమః । సవ
ణోత్తమవర్ణాసు నివృత్తోవీర్యసేచనాత్ ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యా
త్ షడబ్దంవిధిపూర్వకం । క్షత్రియాంపితృభార్యాంతు గత్వావిప్రస్తుకృన్ము
నె ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యా న్నవాబ్దాన్విష్ణుతత్పరః ॥ వైశ్యాయాం
పితృపత్న్యంతు షడబ్దంవ్రతమాచరేత్ ॥ గత్వాశూద్రాంగురోర్భా
ర్యాంత్రియబ్దంవ్రతమాచరేత్ । మాతృష్వసారంచపితృష్వసారమాచార్య
భార్యాంశ్వశురస్యపత్నీం । ఆచార్యపుత్రీమథమాతులానీంపుత్రీంనగచ్ఛేద్యది
కామతోయః ॥ దినద్వయెబ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యా ద్యథావిధి । ఏకస్మి
న్నెనదివసె బహువారెత్రివార్షికం ।ఏకవారంకృతేహ్యబ్దంవ్రతంకృత్వావి
శుద్ధ్యతి ॥ దినత్రయెగతోవహ్నిదగ్ధశుద్ధ్యతినాన్యథా ॥ చండాలీంపుల్క
సీంచైవ స్నుషాంచభగినీంతథా । మిత్రపియాంశిష్యపత్నీం యస్తువైకా
మతోవ్రజేత్ ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యా త్షడబ్దంధ్వజవర్జితం ।ఏతాసాం
మాతృవ్యతిరిక్తానాంపాపశంకావతీనాం త్యాగపవవరం । అన్యథాసంసగ
తోదర్శనతోపిదోషగుణాభవంతి ॥—॥ తదాహకాత్యాయనః । పతితాం
పుత్రగమనాన్మాతరంపోషయెత్సుతః । కుటీరంవలయాకారం సూక్ష్మంకుర్యా
త్ప్రయత్నతః ॥ తత్రతాంసన్నివేశ్యాశుచతుర్భిఃకబలైర్నవ । మయూరాం
డపరిమాణైస్త్రిఃప్రత్యహంరంధ్రమాగతః । యావతామ్రియతెమాతా తా
వద్ధత్వాప్రయత్నతః ॥ పతితస్యయదుక్తంతత్ప్రాయశ్చిత్తార్ధమాచరేత్ ॥
పరలోకక్రియాంసమ్యక్కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ అకృత్వాదోషమా
ప్నోతి పుత్రస్తత్పాపశుద్ధయె । ఏతాసామన్యనారీణాం త్యాగపవవిధీయ
తె ॥ రాజన్యవైశ్యయోరెవం ప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతె ॥ వర్ణత్రయస్యవి
ప్రాణాంభార్యామాతెతి గీయతె । తద్దారేషుయదాగచ్ఛెద్వర్ణత్రయమ
కామతః ॥ తత్రాపి మాతృవద్బుద్ధ్యాపూజయిత్వాతంసమాచరేత్ । శూద్ర
స్యహ్యాసలంపాకహరితిశాస్త్రెషునిశ్చితం ॥ కామస్సర్వధనాహారీకామఃపుణ్య
వినాశకృత్ । కామఃపాపకరోలోకెకామోనర్కప్రదాయకః ॥ కామశ్శ
త్రుర్మనుష్యాణాం తస్మాత్కామంపరిత్యజేత్ ॥ సంసారెస్మిన్మహాఘొరె
మోహనిద్రాసమాకులె ॥ యెహరింశరణంయాంతి కృతార్థాస్తెనసంశ

యః । పుత్రదారగృహక్షేత్రధనధాన్యవిమోహినీం ॥ లబ్ధ్వా నామానుషీం నృణ్ణిం రే రే గర్వంతుమాకృథాః । సంత్యజ్య కామంక్రోధంచ లోభం మోహం మదంతథా ॥ పరాపవాదనిందాంచ యజత్వంభక్తితోహరిం । మాతాహరిఃపితాహైవం జ్యేష్ఠభ్రాతాజనార్దనః ॥ గురుర్విష్ణుఃప్రసన్నాస్యారాజాప్రత్యక్షదైవతం ॥ తద్దారాస్తుతథాజ్ఞేయాస్తానుదోహంనకారయేత్ ॥ — ఆపస్తంబః ॥ గురుతల్పగామీసవ్రణంశిశ్నంపరివాస్యాంజలావాధాయదక్షిణాందిశమనావృత్తింప్రవ్రజేత్ ॥ జ్వలితాంవాసూర్మింపరిష్వజ్యసమాప్నుయాదితి ॥ దోషస్మరణాత్తేషాందారేషునదోహబుద్ధిఃకార్యా ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రేగురుతల్పగమన పాపీయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథతత్సంయోగి పాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ కూర్మపురాణే ॥ శ్లో ॥ మహాపాతకి

—*తత్సంయోగి పాపీయశ్చిత్తమ్*—

నంసగిఁపాపీయశ్చిత్తంనిగద్యతే । పాపీయశ్చిత్తవిశుద్ధాత్మాసర్వకర్మఫలంలభేత్ ॥ యస్యయేనభవేత్సంగోబ్రహ్మహాదిచతుర్వ్వపి ॥ సతద్వ్రతంతునిర్వర్త్యశుద్ధిమాప్నోత్యసంశయః ॥ అజ్ఞానాత్పంచ రాత్రింతు సంగమేభిఃకలోత్తియః ॥ కాయకృచ్ఛ్రంచరేత్సమ్యగస్యధాపతితోభవేత్ ॥ ద్వాదశరాత్రసంసర్గేమహాసాంతపనంస్మృతం ॥ సంగంకృత్వార్ధమాసేతు ఉపవాసాఁదశాచరేత్ ॥ పరాకంమాసిసంయోగేచాంద్రమానత్రయేవ్రతంకృత్వా షణ్మాససంగంతు కుర్యాచ్చాంద్రాయణత్రయం ॥ కించిన్యూనాబ్దసంగేతు షణ్మాసంవ్రతమాచరేత్ ॥ అబ్దస్యవ్రతిగుణంప్రోక్తం జ్ఞానాత్సంగేయథాక్రమం ॥ యస్తుసంవత్సరంత్వేతైశ్శయనాసనభోజనైః ।వసేచ్చైత్పహతంవిద్యాత్పతితంసర్వకర్మసు ॥ మహాపాతకినస్త్యాజ్యాస్సర్వదావిప్రసత్తమైః ॥ మహాపాతకినోలోకేదర్శనాత్పాపదాయినః ॥ స్పర్శాన్నరకదానిత్యం స్మరణాల్లోకదారిణః ॥ సత్సంగతి స్సదానృణాంకామధేనూపమాస్మృతా ॥ అతస్సత్సంగతిఃకార్యా నృభిఃపుణ్యాభిలాషిభిః ॥ పుణ్యమేవసదాకుర్యా త్పుణ్యమేవసదాస్మరేత్ ॥ పుణ్యమేవసదాపశ్యే త్తస్మాత్పుణ్యాధికంసహి ॥ అతోమహద్భిస్సంసర్గఃకర్తవ్యోలోకలిప్సుభిః ॥ మస్సంగంవజ్రయేన్నిత్యం మురాభాండోదకంయథా ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రే

పాపాయశ్చిత్తాధ్యాయె మహాపాతకినంగర్గపాపాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ ఇతిపం
చమహాపాతకపాపాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథేదానీముపపాతక పాపాయశ్చిత్తం

—*గోవధపాపాయశ్చిత్తమ్*—

వదగోవధపాపాయశ్చిత్తమాహ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ సర్వేషామెవ
వర్ణానాం బ్రాహ్మణఃపరమోగురుః । తథాచతుష్పాజ్జంతూనాం గౌర్మా
తేతిప్రగీయతె । విప్రహత్యాచగోహత్యాసమమెతద్ద్వయంనృణాం ॥ పురా
చతుర్ముఖోబ్రహ్మాసృష్ట్యాకౌసృష్టవాంశ్చగాః ॥ యజ్ఞాన్వేదాంశ్చవిప్రాంశ్చ
అరణింస్రుక్సువాదికాన్ । సృష్టవాన్యజ్ఞరక్షార్థంమహీ పాలానతఃపరం ॥
విప్రాయజ్ఞాశ్చగావశ్చపునంతిపృథివీమిమాం। గోహింసాంయోనరఃకుర్యా
న్నిష్కారణతయాధునా ॥ తస్యవైనిష్కృతిర్నాస్తిపాపాయశ్చిత్తశతైరపి ॥
గోసవపవకారణింహననెపలపైత్యకంచ । కలియుగెతయోరభావాన్మధుప
ర్కెచ గోహింసనం గర్హితమెవ । అగ్న్యాధెయంగవాలంభం సన్యా
సంపలపైత్యకం ॥ దెవరెణసుతోత్పత్తింకలౌపంచ వివర్జయెత్ ॥ యజ్ఞా
ర్థంపిత్రర్థమెవ గోహింసనం । నాన్యత్ర ॥ తదాహగౌతమః ॥ —॥శ్లో॥
గోహింసాంముఖజఃకృత్వామహాపాపమవాప్నుయాత్ ॥ తస్మైవవిప్రహిం
సాంచమహతాంగర్హితంద్వయం ॥ హింసాదశవిధా ॥ తదాహగౌతమః।
శ్లో ॥ క్రూరరజ్జ్వాకంతబంధోదారుబంధస్తథాగలె ॥ నిరాగారస్థలెబంధ
స్తథాగ్నిసవిపీడనం । తాడనంరజ్జుదండాద్యైస్తథాసంచాధరోధనం ॥శృం
గచ్ఛెదస్తథాదాహోద్వివారందోహసంతథా । వత్సైమృతెచక్షీరాణామా
దానంచర్మవత్సతః ॥ ఇతీవదశధాహింసాగవాంపోక్తామనీషిభిః । పతా
భిగాంయదాహింసెత్తదాగోవధఇష్యతె ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరం
దధిసర్పిస్తిరీతిరితం ॥ మహాపాతకినాంనైవ తస్మైవక్షుద్రపాపినాం । పాపంచ
తుర్విధంపోక్తంశుష్కంచార్ద్రంమహత్తరం।ఉపపాతకమిత్యేతచ్చతుర్ధా
పరికీర్తితం । ఉక్తస్యైతస్యపాపస్యపంచగవ్యంవిశోధనం॥ దర్శనంస్పర్శన
నంసావా మహాపాతకనాశనం । గౌశ్చయస్యగృహేనాస్తిహోమార్థం
పాపనాశినీ ॥ తస్యగృహంరుద్రభూమిస్యాన్నస్పృహస్థస్యచపాపకృత్ ॥ అహిం
సాసత్యమస్తెయం శౌచమింద్రియనిగ్రహః ॥ సర్వభూతదయాభుత్వంఏష్వ

థంగృహమేధినాం । గౌర్యత్రైవసదాతిష్ఠేత్తత్క్షేత్రంకాశికాసమం ॥ న
సంతితత్రపాపాని తథాబాలగ్రహాగ్రహాః ॥ విప్రైస్సదారక్షణీయాగౌర్యథా
థర్మరూపిణీనమస్కార్యాసేవితవ్యానత్యాజ్యామనసాపిగౌః॥తథాసంపాద్య
బహుభిర్ధనైర్వాపాపముక్తయే ॥ ఏనాంధేనుంయదావిప్రోహింసేచ్చేల్లగు
డాదిభిః । మహాపాపమవాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ తదంతేభవమా సా
ద్య చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ —॥ చండికాఖండె ॥ శ్లో ॥ గోహం
తాయోభవేల్లోకెరజ్జుపాషాణవెష్టనైః ॥ అగణ్యేనాగృహేవాపి రోషాద్వా
కామకారతః । యమాలయముపాగమ్య నరకంచానుభూయచ ॥ తదంతెభు
వమాసాద్యజాయతెహ్యశరోగవాన్ ॥ —॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥యోద్విజో
మదలోభెనమత్సరాదీర్ష్యయానృప । గాంహన్యాద్యస్యకస్యాపి విపినెవా
జలాశయె ॥ రజ్జుదండాశ్మభిర్ఘోరైఃకంఠరోధనపీడయా ॥ భవెత్తస్య
మహాదోషఃపాపీయశ్చిత్తీభవెద్ధ్రువం ॥ —॥ సౌపణ్డె ॥ గాంహత్వాము
ఖజోజ్ఞానాన్మదెనమహతావృతః ॥ నరకాన్ననివర్తెత ప్రాయశ్చిత్తంవి
నాప్రభో ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃపరాకంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । అకామ
తఃపరాకంస్యాజ్ఞాత్వాచాంద్రాయణంస్మృతం ॥ కామతోగోపధెనైవ శు
ద్ధిర్దృష్టామనీషిభిః ॥—॥ నాగరఖండె ॥ శ్లో ॥ అకామతఃకామతోవావి
ప్రోహన్యాత్తుగాంశుభాం । తస్యైవశుద్ధిరుదితా పరాకశ్చాంద్రభక్షణం ॥ఉ
పోష్యరజనీమెకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి । అన్యథాదోషమాప్నోతిహ్యశో
రోగీభవెద్భువి ॥—॥ విష్ణుధర్మోత్తరె ॥ శ్లో ॥ స్వాంపారకీంచధేనుంయో
ముఖజోమత్సరాన్వితః ॥ హన్యాద్దండాదిభిఃపాపీతస్యదేహవిశుద్ధయె ॥ అ
జ్ఞానేతుపరాకస్సాద్యజ్ఞానెచాంద్రస్యభక్షణం ॥ యోహన్యాద్రోగిణీంవృ
ద్ధాంపరాకంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । యువతీంగాంద్విజోహన్యాత్కృచ్ఛ్రాచ్చాం
ద్రాయణంసకృత్ ॥ ఉపోష్యరజనీమెకాం పంచగవ్యంపిబెత్తతః ॥ — ॥
ఇతిహేమాద్రివిరచిత గోవధప్రాయశ్చిత్తం ॥— ॥ అథనిమిత్తగోవధప్రా

—*నిమిత్తగోవధ ప్రాయశ్చిత్తం*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ కౌర్మె ॥ శ్లో ॥ అనాథాఃస్థలెబంధశ్చర్మరజ్జుభిరెవచ । చ
ర్మ దాహోనదీతోయలంఘనెబహుతాడనైః । గృహదాహెనముక్తిశ్చ

మోన్నతభువస్థలె । చారయెద్యదిపాపీయా న్నిరాహారోగవామిహ ॥ నా
ళికేర ఫలోద్భవచర్మ నిర్మితరజ్జునశ్చర్మరజ్జుకఠినీభూతచర్మోద్భవాఅపి ॥
జలసంపూర్ణనవ్యోష్ట్రరణే తాడనాని । గృహదాహోకంతరజ్జుబోనవినిర్మ
క్తాః । లాంగూలచ్ఛేదనచర్మదాహశృంగచ్ఛేదనాదీనిగోహాననానిమిత్తాని ।
కించ । పరప్రేరణయాతాడనంతృషాతానాంనజలనిరీక్షణంవ్యాధ్యుత్పత్తి
కాలెడుపేక్షా । దస్యుభిర్నీయమానాసుప్రభుసన్నిధౌనినిరూపణం । ఏవ
మాదీనిగోహాననవిమిత్తానిపత్తైర్నిమిత్తైర్ధేనుమరణెతత్పాలకస్య హనన
దోషస్సంభవతి ॥—॥ తదాహకాత్యాయనః ॥ శ్లో ॥ నారికెళోద్భవారా
జ్ఞ రజ్జవశ్చర్మసంభవాః ॥ కర్తృభిర్మృతహదాహోహనుముక్తాఃకంఠసంశి
తాః ॥ లాంగూలశృంగయోశ్ఛేదశ్చర్మదాహస్తథైవచ । పరప్రేరణయా
దండైస్తాడనంబహువారతః ॥ శృంగమధ్యేనాసికాయాంభగస్థానెచతాడ
నం ॥ తృషార్తానాంగవాంస్వామీనదద్యాజ్జలమాదరాత్ ॥ ఉపేక్షాద
స్యుహరణెప్రభూణాంనాపిసూచనం ॥ నిమ్నోన్నతస్థలెచైవసంచారోయది
వాభవెత్ ॥ అనాధారస్థలెబంధోసిరాహారోగవామిహ । పత్తైర్నిమిత్తై
రన్యైశ్చపాతనెభిత్తివృక్షయోః॥యదామిత్తియెతయాధేనుర్హత్వాతత్స్వ
మినోభవెత్ ॥ అతస్స్వామీపరామృశ్యకుర్యాత్తత్ప్రక్షణంముదా । తత్పాప
ణెమహత్పుణ్యమనంతంపరికీర్తితం । తదుపేక్షామహత్పాపమనంతంజన్మజ
న్మసు । అగ్నిహోత్రస్యయాధేనుర్యాధేనుశ్శంభుతోషణె । అభిషేకార్థమి
త్యర్థాః ॥ శ్లో ॥ యాధెనుర్గుర్విశీ రాజన్యాధేనుఃకపిలాత్మికా। పత్తైర్ని
మిత్తైస్సాధేనుర్హతాయదియమాజ్ఞయా । తత్స్వామీమునిభిఃపోక్తోగో
హంతెతేనసంశయః ॥ అగ్నిహోత్రాదిధేనూనామెకావాపినిమిత్తజైః॥
హతాతత్పాపమోక్షార్థంపరాకోమునిచోదితః ॥ ఇతరాసాంగవాంరాజ
న్నిమిత్తైరెభిరగ్రతః ॥ హననంపాప్యతేదైవాత్స్వామినశ్చాందభక్షణం।
అశక్తారోగవృద్ధాభ్యాంహతాహ్యేతైఃప్రమాదతః ॥ వృద్ధశబ్దెనవార్ధకము
చ్యతే । తత్స్వామినస్తప్తకృచ్ఛ్రంమునిభిఃపరికీర్తితం । అగ్నిదాహోవిషాణ
స్యచ్ఛెదెరోగనివృత్తయె । యదిదైవాన్మృతిఃపాప్తాపాప్తాపత్యంవిశుద్ధిదం।
డారుణాగురుణాకంతలగ్నెనయదియూచగౌః । మృతాతద్దోషశాంత్యర్థంప

రాకంకృచ్ఛ్రమీరితం । పత్నువామస్యదేశేతు బంధనేతాడనేపివా । క్రీ
మ్యాదిశోధనేకాలే మృతాయాధేనురగ్రతః ॥ పాజాపత్యద్వయంపోక్తం
మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః । ఔషధంరోగమోక్షాయకర్తాకుర్యాద్గవామిహ ॥ తే
నౌషధేనయాధేనుర్మృతిమాపసుదుస్తరాం ॥ తత్రచాందాయణంప్రోక్తం
పాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే ॥ తక్షీరఘృతైర్ధేనురక్షణంయోగవాంగృహే॥కు
ర్యాత్తద్విపరీతంచెన్మృతాయాధేనురగ్రతః। తత్రైవహత్యామహతీతప్తకృచ్ఛ్ర
త్రయంచరేత్ । పతనేభిత్తివృక్షాణాం శంకితానాంనృపోత్తమ ॥ తత్రబద్ధా
చయాధేనుర్మృతాతత్పతనేయదా । తదాతద్దేహశుద్ధ్యర్థంపోక్తంచాంద్ర
ద్వయంద్విజైః । కాతిన్యరజ్జుబంధేనయాచగౌర్బంధసంగతా । పరాకంపాప
ముక్త్యర్థంవహ్నిదాహేప్యమోచనే॥ పరాకస్తత్రయోక్తవ్యోనిమోక్షన్న
తభవస్థలే । తత్రాపిపరాకఇత్యర్థః॥ఏతాసాంగవామైత్రైర్నిమిత్తైర్హ
ననంపాప్తంచేత్తద్దోషోపశాంత్యర్థం తత్తత్ప్రతిపదోక్తంపాయశ్చిత్తం
లోకసాదృశ్యాత్తత్తత్కర్తారోనెచ్ఛంతి। తత్రమహాంతందోషమాహ॥——॥
గౌతమధర్మే ॥ శ్లో॥ పభిర్నిమిత్తైస్వకృతైర్యదాయత్రైవధేనవః ॥ పంచ
త్వంయదిగచ్ఛంతి స్వామినఃపశ్యతోగ్రతః । హత్వాపాప్తాసుమహతీలోక
త్వయవిగర్హితా । యస్యదోషస్య యత్పోక్తంతత్తత్కుర్యాద్విముక్త
యే ॥ అన్యథాలోకసాదృశ్యాత్పాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖః ॥ వర్తతేయదిలో
కేతతస్యదారప్రజాక్షయః । అంతేనరకమాసాద్య మాతంగత్వమవాప్యతే॥
తదంతేభువమాసాద్య భిల్లోభవతిగర్హితః । తస్మాదేతద్విశుద్ధ్యర్థం కు
ర్యాన్నివృతిముత్తమాం। విప్రహత్యాచ మహతీ తథాధేనువిహింసనం ॥
ఉభయోర్యదిహత్యాచెత్తత్కర్తుర్నోదితాగతిః ।అప్రమత్తతయారాజ
ధేనుర్వైవాతృవత్సదా ॥ పోషణీయాపాలనీయాయత్నైస్త్రిభిరహోదరాత్ ।
క్షత్రియవైశ్యయోరప్యేవం పాయశ్చిత్తంనిమిత్తగోహననేవేదితవ్యం ।
శూద్రాణామేతాసాంసాక్షాద్ధననేహస్తచ్ఛేదః ॥ నిమిత్తహననే శతరూప
కృణదండఃవిప్రస్త్రీణామేతాసాంహననేవిప్రస్యార్ధంపాయశ్చిత్తం ॥ క్ష
త్రియవైశ్యస్త్రీణాంస్వజాతీయపురుషాణాంపాయశ్చిత్తార్ధంకల్పనీయం ।
శూద్రస్త్రీణాంశూద్రవదాజ్ఞారాజ్ఞాకర్తవ్యా ॥ నస్త్రీతివిచారణీయం॥——॥

తదాహలైంగె ॥ శ్లో ॥ బాహుజోరుజపాదాబ్జజాతానాంహననేగవాం ॥ వి
మిత్తే ర్వాథసాక్షాద్వాపోక్తవిప్రస్యనిష్కృతిః । నిమిత్తహననేతాత్ర్వి
పాణాంయదుదీరితం। తత్కర్తవ్యంనృపైర్వైశ్యస్త్రీణామర్ధమీరితం।
విప్రస్త్రీణాంతథాపోక్తంశూద్రాణాంపాణిపీడనం । తత్ స్త్రీణాంచతథా
కార్యం నిమిత్తెనశతంవిదురితి ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌనిమిత్త గోవధపా
యశ్చిత్తం ॥—॥ అథగోవత్సహననపాయశ్చిత్తమాహ ॥మార్కండెయః॥

—*గోవత్సహననపాయశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ వత్సశ్చత్రివిధఃప్రోక్తో బాలఃపాగండకోయువా । ఏతేషాంహననేవిప్రో
నిమ్నిత్తెరుతవాస్వయం । చండాలత్వమవాప్నోతిత్రిపుజన్మనుపంచను ॥
అతోవత్సాఃపోషితవ్యావిప్రైర్గోకెప్పుభిస్సదా । యావత్తృణాభక్షణంస్యా
దరఘ్రాణంనజానాతి తావత్సబాలః ॥ మాతరంత్యక్త్వా స్వేచ్ఛయాసంచర
మాణః పాగండకోవత్సః । గర్భధారణసుఖంజ్ఞాత్వాయోనడుద్భిస్సహ
సంచరతి సయువా ॥ వత్సజననానంతరంగౌః ॥ ఏతెషాంహననెపృథక్ పృథగ్దో
షంపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కౌత్సే ॥ శ్లో ॥ సబాలోదగపూర్వార్ధం
యావత్కాలంతృణాశనః ॥ ఊధస్యంమాతరంత్యక్త్వాసంచరత్స్వేచ్ఛయా
నృప। పాగండకస్సవిజ్ఞెయస్సంచరన్మత్తమత్తవత్ ॥ గోవృషైస్సహయఃక్రీడ
సయువాత్రివిధస్మృతః । సాగౌర్యావత్ససూర్జ్ఞేయామహాపాతకనాశినీ । ఏ
తెషాంత్రివిధానాంచమధ్యెకోయెనిహన్యతే । యెనహన్యతఇత్యర్థః ॥శం
ఖోపత్పురాణాని తికృత్వాసంధిసౌష్ఠవంనవిచారణీయం ॥ — ॥ తదాహ ॥
నారదీయె ॥ రాజాయోహన్యతేతమాహుర్హత్యయూపోయజ్ఞోనంతదక్షిణఇ
తి ॥ — ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ వత్సానాంత్రివిధానాంచఏకంహన్యాద్ద్విజోయది
తత్ర్పాప ఫలంభుక్త్వా చండాలత్వమవాప్యతె । బాలంహన్యాద్ద్విజోయ
స్తు క్షీరాదాననిమిత్తకైః । పాజాపత్యవ్యయంసాక్షాన్నిమిత్తెరెకము
చ్యతె । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి హ్యన్యథాపశుఘాతకః ॥—॥ సాంబె ॥
యోబాలవత్సుకామెననిమిత్తెర్వాస్వయంహనెత్ ॥ తత్రదెహవిశుద్ధ్యర్థం
పాజాపత్యద్వయంచరెత్ ॥ నిమిత్తెర్వాయదాహన్యాత్ క్షీరాదా
నాదిభిఃక్రమాత్ । నిమిత్తపాపనిర్మోక్షంపాజాపత్యంసమాచరెత్ ॥ వి

పస్త్రీణాంతదర్ధంస్యాద్బాలవత్సావిహింసనే ॥ క్షత్రియాణాంద్విగుణితం వైశ్యానాంత్రిగుణంభవేత్ ।తత్తత్స్త్రీణాంతదర్ధంస్యాత్పాదజందండయెచ్ఛతం ॥ పొగండకంతుయోవత్సంనిమి త్తెర్వాస్వయంహనేత్ ॥ తత్రదెహవిశుద్ధ్యర్థంతప్తకృచ్ఛ్రంచరెత్పురా ॥—॥ విష్ణుధర్మోత్తరె ॥ శ్లో ॥ యెనవి ప్రెణపొగండొవత్సొయదినిహన్యతె ॥తస్యదెహవిశుద్ధ్యర్థంచరెత్తప్తంము దాసహ ॥ పశ్చాత్పావపవిశుద్ధ్యర్థం పంచగవ్యంపిబెత్తతః ॥ —॥శివధర్మొత్తరె । శ్లో ॥ పొగండకంసదొన్మత్తంగొకులెన్వగృహెపివా॥నిమిత్తెఃపూర్వజైర్విపొహన్యాద్దైవప్రచొదితః ॥ తద్దొషపరిహారార్థంచరెత్తప్తం యథావిధి ॥ పంచగవ్యంతతఃపశ్చాత్పిబెదజ్ఞాననాశనం । క్షత్రియాణాంద్విగుణితంవైశ్యానాంత్రిగుణంతథా ॥ విప్రాంగనాదీనాం తత్తత్పాయశ్చిత్తార్ధంకల్పనీయం । పాదజంశతెనదండయెత్ ॥—॥ గారుడపురాణె ॥ శ్లో ॥ యువానంగొవృషంహన్యాత్పూర్వజస్వయమాదరాత్ ॥ నిమిత్తెర్వాథరాజేంద్ర పరత్రెరణయాథవా । మహొంతంనరకంగత్వా జాయతెవృషసూచిమాఖ ॥ వృషస్యశృంగద్వయంసూచకం ।తద్వ్యత్యానొవత్సస్యహంతుగుదస్థానెసూరణాంకురవదంకురద్వయంభవేదిత్యర్థః ॥—॥ భవిష్యొత్తరె ॥ శ్లో ॥ యువానంగొవృషంహత్వాపూర్వజొబాహుజొవణిక్ ॥మహొంతంనరకంభుక్త్వా జాయతెసొశ్వవాణిభువి ॥—॥ సాంబె ॥ శ్లో ॥ అరణ్యెజలమధ్యెవా స్వగృహెయొద్విజాధమః ॥ యువానంగొవృషంహన్యాన్నిమిత్తెరుతవాస్వయం। తత్తత్పావఫలంభుక్త్వాజాయతెభువిరొగవాఖ ॥ తస్యదొషొపశాంత్యర్థంకుర్యాచ్చాంద్రాయణంవ్రతం । గొదానంచ తతఃకృత్వాపంచగవ్యమనంతరం ॥ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నొతినీరొగొజాయతెభువి। విప్రస్త్రీణాంతదర్ధంస్యా త్పాయశ్చిత్తమితీరితం । క్షత్రియవైశ్యానాంతదంగనానాం ద్వైగుణ్యంత్రైగుణ్యంతత్తదర్ధంచయొజనీయం॥అతఊర్ధ్వంహననెగొవధపాయశ్చిత్తవత్సర్వవర్ణస్త్రీవివెకతయాయొజనీయం ॥—ఇతిహెమాద్రివిరచితెగొవత్సహననపాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథవృషహనన

—*వృషహననపాయశ్చిత్తమ్*—

పాయశ్చిత్తమాహ ॥ కాత్యె ॥ శ్లో ॥ ఏకాదశెహ్నిసంపాప్తెపిత్రొర్మరణ

సంభవే॥పైశాచత్వవిముక్త్యర్థమత్సృష్టోయోవృషఃపరైః॥హన్యతేయదిరాజేంద్రహ్యంకితశ్శివముద్రయా॥ శివదోహితివిఖ్యాతస్సర్వకర్మబహిష్కృతః॥ మృత్వానరకమాసాద్యచండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్నాస్తి కారీషదహనాదృతే ॥ — ॥ సార్ధండె ॥ శ్లో ॥ పితోరిరథ్ధంతు కామ్యార్థం జనైరుత్సృష్టమత్తమం ॥ శివలింగాంకితంసమ్యక్శివరూపజనాధిప । వృషంహత్వాతదావిప్రఃకేదారక్షేత్రభక్షణాత్ । పరపెరిణయూవాపి హ్యారణ్యేగామిపవా ॥ రజ్జుదండాదిభిస్సమ్యక్సహోయైరువదిష్టవాఁ ॥ తముపాయప్రదోమర్త్యస్సదోపెక్షాపరాయణః ॥ హంతాతస్యమహాపాపశ్చత్వారఃపాపభాగినఃరాజాతార్థదండయెత్సమ్యగ్విచార్యబహువార్తయా ॥ తేషాంఫలెషుకర్తవ్యంతప్తలింగంనృపోత్తమైఃనిస్సాణంవాదయఁభృత్యైర్వృషహంతేతిసర్వతః ॥ అటిత్వానగరీంసర్వాంనిర్వాస్యావిషయాద్బహిఃతదాప్రభృతితెసర్వెతీర్థంతీర్థంవిగాహ్యచ ॥ ఆషెఁయెషుచదెవెషు చరిత్వాప్రత్యహంముదా ॥ పశ్చిమెద్వారకామెత్యహంసద్వారంతధోత్తరె । తత్రైవపూర్వదిగ్భాగె గంగాసాగర సంగమం ॥ తత్రైవదక్షిణెభాగె చాపాగ్రంగంధమాదనె । ఏవంక్రమెణకర్తవ్యం భూపరిక్రమణంతదా ॥ చావకోటిముపాగమ్య తత్రస్నాత్వాదినత్రయం । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్సభామాగత్యవాగ్యతాఃతయానుజ్ఞామవాప్యాథచరెయుశ్చాంద్రభక్షణం । పంచగవ్యంతతఃపీత్వాగాందమ్యర్విప్రపుంగవె । ఏతెనశుద్ధింగచ్ఛంతివృషఘ్నారఘునందనెతి ॥ — ॥ బ్రహ్మకైవర్తె ॥ శ్లో ॥యోవిప్రోవృషభంహన్యాచ్ఛివలింగాంకితంతనౌ ॥ ఫాలెతప్తశివంధృత్వానిస్సాణంధ్వనయఁస్వయం ॥ త్రివారంక్షౌంపరిక్రమ్యబ్రహ్మచర్యవ్రతెస్థితః । పశ్చాచ్చాపాగ్రమాగమ్యగంధమాదనపర్వతె ॥ తత్రస్నాత్వాత్రిరాత్రంచ రామలింగంనిరీక్షయెత్ ॥ పశ్చాత్తాపముపాగమ్య సభానత్వాతదాజ్ఞయా॥చాందాయణంతదాకుర్యాద్దద్యాద్విప్రాయగాంశివాం । పంచగవ్యంతతఃపీత్వాశుద్ధోభవతినాన్యథా ॥ రాజాహన్యాత్పూర్వముక్తంవృషభంశివలాంఛితం॥ దద్యాద్దాత్మసమంహేమసహస్రంవాగవాంచరెత్ । విప్రాంగనాపరిత్యాజ్యాపోషణీయాన్నదానతః ॥ రాజస్త్రీణాంశతంపోక్తంగవాందానంద్విజ

న్మసు । వైశ్యస్యరాజవత్ప్రోక్తం తత్ స్త్రీణాంచతథైవచ ॥ శూద్రోహన్యా
ద్వ్రతహతస్తత్రతంనిఖనేచ్ఛవి । సహస్రేణాథవాదండ్యా దన్యథాదోషమా
ప్నుయాత్ ॥ —॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే వృషభహనన ప్రాయశ్చిత్తం ॥

—*బలీవర్దహనన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథబలీవర్దహననప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ శివధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥ అనడ్వాన్
హన్యతేవిప్రైరశ్మదండశిలాదిభిః । గృహేవావిపినేతోయే భారోద హనక
ర్మణి । జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోవాపి రోషాద్వామత్సరాదపి । తేషాంతునిష్కృ
తిర్నాస్తితప్తకృచ్ఛ్రేస్త్రిభిర్వినా ॥ — ॥ వారాహే ॥ శ్లో ॥ జలమధ్యే
భారవాహేకృషికాలేచదాహనే ॥ గృహేజలేవనేవాపి అనడ్వాన్యోనహ
న్యతే ॥ పాదాదితాడనేచైవ శృంగచ్ఛేదేచవాహనే । లాంగూలఖండనే
వాపి నిమిత్తేఽపూర్వచోదితైః । ఏతైరన్యతమైర్వాపి విప్రోహన్యాచ్ఛు
రంధరం । తస్యైవనిష్కృతిరియంప్రదిష్టామునిపుంగవైః । తప్తకృచ్ఛ్రత్రి
యంకృత్వా పంచగవ్యంపిబేత్తతః ॥ ఏతస్మాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధి
రిష్యతే ॥ —। భవిష్యోత్తరే ॥ శ్లో ॥ అనడ్వాన్యోనయత్రైవనిమిత్తేరు
తవానృప ॥ హన్యతేసోపిమష్టాత్మాపాయశ్చిత్తేభవేత్తదా॥ రాజాతంసమ్య
గాలోచ్య దండయేచ్ఛతరూపతః । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్తప్తకృచ్ఛ్రత్రి
యంచరేత్ । పంచగవ్యేనపూతాత్మాశుద్ధిమాప్నోతినైష్ఠికీం ।రాజాహన్యా
దనడ్వాహమాయుర్వైబ్రహ్మభిర్యదా । తదానరకమాప్నోతి ప్రాయశ్చి
త్తార్ధమర్హతి । విప్రప్రాయశ్చిత్తార్ధం కుర్యాదిత్యర్థకృత్ ॥ శ్లో ॥ వణి
క్పుత్రస్తువాణిజ్యేహన్యాడ్వాహంయదాహనేత్ । నిమిత్తేరాత్మనావాపిక్ష
త్రియస్యార్ధమర్హతి । శూద్రోహన్యాద్బలీవర్దంనిమిత్తేరుతకామతః॥
శతరూప్యేణతందండ్యాదథవాహస్తమోచనం । హస్తచ్ఛేదనమిత్యర్థకృత్ ॥
తత్ స్త్రీణాంతదర్ధంప్రాయశ్చిత్తంయోజనీయం । బాల్యతారుణ్యాదికం
పూర్వముక్తం।బాలప్రాగండకుమారావస్థాసుయత్రయత్రహననంతత్రతత్ప్రా
యశ్చిత్తంపూర్వవత్కల్పనీయం । భారవాహ్యనడుద్ధనేఽుక్తప్రాయశ్చి
త్తంవిశోధనం ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివిరచిత బలీవర్దవధప్రాయశ్చిత్తం ॥

—*గజవధప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథగజవధప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ లైంగే ॥శ్లో॥ సహోయైస్నాథనోపాయైర్వా

స్థిర్వావిప్రసత్తమః । అరణ్యేవాథవావాసేవాహానేద్యద్యవిచారయన్ ॥ ప
శ్చాన్నరకమాప్నోతి జాయతెగజచర్మవాన్ । తద్దోషపరిహారార్థంతప్త
కృచ్ఛ్రంచరెద్బుధః ॥ —— ॥ కౌర్మె ॥ శ్లో ॥ ఉపెక్షాహానతెతస్యసహాయై
ర్హానసాధనైః ॥ వాక్యెగంగీకృతైర్వాపి యోవిప్రోహన్తినంహానెత్ ॥రా
జాతుదండయెత్పశ్చాచ్ఛతరూప్యెణదండతః । పశ్చాన్నరకమాసాద్యముష్ట
వ్యాధియతోభవెత్ ।పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్తప్తకృచ్ఛ్రంవిశుద్ధయె ॥ ఉ
పోష్యరజనీమెకాం పంచగవ్యెనశుద్ధ్యతి ॥తదర్థంకరిపొతెచ తదర్థంగర్భ
మోచనె । తత్స్త్రీణాంతుతదర్థంస్యా త్పాపియశ్చిత్తముదీరితం । లక్ష్మీకా
మొరాజాయుద్ధాదన్యత్రనహన్తివధంకుర్యాత్తదాహ॥ —— ॥ దెవీపురాణె ॥
శ్లో॥ సాంపరాయెగజంహన్యాద్యదిస్వహననెపతెత్ । తదాతస్యనదోషస్యా
దిత్యాహభగవాన్యమః । గజయద్ధెగజంహన్యాన్యధాదోషభాగ్భవెత్ ॥
లక్ష్మీఃక్షీయెతతస్యాశుపరత్రనరకంవ్రజెత్ ॥ —— ॥ సార్వందె ॥ సంపత్కా
మొయుద్ధకాలాదన్యత్రకరిహింసనం । నకుర్యాద్యదిముష్టాశ్తస్యసంపద్వినశ్యతి । మృత్వానరకమాప్నోతి సాంపరాయెనదోషభాక్ ॥ ఆత్మాభిముఖ
మాయాంతం హంతుంస్వంయదిగచ్ఛతి ॥ తదాహన్యాద్గజంరాజానదోష
స్తస్యశృతత్రహి ॥ రాజాపశ్చాత్ప్రికుర్వీత పాపిజాపత్యద్వయంముదా ॥ యు
ద్ధాదన్యత్రగజహనె వెదితవ్యం ॥ యుద్ధెహత్వాతాత్కాలికగోదానాచ్ఛు
ద్ధిః ॥ —— ॥ మార్కండెయపురాణె ॥ శ్లో ॥ యుద్ధాదన్యత్రయోరాజాపా
మాదాద్ధస్తినంహనెత్ ॥ తత్పావశోధనంరాజ్ఞ పాపిజాపత్యద్వయంచరె
త్ ॥ యుద్ధెగోదానమాత్రెణశుద్ధోభవతినిశ్చయః ॥ తదర్థంకరిపొతెస్యా
త్తదర్థంగర్భమోచనె । వైశ్యానాంతుతదర్థంస్యా త్పాపీయస్త్రీణాంతద
ర్థకం ॥ శూద్రంవైడండయెదాపిజాశతనిష్కంహరెత్తువా ॥ పొతెస్యాదం
గుర్ధిచ్ఛెదొగజెస్యార్ధస్తహరణం ॥ —— ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెగజవధపాపి

—*అశ్వవధ పాపియశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥—॥ అథాశ్వవధపాపియశ్చిత్తమాహ ॥సార్వందె ॥ శ్లో॥ అశ్వ
హంతాభవెద్విప్రొలొకెవెదబహిష్కృతః। పూర్వొక్తైర్వానిమిత్తైశ్చ

సమాయైర్వధసాధనైః । సవిప్రోనిరకంయాతి కాలసూత్రంసుదారుణం॥—
మార్కండేయపురాణే ॥ శ్లో ॥బోమయిత్వాహయంవిప్రోనిమిత్తెబహు
భిర్యదా।హన్యాత్స్వయంవారాజేందర్ గృహేవాకాననేవనే॥ సపశ్చాన్నర
కంయాతి యావదాభూతసంప్లవం ।తస్యైవనిష్కృతిరియంవ్యాసేనపరిభాషి
తా ॥ స్వయంహన్యాష్షడబ్దంస్యాన్నిమిత్తెరధ్వమీరితం ।గృహదాహాదిభి
ర్వాపి జ్ఞాత్వాతద్ద్విగుణంచరేత్ । తదర్ధంబడబాయాంచ తదర్ధంగర్భ
మోచనే ॥ శిశోపౌగండకైవ బడబార్ధంసమాచరేత్ ॥ — ॥ మహా
నారదీయే ॥ శ్లో ॥ జనసంఘేమహారణ్యే స్వగృహేయదిపూర్వజః ॥ దివాజ
ననభీత్యాతుహయంహన్యాన్నిమిత్తజైః।మహాంతంనరకంగత్వా యమపాశని
బంధనం । పునర్భవముపాగమ్య జాయతేగర్హితామానదా ॥ బాలంపౌ
గండకంవాపి యువానంయదికామతః । అశ్వంహన్యాద్ద్విజోయస్తు పాప్రి
శ్చిత్తీభవేత్తదా । కుర్యాత్తదాస్మశుద్ధ్యర్థం పడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ।
బడబాయామర్ధముక్తంతదర్ధంబాలమారణే ॥ గృహదాహాదిభిశ్చార్ధం
తదర్ధంగర్భమోచనే ॥ రాజాయోయదిహంతాస్యాచ్ఛ్రాద్ధదన్యత్రవాజీ
నం । సరాజానరకంగత్వా వ్యాధియుక్తోభవేచ్ఛువి ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్దృష్ట
స్తావిప్రస్యార్ధంమనీషిభిః।విశస్తురాజవత్ప్రోక్తంశూద్రందండ్యాద్యథావిధి।
తత్తత్త్రీణాంతత్తదర్ధంక్రమెణయోజనీయం।శూద్రంపూర్వవద్దండయేత్ ।
శతరూపకవాహస్తచ్ఛేదోవాసర్వత్రాధ్యాహార్యం॥రాజ్ఞాస్వేవరిపాతనేవ
ధః కర్తవ్యం॥నాన్యథా ॥ — ॥ మార్కండేయే ॥ శ్లో ॥ అశ్వయుద్ధేయదా
పాప్రి పై స్వయమారుహ్యవాజినం । తదాహన్యాద్ధయంతత్రనాన్యథాదోష
సంభవః ॥ పాయశ్చిత్తమిదంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం ॥—॥ ఇతి
హేమాద్రివిరచితె ధర్మశాస్త్రిపాయిశ్చిత్తాధ్యాయె అశ్వవధపాయిశ్చ

—*ఉష్ట్రీవధపాయిశ్చిత్తమ్*—

త్తం ॥—॥అథోష్ట్రీవధపాయిశ్చిత్తమాహ ॥ పార్థంజె ॥ శ్లో ॥ వట్టణేవా
వనెరాజన్ ప్రమాదాద్వాక్రమెణకం । ఉపాయైర్హననెయోస్యాద్ధయ
స్యామరాన్మభిః ॥ హత్వాపశ్చాత్తదాజ్ఞాత్వా రౌరవం నరకంవ్రజెత్ ॥ త
దంతెభవమాసాద్యకుబెరోజాయతెద్విజః । కుత్సితశరీరఇత్యర్థః ॥ — ॥శి

వధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥ క్రమేళకంద్విజోహత్వా మేళయిత్వాచురాత్మభిః ॥ య
త్తైస్తద్ధననోపాయైర్విప్రోగ్నియాతియమాలయం । తదంతేభువమాసాద్యవ
ర్ణాంగోజాయతేతతః ॥ తద్దోషపరిహారార్థంపాణిజాపత్యత్రయంచరేత్ ॥
ఏతత్సహోయమాత్రేణాప్యుక్తం । స్వయంహననే విశేషమాహ ॥ —॥ బ్ర
హ్మాండపురాణే । శ్లో ॥ ఊష్ట్రంఖ్ఞాత్వాద్విజోహన్యాద్దండాద్యైర్గళపీడయా ॥
యమలోకముపాగమ్య భుక్త్వాతత్రైవయాతనాః ॥ తతస్తుభువమాసాద్యజా
యతేవక్రకుక్షిమాన్ ॥ తత్పాపస్యవిశుద్ధ్యర్థమబ్దంకుర్యాత్ప్రయత్నతః । పా
ణిడేతచ్ఛిశావర్థం తదర్థంగర్భమోచనే ॥ తృతీయోయదిసంహన్యా
త్కృమేళకమధర్మతః ॥అధర్మోనామరాజ్ఞాంయుద్ధాదన్యత్రహననం ॥—॥నా
రదీయే ॥ శ్లో ॥ యుద్ధాదన్యత్రయోరాజా దండాద్యైర్బహుభిర్యదా । కృ
మేళకంహనేద్యత్రహ్యరణ్యేనిర్జనేజలే ॥ గోమేవాకారణంత్యక్త్వాశ
స్త్రాద్యైర్భృత్యచోదితైః ॥ సగచ్ఛానరకంపాపీ పశుహంతాభవేచ్ఛవి । కా
రణంయుద్ధమేవపూర్వోక్తం । తద్దోషపరిహారార్థం కాయకృచ్ఛ్రంవిశో
ధనం । విశస్తుతస్తథాపోక్తంప్రాయశ్చిత్తంవిచక్షణైః॥శూద్రోహన్యాచ్ఛతం
రాజా దండయేన్నతుమారయేత్ ॥ తత్తస్త్రీణాంతదర్థంస్యాచ్ఛిశావర్థం
ప్రచోదితం ॥ తదర్థంగర్భసంత్యాగే శిశుఘాగండకైకమాత్ । శిశుఘాగం
డకాదస్వరూపం పూర్వమేవవత్సహనన పాయశ్చిత్తప్రకరణేభిహితం ॥—
ఇతిహేమాద్రివిరచితే ఊష్మవధపాయశ్చిత్తం ॥ అథఖరహననపాయశ్చి

—*ఖరహననపాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ శ్లో ॥ పశుబుద్ధ్యాఖరంహత్వావిప్రో
నిశిమహోపథే ॥ పశ్చాజ్జ్ఞాత్వాఖరఞ్ఞతినిమిత్తైర్వాచురాత్మభిః ॥ నపవనరక
స్థాయీయావదాభూతసంప్లవం । పశ్చాద్భవతి చండాలో భువమాసాద్య
భూమిప । రాజవిజయే॥ శ్లో ॥ అజ్ఞాత్వాపశుబుద్ధ్యాయోవిప్రోహన్యాత్ఖరం
ముధా । నిమిత్తైస్సంగదోషాద్వాసహోమైహనోచితైః । అంతశ్చారేమ
హోఘోరేహత్వాపశ్చాన్మహాఖరః । ఇతిమత్వాసపాపీస్యాల్లబ్ధ్వాదోషమ
హత్తరం । చండాలత్వమవాప్నోతి త్రిషుజన్మసుభూమిప ॥ నహింస్యాన్మృ
గచండాలంకర్మణామనసాగిరా ॥ —॥ కూర్మపురాణే ॥ శ్లో ॥విప్రస్తుమృగ

చండాలంనహింస్యాత్తాఁ మకారతః ।నిమి త్తరుతవాచాన్యైస్సహాయైహ్ ననోద్యతైః । సోనుభూయమహాత్పపంమాతంగత్వమవాప్నుయాత్ ॥ త స్యైననిష్కృతిదృష్టామునిభిర్బహ్మవాదిభిః।స్వయంహాత్వాతుచాండ్రంస్యా త్పరాకంసహసంగతః ॥ నిమిత్తే ర్యావకంపోక్తమంగీకారేనువర్చసం ।సు వచఃసంపంచగవ్యం। రాజాహన్యాష్టరంమోహాద్బ్రహ్మత్యేర్వాన్యైఃప్రమాద జైః ॥ తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థంపరాకఃపరికీర్తితః । విశస్తథైవయోక్తవ్యం పాయశ్చిత్తంనృపోత్తమ । శిశౌపాగండకేచైవ రాజాధర్మంపరికల్పయేత్ ॥ రాజాతథైవకుర్వీతరాజవత్పణికల్పకః। తత్స్త్రీణాంతుతదార్థంయోజనీ యంవిచక్షణైః। శూద్రందండ్యాచ్ఛతంశూద్యంనవధోమునిభిస్మృతః । రాస భభేదహననేచపాయశ్చిత్తమేవంయోజనీయం। బాల్యపాగండకకామారా ది పూర్వముక్తం । తత్తత్తారతమ్యేన హననేపాయశ్చిత్తంయోజనీయం ॥ రాసభభేదాబహవస్సంతి। తేషాంమధ్యేబహుసంచారతయావర్తమానపవఖ రః ॥ —॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ఖరహననపాయశ్చిత్తం । అథేదానీంమ

—*మహిషీవధపాయశ్చిత్తమ్*—

హిషీవధపాయశ్చిత్తమాహ॥లైంగే ॥ శ్లో॥మహిషీంయోద్విజోరాజావణి క్పాదజపవవా । హన్యాద్చండాదిభిఃక్రూరైర్నిమిత్తేరుతవాస్వయం । స మహానరకంయాతి కాలసూత్రంసుదారుణం ॥తదంతెభుమాసాద్యలాలాల పనవాఙ్భవెత్ ॥ — ॥ కౌర్మే॥ శ్లో ॥ మహిషీమాన్యజోయస్తు బాహు జోరుజపాదజాఃగృహదాహాదిభీరాజన్నిమిత్తైర్బహుభిర్యదా ॥ మ్నం తిభృత్యైస్స్వయంవాపి తత్తైవనిరయంగతాః ॥ మహాంతంనరకంభుక్త్వా స్యుర్లాలావదనాస్తతే ॥ — ॥ శివధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥ రాజపుత్రోవణి గ్వాపిముఖజఃపాదసంభవః । వనమధ్యేజలేగేహేమహిషీంయదితత్రవై ॥వి హింసంతితదాక్రూరాఃప్రవిశంతియమాలయం।పునర్భవముపాగమ్యహ్యో ద్యార్కస్యాస్సంభవంత్యుతః । తద్దోషశమనాయాలంమహాసాంతపనంవిదుః ॥ పంచగవ్యవిధానేన పంచగవ్యంభవేత్తతః । శుద్ధిమంతస్తదాతేస్యు రన్యథాశుద్ధచేతసః ॥ సాచేద్దోగ్ధ్రీబాలవత్సాతద్దింసాయాంనకాధిప ॥ విప్రఃకు ర్యాత్తదాజ్ఞాత్వామహాసాంతపనద్వయం । రాజాసాంతపనంకుర్యాచ్ఛూ

జఃకృత్రియార్ధతః ॥ పాదజఃపాదమాత్రంతు ప్రాయశ్చిత్తంయథాక్రమం।
తత్త్రీణ్యాంతత్తదర్ధంప్రాయశ్చిత్తం । బాలప్రాగండకకామారాదీనిపూ
ర్వవద్విచారణీయాని ।స్వయంహననెపూర్ణంప్రాయశ్చిత్తంవిప్రాదీనాం॥
గృహదాహాదినిమిత్తెర్మృతాయదితదర్ధంప్రాయశ్చిత్తం ॥ అస్మదీయా
మహిష్యాఃపెక్షయాపాప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణఃపురోక్తం నరకంగత్వానీ
చతామోభవతి దోషబాహుళ్యాత్ప్రాయశ్చిత్తమాచరణీయం వర్ణత్రయె
ణపంచగవ్యమపి ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె ధర్మశాస్త్రెమహిష్యవధప్రాయ
శ్చిత్తం ॥ అథమహిషవధప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మార్కండెయఃఉ ॥ శ్లో॥ మ

—*మహిషవధప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హిషంకామకారెణరజ్జుదండాశ్మపాతనైఃఁ॥ యోవిప్రోవినమధ్యేవాగృహదా
హెజలాప్లవె ॥ నిహన్యాద్దుష్టసంగాద్వాహ్యంధకారాగమెనిశి । సవిప్రోనిధ
నంగత్వా నరకం ప్రాప్నుయాదారుణం ॥ పునర్భవముపాగమ్య జాయతెభిల్లజ
న్మవాఁ ॥ — ॥ కౌమ్రె ॥ శ్లో ॥ మహిషంపూర్వజోయస్తురోమణమహా
తావృతఃఁ॥హన్యాన్నిమిత్తెర్బహుభిర్భృత్యవర్గైరథాపివా । అరణ్యేగృ
హదాహేవా కృషికాలెజలోద్భవె ॥ మహాంతంనరకంగత్వా భుక్త్వాతత్రై
వయాతనాఃఁ ॥ పునర్గత్వాసజగతీంభిల్లజన్మసమశ్నుతె ॥ —॥ లైంగె॥శ్లో॥
మహిషంకృషికాలెతు తాడనైరశ్మపాతనైఃఁ॥గృహెవాగృహదాహెవాయో
హింస్యాత్పూర్వజోరుషా ॥ మృత్వానుభూయనరకంమ్లెచ్ఛోభవతిభూత
లె ॥ తస్యైవనిష్కృతిరియందృష్టాదృష్టాపరాయణైఃఁ॥ అజ్ఞానాత్తప్తకృచ్ఛ్రం
స్యాత్ప్రాయశ్చిత్తంనిమిత్తతఃఁ ॥ పరప్రెరణయావాపిజ్ఞాత్వావాద్విగుణం
చరెత్ । బాలెపాదంచపాగండె హ్యర్ధంయూనిప్రపూర్ణతా ॥ రాజావణి
క్పాదజోవాకారణైర్వాసిపాతనైఃఁ ॥భారవాహనిమిత్తాద్వానిమ్నోన్నతమ
హాపథి ॥ మహిషందండపాతైర్వాహన్యాద్యదిహపాతకీ ॥ నరకంచానుభూ
యాథమ్లెచ్ఛజాతి ర్భవెత్తదా ॥ అకామతస్తప్తకృచ్ఛ్రంప్రాజాపత్యంనిమి
త్తతఃఁ ॥ జ్ఞాత్వాతద్విగుణంప్రోక్తంబాలెపాదంవిశోధనం ॥ పాగండెర్ధంత
దాజ్ఞెయంయూనిపూర్ణమతఃపరం ॥ బాహుజోరుజయోరెవం ప్రాయశ్చి
త్తంవిశోధనం ॥ పాదజెపాదకృచ్ఛ్రంస్యాత్తత్త్రీణ్యాంతథాపృథక్ ॥ అ

ర్ధార్ధార్ధేనమానేన యోజనీయంయథాక్రమం ॥ విప్రస్తుమహిషంహ
త్వా భిక్షోర్వైజాయతేతదా । రాజాచఫాల్గసోభూయాద్వణిగ్వైణవజాతి
మాక్ । శూద్రస్సంకరతామేతి మహిషంయోహనేద్రుషా ॥ తత్తన్నారీతథా
భూయాత్తద్దోషాత్తత్పరిగ్రహాత్ ॥ అతోనహింస్యాన్మహిషంవిప్రోవాన్యో
పివానృప॥——॥ఇతిహేమాద్రివిరచితేమహిషవధప్రాయశ్చిత్తం॥అథాజబస్త

——*అజబస్తవధప్రాయశ్చిత్తమ్*——

వధప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మహారాజనిజయె॥ శ్లో ॥ అజంబస్తంద్విజోహ
న్యాత్తార్‌రణేనవినానృప ।నరకంచానుభూయాశు తతస్సానుభ్ర వెత్‌-లో।
లైంగె ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోనిర్మిత్తేన బస్తాజౌనిహనేద్యది । నరకంకాలచ
క్రంతుహ్యనుభూయమహత్తరం।పునఃక్షోమముపగమ్యాశుసూనుర్భవతిపూర్వ
జః । యజ్ఞార్థంహంతిచేద్విప్రో హ్యనంతంఫలమశ్నుతె ॥——॥ గౌరీకాం
డె ॥ శ్లో॥ యజ్ఞార్థంహంతియోవిప్రోహ్యజంమెషంసుపుణ్యధీః । సయాతి
బ్రహ్మణస్థానం పునరావృత్తిదుర్లభం ॥ కారణేనవినారాజ న్నజంబస్తంన
హింసయెత్ ॥ యోవిప్రోధర్మముల్లంఘ్యపాపమెతత్సమాచరెత్ ।సయాతి న
రకంఘోరం సూనుజన్మాభవేదిహ ॥ —— ॥ కౌర్మె॥ శ్లో ॥యాగార్థంహం
తియోవిప్రఃపశుంలోకపరాయణః ॥ సయాతిబ్రహ్మసదనం బ్రహ్మణాసహ
మోచ్యతే । బస్తంవాపిహనేద్యస్తు సయాతీంద్రపదంధ్రువం । యాగార్థం
హింసనంప్రోక్తం తయోర్బ్రహ్మవిసృష్టయోః । నిష్కారణేనతంహన్యాద్య
మలోకంసుదారుణం ॥ గత్వాభువముపాగమ్య సూనుర్భవతిచాత్మయః ॥ త
ద్దోషపరిహారార్థం ప్రాజాపత్యద్వయంచరెత్ ॥ విప్రస్సంగాద్ధితంగత్వా
నిమ్నెత్తెర్యదిహింసయెత్ ॥ ప్రాజాపత్యద్వయంకుర్యా త్తథాబస్తవధేనృ
ప ॥ బాలెపాదంతుపాగండె హ్యర్ధంయూనియథాక్రమం ॥ విప్రస్త్రీణాంత
దర్ధంస్యా ద్బస్తమెషవధెనృప । ప్రాజాపత్యంభువోభర్తావణిక్కుర్యాత్త
త్రైవచ ॥ శూద్రశిక్షాప్రకర్తవ్యాతత్తత్త్రీణాంతదర్ధక । బాలపాగండ
యూనాంయథాక్రమంయోజనీయం ॥ —— ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ధ
ర్మశాస్త్రెఅజబస్తవధప్రాయశ్చిత్తం ॥ అథక్రమచ్ఛేద ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥

—*క్రమమాలయ శ్చేద ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

గౌరీకాండే ॥ శ్లో ॥ ఇంధనార్థంద్రుమచ్ఛేదీ గ్రామేవారణ్యమధ్యతః ॥ కృ
వ్యర్థంవానరశ్రేష్ఠ నయాతి నరకంధ్రువం । ఏతత్సాధారణవృక్షవిషయం॥
యాజ్ఞీయవృక్షచ్ఛేదనేవిశేషమాహ ॥ కార్మే ॥ శ్లో॥ వైకంకతశ్చఖదిరఃకిం
శుకోశ్వత్థపలవచ । ౌదుంబరశ్చన్యగ్రోధశ్శమీబిల్వస్తథైవచ ॥ శ్లేష్మాతకశ్చస
ప్తైతేయజ్ఞీయవృక్షకాః । చూతశ్చతింత్రిణీవృక్షఃకపిత్థామలకౌతథా । కో
విదారతరుశ్చైవనింబవృక్షోమధుద్రుమః ॥ జంబూతరుర్నదీవృక్షోహ్యశో
కతరుర్తెవచ।ఏతెవన్యాఃశ్లో ॥ చంపకఃపనసశ్చైవమాతులుంగోజ్జనస్తథా॥
జంబీరైరండవృక్షాశ్చనారికెళశ్చఖర్జురః । దాడిమోబదరీవృక్షఃకురంటక
చిరంటకౌ॥ గుంజావృక్షశ్చనకుళోనీపవృక్షస్తథైవచ ॥ ఏతెహ్యారామజాః
భల్లాతకోబృహత్ఫణోర్ఁయెయెవృక్షామహోన్నతాః ।తత్రైవనీచవృక్షాయెఫ
లవంతశ్చపుష్పితాః ॥వన్యవృక్షాఅమీరాజన్నెతెభ్యోయదిహింసనం ।తస్యై
వతారతమ్యెనపాపీయశ్చిత్తమిహోచ్యతె । కృష్యర్థంయజ్ఞపాత్రార్థంయ
శ్చింద్యాత్కుటజంనకృత్ । తస్యైవనిష్కృతీరియంకథితామునిసత్తమైః ॥
ఇంధనార్థంచమీనుచ్ఛేదీతస్యదోషోపశాంతయె । పాపీజాపత్యంనకృత్వా
త్వాశుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం।కృష్యర్థంవృక్షహాపాపీపాపీజాపత్యద్వయం
చరెత్ ॥ కృష్యర్థమింధనార్థంవాయజ్ఞవృక్షవిభెదనె । పరాకంతత్రికుర్వీ
తశుద్ధోభవతివృక్షహా ॥ వైకంకతతరుచ్ఛెదీపాపీజాపత్యంననూచరెత్ । ఖ
దిరెకింశుకెసైవపరాకశ్శుద్ధిరీరితః ॥ ౌదుంబరెచన్యగ్రోధెపరాకఃపూర్వవ
చ్ఛుచిః । బిల్వాశ్వత్థౌయదాచ్ఛింద్యాత్తదాచాంద్రాయణంచరెత్ । శ్లేష్మా
తకెశమీవృక్షె దెవదారుతరౌతథా । మయూరపాదవృక్షెచఛెదనెతప్తము
చ్యతె ॥ భల్లాతకెబృహత్ఫణోర్ఁయెయెచఫలపుష్పితాః ।తత్రైవనీచవృక్షాయె
తేషాంభంగెవనేపివా। పాపీజాపత్యంవనచ్ఛెదెనీపవృక్షసమాకులె । భల్లాత
కెబృహత్ఫణోర్ఁకాయకృచ్ఛ్రంసమాచరెత్ ॥ తింత్రిణీచూతయొశ్చెదెబహు
జంతూపకారణాత్ । కపిత్థామలకచ్ఛెదీసమ్యక్చాంద్రాయణంచరెత్ ॥
కోవిదారతరొర్నింబెపాపీజాపత్యంవిశోధనం । మధుద్రుమెజంబుతరౌపాపీ
జాపత్యంచపూర్వవత్ । నదీవృక్షెహ్యశోకెచపూర్వవచ్ఛుద్ధిరీరితా।ఖర్జూ

రేనారికేళైచతాళహింతాళయోస్తథా । తప్తకృచ్ఛ్రంచరేద్విద్వాఞ్ఛేద దోషోపశాంతయే ॥ వనచ్ఛేదీమహాపాపీ కుర్యాచ్చాంద్రస్యభక్షణం । జంబీ రమాతులుంగార్జీచ్ఛిత్వాపాపవిశుద్ధయే । సమ్యక్స్నాత్వాశుచిర్భూత్వాగీతాశాస్త్రంపఠేత్కృమాత్ ॥ పుష్పారామస్యవిచ్ఛేదీదేవదోహీతిగద్యతే । తద్దోషపరిహారార్థం గాయత్రీలక్షమాచరేత్ ॥ తటాకకూపకాసారచ్ఛేదనేవిప్రసత్తమాః ॥ పూర్వవత్తద్దృష్ఠంకృత్వాకాయకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ।ఏతదల్పతటాకచ్ఛేదవిషయం।మహాతటాకచ్ఛేదెవిశేషమాహ॥——॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ బహుధానోద్భవెరాజ్ఞతటాకెతువిభేదితే ॥బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వాకపాలధ్వజవర్జితం ॥ పునస్సంస్కారకృత్వశ్చాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతిపార్థివకీం । అన్యథాపతితంవిద్యాన్నాలపెత్తంకదాచన॥అల్పాల్పల్పతటాకాదిభెదనెబ్రహ్మహత్యాదివ్రతోక్తంపాదార్ధహీనాదికమెణయోజనీయం॥ నాత్రపునస్సంస్కారః ।తథాచమనుః ॥ అల్పాల్పల్పతటాకాదిభెదనెపూర్వజోమహాన్ । పునస్సంస్కారరహితంకృచ్ఛ్రంపాదార్ధసంఖ్యయా ॥ విష్ణ్వాలయంతథాశంభోరాలయంశక్తిసంస్థితం । విభెదనెద్విజఃపాపీపునబద్ధ్వాచరేత్కృత్ । చాండాయణంపరాకంచతద్ద్వయంపూర్ణశూన్యయోఃశూన్యాలయచ్ఛెదనెపరాకమిత్యర్థఃశూన్యాలయచ్ఛెదనెచాండాయణం । ఏవంరెణుకాలయాదిషువెదితవ్యం ॥ కాశీచాపాగాదిషుక్షెత్రెషుదేవాధిష్ఠితెషుశూన్యెషువాచ్ఛెదనెబృహత్తటాకపాయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్ ॥ రాజావణిగ్వాప్యెతెషాంస్థూరోక్తానాంవిభెదనె। తత్తత్పాయశ్చిత్తంద్విగుణంచరెత్ । పాదజస్యతత్తద్గురులాఘవతయాసహస్రశతదశక్రమెణదండయేద్రాజాసమ్యగ్విచార్యతత్తత్స్థిణాం తత్తద్విచ్ఛెదనెతత్తదర్ధంపాయశ్చిత్తంకల్పనీయం ॥——॥ఇతిహేమాద్రౌద్రుమాలయాదివిచ్ఛెదపాయశ్చిత్తం ॥—— ॥అథానాశ్రమవాసినఃపాయశ్చిత్తమాహ ॥కుమారవిజయె ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మచారీగృహస్థశ్చవానప్రస్థోభిక్షుకఃకి॥

——*అనాశ్రమవాసి పాయశ్చిత్తమ్*——

చత్వారఆశ్రమాస్త్వెతెపంచమోనోపపద్యతె । వానప్రస్థాశ్రమస్త్వెషాంతానాస్తీహదుస్తరాత్ । ఆశ్రమాస్త్రివిధారాజ్ఞపరలోకప్రదాయినః ॥

బ్రహ్మచారీబ్రహ్మచర్యంకృత్వాభార్యాంసముద్వహేత్ । కుర్యాద్యాగాది
కాంధర్మాంప్రత్యహంపాపశంకయా॥ నత్యజేదిహకర్మాణిత్యక్త్వాపాపంనమ
శ్నుతే ॥ స్నానంసంధ్యాంజపంహోమంబ్రహ్మయజ్ఞంచతర్పణం । దేవా
వందేవపూజాంవైశ్వదేవంతథాతిథిం ॥ సాయంసంధ్యాంతథాహోమంధర్మ
శాస్త్రవిచారణం ॥ ఏవంగృహీయదాకుర్యాత్సర్వాంకామానవాప్నుయా
త్ ॥ పరలోకమవాప్నోతి పునరావృత్తిదుర్లభం ॥ అతఃపరంతునన్యాసం
కారోయేవిద్వద్భిరాదరాత్ ॥ నకాంచనంప్రగృహ్ణీయాన్నైకభిక్షాంసమాశ్ర
యేత్ ॥ నకుర్యాల్లోకవార్తాంవాప్రణవంనిత్యమాచరేత్ ।ఏవంయఃకు
రుతేనిత్యంపరంనిర్వాణమశ్నుతే ॥ గృహస్థస్యయదారాజపత్నీనాశోభవే
దిహ । తదాప్రభృత్యయంవిప్రోన్యాశ్రమఇతీరితః ॥ దానవ్రతేషుశ్రద్ధా
మనిత్యనైమిత్తికేషుచ । నాధికారోభవేత్తస్యతస్మాదుద్వాహయేత్పునః ॥
పంచాశద్వర్షాదూర్ధ్వంవివాహోనసమీచీనః ।మహాదోషసంభవాత్ । త
దాహగౌతమః ॥ శ్లో ॥ పంచాశద్వత్సరాదూర్ధ్వంనకార్యంపాణిపీడనం।
కలేర్యుగస్యమధ్యేత్వాత్త్యాజ్యమాహుర్మనీషిణం । యువానంపిక్షయేన్నా
రీస్వయంజీర్ణాపిసర్వదా । వ్యభిచారాత్కులంనశ్యేత్కులనాశాత్కులాం
గనాః ॥ భ్రశ్యంతిసంకరీభూతాస్సంకరోనరకాయవై॥ నరకాన్ననివర్తంతే
తస్మాన్నగృహ్ణంతిపండితాః ॥ కళత్రంయస్యయత్రైవమిత్యేతత్పరిత్యజేత్ ॥
తదాప్రభృత్యసావిప్రోన్యాశ్రమఇతీరితః ॥ అగ్నిపూతోగృహస్థస్యాత్సో
మయాజీవిశేషతః ॥ తయోర్యదిమృతాభార్యాతజ్జన్మవిఫలంభవేత్ । త
స్మాదనాశ్రమేవాసోనకర్తవ్యోద్విజన్మభిః ॥ అగ్నిహీనోయదావిప్రఃపతి
హీనాయదాంగనా । తయోర్నభాషణంకుర్యాన్నపశ్యేచ్ఛుభకర్మసు । అ
నాశ్రమీద్విజోవిప్రోయావజ్జీవతిభూతలే ॥ మాసిమాసినరశ్రేష్ఠ పాపజా
త్యంవిశుద్ధయే ॥ కుర్యాదతిశేషః ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతిమృత్వానరక
మశ్నుతే ॥ యద్యశక్తస్తథాకర్తుంకుర్యాద్వామృత్యునంతరం ॥ తతశ్శు
ద్ధిమవాప్నోతి పరలోకాంశ్చవిందతి ॥ — ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ అనాశ్ర
మస్యయావంతిదినానిమునిసత్తమాః ॥ మాసిమాసిహతావంతి గణయిత్వాత
దాత్మజః ॥ తావత్కృచ్ఛ్రాణిసుర్వీతమిత్యేమాసేహ్యనాశ్రమి ॥ కా

త్తతఃపరంకర్మపరలోకసుఖాప్తయే ॥ ఏవంకరోతియఃపుత్రస్సపుత్రఇతిగణ్యతే ॥ తత్పితాలోకమాప్నోతి గయాయాంపిండతోయథా ॥ —— ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేఽనాశ్రమనాసినఃపాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథభృతకాధ్యాపన

—*భృతకాధ్యాపన పాయశ్చిత్తమ్*—

పాయశ్చిత్తసంగ్రహే ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ వేదమూల్యంధనమిదం మాసిమాసిద్విజోత్తమాఃఽ ॥ గృహీత్వాయఃపఠేద్వేదంసభృతాధ్యాపకస్మృతఃఽ ॥ భృతింగృహీత్వాయోవిప్రఃప్రత్యహంపాఠయేచ్ఛ్రుతిం । సవిప్రోభృతకాధ్యాయీసర్వకర్మబహిష్కృతఃఽ॥—॥లింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ మాసిమాసిప్రగృహ్ణీయాన్మూల్యంయత్పరిభాషయా । భృతకంతద్విజానీయాత్పరలోకవిగర్హితం । తన్నగృహీత్వాద్విజోయస్తుజీవయేఽపఠన్శ్రుతిం।సవిప్రోభృతకాధ్యాయీతన్ముఖంనావలోకయేత్ ॥ —— ॥ కూర్మే ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రోభృతకంధృత్వా మాసిమాసిప్రచోదితం । శిష్యానధ్యాపయేద్వేదంసాభ్యాన్నారాయణాత్మకం।సవైనారాయణదోఽహీనగ్వదాసూతకీభవేత్ ॥నయోగ్యేహవ్యకవ్యేషునదానేషుమునీశ్వరాఃఽ॥ వేదాక్షరాణియావంతిపఠితానిద్విజాతిభిఃఽ।తావంతిహరినామానికీర్తితానిననసంశయఃఽ ॥ మాసంగృహీత్వాభృతకంయఃపఠేద్వేదమాదరాత్ ॥ సవైనారాయణదోఽహీసర్వదాతంపరిత్యజేత్ ॥విష్ణుధర్మోత్తరే॥ శ్లో ॥ యేభ్యోగృహీత్వాభృతకంశిష్యేభ్యోయఃప్రకీర్తయేత్ । దినేదినేబ్రహ్మహత్యా పాపంససమవాప్నుయాత్ ॥ —— ॥ మరీచిఃఽ ॥శ్లో ॥ ద్విజేభ్యోవాన్యజాతిభ్యోయోహృత్వాభృతకంపఠేత్ ॥ సపచ్యతేనరకస్థాయీయావదాభూతసంప్లవం ।శాఖాంపూర్ణాంవదేద్యస్తుభృతకం పాపరూపిణం ॥ భృత్వాసంవత్సరంవాపిహ్యారణ్యకమథాపివా ॥ బ్రహ్మహత్యాశతమవాప్నోతి నిష్కృతిర్నహిదృశ్యతే ॥ బ్రహ్మహంతృసమస్సోపిభృతకంయస్పృమాహరేత్ ॥ —— ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ అబ్దంయోభృతకంధృత్వా వేదపాఠంద్విజాతయే । తస్యచాంద్రద్వయంపోక్తంశాఖామాత్రంవదేద్యది॥ అబ్దద్వయంవదేద్యస్తు భృత్వామూల్యంద్విజన్మనే ॥తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థంపోక్తంచాంద్రచతుష్టయం ॥ అబ్దత్రయంతుషట్చాంద్రంతుర్యాబ్దేహవిశుద్ధయే ॥

అతఊర్ధ్వంనశుద్ధిస్స్యాద్బ్రహ్మహాపరికీర్తితః॥——॥మహారాజవిజయే ॥ శ్లో॥ అబ్దైచాంద్రస్వయంపోక్తంభృతకంయోవదేద్విజః । అబ్దద్వయంవదేద్యస్తు సతుపాపవిశుద్ధయే ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃకుర్యాచ్చాంద్రచతుష్టయం। అబ్దశేషేవిశుద్ధిస్స్యాష్షడ్భిశ్చాంద్రైర్యథాక్రమం । అతఊర్ధ్వంబ్రహ్మహంతాలలాటెచిహ్నవర్జితః ॥ —— ॥నారదీయే ॥ శ్లో ॥ పజ్ఞ్రభేదీవృథాపాకీబ్రాహ్మణానాంచనిందకః ॥ ఆదేశీవేదవిక్రేతాపంచైతేబ్రహ్మఘాతకాః ॥ యోధృత్వాభృతకంవిప్రోవత్సరత్రయమాదరాత్ । వేదపాఠంద్విజాతిభ్యోవదేద్గర్వసమన్వితః । బ్రహ్మహత్యాసమంపాపమవాప్నోతిబుధోత్తమః ॥ అతఃపరంబ్రహ్మహంతాలలాటెతాపవర్జితః ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యాత్తత్పాలధ్వజవర్జితం॥తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి వేదహంతానచాన్యథా ॥——॥ వసిష్ఠః ॥ శ్లో ॥ వేదమూల్యంగృహీత్వాయోద్విజోవేదంవదేద్యది । చతుర్వర్ణైశ్శిష్యేభ్యోబ్రహ్మహాతృసమోభవేత్ ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకృత్వా ద్వాదశాబ్దంవిమత్సరః । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి కపాలధ్వజవర్జితం ॥ —— ॥ బ్రహ్మాండే ॥ శ్లో ॥బ్రహ్మహావేదవిక్రేతాహ్యశక్తోవ్రతచారణే ॥ తతోదేహవిశుద్ధ్యర్థం గవాంద్వ్యయుతమాచరేత్ ॥ పశ్చాద్దయోఃపునఃకర్మకర్తవ్యంవిధిచోదనాత్ ॥ —— ॥మరీచిసంహితాయాం ॥ శ్లో ॥ ఆచార్యఋత్విజోబ్రహ్మతులాయాంగోష్ఠలాంగలే। విశ్వబింబెసముద్రేచ చర్మధేన్వాంమహాఘటే ॥ తథాచసోమవిక్రేతాకాలపూర్షప్రతిగ్రహీ ॥ తత్రైవభృతకాధ్యాయీకల్పపాదపసంగ్రహీ ॥ హిరణ్యధేనుహర్తాచహిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహీ ॥ హిరణ్యగిథహారీచ హేమహస్తిరథగ్రహీ । థరాంగృహ్ణాకల్పలతాంవహన్యోవిప్రసత్తమః ॥ ఊక్తేష్వేతేషుదానేషుఆచార్యోయదియోభవేత్। తులాదిసప్తదానేషు ఆచార్యబ్రహ్మఋత్విజః ॥ పాపీయశ్చిత్తాదికంకృత్వా పునఃకర్మసమాచరేత్ ॥ యావత్కుర్యుఃపునఃకర్మఆచార్యబ్రహ్మఋత్విజః । తావచ్ఛ్రాద్ధానసంభాష్యాశ్శుభకర్మవివర్జితాః । పునఃకర్మవిహీనాయేతుర్యుర్యాగాదికంసకృత్ ॥ నపాపీపున్యుయస్తస్యఫలంకృత్తైర్దానశత్తైరపి ॥ అకృత్వేదంపునఃకర్మ మిత్యయంతెయదిద్వైవతః ॥ తత్రాపికర్మకర్తవ్యంనాన్యథాలోకమాప్నుయుః ॥ పతెషామృత్విజాంవిద్వాన్నాచార్యాణాంవిశుద్ధయె ।

పునఃకర్మప్రకర్తవ్యంవిద్వద్భిశ్శుభలిప్సుభిః ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేధర్మశాస్త్రేపాయశ్చిత్తాధ్యాయే భృతకాధ్యాపనపాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అ

—*భృతకాధ్యయన పాయశ్చిత్తమ్*—

థభృతకాధ్యయనపాయశ్చిత్తమాహ ॥ బ్రహ్మైకవేత్ ॥ శ్లో ॥ శిష్యోయస్తుధనందత్వాభృతకంపూర్వవత్పఠేత్ । శాఖాసమాప్తిపర్యంతంసచండాలసమోభవేత్ ॥ — ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ భృతకాధ్యాయినోవేదంశిష్యోదత్వాధనంబహు । యిపఠేత్పురుషాద్యాపాతకీస్యాన్నసంశయః ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ భృతకాధ్యాపనంకుర్యాద్విజోయస్తుధనేచ్ఛయా ॥ శాఖామాత్రంతదర్ధంవా సచండాలత్వమాప్నుయాత్ ॥ — ॥ పాద్మే ॥ శ్లో ॥ అంతేవాసీధనండత్వాభృతకాధ్యయనంచరేత్ ॥ సవిప్రోనరకంయాతిబహుక్లేశసమన్వితం ॥ నరకాద్భీకరాద్భుక్త్వాతదంతేభిల్లజాతిమాన్ । భవేదితిశేషః ॥ శ్లో ॥ మాసంపఠిత్వాభృతకం ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ మాసద్వయెపరాకంస్యాచ్చాంద్రమాసత్రయేస్మృతం । షణ్మాసెతుషడబ్దంస్యాద్వత్సరేతత్త్రియంచరేత్ ॥ అబ్దద్వయెతుపూర్ణంస్యాత్ ॥ పాకర్మంస్యాత్తతఃపాపీతువిప్రహా ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతంకుర్యాద్ద్వాదశాబ్దం సమాహితః । అథవాత్రికపరిక్రమ్యపంచాశత్కోటివిస్మృతాం ॥ భూమిమితిశేషః ॥ శ్లో ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి భృతకాధ్యయనోద్విజః ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే భృతకాధ్యయనపాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథాధీతవిస్మృ

—*అధీతవిస్మృతి పాయశ్చిత్తమ్*—

తిప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలధర్మే ॥ శ్లో ॥ వేదాంతంమంత్రశాస్త్రంవా వేదంవాతత్వమేవవా ॥ గురోరధీత్యయోవిప్రోవిస్మృత్యయదివర్తతే ॥ గర్వేణవాభిమానేన హ్యైశ్వర్యమదవత్తయా ॥ సపవనరకస్థాయీపతితస్సర్వకర్మసు ॥ — ॥ పద్మపురాణే ॥ శ్లో ॥ వేదంవాతస్యతత్వంవా తంత్రంవామంత్రమేవవా ॥ గురోరధీత్యసకలం విస్మృత్యమదవత్తయా ॥ సపవశాస్త్రహంతాస్యాత్సర్వకర్మసుగర్హితః । పతిత్వాస్వేవయత్వాపం తత్పాపఫలమశ్నుతే ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ శ్లో ॥ వేదాన్వాపితదంతంవా తత్వం మంత్రమథాపివా ॥ విస్మృత్యయోద్విజోగచ్ఛాద్వత్సరాత్యదృహనిశం ॥

ప్రయత్నహంగోవధేపాపం సమాప్నోతినసంశయః ॥ మాసమాత్రేపరాకంస్యా
త్తప్తంమాసద్వయెస్మృతం । ఋతుత్రయెతుచాంద్రంస్యాదబ్దెహ్యర్ధాలకం
చరేత్ । వషట్‌ద్వయెమహాపాపీ పతితంతన్వరంవిదుః ॥ పాయశ్చిత్తవిశు
ద్ధ్యాద్యాదక్షిణాంగురవెదదత్ ॥ సవ్యపాదంపునర్ధృత్వాహ్యభ్యస్యేత్పూర్వవ
త్క్రమాత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతినరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ — ॥ ఇతిహే
మాద్రిఅధీతవిస్మృతిపాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథగుర్వధిక్షేపపాయశ్చిత్త

—*గుర్వధిక్షేపపాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥పద్మపురాణే ॥శ్లో ॥ జనితాచోపనేతాచ యస్తువిద్యాంప్రయచ్ఛ
తి ॥ శ్వశురశ్చాగ్రజోభ్రాతాపంచైతెగురవస్మృతాః ॥ అన్నదాతాభయ
త్రాతా క్రతావాధానదాయకః । మాతులశ్చపితృవ్యశ్చధర్మశాస్త్రోపదెశ
కృత్ ॥పురాణసంహితావక్తానీతిశాస్త్రోపదెశకృత్ ॥ బుద్ధిప్రదఃకుబుద్ధీనా
మాచార్యస్తస్తర్తకర్మసు॥ ఏతెవైగురవోలోకెపూజ్యావంద్యాశ్చసాదరం।
ఏతెభ్యోనాపకుర్వీత హ్యాతద్వాక్యంనలంఘయెత్ ॥ — ॥ స్కాందె ॥
శ్లో ॥ జనితాచోపనెతాచ యస్తువిద్యాంప్రయచ్ఛతి । శ్వశురశ్చాగ్రజోభ్రా
తాపంచైతెగురవస్మృతాః ॥ ఏతెసర్వెవండనీయాఃపూజ్యాభక్త్యాచసాద
రం ॥ ఏతెభ్యోనాపకుర్వీతనావమన్యెత్కదాచన ॥ — ॥ స్కాందెనాగ
రఖండె ॥ శ్లో ॥ జనితాచోపనెతాచయస్తువిద్యాంప్రయచ్ఛతి । త్రయస్తెగు
రవఃపోక్తాఉపాధ్యాయాస్తథాపరె ॥ త్రిషుదోహంనకుర్వీత కర్మణామన
సాగిరా । పితురభావెజ్యెష్ఠభ్రాతృపితృవ్యాదిరుపనీత్వాగాయత్రీప్రదానకృ
ద్గురుః । అతఏవపితాభ్రాతాచావాగురుః । వెదాంతోపదెశకృత్పరమగురుః ॥
తస్మాత్త్రయోగురవః ॥ ఇతరెనంద్యాః ।అతఏవత్రయాణాంమధ్యెఏకంవానో
పెక్షయెత్ ॥ నమిథ్యానోదాసీతచ ॥ — ॥ తథ్యెవనారదః । శ్లో ॥ గురుం
త్వంకృత్యహుంకృత్యా యోవదెన్మూఢధీర్నరః । సోరణ్యెనిర్జలెదెశె భవతి
బ్రహ్మరాక్షసః ॥ — ॥ స్కాందె ॥గౌరీకాండె ॥ శ్లో ॥ పితరంవాగురుంవా
పి జ్యెష్ఠభ్రాతరమెవవా । త్వంకారంవాథహుంకారం కృత్వాపుత్రస్తుపాప
భాక్ ॥ తదంతెనరకంగత్వా భుక్త్వాతత్రమహద్భయం । తదంతెభువమాసా
ద్యరాక్షసత్వంభజెదిహ । తద్దోషపరిహారార్థంనాచికెతవ్రతంచరెత్ ॥—

దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥ సూచితేఽపురారాజ్ఞ గురుముద్దాలకంప్రతి । ప్రతిష్ఠా
ప్యతతాగత్వావృష్ట్వాయమపురంమహత్ ॥ పునగత్వాభువఃపృష్ఠంపితరం
ప్రణిపత్యచ । తద్వాక్యేనతతఃపశ్చా ద్దేహశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ ॥ చచారమం
డలంతత్రగవాంక్షీరందినెదినె ॥ పీత్వాశుద్ధిమవాపాథ మండలాద్విప్రసత్త
మాః । తతఃపరంవిశుద్ధాత్మాపితరంప్రణతోభవత్ ॥ పితరముద్దిశ్యేత్యర్థఃఽ అ
థవాదేహశుద్ధ్యర్థంషడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ।కలౌయుగెనాచికేత్రవతస్యా
తిమమ్రరత్వాష్టడబ్దంప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రంకుర్యాత్ ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివి
రచితేగుర్వధిక్షేపప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథాజ్ఞానప్రాయశ్చిత్తమాహ॥మా

—*అజ్ఞానప్రాయశ్చిత్తమ్*—

కణ్డేయపురాణే ॥ శ్లో॥విప్రస్తుసతుక్రలేభూత్వావేదశాస్త్రాధికారవాఽ
అయంగురురియంమాతా జ్యేష్ఠాయంమాతులూపివా । అయంవిద్వానిదం
శాస్త్రమాచారోమునిచోదితఃఽ ॥ వెదోయండైవతంచెద మిదంతీర్థమియం
నదీ ॥ ఇతీవసర్వంసహసాశీలంవిస్మృతవానిహ ॥ ఊన్మత్తఇవవర్తేతసోఽన
భిజ్ఞఃప్రకీర్తితఃఽ ॥ —॥లింగపురాణే॥ శ్లో ॥ మాతరంపితరంశ్వశ్రూంగు
రూన్దేవాంస్తథానలం । విప్రంగాంయతినంనారీం శపన్వైసర్వదానరఃఽ ॥
యోవర్తేతసదాతాతసవిప్రోఽఇతీరితఃఽ । తస్యైపనిష్కృతిర్దృష్టాముని
భిర్ధర్మవిత్తమైఃఽ ॥ ప్రత్యహందోషశాంత్యర్థంమహాపాతకనాశనం ॥ తండు
లాఢ్రప్రస్థమాత్రేణ పాచయిత్వాచరుంముదా ॥ భక్షయెద్దేవతోద్దేశమండ
లెనవిశుద్ధ్యతి । అన్యథాదోషమాప్నోతి యథాశూద్రస్తథైవసఃఽ ॥—॥ ఇతి
హేమాద్రివిరచితాజ్ఞానప్రాయశ్చిత్తం ॥ —॥ అథతండులాద్యపణ్యవిక్ర

—*తండులాద్యపణ్యవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥ తండులాశ్చతిలామాషాఃఽ
ఫలంపుష్పంతథాగుడం । నాగవల్లీదళంపూగంచూర్ణింకర్పూరమేవచ । క
స్తూరీకుంకుమంమూలంచుద్ధందధిఘృతంతథా । కృష్ణాజినంచరుదార్వ్యాఃఽబ్ర
హ్మసూత్రంకమండలుఃఽ । తామ్రంకాంస్యంతథావస్త్రంకంబళంరోచనంతథా ।
లవణంతింత్రిణీశాకఃపక్వమన్నంమునీశ్వరాఃఽ । ఇమాన్యపణ్యానివిప్రాణాం ।
ఏతేషామేకైకవిక్రయేబ్రహ్మోద్ధుత్వంభవతి॥ కార్పాసతామ్రకాంస్యత్రపు

సీసాయఃపిండవిక్రయె పాంచాలజాతిమూఁభవెత్ । తదాహమహోనారదీ
యె ॥ శ్లో ॥ కాపాఁసతామ్రికాంస్యాదిసీసాయఃపిండవిక్రయె । పాంచాల
జాతిమాన్విభో నరకంప్రతిపద్యతె ॥ తండులాంశ్చతిలాన్మాషాఁఫలపుష్ప
గుడాన్యపి । నాగవల్లీనళంపూగం చూర్ణఁంకర్పూరమెవచ ॥ కస్తూరీంకుం
కుమంమూలం చుద్ధందధిఘృశంతథా । కృష్ణాజినంచరుదార్తిఖ్రాఁబ్రహ్మసూ
త్రంకమండులుం । తామ్రికాంస్యంతథావస్త్రంకంబళంరోచనంతథా । తిం
తిణీంలవణంమూలంశాకమున్నంద్విజోయది ॥ విక్రయిత్వాయదాజీవె త్పతు
శూద్రోనసంశయఃి । ఏతానివిక్రయిత్వాతు హవ్యకవ్యానిచాదరాత్ ॥ పిత
రోనోపతిశ్ఠంతి శాద్ధకర్తాఁమహోనపి । స్వాచామనసంభవార్థక్రీత్వాఉచిత
వ్యయమాచరెత్ ॥అన్యథాదోషమాప్నోతి పాత్రిజాపత్యంసమాచరెత్ ॥ ధ
నస్యసంగ్రహోర్థఁంశుద్ధిగుణంకృచ్ఛ్రిమాచరెత్ ॥ ఉచితవ్యయసిద్ధ్యర్థఁంగ
వ్యంవిభోనవిక్రయెత్ । షణ్ణాసంలోభతఃక్రీత్వాశూద్రోభవతినిశ్చయఃి ॥
తత్రక్రీత్వాద్విజగృహేపైతృకాదీనిసంచరెత్ ।భూక్తారోదోషసంతస్తుకర్తాఁ
స్యాత్వాతకీభువి ॥ విప్రస్తుపక్షమాత్రంచగోరసంవిక్రయెద్యది । తస్యదెహ
విశుద్ధ్యర్థఁం తప్తకృచ్ఛ్రిముదీరితం ॥ మాసంహివిక్రయిత్వాశు చాంద్రా
యణముదాహృతం । ఋతుద్వయంతువిక్రీయమండలంయావకంచరెత్ ॥ఋ
తుత్రయెయదిక్రీత్వాబ్రహ్మోర్ధ్వంతస్యవైధ్రువం । షణ్ణాసంగోరసంపక్త్వాపీ
త్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । అబ్దమాత్రంపయఃక్రీత్వా తాపత్వీత్వాశుచిర్భవె
త్ ।తన్మృహేయోద్విజఃక్రీత్వాపూర్వవన్మానసంఖ్యయా ।కుర్యాద్దెహవిశుద్ధ్య
ర్థఁంపాత్రియశ్చిత్తంయథాక్రమం ॥ షణ్ణాసంత్రయఃక్రీత్వా తావుభౌసమ
పాపినౌ ॥ తయోరుక్తవిధానెన పాత్రియశ్చిత్తంవిశోధనం ॥కృష్ణాజినంచరు
దార్తిఖ్రాఁబ్రహ్మసూత్రంకమండులుం ॥ తామ్రికాంస్యంతథావస్త్రంకంబళం
రోచనంతువా । విక్రయిత్వాద్విజోయస్తు మాసంమానద్వయంతువా ॥ మా
సెపూర్ణేపరాకస్యాద్ద్వితీయెచాంద్రభక్షణం।మాసత్రయెతుసంపూర్ణేమం
డలంయావకంచరెత్ ॥ షణ్ణాసంవిక్రయిత్వాతు పతితస్యాన్నసంశయఃి ॥ కె
శానాంవపనంకృత్వా పునర్హోంజీవిధానతఃి । కృత్వాషణ్ణాసపర్యంతంవిప్రము
ష్టిఁంగవెషితం । భుక్త్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాతస్యనిష్కృతిఃి ॥ లవణంప

క్వమన్నంచ ద్విజోమాసంతువిక్రయెత్ ॥ సశూద్రయోనిమాసాద్యశూద్రీ వడ్వార్ధతేతథా ॥ తస్యైవనిష్కృతిరియం వత్సరంయావకంచరేత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయాః కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుతే ॥ రౌరవంనరకంయాతి విప్రోయద్యన్నవిక్రయీ ॥—॥* ఇతిహేమాద్రివిరచితాపణ్యవిక్రయపాయశ్చిత్తం*॥

—*నిందితాఘ్నోపజీవనపాయశ్చిత్తమ్*—

అథనిందితాఘ్నోపజీవనపాయశ్చిత్తమాహ ॥ కాత్యే ॥ శ్లో ॥ అశ్వోధేనుర్మనుష్యశ్చరాసభఃకుంజరస్తథా ॥ కన్యానారీమేషబస్తోపుస్తకంబహ్మసూత్రకం ॥ లవణంపలలంచర్మలశునంగృంజనంతథా ॥ శుంఠీపిప్పలిమారీచాలవంగైలాహరిద్రకాః ॥ ఔషధానీహయావంతి మత్స్యకుక్కుటసూకరాః ॥ హింగుజీరకవస్తూనితామ్రంకాంస్యాదకంతథా ।ఏతాన్యాత్మైర్ద్విజఃక్రీత్వా నలాభైర్మూల్యసంఖ్యయా । తేభ్యశ్చద్విగుణైర్మూల్యైరల్పమూల్యమథాపివా॥ విక్రయిత్వాత్మభరణంకుర్యాద్యదిహపాపభాక్ ॥ మృత్వానరకమాసాద్యకిల్బిమికూపేపతత్యధఃః ॥ తస్యైతద్విశుద్ధ్యర్థంపాయిశ్చిత్తమిహోచ్యతే ॥ సకృద్వాథద్వివారంవా బహువారమనేకశః ॥ తప్తంపరాకంచాంద్రంచయావకంవర్షమాచరేత్ । తస్యోపనయనంభూయాః పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి ॥—॥ *ఇతిహేమాద్రివిరతే నిందితాఘ్నోపజీవనపాయశ్చిత్తం*॥—॥అథవృధా

—*వృధాకృషీవల పాయశ్చిత్తమ్*—

కృషీవలపాయశ్చిత్తమాహ ॥లైంగే ॥ శ్లో ॥ వత్సరస్యాగ్నిహోత్రార్థం కుటుంబభరణంతథా । యావతాధాన్యజాలేనతావతాకృషిమాచరేత్ ॥ధాన్యైర్గృహాగతైఃశ్చాద్భాగంవింశతమంవ్యయం ॥ కృత్వాతిథిభ్యస్తత్కారీవైశ్వదేవపరాయణః । దర్శంచపూర్ణమాసంచాప్యగ్నిహోత్రంనిదినే। సంవత్సరేపశుంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ కృషిదోషేణమహతాకర్మణాచిన్నవిలిప్యతే ॥ — ॥ అన్యథాదోషమాహ ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ శ్లో ॥ వృధాకృషింద్విజఃకృత్వా ధాన్యంతద్విక్రియేతవా । భోగార్థంసంనితార్థంవా మహాపాపంసమశ్నుతే ॥ వత్సరేధాన్యవిక్రీతాకృషింకృత్వా థయోద్విజః ॥ తస్యదేహావిశుద్ధ్యర్థంమునిభిశ్చాంద్రమీరితం ॥ ద్వితీయేద్విగుణంప్రోక్తం తృతీయేపతితోభవేత్ ॥ వత్సరత్రయంకృష్యుద్భవం ధాన్యం

ద్విజోధనార్థంవిక్రీయపతితపాపీయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతీత్యర్థఃకి
ఇతిహేమాద్రివిరచితే వృధాకృషీవలస్యపాపీయశ్చిత్తం॥—

—*నిందితధనాదానపాపీయశ్చిత్తమ్*—

నాదానపాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ కూర్మే ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మహంతాసురాపీవ స్తే
యీగురుతల్పగనాగమః ॥ మహాపాతకినశ్చైతే తత్సంయోగీచపంచమః ॥ కుం
డశ్చగోళకశ్చైవ తథాసోమలతాక్రయీ ॥ పరివిత్తిఃపరీవేత్తాపరివిన్నశ్చ
వైతథా ॥ తథాపరివిదానశ్చ దత్తాగ్నిఃకీకసానుగః । స్మృతివిక్రయికశ్చైవ
పరార్థకాశికాగమః ॥ ధర్మవిక్రయికశ్చైన తథాశూద్రాపతిర్ద్విజః । నా
మవిక్రయికశ్చైవకానీనోవృషలీపతిః ॥ తత్తైవభృతకాధ్యాయీతులాస్వకృత
శుద్ధిమాన్ ॥ తులాస్పృతిబహుపచనం రూప్యరత్నాదితులోపలక్షణం ॥ షోడ
శమహాదానోపలక్షణంవా ॥ శ్లో ॥ చుశ్చర్మాతుయరోగీచ కునఖీశ్యావదంత
కిః । గాయనశ్చారువాకశ్చగాయకోనర్తకస్తథా ॥ పరదారాభిగామీచ
భృద్గైనలకస్తథాఏతేవైనిందితారాజన్హవ్యకవ్యేషుసర్వదా॥ ననంభాష్యా
స్సదావిప్రైఃపరలోకపరాయణైః ॥ ఏతేభ్యోయాజనాదాధ్యాపనాదిసంబంధ
పరిగ్రహాత్ ॥ యాగార్థంనిత్యలాభార్థం నప్రతిగ్రహణంచరేత్ ॥ దృష్ట్వా
మార్తండమూలోకే తుంభాపవిద్విజభాషణం । కుర్యాదితిశేషః ॥ స్పృ
ష్ట్వాస్నచేలస్నాయీతచాంద్రంధాన్యపరిగ్రహే॥స్నాత్వాభోజనంకృత్వాచాం
ద్రద్వయముదీరితం ।స్నానమాత్రంద్విజోయస్తుప్రతిగృహ్యాసుకర్మసు ॥ యో
జయేద్యదిమూఢాత్మాషడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ —॥* ఇతిహేమాద్రౌ
నిందితధనాదానపాపీయశ్చిత్తం *॥—॥ అథవార్థ్యవ్యజీవనపాపీయశ్చిత్త

—*వార్థ్యవ్యజీవనపాపీయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ నృసింహపురాణే ॥ శ్లో॥ వృద్ధేరపిచయావృద్ధిశ్చక్రవృద్ధిరుదాహృ
తా ॥ మాసిమాసిచయావృద్ధిస్సాశిఖావృద్ధిరుచ్యతే ॥ తాభ్యాంజీవేద్యదా
విప్రస్సవార్థ్యషికఉచ్యతే ॥ పైతృకాదీనికర్మాణి దైవకార్యాణియానిచ ॥
తానినర్వాణివిప్రేంద్రనిష్ఫలంయాంతిసర్వదా ॥ ధర్మశాస్త్రవిరుద్ధేన జీవ
యేద్యదిపూర్వజః ॥ అస్వర్గ్యంలోకవిద్విష్టంధర్మమప్యాచరేన్నతు ॥ ధ
ర్మోవిప్రస్యపాత్రేయం స్వర్గారోహణకర్మణి ॥ విప్రేంద్రనిష్ఫలంయాంతి

తానిసర్వాణిసర్వదా ॥ తస్మాదిదంపరిత్యాజ్యంవాధూవ్యంవిప్రసత్తమైః॥ తస్యైషానిష్కృతిర్దృష్టాపారాశర్యేణచక్రుషా । మానసంజీవేత్యాదావృద్ధ్యాత దాపారాకముచ్యతే ॥ మానస్వయెచతప్తంస్యా చ్చాంద్రంమానత్రయెస్మృతం । షణ్మాసేతుమహాచాంద్రం వత్సరేద్విగుణంచరేత్ ॥ పతితస్యాన్యత్పరంవిప్రసర్వకర్మబహిష్కృతః॥ సంవత్సరాదూర్ధ్వంవాధూవ్యజీవనఃపతితపాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధేమాప్నోతి ॥——॥ * ఇతిహేమాద్రివిరచితే వాధూవ్యజీవనపాప్రాయశ్చిత్తం * ॥——॥అథహింసాయంత్రవిధానపాప్రాయశ్చిత్తమా

——*హింసాయంత్రవిధానపాప్రాయశ్చిత్తమ్*——

హా ॥ సాంబె ॥ గౌరీకాండె ॥ శ్లో ॥ మనుష్యపశుపక్ష్యాది హింసనేయంత్రకృత్రిమం ॥ మాగెఁగిణ్యోజలెవాపిపర్వతెనైత్యవృక్షకె ॥ దెవాలయెనభాయాంచ హింసాశ్రఁయంత్రధారణం ॥——॥ యంత్రస్వరూపమాహా ॥ గజబంధనెభువఃఖననం । అశ్వపశుమనుష్యబంధనెమాగెఁమశ్వభనిగ్రాణం ॥ అరణ్యెపశుపక్షిహింసనార్థంజాలవాగురాస్తగణం ॥ పర్వతెషువ్యాఘ్రిభల్లూకవగాహాదిహింసార్థందాహాః ॥జలెషుమనుష్యమారణార్థంశంక్వాదిస్థాపనం ॥ గృహెషుమూషికాదిహననార్థంఫలకాదిభిర్యంత్రవిధానం ॥వృక్షెషుశుకశారికాచటకాదిహననార్థంగీవారజ్జ్వాదికరణం ॥ఏతానియంత్రవిధానానిశాస్త్రగహిఁతాని ॥ ఏతానిద్విజస్సంగదోషాత్స్వయంవాకృత్వాన రకమాప్నోతి ॥——॥తదాహగౌతమఃఁ॥ శ్లో ॥ పర్వతెవాజలెవాపి గృహెవారణ్యదెశతః॥ ద్విజఃకుర్యాత్సంగదోషాద్ధింసాయంత్రవిధారణం । సవైనరకమాపాద్య మృగయుర్జాయతెభువి । తస్యదోషవిశుద్ధ్యర్థంపరాకద్వయమీరితం ॥ సంవత్సరాత్పరంరాజఁ చాంద్రద్వయముదాహృతం । అతఃపరంనశుద్ధస్యాద్వ్యధావ్యాధస్తథైవసః ॥ సంవత్సరాత్పరంవిప్రోయంత్రనిగ్రాణెపతితపాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి॥——॥ *ఇతిహేమాద్రివిరచితెధర్మశాస్త్రెపాప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయెహింసాయంత్రవిధానపాప్రాయశ్చిత్తం* ॥——ఇత్యుపపాతక పాప్రాయశ్చిత్తప్రకరణం*॥——॥ అథసంకలీకరణపాప్రాయశ్చిత్త

——*సంకలీకరణ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*——

మాహా ॥ బహ్మాండపురాణె ॥ శ్లో॥ అజ్ఞాతకులనామానమన్యదెశాదుపాగతం

బ్రాహ్మణంక్షత్రియంవాపివైశ్యంసాదజమేవవా ॥ భార్యమయి త్వానరంవిప
స్త్యాగిషథాదిభిరాదరాత్ ॥ విక్రయి త్వానరఃపాపీ జీవయెద్యది మోహతః।ను
హాపాతకిసంజ్ఞస్యాన్మృత్వానరకమశ్నుతె ॥—॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ మోహయి
త్వాషథైర్యంత్రైరన్యదెశాచుపాగతం ॥ అజ్ఞాతశులనామానం విక్రయెద్యది
పూర్వజః ॥ నతస్యనిష్కృతిర్బ్రహ్మహత్యాంచవింగతి ॥—॥ నృసిం
హపురాణె ॥ శ్లో ॥ పూర్వజఃపూర్వజంవాపి బాహుజోరుజపాదజాత్ । వ
శీకృత్యాషథైర్మంత్రైర్విక్రయెద్యఃపాపఫీః । నతస్యపునరాన్నిష్కృతిర్యశులోకా
త్కదాచన ॥—॥ సాంబె ॥ శ్లో ॥ ముఖజఃపాపఫీర్మ్యాంరాజానంవా
వణిక్పతిం ॥ శూద్రంవాభార్యమయి త్వాతు హ్యాషథాద్యైర్విగహీత్వైః ॥వి
క్రయిత్వాపరస్మైతంయమలోకంసగచ్ఛతి । పునర్భవముపాగమ్య సూను
రెవభవెత్పునఃఃవిపోవిప్రపంచలాతీక్ష్ణిత్వాకుర్యాదాత్మవిపోషణం । తస్మైన
పానిమృతిర్బ్రహ్మహత్యామనునారద గాలవైః ॥ క్షత్రియెతుషడబ్దంస్యాద్వైశ్యె
పాదోనమాచరెత్ ॥ శూదెత్వర్ధంనంకరెతు పాదంకృత్వావిశుద్ధ్యతి ॥
విప్రంయఃక్షత్రియోహృత్వా విక్రయెత్వాపబుద్ధిమాన్ ॥ బ్రహ్మహత్యావ్రతం
కృత్వా శుద్ధిమాప్నొతిపాతకీ । అథవాగోసహస్రంతు దత్వాశుద్ధిమవాప్ను
యాత్ ॥ తదర్ధెనైవశుద్ధస్యాదూరజోవిప్రవిక్రయె ॥ శూదోపిక్రయతెవి
ప్రమాసల్యంతస్యనాన్యథా ॥ సంకరోవిక్రయెద్విప్రం శూద్రవన్మాసలంచరె
త్ ॥ సంకరజాతిర్విప్రవిక్రయె శూద్రవన్మాసల్యమహతీతి ॥ —॥ విశెష
మాహ ॥ గారుడపురాణె ॥ శ్లో ॥ బాలెచాంద్రంద్విజెపోక్తంపొగండెతద్వ
యంచరెత్ । తరుణేతుమహాచాంద్రంపొఢెపోక్తంతుతత్త్రియం ॥ జీర్ణే
తువిక్రయంకృత్వా సహస్రంకృచ్ఛ్రమాచరెత్ । విప్రజాత్యాదిస్త్రీణాంమ
నుష్యవిక్రయెపాక్షెతత్తత్ప్రాయశ్చిత్తార్ధంవెదితవ్యం॥—॥* ఇతిహేమా
ద్రౌమనుష్యవిక్రయపాయశ్చిత్తం *॥—॥ అథాత్మవిక్రయపాయశ్చిత్త

—*ఆత్మవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥సాంబె ॥ పాతాళఖండె ॥ శ్లో ॥ పానమక్షాస్త్రియశ్చైవమృగ
యాచొగ్రదండనం ॥ అతీవపరుషంవాక్యంసర్వస్వందానమెవచ ॥ ఏతానిస
ప్తవ్యసనాని ॥ అథపరాణివ్యసనసమానాని ॥ శ్లో ॥అనృతంగంధశుష్మాణాంసె

ఏనందోషచారణం। సదాతాంబూలవస్త్రీణాం భోగోయందోషసాధనం॥ ఋణంకృత్వాఘృతంక్రీత్వాప్రత్యహంభూజనెప్పృహా॥ స్వస్యాకించన్యమజ్ఞాత్వాఋణంకృత్వావ్యయంచరెత్॥ ఏవంభోగాసక్తచిత్తఃక్రీత్వాస్తానంనవతర్ఁయెత్॥ వర్షంవాథతదర్ధంవాభవదాఘ్నేనమాచరె॥ ఇతీవసంవిదంకృత్వావతర్ఁయెద్యదిపాపధీః॥ నిత్యకర్తాణికామ్యాని ఇష్టాపూర్తాదికానిచ। సర్వంతస్యైవభవతిస్వయంవైనిష్ఫలోభవెత్॥ అగ్నౌదగ్ధంజలెమగ్నంభూమానిపతితంచయత్॥ తత్సర్వంపరలోకాయవ్యాతెనష్టంవినశ్యతి॥ పతితస్సభవెత్పాపీభ్రంశాద్ధ్యానిత్యకర్మణాం॥నరకేనియతంవాసఃపాపకారీభవెద్యతః॥తస్మైవనివృతిర్దృష్టామునిభిర్ధర్మకోవిదైః॥ హిరణ్యగర్భవ్రతిగ్రహపాపీయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్॥ —॥*ఇతిహేమాద్రివిరచితాత్మవిక్రయణపాపీయశ్చిత్తం*॥—॥అథసుతవిక్రయపాపీయశ్చిత్తమాహ॥ కూర్మపు

—*సుతవిక్రయపాపీయశ్చిత్తమ్*—

రాణే॥ శ్లో॥ యోవిపోషధనలోభెన స్వసుతంవిక్రయెద్యది॥ సవైపిశాచతాంయాతియావదాభూతసంప్లవం॥ —॥ లైంగె॥ శ్లో॥ గృహదాహోదారనాశోదెహపీడాసుతాత్మనోః॥ రాజాహరతిసర్వస్వం పశవశ్చోరనాశితాః॥ బాంధవైశ్చపరిత్యాగో హ్యన్నవస్త్రవిహీనతా॥ అపుత్రకస్యేహమెరాజ్ఞసంభూతెష్వేషుమానవః।సుతంనవిక్రయెత్తాపీసవైపైశాచజన్మవాఁ॥ అహోకష్టమహోకష్టమహోకష్టందరిద్రతా॥ తతాపిపుత్రదారాణాంబాహుళ్యమతికష్టతా। ఓరసంవాసపత్నీజందద్యాద్విక్రయంచరెత్॥ సపవనరకంభుక్త్వాపిశాచత్వమవాప్నుయాత్॥ —॥ గారుడపురాణె॥ శ్లో॥ ఆపత్సుధనలోభాద్వామహాక్రోమెహుభూమిప॥ ఓరసంవాన్యజంవాపి ద్విజోయదిహవిక్రయెత్॥సపవనరకాఁభుక్త్వా పిశాచత్వమవాప్నుయాత్॥ తద్దోషపరిహారార్థం మహాసాంతపనంచరెత్॥ బాలెసాంతపనంపోక్తంపాగండెతద్ద్వయంస్మృతం॥ క్రామారెపాక్షికాలెతు మహాసాంతపనత్రయం।(స్త్రీ)ణామర్ధంవిక్రయిత్వావిప్రక్షత్రియవైశ్యయోఃా। తత్(స్త్రీ)ణాంచతదర్ధంస్యాచ్ఛూద్రెతద్ధనమాహరెత్॥—॥*ఇతిహేమాద్రివిరచితెసుతవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం*॥—॥ అథపత్నీవిక్రయపాపీయశ్చిత్తమాహ॥ దెవస్వామీ॥శ్లో॥

—*పత్నీవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

ఫూర్వోక్తేష్వహకల్పేషు మహాదాపత్సుభూమిప । నపత్నీంవిక్రయేద్విప్రో దుష్టామపిసతీమపి । గర్భేత్యాగోవిధీయతఇతినర్వాహసుమంగిః । కలౌయ గేవ్యభిచారే స్వవృత్తేగర్భధారణమెవదుష్టత్వం ॥ వ్యభిచారమాత్రేపోష ణమెవనత్యాగః ॥—॥సాం॥ శ్లో ॥ ఆపత్స్వపిహకల్పేషుమహాక్లామెజ నత్వయె । ధర్మపత్నీంసపత్నీంవా ప్యమస్తాంచుష్టచారిణీం ॥ నవిక్రయేద్విజఃకామా త్పర్వాస్మై మత్సరాతురః ॥ యదివిక్రీయవత్తేత మహాంతంనరకంవ జెత్ ॥—॥ భవిష్యోత్తరే ॥ శ్లో ॥ సతీంసపత్నీమాపత్సుభర్తావిపోనవి క్రయేత్ ॥ ధర్మంయదిపరిత్యజ్య వర్తయేదిహకర్మణి ॥ యమలోకముపాగ మ్యరౌరవెనరకెవసెత్ ॥ పునర్భవమపాగమ్య దారహీనోభవెచ్ఛవి । ప తద్దోషవిశుద్ధ్యర్థంపాపజాపత్యంసమాచరెత్ ॥సత్యాంతువిక్రయేచాంద్రం పరాకమసతీక్రయే ॥ బాలికాయాంషడబ్దంస్యాత్పాపాయాంనాస్తినిష్కృ తిః । ఏతదజ్ఞానవిషయం।జ్ఞాత్వాద్విద్విగుణంచరెత్ ॥క్షత్రియవైశ్యయోరా ప్రవర్తాపాయశ్చిత్తం ॥ శూద్రేతుధనంరాజా సర్వస్వంగృహ్ణీయాత్ ॥ — *ఇతిహేమాద్రివిరచితెధర్మశాస్త్రేపాయశ్చిత్తాధ్యాయే పత్నీవిక్రయప్రా యశ్చిత్తం*॥—॥ అథమాతృవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ ॥ శివపురాణే ॥

—*మాతృవిక్రయపాయశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ మాతరంతత్సపత్నీంవాభగినీంభాగినేయభాగినేయీంవా ॥పితృవ్యపత్నీంవిధవాం స్నుషాంవా మాతులాగ్రణీం ॥ విప్రోవైమత్సరాసక్తోవ్యభిచారాదిశంకయా। నవిక్రయేత్సుతోభార్యాతావిక్రయేద్యదిదోషభాక్ ॥ — ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥మా తరంభగినీంభార్యాతృ బాంధవీంస్వస్నుషామపి । సపత్నీంవిధవాంపత్నీన్నస్వప త్నీంమాతులాగ్రణీం । పితృవ్యపత్నీంభార్యాతృజాయాంగురుపత్నీమథాపివా। వ్యభిచారాదివార్తాభిర్మత్సరాద్వాజనాధిప ॥ ఏతాసువిపోనక్రుహ్యాత్స తిదోషేమహత్యపి ॥ నవిక్రయేద్విజోలోభా న్మృత్వానరకమశ్నుతె ॥—॥ మార్కం డెయపురాణె ॥ శ్లో ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామి దోషబుద్ధిమిమా మిహ ॥ యెవావిపోమాతరంభార్యాత్రింతత్సపత్నీంనహోదరీం । స్వసారంవిధ వాంపాధ్వంపైతృవ్యాంస్వస్నుషామపి ॥ మాతులానీంగురోర్దారాన్వ్యభి

చారేణుహన్యాపి ॥ జనవాదాన్దోషబుద్ధ్యానక్రుహ్యేద్వైకదాచన ।మాతరంత
త్సపత్నీంవా విక్రయేత్పతితోభవేత్ ॥ భగినీంవాస్వసారంవావిక్రయేద్యస్తు
పాపధీః । నిష్కారణితయారాజన్ కారీషవధమర్హతి । విధవాంమాతు
లానీంవాస్నుషాంపితృష్వసంభవాం ॥ విక్రయిత్వాద్విజోమోహా దన్య
దేశగతోయది । మహాసాంతపనంచాంద్రం షడ్బింభూపరిక్రమః ॥ యథా
క్రమంయోజనీయం గర్భత్యాగోవిధీయతే । మాతరంనత్యజేద్విద్వాన్
పూర్వవచ్ఛుద్ధిమాచరేత్ ॥ గురుదారవిక్రయేకారీషవధఏవ ॥ వయస్తారత
మ్యం పూర్వవద్వేదితవ్యం । తత్రతత్రవికర్మేతత్తత్ప్రాయశ్చిత్తంయోజనీ
యం । క్షత్రియవైశ్యయోరప్రవత్ప్రాయశ్చిత్తం । శూద్రెషుతద్ధనస్యకా
రః ॥ సర్వత్రగర్భత్యాగదేశాదన్యదేశేత్యాగఏవ । నమాతోగిః ॥ పూర్వవద్వే
దితవ్యం॥——॥*ఇతిహేమాద్రివిరచితేమాతాదివిక్రయపాత్రీయశ్చిత్తం*॥
అథపుత్రీవిక్రయపాత్రీయశ్చిత్తమాహ।సార్ధం॥శ్లో॥వివాహోర్ధ్వంవివాహో

——*పుత్రీవిక్రయపాత్రీయశ్చిత్తమ్*——

త్పాకక్రన్యాంగౌరీమధాపివా। రోహిణీంపుష్పిణీంవాపియోవిప్రఃకన్యకాధ
నం।వివాహార్థమితివ్యాజంకృత్వాస్వీకరణంచరేత్ ॥ పితరోనరకంయాంతి
స్వయంపత్నీసమున్నితః ॥ రౌరవేనరకేఘోరేవసత్యాచంద్రతారకం । జా
మాతుర్గతిమాత్రంస్యాత్తస్మాద్వైకింకరణీభవేత్ ॥——॥గౌతమధర్మే। శ్లో॥ అ
ష్టవర్షాభవేత్కన్యా నవవర్షాతురోహిణీ । దశవర్షాభవేద్గౌరీ అతఊ
ర్ధ్వంరజస్వలా । క్రయక్రీతాతుయానారీనసాపత్న్యాభిధీయతే ।నయోగ్యా
హవ్యకవ్యేషు దాసీంతాంమునయోవిదుః ॥——॥ కన్యాదానవిశేషమాహ॥
మార్కండేయపురాణే ॥ శ్లో ॥ సంబంధినంమాణవకంశ్రోత్రియంవ్యాధివ
ర్జితం । ఆహూయదద్యాత్కన్యాంతు శ్రాంవ్రతస్నాతకశుద్ధయే। మాతృతఃపి
తృతశ్చైవ సప్తసప్తచసప్తచపితృతానుద్ధరతేపూర్వంపశ్చాద్భర్తాశీలీయతే।
కూర్మపురాణే । శ్లో । వస్త్రాదివాంఛాసంత్యజ్యశక్త్యాలంకృత్యస్వాంసు
తాం । కులజాయసుశీలాయస్నాతకవ్రతచారిణే । అరోగాయశ్రుతవతేయో
దద్యాత్కంశృణు మ్మమే। పితరోముక్తిమాయాంతి స్వయంచబ్రహ్మణఃపదం।
వితన్యవైపరీత్యేతు పితరోనిరయంగతాః । కుంభీపాకంస్వయంయాతి కన్యా

విక్రయణేఫలం । వివాహార్థంయంకంవా వ్యాజమాశ్రిత్య ధనస్వీకారపూ
ర్వంకన్యాశుల్కం ॥ — ॥ తదేవాహ ॥ దేవలభర్త్రే ॥ శ్లో ॥ వివా
హార్థంధనంగృహ్ణన్యంకంవా వ్యాజమాశ్రితః । తదేవవిక్రయేమూల్యం
యోవిప్రస్తన్నసంత్యజేత్ ॥ తస్యవైనిష్కృతిర్నాస్తిత్రిభిశ్చాంద్రాయణై
ర్వినా । రోహిణీవిక్రయేరాజన్మహాచాంద్రాయణంస్మృతం ॥ గౌరీవిక్రయి
ణేతాతమహాసాంతపనంస్మృతం ॥ రజస్వలావిక్రయణేకారీషవధపవహి । పా
తాసాంచచతస్రాణాంమూల్యంధృత్వావివాహయేత్ ॥ నతత్రవిపాఠ్యభుంజీ
రన్తత్తత్పాపార్థమాప్నుయుః ॥ — ॥ తదాహాపస్తంబః ॥ దోహేన్ధే
వామీమాంసమానస్యామీమాంసితస్యవాపాప్తానుహింసతస్యభక్షయతీతి వి
జ్ఞాయతే ॥ అత్రకన్యాశుల్కస్వీకారపవదోషః ॥ అతపవకన్యామూల్యస్వీ
కారపవవిక్రయోనాన్యః ॥ *॥ఇతిహేమాద్రివిరచితే కన్యాదవిక్రయపాఠ్యవి
శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథధేనువిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తమాహ ॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥

—*ధేనువిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తమ్*—

సంపాద్యబహుధాయత్నైర్ధేనుంవిప్రఃప్రతిగ్రహాత్ । విక్రయేద్యదిమూ
ఢాత్మా రౌరవంనరకంవ్రజేత్ ॥ — ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ ధేనుంసంపాద్య
విధోక్తయమగ్నిహోత్రార్థమాదరాత్ । దుగ్ధాభావెరుషాయుక్తో విక్రయే
ద్యదిసావధీః ॥ సవైనరకమాసాద్య చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ బాల్యే
పౌగండకేవాపి ధేనుంవాద్రవ్యలోభతః । విక్రయేద్యదిమూఢాత్మాదహాత్సా
సప్తమంకులం । బాల్యేచాంద్రంతుపౌగండే మహాచాంద్రముదీరితం । యు
వతీంవిక్రయిత్వాతు తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంవిదుః ॥ ధేనుంద్విజోవిక్రయిత్వాగో
సూక్తంమండలంపఠేత్ ॥ ఆసాయంపాతరారభ్యస్నాత్వాభుంజీతఫలం
ముదా । మండలేనవిశుద్ధస్యాత్పంచగవ్యంతతఃపరం ॥ భూసూక్తమిత్యృ
క్షః ॥ గౌరిత్యాకుంభినీత్యమెతినిఘంటుం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ధేను
విక్రయపాఠ్యశ్చిత్తం ॥ * ॥అథగజవిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తమాహ ॥ కాత్యే ॥

—*గజవిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ గజంక్రీత్వాతు ధృత్వావావ్యవహారతయాద్విజః । నతస్యపునరాస్థి
త్యా ర్యమలోకాత్ప్రదాచన ॥ — ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ సంపాద్యనాగంధృత్వా

వావిపోర్లోభవరాయణః ॥ స్త్రీవిక్రయెద్యదిదోషాస్తా నతస్యపునరుద్భవః ॥—
పాఠాంతె ॥ శ్లో ॥ హస్తినంప్రతిగృహ్యాశుక్రీత్వాద్రవ్యాల్పమానతః ॥ విక్ర
యిత్వాపునర్లోభా ద్యమలోకమవాప్నుయాత్ ॥ బాలవిక్రయణేచాంద్రం
పాగండెతద్ద్వయంస్మృతం ॥ యువానంవిక్రయిత్వాతు దశతప్తంసమాచరె
త్ ॥ (స్త్రీ)ణామర్ధంమునిశ్రేష్ఠపాయశ్చిత్తమనీషిభిః ॥ ధేనుగజవిక్రయె(స్త్రీ)
ణామర్ధంపాయశ్చిత్తముక్తం ॥ తృతీయవైశ్యయోరేవంపాయశ్చిత్తం।
శూద్రెతుసహజపేవ । కెచిదర్ధంశూద్రవైశ్యయోర్వదంతి ॥ * ॥ ఇతి
హేమాద్రివిరచితె గజవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథానడుద్విక్రయపాయ

—*అనడుద్విక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ మాకండెయపురాణే ॥ శ్లో ॥ అనడ్వాహంయదావి
పో విక్రయెద్యదిమోహతః ॥ సపాపీనరకంయాతి హ్యసిపత్రఁసుదారుణం
లైంగె ॥ శ్లో ॥ అనడ్వాహపూర్వజెనాద్య ద్రవ్యలోభపరేణవా । విక్రీయ
తె మహాఘోరోనరకస్సంభవెదిహ।—।కాశ్యె ॥ శ్లో ॥ అనడ్వాహంద్వి
జోధృత్వా గృహీత్వావానరోత్తమాత్ ॥ ద్రవ్యలోభెనమహతా విక్రయెద్య
దిపాపధీః ॥ మహాంతంనరకంగత్వా భవెద్భవివిహింసకః ॥ తస్యదోషస్య
శాంత్యర్థం తప్త కృచ్ఛ్రంసమాచరెత్ ॥ పోషయిత్వాగృహెవత్సంస్వ
ధెనూదరసంభవం ॥ తంవిక్రయిత్వామోహెన కుర్యాచ్చాంద్రాయణంబు
ధః ॥ బాల్యెపాగండకైవ పాజాపత్యంవిశోధనం ॥ విప్ర(స్త్రీ)ణామెనమెవ
పాయశ్చిత్తార్ధమాచరెత్ ॥ తృతీయవైశ్యయోరెవమెవవెదితవ్యం । త
త్తత్(స్త్రీ)ణామర్ధం ॥ పాదజెధనస్వీకారః ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె
నడుద్విక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమహిపీవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ ॥

—*మహిపీవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

బ్రహ్మాండపురాణే ॥ శ్లో ॥ మహిపీంపోషయిత్వాతు స్వగృహెపుత్రవత్స
దా ॥ విప్రోయదిహతాంపశ్చా ద్విక్రయెత్వాపథీర్నరః ॥ నరశబ్దోజాతిమా
త్రసాధారణః ॥ శ్లో ॥ సయాతినరకంఘోరం కాకోలంనామనామతః ॥
లైంగె ॥ శ్లో ॥ మహిపీంస్వగృహెతాతపోషయిత్వాస్వసూనువత్ ॥ విపో
యదిహలోభాతోవిక్రయెదన్యచోదితః ॥ సపవనరకస్థాయీ కృతంపాప

మనుస్మరేత్। — ॥ స్కాందే ॥ శ్లో ॥ మహిషీంస్వగృహేజాతాంక్రీత్వా వారాజనందన ॥ ప్రతిగృహ్యాద్విజోయస్తు విక్రయేద్ధనలోభతః ॥ యమలోకమనుప్రాప్య నరకంయాతిదారుణం ॥ గృహజాంవిక్రయేదాజ్ఞ తస్య చాందాయణంస్మృతం। వణిగ్భావేనతాంక్రీత్వా విక్రయేత్తద్ద్వయంచరేత్ ॥ ప్రతిగృహ్యాద్విజస్త్రైణాం షడబ్దంవిక్రయేస్మృతం ॥ తత్ స్త్రీణాంతుతదర్ధంస్యాత్ క్షత్రియాణాంద్విజోక్తవత్ ॥ వైశ్యానాంక్షత్రవత్ప్రోక్తంపాదజే తద్ధనంహరేత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే మహిషీవిక్రయప్రాయ

—*మహిషవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమహిషవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ స్కాందే ॥ శ్లో ॥ మహిషంస్వగృహేజాతంవిక్రయేత్పూర్వజోయది । నరకంసోనుభూయాశు హీనజాతిర్భవేద్భవి ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ మహిషంపోషయిత్వాదోవయసిస్థావిరేసతి । కామారేవానరశ్రేష్ఠద్విజోయదిహవిక్రయేత్ ॥ మహాంతంనరకం గత్వా హీనజాతిఃప్రజాయతే। — బ్రహ్మాండే ॥ శ్లో ॥ మహిషంవర్ధయిత్వావా క్రీత్వావాప్రతిగృహ్యావా ॥ ద్విజోయదిహలోభేన విక్రయేత్తంకథంచన । మహాంతంనరకంగత్వా హీనజాతిస్తతోభవేత్ ॥ మహిషవిక్రయప్రాయశ్చిత్తంత్వనడుద్విక్రయప్రాయశ్చిత్తవదున్నేయం।* ।ఇతిహేమాద్రివిరచితేమహిషవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాజబస్తవిక్రయప్రాయ

—*అజబస్తవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ ॥ స్కాందేనాగఖండే ॥ శ్లో ॥ అజంబస్తంద్విజోయస్తుసంపాద్యబహుయత్నతః । పశ్చాత్తాంవిక్రయేత్వాపీ నరకంయాతిదారుణం । తస్మాపపరిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ — ॥ స్కాందే ॥ శ్లో ॥ విప్రఃపయత్నతోరాజన్ సంపాద్యేహాప్రగృహ్యావా । పశ్చాత్తాంవిక్రయేత్వాపీ నరకంయాతిరౌరవం ॥ — ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ నారీవావిక్రయేద్యాతు తదర్ధంపరికీర్తితం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేఽజబస్తవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథఖరవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవీపురాణే ॥శ్లో

— *ఖరవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

రానశ్వంవిక్రయేద్విప్రఃపశుచండాలమాదరాత్ ॥ సవైచండాలతాం

యాతి నరకం చానుభూయచ ॥ —— ॥ సాకందె ॥ శ్లో ॥ రాసభంపూర్వ
జోలోభాత్క్రీత్వాల్పదవ్యమూల్యతః ॥ పశ్చాద్బహుధనాకాంక్షీవిక్రయే
ద్యదిదైవతః ॥ సచండాలత్వమాసాద్యయావద్భ్రహ్మోలయంగతః ॥ తావ
త్కాలంతదానీత్వాభవెత్కండూతిమాఖభువి ॥ —— ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥రా
సభంవిక్రియేన్మోహాత్క్రీత్వాల్పదవ్యమూల్యతః ॥ సచండాలత్వమాసాద్య
పశ్చాత్కండూతిమాఖభవెత్ ॥ పాజాపత్యంబాలభావె కామారెతప్త
మాచరెత్ ॥ యూనికుర్యాష్షడబ్దంతు తతశ్శుద్ధోభవెద్ద్విజః ॥ స్త్రీణామె
తదర్ధం । తృతీయవైశ్యయోర్విపవత్ ॥ పాదజెసర్వస్వహరణం॥ * ॥ఇతి
హేమాద్రివిరచితె రాసభవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథోష్ట్రవిక్రయ

——*ఉష్ట్రవికయ పాయశ్చిత్తమ్*——

పాయశ్చిత్తమాహ ॥ లింగపురాణే ॥ శ్లో ॥ ఉష్ట్రంద్విజాతిస్సంపాద్య
క్రీత్వావాలఘుమూల్యతః । విక్రయేత్తంధనాధిక్యాత్కాలమాత్రంపశ్చాత్త
పాకందె ॥శ్లో ॥ స్తెయంకృత్వాథవాక్రీత్వాద్విజఃకుర్యాత్క్రిమెళకె ॥ వి
కయంయదిపాపాత్మా నరకంయాతిదారుణం ॥ —— ॥ భవిష్యొత్త రె ॥శ్లో
క్రిమెళకంద్విజొయస్తు నంపాద్యబహుయత్నతః ॥ వికియేన్నివృతినాఖ
స్తకాలమాత్రాద్భయంకరాత్ । బాల్యెపరాకం సంప్రోక్తం పాగండెతప్త
మిగితం । యానిచాంద్రమషడ్బంవా కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । విప
స్త్రీణాంతదర్ధంస్యా త్పూణఖంత్రవిశొమిహ । పాదజెతుధనాదానమె
వమెవపచొదితం। *ఇతిహేమాద్రివిరచితెఉష్ట్రవిక్రియప్రాయశ్చిత్తం॥ * ॥
అథహరిణీవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ । లైంగె ॥ శ్లో ॥ అరణ్యజాంవాగృ

——*హరిణీవిక్రయపాయశ్చిత్తమ్*——

హజాం విప్రోయదిహవిక్రయేత్ ॥ హరిణీంద్రవ్యలోభెనసయాతిబ్రహ్మహం
శ్యతాం ॥ —— ॥ మాత్స్యె ॥ శ్లో ॥ దెవాలయేగృహేవాపిపోషయిత్వామృ
గాంగనాం । ద్విజస్తాంవిక్రయేద్యస్తు సమహాపాతకీభవెత్ ॥ విక్రయేద్య
దిహింసార్థం సచండాలత్వమాప్నుయాత్ ॥ —— ॥ చతుర్వింశతిమతె॥
శ్లో ॥ అరణ్యజాంవాగృహజాం విప్రోహింసార్థమాదరాత్ ॥ విక్రయేద్య
దిపాపాత్మాభవెచ్చండాలజన్మవాఖ ॥ తస్యవైనిష్కృతిర్నాస్తియమలో

కాత్కర్దాచన । రాజవిజయే ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణస్యముపాదాయ హరిణీంస
నసంభవాం । క్రీత్వావారాజరాజేంద్ర హింసార్థంవిక్రయేద్యది ॥ నవై
నరకమాసాద్య తత్రభుక్త్వామహద్భయం ॥ భవమేత్యసపాపీయాన్ చం
డాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ తత్పాపశోధనార్థాయనిష్కృతింపాఠ్యహ
ర్మభూః ॥ పాఠితస్నాత్వాయథాచారం నిత్యకర్మసమాప్యచ ॥ రహస్థాన
ముపావిశ్య స్వగృహ్యోక్తవిధానతః ॥ అగ్నింధనాదిపాత్రాంతె పిష్టాజ్య
సహితైస్తిలైః ॥ చిరజాహోమవిధినాకృత్వా హోమసహస్రకం । జయాదీం
శ్చతతోహుత్వా హోమశేషంసమాపయేత్ । ఫలాహారఃప్రకర్తవ్యోహో
మకర్మఫలాప్తయే । సాయంసంధ్యాముపాసీతతతశ్చోపాసనంచరేత్ । అ
గ్నింసంరక్షయేద్ధీమాన్యావద్వర్షాసమాప్యతె ॥ ఏవంపంచదినం కృత్వాచిర
జాహోమమాదరాత్ ।భవెద్బ్రహ్మవిశుద్ధాత్మాతస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతె ॥సహ
స్రమిత్యత్రతిలాజుహోమీతిసంకల్ప్య చతుర్వింశతిభిర్వాక్యైఃపృథక్పృథక్పం
క్త్యాకర్తవ్యా ॥ తైర్వాక్యైస్తిలైస్సహస్రసంఖ్యాభవతి। ఏతయాసంఖ్యయా
పంచరాత్రంపంచసహస్రం జుహుయాదితివెదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రి
విరచితె హరిణీవిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తం ॥ అథరురువిక్రయపాఠ్యశ్చిత్తమా

—*రురువిక్రయ పాఠ్యశ్చిత్తమ్*—

హ । బ్రహ్మోండె ॥ శ్లో ॥ యజ్ఞార్థంకల్పితఃపూర్వం బ్రాహ్మణాపస్మయో
నినాయస్మ్యెదెశెమృగఃకృష్ణస్సదెశఃపుణ్యవానిహ ॥ తంక్రీత్వావాగృహీ
త్వావాపూర్వజోధనతృష్ణయా।విక్రియేత్పాపకర్మభ్యస్సచండాలత్వవానిహ
తస్మాన్నవిక్రియేద్ధీమాన్ రురుంస్వప్నెపి నారద । విక్రియేద్యదిమూఢా
త్మా।పాఠ్యశ్చిత్తీభవేత్తదా ॥ —॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణాకల్పితరుసం
సంపాద్యబహుయత్నతః ॥ పూర్వజస్సంగదోషేణ విక్రయేద్యదిపాపినె ।
పుహోంతంనరకంగత్వా చండాలస్సభవెదిహ ॥ తస్యవైనిష్కృతిర్నాస్తి
షుజన్మసుభూమిప ॥ స్వగృహ్యోక్తవిధానెన దశరాత్రమతంద్రితః ॥ కూ
ష్మాండైర్గణహోమైశ్చ సహస్రంజుహుయాత్క్రమాత్ ॥ ఏవైశ్శుద్ధిమవా
ప్నోతి నాన్యథాతస్యపాపినః ॥ సహస్రంకూష్మాండహోమః ॥ తదర్ధంగణ
హోమః ॥ తమగ్నిందశరాత్రమజస్రంధృత్వాదశరాత్రంఫలాహారంష్ఠండి

లేశయనం చక్రిత్వాశుద్ధ్యతి॥ *॥ఇతి హేమాద్రివిరచితే రురువికల్పాయ

—*అశ్వవికల్పాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాశ్వవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ ॥ బ్రహ్మవైవర్తే ॥ శ్లో॥ ఉత్తమాశ్వంగృహేజాతంక్రీత్వామూల్యైరనేకశః ॥ పోషయిత్వాచిరంకా లం విప్రస్తంవిక్రయేద్యది । కాలకూటముపాగమ్య యమలోకేభయంక రే । పునర్భవముపాగమ్య వ్యాధోభవతికాననే ॥—॥ పాద్మే ॥ శ్లో మేరుమందరతుల్యాని పాపానివివిధానిచ । రుద్రజాపీపరిహరే న్నకన్యాహా యవిక్రయీ ॥ హయవిక్రయిణఃపాపం యత్రకుత్రనహీయతే ॥ తస్మాదే తత్పరిత్యాజ్యం పూర్వజైఃపాపభీరుభిః ।—॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥ కన్యాం దాసీంహయంవిప్రః పోషయిత్వాప్రయత్నతః ॥ తానేతాన్విక్రయేత్వాపీ వ్యాధోభవతికాననే ॥ — ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥ కన్యాంహయంచదా సీంచ స్వగృహేసంభవాశుభాన్ ॥ పోషయిత్వాద్విజోలోభా త్పశ్చాదేతాంశ్చవిక్రయేత్ । సభుక్త్వాయాతనాస్సప్తాఽ పశ్చాద్వ్యాధోభవేదిహ ॥ తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తమిదంశుభం ॥ ఉత్తమాశ్వంద్వి జఃక్రమైక్రయికృత్వాచరేద్విభుం । సాధారణహయేరాజన్ తప్తకృచ్ఛ్రం విశోధనం ॥ బడబావిక్రయేతాతప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ ఖాల్యేపరా కంపెగండె తప్తంయూనిహయావకం । తదర్ధంవిప్రనారీణాం విపోక్తం రాజవైశ్యయోఃఽ । తత్స్త్రీణాంచతదర్ధంస్యాత్పాదజేమూల్యమాహరేత్ ఏవంవిపోభవేత్పూతఃఽ పాపాదస్మాద్విశాంపతే ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచి తేఽశ్వవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమృష్టమృగవిక్రయపాయశ్చి

—*మృష్టమృగవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ శంభురహస్యే ॥ శ్లో ॥ సింహోవ్యాఘ్రశ్చభల్లూకఃకిటిశ్శలల ఏవచ ॥ శరభఃఖడ్గినోయేచతేమృగామృష్టసంజ్ఞితాఃఽ ॥ ఏతాన్గృహీత్వాదు ష్టాత్మాజాలైఃశ్వభ్రైశ్చశంకుభిః । వ్యాధసంసర్గతామేత్యవిపోలోకవిగ హ్యతఃఽ । తానాదాయయదారాజన్ విక్రయేద్యదిలీలయా । తస్యదేహ విశుద్ధ్యర్థంపరాకంమునిచోదితం । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరి ష్యతే ॥ * । ఇతిహేమాద్రివిరచితేసింహాదిమృష్టమృగవిక్రపాయశ్చిత్తం॥*॥

అథారణ్యకమృగపక్షివిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥

—*ఆరణ్యకమృగ పక్షివిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం*—

టిట్టిభంచక్రవాకంచ హంసంకారండవంతథా । మయూరంసారసంహైవచ
షురీమృగమేవచ । వాఘ్రమృగనాభించకపోతంజాలపాదకం ॥ శుకంచా
షంబలాకంచశింశుమారంచకచ్ఛపం ॥ శారికాంచభరద్వాజం యెచాన్యేప
క్షిణస్తథా । ఏతాన్యాదన్యలోభెనద్విజోయదిహవిక్రయెత్ ॥ తస్యైవనశుద్ధి
రుతాద్వాదశాహమభోజనం । మకరంనకులంకాకం కుక్కుటంమూషికం
తథా । మార్జారంనాకులంసర్పంభారద్వాజంకపింతథా ॥ జెరికాంచటకం
శ్వానం విక్రయెద్యదిపూర్వజః॥ సుపర్ణగృధ్రశ్యేనాంశ్చశివాంకంకంసృగా
లకం । కృచ్ఛ్రార్ధమాచరెద్విద్వాఞ్ఛ్రుత్వాతద్విగుణంచరెత్ ॥ * ॥ ఇ
త్యారణ్యకమృగపక్షి విక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * । అథగోధూమతిలమాష

—*గోధూమతిలమాషవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

విక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మార్కండెయపురాణే ॥ శ్లో ॥ గోధూమా
శ్చతిలామాషా హవ్యకవ్యశుభప్రదాః । స్వకృషిపాపితారాజన్పితృప్రీ
తికరాశ్శుభాః ॥ ద్విజోయదిహలోభెనసంచయాన్ధంహివిక్రయేత్ । త
స్యైవనివృతిర్నాస్తియమలోకాత్సుదారుణాత్ ॥ —— ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥గో
ధూమతిలమాషాన్యోస్వకృషెరుద్భవాన్విమాఞ్ఛర్మశాస్త్రంపరిత్యజ్యవిపో
యదిహవిక్రయేత్ ॥ తస్యాన్యానివృతిర్నాస్తియమలోకాత్సుదారుణాత్
మహారాజవిజయే ॥ శ్లో ॥ తిలాన్గోధూమమాషాంశ్చస్వకృషెరుద్భవాన్
ద్విజః ॥ విక్రయెద్ధనలోభేన మహాంతంనరకంవ్రజెత్ । గోధూమవిక్రయే
రాజన్ పాజాపత్యంసమాచరెత్ ॥ మాషాణాంతప్తమాత్రంచ తిలానాం
చాంద్రభక్షణం । ఏతత్పాయశ్చిత్తంఖారీపరిమాణెయోజనీయం । అల్ప
విక్రయెతదర్ధంతత్పత్నీనాంతదర్ధం । రాజ్ఞాంవిప్రవత్పాయశ్చిత్తం ।
వైశ్యస్యసహజపవ । శూద్రాదీనాంచనదోషః ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచి
తె గోధూమతిలమాషవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం॥ * ॥ అథముద్గతండులవిక్రయ

—*ముద్గతండులవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మార్కండెయపురాణే ॥శ్లో। ముద్గాశ్చతండులారా

జ్ఞ సర్వజంతూపకారకాః ॥ బ్రహ్మహిలోకరక్షార్థంసృష్ట్యాదౌసృష్టవా
నిమూ। హన్యకవ్యేషుశస్తాస్స్యుర్విప్రాణాంచవిశేషతః ॥ ద్రవ్యస్యసంచ
యార్థంవా హ్యతిలోభపరాయణః ॥ విక్రీయేద్యదిమూఢాత్మా నరకంప్ర
తిపద్యతే ।—। మరీచిః । శ్లో । ముద్గాశ్చతండులారాజ్ఞ బ్రహ్మణానిర్మి
తాఃపురా । తాఃవిక్రయిత్వాయోవిప్రోద్రవ్యలోభపరాయణః । నరకం
ప్రతిపద్యాశుకష్టజాతిభ్ఞవేదిహ । —। గౌతమధర్మే ॥ శ్లో ॥ తండులాం
శ్చైవముద్గాంశ్చవిప్రోలోభపరాయణః । విక్రయేద్యదిమూఢాత్మాపా్రయ
శ్చిత్తీభవేదిహ । ప్రాజాపత్యంతండులేషు తప్తంముద్గేషుశస్యతే । ఖారికా
యామేవమేవతదర్ధంచతదర్ధకే । ఏకవారవిక్రయేపా్రయశ్చిత్తమిదం ।
ద్విర్వారేద్విగుణం । అభ్యాసేచతుర్గుణం ॥ అతఃపరంద్విజశ్రేష్ఠ ప్రతుల్య
ఇత్యర్థః । తత్స్త్రీణాంతదర్ధం । క్షత్రియాణాంవిప్రవత్ప్రాయశ్చిత్తం
వైశ్యస్యసహజఏవ । శూద్రాదీనాంనదోషః । * । ఇతిహేమాద్రివిరచితే
ధర్మశాస్త్రేపా్రయశ్చిత్తాధ్యాయే ముద్గతండులవిక్రయపా్రయశ్చిత్తం । * ।
అథవీర్హ్యాదిధాన్యవిక్రయపా్రయశ్చిత్తమాహ । లైంగే ॥ శ్లో ॥ వ్రీహి

—*వీర్హ్యాదిధాన్య విక్రయపా్రయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చణకాన్రాజ్ఞ శ్యామాకాఃకోద్రవాస్తథా । ప్రియంగవఃకుళుత్థాశ్చ
యావనాశ్చామహోన్నతాః ॥ ఏతానికృషిజాతాని స్థావరాణినృపో
త్తమ । ఏతేషాంవిక్రయంకృత్వా నిత్యకర్మసమాచరేత్ ॥ నిత్యకర్మచద
శ్ఞపురాణమాసాగ్నయణపశుపిత్రాద్ధికాదికం తదర్థంతేషాంవిక్రయేనదో
షః । ద్రవ్యసంచయార్థంవిక్రయేదోషమాహ ॥ —॥ కూర్మే ॥ శ్లో ॥ వి
క్రయిత్వాద్విజోధాన్యంనిత్యలోపెనదోషభాక్ । ఆత్మనశ్చోపభోగార్థం
మహాంతంనరకంవ్రజేత్ ॥ —॥ వరాహపురాణే । శ్లో ॥ ద్విజశ్చవిక్ర
యేద్ధాన్యం లోవశ్చేన్నిత్యకర్మణాం । అన్యథాదోషమాసాద్యమృత్వానర
కమశ్నుతే । సర్వేషాంధాన్యజాలానాం విక్రయేతువృథాద్విజః । ఆత్మపు
త్రస్వదారాణాం భోగార్థంయదివాపునః । ప్రాయశ్చిత్తమిదంకృత్వా
శుద్ధిమాప్నోత్యపూర్వజః । అశ్వేపరాకోవిప్రాణామనశ్వేచాంద్రమీరి
తం । ఏకస్మిన్వత్సరేతాత ప్రాయశ్చిత్తమితీరితం । ద్వితీయేద్విగుణంప్రో

క్తంతృతీయెశూద్రవత్తతః । తత్పత్నీనాంతథాపోక్తం క్షత్రియేవిప్రవచ్చ రేత్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి యథాశూద్రస్తథైవసఇతి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే నానాధాన్యవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥*॥ అథగుడవిక్రయపాప్ర

—*గుడవిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥ గుడంసంపాద్యయత్నేనదేవకార్యే ష్వశుద్ధిదం । పలమాత్రంద్విజోదత్వా దేవలోకముపావిశేత్ ॥ — ॥ లైం గే ॥ శ్లో ॥ పూర్వజోబహుభిర్జన్మైఃకేదారారామసంభవం । గుడంసం పాద్యబహుధానకుర్యాత్తస్యవిక్రయం ॥ మహోతంనరకంభుక్త్వా యమలో కేసుదారుణం । పునర్భూవముపాగమ్య నరఘ్నాజాయతేధ్రువం ॥ — ॥ పాద్మే ॥ శ్లో ॥ స్వారామసంభవంవిప్రోగుడంసంపాద్యభూరిశః ॥ పశ్చా ల్లాభపరీతాత్మావిక్రయిత్వాయమంత్రజేత్ । భూలోకముపసంగమ్య జాయ తేమధుమక్షికా । తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నాపలానాంశతవిక్రయె । పాంజాప త్యంశతాదూర్ధ్వంసహస్రైచాంద్రమీరితం ॥ తతోధికంవిక్రయిత్వా మహా పాపమవాప్నుయాత్ ॥ చాండాలయోన్యంకృత్వా సహస్రాదధికేద్వి జః । శుద్ధిమాప్నోతిరాజేంద్రనాన్యథాగతిరస్తీహ । విప్రాంగనానాంవి ప్రస్యార్థం ॥ క్షత్రియాణాంవిప్రవత్ప్రాయశ్చిత్తం । వైశ్యానాంస్వజాతి విహితమేవ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే గుడవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ *॥

—*లవణవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథలవణవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ వారాహే ॥ శ్లో ॥ కుటుంబంవాల్ప మాత్రంవా ప్రస్థంవాథతతోధికం । ద్విజఃక్రీత్వావిక్రయేన్తద్యదిపణ్యావివృద్ధ యె । సపవనామధారీస్యాద్బ్రాహ్మణోపిప్రదుష్యతె । యమలోకముపాగమ్య స్వేదరోగీభవేద్భువి ॥ అసంభాష్యోహ్యపాఙ్క్తేయోబైడాలోవిప్రదుష్యతె బ్రాహ్మణఃబశవిధాః ॥ శ్లో ॥ బైడాలశ్చకపాలశ్చతంతువాయస్తపోదరః ॥ తక్షకస్వర్ణకారశ్చ కాపాలస్స్వేచ్ఛయావణిక్ । శూద్రాపతితకర్మాహీ నోదశధావిప్రసంజ్ఞితాః । తంతుమాత్రధరాస్వైతెనసంభాష్యాఃకదాచన ॥ చతుర్వింశతిమతె ॥ శ్లో ॥ ముఖజోలవణంక్రీత్వావణిగ్బిస్సహాలాభతః । ప శ్చాత్తద్విక్రయెద్యస్తు సపవ్యమమందిరె ॥ స్థిత్వాబహుదినంతత్రస్వేదాం

గోజాయతేభువి । సతుపైడాలవిప్రస్యాపసంభాష్యఃకదాచన । తస్యదేహ విశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తమనూదితం ॥ లవణంవిక్రయేత్పక్షం తప్తకృచ్ఛ్ర ద్వయంస్మృతం ॥ మాసంతద్విక్రయంకృత్వా తప్తకృచ్ఛ్రచతుష్టయం । ఋతుమాత్రక్రయేతాత తస్యచాంద్రముదాహృతం ॥ ఋతుత్రయేద్వయంప్రాక్తం వత్సరేపతితోభవేత్ ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తః పతితస్యయదస్తిహి। తతుర్యాదితిశేషః । తస్యాపనయనంభూయోనాన్యథాశుద్ధిరీరితా ॥ తత్పత్నీనాంతదర్ధంస్యాత్ క్షత్రియాణాంద్విజోక్తవత్ । విట్శూద్రయోస్స్వధావస్యాదసౌలవణవిక్రయః ॥*॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే లవణవిక్రయప్రా

—*కార్పాసవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥*॥ అథకార్పాసవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవీపురాణే। శ్లో ॥ కృషిప్రాప్తముతక్రీతంవణిక్తుల్యతయాద్విజః ॥ తద్విక్రయిత్వాదుష్టాత్మా నరకంప్రతిపద్యతే ॥ తతోభువముపాగమ్య హస్తరోమాశ్వేతవాన్భవేత్ ॥—॥ మార్కండేయే ॥ శ్లో ॥ కార్పాసంకృషిసంభూతం క్రీత్వా వాణిజ్యతోద్విజః ॥ విక్రయిత్వాతతఃపశ్చాన్నరకంప్రతిపద్యతే ॥ తతోనుభూయసుచిరం భువంగత్వాతుపాపవాన్ । జాయతేహస్తరోగీస నసంభాష్యఃకదాచన ॥—॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ యఃక్రీత్వాబహుకార్పాసం యద్వాస్వకృషిసంభవం । ద్విజోలోభితయాపశ్చా ద్విక్రయేద్యదిపాపధీః ॥సగత్వానరకంఘోరం జాయతేశ్వేతపాణికః ॥ పూర్వవన్నిష్కృతిర్దృష్టా మునిభిస్తత్వదర్శిభిః ॥ లవణవిక్రయేవిప్రస్యయత్ప్రాయశ్చిత్తముక్తంతదేవాత్రాపియోజనీయం ॥ స్త్రీణాంక్షత్రియాణామేతదర్ధం ॥*॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే కార్పాసవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥*॥ అథనీలీవిక్రయప్రా

—*నీలీవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ లైంగే ॥ శ్లో ॥ నీలీంయఃపూర్వజఃక్రీత్వా వణిగ్భిఃపాపకర్మభిః । పలంవావింశతిపలంశతంవాథసహస్రకం । విక్రయేద్యదిపాపాత్మా ససద్యఃపతితోభవేత్ । సగత్వానరకంఘోరంతంతువాయద్విజోభవేత్ ॥ మహానారదీయే ॥ శ్లో ॥ ముఖజోవిప్రతాంత్యక్త్వావణిగ్భిస్సహపాపకృత్ । క్రీత్వానీలీంధనైర్వాపివిక్రయేద్యదిలోభతః ॥ తస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తియ

మలూకాత్కూదాచన । తతఃపుత్రీభూతవంగత్వా ద్విజస్యాన్యత్తంతువాయకః॥
సాక్షాండె ॥ శ్లో ॥ నీలీంసంపాద్యవిపోర్విమోథనైర్విసిమయేవా ॥ క్రీత్వా
తద్విక్రయెత్పశ్చాన్నహోంతంనరకంవ్రజేత్ ॥ అనుభూయమహద్దుఃఖం తం
తువాయద్విజోభవేత్ ॥ అతఃపశ్చాత్తపయక్తఃపాప్రియశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం ॥
తప్తంచాందాయణంకృత్వా పునస్సంస్కారపూర్వకం ॥ శుద్ధిమాప్నోతిమ
హతీం నాత్రధాశిఖివాహన ॥ విప్రస్త్రీణాంతవధర్మం ॥ క్షత్రియవైశ్యయోర్వి
ప్రవత్ ॥ వైశ్యస్యాపిగహీతత్వాత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రే నీలీవిక్రయపాప్రియశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథపలాండులశునాదివిక్రయ

—*పలాండులశునాదివిక్రయపాప్రియశ్చిత్తమ్*—

పాప్రియశ్చిత్తమాహ ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ శ్లో ॥ పలాండుంలశునంగృంజంక
ళంజంపూర్వజోనరః ॥ క్రీత్వాస్వాగామజంవాపివిక్రయెద్యదిమోహతః ॥ ధ
నలాభోబహుభవెదితిమోహాత్ అజ్ఞానమిలీయావత్ ॥ — ॥ తదెవా
హ ॥ గౌతమః॥ శ్లో ॥ కళంజంగృంజనంవిప్రః పలాండుంలశునంతథా ॥ సం
పాద్యబహుధామూల్యై ర్వణిగ్భానమపాశితః । విక్రయెద్యదితానీమాన్య
విచార్యమహద్భయం । కృతాంతవశగోభూత్వాచిరంకాలంసపాపధీః ॥ భ
వెత్కూపాసకోషిపోదశజన్మసుపంచసు ॥ — ॥ మాకండెయపురాణే॥
శ్లో ॥ విప్రఃకళంజంలశునం పలాండుంగృంజనంతథా ॥ సంపాద్యేమానిబ
హుధా విక్రయెత్తానిసర్వదా ॥ నరకంయాతిచుస్టాత్మాకాపాసాఖ్యోభవె
ద్భువి ॥ తస్యాన్యానిష్కృతినాస్తిచాందాయణచతుష్టయాత్ ॥ ఔష
ధార్థంపిబెత్పంచగవ్యంనైకోపవాసతః । ఏతస్యాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి నాన్య
థాగతిరస్తిహీతి ॥ గృంజనంవీర్యజనకం పణ్యచూర్ణంపిశేషతఃకళంజం
సురాలెపనంకృత్వాహ్యన్యాదజనకోవటకవిశేషః ॥తద్విక్రయెవిప్రశ్చాందా
యణచతుష్టయంకృత్వాశుద్ధ్యతి । ఔషధార్థంసంభవెపకాహాముపోష్యపం
చగవ్యంపీత్వాశుద్ధిమాప్నోతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రిపిరచితే ధర్మశాస్త్రేప
లాండులశునగృంజనవిక్రయపాప్రియశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథహింగ్వాదివిక్రయ

—*హింగ్వాదివిక్రయ పాప్రియశ్చిత్తమ్*—

పాప్రియశ్చిత్తమాహ ॥ కాత్యే ॥ శ్లో ॥ రామఠఃస్వర్ణబంధంవాపలాంవాజీ

రకద్వయం । అజామోదంపిప్పలీంచజాతీపత్రంతమద్భవం । అన్యానిసూత్ర
ద్రవ్యాణిసర్షపాదీనియానిచ ॥ ద్విజఃక్రీత్వాథసంపాద్యవిక్రయేస్యాదిలోభ
తః ॥ యదిజ్ఞానమపాగమ్య మాసైతప్తంసమాచరేత్ ॥ మాసద్వయెపథా
కంస్యాత్కృచ్ఛ్రాయంపశ్చాదృతుత్రయె । చాంద్రంతువత్సరెపూర్ణమభ్యాసైత
ద్ద్వయంచరేత్ ॥ ఏతద్ధింగుస్వర్ణబంధస్యతిరిక్తవిషయం ॥ తయోర్ద్వయో
ర్విశేషమాహ ॥ —॥ మాత్స్యే ॥ శ్లో ॥ రామఠంస్వర్ణబంధంచ సామా
ణించద్విజోత్తమః ॥ సంపాద్యమూల్యతోదిగ్భ్యోవిక్రయెద్యదిలాభతః ॥
పలద్వయేపరాకస్యాత్ప్రాజాపత్యంచతుష్టయే॥ దశకేతప్తకృచ్ఛ్రస్యాత్తత
శ్చాందాయణంస్మృతం॥మాససంఖ్యాపూర్వవత్ ॥ వత్సరాదూర్ధ్వమభ్యా
సెచాంద్రచతుష్టయం॥ పునఃసంస్కారశ్చస్వర్ణబంధనంనామయత్తాపిత స్వ
ర్ణాదిస్పర్శమాత్రేణసర్వంజలప్రాయంభవతితత్స్వర్ణబంధనం॥ * ॥ ఇతి
హేమాద్రివిరచితె ధర్మశాస్త్రెప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయే హింగ్వాదివిక్రయ
ప్రాయశ్చిత్తం ॥ అథగసవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ స్కాందె ॥ శ్లో ॥

—*రసవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

రసంక్రీత్వాద్విజోలోభా ద్దెశాంతరముపాశ్రితః ॥ పునస్తద్విక్రయేల్లాభా
త్సపాపీరౌరవంవ్రజెత్ ॥ — ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ శంభోర్వీర్యంయదావిప్రః
క్రీత్వాలోభముపాశ్రితః ॥ పశ్చాచ్చ తద్విక్రయిత్వాథ సవైపాతకినాంవరః ॥
తంకదానాలపెద్విద్వాన్యదినిర్ణానుషామహీ । రసోద్భవాన్యౌషధానిక్రీత్వా
విక్రయిత్వావాతత్వాపమవాప్నుయాత్ ॥ పరాశరసంహితాయాం ॥ శ్లో
పూర్ణచంద్రోదయంచైవ వసంతకుసుమాకరం । ఆనందభైరవంచైవ మృ
గాంకంరాజపూర్వకం ॥ భూపతించాగ్నిపుత్రంచ స్వర్ణభస్మతథైవచ ।
జ్వరాంకుశంవిదాహంచ గ్రహణీవటకంతథా ॥ అన్యాన్యౌషధజాలాని శం
భుబీర్యోద్భవానివై ॥ గంధకంపార్వతీబీజంసింధూరంహరితాలకం । అభ్ర
కంతాళకంచైవ కుసుమంచాత్మసంభవం ॥ లాక్షాతైలంచాశ్వగంధంకాస్తం
డాఖ్యఘృతంతథా ॥ చించాదిలెహనంచైవ పిప్పల్యాదిఘృతంతథా । విప్ర
స్తైతానిసర్వాణికీత్వాతానినవిక్రియేత్ ॥ యదికీత్వావిక్రియేద్యాసస
ద్యఃపతితోభవెత్ ॥ అసంభాష్యోహ్యపాఙ్క్తెయ స్సర్వకర్మబహిష్కృతః॥

పశ్చాత్తాపసమాయుక్తోవిధోయదికృతాంగభిః ॥ దండలంనియమంకృత్వా
పాత్రితస్నాత్వాయథావిధి । సూర్యోదయాదాస్తమయాంమపవిశ్యనుఖాస
నె ॥ న్యాసంధ్యానంపురఃకృత్వా జపేన్మంత్రంత్రియంబకం । మధ్యాహ్నే
పూర్వవత్స్నాత్వామాధ్యాహ్నిక మథాచరెత్ । పునరాగత్యతత్థ్సానం జప
కర్మసమాచరెత్ । సాయంకాలెఫలాహార స్స్వపెచ్ఛాచూజితేంద్రియః ॥
తతఃపాత్రితస్సముత్థాయపూర్వవజ్జపమాచరెత్ ॥ లక్షత్రయంయధాభూయా
న్మండలెరాజవల్లభ ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి రసవిక్రయజాదిహ । నాన్యథా
శుద్ధిరుటా పూర్వజైర్బహువిత్తమైః ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె రసవి
క్రయపాత్రియశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథహరిదాద్రిమూలద్రవ్యవిక్రయపాత్రియశ్చి

—*హరిదాద్రిమూలద్రవ్యవిక్రయ పాత్రియశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ లింగపురాణె ॥ శ్లో ॥ హరిదాశృంగబెరంచ సూరణంమూ
లకంతథా । ముస్తాదీనిద్విజొహృత్వా క్రీత్వావామూల్యతస్స్వయం ॥ వికీ
యెద్యదిలొభాత్తాసశూద్రసమతాంవ్రజెత్ ॥ — ॥ సార్ధంద్వె ॥ శ్లో ॥మూ
లకంసూరణంశుంఠీంహరిదాదీనియానిచ ॥ వాణిజ్యభావమాశ్రిత్యవిక్రయెద్య
దిపాపధీః ॥ పలాదిదశపర్యంతం విక్రయిత్వానదోషభాక్ ।తతఃపరంమహా
దోషః పాజాపత్యంసమాచరెత్ ॥తత్ స్త్రీణామధ్యముక్తంస్యాద్వ్యాఘ్రాం
తెచాంద్రముచ్యతె ॥ మరీచవిక్రయెరాజ పాత్రియశ్చిత్తమిదంశృణు ॥ ప
లాదిదశపర్యంత విక్రయెతప్తమాచరెత్ ॥ తతశ్శతపలంక్రీత్వా విక్రయెద్య
దిపూర్వజః ॥ ఋతుత్రయెపరాకంస్యా ద్వ్యహెచాంద్రముదీరితం ॥ * ॥ ఇ
తిహేమాద్రివిరచితె హరిదాద్రి మూలద్రవ్యవిక్రయపాత్రియశ్చిత్తం ॥ * ॥

—*క్రముకాదివిక్రయ పాత్రియశ్చిత్తమ్*—

అథక్రముకాదివిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మార్కండెయపురాణే ॥ శ్లో ॥
క్రముకఃకదళీమాతుళుంగందాడిమపవచ । నాళికెరంచఖర్జూరం కపిత్థం
తింత్రిణీఫలం । జంబూనిచూతజంబీరంతాళహింతాళజంతథా ॥ పనసంబదరీ
వృక్షఫలమన్యారుకంతథా । ఏతాన్యన్యానియఃక్రీత్వావిక్రయెన్ముఖజొయది,
తస్యదెహవిశుద్ధ్యర్థంపారాకంకృచ్ఛ్రమీరితం । గణయిత్వాపలానీహపూ
ర్వొక్తానినరాధిప । శతాదూర్ధ్వంసహస్రాంతం విక్రయిత్వైందవంచరెత్ ॥

తత్ స్త్రీణాంతుతదర్ధంస్యాదేవంసర్వత్రనిశ్చితం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిర
చితెక్రముకాదిఫలవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథచర్మవిక్రయపాయ

—*చర్మవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ ॥ దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥ వ్యాఘ్రచర్మరురోశ్చర్మఖిణియంవ
ల్కలాదికం ॥ ద్విజఃక్రీత్వాస్వయంపశ్చా ద్విక్రయేద్యదిలోభతః ॥ సచం
డాలసమోజ్ఞేయోమృత్వాయమపురంవ్రజేత్ । తత్రభుక్త్వామహద్దుఃఖంచ
ర్మ కారోభవేచ్ఛువి ॥ —॥ మహారాజవిజయె ॥ శ్లో ॥ అజినంరౌరవంవ్యా
ఘ్రచర్మనలకంచ విక్రయెత్ ॥ద్విజోయమపురంగత్వానభవేచ్చర్మకారకః।
తస్యైవనిష్కృతిరియం పాజాపత్యంవిశోధనం । ఏకవారెపంచగవ్యం ద్వి
వారెయావకంభవెత్ ॥ త్రివారెబహువారెవాపాజాపత్యంసమాచరెత్ ।
అభ్యాసెద్విగుణంపోక్తం వర్షాదూర్ధ్వంపతత్యసావితి ॥ * ॥ ఇతిహే
మాద్రివిరచితె చర్మవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథదాసీవిక్రయపాయ

—*దాసీవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ ॥ దెవలధర్మె ॥ శ్లో ॥ దాసీంక్రీత్వాద్విజోయస్తుమహా
క్రూనూఢిసంభవె ॥ పునస్తాంవిక్రయెద్యస్సరౌరవంనరకంవ్రజెత్ ॥ —॥
గౌతమః ॥ శ్లో ॥ సంపాద్యదాసీంవిపోయం రూపలావణ్యసంయుతాం ।
యువతీంవిక్రయేద్యస్తుసచండాలసమోభవెత్ ॥ —॥ మార్కండెయపు
రాణె ॥ శ్లో ॥ ద్విజస్సంపాద్యయోదాసీం గృహకర్మసుఖాప్తయే । పశ్చా
త్తాంవిక్రయేద్యత్నాత్సచండాలోభవెచ్ఛువి ॥ తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నా సా-ం
దెవఋణ్ముఖచోదితె ॥ బాలికావిక్రయేచాంద్రం పాగండెతద్ద్వయంచరెత్ ॥
యువతీవిక్రయేతాత షడ్బర్ణకృచ్ఛ్రమాచరెత్ ॥ పంచగవ్యంపిబెత్పశ్చాచ్ఛు
ద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః । తత్ స్త్రీణాంతదర్ధం ॥ క్షత్రియాణాంవైశ్యా
నాంచ విప్రవత్ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెదాసీవిక్రయ

—*దంతనఖవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథదంతనఖవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ। మార్కం
డెయపురాణె ॥ శ్లో ॥ దంతంకరిసముద్భూతమశ్వజంకీటిజంతథా । నఖం
వ్యాఘ్రసముద్భూతం సంపాద్యద్విజనాయకః । పశ్చాత్తాన్విక్రయేన్మోహా

ద్వ్యవహారపథాన్నృప । యమలోకముపాగమ్య స్థితాత్వత్రచిరంయుదక్ ॥ భ
వెద్భూమాసపాపీయాన్ దంతకారతనుస్మహాన్ ॥ —— ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ దంత
మశ్వసముద్భూతం కరిదంతంచపోత్రిజం । నఖంవ్యాఘ్రిసముద్భూతం క్రీ
త్వాపశ్చాత్స్వయంపునః । విక్రయీతద్ద్విజోయస్తుదంతకారోభవేద్భువి ॥
ప్రాయశ్చిత్తమిదంతస్యశోధకంమునిచోదితం । హస్తిదంతెతుతప్తంస్యాద
శ్వదంతెతుయావకం । ప్రాజాపత్యంకిటెదంతె త్రిరాత్రంనఖవిక్రయే॥
తత్ స్త్రీణాంతదర్ధం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె దంతనఖవిక్రయప్రా

——*ఉపకేశవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*——

యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథోపకేశవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గారుడపురా
ణె ॥ శ్లో ॥ ఉపకెశొబహూన్కీత్వావిప్రొవాణిజ్యకర్మణి । పునస్తాన్వి
క్రయేల్లోభాద్బల్లూకొజాయతెభువి ॥ —— ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ వణిగ్భావము
పాశ్రిత్యపూర్వజొధనలొభతః । క్రీత్వొపకెశొన్సగుణాన్వశ్చాత్తాన్విక్ర
యేద్యది । సపాపమనుభూయాశుభల్లూకొభువిజాయతె । తస్యదొషవినా
శాయ మాసెతప్తముదీరితం । మాసతిత్రయేతుచాంద్రంస్యాన్మహాచాంద్రం
తుపత్సరె । వషాదూర్ధ్వంపునఃకీత్వా శూద్రతుల్యొభవేదిహ ॥ తత్
స్త్రీణాంతుపూర్వవత్ ।* ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె ఉపకెశవిక్రయప్రాయ

——*అన్నవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*——

శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాన్నవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ విష్ణుధర్మొత్తరె ॥శ్లో॥
దేవాలయెమహామాగెస్వగృహెరాజవెశ్మని । అన్నంపక్త్వాద్విజొయస్తు
విక్రయేద్యదిపాపధీః । శాకకొశాదికాంశ్చైవ హ్యుపదంశమథాపివా ।
భక్ష్యాన్నానావిధాన్ రాజన్ద్రవ్యలొభపరాయణః ॥ మహాంతంనరకంగ
త్వా తెనహీనొభవెద్భువి ॥ —— ॥ లైంగె ॥ శ్లో ॥ భక్ష్యాన్నానావిధాన్
కామ్యాన్ శాకకొశాదికాంస్తథా ॥ ఉపదంశంతథాప్యంధఃపక్త్వామాగెశ
శివాలయే । పూర్వజఃస్వగృహెసృభ్యొ విక్రయేద్ద్రవ్యలొభతః ॥ యమలొ
కముపాగమ్య భవెద్భూమావరిద్రవాన్ । ఉపదంశెవిధుఃప్రొక్తొ మాసం
మాసద్వయంచవా ॥ కొశెషుపంచరాత్రంస్యా చ్ఛాకెయావకముచ్యతె ।
అన్నెమాసద్వయంరాజన్ షడ్బల్లంకృచ్ఛ్రమాచరెత్ ॥ షణ్మాసెతద్ద్వయం

పోక్తం వషాణంతెపతితోభవెత్ । వషాణంతెపతితపాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి । తత్స్త్రీణాంపూర్వవద్వేదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రి విరచితే అన్నవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథగోరసవిక్రయపాప్రాయశ్చి

—*గోరసవిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమూహా ॥ సూతపోక్తె ॥ శ్లో ॥ పయోదధిఘృతంమస్తుకీలాలంగోమయం తథా । విక్రయేత్పూర్వజోయస్తునారీవావిప్రనందినీ । సద్యఃపతతివిప్రాసా శూద్రతుల్యోభవెదిహ ॥ — ॥ మహానారదీయే ॥ శ్లో ॥ కీలాలంగోమ యంరాజ పయోదధిఘృతంచయత్ । నవనీతంతథామస్తు తైలంక్రీత్వాత థామధు । విక్రయేద్యదిమూఢాత్మాపూర్వజోధనసంగ్రహీ । పరండతైల మథవాసద్యఃపతతపాతకీ ॥ — ॥ స్కాందే ॥ శ్లో॥మధుదుగ్ధంఘృతంమస్తు కీలాలంగోమయందధి । తైలమైరండకంచైవ క్రీత్వావాగృహసంభవం ॥ వి క్రీయమాసంబైడాలో ద్విమాసంవాతపొదరః ॥ మాసత్రయేసౌచికస్పృష్ట ణ్మాసెశూద్రతాంవ్రజెత్ । మూసెతప్తంపరాకంచ ద్వితీయేచాంద్రముచ్య తే ॥ తృతీయేశృణురాజెంద్రషణ్మాసెతుషడబ్దకం । అతఃపరంపతత్యత్ర ద్వి జోయోగవ్యవిక్రయీ ॥ సంవత్సరామూర్ధ్వంగవ్యతైలమధువిక్రయేపాప్రాయ శ్చిత్తం కృత్వాశుద్ధోభవతి । తత్స్త్రీణాంతదర్ధం । * ॥ ఇతి హేమాద్రి విరచితే గోరసవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమధుమాంసవిక్రయపాప్రా

—*మధుమాంసవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమూహా । సౌపర్ణే । శ్లో ॥ మధుమాంసవిహంగానాంమహాద్ర వ్యసమూగమె । క్రీత్వాస్వయంద్విజోమోహాత్పశ్చాత్తద్విక్రయేద్యది । రా జ్ఞాదండ్యస్సపాపీయాంశ్చతంసంప్యగ్విచార్యచ ॥ మృత్వానరకమాసాద్య భువిచండాలజన్మవాన్ । — । లైంగె । శ్లో ॥ మాంసంమధువిహంగానాం సూనునృత్తిమపాశ్రితః । మహాద్రవ్యంభవెదస్యవిక్రయేభాగ్యవానహం । ఇతిమత్వాద్విజోయస్తుక్రీత్వాతద్విక్రయేత్పునః । మహాపాపమవాప్నోతిరా జాతందండయేచ్ఛతం । ఏకాహంవిక్రయేద్యస్తు మధుమాంసద్వయంముదా తప్తకృచ్ఛ్రంచరెదత్రపంచగవ్యమతఃపరం । పంచరాత్రంద్విజోయస్తువి క్రయేత్తద్ద్వయంసకృత్ ।చాంద్రంతస్యవిశుద్ధ్యర్థంపంచగవ్యంచపూర్వవత్

మాసమేకంద్విజోయస్తువిక్రయేత్పిశితంమధు । రాజ్ఞాసహస్రందండ్యస్సా శ్ష్టడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయస్సావిత్రీదానమేవచ । ద్విజస్త్వజేదిదంకర్మలోకద్వయవిగర్హితం । తత్స్త్రీణామేవముక్తం॥ తృతీయవైశ్యయోరేవమేవవేదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే మధుమాంసవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథసాళిగ్రామాదివిక్రయపాప్రాయశ్చి

—*సాలగ్రామాదివిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ శివపురాణే ॥ శ్లో ॥ ప్రతిమాంలక్షణోపేతాం సాలగ్రామంశివంతథా । చక్రపాణించరాజేంద్రద్విజస్సంపాద్యయత్నతః ॥ తదర్చనంపరాకృత్యభుక్తిముక్తిఫలప్రదం । విక్రయెదాత్మభోగార్థంతస్యపాపఫలంశృణు ॥ ఆద్వాదశాబ్దపర్యంతంయమలోకస్సదారుణం॥—॥ మార్కండెయః॥ శ్లో ॥ ప్రతిమాంశివలింగంచచక్రపాణింద్విజోత్తమాః ॥ సంపాద్యబహుభిర్యత్నైరకృత్వాతత్తదర్చనం । విక్రయెద్యదిపాపాత్మారౌరవంనరకంవ్రజేత్ ॥ఆద్వాదశాబ్దపర్యంతంతిష్ఠత్యత్రనసంశయః ॥ — ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ సాలగ్రామంశైవలింగంప్రతిమాంచక్రపాణినః ॥ ద్విజస్సంపాద్యసహసాతత్తత్పూజాపరాయణః । పశ్చాన్నాస్తిక్యభావేన లోకసాదృశ్యగౌరవాత్ ॥ విక్రయెద్యదిమూల్యేనసపాపీనరకంవ్రజేత్ ॥పశ్చాచ్చుద్ధ్యయలోకెస్మిన్నాస్తికొభవతిధ్రువం ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ లక్ష్మీనృసింహంరామంచగోపాలంశ్రీధరంతథా । లక్ష్మీనారాయణంచైవదధివామనమేవచ ॥ హిరణ్యగర్భమత్స్యాచ్యుతమూర్తిపాపాపహారిణీః ॥ సాలగ్రామశిలారూపాస్తత్తచ్చక్రాంకితాద్విజః ॥ శివలింగంచక్రపాణింప్రతిమాంయదివిక్రయెత్ ॥ రామాదివిక్రయెరాజఁచరెచ్చాంద్రాయణంవ్రతం।లక్ష్మీనారాయణెచైవతథైవ దధివామనె । మహాచాంద్రంప్రకుర్వీత లక్ష్మీనృహరివిక్రయె ॥ పరాకందెహశుద్ధ్యర్థం చరెద్విప్రోవిచారయన్ । శివెచస్ఫాటికెచైవ క్రితెమారకతెద్విజః । మాసందీక్షామవక్రమ్య పాతిస్నాత్వాయథావిధి ॥ సూర్యోదయంసమారభ్యయావదస్తంగతొరవిః । తావజ్జపంప్రకుర్వీత సంఖ్యాయావత్సమాప్యతె ॥ ప్రత్యహందశసాహస్రంశైవమంత్రంషడక్షరం । ఫలాహారంప్రకుర్వీతయదామందాయతెరవిః । సంధ్యాగుకంసమాప్యైవస్థండిలెశెనలెస్వపెత్ ।

పరేచ్యుఃపాతరుత్థాయయథాపూర్వంసమాచరేత్ । మాసాంతెశుద్ధిమాప్నో
తిశివదోహీనచాన్యథా ॥ ప్రతిమాంచక్రపాణించవిక్రయిత్వాచరేద్విధుం॥
స్త్రీణామెతదర్ధం॥ క్షత్రియవిట్శూద్రజానాంమహాపాతకపాయశ్చిత్తార్ధ
వతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెసాలగ్రామాదివిక్రయపాయశ్చిత్తం॥ * ॥

—*పుష్పవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

అథపుష్పవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ ॥ కాత్యె ॥ శ్లో ॥ సుంగంధీనిపు
ష్పాణిజాతికుందముఖాన్యపి । చంపకాశోకపున్నాగం వకుళంకెతకీంతథా।
స్వారామసంభవానీహ క్రీత్వావా లాభలోభతః ॥ విక్రయెత్పూర్వజో
మోహాన్మహాపాపమవాప్నుయాత్ ॥—॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ చంపకాశోక
పున్నాగజాతీకుందముఖాన్యపి । వకుళంకైతకంపుష్పంకరవీరంకురంటకం ॥
ద్విజస్వారామభూతానిక్రీత్వాపుష్పాణిలాభతః । విక్రయెద్యదిపాపాత్మా
కాలసూత్రమవాప్నుయాత్ । ఏకవారెపరాకస్య దభ్యాసెచాంద్రము
చ్యతె । స్వారామసంభవపుష్పవిక్రయెత్వేవంపాయశ్చిత్తం । క్రీత్వావిక్ర
యెద్విగుణం । యాచిత్వా - ముషిత్వా - విక్రయెత్త్రిగుణం ।తులసీమరువబి
ల్వపత్రాదివిక్రయెత్ప్రత్యహంపరాకః ॥ సంవత్సరాదూర్ధ్వంపతితఏవ॥ * ॥
ఇతిహేమాద్రివిరచితె పుష్పవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ *॥అథరత్నాదివిక్రయ

—*రత్నాదివిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

పాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ మౌక్తికంపుష్యరాగంచ పద్మరా
గంప్రవాళకం । గోమేధికంమహారత్నం రత్నంగారుత్మతంతథా ॥ ఇంద్రనీ
లంచవజ్రంచ నవధారత్నమీరితం ॥ ఏతానిబహుధామూల్యై స్సంపాద్యా
స్యనముద్భవైః ॥ విక్రయెదర్ధలోభెన రత్నదోహీనిగద్యతె । —॥ పరా
శరః ॥ శ్లో ॥ మౌక్తికంపద్మరాగంచ పుష్యరాగంప్రవాళకం । గోమెధికం
మహారత్నం వజ్రంగారుత్మతంతథా॥ ఇంద్రనీలమితిప్రొక్తంనవధారత్నము
త్తమం । ద్విజస్సంపాద్యవసుభిర్యుషిత్వావానరాధిప । విక్రయెద్యదిపాపా
త్మాసగచ్ఛేద్యమయాతనాం । స్తెయంకృత్వాద్విజోయస్తు విక్రయెదెకవార
కం । తస్యదెహావిశుద్ధ్యర్ధంషడ్బ్దంకృచ్ఛ్రమీరితం । తస్యోపనయనంభూయ
స్తెయదోషోపశాంతయె । అమూల్యరత్నవిక్రయెతద్విగుణం । సాధారణర

త్వానాంక్రీత్వావిక్రయెపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అమూల్యరత్నజాతీనాంషడబ్దంవిక్రయెస్మృతం, గృహ్ణన్సాధారణెరాజ్ఞ తప్త కృచ్ఛ్రంసమాచరెత్ ॥ స్తెయపాయశ్చిత్తముక్త్వారీత్యాకృత్వాపునరుపయ నానంతరం షడబ్దకృచ్ఛ్రంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి॥ రత్నె సాధారణెతప్తకృ చ్ఛ్రం కృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెరత్నవిక్రయపా

—*రుదాక్షవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథరుదాక్షవిక్రయపాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ దశవాపూర్వజొరాజ్ఞరుదాక్షాణాశతమెవవా ॥సహస్రందశసాహ స్రంసంపాద్యబహుయత్నతః ॥ తతొలొభాతురఃపశ్చాద్విక్రయెద్యదిధర్మ తః ॥ తస్యాన్యాయనిషృతినార్జాస్తిస్త్రిఃపరిక్రమణాచ్ఛుచిః ॥ అథవాకాస్తుకా గ్రెతు ప్రత్యహంస్నానమాచరెత్ ॥ మాసెనైవవిశుద్ధస్యా ద్యదన్యధాపతి తొభవెత్ ॥ ఏతత్సహస్రరుదాక్షవిక్రయవిషయం । అతఊర్ధ్వమృతుమా తెణి శుద్ధ్యతీత్యర్థః । ఏవంపద్మాక్షభదాక్షవిక్రయెపాయశ్చిత్తంవిచె నీయం । పుత్రజీవివిక్రయెపాజాపత్యంసూత్రం ॥ * । ఇతిహేమాద్రివిరచితె రుదాక్షవిక్రయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథసువర్ణవిక్రయపాయశ్చిత్తమా

—*సువర్ణవిక్రయ పాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ విష్ణుపురాణె ॥ శ్లో ॥ అష్టాపదంసువర్ణంచాప్యుతసాధారణంచవా ॥ వణిగ్భానందిజొధృత్వావిక్రయెత్పత్యహంముదా ।తస్యాన్యాయనిషృతినార్జా స్తిస్తెయినఃపాపసంకటాత్ ॥ అష్టసులొహమూశొధితంయత్సువర్ణంభాది రాంగారపద్మాతితదష్టాపదం । తత్సువర్ణంమధ్యమం సాధారణం । రూప కాదికమధమం ; ఏతెషాంవిక్రయేవిప్రస్తెయాభవతి । సువర్ణాదిపరిమాణం సువర్ణస్తెయప్రకరణెఽభిహితం ॥ —॥ కాత్యాయనః ॥ శ్లో ॥ ద్విజొ మాసంసువర్ణెన వర్తయేత్క్రీయవిక్రయైః ॥ సువర్ణఘాతీవిజ్ఞెయస్సర్వ ధర్మబహిష్కృతః । ఋతుత్రయెప్రవర్తెత సొమ్ఘశాలఇతీరితః ॥ వత్సరం యదివర్తెత సువర్ణస్తెయఉచ్యతె ॥ —॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ద్విజస్యా ష్టాపదెశుద్ధిర్హ్యసంచాంద్రాయణవ్రతాత్ ॥ సాధారణసువర్ణెతుపాజా పత్యంసమాచరెత్ ॥ రూపకెవ్యవహారెతుతప్తకృచ్ఛ్రముదీరితం । ఏతన్మాస

ద్విజాతీనాం ప్రాయశ్చిత్తం నిరూపితం। సంవత్సరం చ రౌద్యన్తుసువర్ణస్తేయినస్సమః ॥ సంవత్సరాదూర్ధ్వంస్తేయప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నమోసల్యం ॥*॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితెసువర్ణవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥*॥

—*రజతవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథరజతవిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ దశనిష్కంసమారభ్యశతనిష్కాంతమాదరాత్ । మధ్యమాభవముపాగస్యవిక్రయెద్రజతంద్విజః। స్వర్ణస్తేయసమంపాపమవాప్నోతినరాధిప ॥ —॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ శత నిష్కంసహస్రంవా ద్విజఃక్రీత్వావవర్తతే। తస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తి స్వర్ణస్తేయసమాదిహ । మాసంవాబుధుమాత్రంవా వర్తయేద్రజతక్రయీ। ప్రాజాపత్యంచతప్తంచ చాంద్రాయణమనుక్రమాత్ । మాసంరజతవ్యవహారెప్రాజాపత్యంప్రాయశ్చిత్తం । మాసద్వయేతప్తం ॥ సంవత్సరాదధశ్చాంద్రం । సంవత్సరాదూర్ధ్వంసువర్ణస్తేయిప్రాయశ్చిత్తవత్కుర్యాత్ ॥*॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె రజతవిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథతామ్రికాం

—*తామ్రికాంస్యాది విక్రయప్రాయశ్చిత్తమ్*—

స్యాదివిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ పరాశరః । శ్లో ॥ తామ్రంకాంస్యంద్విజఃక్రీత్వాత్రపుపిత్తళకంతథా । తానిపశ్చాద్విక్రయిత్వా మాసంవాబుధుమెవవా । నతస్యపునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన । — ॥ దెవస్వామీ॥ శ్లో॥ తామ్రంకాంస్యంపిత్తళకంత్రపుక్రీత్వాద్విజాధమః ॥ పలాదిదశపర్యంతం విక్రయేస్యదిసాపధీః ॥ నతస్యపునరావృత్తిస్తామిస్రాతీభవెచ్ఛివి ॥ ప్రాజాపత్యంశతపలె చాంద్రంస్యైవతతఃపరం । కాంస్యెత్రపుణిచైవిజ్ఞెయంప్రాయశ్చిత్తంవిశారదైః ॥ త్రపుపిత్తళయొశ్చైవప్రాజాపత్యంతువత్సరె ॥ తామ్రవిక్రయెకాంస్యవిక్రయెచప్రాజాపత్యంసంవత్సరాత్ప్రాగ్వెదితవ్యం।అతఊర్ధ్వంరజతస్తెయప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్ ॥ త్రపుపిత్తళవదయొవిక్రయెప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెతామ్రికాంస్యాదివిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశస్త్రాదివిక్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥

—*శస్త్రాదివిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ ఖడ్గంకుఠంధనుర్బాణం ఖెటంక్రీత్వాద్విజాధమః ॥ విక్రయేద్యది

తాత్పశ్చాద్గోరవనారకంవర్జయేత్ । తస్యాన్యానిషృణినాస్తి జన్మనిజా రుకొద్భవాత్ ॥ పశ్చాత్తాపమవాప్యాథయదిచ్ఛేచ్ఛుద్ధినూత్మనః ॥ పాత్రాపత్యంద్వయంచైవ నష్ట్వాసేవత్సరేస్మృతం । తతస్సంవత్సరాదూర్ధ్వంకారుకస్యసమోభవేత్ । — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ ధనుఃశతంతథాచఖడ్గంచఖటకంవాద్విజాథమః॥క్రీత్వావిక్రీయతేనయఃలోకోనహీయతే ॥ యదీచ్ఛేచ్ఛుద్ధిరుదితామనునాధర్మశాసినా । పాత్రాపత్యంతుషణ్మాసేతద్ద్వయంవత్సరేస్మృతం।తతఃపరంకారుకస్యాత్ప్రాయశ్చిత్తంనిరర్థకం॥*॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేశస్త్రాదివిక్రయపాత్రయశ్చిత్తం।*॥ అథగృహోపకరణవిక్రయపాత్రయశ్చిత్తమ్

—*గృహోపకరణవిక్రయపాత్రయశ్చిత్తమ్*—

త్తమూహ ॥ న్యాసః ॥ శ్లో ॥ ఊలూఖలంచముసలం దృషదంచోపలంతథా। పీఠంకుంచలినీంచైవతథాసంమార్జనీమపి ॥ తుషంకాష్ఠంచకారీషంగోమయంశూర్పమేవవా । విక్రయిత్వాద్విజోమోహాద్దృషలోకమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ తుషంకాష్ఠంచకారీషంగోమయంశూర్పమేవవా। సంమార్జనీంతథాపీఠంవేణుపాత్రంబృహచ్ఛిలం। ఊలూఖలంచముసలందృషదంచోపలంతథా । పూర్వజోయదివిక్రీయాత్పాత్రాపత్యంసమాచరేత్ । అబ్దైశాంద్రంతథాశుద్ధినాన్యథాశుద్ధిరీరితా ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే గృహోపకరణవిక్రయపాత్రయశ్చిత్తం ॥ * ॥అథకస్తూర్యాదివిక్రయ

—*కస్తూర్యాదివిక్రయ పాత్రయశ్చిత్తమ్*—

పాత్రయశ్చిత్తమూహ ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ కస్తూరీంకుంకుమంగంధంకర్పూరంనాగకేసరం । గోరోచనంగంధదారుముశీరంముస్తకంతథా । సంపాద్యపూర్వజోయస్తువిక్రయేత్సహిపాపభాక్ ॥ మహాంతంనరకంగత్వాజాయతేగంధమూషకః ॥ — ॥ జాతుకర్ణిః ॥ శ్లో ॥ గోరోచనంగంధదారుముశీరంముస్తకంతథా । కస్తూరీంకుంకుమంగంధం కర్పూరంనాగకేసరం। విక్రయేత్పూర్వజఃపాపీస్వధర్మమనుపర్తయన్ ।అనుభూయమహామిళంజాయతేగంధమూషకః ॥ తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థం పరాకంవత్సరేస్మృతం॥ తప్తంతతఃపరంజ్ఞేయ మేతత్కృత్వావిశుద్ధ్యతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే కస్తూర్యాదివిక్రయపాత్రయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథవస్త్రవిక్రయపాత్రయశ్చిత్త

—*వస్త్రవిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ కంబళంపట్టవస్త్రంచ కౌశేయంచిత్రవస్త్రకం ॥ సూక్ష్మతంతుకృతంవాసో విక్రయెత్పూర్వజఃక్రమాత్ ॥ — ॥ హారీతః ॥ శ్లో కంబళంపట్టవస్త్రంచ సూక్ష్మతంతుకృతంతథా । చిత్రవస్త్రంచకౌశేయం వి క్రయెద్యదిలోభతః ॥ ద్రవ్యాధిక్యేతుచాంద్రంస్యాద్వత్సరెతద్ద్వయంభవెత్ ॥ ద్రవ్యహీనెపరాకంస్యాచ్ఛ్యాత్మమూల్యేతుయావకం । సర్వత్రసంవత్సరా త్ప్రాగెవపాప్రాయశ్చిత్తంవెదితవ్యం । అతఊర్ధ్వంద్విరావృత్తిః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె వస్త్రవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథధర్మవిక్రయప్రా

—*ధర్మవిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ యమః ॥ శ్లో ॥ స్నానాదినిత్యకర్మాణిఇష్టాపూర్తాదికానిచ ॥ తటాకాగామకాసారనిర్మాణాదీనితాన్యపి ॥ కాశీప్రాప్తాదికానీహ తెషాంయోవిక్రయంచరెత్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ కాశీయాత్రాతటాకాదివననిర్మాణమెవచ । స్నానాదినిత్యకర్మాణిఇష్టాపూర్తాదికానిచ ॥ ఉపొషణవ్రతాదినిశ్రౌతస్మార్తాదికానిచ ॥ ఏతెషాంవిక్రయంకృత్వామాఘు స్నానపురస్సరం । సవిప్రొనరకంయాతిపునరావృత్తిమలభం । యదిచ్ఛె దాత్మనశ్శుద్ధింపశ్చాత్తాపసమన్వితః ॥ చాంద్రాయణత్రయంకృత్వాపునస్సం స్కారకృత్తథా । పంచగవ్యంతతఃపీత్వాశుద్ధమాప్నొతినైష్ఠికీం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె ధర్మవిక్రయపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశ్రుతిస్మృత్యాదివి

—*శ్రుతిస్మృత్యాదివిక్రయ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

క్రయప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ వసిష్ఠః ॥ శ్లో ॥ శ్రుతింస్మృతింధర్మశాస్త్రం పు రాణంజ్యొతిషంతథా । వైద్యంకావ్యంనాటకంచ ప్రబంధంస్వకృతంద్విజః । విక్రయెద్యదిపాపాత్మాపుస్తకంఫలకంచవా ॥ మహాంతంనరకంభుక్త్వా జా యతెసనిరక్షరః । — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ వైద్యంకావ్యంనాటకంచ ప్రబం ధంస్వకృతంద్విజః । శ్రుతింస్మృతింధర్మశాస్త్రంపురాణంజ్యొతిషంతథా ॥ పుస్తకంఫలకంవాపి తత్సాధనమథాపివా । విక్రయెద్యదిలొభాత్తొమహాం తంనరకంవ్రజెత్ ॥ పునర్భవముపాగమ్య వెదశాస్త్రవిహీనవాక్ ॥ యదీ చ్ఛెదాత్మనశ్శుద్ధింపశ్చాత్తాపపరాయణః ॥ చాంద్రాయణంపరాకంచకృత్వా

శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ఏతత్సక్కదాచరణవిషయం । అభ్యాసేద్విగుణం ॥*॥
ఇతి హేమాద్రివిరచితేశ్రుత్యాదివిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథనా

—*నామవిక్రయ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మవిక్రయప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ఆత్మనశ్చసుతస్యాపిదా
రాణాంభ్రాతురేవచ ॥ మాతుఃపితుర్వారాజేంద్రనామధేయంమహత్తరం।
విక్రయిత్వాద్విజోమోహా త్పశ్చాత్తైధనదాయినే ॥ ధనశబ్దఃక్షేత్రధాన్య
పశ్వారామాద్యుపలక్షణం । ఏతేషాంమధ్యేయద్యాతద్వాగృహీత్వాపూ
ర్వోక్తానాంసుతాదీనాంనామధేయంవిక్రయిత్వావిప్రోజీవేద్యది ॥ తదాసము
మహాపాతకితుల్యఇత్యర్థఃకి ॥ —॥తదేవాహ।కూర్మపురాణే ॥ శ్లో ॥ మా
తుఃపితుఃస్వసుర్వాపిఆత్మనశ్చసుతస్యవా।దారాణాంనామధేయంచవిక్రయి
త్వాధనంబహు ॥ ఆదాయజీవేద్యోవిప్రస్ససద్యఃపతితోభవేత్ ॥ తెనయా
నీహకర్మాణికృతానిమనుజాధిప । తానిసర్వాణికర్మాణి ధనదంప్రవిశంత్య
హో । తస్యాన్యానిషృతినాస్తి కాయకృచ్ఛ్రశతాదిహ । పునస్సంస్కార
పూతాస్యాశుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః । కాయకృచ్ఛ్రశతంకృత్వా పునస్సం
స్కారానంతరం శుద్ధోభవతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే నామవిక్రయ
ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథనానావస్తువిక్రయప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥ దెవలః

—*నానావస్తువిక్రయప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ కటకంభూషణంకాంచీతులాంస్థూణంచవైణవం । భాండానిచక
రండానిసిందూరంకజ్జళంతథా ॥ కంచుకంగంధపాత్రాణిసుధాంభూతించచం
దనం । ఏవంముఖానిపణ్యానికోక్త్వావైస్వకృతానివా । విక్రయెద్యదిలోభె
న సవిప్రోనరకంవ్రజెత్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ భూషణంకటకంకాంచీం
సిందూరంకజ్జళంతథా । కంచుకంగంధపాత్రాణిసుధాంభూతించచందనం।
భాండానిరజ్జుదారూణి స్వగృహోత్థానివైద్విజః । విక్రయిత్వాతదాదోష
మవాప్యనపునర్భవః ॥ పరాకంయావకంకృచ్ఛ్రంకృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ।
సంవత్సరాదూర్ధ్వంద్విగుణముక్తం । స్త్రీణాంతదర్ధం ॥ * ॥
ఇతిహేమాద్రినానావస్తువిక్రయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిర
చితెధర్మశాస్త్రెప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయెసంకలీకరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥

—*లవణకిరణేషునిక్షేపహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథలవణకిరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥సువర్ణరజతధాన్యకాంస్యతప్తపుపిత్త
ళహరణప్రాయశ్చిత్తంస్వర్ణస్తేయప్రకరణేభిహితం తత్తన్మానంచ ॥ —॥
అథనిక్షేపహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గార్గ్యఃశ్లో ॥ నిక్షేపంస్వగృ
హేక్షిప్తం పరకీయంననాంతరే । దేవాలాయేబహిర్దేశేస్థాపితంయత్రకు
త్రచా । బాహ్మణోద్వన్యలోభేన హ్యంజనాదిభిరౌపధైఃకృత్వానరక
మాప్నోతియావదాభూతసంప్లవం । తేనపిప్రాయదాజీవేద్దేవక్షిపితృకా
ర్యకృత్ ॥ సర్వంనిక్షేపదాతుశ్చ సంతతేశ్చనసంశయఃకృత్వా—॥నిక్షేపప్ర
మాణమాహ ॥ మహారాజవిజయే ॥ శ్లో ॥ రూపకాణాంహినవకంనిష్కద్వ
యముదాహృతం । నిష్కద్వయంవరాహస్యాత్సువర్ణంతచ్చతుష్టయం ॥
పలంసువర్ణాశ్చత్వారోవారస్యాత్తచ్చతుష్టయం । తచ్చత్వారింశత్తుభార
స్యాద్భవేజ్జాంభారముచ్యతే ॥ భారద్వయంమహాసూతిస్తద్ద్వయంనిఖనం
స్మృతం ॥ తచ్చత్వారిమహారాజనిక్షేపఃపరికీర్తితఃకృత్వా । నిక్షేపంతంద్విజోహృ
త్వాతత్ప్రమాణాత్పలితోభవేత్ । తత్పుత్రీచతదాస్థానోమాతరఃపితరఃస్త
థా । సర్వేతత్సుతజ్ఞేయాయేననిక్షేపితఃక్షితౌ । పునఃపత్యుపయేత్త
స్మైతేనసహిదోషభాక్ ॥సర్వాభావేతురాజ్ఞేవాదత్వాదోషైర్నలిప్యతే । అగ్నౌదగ్ధంజలేమగ్నం భూమౌనిపతితంచయత్ । తత్సర్వంపరలోకా
యద్యాతేనష్టంవినశ్యతి ॥ నిక్షేపహరణేవిప్రఃపతితస్యాన్నసంశయఃకృత్వా ॥ పు
నర్దత్వాతదాతస్మైసవిప్రశ్చాంద్రమాచరేత్ । అభావేతస్యహరణేచాం
ద్రాయణచతుష్టయం । తస్యాపనయనంభూయఃపంచగవ్యమనంతరం ॥
ద్విజశుద్ధోభవేదేవమన్యథాపాతకీభవేత్ । తదర్ధంరజతనిక్షేపే తామ్ర
కాంస్యేతదర్ధకం । తప్తపుపిత్తళయోఃపాదంనదేత్కృచ్ఛ్రంయథాక్రమం ।
రాజానిక్షేపహారీస్యాద్బ్రాహ్మణాద్ద్విగుణంచరేత్ । వైశ్యస్తురాజవత్కు
ర్యాచ్ఛూద్రోమాసల్యమాహరేత్ । తత్తత్స్త్రీణాంతదర్ధప్రమాణేనపా
యశ్చిత్తంవేదితవ్యం। తామ్రకాంస్యాదినిక్షేపహరణేరజతనిక్షేపప్రాయశ్చి
త్తార్ధం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే నిక్షేపహరణప్రాయశ్చిత్తం॥*॥

—*ధేనుహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథధేనుహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ । శ్లో ॥ ధేనుంద్విజోవారాజావాపరకీ

యాంయదాహరేత్ । గోహంతాసహివిజ్ఞేయో రాజాగోసవమాచరేత్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ ముఖజోబాహుజోవాపి హ్యాయుజఃపాదజోపివా ॥ నారీవాయదిమోహేన పారక్యంధేనుమాహరేత్ ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ శ్లో ॥ పావకేంబ్రాహ్మణోధేనుం హరేద్బాహుజపేవవా ॥ గోహంతాసహివిజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః॥ — ॥ నారదీయే । శ్లో ॥ కపిలాంసూయమానాంగాం హోమధేనుమథాపివా । విప్రోవారాజతనయోవా వణిగ్వాపాదజోపివా । హృత్వానరకమాప్నోతి రోగీస్యాత్పూర్వవత్తదా । చాంద్రాయణద్వయంప్రోక్తం కపిలాహరణేద్విజే ॥ చాంద్రంతుసూయమానాయాం హోమధేనౌషడబ్దకం । ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రరూపం షడబ్దమితరత్ర ॥ శ్లో ॥ రాజ్ఞస్తద్ద్విగుణంప్రోక్తమూరుజేతత్త్రియంస్మృతం ॥ పాదజేహస్తవిచ్ఛేదో నారీణామధ్వమచ్యతే ! విప్రాంగనాయూవిప్రప్రాయశ్చిత్తార్ధం । ఇతరాంగనానాం తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తార్ధం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే గోహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథవత్సహరణప్రాయశ్చిత్తం

—*వత్సహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ పూర్వజోహరతెవత్సం పారక్యంగోతనూద్భవం । మృత్వానరకమాసాద్య చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో పారక్యంధేనుజంవిప్రః ప్రాగండకమథాహరేత్ ॥ మహాంతంనరకంగత్వా జాయతె సజనంగమః । తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాజాపత్యంవిశోధనం ॥ ప్రాగండాత్స్తనాంతపర్యంతం హృత్వావైచాంద్రభక్షణం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథావత్సహారకః । రాజన్యవైశ్యస్త్రీశూద్రాణాం వత్సహరణెపూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తంవివెచనీయం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె వత్సహరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథానడుద్ధరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥

—*అనడుద్ధరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ యోహరెత్పారకంవిప్రో బలీవర్దంవిదన్నపి । సగత్వానరకంఘొరం జాయతెపూర్వవత్తదా ॥ — ॥ హారీతః ॥ శ్లో ॥ యోహరెత్పారకం విప్రో బలీవర్దంకృషీవలః ॥ యువానంబాలకంవాపి మృత్వానరకమశ్నుతె ॥ చిరంతత్రైవసంవిశ్య దివాకీర్త్యాభవెద్భువి । తస్యాన్యానిష్కృతినాస్తి

స్తి తప్తకృచ్ఛ్రద్వయాన్మృతే ॥ — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ విప్రాయఃపారకం రాజ బలీవర్దంతృషాతురః । యవానంవనమధ్యేవా రాజక్రోభేమహాభయె । హరెత్సనరకంభుక్త్వా భవెద్భూమాజనంగమః । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రద్వయంస్మృతం ।పాగండెకృచ్ఛ్రమాత్రంస్యాద్బాలెర్ధం మునిభిస్మృతం । తన్నారీణాంతదర్ధంస్యాత్బాహుజానాంద్విజాతివత్ ॥ ఊరుజస్యక్షత్రియవత్ప్రాయశ్చిత్తంవిశోధనం సర్వత్రపాదజస్యానడుద్ధరణే రాజ్ఞాశిక్షాకారయితవ్యా । రాజాపితద్విచార్యానడుద్ధరణెహస్తచ్ఛెదంపాగండెంగుళిద్వయచ్ఛెదం బాలవత్సహరణెంగుళిమాత్రచ్ఛెదంచకారయెత్ ॥ విప్రశ్చెత్తత్తద్వస్తుదాపయిత్వాతందశరూపకెణదండ్యాత్ ।తదాహమనుః॥ శ్లో ॥ బలీవర్దెకరచ్ఛెదః పాగండెచాంగుళిద్వయం । అంగుళింబాలహరణే దాపయిత్వాపునశ్చతాన్ । దశరూపకదండెన విప్రోదండ్యశ్చతెనవై । రాజానమూరుజంవాపి తదర్ధెనవిచారయన్నితి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితెఽనడుద్ధరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమహిషీహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ।

—*మహిషీహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

కణ్వః ॥ శ్లో ॥ మహిషీమాన్యజోలోభా త్పారక్యంపాపవత్సలః ॥ హరెత్సగత్వానరకం పునశ్చండాలజన్మవాన్ ॥ — ॥ దెవస్వామీ । శ్లో ॥యోహరేన్మహిషీం విప్రఃపరకీయాం ధనాతురః ॥ సగత్వానరకంఘొరం చండాలొభువిజాయతె ॥ తస్యాన్యానిషృతిర్నాస్తిగురుచాంద్రాయణాదృతె॥ చతుర్వింశతిమతె ॥ శ్లో ॥ యోహరేన్మహిషీం విప్రస్సవత్సాంక్షీరవర్ధినీం । అరణ్యేవాగృహెవాస నరకంయాతిదారుణం । చండాలజన్మసంపాప్యతిసృత్వాచంద్రతారకం । తస్యైవనిషృతిరియం గురుచాంద్రాయణంస్మృతం । పునర్దత్వాసపాపీయాన్వపనంచాంద్రభక్షణం । వపనంకృత్వాచాంద్రాయణంకుర్యాదిత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ రాజాతుమహిషీంహృత్వా తూరుజఃపాదజొపివా। పునర్దత్వాచరేచ్చాంద్రమన్యథాతప్తమాచరెత్ ।ఊరుజస్యపరాకస్సన్ హత్వాదజొయావకంచరెత్ । సర్వత్రపునర్దత్వా ఏకాహముపొష్యపంచగవ్యం పీత్వాశుద్ధిమాప్నొతి।తత్తత్ స్త్రీణాంతత్తదర్ధం యొజనీయం । పాదజస్యసర్వత్రజంతుస్తెయెహస్తచ్ఛెదాదికం యొజనీ

యం ।*॥ ఇతిమహిషీహరణపాల్యశ్చిత్తం॥ *॥అథమహిషహరణపాల్య

—*మహిషహరణ పాల్యశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ ॥ కాశ్యే ॥ శ్లో ॥ మహిషంయోద్విజోలోభా త్పారక్యంకృషి కర్మవా ॥ హరేత్సగత్వా నరకం పూర్వవజ్జాయతేభవి ॥ — ॥ నాగ రఖండె ॥ శ్లో ॥ పారక్యంమహిషంహృత్వా విప్రఃకృష్య ర్థమావరాత్ ॥ తస్యైవనరకేవాస స్తథాచండాల జన్మతా ॥ — ॥ కాశ్యపః ॥ శ్లో ॥ కృ ష్యర్థంభారవాహార్థం యోవిప్రోమహిషంహరేత్ । యమలోకముపా గమ్య పశ్చాచ్చండాల తాంవ్రజేత్ । వత్సపాగండతరుణ మహిషహరణె అనడుద్ధరణ పాల్యశ్చిత్తవత్సర్వం కుర్యాత్ । రాజ్ఞాదండశ్చవర్ణాది వివే కేనయోజనీయః ॥*॥ఇతి హేమాద్రివిరచి తెమహిషహరణపాల్యశ్చిత్తం॥*

—*గజహరణపాల్యశ్చిత్తమ్*—

అథగజహరణపాల్యశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ విప్రోగజంహరేత్సం గ దోషాత్పారక్యమాదరాత్ ॥ నవవర్షంభవేద్రక్షఃపిశాచోనిజ్ఞనేవనే॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రోగజహారీస్యా త్పరబొధాన్మ్లిమ్లుజైః ॥ నవవ ర్షంమహారణ్యే పిశాచొభవతిధ్రువం । — ॥ కణ్వః ॥ శ్లో ॥ రాజ్ఞోవ ణిక్పతెర్వాపి సంగదోషాన్మ్లిమ్లుచఃః ॥ హరెద్విప్రోయదిగజం సపిశాచత్వ మాప్నుయాత్ ॥ బాలెచాంద్రంమహాచాంద్రం పాగండెమదశంకితె ॥ చాంద్రాయణత్రయంకుర్యాన్మోంజీబంధంవిధానతః ॥ పునస్సంస్కారమి త్యర్థః । శ్లో ॥ తంగజంస్వామినెదత్వా తతశ్చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ రాజ్ఞాశిక్షాప్రకర్తవ్యా చొరేభ్యఃపాపభీరుణా । బాలెపాగండకైవేవ శ తనిష్కారణదండయెత్ । అశక్తారూపకశతం సహస్రంమదహస్తిని ॥ జీవ నంతస్యగృహ్ణీయాదత్యశక్తోద్విజొయది। విప్రపాల్యశ్చిత్తవదాచ్ఛాం । ఊ రుజానాంద్విగుణం । దండశ్చశూద్రస్యహస్తాదిచ్ఛెదః పూర్వవత్కర్తవ్యః స్త్రీణాంగజహరణాసంభవాత్పాల్యశ్చిత్తమపినోక్తం ॥ — ॥ ఇతిహే మాద్రివిరచి తె గజస్తైయపాల్యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాశ్వస్తైయపాల్యశ్చి

—*అశ్వస్తైయ పాల్యశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ । దెవలః ॥ శ్లో ॥ ఊత్తమాశ్వంద్విజొహృత్వా పారక్యంతరుణం

ముదా । యమలోకముపాగమ్య భవేత్పంగుర్భవద్దలే ॥ — ॥ హారీతః ॥ శ్లో ॥ ఉష్ట్రమాశ్వంజాతమాత్రం బడబాంబాలికామపి ॥ యోవిప్రస్సంగ దోషేణ హరేన్నరకమశ్నుతే । పునర్భవేన్మహాపాపీ పంగుస్సర్వాంగ సంధిషు । తస్యాన్యానిషృతినార్హస్తి ద్విచారంచాంద్రభక్షణాత్ ॥ — ॥ మాకండేయః ॥ శ్లో ॥ బడబాంజాతమాత్రంవా రాజయోగ్యంహయం ద్విజః ॥ అరణ్యేవాజిశాలాయాం చౌర్యబుద్ధ్యాజనైస్పృహ । హృత్వానరక మాసాద్య భవేత్పంగుర్భవద్దలే । తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థంప్రోక్తంచాంద్ర ద్వయంద్విజైః॥శిష్టాతురాజ్ఞాకర్తవ్యా పూర్వవజ్జాతిభేదతః ॥ భూభుగా దీనామశ్వహరణేవిప్రాయశ్చిత్తంద్విగుణం ॥దండంచరాజాకుర్యాజ్జాతిభె దెన ॥ * ॥ ఇతి హేమాదివిరచితెఅశ్వస్తెయపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథో

—*ఉష్ట్రస్తెయ పాయశ్చిత్తమ్*—

ష్ట్రస్తెయపాయశ్చిత్తమాహ । వామనః ॥ శ్లో ॥ క్రమెళకం హరేద్యస్తు విప్రోరాజ్ఞధనాతురః । నరకంననమాసాన్యజాయతె వక్రజానుకః ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ రాజ్ఞఃపరేషా ముష్ట్రంయో హరేద్విప్రోధనాతురః ॥ నపవనరకంగత్వా వక్రజంఘోభవెన్భవి ॥ — ॥ రాజవిజయె ॥ శ్లో ॥ అ రణ్యెరాజసదనె విప్రోహృత్వాక్రమెళకం । నతస్యపునరావృత్తిర్నరకాద్ది ర్ఘజంఘుకః ॥ భువంపాప్య భవేదితిశేషః ॥ శ్లో ॥ పాయశ్చిత్తమిదం ప్రోక్తంమహాపాతకనాశనం । బాల్యెభాగండకెతప్తం కామాచ్చాంద్రము చ్యతె । రాజ్ఞాశిష్టాప్రకర్తవ్యా పూర్వవద్వర్ణభెదతః । పాయశ్చిత్తమ పి పూర్వవద్వెదితవ్యం । * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె ఉష్ట్రస్తెయపాయ శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథఖరస్తెయపాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥

—*ఖరస్తెయపాయశ్చిత్తమ్*—

యోహరేత్ఖరంవిప్రః పారక్యంధనకామ్యయా। సంగదోషాత్స్వయం వాపి మృగచండాలమాదరాత్ । యమలోకముపాగమ్య హీనజాతిర్భవేద్భువి। మాకండేయః ॥ శ్లో ॥ ఖరంహృత్వా ద్విజోమోహా త్వారక్యంగృహమ ధ్యగతః ॥ వనెవాసంగదోషెణ నరకంయాతిదారుణం । హీనజాతిర్భవేత్ప శ్చాన్నిషృతిఃకథితోత్తమైః। బాలెపాగండకెరాజ్ఞ కాయకృచ్ఛ్రంసమా

చరేత్ । తరుణేతప్తకృచ్ఛ్రేంస్యా త్తస్యపాపవిశుద్ధయె ॥ రాజ్ఞాదండ్యస్తు పాపీయాన్ దాపయిత్వా పునఃఖరం । విప్రేతు దశరూప్యంస్యాద్రాజ్ఞివింశతిమేవచ ॥ ఊరుజేపతథాపోక్తం పాదజేహస్తఖండనం । తత్తత్ స్త్రీణామేవముద్దక్రమెణయోజనీయం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఖరహరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాజబస్తహరణ పాపీయశ్చిత్తమాహ మార్కండే

— * అజబస్తస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

యః ॥ — ॥ శ్లో ॥ అజంబస్తం ద్విజోహృత్వా పారక్యం మదగర్వితః। మహతీం యాతనాం భుక్త్వా భవేత్సానుర్భవస్థలె ॥ — ॥ జాతూకర్ణ్యః ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోమదగర్వేణ పారక్యం బస్తమెషకం । హృత్వేతి శేషః ॥ తీవ్రాంచయాతనాంభుక్త్వా హింసకోజాయతేభువి ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ అజంబస్తంగృహారణ్యే పారక్యం గర్వితోద్విజః । ముషిత్వా నరకంగత్వా హింసకోభువిజాయతె ॥ తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నాప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ । స్త్రీణామర్ధంతతోరాజ్ఞాంవిప్రవత్సర్వమీరితం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె అజబస్తహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథారణ్యమృగహరణప్రాయశ్చిత్తమా

— * ఆరణ్యకమృగహరణప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

హ ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ వ్యాఘ్రంవరాహంభల్లూకమెణీంకృష్ణమృగంతథా। రాజ్ఞాంక్రీడార్థమానీతం హృత్వావిప్రః కథంభవేత్ । ప్రాజాపత్యం దుష్టమృగె హరిణ్యాంతప్తముచ్యతె ॥ చాంద్రంకృష్ణమృగెపోక్తంప్రాయశ్చిత్తం విశోధనం ॥ — ॥ బోధాయనః ॥ — ॥ శ్లో ॥ రాజ్ఞాక్రీడార్థమానీతా నారణ్యాన్ దుష్టచారిణః । వ్యాఘ్రంపరాహంభల్లూకమెణీంకృష్ణమృగంద్విజః ॥ హృత్వానరకమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తేనశుధ్యతి । వ్యాఘ్రెవరాహె భల్లూకె ప్రాజాపత్యంవిశోధనం ॥ హరిణ్యాం తప్తకృచ్ఛ్రంస్యాచ్చాంద్రం కృష్ణమృగెద్విజః । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరీరితా ॥ గవయె శరభె ఖడ్గెప్రాజాపత్యంహి పూర్వవత్ ॥ రాజ్ఞాం స్తేయెపకర్తవ్య మెవమెవవిశుద్ధయె ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె ఆరణ్యదుష్టమృగహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * అథ గార్హ్య పక్షిమృగహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ । — ॥ దేవ

— * గ్రామ్యపక్షిమృగహరణప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

లః ॥ శ్లో ॥ మయూరంసారసంచైవ కపోతంజాలపాదకం । శుకంచాషం బలాకంచ శింశుమారంచకచ్ఛపం । ఏతెష్వన్యతమంహ్మత్వా ద్వాదశాహమభూజనం । — ॥ పరాశరః ॥ శ్లో ॥టిట్టిభంచకన్వాకంచహంసంకారండవంతథా ॥ శుకంచాషంబలాకంచ శింశుమారంచకిచ్ఛపం ॥ మయూరంసారసంచైవ కపోతంజాలపాదకం । ఏతెష్వన్యతమంహృత్వా ద్వాదశాహమభూజనం ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ మకరంనక్రులంకాకం వరాహంమూషకంతథా । మార్జారంనకులంసర్పం భారద్వాజంకపింతథా ॥ డెరికాంచటకంశ్వానం హృత్వాన్యైవెకుక్కుటంతథా ॥ సౌపర్ణగృధ్రశ్యేనాంశ్చ శివాంకంకంసగాలకం॥కృచ్ఛ్రాన్నిర్ధమాచరెద్విద్వాన్జ్ఞాత్వాతద్విగుణించరెత్ । పల్లీంచసరటంరక్తపుచ్ఛకంబహుపాదకం । జ్ఞాత్వాహృత్వాద్విజఃకుర్యాద్ద్వాదశాహమభూజనం ।అజ్ఞానాద్ధింసయిత్వా షడాత్రంస్యాదభూజనం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె గాన్యమృగహరణ పాన్యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ భూమిహరణపాన్యశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥

—*భూమిహరణపాన్యశ్చిత్తమ్*—

స్వదత్తాంపరదత్తాంవాయొహరెతవసుంధరాం । షష్టింవర్షసహస్రాణి విష్ఠాయాంజాయతెకృమిః ॥ ఏకైవభగినీలోకెసర్వెషామెవభూభుజాం । నభూమ్యానకరగాహ్యా విప్రదత్తావసుంధరా ॥ కరగాహ్యెతితస్యాముత్పన్నధనాహరణం ॥ — ॥ దెవస్వామీ ॥ శ్లో ॥ గామశ్వాక్షెత్రమాత్రంవాకెదారంభూమిమెవవా । విపాధీనంహరెద్రాజా యమలోకముపాగతః॥ పశ్చాద్భవముపాగమ్య కృమిరాశిభవెన్మలె ॥ — ॥ మహొనారదీయె ॥ శ్లో ॥ క్షెత్రంగాన్యమంతటాకంవా వనంకెదారమెవవా । భూమింవావిప్రదత్తాంయొరాజావాప్రభుమాత్రకః । హరెత్సనరకంపాప్య కీటస్సన్మలమధ్యతః ॥ తస్యైషానిష్కృతిర్బ్రహ్మహాపాతకశొధినీ । క్షెత్రంహృత్వాషడబ్దంస్యాద్గాన్యమెచాందాయణంస్మృతం ।తటాకెతద్ద్వయంపొక్తం వనెనైవతథాచరెత్ । కెదారెతప్తకృచ్ఛ్రంస్యాద్భూమ్యాంచాంద్రత్రయంస్మృతం । ఏతదెకవారవిషయం । బహువారెతద్విగుణం । పత్న్యబ్జఫలస్వీక

రణేబ్రహ్మహత్యాపాప్రాయశ్చిత్తమర్హతీతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే భూహరణపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథస్వదత్తాపహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ॥

—*స్వదత్తాపహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

దేవలః ॥ శ్లో ॥ భూమించ్ఛేత్రంధనంధాన్యం వస్త్రంకన్యాంవిభూషణం। పాలగ్రామంచలింగంచ గృహంశయ్యాంమహోన్నతిం । పూర్వందత్వా ద్విజేభ్యశ్చపశ్చాల్లోభపరాయణః ॥ స్వయంహృత్వామహద్ఘోరం రౌరవంనరకంవ్రజేత్ ॥ —* మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పాలగ్రామంచలింగంచ ధేనుంశయ్యాంమహోన్నతిం । భూమించ్ఛేత్రంధనంధాన్యం వస్త్రంకన్యాంవి భూషణం ॥ మహిషీంవాగృహంవాపి హ్యనడ్వాహంద్విజాతయే ॥ పుణ్య కాలేన్వయందత్వా పశ్చాద్యదితదాహరేత్ । రౌరవంనరకంఘోరం స యాతిసుమహాభయం । తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నా మహాపాతకనాశినీ । పున ర్దత్వాథతద్వస్తుపశ్చాత్తాపపరాయణః ॥ పాజాపత్యద్వయంకృత్వాశుద్ధి మాప్నోతిమానవః । అదత్వా తానివస్తూనిభుక్త్వాయదిసపాపధీః । చాంద్రా యణద్వయంపోక్తమథవాభూపరిక్రమః ॥ భూపతిర్విప్రవర్యాద్వి గుణంశుద్ధిహేతవే ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే స్వదత్తాపహరణపాప్రాయశ్చి త్తం ॥ * ॥ అథరత్నహరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ । దేవలః ॥ శ్లో ॥ ము

—*రత్నహరణ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

క్తాప్రవాళంవైడూర్యం వజ్రంనీలంతథైవచ । పద్మరాగంమరకతం పుష్య రాగమతఃపరం। ఏతానిరత్నజాతాని విపాప్రాయదిముహ్యలాత్ ॥ ప్రత్య క్షంవాథచౌర్యాద్వాసపాపీనరకంవ్రజేత్ । పశ్చాద్భవముపాగమ్యకురూ పీజాయతేతదా ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ మాక్తికంపుష్యరాగంచ వజ్రంవైడూర్యమేవచ। ప్రవాళంపద్మరాగంచ గారుత్మతమతఃపరం । ఇం ద్రనీలంమహావజ్రం ద్విజోయఃపాపమోహితః ॥ పారక్యంయదిచౌర్యేణము హ్యేత్సనరకంవ్రజేత్ । పశ్చాద్భవముపాగమ్య భవేత్కృత్సితజన్మవాన్ ॥ ఋ తుత్వయేపరాకస్స్యాత్ షణ్ణాంసేచాంద్రముచ్యతే ॥ ప్రత్యక్షంహరణేవిప్రో హ్యాబ్దేపాతిత్యమర్హతి ।సంవత్సరంప్రత్యక్షం రత్నస్తేయేపతితపాప్రాయశ్చిత్తం కృత్వాశుద్ధ్యతి । ఏకద్వబహురత్నస్తేయేపతితపాప్రాయశ్చిత్తంసంవత్సరాంతే

వేదితవ్యం ॥ * । ఇతి హేమాద్రివిరచితే రత్నస్తేయప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥

—*బాలహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథబాలహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ నారదః ॥ శ్లో ॥ బాలంహరేద్ద్విజోవైవాత్వారక్యంద్రవ్యలోభవాత్ । సచండాలసమోజ్ఞేయస్సర్వకర్మసుగర్హితః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణంక్షత్రియంబాలం వైశ్యంశూద్రమథాపివా । నతస్యనిష్కృతిర్దృష్టామునిభిస్సత్యవాదిభిః ॥—॥ గాలవః॥శ్లో॥ పూర్వజంక్షత్రియంబాలం వైశ్యంపాదజమేవవా । సర్వాలంకారసంయుక్తం హృత్వాతత్రకథంభవేత్ । సవిప్రోభ్రూణహంతాస్యాద్భవేచ్చండాలజన్మవాత్ । తస్యేవనిష్కృతిరియంసర్వాఘఘనికృంతనీ। బాలంతంస్వామినెదత్వాపశ్చాత్తాపసమన్వితః । బ్రాహ్మణేతప్తకృచ్ఛ్రంస్యాత్ప్రాకంక్షత్రియెస్మృతం । వైశ్యేచయావకంప్రోక్తంపాదజెవపనంస్మృతం।ఏతత్పునర్దానవిషయం । అదత్వాచెద్విశేషమాహ ॥ —॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ అదత్వాస్వామినెబాలం చాండ్రంవిప్రెప్రచోదితం । క్షత్రియెతప్తకృచ్ఛ్రంస్యాద్వైశ్యెపారాకమీరితం ॥ పాదజెపంచగవ్యంచ వపనంచశిరోరుహాం । క్షత్రియవైశ్యయోఃపారక్య బాలహరణేవిప్రోక్తప్రాయశ్చిత్తాద్ద్విగుణం । శూద్రస్యహస్తచ్ఛెదః । భూషణాపహరణె పాదచ్ఛెదశ్చ ॥ । ఏతత్స్త్రీణామర్థముక్తం ॥ *॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెబాలహరణప్రాయశ్చిత్తం॥ * ॥ అథ

—*కన్యాహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

కన్యాహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ । మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ కన్యాంసురూపిణీంవిప్రో భూషణైర్భూషితాంసతీం । చోరబుద్ధ్యాహరెత్వాపీనరకంయాతిదారుణం । తదంతెభవమాసాద్యభిల్లరూపీసజాయతె ॥ —॥ గాలవః ॥ శ్లో॥ విప్రాయఃకన్యకారత్నం సర్వభూషణభూషితం । విప్రజంబాహుజాజ్ఞాతం పాదజాద్వావిశెషతః ॥ ముషిత్వాదుష్టసంగెన పరవాక్యానుసారతః । నతస్యనరకాద్ముక్తిఃపునరాగమనంభవెత్ । కథంచిద్భవమాపాద్యజాయతెభిల్లజన్మవాత్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ శ్లో । పూర్వజఃకులజాంకన్యాంపితొగెహవివర్ధినీం । హృత్వాకామాతురొనిత్యంనతస్యపునరుద్భవః । చండాలజన్మసంప్రాప్య బ్రహ్మహావశ్వసన్నృప ॥ దత్వాతాం

స్వామినేపశ్చాచ్ఛుద్ధశ్చాంద్రాయణవ్రతాత్ । అదత్త్వాపునరన్యేనాం సపశ్చాత్తాపవాన్ద్విజః ॥ మహాచాంద్రాయణంకృత్వా పంచగవ్యమనంతరం । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాగతిరస్తిహి ॥ రాజకన్యాహరేకాయం తప్తంవిట్మూత్రకన్యయోః ॥ హరేహరణఇత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ రాజావిప్రసుతాదానే ద్విగుణంవిప్రచోదితాత్ । వైశ్యోవిప్రసుతాంహృత్వా రాజవస్తునిచోదితం ॥ శూద్రోహరేద్విప్రకన్యాం కారీషపథమర్హతి ॥ తత్తత్స్త్రీణామపిభర్తృపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ కన్యాహరణ పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ నారీహరణ పాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో

—*నారీహరణపాయశ్చిత్తమ్*—

విప్రస్యతీంస్వకులజాంవిప్ర పత్నీంహరేద్యది॥ బోధయిత్వాసువాతాభి రుతపాపథియాబలాత్ । తస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తికారీషదహనాదృతే॥—మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ అనంగీకారిణీంసాధ్వీం విప్రపత్నీంద్విజఃఖలః ॥ బోధయిత్వాసువాతాభిశ్శపేరబుద్ధ్యాహరేద్యది। రాజాతందండయేత్పశ్చాత్కారీషదహనాదిభిః॥—॥ గాలవః॥ శ్లో ॥అనంగీకారిణీంవిప్రపత్నీంసాధ్వీం ద్విజోహరేత్ । సంసగ్గే వృషణచ్ఛేదస్స్వభావేన తదర్షణే ॥ కేశనంవపనంకృత్వా తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంచరేత్ ॥ రహస్యేనాముపాగృహ్ణ్ణాంచాంద్రాయణమథాచరేత్ ॥ ఏతత్సకృద్విషయం ॥ అభ్యాసేద్విగుణం ॥ అత్యంతాభ్యాసేకారీషవధ ఏవనాన్యత్ । — ॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ క్షత్రియోవైశ్యజాతిర్వాబలాద్బ్రాహ్మణసుందరీం ॥ ముషిత్వారౌరవంయాతి వధఃకారీషవహ్నినా ॥ ఏవంచేచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి మానల్యంపాదజైస్మృసం । విప్రస్యక్షత్రియవైశ్యనారీహరణే చాంద్రద్వయం । చాంద్రంశూద్రాంగనాహరణే పాయశ్చిత్తంవిశోధనం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేనారీహరణపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథపురుషహరణ పాయశ్చిత్తమాహ ॥ పరాశరః ॥ శ్లో ॥

—*పురుషహరణపాయశ్చిత్తమ్*—

విప్రోహరేత్పరంమర్త్యం మున్మత్తంమంత్రభేషజైః ॥ దేశాద్దేశాంతరంగత్వా సవిప్రోనరకంవ్రజేత్ ॥ —। జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ విప్రఃపరంనరంహృత్వా భార్యమయిత్వాషధాదిభిః । దేశాద్దేశంగతఃపశ్చాద్దత్వాతంపునరాదరాత్ । కుర్యాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రం మనూదితం ॥ అనపత్యిత్వా

తంమూఢశ్చాందాయణమథాచరేత్ ॥ విప్రస్తు క్షత్రియంవైశ్యం హృ
త్వామంత్రవిధానతః । పునర్దత్వాపరాకంస్యాదన్యథాచాంద్రమీరితం ।
క్షత్రియవైశ్యయోర్బాహ్మణహరణేవిప్రాద్ద్విగుణంవ్రతం ॥ శూద్రస్య
మూసల్యం । తత్స్త్రీణామర్ధం వేదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే
పురుషహరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ వైశ్యాహరణ ప్రాయశ్చిత్తమా

—*వైశ్యాహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ భోగానక్తస్తుయోవైశ్యాం విప్రఃపాప పరాయణః॥
రమేత్తాంయదిదుష్టాత్మామహోంతంనరకంవ్రజేత్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥
వైశ్యాంవిప్రస్తుతీంత్యక్త్వాస్వభార్యాంమన్యతేతురః । ఔషధైర్బహుభిర్మూ
ల్యైర్వంచయిత్వాహరేద్యది । సమహాపాపమాసాద్యషండోభూయాద్భు
వస్థలే ॥ తస్యైవ నిష్కృతిర్నాస్తిజ్ఞాత్వాయదిహరేదిమాం । — ॥ జా
బాలిః ॥ శ్లో ॥ వైశ్యాంహరేద్యదావిప్రోవంచయిత్వౌషధైర్బలాత్ ॥ రా
జ్ఞాదండ్యశ్శతందూష్యం రతిస్తస్యనచేద్భవేత్ ॥ తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థంమహా
సాంతపనంస్మృతం ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తంహరణమాత్రేవివేచనీయం । త
త్రతస్యరతిర్యదితస్య విశేషమాహ । — ॥ అంగిరాః ॥ శ్లో ॥ వైశ్యా
యాంహరణేరాజన్ మహాసాంతపనంవిదుః ॥ తత్రైవరమమాణస్య చాం
ద్రంశుద్ధిప్రదంతదా ॥ క్షత్రియేద్విగుణంప్రోక్తం వణిక్క్షత్రియవచ్చరేత్ ॥
శూద్రోదండ్యశ్శతంరూప్యం విప్రోభ్యాసే పతిష్యతి । విప్రోవైశ్యాంహృ
త్వా తత్రక్రీడా సక్తశ్చేత్సంవత్సరాదూర్ధ్వంపతితోభవతి। అన్యత్స్పష్టం॥
ఇతిహేమాద్రివిరచితే వైశ్యాహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథదాసీహరణ

—*దాసీహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ దాసీంకామాతురోయస్తు
పూర్వజో ధర్మముత్సృజ్య । హరేత్సనరకస్థాయీ యావదాభూతసంప్ల
వం । — । జాతుకర్ణిః । శ్లో ॥ విప్రోలోభాతురోదాసీంస్వధర్మంసంప
రిత్యజ్య ॥ వంచయిత్వౌషధైర్వాక్యైర్హరేద్యదిసపాపధీః ॥ మృత్వానర
కమాసాద్యభవేద్భువినిరింద్రియః ॥ — ॥ చతుస్త్రింశన్మతే । శ్లో ॥ యది
విప్రోహరేద్దాసీం వంచయిత్వౌషధైర్బలాత్ ॥ సగచ్ఛేన్నరకంఘోరంకా

లసూత్రం సుదారుణం ॥ దాసీహర్తుర్వేశ్యాహర్తుర్బ్రహ్మస్వాపహర్తుశ్చ
త్తముక్తం । తత్సర్వస్వహరణం భోగంపిచార్యకుర్యాత్ । రాజన్య వైశ్య
యోఃపూర్వవముక్తం । శూద్రస్యచతత్ స్త్రీణాంచదాసీహరణేతత్తద
ర్ధమానెనవేదితవ్యం । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే దాసీహరణపాయ
శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ శయ్యాహరణపాయశ్చిత్తమాహ । గౌతమః ॥ శ్లో॥

—*శయ్యాహరణపాయశ్చిత్తమ్*—

విప్రశ్చక్షత్రియోవైశ్యః పారక్యంతల్పమాహరేత్ ॥ సోపస్కరంమహా
మూల్యం సఖట్వంభోగలోలుపః । యమలోకముపాగమ్య అంగారశయనం
వ్రజేత్ ॥ తతోభువముపాగమ్య పృష్ఠదేశేవ్రణీభవేత్ ।— ॥ దేవలః॥శ్లో॥
బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్య స్తల్పంసోపస్కరం హరేత్ ॥ మహాధనం సఖ
ట్వంచ చోరబుద్ధ్యాబలాదిహ । సోంతెకృతాంత వశగోవ్రజెదంగారతల్ప
తాం । నతస్యపునరావృత్తిఃపృష్ఠవ్రణభయాదిహ॥ — ॥ మాకఁండెయః।
శ్లో ॥ త్రయోవర్ణాస్స్వధర్మాదీ త్యక్త్వాతల్పంమహాధనం । సోపస్కరం
హరేయస్తె యమలోకేసుదారుణం। అంగారశయనంగత్వా పశ్చాత్పృష్ఠ
వ్రణాభవేత్ ॥ భవేయురిత్యర్థఃకి ॥ శ్లో ॥ తెషాందోషవినాశాయ ప్రాయశ్చి
త్తంప్రజాపతిః ॥ ప్రాహచాంద్రంపరాకంచతప్తంచైవయథాక్రమం । తత్త
త్ స్త్రీణాంతదర్ధంస్యాచ్ఛూద్రందండ్యాచ్చపూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రిశయ్యాహరణపాయశ్చిత్తం ॥*॥అథ యానహరణపాయశ్చిత్తమాహ

—*యానహరణపాయశ్చిత్తమ్*—

గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ఆందోళికాంయదావిప్ర శ్చతురంతంవిశెషతః । మనుష్య
వాహ్యంయానంచ దారుచిత్రపిభూషితం । హృత్వాపాపధియాపాపీ నర
కం యాతి దారుణం । సవైభువ ముపాగమ్య వక్రవాఁపృష్ఠదెశతః ॥—
పరాశరః ॥ శ్లో ॥ యానమాందోళికాదీన్వా పారక్యంభోగతృష్ణయా ॥
విపోహృత్వామహద్దుఃఖమనుభూయ భువస్థలె । పృష్ఠదెశెసదావక్రీ జా
యతెవణిగహిఁతః ॥ తస్యదోషవిముక్త్యర్థంప్రాజాపత్యంసమాచరెత్ ॥
పతత్పునర్దానవిషయం । అదత్వా పాజాపత్యద్వయం వేదితవ్యం । క్ష
త్రియవైశ్యయోరేవమెవ । శూద్రస్తుతద్ద్విగుణంస్వామినెదాపయిత్వా శత

ర్ధూ ప్యేణదండ్యుః ॥ తత్తత్ స్త్రీణాంతత్తద్ధ్యంయథాక్రమంవేదితవ్యం ।
ఇతి హేమాద్రివిరచితే యానహరణపాఠ్యమశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథోపానద్ధర

—*ఉపానద్ధరణపాఠ్యశ్చిత్తమ్*—

ణేప్రాయశ్చిత్తమాహ । దెవలః ॥ శ్లో ॥ ఉపానత్పాదుకెరాజ్ఞపారక్ష్యె
యోహరేద్ద్విజఃి॥ సచండాలసమోభూత్వా కంటకాస్తరణంవ్రజెత్ ।—
యమః ॥ శ్లో ॥ ఉపానత్పాదుకెయస్తుపరకీయెద్విజొహరేత్ । కంటకాస్తర
ణంగత్వా పాదశూలీభవేచ్ఛ్వవి । — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రఃపాపము
జ్ఞాత్వాఉపానత్పాదుకెహరేత్ ॥ యమలోకముపాగమ్య శయనంకంట
కొపరి । భజెదితి శెషః ॥ శ్లో ॥ సతుదెహవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యంసమాచ
రేత్ । ఏతదదాతృవిషయం ॥ దత్వాపంచగవ్యభక్షణం ॥ క్షత్రియాదీనా
మెనం । తత్తత్ స్త్రీణాం పూర్వవదర్ధం । * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె ఉ
పానద్ధరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ *॥ అథఛత్రహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః

—*ఛత్రహరణప్రాయ శ్చిత్తమ్*—

శ్లో ॥ ఛత్రంద్విజొ హరేద్యస్తుమహాతపనివారణం । యమప్రీతి కరంపుణ్యం
సర్వసౌఖ్యప్రదాయకం ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ పారక్యం పుణ్య
దంసర్వసౌఖ్యదాయిమహాధనం । తద్విహొ్యదిముష్ణాతిహ్యనాథారోభవే
ద్భువి । — । శివరహస్యె ॥ శ్లో ॥ మహామూల్యంమహాసౌఖ్యప్రదంన్యా
ణాం ద్విజొహరేత్ ॥ ఛత్రముష్ణహరంపుణ్యం నరకంయాతిదారుణం॥
అనాథారోభవేద్భువా సర్వజంతు విగర్హితః ॥ తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నా
భూపతె లొకపావనీ ॥ వస్త్రైవృతెపఠాకస్యా ర్కెతకీపర్ణసంవృతే।
యావకంతాళపత్రైశ్చ నిర్మితెరాజనల్లభ । పంచగవ్యంపిబెత్పశ్చా త్పున
ర్దత్వాతుతద్ధనం।అదానె ద్విగుణంప్రొక్తం క్షత్రియాణామిదంవ్రతం । త
త్తత్ స్త్రీణామిదంజ్ఞెయం ప్రాయశ్చిత్తం విశొధనం । * ॥ ఇతిహేమాద్రి
విరచితెఛత్రహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ *॥ అథచామరహరణపాఠ్యశ్చిత్తమా

—*చామరహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ గౌతమః । శ్లో ॥ చామరంసర్వభూతానాం దెవానామపితుష్టిదం॥
రాజయొగ్యం హరేద్విప్రస్తద్యొగచ్ఛెద్వ్యమాలయం ॥ — ॥ దెవలః॥శ్లో

చామరం సర్వభూతానాం దేవానాం భూపతేరపి । రాజచిహ్నం హరేద్వ
ప్రస్సద్యోభవతీనారకీ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ భూపతీనాంచ దే
వానాం నృణాంతాపాపహారియత్ ।చామరం హరతేవిప్రస్సద్యోయమపు
రం వ్రజేత్ ॥ దేవానాం హరణే చాంద్రంపాప్రాజాపత్యంచభూపతేః । భూ
తానాంహరణేసద్యో యావకం వ్రతమాచరేత్ ॥ ఏతత్పక్ష్యగ్వణవిష
యం ॥ అన్యథా ద్విగుణంసర్వేషాం వర్ణానాం స్త్రీణామపి । చిన్నసంగత
వ్యజనహరణెపి ప్రాయశ్చిత్తమేవం కర్తవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే
చామరహరణప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ పుష్పహరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ

— * పుష్పహరణ పాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

వసిష్ఠః ॥ శ్లో ॥ ఆరామె పుష్పహర్తాయోహ దేవపూజార్థకల్పితే । యా
వంత్యవైప్రపుష్పాణి సుగంధీనిమహాంత్యపి ॥ తావద్వర్షసహస్రాణి య
మలోకం సమశ్నుతె ॥ పునర్భూమిగతఃపాపీ జాయతె వక్రనాసికః ॥ —
హారీతః ॥ శ్లో ॥ పారక్యాని ప్రసూనాని యోహరేద్భిప్రవల్లభాః । మహాం
తం నరకం గత్వా జాయతె రంధ్రనాసికః ॥ — మహారాజవిజయె ॥ శ్లో
పుష్పజాలంహి పారక్యం దేవపూజార్థమాదరాత్ । సుగంధికరవీరాదిహృ
త్వావిప్రస్సపాపభాక్ ॥ పాప్రాయశ్చిత్తమిదం ప్రొక్తం పారాశర్యఋణా
ధునా ॥ దేవదివ్యాపహరణె చాంద్రం వత్సరసేవనాత్ । పరాకం బ్రహ్మ
నిహ్తణే కాయం క్షత్రియవైశ్యయోహ ॥ క్షత్రియవైశ్యనిర్మాణె ఆరామె
పాజాపత్యమిత్యర్థః ॥ క్షత్రియవైశ్యయోహ స్త్రీణామపి పూర్వవద్యోజ
నీయం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె పుష్పహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అ

— * ఫలహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

థ ఫలహరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ । దెవలః ॥ శ్లో ॥ కదళీంమాతులుంగంచ
నారికేళంచ పానసం । దాక్షాఖర్జూరజంబీర చూతజంబూఫలానిచ ॥
హృత్వావిప్రస్తు పారక్యం భుక్త్వానరకమశ్నుతె । పునర్భవముపాగమ్య ఫల
హీనోథజాయతె ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ఫలాని వివిధానీహ దెవప్రీతి
కరాణివై । ముష్ణాతియోద్విజోలోభాన్నరకేవాసమశ్నుతె ॥ భువస్థలము
పాగమ్య ఫలహీనోనృథాభవెత్ । — ॥ రాజవిజయె ॥ శ్లో ॥ నానావిధం

ఫలం ఽపరీ పరకీయం మనోహరం । తత్ప్రహృత్వా మహాపాపీ నరకేవాస మశ్నుతే ॥ ఫలహీనోభవేల్లోకే తస్మాత్తేయం నకారయేత్ । ఋతుత్రయో పగాకంస్యా ద్వత్సరేచాంద్రముచ్యతే ॥ పంచగవ్యం పునఃపేయం నాన్యథా మునిచోదితం । క్షత్రియవైశ్యయోరేతద్ద్విగుణం ॥ తత్తత్ స్త్రీణాం పూర్వ వద్విజ్ఞేయం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఫలహరణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥*॥

— * కందాది హరణప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ కందాదిహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ సూరణం శృంగిబేరంచ హరిద్రాం మూలకం తథా । అన్యానిమూలవస్తూని దేవయోగ్యానియానిచ ॥ విప్రోముషిత్వా లోభేన తేనయద్యత్సమాచరేత్ । తత్సర్వం స్వామినఃప్రోక్తం దోషవానిహజాయతే ॥ — ॥ హారీతః ॥ శ్లో ॥ సూరణం శృంగిబేరంచ హరిద్రాం మూలకం తథా । అన్యానిమూలవస్తూని పారక్యానిద్విజోయది ॥ హరేన్నరకమాప్నోతి పాపయోనిషు జాయతే ।— మారుఁండేయః ॥ శ్లో ॥ సూరణం శృంగిబేరంచ హరిద్రం మూలకంతథా । మస్తామన్యాని మూలానివిప్రోముష్ణాతికామతః । అల్పప్రమేద్విజస్తేయా దోషబాహుళ్యమాప్నుయాత్ ॥ పలద్వయం యదిభవేత్పారక్యం మూలకం హృతం । తత్పునస్స్వామినెదత్వా జపేదష్టోత్తరం శతం ॥ దశాది శతపర్యంతమూలద్రవ్యాపహారవాన్ । అనత్వా స్వామినస్తేయీ అయుతం జపమాచరేత్ ॥ తతశ్శుద్ధోద్విజోలోకే హ్యన్యథాపాపభాగ్భవేత్ ॥— తథాహాపస్తంబః ॥ ఏధోదకమూలపుష్పఫలగంధగ్రాహీ చోరఇతి వాచా బాధ్యతఇతి ॥ ఏతదేకవారమల్పస్తేయవిషయం ॥ తతోధికేతూక్తప్రాయ శ్చిత్తమేవ ॥ క్షత్రియవైశ్యయోఃపూర్వవద్వేదితవ్యం ॥ స్త్రీణామర్ధార్ధ న్యాయేన యోజనీయం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే మూలహరణప్రా యశ్చిత్తమ్ ॥*॥ అథ కోశహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ అ

— * కోశహరణప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

లాబుం ఘృతకోశంచ వృంతాకం శిగ్రుజం తథా । పటోలం కారపల్లీంచ కూశ్మాండం చూతసంభవం ॥ తథైవతింత్రిణీకోశం కపిత్థం కదళీంతథా । ఏవమాదీని కోశాని హృత్వా పాపమవాప్నుయాత్ ॥ ఉపోష్యగ్రజనీమేకాం

స్వగృహ్యోక్తవిధానతః। మహావ్యాహృతిభిర్హోమః పంచగవ్యం పిబేత్తదా ॥ ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి అభ్యాసే ద్విగుణం చరేత్ । ఏతదల్పకోశహరణవిషయం।బహుకోశహరణేద్విగుణం ప్రాయశ్చిత్తం।స్త్రీణాంతదర్ధం॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే కోశహరణప్రాయశ్చిత్తం । * ॥ అథశౌకహరణ

—*శౌకహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ ఉపొదకాద్యదిశాకానిఅరణ్యగ్రామజాన్యపి । నానానామానిశాకాని నానావర్ణాని-పూర్వజః ॥ యదాలోభాదపహరేన్మహాశోకమవాప్నుయాత్ । భారమాత్రెమహాపాప మితరెస్వల్పపాపభాక్ ॥ గౌతమః ॥— ॥ శ్లో ॥శాకాని బహురూపాణి నానానామానివర్ణతః।నానావిధానిచహరన్మహాశోకమవాప్నుయాత్ ॥ భారమాత్రె మహాపాపమితరెశోకభాగ్భవేత్ ॥ ప్రాజాపత్యంభారమాత్రె పంచగవ్యమథాల్పకె॥బహువారెతుచాంద్రంస్యాద్వత్సరెవిప్రహొభవెత్ ॥స్త్రీణాంరాజన్యవైశ్యయొస్సర్వత్రపూర్వొక్తంవెదితవ్యం । ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె శాకహరణప్రాయశ్చిత్తం। * ॥అథపణ్ణహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥మా

—*పణ్ణహరణప్రాయశ్చిత్తం*—

కణ్ణెయః ॥ శ్లో ॥ కదళీమధుపణ్ణాని తాంబూలీనామథాపివా । పరకీయానిపణ్ణానిపలాశానివిశెషతః ॥ గ్రామ్యారణ్యైరణ్యజానీహ విప్రొహృత్వాతు పాతకీ ॥— ॥ మహారాజవిజయె ॥ శ్లో ॥ పరకీయానిపణ్ణాని గ్రామ్యారణ్యైరణ్యజాన్యపి । కదళీమధుపణ్ణాని తాంబూలీనాంవిశెషతః అన్యాని పణ్ణజాలాని విప్రొహృత్వాభవెచ్ఛలః ॥ భారమాత్రెపరాకం స్యాద్వత్సరం స్తెయసంభవె । ఇతరెపంచగవ్యంస్యా త్ప్రాజాపత్యంతువత్సరె । స్త్రీబాలాదీనాం పూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తం । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె పణ్ణహరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథెంధనాది హరణప్రాయశ్చిత్త

—*ఇంధనాదిహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ । దెవలః ॥ శ్లో ॥ ఇంధనందారుకాష్ఠంవాసమిధొదభ్రసంచయాన్ । స్రుక్స్రువాదీనిపాత్రాని యజ్ఞసాధనహెతవె । యూపస్తంభంచారణింవా పరకీయంద్విజొహరెత్ ॥ సగత్వానరకంఘొరం కృమిస్సమిధపూరితః ॥

తస్యనిష్కృతి రుత్పన్నా మహాపాప ప్రణాశినీ ॥ ఇత్థంసంగ్రహణే రాజన్ శతమష్టో త్తరంజపేత్ ॥సుక్సువాదిషుపాత్రాకమరణ్యాంతప్తమీరితం॥యూ పస్తంభేషుచాంద్రంస్యా దింధనే గవ్యభక్షణం । దర్భేషుభారమాత్రేషు ప్రాజాపత్యంవిధీయతే। స్త్రీదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివి రచితే ఇంధనాదిహరణప్రాయశ్చిత్తం। * ॥అథజలహరణ పాయశ్చిత్తమా

—*జలహరణపాయశ్చిత్తమ్*—

హ । మనుః ॥ శ్లో ॥ పరకీయంజలంవిప్రః కేదారార్థం హరేద్యది ॥ఆరా మపోషణార్థాయహ్యథవాశాకవృద్ధయే । సపవ నరకంగత్వా మండూకో జాయతే భువి । — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ ఆరామ పోషణార్థంవా కేదా రార్థంజలంహరేత్ ॥ పరకీయం ద్విజోయస్తు తస్యైవనరకే స్థితిః ॥ తదం తేభువమాసాద్య మండూకోజాయతే మహా ॥తస్యదోషోపశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తముదీరితం। ఏకేహ్నిశత గాయత్రీ మాసేతద్దశధాస్మృతం ॥ వత్సరేత్వయుతం ప్రోక్తం తతఊర్ధ్వం ననిష్కృతిః । తృషార్తోయది విప్రాయం తావన్మాత్రంహరేద్యది । పీత్వాపశ్చాద్విచార్యాథ శతంనామ త్రయంజపేత్ ॥ స్త్రీదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితేజ లహరణపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ భక్ష్యభోజ్యహరణ ప్రాయశ్చిత్తమా

—*భక్ష్యభోజ్యహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ । దేవలః । శ్లో ॥ అపూపంమాషసంభూతం తథామూర్ణసముద్భవం ।గో ధూమానాంవికారాణి భక్ష్యాణివివిధానిచ । సంయావంపరమాన్నంచచి త్రాన్నానిరుచీనిచ । చోష్యంలేహ్యంచపేయంచచిత్రశాకానియానిచ ।ప రకీయం ద్విజో మోహా జ్జిహ్వాచాపల్యతోహరేత్ । తస్యైవజిహ్వాపతతియ మలూకేసుదారుణే । సపశ్చాద్భవమాసాద్య వాయసస్యాన్నసంశయః ॥ జాబాలిః। శ్లో ॥ గోధూమసంభవంచైవ తథామాషోద్భవంరుచి । ముద్గసం భవమన్యచ్చ తథాక్షీరసముద్భవం । సంయావం పరమాన్నంచచిత్రాన్నా నిరుచీనిచ । పిష్టరూపాణి యావంతి తథాఫలసముద్భవం । తైలపక్వంక్షీ రపక్వం గుడపక్వంతథైవచ ॥ చోష్యంలేహ్యంచపేయంచ చిత్రశాకాని యానిచ । పరకీయానియోవిప్రోజిహ్వాచాపల్యాద్ధరేత్ ॥ తస్యైవజి

హ్వోచ్చిన్నాస్యాద్యమదూతైర్భయంకరైః । తదంతే భువమాసాద్య వాయస త్వమవాప్నుయాత్ ॥ తస్యైవ నిష్కృతిరియం కథితామునిపుంగవైః । భ క్ష్యాపహరణెకుర్యాత్సంపూర్ణెచపరాకకం ॥ అల్పెశతంసహస్రించజపెన్ని యమపూర్వకం । గాయత్రీమితి శేషః ॥ శ్లో ॥ అన్నస్తెయించ చితాగ్నె సంపూర్ణెతప్తమూచరెత్ । పెయెచోష్యెచలెహ్యేచ సంపూర్ణెయావ కంచరెత్ । ఏతైశ్శుద్ధిమవాప్నొతి పునర్దత్వాస్మ రెద్ధరిం ॥ స్త్రీదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె భక్ష్యభోజ్యహరణపాయశ్చి

—*రుదాక్షక్రమకహరణ పాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమ్ ॥ అథరుదాక్షక్రమకహరణపాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ రుదాక్షొక్రమకాన్మొహాత్పరకీయాద్విజొహరెత్ । సద్యఏవద్విజ న్మాసొ శివదొహిపజాయతె ॥ మహాంతంనరకంగత్వా జాయతెభువిపె టకః ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ క్రమకానుతరుదాక్షొ పరకీ యాద్విజాధమః । క్రయవిక్రయ లొభెనహరెద్యది భువస్థలె । సద్యఏవ మహాపాపీయమలొకం సమశ్నుతే । పశ్చాచ్చుభ్వి సపాపీయొ జాయతెపి టకాకృతిః । పాయశ్చిత్తమిదంబ్రహ్మపారాశర్యెణ భాషితం । శతామూ ర్ధ్వంతురుదాక్షొహృత్వాచాంద్రద్వయంచరెత్ । శతెపరాకమల్పెతు గాయతీజపమాచరెత్ । శతాదూర్ధ్వంసహస్రాంతం క్రమకంయొహరె ద్విజః । పాజాపత్యంచ చాంద్రంచ యొజయెత్పయధాక్రమం ॥ అతఊ ర్ధ్వంమహాపాపీ నిష్కృతిర్నైవవిద్యతె ॥ స్త్రీదీనాంపూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇ తి హేమాద్రివిరచితె రుదాక్షక్రమకహరణ పాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ

—*గుడహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

గుడహరణపాయశ్చిత్తమాహ । మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ గుడమల్పంతు భారంవా పారక్యంయొద్విజొహరెత్ । నతస్యపునరావృత్తిర్యమలొకా త్కదాచన । తసంతె భువమాసాద్య జాయతె మధువృక్షకః ॥ — ॥ పరా శరః ॥ శ్లో ॥ యొవిపొక్షిన లొభెన పరకీయం గుడంహరెత్ । అల్పంవా భారమాత్రంవా సవిపొనరకంవ్రజెత్ । భువిస్థావరతామెత్యతిష్ఠత్యాచంద్ర తారకం । భాగప్రమాణంపూర్వముక్తమ్ । శ్లో ॥ అల్పెగుడెపరాకంస్యా

ర్ధాభ్ధరెచాంద్రముదాహృతం ॥ ఏవంవైవత్సరాదూర్ధ్వంపతితస్యాన్నసంశ
యః ॥ స్త్రీణ్యాదీనాంపూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెగుడస్తెయపా
—*క్షీరహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథక్షీరహరణ పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో
పారక్యమగ్నిహోత్రార్థ మానీతంక్షీరముత్తమమ్। ద్విజాతిద్రవ్యలొభెనము
షిత్వాపాప మశ్నుతె ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ పారక్యమగ్నిహోత్రార్థ
మానీతంతు ద్విజొబలాత్ । ముషిత్వాపాప బాహుళ్య మనుభూయభవస్థ
లె । పశుహీనొభవెత్సొపీ కృతంకర్మమహత్క్రర్ । ప్రాయశ్చిత్తమిదంకృ
త్వా శుద్ధొభవతి నిశ్చయః ॥ ఉపోష్యరజనీమెకాంపరెహ్యుర్గొజలంపిబెత్ ॥
ఏతదెకవారవిషయమ్ । అభ్యాసెద్విగుణం । వత్సరాంతెచాంద్రాయణం।
స్త్రీణ్యాదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెక్షీరహరణపాప్రాయశ్చి
—*దధ్యాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తం ॥ * ॥ అథ దధ్యాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ।
దధితక్రంమధుద్రవ్యం పారక్యంఘృతమెవవా । నవనీతం ద్విజొహృత్వా నర
కంయాతిదారుణం ॥ పునర్భవముపాగమ్యపాషాణత్వమవాప్నుయాత్ ।
॥—॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ పారక్యందధితక్రంవా నవనీతంఘృతంమధు ॥ దెవ
తార్థంద్విజార్థంవా పిత్రర్థంవాగృహెస్థితం । ద్విజొలొభాత్తురొయస్తు
హరెత్తచ్చొరలీలయా । మహాంతం నరకంగత్వా భువిపాషాణవద్భవం॥ ఏ
కవారేణశజపెత్క్రెదధ్నిద్విజొత్తమః ॥ నవనీతెమధుద్రవ్యె శతమష్టొత్త
రంజపెత్ । ద్వివారేతు సహస్రంస్యాద్బహువారెయుతంస్మృతం ॥—॥
ఘృతెవిశెషమాహ ॥ శ్లో ॥ పలద్వయెసహస్రంస్యాదయుతంశతసంఖ్యయా।
శతాదూర్ధ్వంమహాదెవ్యా లక్షమాత్రెణశుద్ధ్యతి । సంవత్సరాదూర్ధ్వం ప
తిత ప్రాయశ్చిత్తమ్ । స్త్రీణ్యాదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచి
తె దధ్యాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథత్రికటుకహరణ పాప్రాయశ్చి
—*త్రికటుకహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥మిరీచింపిప్పలీంశుంఠీంసర్వరొగహరంపరం ॥ స
ర్వపాపహరందెవి పారక్యంయొహరెద్ద్విజః ॥ నతస్యపునరావృత్తి ర్యమలొ

క్తాత్కదాచన । జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ మరీచింపిప్పలీంశుంఠీంసర్వరోగహరంపరం । సర్వపాపహరంపుణ్యమపవర్గఫలప్రదం । ముషిత్వానోభవేత్పాపీ మహాంతంనరకంవ్రజేత్ ॥ పలద్వయెపరాకంస్యాత్ప్రాజాపత్యందశాత్మకే । శతేపలేచచాంద్రంస్యాత్సహస్రేస్తెయభాగ్భవేత్ । త్రికటుకపలసహస్రస్తెయె సువర్ణస్తెయపాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి। స్తాన్యాదీనాంపూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె త్రికటుక హరణ పాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ *॥

—*రసౌషధహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథరసౌషధహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ మారఁ-ండెయః ॥ శ్లో। పూణ్ణచందోద్రిదయంనైవవసంత కుసుమాకరం । ఆనందభైరవంనైవ మృగాంకం రాజపూర్వకం। భూపతించాగ్నిపుత్రంచ స్వర్ణభస్మతథైవచ । జ్వరాంకుశంవిదాహంచ తదాగ్రహణివాటకం । అన్యాన్యౌషధజాలాని శంభువీర్యోద్భవానిచ । గంధకం పార్వతీబీజం సింధూరం హరితాలకం । అభ్రకంతాళకంనైవ కుసుమంచాశ్మసంభవం ॥ లాక్షాతైలంచాశ్వగంధంమాక్షాండకఘృతంతథా । చించాది లెహనంనైవ పిప్పల్యాదిఘృతంతథా । ఏతెష్వన్యతమంహృత్వాద్విజశ్చండాలతాంవ్రజేత్ । ఏతెషురసౌషధేషుమధ్యెపకంవావిప్రొహరేత్తస్యపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో। రసౌషధానియోహృత్వాద్విజః పాపంవిదన్నపి । స్తెయదోషోపశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తమిదీరితం । ప్రాజాపత్యంనిషఁమాత్రెస్వర్ణమాత్రెవిధించరెత్ । పలమాత్రెభువిక్రాంతిం ద్విపలెపతితొభవెత్ ॥ భువనిక్రాంతిం భూప్రదక్షిణం । ఘృతాదిషుస్తాన్యాదీనామెవంవెదితవ్యం ॥ *। ఇతి హేమాద్రివిరచితె రసౌషధహరణ

—*గృహోపకరణహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

పాప్రాయశ్చిత్తమ్ । * ॥ అథగృహోపకరణ హరణ పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ముసలం దృషదంనైవ హ్యుపలంచాప్యులూఖలం । ఘుర ట్టంవెణుపాత్రంచ శూర్పంచామ తథైనచ । బృహత్పలంచ నిశ్రెణింమృన్మయంభాండమెవచ। దారుపాత్రంకుందళినీంయోహరేద్ద్విజనాయకః। తస్యాన్యానిషృతిర్నాస్తి పునస్సంసారకర్మణాం ॥ పునస్సంసారఋతి పటగర్భప్రకరః ॥ తదాహ దెవలః ॥ శ్లో ॥ యత్రయత్రపునఃకర్మమనిభిఃపరికీర్తితం॥

తత్రైవపటగర్భస్యాస్వీకరజాహోమఏవచ ॥ బ్రహ్మోపదేశోగాయత్రీ పంచగవ్యమతఃపరం । పాంహిత్రయోదశంచైవపునస్సంస్కారఉచ్యతే॥—॥ తదాహమనుః । శ్లో ॥ మునిభిర్యత్రచోక్తస్యాత్పునస్సంస్కారఆదరాత్ । పటగర్భవిధానేన తత్రతత్రైవకారయేత్ । యజ్ఞోపవీతద్వితయం గాయత్రీదానమేవచ । బ్రహ్మోపదేశోవిహితఃపంచగవ్యమనంతరం । ద్రౌపాసనం ప్రకర్తవ్యం పునఃకర్మనివృత్తయే । యత్రయత్రపునఃకర్మేతిషోడశ మహోదానేషూక్తం ।తత్రతత్ర తద్దానప్రతిగ్రహేపటగర్భవిధానేన సర్వంకుర్యాత్ ॥ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే గృహోపకరణ హరణిప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥*॥

—*శస్త్రాదిహరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథశస్త్రాదిహరణప్రాయశ్చిత్త మాహ । దేవలః । శ్లో ॥ కుంతంఖడ్గంచపరశుంభిండివాలంధనుస్తథా । శస్త్రంఖనిత్రమునలంచక్రంఖేటకసంజ్ఞితం । తూణీరంభిండివాలంచ గదాంచక్రంతథైవచ । కుంతంఖడ్గంచపరశుంశంకుంశల్యంధనుస్తథా । ఏతానిశస్త్రజాలాని హింసాహేతూనియోద్విజః । హరేన్నరక మాప్నోతి కారుకోభువిజాయతే ॥ ఏతద్దోషోపశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ । ప్రాజాపత్యంవిదిత్వాతుహ్యజ్ఞానాద్యామకం చరేత్ । పశ్చాద్ధిపంచగవ్యస్యప్రాశనంవిధిపూర్వకం । తత్తత్కృత్వాద్విజఃశుద్ధఃక్షత్రియోపియదాహరేత్ । విప్రస్యద్విగుణంకుర్యాత్ క్షత్రియఃపాపశాంతయే । స్త్రీణామర్ధంవెదితవ్యం । * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే శస్త్రాదిహరణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథమార్గనిరోధప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః । శ్లో ॥ యోవిప్రఃపతితైస్సార్ధమరణ్యేవార్గమధ్యగతః। నస్త్రీధాన్యంధనంతామ్రపాత్రాదిక మథాహరేత్ । యమలోకంసగత్వాతు కాలసూత్రమవాప్నుయాత్ । తదంతేభువమాసాద్య భిల్లజాతిత్వమాప్నుయాత్ ।—॥ మార్కండేయః॥శ్లో॥విప్రోమరిష్యుశ్చైస్సార్ధమరణ్యేవార్గరోధకృత్ ; వస్త్రంధాన్యం ధనంతామ్రపాత్రాదిక మథాహరేత్ ॥ సవిప్రోయమలూకేతు మహద్భయమవాప్నుచ । భువమాసాద్యపాపాత్మాభిల్లజాతికిప్రజాయతే । తస్యదోషోపశాంత్యర్థంప్రాయశ్చిత్తమిదంస్మృతం। ఏకత్రదివసేరా

జక ప్రాజాపత్యముదీరితం । మాసెచాంద్రమృతౌస్రోక్తమమహోచాండమునీశ్వరైః । వత్సరాంతే మునిశ్రేష్ఠ సువర్ణస్తేయమాప్నుయాత్ ॥ వత్సరాంతేసువర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి । క్షత్రియాదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే మాగ్నినిరోధపాప్రాయశ్చిత్తమ్ । * ॥

—*తటాకాదిహరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథతటాకాదిహరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ తటాకకూపకాసారవనంక్షేత్రంద్విజోహరేత్ ॥బలాద్వాచౌర్యరూపెణహీనమాత్మ్యే నవానృప । తస్యైన్యానివృతిర్నాస్తియమలోకాత్ప్రదాచన । తదంతెభువమాసాద్య జాయతెకుక్షిరోగవాన్ ॥ — ॥ మాత్స్యే ॥ శ్లో । వనంతటాకం కూపంవా కాసారంక్షెత్రమెవవా । పారక్యంయోద్విజోలోభాన్మ శ్లో తిద్రవ్యలోభతః ॥హీనమాత్మ్యెనచౌర్యెణ బలాద్వా గ్రామణీతయా । నతస్యపునరావృత్తిర్యమలోకాద్భయంకరాత్ ॥ తతోభవముపాగమ్య కుక్షిరోగీప్రజాయతె । తస్యవైనివృతిరియం మునిభిఃపరికీర్తితా ॥ తప్తంసకృద్ద్విజోహృత్వా పరాకంవత్సరెస్మృతం । అతఊర్ధ్వం శృణుష్వెదం స్వర్ణస్తేయాతికథ్యతే ॥ సంవత్సరాదూర్ధ్వం స్తేయపాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా శుద్ధ్యతీతి తాత్పర్యం ॥ క్షత్రియాదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె తటాకాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * అథ పరిదానప్రతిగ్రహప్రాయ

— * పరిదానప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

శ్చిత్తమాహ — ! దెవలః ॥ శ్లో ॥ గ్రామణీఃప్రాడ్వివాకశ్చ రాజద్వారె పురోహితః । మంత్రీరాజగృహెరాజ్ఞ సర్వాధ్యక్షత్వమాగతః॥ ప్రజాభ్యఃకార్యసిద్ధ్యర్థం మూల్యంభాగాహ్రతఃక్రమాత్ । యోహరెత్పతతంపాపీస వైనరకమశ్నుతె । — ॥మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ మంత్రీరాజగృహెతాత రాజద్వారెపురోహితః । గ్రామణీఃప్రాడ్వివాకశ్చ గయాశ్రాద్ధీమక్రమాత్ ॥ ప్రజాభ్యో మూల్యహారీయస్తాసాంకార్యాభివృద్ధయె । సఏవ నరకస్థాయీ యావదాభూతసంప్లవం ॥ తదంతే భువమాసాద్య మార్జారత్వమవాప్నుయాత్ । — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ రాజ్ఞో భారసముద్వాహీప్రాడ్వివాకఃపురోహితః । గ్రామణీర్గ్రామమధ్యేయశ్చత్వారఃపాపభాగినఃకి

ప్రజాభ్యోధనమాదాయదద్యాద్దానాదికంద్విజః॥ నరకస్థానమాసాద్యమా
ర్జారోజాయతేభువి । పాదంప్రతిగృహీతృభ్యస్తదర్ధంతత్పురోహితః ॥ గ్రా
మణీస్సకలంపాపం మంతీకార్యానుసాధనే । తత్సాపం సకలంప్రాప్య య
మకూపే నిమజ్జతి ॥ గయాక్షేత్రాదిషుస్థిత్వా దర్శనార్థం ధనంహరేత్ । దా
తుస్సర్వాణిపాపాని తస్మాణాదాప్నుయాత్ఫలం ॥ ఏకవారేతుచాంద్రంస్యా
ద్రాజద్వారేపురోహితే । మహాచాంద్రం ద్వివారేతు త్రివారేస్వర్ణహార్య
సౌ ॥ ప్రాడ్వివాకస్య కథితా నిష్కృతిః పాపహారిణీ । రూపకే పంచగవ్యం
స్యాత్పాదజాపత్యంతు నిష్కకే ॥ స్వర్ణనూతేతుచాంద్రం స్యాత్తతో నాస్తి
హ నిష్కృతిః।పూర్వోక్తాశ్చత్వారస్తేతస్తత్పాదయశ్చిత్తంపరిశోధ్యకృత్వా
శుద్ధిమాప్నుయుః॥వర్షాదూర్ధ్వంపతితావపతిత ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశు
ద్ధిమాప్నుయుః ॥నోచేదశుద్ధాః । ధాన్యవస్త్రాదిగ్రహణేప్యేవమేవార్ధపాద
కర్మేణ యోజనీయం ॥ క్షత్రియాదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రివిరచితే పరిదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కూటసాక్షిప్రా

— * కూటసాక్షిపాదయశ్చిత్తమ్ * —

యశ్చిత్తమాహ । దేవలః ॥ — ॥ శ్లో ॥ వ్యవహారేచకలహే పాదయశ్చి
త్తాదికర్మసు । కూటసాక్ష్యం ద్రవ్యలోభాద్యోవిప్రోవదతేనృప ॥ తస్యపుత్రా
శ్చపౌత్రాశ్చ తదా నాశమవాప్నుయుః । యమలోకముపాగమ్యహ్యనుభూ
య మహద్భయం ॥ పునర్భవముపాగమ్య పుత్రహీనోహిజాయతే । —
మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ వ్యవహారేచ కలహే పాదయశ్చిత్తాదికర్మసు । ధ
నం గృహీత్వా యోవిప్రః కూటసాక్ష్యం వదేచ్ఛలః ॥ తస్యైవ పుత్రపౌత్రాశ్చ
తదా నష్టత్వమాప్నుయుః । యమలోకముపాగమ్య నిష్పుత్రత్వమవాప్ను
యాత్ ॥ తస్య దేహవిశుద్ధ్యర్థం మహాచాంద్రముదీరితం । ద్విజవాదేఽనృ
తముక్త్వా మహాచాంద్రం పాదయశ్చిత్తం ॥ ధర్మశాస్త్రేష్వనృతముక్త్వా
పాదజాపత్యం ఇతరత్రకాయకృచ్ఛ్రం ॥ — తదాహ మనుః ॥ శ్లో ॥ ద్విజవా
దేఽనృతేమహాచాంద్రం ధర్మశాస్త్రేతదర్ధతః । ఇతరేషు వివాదేషు కాయకృ
చ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥ అనృతే తప్తకృచ్ఛ్రంస్యాత్సౌవర్ణం పాదజైస్మృతం।
అథవారూపకశతం రాజాతం దండయేత్సుధీః ॥ * ఇతి హేమాద్రివిరచితే కూ

— * పుస్తకాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

టసాక్షిప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ పుస్తకాదిహరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ— దేవలః ॥ శ్లో ॥ పుస్తకం ఫలకం సూత్రం లేఖ్యం బంధనమేవవా । అపాహరేద్ద్విజోయస్తు సమహాపాపమాప్నుయాత్ ॥ భువం లోకముపాగమ్యమూకో భవితుమర్హతి । — ॥ మహానారదీయే ॥ శ్లో ॥ లేఖ్యం సూత్రం బంధనంవా పుస్తకం ఫలకం తథా । హరేద్యస్తు ద్విజోలూభీ నరకం యాతిదారుణం ॥ భూలోకం సముపాగమ్య మహామూకో భవేదిహ । తత్తద్ద్రవ్యం పునర్దత్వా పశ్చాత్తాపసమన్వితః ॥ ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్రంతదాదేహవిశుద్ధయే । ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతినాన్యథా శుద్ధిరిష్యతఇతి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే పుస్తకాది హరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ సాలగ్రామాదిహరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ సాలగ్రామం శైవలింగం ప్రతిమాం చక్రపాణినః । ఘంటాముపస్కరం విప్రోయోహరేత్పాతకోత్తమః ॥ దేవద్రోహీసవిజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః । మృత్వా నరకమాప్నోతి జాయతే భువి జారవాక్ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ సాలగ్రామం శైవలింగం ప్రతిమాం చక్రపాణినః । ఘంటాముపస్కరం విప్రోయోహరేత్పాపబుద్ధిమాన్ ॥ నరకం దారుణం గత్వా జాయతే భువి జారవాక్ । తస్యైవనిష్కృతిరియం కథితామునిపుంగవైః ॥ సాలగ్రామేతుచాంద్రంస్యాచ్ఛివలింగే తథైవచ । రత్నలింగే మహాచాంద్రం ప్రతిమాయాం తథైవచ ॥ ప్రాజాపత్యం చక్రపాణావితరేషు తథైవచ । ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాగతిరస్తిహి ॥ స్త్రీణామర్ధం । క్షత్రియాదీనాం పూర్వవత్ ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే సాలగ్రామాదిహరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ ఇత్యే

— * అపాత్రీకరణేషు చండాలీగమనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

తన్మవినీకరణపాప్రాయశ్చిత్తం॥ * ॥ అథాపాత్రీకరణపాప్రాయశ్చిత్తమాహ।— దేవలః ॥ శ్లో ॥ చండాలీం బ్రాహ్మణోగత్వా పంచబాణాతురస్స్మకృత్ । తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి కారీషదహనాదృతే ॥ ఏతదజ్ఞానాత్సకృద్గమనవిషయం । తదాహ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోయస్తు చం

డాలీమజ్ఞానాద్రంధ్రమున్మనాః । గత్వా తత్ర మహాత్మాపం కృత్వా తత్ర వ
ధ్రోఽగ్నితః ॥ అగ్నితప్తతి కారీషపథః । చండాలీగమనే హేతుమాహ।—
కామాతురాణాం ॥ శ్లో ॥ కుచౌ ముఖం విశాలంచ పృష్ఠం దృష్టిశ్శిరోరు
హాః । ఏతాస్వలాసాంశ్చండాల్యాదృష్ట్వా తత్రప్రవర్తతే ॥ అతస్తద్ధర్మ
నం భాషాం వర్జయంతి మహాజనాః । — మాత్స్య ॥ శ్లో ॥ ద్విజోయఃప్ర
త్యహం పాపీ చండాలీం మనసా స్మరన్ । గమిష్యామీతిచధియా స్మృత్వా
పూర్వాన్ తదుద్భవాన్ ॥ విలాసానితి శేషః ॥ సకృత్స్మరణమాత్రేణ మ
హాంతు నరకంవ్రజేత్ । — ॥ గమనే విశేషమాహ ॥ భారద్వాజః ॥శ్లో
చండాల్యా గమనం కుర్యాంగమిష్యామితదాలయం । ఇతియోమనసిస్థాప్య
గమనాయోపచక్రమే ॥ పదేపదే బ్రహ్మహత్యా పాపమేవ సమశ్నుతే । య
మలోకేమహత్కష్టమనువాప్నోతి మహద్భయం ॥ — ॥ యమదండప్రకార
మాహ ॥ మహారాజవిజయే ॥ శ్లో ॥ ఛినత్తిపాదౌగమనే జిహ్వాచ్ఛేదశ్చభా
షణే । ఆలింగనేహృదశ్ఛేదః కరయోఃకుచపీడనే ॥ చుంబనేదంతఘాత
స్యాత్ పుంసగేశిశ్నమోక్షణం ॥ ఏవంపరోక్షేకురుతేయమోనాస్త్యత్ర
సంశయః । — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ దినమేకంతుచండాలీం గత్వావిప్ర
స్స్వగృహాలయం ॥ సర్వేషాంస్పర్శనంకృత్వాపాపంమనసిగూహయేత్ ॥ తే
సర్వేసమతాంయాతా దినమేకంరిరంసునా ॥ తేనైవసహసంసర్గమవాప్య
గృహవాసినః ॥ ఆప్నుయుస్తత్పుమంపాపంవిచార్యాతుప్రవర్తయేత్ ॥ మా
సమేకంమహాపాపీ గృహేసంకరకృత్సదా ॥ ఏతైర్జనైర్బహిష్కార్యో
యదాజ్ఞాతోమహాజనైః । తద్గృహస్థాయదాగామేజ్ఞాత్వాసంసర్గమా
ప్నుయుః ॥ గ్రామస్థైస్తైజనాస్సర్వే యదాజ్ఞాతాజనైస్తదా ॥ గ్రామంద
గ్ధ్వాథనిశ్శేషం కృత్వాపాపియోపవేశనం । మృతిర్వామరణంతేషాం త
ద్గృహాస్థేర్ద్విజనామునా ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥ తీర్థేమహాజనా
క్రాంతే హ్యగ్నిదాహేభయే । ద్విజోఽజ్ఞాత్వాతుచండాలీంసకృత్స్పృ
శ్యాత్వాతుశంకినేం । చండాలీతిపునర్మత్వా దేహశుద్ధింయదీచ్ఛతి । తదామన
స్యమాధాయ చాపాత్రైపత్యహంముదా । స్నానేన మాసమాత్రేణ శు
ద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ — ॥ నారదః ॥ శ్లో ॥ చండాలీతి ద్విజఃపూర్వ

మజ్ఞాత్వాకామపీడితః । పశ్చాజ్జ్ఞాత్వాతుచండాలీంశుద్ధిమిచ్ఛన్మనస్యథ ॥
రామసేతుముపాగమ్య చాపాగ్నేప్రత్యహంశుచిః ॥ ప్రాతస్స్నాత్వామాస
మాత్రం ఫూర్వవచ్ఛుద్ధిమాప్నుయాత్ । — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ద్విజః
కామాతురోగచ్ఛన్నవిచార్యజనంగమాం । పశ్చాచ్చచండాలజాయెతి జ్ఞా
త్వాశుద్ధిపరాయణః ॥ రామెశ్వరేధనుష్కోట్యాం ప్రాతస్స్నానాద్విశుధ్యతి
మాసమాత్రెణరాజెంద్ర నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతె ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥
చండాలీంయూపసంపన్నాం దృష్ట్వావిప్రస్సకృద్వ్రజెత్ । సచండాలసమో
జ్ఞెయః కారీషవధమర్హతి ॥ ఏకస్మిన్దినసెరాజన్ ద్వివారం రమతెయ
ది ॥ మాతృగామీద్విజొజ్ఞెయొరాజాతం దండయెన్మదా ॥ శిశ్నంనవృషణం
చ్ఛిత్వానిర్వాస్యొవిషయాద్బహిః ॥ — ॥ జాతుకర్ణిః ॥ శ్లో ॥ ద్విజ
శ్చండాలిసంసర్గంకృత్వాజ్ఞాత్వావిచారయన్ ॥బహుమాసంమాసమాత్రం
పక్షంవాపిదినత్రయం।ప్రత్యహంస్వాస్థితెగ్రామెగృహెవామెళనంచరెత్ ॥
జ్ఞాత్వాతదైవగ్రామస్థాస్తెసర్వెగృహవాసినః ॥ గ్రామంగృహంతదాదగ్ధ్వా
రాజ్ఞెతంప్రత్యవెదయన్ ॥ రాజాసమ్యగ్విచార్యాథదండయె త్పూర్వవత్క్రి
మాత్ ॥ నిర్వాస్యొవిషయాద్బాజ్ఞాయావత్ప్రాణావధారణం ॥ తతశ్శుద్ధి
మవాప్నొతి నాన్యథాగతిరస్తిహి ॥ దినత్రయెతు సంసర్గె గ్రామెవాన్యగృ
హెపివా । క్షాళయిత్వాతలంభిత్త్వా మృన్మయానిపరిత్యజెత్ । భాండాదీ
నీత్యర్థంః॥ శ్లో ॥ సర్వెసచెలంస్నాత్వాతు చక్రుర్ధాతారముత్తమం ॥ దశరా
త్రెణిసంసర్గె శొధయిత్వా గృహాదికాన్ ॥ తెసర్వెపూర్వవత్స్నాత్వా కు
ర్యుఃకృచ్ఛ్రంషడబ్దకం । మాసమాత్రెణిసంసర్గెనివాసాన్శొధయెత్తదా।
స్నాత్వాతువిధివద్భక్త్యాతప్తకృచ్ఛ్రశతంచరెత్ ।వర్షమాత్రెణసంసర్గె
సహశయ్యాసనాదిభిః ॥ దగ్ధ్వాగృహొంశ్చనిశ్శెషాన్తెసర్వెపతితాస్తతః ।
యదాశుద్ధిమభీప్సంతి తదాతె విప్రపుంగవాః ॥ పతితస్య యథాప్రొక్తం ము
నిభిస్సత్యవాదిభిఃతత్కర్తవ్యంతథాసర్వైర్నాన్యథాశుద్ధిమాప్నుయుః॥—॥
నాగరఖండె ॥ శ్లో ॥ యదాయదాద్విజొరాజన్ పంచబాణాతురస్తదా ॥
చండాలీంయదిపాపాత్మారంతుకామొగృహంవ్రజెత్ । తయాసహయదా
కుర్యాత్సంసర్గంలొకవిద్విషం । దినత్రయెసపాపీయాన్ కారీషవధమర్హ

తి। దశరాత్రంరంతు కామశ్చండాలీంపాపరూపిణీం । స్వముఖ్యంసహసా
చ్ఛిత్వాదక్షిణాందిశమన్వగాత్ । మృతశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథారఘు
నందన । తద్గర్భధారణేవిప్రోవర్షాదూర్ధ్వంసపాపభాక్ ॥ చండాలసదృశ
స్తావత్పితృభిస్సహమజ్జతి ॥ —॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ అజ్ఞానాన్ముఖజఃపూ
ర్వంచండాలీతి నసంస్మరన్ । రమయామాసకామార్తఃపశ్చాజ్ఞాత్వాతుత
త్కథం । రెతస్సేకాద్విజఃపూర్వంజ్ఞాత్వాచండాలచెష్టయా । సచెలంస్నా
నమాసాద్యవిప్రేభ్యోజ్ఞాపయెన్మదా ॥ తదనుజ్ఞామవాప్యాథచాపాగ్రంవె
గతోవ్రజెత్ । ప్రాతస్స్నాత్వామాసమాత్రం శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః । త
స్యోపనయనంప్రోక్తం పటగర్భవిధానతః । జ్ఞాత్వాద్విజస్తుచండాలీంసకృ
ద్దచ్చెద్దినంముదా । ఘృతెనలిప్తదెహస్సన్కారీషవధమర్హతి । దినత్రయం
యదాగచ్ఛెద్వీర్యహీణాంరజ్జుభిస్తదా । సర్వాంగంవెష్టయిత్వాచ రాజా
తందాహయెన్ముదా ॥ మాసమాత్రంద్విజొగచ్ఛెద్గర్భిణెసంసృష్టిమాచరెత్ ॥
రాజాతన్ముఖ్యమాచ్ఛిద్యనిధాయాంతతదంజలౌ । ప్రెషయెద్దక్షిణామాశాం
మృతశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । గ్రామస్థాఃపూర్వవద్దెహాదగ్ధ్వాసర్వంహి
పూర్వవత్ । తద్గర్భధారణాద్విప్రోరంతుకామోజనంగమాం । మాతృతఃపి
తృతశ్చైవ కులమెకోత్తరంశతం ॥ నరకెనివసెత్సాధోయావదాభూతసంప్ల
వం । రాజాభృత్యైస్తమానీయవిచార్యబహువార్తయా । శకటంతు సమా
రోప్యచండాలైరసిపాణిభిః ॥ తన్మాంసంకణశశ్ఛిత్వాముదాతంభక్షయెత్పు
రె ॥ అటిత్వాఘొషయన్వాద్యంపురద్వారెవిసర్జయెత్ । మృత్వాశుద్ధి
మవాప్నోతి నదాహొమానొదకక్రియా ॥ —॥ గౌతమః । శ్లో ॥ విప్రాం
గనాయదాదైవాద్రంతుకామాజనంగమం । తస్యాఅపి ప్రకర్తవ్యం ప్రా
యశ్చిత్తమిదంద్విజైః ॥ తృతీయశ్చొరుజొగచ్ఛె ద్విప్రస్యాథర్వంప్రకల్పయెత్ ।
ద్విజాంగనాయాశ్శంకాయాంద్వాదినమాసవత్సరగర్భధారణాదికంవిచా
ర్య రాజాకర్ణనాసికెచ్ఛెదయిత్వావివాసయెత్ । తస్యానవధః ॥ స్త్రీ
త్వాత్ ॥ —। తదాహ జాబాలిః ॥ శ్లో । విప్రాంగనాయదారాజ్ఞ జ
నైశ్చండాలశంకినీ । తదాది నాదిగర్భాంతం రాజాతాందండయెన్ముదా ॥ వి
జ్ఞాస్యతిశేషః ॥ శ్లో ॥ నాసాంకర్ణౌవాపయిత్వానిర్వాస్యాపట్టణాద్బ

హీనః ॥ త్యాగపేవ వరోరాజ్ఞాంనవధస్త్రీషునంమతః ॥ క్షత్రియవైశ్యాం గనానాం చండాలసంసర్గశ్చేత్తంనమ్యగ్విచార్యవిప్రస్త్రీవన్నహి । కిం తుకారీషవధపేవ ॥ — ॥ తదాహామనుః ॥ శ్లో ॥ ద్వయోర్నారీయ దాపాపా చండాలైర్యదిసంకినీ । తదా సమ్యగ్విచార్యాథకారీషవధ మాచరెత్ ॥ గర్భే గర్భం తదాచ్ఛిత్వా శిశుంతం భువినిక్షిపెత్ । పూ ర్వవద్దాహయేత్పాపం నత్యాజ్యారాజవల్లభేరితి ॥ తస్మిం గామే రా జాభావె తం పాపిష్ఠం నిగృహ్యర్బద్ధ్వా రాజాంతికం ప్రాపయేయుః ॥ విప్రై ర్విప్రోజ్ఞాకర్తవ్యా । నహింసాదిః ॥ యజ్ఞోపవీతాదికం తుట్టిత్వా బహి స్తూర్యుః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె చండాలీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ *

— * తుషుషీగమనపాపీయశ్చిత్తమ్ * —

అథ తుషుషీగమనపాపీయశ్చిత్తమాహ । —దెవలః ॥ శ్లో ॥ చండాళశ్చ తుషుషశ్చ ద్వావేతౌ తుల్యపాపినౌ । తదంగనా తథాజ్ఞెయా విప్రైఃపా పభయాతురైః ॥ చండాలస్పర్శనెరాజన్ సచెలంస్నానమాచరెత్ । సంభా షణె ద్విజైర్భాషాం దర్శనె భానుదర్శనం ॥ తచ్ఛాయాస్పర్శనెచైవపూ ర్వవత్స్నానమాచరెత్ । తమున్ముఖెన సంస్పృష్టః పాపీయశ్చిత్తమిదంచరె త్ ॥ శింఘాణికాయాంలాలాయాం శ్లేష్మసంగెవిశెషతః । మృద్భిఃప్రక్షాళ యిత్వాతు తండెశం ద్విత్రిసంఖ్యయా । శింఘాణికాస్పర్శనెమృదాపేకవా రం క్షాళయెత్ । లాలాస్పర్శనె ద్వివారం శ్లేష్మస్పర్శనె త్రివారం ॥ వద నస్పర్శనె మృద్భిరెకవింశత్యా క్షాళయిత్వా దశగండూషైః పూతాస్తా ద్దినం సముపొష్య పరెహ్యుః పంచగవ్యం పీత్వా శుద్ధిమాప్నొతి । అతొ దూ రతపేవ త్యాజ్యః ॥ — తదెవాహ మనుః ॥ శ్లో ॥ యుగం యుగద్వయం నైవ త్రియుగంచ చతుర్యుగం । చండాలపతితొదక్యా సూతికానామధఃక్ర మాదితి ॥ — తదెవాహ దెవలః ॥ శ్లో ॥ శింఘాణికాయామెకామ్లాలా యాంతు ద్వయం స్మృతం । శ్లేష్మసంగె త్రియంప్రొక్తం తద్దెశక్షాళనక్రమః ఆస్యస్పర్శె మహత్పాపం మృన్మయాన్యేకవింశతిః ॥తండెశం క్షాళయిత్వా తైర్గండూషాన్ ద్వాదశాచరేత్ । ఉపొష్యరజనీమెకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి ॥ —మాండ్యండెయః ॥ శ్లో ॥తుషుషీంయోద్విజొగచ్ఛేత్పంచబాణాగు

రస్సకృత్ । అజ్ఞానాజ్ఞానతో వాపి పూర్వవచ్ఛుద్ధిరీరితా ॥ — మనురపి॥శ్లో॥ జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాతుతుషీ-యోద్విజః కామాతురస్సకృత్ । గత్వా శుద్ధిమవాప్నోతి చండాలీగమవద్ద్విజఇతి ॥ విప్రస్య తుషుమీ-గమనే పాజాపత్య గ్రామస్వగృహాది సన్మేళనే సకృద్దినత్రయమాససంవత్సరగర్భాదన్వాచార్యచండాలీగమనోక్తప్రాయశ్చిత్తనత్సర్వం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథా ॥ — తదాహ నారదః ॥ శ్లో ॥ పాపం ప్రకాశయేద్భీమా పుణ్యంసమ్యగ్విగూహయేత్ । పాపం ప్రకాశనాన్నష్టం తస్మాత్పాపనగూహయేత్ ॥ చండాలతుషుమీ-యోరీషద్భేదోనాస్తి ॥ తస్మాత్పూర్వోక్తప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా శుద్ధివాప్నోతి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే తుషుమీ-గమనప్రాయశ్చిత్తమ్॥

— * పొడశవిధచండాలాః * —

అథ పొడశవిధచండాలస్త్రీగమనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ । —పరాశరః ॥ శ్లో ॥ రజకశ్చర్మకారశ్చ నటో బురుడఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ స్వర్ణకారశ్చ సూచికః ॥ తక్షకస్తిలయంత్రీచ సూనుశ్చ క్రీతథాధ్వజీ । నాపితకారుకశ్చైవ పొడశైతే జనంగమాః ॥ గ్రామచండాలాఇత్యర్థః ॥ తప్తప్తన్యశ్చతఇన పరిత్యాజ్యావిప్రైః॥ తేషాం పొడశవిధానాం పత్నీగమనే పృథక్పృథక్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ రజకీంయువతీం గ్రామ

— * రజకీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

చండాలీం యోద్విజో రమేత్ । సకృదజ్ఞానతోరాజ జ్ఞాత్వా శుద్ధిమథాచరేత్ ॥ — జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ రజకీం గ్రామచండాలీమజ్ఞానాద్బ్రాహ్మణోరమేత్ । పంచబాణాతురఃపశ్చాత్ప్రాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః ॥ — లైఙ్గే ॥ శ్లో ॥ ద్విజఃకామాతురోగ్రామచండాలీం రజకాహ్వయాం । అజ్ఞానాద్రమయేత్పాపీ ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ఉభయోరేకమత్యాచేత్తత్ర చాంద్రం విమర్శధాః । బలాత్కారేణ ద్వైగుణ్యం సకృదాచరణేస్మృతం॥ రేతస్సేకాత్పూర్వమేవ పాజాపత్యం విశోధనం । — మహారాజవిజయే॥ శ్లో ॥ ఏకస్మిన్ దివసే విప్రస్సకృద్రజకనాయికాం । ద్వివారంబహువారంవా తప్తకృచ్ఛ్రశతం స్మృతం । సైషా చెటీయదిభవేత్తదర్ధం మునిభిస్మృతం ॥ పతివ్రతా యదాసాతు తప్తకృచ్ఛ్రశతం స్మృతం । —నారదః॥ శ్లో ॥ చెటీచె

రజకీభూపపంచాశత్ప్రమీరితం ।సతివ్రతాయదిభవేత్తప్తకృచ్ఛ్రశత విదుః
త్రిదినం మాసమాత్రంచ ద్విజో గత్వా పవిత్రజాం ॥ చాంద్రాయణత్రయం
ప్రోక్తం దినత్రయగమెద్విజే । మాసెషట్రాంతుచాంద్రాణాంవర్షాదూర్ధ్వం
పతత్యసౌ ॥ వర్షాదూర్ధ్వం పతితపాప్రాయశ్చిత్తం రజకీగమనే వెదితవ్యం నా
న్యథాశుద్ధోభవతి । ఏవంసర్వత్ర షోడశచండాలస్త్రీగమనెమధ్యోజనీయము
క్తనుక్తంవా ॥ సర్వత్రగర్భధారణే కారీషవధఏవ । విప్రాంగనానాం రజ
కాది షోడశవిధ చండాలనంసగెగ పాప్రాయశ్చిత్తం ॥ గర్భే త్యాగపవెతి స
ర్వత్రసంబంధః ॥ ఏవం క్షత్రియవైశ్యయో ర్దినాదిక్రమెణ పాప్రాయశ్చిత్తంవె
దితవ్యం । బ్రాహ్మణోమాసమాత్రంవర్షమాత్రంవారహో రజకీం గత్వా గృహే
మెళనం కుర్యాచ్ఛేత్తత్ర నగృహదాహాదికం । కింతు కుడ్యస్య క్షాళనంమృ
న్మయానాం త్యాగపవ ॥ స్మృత్యాపవంశౌదీనామాచారాధ్యాయె ద్రవ్యశుద్ధి
ప్రకరోఽభిహితః ॥ — తదాహమనుః॥ శ్లో ॥ బ్రాహ్మణోమాసమాత్రంవా
వర్షమాత్రమథాపినా । ద్విజో రహసి గత్వాతాం కుర్యాద్ధెర్ణ్ణగృహమెళనం
కుడ్యేషు క్షాళనం కృత్వామృన్మయాని విసర్జయెత్ ।వర్షాదూర్ధ్వంతు తంత్యక్త్వా హ్యజ్ఞానాద్యదుదీరితం ॥ గృహస్థాదెహశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యం విశోధ
నం।కుర్యుర్గితిశేషః॥వర్షాదూర్ధ్వంతతోజ్ఞాత్వాపృథక్చాంద్రాయణంస్మృతం॥
పంచగవ్యేన శుద్ధాస్స్యుర్గార్హస్థ్యాయవిసంగతాః । గృహోద్రవ్యాణియానీ
హ తాన్యల్పానివిసర్జయెత్ । అథికెమృతదాశుద్ధివిధినియమ్యస్థలాంతరం ।
స్థలాంతరం । పాత్రాంతర మిత్యర్థఃః ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె రజకీ
గమన పాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథచర్మకార స్త్రీగమన పాప్రాయశ్చిత్తమా

—* చర్మకారస్త్రీగమన పాప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

హ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ పూర్వేణవయసారాజ విద్యాధనవిగర్వితః । ద్వి
జోయశ్చర్మకారస్య పత్నీంయది గమెదిహ । సచండాలసమోభూయాన్నా
లపెత్తంకదాచన । సకృదజ్ఞానతోగత్వా మృత్వానరకమశ్నుతె । — ॥
భారద్వాజః ॥ శ్లో ॥ చర్మకారసతీంరమ్యాంవిద్యాధనమదాన్వితః ॥బ్రాహ్మ
ణస్సకృదాగచ్ఛెత్సచండాలోభవెదిహ । మృత్వానరకమాప్నొతి కాలసూ
త్రమహాభయం । విప్రైస్సహనసంతిష్ఠెత్సజ్జనైర్వానరెశ్వర ॥ స్వగృహె

గాత్రమవ ద్వైవా విప్రైర్విసహనసంవసేత్ । — । దేవస్వామీ ॥ శ్లో ॥ చ
ర్మకారస్త్రియంగత్వా స్వాచారంసమనుత్సృజ్య । విప్రఃపాపపరతిర్భూత్వా
నరకానేకవింశతం । గత్వాభువముపాగమ్య చర్మకారోభవెత్పునః । తస్యైవ
నిష్కృతిరియం కథితాజనవల్లభ । ఏకస్మిన్దివసేరాజన్నేకవారం రమే
తయః ॥ తప్తకృచ్ఛ్రంవిశుద్ధ్యర్థంపరాకందినమాత్రతః ॥ దినత్రయెతుచాం
ద్రంస్యాత్షణ్ణాసే త్రింశదాచరేత్ । వత్సరే పతితం విద్యాత్కుర్యాత్పతితవ
త్తదా ॥ గర్భేహినిష్కృతిర్నాస్తి కారీషదహనాదృతే । స్త్రీణాం బాహు
జాదీనాం పూర్వవద్యోజనీయం ॥ * ఇతి హేమాద్రివిరచితెచర్మకారస్త్రీ

— * నటినీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

గమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * అథ నటినీగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవ
లః ॥ శ్లో ॥ నటినీం బ్రాహ్మణోగత్వా పంచబాణాతురస్సకృత్ । తస్యైవపి
తరోయాంతి రేతఃకుండం మహాభయం ॥ — గారుడపురాణె ॥ శ్లో ॥ దే
వాలయె రాజగృహె గృహీత్వా భృతిమాదరాత్ । మాసిమాసిచవర్షేచ
జీవక నృత్యతిసర్వదా ॥ సోయం నటఇతిఖ్యాతస్సర్వధర్మబహిష్కృతః ।తి
స్య సంబంధినీనారీ నటినీతి స్మృతాజనైః ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ కారాగృహే
మాసమాత్రం నోభిగత్వాదినత్రయం । అబ్ధావాజేశనం కృత్వా నాట్యం
కృత్వా దినత్రయం ॥ భృతిమాదాయ విప్రోసౌసద్యఃపాతిత్యమర్హతి । త
స్తాద్భృతిం పరిత్యజ్య విపాత్రివర్షయతెన్యతః । చాంద్రాయణద్వయం కు
ర్యాత్పునస్సంస్కారపూర్వకం ॥ విప్రోగత్వా ప్రమాదాద్వా జ్ఞాత్వావాబ
హువారిషకం । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ నటినీం యోద్విజోగృహ్ణ
సకృద్వా బహువారతః। కేశసంవపనంకృత్వాకుర్యాచ్చాంద్రాయణద్వయం।
తస్యోపనయనంభూయః వటగర్భ విధానతః । నష్టాదూర్ధ్వం తథారాజ
పతితస్యాజ్జనేశ్వర ॥ పతితపాత్రియశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి। గర్భేత్వా
గపవ ॥ విప్రాంగనానాం నటసంసర్గాదిసంభవెపవమెవ యోజనీయం ॥
రాజాదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె నటినీగమనప్రా
యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ బురడీగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో

— * బురడీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

బురడీం యోద్విజోగచ్ఛేత్సకృత్కామాత్తురోక్షితౌ । సపవనరకంగత్వాహీ నజాతిషువాప్నుయాత్ ॥ — నాగరఖండే ॥ శ్లో॥ యోవైకటకుటీర్ధ్వభాషా వర్ణవిభేదినః । మద్యమాంసం నిషేవంతే బురడాస్తేసమీరితాః ॥ తదంగనే యం బురడీ సర్వపాపాలయాసదా । తాంగత్వావిప్రనర్యోసా నరకంయాతి దారుణం ॥ ఏకవారం ద్వివారంవా దినత్రయమథాపివా । మాసం ఋతుత్రయంవాపి వత్సరంవా విశేషతః ॥ యావత్కంతప్తకృచ్ఛ్రించ ప్రాజాపత్యంగతైవచ । వత్సరేపతితోభూయాద్గర్భేతద్వర్ణవాఙ్భవేత్ ॥ విప్రస్త్రీదీనాం పూర్వవద్ప్రాయశ్చిత్తం । పునరుపనయనం సర్వత్రఉక్తమనుక్తంవాషోడశ విధచండాలస్త్రీగమనే కార్యం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే బురడీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ వైవర్తస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ । దేవ

— * వైవర్తస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

లః ॥ — ॥శ్లో ॥ వైవర్తస్యసతీంవిప్రస్సకృద్గత్వా విచారయన్ । మహాం తం నరకంగత్వా తజ్జాతిషు భవేద్భువి ॥ — మార్కండేయః ॥శ్లో ॥ వైవ ర్తోనరలూకేస్త్రీహీనజాతిసముద్భవః । తదంగనాం ద్విజోగచ్ఛేత్పంచభా ణాతురస్సకృత్ ॥ తస్యాపనయనంభూయాః పటగర్భవిధానతః । ప్రాయశ్చి త్తం తథాహ్యుక్తం బురడీగమనోచితం । ఏకవారద్వివారదినత్రయాదికంవి చార్య పతితపదోక్తం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి । విప్రస్త్రీణాం తత్సంగమాదౌ పూర్వవత్ క్షత్రియాదీనామపి ॥ * ఇతి హేమాద్రివిరచి తే వైవర్తస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథమేదస్త్రీగమనప్రాయశ్చి

—*మేదస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ । గౌతమః ॥శ్లో ॥ మేదస్త్రియంద్విజోయస్తు బలాత్కారాద్ర మేద్యది । కాలకూటవిషంనామ నరకంయాతిదారుణం । — ॥ దేవలః ॥ శ్లో॥ వెణుకారసతీంగత్వా ద్విజఃకామాత్తుతస్సకృత్ । నరకంకాలకూటా ఖ్యంయాతిపాపీసదాశ్వసన్ । — ॥ మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ వైణవీంబా హ్మణోదృష్ట్వామనస్తత్రనివేశ్యచ ॥ రంతుకామో యదిభవేత్తస్యేవనరకస్థితిః ॥ తద్దోషపరిహారార్థంపూర్వవన్మునిచోదితం । ఏకవారద్వివారాదిక

మత్రాపి విచార్యపూర్వవత్పునస్సంస్కారాదికం సర్వంకుర్యాత్ । విప్ర స్త్రీదీనాంపూర్వవత్ ।*॥ ఇతి హేమాద్రౌమేధస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్।

—*భిల్లస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథభిల్లస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥ దేవస్యామీ ॥ శ్లో ॥ భిల్లపత్నీంత త్సుతాంవా భగినీంమాతరంతథా । సకృచ్చక్రేద్విజోయస్తుసోపిచండాల వద్భవి ॥ — ॥ నాగరఖండె ॥ శ్లో ॥ చండాలవత్పశూన్నిఘ్నన్ప్రత్యహం భావభేదతః । సభిల్లఇతివిఖ్యాతస్సర్వధర్మబహిష్కృతః ॥ — ॥ మార్కం డెయః ॥ శ్లో ॥ చండాలమరుభిల్లానాంస్త్రియస్త్వేతాస్సమాఃస్మృతాః । నజాతు దర్శనేయోగ్యానసంభాష్యాఃకదాచన । తదంగనాంరమేద్యస్తుద్వి జఃకామాతురస్సకృత్ ॥ తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి చండాలగమనా దృతే । భిల్లపత్నీగమనేచండాలీ గమనవత్ప్రాయశ్చిత్తంసర్వంకుర్యా త్ । పత్పరంసంసర్గేనవిచారణీయంకారీషవధాదికం । విప్రస్త్రీణాం తత్పురుషసంగమె పూర్వవత్ క్షత్రియాదీనామెవం । * ॥ ఇతి హే మాద్రివిరచితె భిల్లస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ స్వర్ణ

—*స్వర్ణకారస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

కారస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ స్వర్ణకారోమ ద్యోహి పారక్యంస్వర్ణమాహరత్ ॥ ప్రత్యహంజీవనంకుర్వ్యవం శయిత్వాబహూన్జనాన్ । తస్యైవరమతోనారీం బలాద్వాచౌర్యధర్మ తః । ఏకవారంద్వివారంవా త్రివారంమాసమెవవా । యావకంచ పరా కంచ ప్రాజాపత్యంతప్తైందవం । యథాక్రమంయోజనీయం దెహశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ । తస్యాస్సకాశాత్సంభూయో వర్షాంతె తత్సమోభవెత్ । న తంసంభావయెత్తాభ్యాపి పతితస్యాన్నసంశయః । విప్రాంగనాదీనాంపూ ర్వవత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె స్వర్ణకారస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్

—*సౌచికస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

॥ * ॥ అథ సౌచిక స్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ సౌ చికోవస్త్రసంధానీ జనెభ్యోభృతిముద్వహన్ । జీవంస్తయావస్త్రహారీసౌ చికొయముదీరితః ॥ తదంగనామహాపాప కారిణీలోకనాశినీ ॥ తాంగచ్ఛె

ద్బ్రాహ్మణోయస్తు పంచబాణాతురస్సకృత్ । తస్యాన్యానిషృతిర్నాస్తి సూచీకారస్యజన్మనః ॥ — ॥ నారదః ॥ శ్లో ॥ సూచికారస్యయఃపత్నిం ద్విజఃకామాతురస్సకృత్ । గచ్ఛేదితిశేషః ॥ శ్లో ॥ మహాంతంనరకంగత్వా హీనయోనిషుజాయతే । దినందినత్రయంమాసం వర్షంవాగర్భధారణాత్ ॥ యావకంచ పరాకంచ తప్తకృచ్ఛ్రమథాపివా । యథాక్రమంప్రకుర్వీత పతితోగర్భధారణే ॥ పతితపాపీయశ్చిత్తమపనయనాదికం పూర్వవత్ ॥ విప్రస్త్రీణాంక్షత్రియాదీనామపి పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే సౌచికస్త్రీగమనపాపీయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథతక్రక తిలయంత్రిణోఃస్త్రీగమ

—*తక్రక తిలయంత్రిణోఃస్త్రీగమనపాపీయశ్చిత్తమ్*—

నపాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ కుమారః ॥ శ్లో ॥ తక్రకోదారుకర్తాచతిలయంత్రీ మహాఖలః । తిలఘాతకఇత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ తిలయంత్రీతిలదోహీదారుకో దారుఘాతుకః ॥నకస్యాహోభవేత్తాంతావనసంభాష్యకదాచన ॥ తావేతౌ గామచండాలౌదూరతస్తుపరిత్యజేత్ । తయోర్నిర్తంబినీపాపాతాంరమెన్ముఖజన్సకృత్ ॥ మహాపాపమవాప్నోతు భువిహీనేషుజాయతే । తయోరప్యంగనాగామీకారీషవధమర్హతి । తాచ్ఛీలికణిసినాతత్స్వభావ ఇత్యర్థఃప్రతీయతే ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ తయోర్యదారమేన్నారీం బ్రాహ్మణఃకామపీడితః । అజ్ఞానాచ్చాపకోట్యాంతుస్నాత్వామాసేన శుద్ధ్యతి । జ్ఞానాత్సకృద్విజోగత్వా కారీషేణ స్వయంచహోత్ ॥ అథవాదేహశుద్ధ్యర్థం ద్వ్యాయతంధేనుమాచరేత్ । దద్యాదిత్యర్థః ॥ శ్లో ॥ శుద్ధిమాప్నోతిరాజేంద్ర నశుద్ధిస్మృనిభిస్మృతా ॥ అన్యథాచేదతిశేషః ॥ విప్రాంగనానాంప్రమాదాద్గమనెగర్భధారణే త్యాగపీవ । క్షత్రియవిశోంతత్ స్త్రీగమనే పూర్వవద్ద్వైదితవ్యం । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే తక్రకతిలఘాతక స్త్రీగమన ప్రా

—*మాంసవిక్రయిక స్త్రీగమన స్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ మాంసవిక్రయిక స్త్రీగమన పాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ సూనోఃపరిగ్రహంగత్వా విప్రఃపాప పరాయణః ॥ కుంభీపాకేమహాఘోరే వసత్యాచంద్రతారకం । — ॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ మాంసవిక్రయిణ్యాఃపత్నింపుత్రీంవాభగినీమపి । స్నుషాంవామఖజఃపాపీరమెత్యా-

మాతురస్సకృత్ । నతస్యపునరావృత్తిః కుంభీపాకాద్భయంకరాత్ ॥ పున
ర్భవమవాప్నోతి జాయతే హీనజాతిషు ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో
సూనోర్నారీంద్విజోగత్వా పాపీయాన్పాపరూపిణీం ॥ కుంభీపాకమవాప్నో
మ్యజాయతే భువిహీనవాక్ ॥ ప్రాజాపత్యంమాసమాత్తేచాంద్రంప్రోక్త
మృతుత్రయే । తతఃపతితవజ్జ్యేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః ॥ అభ్యాసెదాహ
యేత్సమ్యక్కారీషేణపునఃపునః ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తియావద్గర్భవి
ధారణం । విప్రస్త్రీణాంపూర్వవత్ ఋతుత్రయాదీనామపి ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రివిరచితే మాంసవిక్రయికస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కులాల

—*కులాలస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

స్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ కులాలకస్యయోనారీం వి
ప్రఃకామాతురఃసకృత్ । అంగీకార తయారాజ్ఞ బలాత్కారెణవాపు
నః ॥ రమెద్దినంవాపక్షంవామాసంబుతుమధాపివా । తస్యాన్యానిష్కృతి
ర్నాస్తిపునస్సంస్కారకర్మణాః ॥ — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ ఇష్ట కాభువిపాం
డూని కృత్వాయోదాహయెత్తుదా ॥ సచండాలసమోజ్ఞేయ స్సర్వవర్ణబహి
ష్కృతః ॥ తదంగనాతత్సమాస్యాద్దశకానాత్వాపకారిణీ । ఏనాంద్విజోర
హోగచ్ఛెత్సమహాపాతకీస్మృతః ॥ తస్యైషానిష్కృతిర్దృష్టా పూర్వవన్మని
భిఃస్సకృత్ ॥ మానవస్యాసవత్సరాతారతమ్యెన ప్రాయశ్చిత్తంయోజనీయం।
గర్భెవత్సరాంతెచపతితవత్ప్రాయశ్చిత్తమవాప్నుతి । విప్రస్త్రీణాంపూర్వవ
త్ ఋతుత్రయాదీనామపి ॥ * ॥ ఇతి కులాలస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥

—*మద్యవిక్రయిణస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథ మద్యవిక్రయిణ స్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ మ
ద్యవిక్రయిణోగత్వానారీంగాఢమెవనాంతరె ॥ ద్విజఃపాపమవాప్నోతి త్రి
షుజన్మసుసంగతః ॥ — ॥ పరాశరః ॥ శ్లో ॥ యోద్విజోధ్వజినొదారా
గృహ్ణీయాత్కామపీడితః ॥ నతస్యపునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన ॥
— ॥ నారదః ॥ శ్లో ॥ ప్రత్యహంమద్యవిక్రెతామాంసస్యాపిమహామునె । ఉ
భయోర్నిష్కృతిర్నాస్తిభువిచండాలజన్మతః ॥ తస్యోపనయనంభూయః
ప్రాజాపత్యండినత్రయె ॥ మాసెచాంద్రమృతౌతద్వద్ద్విగుణంవ్రతముచ్యతె ॥

అతఃపరంనశుద్ధిస్యాత్కారీషదహనాదృతే । అశక్తోగోసహస్రంచావపేన్మాత్రంచరేద్బుధః । విప్రస్త్రీణాంపూర్వవత్ క్షత్రియాదీనామపి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే మద్యవిక్రయిణస్త్రీ గమన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అ

—*కారుకనాపితస్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

థకారుకనాపిత స్త్రీగమన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ కారుక స్యస్త్రీయంగత్వానాపితస్యద్విజాథవా । భావాతురోమహాపాపీ నపున ర్జ్ఞవిజాయతే ॥ నాపితఃక్షౌరకః ॥ కారుకస్త్వయఃపిండకారీ ॥ — । జా బాలిః ॥ శ్లో ॥ తయోర్విప్రస్రుతిందృష్ట్వాగ్నిమేవాస్వగృహేపివా । యభే త్కారుమాతురఃపశ్చాద్దేహశుద్ధింసమాచరేత్ ॥ — ॥ మార్కండేయుఃపి ॥ శ్లో ॥ క్షౌరకస్యద్విజోగచ్ఛేత్కారుకస్యప్రియాంయదా । తదాపతతిమ స్తాస్తానస్యపునరుద్భవః । తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థంప్రాయశ్చిత్తముదీరితం ॥ పరాకంయావకంనైవతప్తంచాంద్రమనంతరం ॥ ఏకదినత్రిదినమాససంవత్స రక్రమేణ యోజనీయం ॥ అతఊర్ధ్వంపతితప్రాయశ్చిత్తం ॥ ఆభీరస్త్రీగమ నే ప్రాయశ్చిత్తమేవమేవ వేదితవ్యం । విప్రస్త్రీణామపిపూర్వవత్ । క్ష త్రియాదీనామపి ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే నాపితకారుక(స్త్రీ)గమనప్రా

—*బ్రహ్మచండాల(స్త్రీ)గమనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ బ్రహ్మచండాల(స్త్రీ)గమనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవ లః ॥ శ్లో । పరార్ధంకాశికాయాంయోదత్తాగ్నిఃకీకసానుగః ॥తప్తేబ్రహ్మచం డాలావాస్త్రాత్రేణాపినార్చయేత్ ॥ తత్రకాశికాయాంస్వకృతపుణ్యరాశిం దాస్యామీతి భృతకంగృహీత్వాయఃకాశీంగతఃపరార్ధంసకాశికాయాం యో । అహమేతస్యకుణపస్యాగ్నిదాహాదికంకరిష్యామీతి మూల్యంగృహీ త్వా కృతవాన్యస్సదత్తాగ్నిః ॥ కీకసాన్యస్థినిపరకీయానిఅహంధృత్వాగం గాంభసిస్థాపయిష్యామీతిపూర్వవద్ధనంగృహీత్వాయఃకరోతి సకీకసానుగః ॥ —॥ తదాహమనుః ॥ శ్లో ॥ కీకసానిద్విజోధృత్వా పరకీయానిపార్థివ ॥ ఏకప్రస్థానమాత్రేణసచండాలసమోభవేత్ । ప్రేతకృత్యమహంకుర్వా మేతస్యాద్యమశేషతః ॥ ఇతియఃసురుతెబుద్ధిం సచండాలఇతీరితః ॥ పరా ర్ధంమూల్యమాదాయకాశీయాత్రాంమహంతవ । ఇతియోమనసిస్థే

చండాలత్వమహతి । ఏతేషామేకతఃపత్న్యాంద్విజోయస్సంగ్రహోన్మృహాత్ ।
వీక్షారాత్రంత్రిరాత్రంవా మాసంసంవత్సరంచవా ॥ యభైతాభ్యామాతురస్య
ద్యస్తస్యనివృత్తిరీరితా । చండాలగమనేరాజన్నివృత్తిఃకథితోత్తమైః ॥
నైవాతాభిప్రయోక్తవ్యాకారీషవధవర్జితం । పునస్సంస్కారవిధినా క
ర్తవ్యంకర్మతస్యవై ॥ విప్రస్త్రీణాంబ్రహ్మచండాల సంసర్గ ప్రాప్తౌ విప్ర
స్యార్ధం । గర్భత్యాగపన । తృతీయాదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతిహే
మాద్రివిరచితే బ్రహ్మచండాలస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథరజస్వలా

—*రజస్వలాగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

గమన ప్రాయశ్చిత్తమాహ । దెవలః ॥ శ్లో ॥ రాజన్పుష్పవతీంభార్యాం
ద్విజఃకామాతురోయభెత్ ॥ మహాంతంనరకంగత్వా రక్తస్రావిగుదోభవె
త్ ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ విప్రోరజస్వలాంపత్నీంగచ్ఛెత్తాభ్యా
మాతురస్సకృత్ । మెహవాభవితారాజన్ రక్తస్రావీభవెద్ధ్రువి ॥ — ॥
గాలవః ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రఃపంచబాణార్తోయభెత్పత్నీంరజస్వలాం । నతస్య
పునరావృత్తిర్యమలోకాద్భయంకరాత్ । ప్రథమెహనియోగచ్చె చ్చండా
లీగమనె వయత్ । తతఃకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి హ్యన్యథాదోషభాగ్భవెత్ ।
తృతీయెహనిబ్రహ్మఘ్నీగమనెయదుదాహృతం । తదత్రాపినియోక్తవ్యంనా
న్యథాశుద్ధిమాప్నుయాత్ । తృతీయెరజకీసంగె ప్రాయశ్చిత్తంతదత్రవై ।
కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి ఇహలోకెపరత్రచ । — । భవిష్యోత్తరె । శ్లో ॥
ప్రథమెహనిచండాలీ ద్వితీయెబ్రహ్మఘాతినీ । తృతీయెరజకీప్రోక్తాచతుర్థెహని
శుద్ధ్యతి । దినత్రయెపిగమనె తత్తత్స్త్రీగమనైయస్యత్వాపముదీరితం ॥ త
స్యత్వాప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి ॥ పునస్సంస్కారశ్చ । విప్రస్త్రీ
ణాంరజస్వలానాం పురుషసంసర్గె విప్రస్యార్ధంప్రాయశ్చిత్తం । తృతీ
యాదీనాంపూర్వవత్ । * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ రజస్వలాగమనప్రాయశ్చి
త్తమ్ । * । అథ విధవాగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ । దెవలః । శ్లో । బ్రా

—*విధవాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ్మణోమదలోభెన విధవాంవిప్రనందినీం । యభెతాభ్యామాతురఃపశ్చాచ్ఛుష్క

త్వాసోపతివర్జితా । ఇతీమంత్వాన్నజేన్గంధమాదనంపర్వతోన్తరం । తత్ర చాపాగ్రమాసాద్య ప్రాతస్నాయాద్దినేదినే॥ మాసమాత్రేణశుద్ధస్నాన్నా న్నథాశుద్ధిరీరితా । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పూర్వజోవిధవాంవిప్ర నందివీం విషయాంతురః । అజ్ఞానాత్సకృదాగమ్య పశ్చాత్తాపపరాయణః ॥ యదీచ్ఛేదాత్మనశ్శుద్ధిం చాపాగ్రేస్నానమాచరేత్ । ఏతదజ్ఞానవిషయం ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ జ్ఞాత్వావిప్రస్సకృత్కృత్వావిధవాం కామపీడితః । తస్యా న్యానిష్కృతిర్నాస్తి కారిషదహనాదృతే ॥ — జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ఉభయో ర్యదిసన్తుష్ట్యా ద్విజః పాపమసంస్మరన్ । యభేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధికామోమృతః కారీషవహ్నినా ॥ శుద్ధిమాప్నోతిరాజేంద్రఅథవా భూపతిక్రమాత్ । త్రివా రం స్త్రీంపరిక్రమ్య పునస్సంసారపూర్వకం ॥ పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాచ్ఛు ద్ధిమాప్నోతిపార్వికీం । ఏతద్గర్భధారణవిషయం ॥ — శివరహస్యే ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రోవిధవాంసాధ్వీంగచ్ఛేదాగర్భధారణాత్ । సచండాలసమోజ్ఞేయస్తస్యాస్త్యాగోవిధీయతే ॥ గర్భధారణే పతితప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా శుద్ధి మాప్నోతి ॥ గర్భధారణవిషయే విశేషమాహ । — ॥ నాగరఖండే ॥ శ్లో ॥ వర్ణత్రయాద్వావిధవా సవర్ణాద్యదిగర్భిణీ । విప్రైస్తస్యాఃపరిత్యాగః కార్యోధర్మపరాయణైర్నృణాం । తద్దర్శనే మహాపాపమవాప్నోతీహ పూ ర్వజః ॥ — ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥ వర్ణత్రయాత్సవర్ణాద్వా విధవాగర్భిణీయది । తస్యాదర్శనమాత్రేణ బ్రహ్మహత్యామవాప్నుయా త్ ॥ అతస్త్యాగోమునిశ్రేష్ఠాఅన్యథా కింప్రయోజనం । గర్భేత్యాగో విధీయతఇతి మనువచనం సర్వత్రానుసంధేయం ॥ విధవాయావిప్రస్యా ర్ధం ప్రాయశ్చిత్తం ॥ క్షత్రియవైశ్యపురుషగమనే ద్విగుణం ప్రాయశ్చి త్తం । క్షత్రియాదీనాం విప్రప్రాయశ్చిత్తాద్ద్విగుణం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివి రచితే విధవాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ వైశ్యాగమన ప్రాయశ్చిత్త

— * వైశ్యాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

మాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ ద్విజః కామాతురో వైశ్యాం యభేదేకదినం ముదా । నతవ్య నిత్యపుణ్యాని తస్యంత్యత్రనసంశయః ॥ — సాంబే ॥ శ్లో ॥ ద్విజః కామాతురో వైశ్యాం నిత్యంయదియభేద్భవి । తస్య నిత్యవిధిర్నష్టస్సు

స్యపవ నసంశయః ॥ నిత్యకర్మపరిత్యాగాత్పతితస్యాన్నసంశయః । య
దీచ్ఛేచ్ఛుద్ధిమతులాం షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ పునస్సంస్కారమర్హతీవ
కృత్వా శుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ఋత్రియాదీనామేవమేవ ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రివిరచితే వైశ్యాగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ దాసీగమనపాప్రాయ

— * దాసీగమనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

శ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ దాసీం ద్విజో యదాగచ్ఛేత్పుత్రస్త్వధర్మం
నావలోకయేత్ । మహాపాపమవాప్నోతి మహాహానిశ్చ జాయతే ॥ — ॥
మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ దాసీ మానధనంహంతి వైశ్యాహంతి తపాయశః ।
విధవాయుశ్రియంహంతి సర్వంహంతి పరాంగనా ॥ అతోదాసీ నసేవంతవ్యా
కర్మణా మనసాగిరా । ఏకస్మిన్నహ్నియోదాసీం యభేత్కామాతురస్సకృత్ ॥ యావకంతక్రకర్తవ్యం పరాకంతు దినత్రయే । ప్రాజాపత్యం తథా
మాసే వహ్నిచాంద్రం పృథక్పృథక్ ॥ అతఃపరం సనూస్నాతి చండాల
త్వం విగర్హితం ॥ — సంవర్తః ॥ శ్లో ॥ శూద్రాన్నం శూద్రసంపర్కం
మాసమేకం నిరంతరం । ఇహ జన్మని శూద్రత్వం చండాలఃకోటిజన్మసు ॥
వర్షాత్పరం పతితప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా దాసీగమనపాపాత్ప్రూతోభవతి ॥
పునస్సంస్కారంచ ॥ * ఇతి హేమాద్రివిరచితే దాసీగమనపాప్రాయశ్చిత్తం ।

— * పాషండపతితశూద్రస్త్రీగమనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ పాషండపతితశూద్రస్త్రీగమనే పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో
బౌద్ధపాషండపతితశూద్రస్త్రీణాం సకృద్ద్విజః । రతిం కృత్వా దినాభ్యాసే
చాంద్రాయణమథాచరేత్ ॥ దినత్రయేయావకంచ తప్తంమాసే ప్రకల్పితం ।
వర్షాదూర్ధ్వం నసంభాష్యః పతితస్సర్వకర్మసు ॥ — మార్కండేయః ॥
శ్లో ॥ పాషండబౌద్ధపతితశూద్రాణాంస్త్రీష్వభేద్ద్విజః । దినత్రయేయావకం
ప్రాశ్య తప్తంమాసేప్రకీర్తితం ॥ వర్ణాసేచాంద్రమిత్యేవవర్షేపతతినద్విజః ।
పతితప్రాయశ్చిత్తం వర్షాదూర్ధ్వం కృత్వా శుద్ధ్యతి ॥ గర్భేపుత్రజననేవా
తస్య పరిత్యాగపవ । — తదేవాహ మనుః ॥ శ్లో ॥ ఏతేషాం స్త్రీషుయోనా
విహ్ప్రా రమయేత్ప్రతిహంఖలః । గర్భేవాపుత్రజననే బహిఃషాకారోవిధీయ
తే ॥ యదీచ్ఛేత్పుత్రవాత్సల్యాత్పితానరకమశ్నుతే ।సంసర్గాత్తస్యరాజేం

ద్రపాతిత్యంభవతిధ్రువం ॥ పాపక్కన్నభవెత్పుత్రస్సశత్రురితి కీర్తితః । తస్మాదెనం పరిత్యజ్య పితా సుఖపరాయణిః । — తథాచ శ్రుతిః ॥ శ్లో ॥ శూద్రయోనిసంభవోనాన్నో రెతసా సించతె పితృన్ । అతశ్శూద్రస్త్రీషు పుత్రముత్పాదయేత్ పుత్రస్యాజ్యపవ ॥ ఔరసం దోషకారిణంత్యజెదితి వచనాత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె పాషండబౌద్ధపతితశూద్రస్త్రీగమనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ మద్యపస్త్రీగమనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ। —

— * మద్యపస్త్రీగమన పాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

దెవలః ॥ శ్లో ॥ మద్యపాన రతాం నారీం ద్విజఃకామాతురస్సకృత్ । యభెద్యదీహపాపాస్తా చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ద్విజఃకామాతురోగచ్ఛెత్ స్త్రియం మద్యపరాయణాం । మహాంతం నరకం గత్వా చండాళత్వం భజెదిహ ॥ — మార్కండెయం ॥ శ్లో ॥మద్యపానరతాం నారీం ద్విజఃకామాతురొయభేత్ । అనుభూయాథ నరకం చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ షడబ్దం మాసమాత్రెతు షణ్మాసె చాందభక్షణం వత్సరెపతితొభూయాచ్చ రెత్పతినిషృతిం ॥ తస్యాపనయనం భూయఃపంచగవ్యమతఃపరం । విప్రస్త్రీణాం మద్యపపురుషసంసగెవిపాప్రాయశ్చిత్తార్ధం ॥ క్షత్రియాదీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె మద్యపస్త్రీగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ బుతుకాలపరిత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తమాహ। —

— * బుతుకాలపరిత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

— దెవలః ॥ శ్లో ॥ బుతుస్నాతాంతుయోభార్యాం స్వస్థస్సన్నాపగచ్ఛతి । భ్రూణహత్యామవాప్నొతినరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ బుతుకాలవ్యతిక్రమె హేతుమాహ ॥ — ॥శ్లో ॥ వ్రతశ్రాద్ధాదికాలెషు పంచపర్వసుచద్విజః । భార్యామృతుమతీం స్నాతాం యోగచ్ఛెత్సతుపావభాక్ ॥ — మరీచిః ॥శ్లో॥ బుతుకాలెసమాయాతె శ్రాద్ధకాలఉపస్థితె । వ్రతకాలె తథారాజన్నుభయం నపరిత్యజెత్ ॥ తయోర్ద్వయోర్బలీయాన్ సశ్రాద్ధకాలొ మహత్తరః ॥ బుతొర్దినానిసంత్యెవ శ్రాద్ధానిషనసంతిహి ॥అతశ్శ్రాద్ధాదికాలశ్చ నత్యాజ్యొ విప్రపుంగవైః ॥ శ్రాద్ధవ్రతపరిత్యాగె దోషబాహుళ్యాత్కాలస్యాసంభవాచ్చ శ్రాద్ధాదికాలొ బలవాన్ । బుతుకాలస్షొడశదినానిసంతి ॥ రో

గాదిరహితోభర్తా పుత్రకామీసమదినేషు శ్రాద్ధవ్రతాదిరహితేషు సంస
ర్గం కుర్యాత్ ॥ —తదేవాహ । కాత్యాయనః ॥ శ్లో॥ ఋతుస్నాతాం
ద్విజోభార్యాం వ్రతశ్రాద్ధవివర్జితే । స్వయంచరోగరహితోయభేత్సంతా
నకామ్యయా ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తమిహార్హతి । —॥
మహోదాజవిజయే ॥ శ్లో ॥ అనిమిత్తతయావిప్రః పత్నీమృతుమతీం త్యజన్ ।
భ్రూణహత్యామవాప్నోతి పుత్రాపత్యంసమాచరేత్ ॥ నిమిత్తైఃపూర్వో
క్తైర్వినా ఋతుమతీం భార్యాం సంత్యజన్ విప్రః పుత్రాపత్యం కృత్వా
దోషముక్తోభవేత్ ।—బృహత్పరాశరః ॥ శ్లో ॥ఋతౌనగచ్ఛేద్యోభార్యాం
సోపికృచ్ఛ్రార్ధమాచరేదితి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఋతుకాలప
త్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కన్యకాగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—దే

—* కన్యకాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

వలః ॥ శ్లో ॥ అప్రాప్తాం కన్యకాంవిప్రాయఃకశ్చిన్మోహాదుపాహరేత్ ।
వనరకేవాసఃకానీనస్స్యాత్తదుద్భవః ॥ —మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ అసం
స్కృతాం పుష్పహీనాం కన్యకాం యోద్విజాధమః । రంతుమిచ్ఛతి పాపా
త్మా నరకం యాతిదారుణం । —పరాశరః ॥శ్లో॥ముఖజోముఖజాజ్ఞాతాం
కన్యాం యస్సంపరిగ్రహేత్ । సపైవ నరకస్థాయీ యావదాభూతసంప్లవం॥
ప్రాజాపత్యం తదామాసే వర్షేచాంద్రంప్రకల్పితం । అతఃపరమశుద్ధస్యా
స్తురాపూరితభాండవత్ ॥ వర్షాదూర్ధ్వంపతితపాయశ్చిత్తంకృత్వా
శుద్ధిమాప్నోతి । విప్రస్తు క్షత్రియవైశ్యకన్యాసంసర్గే పూర్వోక్తప్రాయశ్చి
త్తం పాదహీనం కృత్వా శుద్ధ్యతి ॥ శూద్రకన్యాగమనేపూర్వవత్ ॥ *॥ఇ
తి హేమాద్రివిరచితే కన్యకాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కన్యకాదూ

—* కన్యాదూషణప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

షణప్రాయశ్చిత్తమాహ । —దేవలః ॥ శ్లో॥ ద్విజోయోదక్షిణాం కన్యాంస
భామధ్యే వినిందయేత్ । సపైవ పాపకర్మాస్యాన్మృత్వానరకమశ్నుతే ॥—
గౌతమః ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రోదక్షిణాంకన్యాంవినిందయతి సర్వదా । సగత్వా
నరకం ఘోరం భువిభూయాన్మృతప్రజః ॥ కన్యాదూషణంతు మధ్యమ
నామికాభ్యాం యోనిప్రవేశంకృత్వాశోధనం ॥ —॥ తదాహ జాబాలిః ।

॥శ్లో ॥ మధ్యమానామికాభ్యాంహి కన్యామూత్రప్రవేశనే। కుర్యాత్పరివేత్తనంవిప్రస్తత్కన్యాదూషణం విదుః ॥ నవివాహ్యోద్విజైస్సాతు యోనిదేశవిశోధనాత్। ప్రాయశ్చిత్తమిదం కుర్యాత్తత్కన్యాదూషణదోషభాక్ ॥ చాంద్రాయణత్రయంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపార్వికీం। అదక్షిణాచూషణేప్యేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే కన్యాదూషణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ పుం

— * పుంసిమైథునప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

సి మైథునపాయశ్చిత్తమాహ। — దేవలః ॥ శ్లో ॥ యోహ విప్రః పురుషం గచ్ఛే త్పంచబాణాతురః ఖలః। స్వదారేషు ముఖేవాపి యభేత్పాపహరాయణః ॥ తస్య వీర్యం క్షురత్యాశు మృతో నరకమశ్నుతే। — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ యో విప్రః పుంసి సంసర్గం స్వదారేషు రతిముఖే। కుర్యాద్యదిహ పాపాత్మా తద్రేతఃక్లేబతామగాత్ ॥ యమలోకమపాగమ్యతత్ర వాసస్సదాభవేత్ । తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి పునస్సంస్కరణంవినా॥ —నారదః ॥ శ్లో ॥ స్వదారేషుముఖే రాజన్ యభేద్యోః పురుషంద్విజం। తస్య వీర్యం క్షయం యాతి సవైనరకమశ్నుతే ॥ పశ్చాత్తాపమవాప్యాథయదీచ్ఛేచ్ఛుద్ధిమాత్మనః। ఏకస్మిన్ దివసేతప్తం మాసే చాంద్రం సమాచరేత్ ॥ అబ్దాత్పరం మునిశ్రేష్ఠ షడబ్దంకృచ్ఛ్రిమాచరేత్ । తస్యోపనయనం భూయాః పటగర్భవిధానతః। పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాత్పూతోభవతినర్వదా * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే పుంసి మైథునపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథఖరో

— * ఖరోష్ట్రాదిమైథునపాయశ్చిత్తమ్ * —

ష్ట్రాదిమైథునపాయశ్చిత్తమాహ —। దేవలః ॥ శ్లో ॥ ఖరముష్ట్రంచ బడబాం విప్రోయది మదాంధవాన్ । యభేద్యఇహ పాపాత్మా రౌరవం నరకం వ్రజేత్ ॥ — వసిష్ఠః ॥ శ్లో ॥ బడబాం ఖరముష్ట్రంచ విప్రః కామాతురస్సకృత్ । యభేల్లజ్జాం విహాయాశు సవైనరకమశ్నుతే ॥ —జాబాలిః ॥శ్లో ఖరముష్ట్రంచబడబాం యభేద్విప్రోమదాతురః । రౌరవం నరకంయాతియావదాభూతసంప్లవం। తస్య దోషవినాశార్థం ప్రాయశ్చిత్తముదీరితం ॥ ఖరే చాంద్రం తథోష్ట్రేచ పరాకం బడబాగమే। ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి పునస్సంస్కారపూర్వకం॥ పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతి నిశ్చయఇతి ॥ క్ష

త్రియవైశ్యయోర్విప్రోక్తద్వగుణంపాత్రియశ్చిత్తం విశోధనం॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఖరోష్ట్రీబడబాసంసర్గప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథవత్సమహిషీబస్తాజాదిగమనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —— దేవలః ॥ శ్లో ॥బస్తాం

—— * వత్సమహిషీబస్తాజాదిగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ * ——

వా మహిషీంవత్స మజమన్యాదికంతువా । యశ్చోద్వహేజ్ జో మహాపాపీ సద్యఃపతితుమర్హతి । —— పరాశరః ॥ శ్లో ॥ బస్తంమేషం తథావత్సం మహిషీం మదనాతురః । విప్రోయదిరమేత్సోపి యమలోకమవాప్నుయాత్ ॥ —— నాగరఖండే ॥ శ్లో ॥ వత్సం మేషం తథాబస్తం మహిషీం ముఖసంభవః । యశ్చేత్కామాతురఃపాపీ మృత్వానరకమశ్నుతే ॥ తస్య దేహవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యముదీరితం । వత్సే బస్తేతథామేషే తప్తకృచ్ఛ్రం విశోధనం ।మహిష్యాంచహరిణ్యాంచ ప్రాజాపత్యద్వయంచరేత్ ॥ పునస్సంస్కారమర్హోవకృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాదభ్యాసేచాంద్రముచ్యతే ॥ క్షత్రియవైశ్యయోరేతద్ద్విగుణం ॥ *॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే వత్సబస్తమహిష్యాదిగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * అథ కటాడౌ రేతోత్సర్గప్రా

—— * రేతోత్సర్గప్రాయశ్చిత్తమ్ * ——

యశ్చిత్తమాహ । —— మారీచఃకణ్వేయః ॥ శ్లో ॥ అయోనౌచ వియోనౌచ పశుయోనౌచభారత । సముత్సృజతి యోశుక్లం తేవై నిరయగామినః । అయోనిర్వస్త్రాదిః ॥ వియోనిఃకాకాదిః । పశుర్గోవత్సాదిః ॥ —— నారదః ॥ శ్లో ॥ కటాడౌపశుపక్ష్యాదౌ జలేవావహ్నిమధ్యతః । విప్రఃకామాతురఃపాపీ రేతోత్సర్గంయదాచరేత్ । తదాయమపురం గత్వా తిష్ఠత్యాచంద్రతారకం ॥ —— మనుః ॥ శ్లో ॥ పశుపక్షిజలేమార్గే కటేవాబీజముత్సృజన్ ॥ నగచ్ఛేన్నరకం ఘోరం పునరావృత్తిదుర్లభం । పరేద్యుర్వా తదానీంవా సచేలం స్నానమాచరేత్ । జపేత్పవిత్రసంగాయత్రీం తతశ్శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ నాన్యథా శుద్ధిరస్మిహ తస్యపాపాపనుత్తయే । గృహస్థఃకామతఃకుర్యాదేతన్మోచనం భువి ॥ నహస్రంతు జపేద్దేవ్యాఃపాణాయామైస్త్రిభిస్సహేతి । క్షత్రియవైశ్యయోర్విప్రపాత్రియశ్చిత్తాద్ద్విగుణం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే కటాడౌ రేతోత్సర్గప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథావకీర్ణి

— * అవకీర్ణిప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ ఆశ్రమాణాం పురోవర్తీ బ్రహ్మచారీ హ్యదైవతః । రేతోత్సర్గం యదాకుర్యాత్స్వప్నేవా ముష్టిమైథునే । అవకీర్ణీసవిజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః । మహాపాపమవాప్నోతి జపన్ త్రురతి తత్క్షణాత్ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ ఉపనాయదినాద్వర్ణీ బ్రహ్మచర్యపరాయణీ । ప్రమాదాదుతబోధాద్వా యభేన్నారీమకల్మషాం॥ అవకీర్ణీసవిజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః । — గాలవః ॥ శ్లో ॥ అమాంజీబంధనాద్రాజన్ బ్రహ్మచర్యమకల్మషః । చరన్ వర్ణీహుమస్సంగాద్యోనౌ రేతస్సముత్సృజేత్ ॥ అవకీర్ణీసవిజ్ఞేయస్సర్వదాతం పరిత్యజేత్ । తస్య దేహవిశుద్ధ్యర్థం పరాకం కృచ్ఛ్రమీరితం ॥ ఇష్ట్వాగాదభమాలభ్యశుద్ధిమాప్నోతి పార్థివీం । పునస్సంస్కారపూతాత్మా పంచగవ్యం పిబేన్తతః ॥ ఏతే నశుద్ధిమాప్నోతి బ్రహ్మచారీ నచాన్యథా॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రావవకీర్ణిప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ మిథ్యోదితప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో

— * మిథ్యోదితప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

యోవిప్రస్సాధువృత్తేషు పుణ్యవత్సుద్విజేష్విహ । మిథ్యారోపమహాదోషం హ్యస్తీతి ప్రవదేన్మృషా। సమిథ్యావాదవాగ్లుకే నర్వధర్మబహిష్కృతః॥ — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ సాధువృత్తేషువిప్రేషు యోవిప్రమిథ్యయావదత్ । స్తేయంవావ్యభిచారోవా హత్యావాప్యస్తిసర్వదా ।ఇతి యోవదతేసాధూంత్సమిథ్యోదితవాగ్ద్విజః ॥ దేవకార్యేషుపిత్ర్యేషు హ్యనర్హోమిథ్యయావదత్ । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పాపినాం పాపకర్మణాం నవదేద్వైకదాచన । అస్తిత్వేతుల్యపాపేస్యాన్మిథ్యాత్వేద్విగుణం భవేత్ ॥ — మరీచిః ॥ శ్లో ॥ మిథ్యయా సాధువృత్తేషు దోషారోపీగుణేష్వపి । విప్రేషు కలుషంవాచావదన్ గ్రామే సభాస్థలే॥ సపీవనరకంగత్వా శ్వానయోనిషుజాయతే । తస్యదోషవినాశాయ ప్రాయశ్చిత్తం మహత్తరం॥ విప్రేషు తప్తకృచ్ఛ్రంస్యాదంగనాస్వహకాయికం । బాలవృద్ధాతురేష్వేవం వదన్ పారాకమాచరేత్ । క్షత్రియాదిషు సర్వేషు ప్రాజాపత్యముదీరితం ॥ నమిథ్యాభాషణంకుర్యాద్దోషారోపం పరిత్యజేత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే మి

థ్యోదితప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాభిశస్తప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దే

— * అభిశస్తప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

వలః ॥ శ్లో ॥ పూర్వవన్నిందయెల్లాకమభిశస్తస్సఉచ్యతే । అయోగ్యాహ్యే కవ్యేషు నిందితస్సర్వదాజనైః ॥ నాస్యకీర్తిస్సమోమృత్యుర్ఇహలోకెపరత్రచ । అస్తివానాస్తివాదోషాహ్యాయశఃపరివర్తతే ॥ తస్మాదెతద్విశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యన్వయంచరేత్ । అభిశస్తామహాదోషాన్ముచ్యతెనాత్రసంశయః ॥ — గాలవః । శ్లో ॥ మిథ్యయాపాపయాబద్ధోహ్యభిశస్తఇతీరితః । పాపమస్తినవాలొకె వార్తాసర్వత్రగణ్యతే ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాజాపత్యద్వయంచరెత్ । తతశ్శుద్ధోభవత్యేవ మిథ్యాత్వేవిప్రపుంగవః ॥ సదోషోవిద్యతేయత్ర తత్రశాంతింసమాచరెత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతి తస్యపాపస్యగూహనాత్ ॥ మిథ్యాత్వేప్రాజాపత్యద్వయం విశోధనం ; అస్తిత్వె ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతీత్యర్థః॥ విప్రస్త్రీణాంవిప్రప్రాయశ్చిత్తార్ధం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే అభిశస్తప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కు

— * కుగ్రామవాసినఃప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

గ్రామవాసినఃప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలః ॥ శ్లో ॥ కుగ్రామవాసినాం పుంసాం ద్వావనధ్యౌప్రకీర్తితౌ । అపూర్వస్యాగమోనాస్తి పూర్వవిద్యావినశ్యతి ॥ — కుగ్రామలక్షణమాహ ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ శ్రోత్రియశ్చతటాకాదితృణంపర్ణంతథెంధనం । బాంధవాస్స్వకులీనాశ్చ విద్వాన్వైద్యోమహాధనీ ॥ నసంతియత్రగ్రామెచ సకుగ్రామఇతీరితః । అపిచ ॥ యత్రవిద్యాగమోనాస్తి యత్రనాస్తిధనాగమః । యత్రపుణ్యాగమోనాస్తినతత్రదివసంవసెత్ ॥ తత్రగ్రామెద్విజోయస్తు హవ్యకవ్యపరాఙ్ముఖః । ఏకస్మిన్దివసెతస్మైమహాపాపమవాప్నుయాత్ ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్దృష్టావర్షెచాంద్రాయణవ్రతం । మాసెపరాకంషణ్మాసే ప్రాజాపత్యంసమాచరెత్ ॥ తస్మాడమింపరిత్యజ్య బంధుమధ్యేవసెత్సదా । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే కుగ్రామవాసినఃప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కుత్సితసేవాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥

— * కుత్సితసేవాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

— దెవలః ॥ శ్లో ॥ నటశ్చ గాయకశ్చైవశూద్రోవుజ్జనపవచ । పిశున

శ్చఖలశ్చైవమద్యపోదుర్జనస్తథా । స్తైయీచకితవశ్చైవతపతెదుర్జనా స్మృతాః ॥ ఏతెషాంయోద్విజస్సెవాం ప్రత్యహంసముపాచరెత్ । తస్యా న్యానిషృతిర్నాస్తితప్తకృచ్ఛ్రత్రయాదృతె ॥ —— ॥ సెవాప్రకారమహా। గౌతమః। శ్లో । శౌచార్థంమృత్తికాంతొయంప్రత్యహంనచనక్రియాం । తద్వాక్యమనుస్నత్యెహస్తపాదవిమర్దనం। ఉచ్ఛిష్టమార్జనంతెషాంపా త్రచెలాదిధారణం ॥ ఏవంద్విజ్యప్రతిదనం సెవాంకుర్వన్ప్రవర్తతె । స ఏవనరకస్థాయీబ్రహ్మకల్పశతయుగాదిహ। కల్పశతయమవధీకృత్యెత్యర్థః । త ద్దొషపరిహారార్థం పక్షమాసదినక్రమాత్ । ద్వినైకస్మిన్పరాకంస్యాత్పక్షె తప్తముదీరితం । పాక్షికాపత్యంతథామాసె వర్షె చాంద్రస్యభక్షణం ॥ కృ త్వాశుద్ధిమవాప్నొతి వర్షాదూర్ధ్వంపతత్యసౌ । వర్షాదూర్ధ్వంపతి తపాక్షికృత్వంకృత్వాశుద్ధిమాప్నొతి నాన్యథా ॥ * । ఇతి కుత్సితసెవా ప్రాయశ్చిత్తం । *। అథఖరొష్ట్రారోహణప్రాయశ్చిత్తమాహ। దెవలః।

——*ఖరొష్ట్రారోహణప్రాయశ్చిత్తమ్*——

శ్లో । ఖరముష్ట్రంచమహిషమనడ్వాహమజంతథా। బస్తమారుహ్యముఖజ క్రొశమాత్రంప్రవర్తయెత్ ॥ మహాంతందొషమాసాద్యభవిభూయాత్సవా నరః ! —— । పరాశరః । శ్లో । ఖరముష్ట్రమనడ్వాహంబస్తంమహిషమెవ చ । అజమారుహ్యసహసావిప్రఃక్రొశంగతొయది॥ మహాంతంనరకంగత్వా వానరొభవిజాయతె । —— । క్రొశప్రమాణమాహ । లొగాక్షిః । శ్లో ॥ తిర్యగ్యావొదరాణ్యష్టావూర్ధ్వావాప్రీహయస్త్రయః । ప్రమాణమంగుళ స్యొక్తం వితస్తి ర్ద్వాదశాంగుళః । వితస్తిర్ద్విగుణారత్నిస్తద్ద్వికిష్కుర్ధనుస్తు తొధనుః ॥ ధనుస్సహస్రంక్రొశశ్చతుఃక్రొశంతుయామినం । యామినం సార్ధక్రొశంచ యొజనంపరిచక్షతె । విప్రస్యైషామారొహణె పృథక్పృథ క్ప్రాయశ్చిత్తమాహ మార్కండెయః । శ్లో । ఖరమారుహ్యవిప్రొసౌ యొజనంయదిగచ్ఛతి । తత్ర సాంతపనం ప్రొక్తంశరీరస్యవి శొధనం । పునఃకర్మప్రకుర్వీతపటగర్భవిధానతః ॥ ఏతెనశుద్ధిమాప్నొతి ద్వి జొనాన్యెనశుద్ధ్యతి । ఏకస్మిన్దివసెఏకయొజనెఽతిక్రమ్యప్రాయశ్చిత్తం । ద్వితీ యెతృతీయెఽహ్యాసెద్విగుణంతృగుణంచతుర్గుణంక్రమాద్వెదితవ్యం ॥ స ర్వత్రపునరుపనయనం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితె ఖరొష్ట్రారోహణ

ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథోద్వాహితాయాంకన్యాయాం పునరుద్వాహే

—*ఉద్వాహితాయాంపునరుద్వాహేపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో॥ సముద్రయాత్రాస్వీకారంకమండలువిధారణం ॥ దత్తాయాంకన్యాయాంపునర్దానంపరస్యచ ॥ దీర్ఘకాలంబ్రహ్మచర్యంవర్జయంతికలౌయుగే ॥ ఏతాన్ధర్మాన్పరిత్యజ్య యోవిపాద్రోషభాగ్భవేత్ ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్నాస్తితప్తకృచ్ఛ్రశతాదపి ॥—

గౌతమః ॥ శ్లో ॥ పూర్వముద్వాహితాంకన్యామన్యస్మైధర్మకాంక్షయా॥ మత్సరాద్వాపరాజేందద్యాద్విస్రోధనాతురః ॥ భ్రూణహత్యాసమంపాపమవాప్నోతీహతత్క్షణాత్ ॥ దాతుశ్శుద్ధికరీషాగ్నౌపరిణేతుస్తథైందవైః। సాకన్యాజారిణీప్రోక్తాతత్పుత్రాఃకుండసంజ్ఞితాః ॥ అనేకదోషబాహుళ్యాదేనంసూర్గంపరిత్యజేత్ ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥పూర్వముద్వాహితాంకన్యాంపితాభ్రాతాధనేచ్ఛయా ॥ తయోర్యదిహదోషాద్వాహ్యన్యాధీనాంకరోతిచేత్ ॥ మహాదోషమవాప్నోతి పితరోయాంత్యధోగతిం ॥ దాతుశ్శుద్ధికరీషాగ్నౌ ర్వాథుశ్చాంద్రాయణత్రయైః ॥ సాకన్యాపాంసూలాజ్ఞేయాతత్పుత్రాఃకుండసంజ్ఞితాః ॥ ఏతద్దోషవిశుద్ధ్యర్థంపాణిజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ కన్యాదాతాతుచాపాగ్నౌపరిత్యాహంస్నానమాచరేత్ ॥ వర్షమాత్రేణసంశుద్ధోనాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే॥ తద్భ్రాతాతాంపరిత్యజ్యకుర్యాచ్చాంద్రాయణత్రయం ॥ తస్యోపనయనంభూయశ్శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం ॥ సాకన్యాపూర్వజంచాన్యంత్యక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ శిశుచాంద్రాయణమిత్యర్థః ॥ అన్యథానరకంవ్రజేదితి । ఉభయోస్సంత్యాగే పుత్రాభావః ॥ పుత్రాభావేకన్యాయాశ్చాంద్రాయణాచ్ఛుద్ధిః ॥పుత్రోత్పత్తౌతస్యాస్తత్పుత్రాణాంచ గతిర్నాస్తి ॥ అతస్తూభయోస్త్యాగఏవవరః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే కన్యాయాంపునరుద్వాహే ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథమాతృ

—*మాతృస్వసృసంబంధపరిణయేపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

స్వసృసంబంధపరిణయే పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః । శ్లో ॥ స్వసారంమాతరంయస్తు హ్యవిచార్యస్వబంధుతః ॥ పశ్చాచ్ఛ్రుత్వాపరిత్యాజ్యాస్వసామాతాతుధర్మతః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ సంబంధంబోధయిత్వాదా

మాతృతఃపితృతస్తథా ॥ సగోత్రపవరాంకన్యాం మాతరం భగినీంత్యజేత్ ॥ యదికామాద్విమోహాద్వా భుక్తే మహాపాతకమవాప్నుయాత్ ॥ తయోస్సంసర్గతోవిప్రోమాతృగామీతిగణ్యతే ॥ సగోత్రజాంప్రవరజాంత్యక్త్వాసుఖమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ సగోత్రప్రవరామేనాంమాతరంభగినీంతథా ॥ అజ్ఞాత్వాప్రథమేవర్షేముద్వాహ్యాభిజ్ఞతాంగతా ॥ యదిపుష్పవతీంగచ్ఛేల్లోభాత్కామాతురస్సకృత్ ॥ మాతృగామీతివిజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ పుత్రోత్పత్తౌతయోఃపుత్రాఅంత్యజత్వమవాప్నుయుః ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రేహశుద్ధింసమాచరేత్ ॥ అజ్ఞాత్వాయత్ర చోద్వాహస్తత్రచాందమ్ముదీరితం ॥ యదాపుష్పవతీంగచ్ఛేత్తదాదోషమవాప్నుయాత్ ॥ గురుతల్పసమంపోక్తం ముష్కచ్ఛేదవివర్జితం ॥ పుత్రోత్పత్తౌకరీషాగ్నౌదాహపవిశేయతే ॥ సగోత్రప్రవరజాయాఃపరిణయాఢ్యాపాయశ్చిత్తమిదం ॥ పునస్సంస్కారస్త్వమేన ॥ తస్యాఃకన్యాయాఃపురుషస్యార్ధంపాయశ్చిత్తం ॥ క్షత్రియవైశ్యయోరేతద్ద్విగుణం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే మాతృస్వసృసంబంధపరిణయప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అథ

—*స్వదారపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్*—

స్వదారపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ నిష్కారణంతయాపత్నీం సంత్యజేత్పూర్వజోరుషా ॥ నాసావిహపరత్రాపి నిందితఃపూజ్యతేజనైః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అప్రజాందశమేవర్షే స్త్రీప్రజాంద్వాదశేతథా ॥ మృతప్రజాంపంచదశే సద్యస్త్వప్రియవాదినీం ॥ అప్రియవాదోనామకలాయగేసాక్షాద్వ్యభిచారః ॥ అప్రియాణిభర్తృవిషయేకలాయగే బహూనిసంతి ॥ సాక్షాద్వ్యభిచారపవాప్రియవాదఃతదాత్యాజ్యా। అన్యథాదోషమాహ ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ వ్యభిచారాదృతేపత్నీం యోవిపన్నస్సంపరిత్యజేత్ ॥ భ్రూణహత్యామవాప్నోతి ఋతుకాలవ్యతిక్రమాత్ ॥ ఖరాజినంబహిర్లోమ పరిధాయసమంతతః ॥ శరావపాత్రమాదాయ భిక్షార్థంగ్రామమావిశేత్ । స్వదారవ్యతిక్రమిణే భిక్షాందేహీతి యాచయేత్ । సప్తాగారాన్యటిత్వాతుభోజయేత్స్వయమాదరాత్ ॥ ఋక్షాసమేనంకృత్వాతు శుద్ధిమాప్నోతిపార్వికీం ॥ — ॥ లదాహాపస్తంబః॥దారవ్యతిక్రమీఖరాజినం

బహిర్లోమ పరిధాయదారవ్యతి క్రమిణేభిక్షామితి సప్తాగారిణిచరేత్సా
వృతివ్యష్టాసా స్త్రీణాం భర్తృత్యాగేపి నిష్కారణతయాప్యేవమర్ధం
ప్రాయశ్చిత్తం ॥ మహాపాతకిశంకాస్తిచేత్త్యాగపవివిహితః ॥ కారణంసపవ
నాచేత్ భర్తృప్రాయశ్చిత్తవర్జంకుర్యాత్ । ఖరచర్మవినాభిక్షాభక్షం
పర్యటేత్ పూర్వవష్టాసా ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే పత్న్యాత్యాగప్రా

—*అసంస్కృత కన్యారజోదర్శన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథపిత్రగృహేఅసంస్కృత కన్యారజోదర్శనే ప్రాయ
శ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః । శ్లో ॥ పితుర్గృహేతుయాకన్యా రజఃపశ్యత్యసంం
స్కృతా ॥ సాకన్యావృషలీజ్ఞేయాతద్భుక్తాన్నపలీపతిః ॥ వృషలశ్యూదరిః ॥
—॥మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ యాకన్యాపితృవెశ్మస్థాయదిపుష్పవతీభవెత్ ।
అసంస్కృతాపరిత్యాజ్యానపశ్యేత్తాంకదాచన । వివాహేచనయోగ్యాస్యా
ల్లాకద్వయవిగర్హితా । పితాంపరిణయత్యవిప్రో నయోగ్యోహవ్యకవ్య
యోః ॥ నతస్యాంజనయెత్పుత్రంకానీనఇతికథ్యతె । మాతాపితాచపుత్రశ్చ
త్రయస్తెనృషలాస్మృతాః । యన్నాపుష్పవతీకన్యా తద్దైవత్యక్తుమర్హతి ॥ న
తత్రదొషస్తస్యాస్తి గెహస్థాచెత్సదోషభాక్ । — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో । యదా
రహఃపుష్పవతీద్విజస్తామధ్వహేద్యది ॥ కాలాంతరెయదాజ్ఞాతా తదా
తాంసంపరిత్యజెత్ । యదీచ్ఛెదాత్మనశ్శుద్ధిం తదాచాంద్రాయణంచరెత్
కామాతురస్తదావర్తెత్తచ్చండాలసమోభవెత్ ॥ పుత్రొత్పత్తిర్యదిభవె
త్తదాపతితపవసః । * । ఇతి హేమాద్రివిరచితె ధర్మశాస్త్రెప్రాయశ్చిత్తా
ధ్యాయె పితృగృహస్థితకన్యారజొదర్శనప్రాయశ్చిత్తం । * । అథ కారా

—*కారాగృహవాస ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

గృహవాసప్రాయశ్చిత్తమాహ । దెవలః । శ్లో ॥ కారాగృహెబలాత్తా
రాష్ట్రిత్వామాసమతంద్రితః ॥ నస్నానంనచసంధ్యాదినదెవపితృతర్పణం ।
నస్వాధ్యాయొనవాహొమశ్శూద్రపవనసంశయః । — । మరీచిః ।శ్లో
మ—సంకారాగృహెవాసొనాభిర్యాతాదినత్రయం ।మ్లెచ్ఛావాసస్తథావ
త్సంవత్సరంభవెత్తత్తుపాతకీ । — । గౌతమః ।శ్లో॥ బలాద్దాసీకృతాయెతు
మ్లెచ్ఛచండాలదస్యుభిః । అశుభంకారితాఃకర్మగవాది ప్రాణిహింసనం ।

ఉచ్ఛిష్టమార్జనం తేషాంతథాతస్యైవభక్షణం॥తత్ స్త్రీణాంచతథాసంగస్తా
భిశ్చసహభోజనం । మాసోపితేద్విజాతౌతుపారిజాపత్యంవిశోధనం ॥ ప్రా
జాపత్యంచచాంద్రంచ చరేత్సంవత్సరోషితః । ఆహితాగ్నిస్త్రియంకుర్యా
ద్యదికారాగృహేవసేత్ ॥ స్త్రీణామేతత్సంభవేవిప్రస్యప్రాయశ్చిత్తార్ధం
మనూదితంవేదితవ్యం ॥ —॥ యమః ॥ శ్లో ॥ కారాగృహాద్వినిర్గత్య
ప్రాయశ్చిత్తంయథోదితం । కృత్వావిప్రఃపునఃకర్మ కుర్యాచ్ఛుద్ధిమవాప్ను
యాత్ ॥ నాన్యథాశుద్ధిమాప్నోతి యథాభవిసురాఘటః ॥ * ॥ ఇతి కా
రాగృహవాసపారిజాపత్యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ బందీగృహీతనారీణాంపారిజాపత్యశ్చి

—*బందీగృహీతనారీపారిజాపత్యశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ మారీచఃకశ్యపఃకశ్యపః ॥ శ్లో ॥ బందీకృతాయదానార్యో నివసేయు
స్తదాలయే । షణ్మాసమాసమృతుంవాపి సంవత్సరమథాపివా ॥ తదాసాంని
ష్కృతిర్నాస్తి వ్యభిచారోయదాభవేత్ । తత్రాపిగర్భసంపత్తౌపతిత్యాగో
విధీయతే ॥ గర్భేత్యాగోవిధీయతఇతి మనుస్మరణాత్ ॥ —॥ తదాహగౌ
తమః ॥ శ్లో ॥ బలాద్బందీకృతానారీ తత్రైవ నివసేద్యది । షణ్మాసమాసమృ
తుంచాబ్దంనతస్యానిష్కృతిర్భవేత్ ॥తత్రైవవ్యభిచారస్యాద్యదిగర్భమథా
త్తదా । దైవాత్తేపునరుత్పన్నేతత్రశుద్ధికథంచన ॥ తాంపతిఃపునరా
దాతుంబిభేద్యైలోకవార్తయా ॥ ఇచ్ఛన్సభామునీయ వదపాపంహృ
దిస్థితం ॥ ఇతిభర్తురనుజ్ఞాతాసావదేత్పత్యమాదరాత్ । ఉక్తేనత్యేతయా
సాతు సభాసమ్యగ్విచార్యచ ॥ షష్టిభిర్మృత్తికాభిశ్చక్షుతశౌచమనంతరం।
కారయిత్వావిధానేన స్నాపయిత్వానదీజలైః । కారయేత్పూర్వవద్విప్రఃపా
రిజాపత్యశ్చిత్తమనుక్రమాత్ ॥ అర్ధముక్తంతతస్త్రీణాంప్రాయశ్చిత్తంవిశో
ధనం। కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి శాస్త్రదృష్టేనవర్త్మనా ॥ తస్యదోషనివృ
త్తిస్యాద్యజ్ఞనవాదౌనహీయతే । అతస్తుపోషణంతస్యా స్సంసగాదీన్నకారయేత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే బందీకృతనారీప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అ

—*రోగనివృత్త్యర్థమద్యపానస్తన్యపానప్రాయశ్చిత్తమ్*—

థరోగనివృత్త్యర్థమద్యపాన స్తన్యపాన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః॥
శ్లో ॥ యదిరోగనివృత్త్యర్థం ద్విజోవాపితసంగనా । సన్నిపాతే మహా

ఘోరేతన్నివృత్త్యర్థమంజసా ॥ జౌషధార్థం పిబేన్మద్యంస్తన్యంవావైద్యచోదితం । తదారోగనివృత్తిశ్చేన్మరణంవాభవేదుత । తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥ శవభావేపునఃకర్మకర్తవ్యందేహశుద్ధయే । తప్తకృచ్ఛ్రంద్విజైఃకార్యందత్వావాబహుదక్షిణాం।ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి మృతోజీవఃహివాతదా॥ రోగోల్బణేననిపాతే స్తన్యంవామద్యమౌషవా ॥ పీత్వాజీవేత్తప్తకృచ్ఛ్రం పాదాయశ్చిత్తంతునంకృతిరితి । పీత్వాజీవేత్తప్తకృచ్ఛ్రం ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాపునస్సంస్కారం కృత్వా శుద్ధ్యతి । మృతశ్చేత్తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయంబ్రాహ్మణైఃకారయిత్వాతత్పుత్రాదిభిఃపరలోకసాధనార్థం శవమన్వారభ్యపటగర్భవిధానమంత్రావృత్తిఃకార్యా। ఏవమేతస్మిన్కృతేనతిస్తన్య మద్యపానదోషాన్ముక్తఃపరలోకేసుఖమాప్నోతి । అన్యథాపాపకర్మైవ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే రోగనివృత్త్యర్థం స్తన్యపాన మద్యపాన ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథే

—*జాతిభ్రంశకరప్రాయశ్చిత్తమ్*—

దానీం జాతిభ్రంశకరప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలఃశ్లో ॥ వ్యతీపాతేయదన్నంచమహాపురుషభోజనం । కన్యాన్యాదేజనేభుక్త్వాకర్తుశ్చాహేబలిరేవచ ॥ భూతప్రేతపిశాచానాం యదన్నంపరికల్పితం । కుటుంబభోజనంసైవ బ్రహ్మరాక్షసభోజనం ॥ ఏతానిదురన్నాని ॥ శ్లో ॥ ఏతేషాంధస్తుయోవిప్రోధనలోభపరాయణఃభుంక్తేతస్యగతిర్నాస్తి తస్మాదేతత్పరిత్యజేత్ ॥ అంధాన్నం ॥ — ॥ మార్కండేయఃశ్లో ॥ దుష్టాన్నంముఖజోభుక్త్వావస్త్రద్రవ్యపరాయణఃతదానీంమృత్యుమాప్నోతి జీవేద్వాపాపకార్యసా ॥ నతస్యపునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన । పిశాచజన్మభుక్త్వాతు తదంతేకుక్కుటోభవేత్ ॥ — ॥ గౌతమఃశ్లో ॥ దుష్టాన్నంపూర్వజోజగ్ధ్వాపురోక్తంపాపమాప్నుతాత్ ॥ సద్యఏవపరంమృత్యుముపస్పృశ్యజ్వరాదిభిఃమృత్వానరకమాసాద్య కాలజ్ఞానీభవేత్తదా ॥ అస్యదోషోపశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తమిదంస్మృతం ॥ ప్రాజాపత్యద్వయంకృత్వా పునస్సంస్కారమర్హతిద్విజం ॥ పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతిభూతలే ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే దరన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాయుతబ్రాహ్మణభోజనన

—*అయుతబ్రాహ్మణసహస్రబ్రాహ్మణభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ॥ సహస్రబ్రాహ్మణభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ అయుతే వాసహస్రే వా నానావర్ణసమాగమే । పతితస్యబ్రహ్మబాలవ్రాత్యతస్కరపూతికే । కుండగోళకసంకీర్ణసుగాయకసంకులే ॥ పాషండిజనసంసర్గే సర్వపాతకిసంకులే । భాండోచ్ఛిష్టస్వయంపాకైస్త్రీజనైరుపశోభితే ॥ యోవిప్రోలోకమన్విచ్ఛన్నభుంజీయాత్కదాచన । యమోజిహ్వాందహత్యేవసందంశైర్భక్షకోడాకుశైరివ ॥ తదంతేభువమాసాద్య పిష్వరామాత్వమాప్నుయాత్ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ అయుతేవాసహస్రేవా ద్విజోబ్రాహ్మణభోజనే । జిహ్వాచాపల్యతఃక్షిప్రంయదిభుక్తేద్విజాధమః ॥ తస్యజిహ్వాంయమఃక్షిప్త్వానరకేస్థాపయత్యుతః ; తత్రైవనరకంభుక్త్వా సూచకత్వమవాప్నుయాత్ ॥ ఏకస్మిన్దివసేభుక్త్వా పంచగవ్యంపిబేత్తతః॥ పక్షంవామాసమాత్రంవా భుక్త్వావిప్రోనిరంతరం । తప్తంపరాకంచాంద్రంచకృత్వా శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ వర్షాపరిహశూద్రత్వం ప్రాప్నోతిబహువత్సరాన్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే అయుతభోజనసహస్రభోజనప్రాయ

—*దీర్ఘసత్రభోజన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ దీర్ఘసత్ర భోజన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ వర్షద్వయంవా వర్షంవా యోవాకోవాజనాధిప । సంకల్ప్యభోజయేద్విప్రాన్ తద్దీర్ఘసత్రముచ్యతే ॥ విప్రస్తత్రనభుంజీయాత్పూర్వవద్దుష్టసంగమాత్ । మహాదోషమవాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ దీర్ఘసత్రేనభుంజీయాదేకస్మిన్దివసేనృప । మహాదోషమవాప్నోతి తత్రవానాజనాగమాత్ ॥ కర్తారంస్వకృతంపుణ్యం సంవత్సరముపాజితం । సద్యస్తస్మిన్విశేత్పర్వమన్నమాత్రపరిగ్రహాత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్తస్మాదన్యథాదోషకార్యసౌ ॥ మానసంఖ్యాదికమాలోచ్యపూర్వప్రాయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్ ॥ తేన శుద్ధోభవతినాన్యథా ॥ * ॥ ఇతి దీర్ఘసత్రభోజన

—*శూద్రసత్రభోజన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథశూద్రసత్రభోజన ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ శూద్రసత్రేనభుంజీతప్రాణైఃకంఠగతైరపి । ఇచ్ఛన్విస్రోమనుష్

లోకం దుస్సంగాద్వామహాభయాత్ । దెహాంతె నరకంగత్వాభవెమ్భ
విసవాయసః ॥ చండాలూవా ॥ —— ॥ మారఁండెయః ॥ శ్లో ॥ శూద్రా
న్నంశూద్రసంపర్కం మాసమెకంనిరంతరం । కృత్వాశూద్రత్వమాసాద్య
చండాలఃకోటిజన్మను ॥—— ॥ మనుః ॥ శ్లో ॥ తదన్నంతద్ధ్రహాభుక్తిస్తదను
జ్ఞానిరీక్షణం । తదనుజ్ఞామవాప్యాథ స్వయంవాపినిరీక్షణం ॥ భుక్త్వావిప్ర
స్సపాపీయాఁషడ్విధంశూద్రభోజనం । ఏతేషామెకమన్నంవా భుక్త్వావిప్ర
స్తుచాపలాత్ ॥ మహాంతంనరకంగత్వావాయసత్వమవాప్నుయాత్ । ప
శ్చాన్మాసబుతావద్బెభూజనెతుయథాక్రమం ॥ యావకంతప్తకృచ్ఛ్రంచపా
జాపత్యమశ్రెందవం । క్రమశశ్శుద్ధిమాప్నోతి కృత్వాపాపాద్యమానుగా
త్ ॥ విప్రస్త్రీణాంభోజనెపాశ్చెపక్షమాసాదిక్రమెణ తత్తత్ప్రతిపదో
క్తం విప్రస్యార్ధఁంపాయశ్చిత్తంవెధితవ్యమ్ ॥ * ॥ ఇతి హెమాదౌశూ
ద్రాన్న భోజనపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశూద్రవైశ్యాగృహయెస్వయం

——*శూద్ర వైశ్యాగృహస్వయంపాకాన్నభోజనపాయశ్చిత్తమ్*——

పాకాదిభిర్భోజనె పాయశ్చిత్తమాహ ॥ జాతుకర్ణిః । శ్లో ॥ శూద్ర
వైశ్యాగృహేవిప్ర స్తదామంసంపచస్తుదా । తత్రైవభోజనంకృత్వా సద్య
శ్చండాశతాంవ్రజెత్ ॥ —— ॥ దెవలః ॥ శ్లో ॥ వైశ్యాశూద్రాలయెరా
జ్ఞ తద్భవ్యంపాచయెద్ద్విజః । తత్రైవభోజనంకుర్యా త్తదనుజ్ఞాపురస్స
రం । జ్ఞానెననివృతిర్నాస్తి పాయశ్చిత్తాయుతైరపి ॥—— ॥ జాబాలిః ॥
శ్లో ॥ వైశ్యాశూద్రస్యగృహెరాజ్ఞగృహీత్వామంసకృద్ద్విజః ॥ తత్రైవపక్త్వా
తద్భవ్యం భూజయిత్వావిచారయన్ । సమహాంతంనిరింగత్వాతత్రైవపతనం
చరెత్ ॥ తెనశుద్ధిమవాప్నోతినాన్యథాగతిరస్తిహి ॥ —— ॥ పరాశరః ॥శ్లో
శూద్రాలయెవావైశ్యాయా ఆమంభృత్వాతదర్పితం । భుక్త్వావిప్రస్సపాపీ
యాన్మహాంతంనరకంవ్రజెత్ ॥ పునర్భూతలమాసాద్యచండాలత్వమవా
ప్నుయాత్ ।తద్దొషపరిహారార్థఁం పాయశ్చిత్తమిదంస్మృతం ॥ తదానీం
వాపరెద్యుర్వావాపయిత్వాశిరోరుహాన్ । స్నానంకృత్వాతతఃపశ్చాత్తప్త
కృచ్ఛ్రంసమాచరెత్ ॥ పంచగవ్యంపిబెత్పశ్చా చ్ఛుద్ధొభవతినిశ్చితం । వి
ప్రస్త్రీణామప్యెవం ॥ * ॥ ఇతిహెమాద్రివిరచితె శూద్రవైశ్యాగృహభూజ

— * అగ్నావేకోద్దిష్టభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

నప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాగ్నావేకోద్దిష్టభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ ।— దేవలః ॥ శ్లో ॥ మృతాహ్నికాదశేవిప్రో భుక్త్వాకబళసంఖ్యయా । తావద్వ్యగసహస్రాణి రౌరవం నరకంవ్రజేత్ ॥ తదంతేభవమాసాద్య రక్తపాస్తు భవేజ్జలే । యావంత్యన్నపులాకాని కబళైకబళైనృప ॥ తావంతఃకృమయస్తస్య భక్షితాస్తేనపార్థివ । — మహానారదీయే ॥ శ్లో ॥ ఏకాహదివసేరాజన్ ద్వాత్రింశత్కబళసంఖ్యయా । గృహీత్వా మూల్యమశ్నాతి తావంతఃకృమిరాశయః ॥ భక్షితాస్తేనరాజేంద్రతతస్తేతత్పరిత్యజేత్ । కబళైకబళైచాంద్రం కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ పునఃకర్మవిధానేన పటగర్భేణశుధ్యతి । అన్యథాదోషమాప్నోతి పైతృభూతశ్చరత్యభువి ॥ మహాపాతకయుక్తోవా యుక్తోవాసర్వపాతకైః । పటగర్భవిధానేన పునస్సంస్కారకర్మణా ॥ శుద్ధిమాప్నోతిరాజేంద్ర పటగర్భోమహత్తరః । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఏకాహభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ నగ్నశ్రాద్ధాద్యన్నప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ నగ్నశ్రాద్ధేనవశ్రాద్ధే గృహీత్వాన్నం ద్విజోత్తమః । తస్యపునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన ॥ జాయతే భువిదుష్టాత్మా స్థావరత్వమవాప్నుయాత్ । — మరీచిః ॥ శ్లో ॥ నగ్నశ్రాద్ధం నవశ్రాద్ధందశాహాభ్యంతరేద్వయం । ప్రాప్తంపాపాలయం నృణాం మహతాంగర్హితంద్వయం । — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ నవశ్రాద్ధంచ నగ్నంచ సూతకాంతర్హితంద్వయం । తద్వయంప్రతిగృహ్యాశుమహారౌరవమశ్నుతే ॥ — మరీచిః । శ్లో ॥ నగ్నశ్రాద్ధేతుచాంద్రంస్యాత్ప్రాజాపత్యంనవాదికే । ఆద్యస్థానే తదర్ధంస్యాత్తదర్ధంస్యాత్సపిండనే ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదంకృత్వా శుద్ధోభవతిపూర్వజః । విప్రప్రతిగ్రహే యధాశాస్త్రంకృతియైశ్యయోఃప్రతిగ్రహే ద్విగుణం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే నవశ్రాద్ధాదిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ సూతకద్వితయే భోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ సూతకద్వితయేరాజన్ జ్ఞాతేరన్యద్విజోయది ।అ

జ్ఞానాద్భోజనంకృత్వా సద్యస్సంస్కారమర్హతి ॥ జ్ఞాత్వాతదన్నం సంపా
ద్య పంచగవ్యంపిబేత్తతః । సచర్మ్ణాభావేతదాస్నాత్వా పునఃకర్మసమారభేత్ ॥
ఉపాస్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేనశుధ్యతి । అజ్ఞానాదకృతం ఘోరంయాత్వా
త్రైవనసంశయః ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥సూతకద్విజయేజ్ఞానాద్వి
ప్రాభోజనమాదరాత్ । కృత్వాసద్యఃపతత్యేవ పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥
చర్దయిత్వాతదన్నంవా పంచగవ్యేనశుధ్యతి ॥ చర్దయిత్వాతదాస్నాత్వా పు
నఃకర్మవిధానతః । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథా శుద్ధిరీరితా ॥ * ॥ ఇ
తి హేమాద్రిపరిశేషే సూతకద్విజయభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథశ్రా

— * శ్రాద్ధావశిష్టాన్నభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ద్ధావశిష్టాన్నభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥అమాయాం
పైతృకశ్రాద్ధే పర్వశ్రాద్ధిమహోత్సవే । శ్రాద్ధదేవాపణవత్యాఖ్యే సపిండీకర
ణేతథా ॥ మాసికేషుతథాదివ్యేభోక్తవ్యాచ్ఛేషభోజనం । — మహాభారతే ॥
శ్లో ॥ చౌర్యకర్మణిభోక్తారో భోక్తారోయజ్ఞకర్మణి । శ్రాద్ధశిష్టాన్నభో
క్తారస్తేవైనిరయగామినః ॥ సగోత్రాణాంసకుల్యానాంజ్ఞాతీనాంచనదోషభా
క్ । పుత్రీణామన్యగోత్రాణాం విధవానాంనశస్యతే ॥ యతీనాంకర్మనిష్ఠా
నాం మహాత్మాంబ్రహ్మచారిణాం । అభోక్తవ్యం పైతృకాదౌ పితృశిష్టం మహా
త్మనాం ॥ — జాబాలిః । శ్లో ॥ శ్వశురస్యగురోర్వాపి మాతులస్యమహా
త్మనః । జ్యేష్ఠభ్రాతుశ్చపితుశ్చ బ్రహ్మనిష్ఠస్యధీమతః ॥ ఏతేషాంశ్రాద్ధశిష్టా
న్నం భుక్త్వాదోషోనవిద్యతే ॥ ఇతికేచిత్ప్రశంసంతి ఇతియత్తదసాంప్రతం ।
— వైంగె ॥ శ్లో ॥ మాతులస్య గురోర్వాపిశ్వశురస్యమహాత్మనః । పితో
శ్చబ్రహ్మనిష్ఠస్య జ్యేష్ఠభ్రాతుశ్చ ధీమతః ॥పైతృకేషునభోక్తవ్యంవిధవానాం
మహాముని । విధవానామన్యగోత్రాణాం శ్రాద్ధేష్వేతేషు నభోక్తవ్యంశ్రా
ద్ధశిష్టాన్నం ॥ అన్యగోత్రాణాం బ్రహ్మచారిణామపి । — తదాహ మార్క
ండేయః । శ్లో ॥ పితాదినామధాన్యేషాం శ్రాద్ధశిష్టాన్నభోజనం ।వ్రతినాం
విధవానాంచ యతీనాంచవిగర్హితం॥ విధవానామన్యగోత్రాణామిత్యర్థః ।
— జాబాలిః ॥ శ్లో ॥విప్రస్త్వన్యగృహేశ్రాద్ధే చరేచ్ఛిష్టాన్నభోజనం ।ప్రా
జాపత్యేనశుద్ధ్యేన్న్యూనజ్ఞాతిగోత్రేనదోషభాక్ ॥ అన్యగోత్రావితంతుర్యాశ్రా

ద్ధశిష్టాన్నభుగ్యది। కేశానాంవపనంకృత్వా తప్తకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥
వ్రతినాం యోగనిష్ఠానాం తథాసన్యాసినామపి । ఉభయోర్దేహశుద్ధ్యర్థం
పరాకంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ సన్యాసీవపనంకృత్వా తథాస్నానం సమాచరేత్ । ఉపవిశ్య శుచిభూత్వా ప్రణవంలక్షమాచరేత్ ॥ సర్వత్ర పంచగవ్యప్రాశనం సన్యాసిభిర్వినా । బ్రహ్మచారిణాంస్వపిత్రన్నశిష్టభోజనే నదోషః ।
వ్రతినామపివిధవానామన్యగోత్రాణాం తత్రాపి నభోక్తవ్యం । సన్యాసిభిర్న కుత్రాపి ॥* ॥ఇతి హేమాద్రివిరచితే శ్రాద్ధశిష్టాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥*॥

— * క్రీతాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ క్రీతాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ దేవాలయే
షు మాగేషు గ్రామేషు నగరేషుచ। విప్రః క్రీతాన్నభోక్తాచేత్తదానరక
మాప్నుయాత్ ॥ — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ క్రీతాన్నందేవతాగారే గ్రా
మేవా పట్టణేపివా॥యోభుఙ్క్తేపూర్వజోజ్ఞానాన్నరకంసమాప్నుయాత్ ।
— దేవీపురాణే। శ్లో ॥ విప్రః కంఠగతప్రాణః క్రీతాన్నంభక్షయేద్యది।
గ్రామేవా నగరేతీర్థే మహాదేవాలయేపివా ॥ సగత్వా నరకం ఘోరం
నానాయోనిషుజాయతే । తస్మాత్తస్యవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తముదీరితం ॥
త్రిరాత్రం భోజనేకాయం పక్షేతప్తంనిరంతరం ॥ మహాతప్తంతుమాసేచ
నష్టరే చాంద్రమఘ్యలే । అలాభపరం శూద్రకుల్యా విద్వానపిసదోషభాక్ ।
విప్రస్త్రీణామేతదర్ధం ॥ యతి బ్రహ్మచారి విధవానాంతద్వైగుణ్యం మహాపై
త్రమితి జనసాదృశ్యాత్ । క్రీత్వా భోజనే విశేషమాహ । — జాబాలిః ॥
॥ శ్లో ॥ విప్రస్త్వేతన్మహాక్షేత్రం మహాతీర్థంజనావృతం । క్రీత్వాన్నంజనసా
దృశ్యాదితిజగ్ధ్వాసకృద్యది ॥ కేశానాం వపనంకృత్వా తప్తకృచ్ఛ్రంసమాచ
రేదితి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే క్రీతాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥

— * సంఘాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ సంఘాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ సంఘీభూ
యయదావిప్రాస్తిథియోవా రాజవల్లభ । స్వైస్వైర్ద్రవ్యైరేకభాండేపా
ఛయేయుః పృథక్పృథక్ ॥ పృథక్పృథగితి భిన్నపాత్రేవా । భుక్త్వాదోషమ
వాపుస్తేశూద్రకులాభవంత్యుత ॥ — జాబాలిః ॥ శ్లో॥ విప్రాస్త్వథైకగ్రామ్య

ష్టాస్తీర్థయాత్రాదికర్మసు । సంక్షోభాయస్వకైర్దవ్యైఃపాచయిత్వాన్న
భోజనః ॥శూద్రతుల్యాభవంత్యేతే నరకంవావిశేషతః । ఏకగ్రామస్థాఞ్ఞతి
వదంయత్రయత్రసంక్షోభావస్తత్రతత్రయోజనీయం ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో
నంక్షోభాయద్విజాస్సర్వే మాగ్గతీర్థాగమెపివా । స్వద్రవ్యమెళనం కృ
త్వా పక్వాభుక్త్వైకదెశతః ॥ తె సర్వె నరకం యాంతి శూద్రతుల్యానసం
శయః । తెషామిదం మునిప్రొక్తం ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం । ఏకరాత్రెపంచ
గవ్యం ద్విరాత్రెయావకంచరెత్ ॥ ప్రాజాపత్యంత్రిరాత్రేచ పక్షేచాంద్రా
యణం స్మృతం । మాసెతుశ్రూపతుల్యాస్స్యుస్స్త్రీణామర్ధం మనీషిభిరితి ॥
॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే సంఘాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ

— * యాగాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

యాగాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దెవలః ॥ శ్లో ॥ యజ్ఞెషు పశు
బంధెషు యాగార్థంపచనంహవిః । తథావిప్రైర్నభోక్తవ్యం లొకెప్సుభిర
కల్మషైః ।పవనంహవిరితియజ్ఞశాలాయాం దీక్షితగృహే వా సంపాదితమన్న
మిత్యర్థః ॥ — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ పశుబంధెషుయజ్ఞెషు అన్నమత్తియ
దాద్విజః । తదా నరకమాప్నొతిసబిడాలసమోద్విజః ॥ — కణ్వః ॥ శ్లో ॥
యొవిపొ యాగశాలాసు వపాయాగాదధొయది ।భుక్త్వాన్నంతత్సంభూ
తం మహాపాతకమశ్నుతే ॥ పునస్తస్యాపనయనం ప్రాజాపత్యేనశుధ్యతి ॥
ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తం వపాయాగాత్పూర్వం భొజనె వెదితవ్యం ॥ తతఃపరం
భొజనెవిశెషమాహ । — గౌతమః ॥ శ్లో ॥వపాయాగాత్పురావిప్రొ భొ
జయె ద్దీక్షితాలయె । ప్రాజాపత్యం విశుద్ధ్యర్థం మునిభిఃపరికీర్తితం ॥ ఋ
త్విజాం విప్రస్త్రీణా మెవంవెదితవ్యం । — తదెవాహ కాత్యాయనః ॥శ్లో ॥
ఋత్విజాంచపరస్త్రీణాంభొక్తౄణాంయాగసద్మని । ఉపొష్యరజనీమెకాం
పంచగవ్యేనశుధ్యతి ॥ సువాసినీనాం తద్భర్తుఃపాదొదకం । విధవానాంకె
శవపనం బ్రహ్మకూర్చవిధానంచ ॥ యతిబ్రహ్మచారిణాం ।వపాయాగాత్పూ
ర్వమన్నభక్షణె చాంద్రం । అతఃపరం ప్రాజాపత్యం ॥ఇతి హేమాద్రివిరచి
తే యాగాన్నభొజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ చౌళాన్నభోజనప్రాయశ్చి

—*చౌళాన్నభోజన పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ చౌలకర్మణిసీమంతే మహాదానా
ద్భోజనేవరం । సురాపానసమంప్రోక్తమతోనేచ్ఛంతిసూరయః ॥ — ॥
గౌతమః ॥ శ్లో ॥ సీమంతేపుంసవేనైవచౌళకర్మణియోద్విజః । అసగోత్రస్త
దన్నాదస్సురాపీత్యుచ్యతేబుధైః ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ చౌళక
ర్మణిసీమంతే పుంసవేయోన్యగోత్రజః । మహాదానాదూర్ధ్వభుక్తాపీ
సురాపాన మవాప్నుయాత్ ॥పాప్రాయశ్చిత్తంద్విజైఃప్రోక్తందుష్టాన్నాదివి
భోజనే । సుమహాదానాత్పరంతప్తం తత్పూర్వంవేదమాతరం ॥ జప్త్వా
శుద్ధిమవాప్నోతి సహస్రంవిధిపూర్వకం ॥ (స్త్రీ)ణామధ్వగానాంచ వ్రతి
నాంచాంద్రముచ్యతే । చౌళకర్మణిపూర్వత్రపరత్రచసమంవిదుః ॥ * ॥ ఇ
తిహేమాద్రివిరచితే చౌళసీమంతాన్న భోజనపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ

—*అథగణికాన్నదేవలకాన్న భోజన పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

గణికాన్నదేవలకాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ యో
న్నందేవలకస్యాపి భుజ్యేర్కన్నంగణకస్యచ । మద్యపాతౌవిజానీయాత్పర్వక
ర్మబహిష్కృతౌ ॥ విష్ణురవాస్య ॥ శ్లో ॥ దేవలకాన్నంతుయోభుజ్యేత
థాగణకభోజనం । ఉభౌతుపాపకర్తౄనౌనసంభాష్యైకదాచన ॥ — ॥ గా
రుడపురాణే । శ్లో ॥ దేవార్చకస్యయోభుజ్యేతథాగణికవేశ్మని । అన్న
మితిశేషః ॥ శ్లో ॥ ఉభౌతౌనాపినౌపాప్రోక్తౌ పాప్రాయశ్చిత్తమథార్హతః ॥
ఏకరాత్రేపంచగవ్యం త్రిరాత్రేయావకంస్మృతం ॥ మాసమాత్రేపరాకం
స్యాదబ్దేచాంద్రముదీరితం । తతఃపరంతప్తమస్యాత్ (స్త్రీ)ణామధ్వముదీ
రితం ॥ యతిబ్రహ్మచారివిధవానామేతద్ద్వైగుణ్యం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రా గ
ణికాన్నదేవలకాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాస్నానభోజన పాప్రా

—*అస్నానభోజన పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ అస్నాతాశీమలంభుజ్యేద్యజీపూయ
శోణితం ॥ అహుతాశీక్రిమింభుజ్యేదనాతావిష్ఠమశ్నుతే । — ॥ మహా
భారతే ॥ శ్లో ॥ అరోగీస్నానహీనస్యాత్కృత్వాభోజనమాదరాత్ ॥యా
వంత్యన్నపులాకానితావన్మలముదీరితం ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥అస్నా

త్వాభోజనంవిప్రో నీరోగఃకురుతేయది । సమలాశీసదాజ్ఞేయ స్సర్వకర్మ
సుగర్హితః ॥ — ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ శ్లో ॥స్వస్థోవిప్రోయదాఽస్నాత్వా
భుఙ్క్తేమోహపరాయణం । విస్రాంతదన్నమిచ్ఛంతి మునయస్తత్వదర్శినః।
శ్రోద్ధకాలెతుచాంద్రంస్యాత్ గర్హణేతద్వయంస్మృతం । పంచపర్వసుతప్తం
స్యా దితరత్రతుయావకం । విధవానాంబ్రహ్మచారిణాం యతీనాంగృహస్థ
పాప్రాయశ్చిత్తాద్వైగుణ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌఅస్నాతాన్నభోజనపా

—*పర్యుషితాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథపర్యుషితాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలః ॥
శ్లో ॥ జలెనిధాయపూర్వేద్యుర్యదన్నంజలసెచితం । తత్తుపర్యుషితంజ్ఞెయం
తద్భుక్త్వాపాపమాప్నుయాత్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ దుర్గంధి
జలసిక్తంచరూపహీనంయదస్తిహి । తతఃపర్యుషితంత్యాజ్యం భుక్త్వాచాం
ద్రాప్రాయణంచరెత్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ దధ్నాఘృతెనతైలెన యద
న్నంసంస్కృతంభవెత్ ॥ దుర్గంధరహితంభోజ్యమన్యథాచాంద్రమాచ్యా
తె ॥ — ॥ గౌతమః । శ్లో ॥ హింగుజీరకసంమిశ్రం తింత్రిణీరసవెష్టితం ।
దుర్గంధరహితంచాన్నంభోక్తవ్యంద్విజపుంగవైః । పత్రైర్వ్యాఘ్రపరిమృ
ష్టదుర్గంధరహితంయది ॥ కృత్వాపిపూర్వదివసె భోక్తవ్యంస్యాద్ద్విజన్మ
భిః । దుర్గంధంజలసంమిశ్రంపూర్వేద్యురుదకెధృతం॥ తత్పర్యుషితసంజ్ఞం
స్యాదుభుక్త్వాచాంద్రాయణంచరెత్ ॥ త్రిరాత్రంపంచరాత్రంవా భుక్త్వాప
ర్యుషితంద్విజః । తస్యాపనయనంభూయ శ్చాంద్రాయణమథాచరెత్ ॥
బ్రహ్మచారివిధవాయతీనాంద్విగుణంపాప్రాయశ్చిత్తం ॥బ్రహ్మచారిణాంసంవత్స
రభోజనెపునరుపనయనంచాంద్రాయణద్వయంచ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌప
ర్యుషితభోజనపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథదుర్భక్ష్యభక్షణప్రాయశ్చిత్తమా

—*దుర్భక్ష్యభక్షణ పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ దెవలః॥ శ్లో ॥ దుర్గంధసహితంభక్ష్యంతథాపర్యుషితంచయత్ । శ
ఙ్ఖలీమాపనిర్మాణం విపణిస్థంచయద్భవెత్ ।తైలపక్వవిహీనంచ నభూ
జ్యంస్యాద్ద్విజాతిభిః । — ॥పరాశరః ॥ శ్లో ॥ భక్ష్యంవైమాపసంభూతం
విపణిస్థమతైలజం । దుర్గంధంపూతిగంధంచపితృదెవవివర్జితం ॥ శఙ్ఖ

లీఫెణికారాజఙ్వటకామాషసంభవాః । నిష్కారణతయాఽవిప్రైనభుంజ్యాత్కదాచన ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ అన్ననిర్మితనస్తూని శుష్కీభూతానిశష్కులీః । మాషకామాషసంభూతాహింగుజీరపరిష్కృతాః । దుగ్ధంధీఘృతిగంధీనివిపణిస్థానియానిచ । అనర్పితానిదేవానాం శుభైపైతృకవర్జితం । నభుంజీయాదిమానీహ విప్రోఽష్టాన్నభుక్తదా ॥ తస్యైవనివృతిర్దుష్టావిప్రైర్ధర్మపరాయణైః । పిత్రర్థందేవకార్యార్థం పక్వాభుక్తానదోషభాక్ ।జిహ్వాచాపల్యమాగమ్య భక్షయేద్యదిపూర్వజః ॥ వృథాతానీహ భక్షిత్వాపావకంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । శోభనేపితృకార్యేషు దేవకార్యేషు యేషుచ । భక్షయిత్వాయదావిప్రస్తదాదోషైర్నలిప్యతే ॥ స్త్రీణామేతదధర్థం । విధవాబ్రహ్మచారియతీనాం విప్రాద్ద్విగుణం ॥ * ఇతిహేమాద్రౌఅభక్ష్యభక్షణప్రాయశ్చిత్తం ॥*॥అథచుష్టశాకభక్షణప్రాయ

—*చుష్టశాకభక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ । దేవలః ॥ శ్లో ॥ కర్ణికారస్యయచ్ఛాకంయచ్ఛాకంశ్వేతరీకృతం ॥ వేశ్యోపకేశశాకంచ శాకమాఖుశ్రవంతథా । గుగ్గురీచంచరీశాకంశాకంవల్ల్యుద్భవంచయత్ ॥ కరంజశాకం చుర్భక్ష్యం దేవతాపితృవర్జితం ॥ అతీవలవణంచుష్టం చుష్టంతెనవివర్జితం । అత్యాక్రమయుక్తంచుగ్ధం ధితచ్ఛాకంపరివర్జయేత్ । ఊల్లంఘనెచయచ్ఛాకం యచ్ఛాకంపాదతాడితం । పలాండులశునాక్రాంతం భావచుష్టంపరిత్యజేత్ । ఏతానివిప్రాననయేత్తథాతానినభక్షయేత్ । జ్ఞాత్వాభక్షేద్యదాపాపీఉపోష్యరజనీమిమాం ॥ పరేహ్యుర్భక్షయేత్పంచగవ్యంహోమపురస్సరం ॥ ఏతెనశుద్ధిమాప్నోతి చుష్టశాకాన్నభుక్ద్విజః । స్త్రీణాంవిధవానాం బ్రహ్మచారిణాం యతీనాంచపూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తం ॥ *॥ ఇతి హేమాద్రౌచుష్టశాకభక్షణప్రాయశ్చిత్తం॥

—*కారణంవినాపరమాన్నకృసరాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథ కారణంవినాపరమాన్న కృసరాన్న భోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ పరమాన్నంచకృసరం వృథాపక్వంద్విజోత్తమః ॥ భుంజీయాత్తెర్వలంతచ్చ నరకెవాసమశ్నుతె ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ శ్లో ॥ రవౌ ధనుస్సమాయాతె గృహెకన్యారజస్వలా । పిత్రర్థందేవకార్యార్థంపర

మాన్నంప్రశస్యతే । ధనుర్మాసైకృసరం ప్రశస్తంచహితాస్వసా భగినీ స్నుషా వాప్రథమరజస్వలాయదితత్రకృసరాన్నభోజనే తీర్థయాత్రాసుచ నదోషః ॥ — ॥ తదాహ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ధనుర్మాసైకృహేకన్యాయది స్యాత్ప్రథమార్తవా । దేవయాత్రాసుసర్వాసు కృసరాన్ననదోషభాక్ ॥ పైతృకాదిషుదైవకార్యే బంధుసమాగమేచ పరమాన్నంనదోషభాక్ ॥ — ॥ తదాహమనుః ॥ శ్లో ॥ పిత్రకార్యేషుసర్వేషు దైవబంధుసమాగమే । పక్వాభుక్త్వాతదన్నంతు ప్రభూతక్షీరసంభవం । నదోషభాగితిశేషః ॥ శ్లో ॥ ద్విజోవినానిమిత్తేన్నద్భుక్త్వాపాపంసమశ్నుతే । చ్ఛర్దయిత్వాతదన్నం చ ఉపోష్యరజనీమిమాం ॥ పంచగవ్యంపిబేత్ప్రాశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతినాన్యథా । స్త్రీదీనాంపూర్వవత్ ॥*। ఇతి హేమాద్రౌకృసరాన్నపరమాన్నభోజనప్రా

—*ఏకాదశ్యన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తం । * ॥ అథఏకాదశ్యన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః।శ్లో । ఏకాదశ్యాంనభుంజీత పక్షయోరుభయోరపి । యదిభుఙ్క్తేసపాపీస్యాద్రౌరవం యాతిదారుణం ॥ — ॥ మార్కండేయః । శ్లో ॥ హరివాసరభుక్త్వాపీ జయంత్యన్నవిమర్దనః।కృష్ణేశుక్లేతథారాజన్మహాంతంనరకంవ్రజేత్ । — ॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ యానికానిచపాపాని బ్రహ్మహత్యాయుతానిచ । అన్నమాశ్రిత్యతిష్ఠంతితస్మాదన్నంపరిత్యజేత్ । శుక్లామేవసదాగృహ్ణీతివచనం పాక్షికంకాంస్యవిషయం । నిత్యత్వేన భోక్తవ్యంకేచిత్తత్రభుంజతే తదసమీచీనం ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ బ్రహ్మనిష్ఠస్యవిప్రస్య సర్వద్రవ్యేషు స్యాచ్చ । కృష్ణపక్షేహరిదినే హ్యన్నం భుక్తంనదోషకృత్ । —॥ గౌతమః ॥ శ్లో । కృష్ణపక్షేహరిదినే ద్విజోబ్రహ్మపరాయణః । భుక్త్వాసర్వసమస్నాపి ఉపవాసఫలంలభేత్ । అన్యథావిప్రమాత్రశ్చేచ్ఛుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ —॥ గాలవః । శ్లో ॥ ఏకాదశ్యన్నభుక్త్వాపీశుద్ధ్యర్థంచాంద్రమాచరేత్ । విప్రస్సర్వసమన్తత్రభుక్త్వాదోషైర్నలిప్యతే । విధవానాం వ్రతినాంసన్యాసినాంద్విగుణం ప్రాయశ్చిత్తం । * ; ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఏకాదశ్యన్న

—*వ్రాత్యాన్న కుష్మన్న భోజనప్రాయశ్చిత్తమ్*—

భోజనప్రాయశ్చిత్తం । * ॥ అథవ్రాత్యాన్నకుష్మన్నభోజనప్రాయశ్చిత్త

మాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ వాగ్దత్తాన్నం యదిక్షుణ్ణన్నం భుక్త్వా వి
ప్రః కృచ్ఛ్రాతురః । కబళైకబళే చాంద్రం కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥
— ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ నగ్నో వేదపరిత్యాగీ స్నాత్వా గాయత్రినాశకః । కు
ష్ఠీతత్రసవిజ్ఞేయో చుశ్చాండ్రామాతృఘాతకః ॥ తయోరన్నం ద్విజో భుక్త్వా శు
ద్ధశ్చాంద్రాయణాదిహ । — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ చుశ్చర్మణశ్చ స్నాత్వాస్యాన్న
న్నం భుక్త్వాద్విజస్సుకృత్ । తస్యదేహవిశుద్ధ్యర్థం చాంద్రముక్తం మునీశ్వ
రైః ॥ విధవాబ్రహ్మచారియతీనాం పూర్వవత్ పాగ్యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ ఇతిహే
మాద్రివిరచితే కుస్త్యన్నవ్రాత్యాన్నభోజనపాగ్యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ కుం

— * కుండగోళకపరివిత్తిపరివేత్తృన్నభోజనపాగ్యశ్చిత్తమ్ * —

డగోళకయోఃపరివిత్తిపరివెత్తోరన్నభోజనే పాగ్యశ్చిత్తమాహ ॥ — దే
వలః ॥ శ్లో ॥ కుండశ్చగోళకశ్చైవ పరివిత్తఃపరివెత్తా । తేషామన్నంనభో
క్తవ్యం విప్రైఃపాపపరాజ్ముఖైః ॥ కుండాదిలక్షణమాహ ॥ — మరీచిః॥శ్లో ।
స్వస్థేమృతభర్తరియానారీ జారాసక్తాభవేద్యదా । తదుత్పన్నస్తుకుండస్సా న్మృత
ర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ మృతేభర్తరి యా నారీ జారాత్సుతమవాప్నుయాత్ । సవై గోళకసంజ్ఞస్సా న్మృతర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ స్వస్థం జ్యేష్ఠం
సముత్సృజ్య కనీయాన్యద్వ హేత్సుతం । తజ్జ్యేష్ఠఃపరివిత్తి ర్వాత్పరివేత్తా
సహానుజః । తత్పుత్రః పరివిన్నస్సా న్మృత్పరివిందో ద్వితీయజః ॥ యమళయో
ర్వ్యుత్క్రమసంస్కారే రాజ్యపాలనే ఆందోళికారోహణేప్యేవం వేది
తవ్యం । — గాలవః ॥ శ్లో ॥ కుండగోళకయోశ్చాన్నం పరివిత్తేస్తథైవచ ।
పరివేత్తుర్యదన్నంచ తత్పుత్రాణాంచయద్భవేత్ ॥ తయోర్వ్యుత్క్రమసం
స్కారే యదన్నం మృష్టసంజ్ఞితం । తదన్నం సంపరిత్యాజ్యం శూర్వజైర్ధర్మ
వత్సలైః ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ పరివిత్తిఃపరివేత్తా తథా తౌకుండగోళకౌ ।
తేషాం పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ యమళౌ యదివ్యుత్క్రమా । తేషామన్నం న
భోక్తవ్యం ముఖైర్ధర్మబలిప్సుభిః ॥ తత్ర భుక్త్వాద్విజోజ్ఞానాదేకవారే వి
ధుంచరేత్ । చాంద్రాయణమిత్యర్థః॥మాసేచాంద్రంపరాకంచచరేత్సంవత్స
రేశృణు । చాంద్రాయణంపరాకంచ ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ తతఃపరం
తత్సమాస్యాదపాత్రేయస్సదాశుచిరితి ॥ విధవాదీనాంపూర్వవత్ । *॥ఇతి

హేమాద్రివిరచితేకుండగోళకాన్నప్రాయశ్చిత్తమ్॥ * ॥అథయత్యన్నదంపతిశి

— * యత్యన్న దంపతిశిష్టాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ష్టాన్నభోజనేప్రాయశ్చిత్తమాహ।— దేవలఃశ్లో ॥యత్యన్నంయతిపాత్రస్థం యతినాప్రేరితంతథా । దంపత్యోర్భుక్తశేషంయత్ తచ్ఛుక్త్వాచాంద్రమాచరేత్ ॥ యతిర్దత్వాన్యాన్యార్జయిత్వా సమారాధనాదికం కరోతి తదన్యన్నం ॥ యతిఃభిక్షామటిత్వా స్వభోజనోపరి యచ్ఛిష్టం తద్యతిపాత్రస్థం ॥ స్త్రీపురుషయోర్భుక్తానంతరం యదన్నం పరిశేషితం తద్దంపతిశిష్టం । — తదేవాహమనుఃశ్లో ॥ ధర్మార్థకామాన్సంత్యజ్యప్రథమంమమతాం త్యజేత్ । ఇతి ధర్మం పరిత్యజ్య యఃకింపాపపరోభవేత్ ॥ బాలాంశ్చకులవృద్ధాంశ్చ గర్భిణ్యాతురకన్యకాః । సంభోజ్యాతిథిభృత్యాంశ్చ దంపత్యోశ్శేషభోజనం ॥ ఇదం ధర్మం పరిత్యజ్య విపరీతంతయోర్యది ॥ తత్ర భుక్త్వా ద్విజోయస్తు శుద్ధ్యర్థం చాంద్రమాచరేత్ । —గౌతమఃశ్లో ॥ యతేరారాధనే భుక్త్వా యత్యన్నం భోజనోపరి । దంపత్యోర్భుక్తశిష్టంయచ్ఛుక్త్వాచాంద్రాయణం చరేత్ ॥ విధవాదీనాం పూర్వవత్పరికల్పనీయం ॥ * ॥ఇతి హేమాద్రివిరచితే యత్యన్న దంపతిశిష్టాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * అథఉ

— * ఉచ్ఛిష్టాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

చ్ఛిష్టాన్నభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ। — దేవలఃశ్లో ॥ఉల్లంఘితంపాదహతం బిడాలాఖువిమర్దితం । పూర్వోక్తశాకసంయుక్తం పలాండు లశునానృతం ॥ దేవబ్రాహ్మణవిహీనంయద్వైశ్వదేవవివర్జితం । ఏకపఙ్క్త్యుపవిష్టైర్నబ్రాహ్మణైనవిధూతితం ॥ నప్రక్షాళనభాండేషు తథామానవివర్జనం । పుత్రైర్వీపాత్రైశ్చానుజైర్వా పుత్రీపుత్రైరథాపివా ॥ భార్యావిలోకనైర్వైవ్యదన్నమసాక్షికం । దేవాలయేచయచ్ఛుక్తం యదన్నం మూల్యసంభవం॥విధూతైర్వైనశూర్పేణ వడనేనానిలేనచ ॥ శాంతం పిండీకృతంచాన్నం యదన్నం జీవతండులం । తుషపాషాణసంయుక్తం ఫలీకరణమిశ్రితం ॥ ఏతద్దుష్టం విజానీయాత్పూర్వోక్తంగాలవాదిభిః । ఏతచ్ఛుక్త్వాద్విజోయస్తు మహాపాపంసమశ్నుతే ॥ భుక్తురాగమనాత్పూర్వం భోజనపాత్రేపరివేషితం తదసాక్షికం । శిష్టం స్పష్టం ॥ — గౌతమఃశ్లో ॥ దుష్టాన్నం యోద్విజోభు

క్త్వా పూర్వమక్తం మనీషిభిః । పశ్చాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థం పరాకంకృచ్ఛ్రమా
చరేత్ ॥ ఏతత్పుత్రగోత్రబాలభోజనవిషయం ॥ భగినీపుత్రాదిసహభోజనే ద్వి
గుణం । విధవాబ్రహ్మచారియతీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచి
తే ఉచ్ఛిష్టాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ పత్నీసహ భోజనప్రాయ

— * పత్నీసహ భోజనపాయశ్చిత్తమ్ * —

శ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ ద్విజః కామాతురోయస్తు పత్న్యా స
హయదాన్నభుక్ । పశ్చాచ్చాంద్రాయణంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపార్వకీం ॥
పత్నీసహ భోజనకాలమాహ ॥ — మనుః ॥ శ్లో ॥ మహారణ్యేచ యాత్రా
యాం పథిచోరాకులేసతి । అసహాయోయదిభవేత్తదాభుక్తిర్నదోషకృత్
— గాలవః ॥ శ్లో ॥ వివాహకాలేయాత్రాయాం పథిచోరసమాకులే । అ
సహాయోభవేద్విప్రస్తదాకార్యం ద్విజన్మభిః ॥ ఏకత్రయానమారోహేదేక
పాత్రేన్నభోజనం । భార్యయాసహభుక్త్వాతువిప్రస్తత్రనదోషభాక్ ॥ అ
న్యత్ర భోజనేయానే మహాంతంనరకంవ్రజేత్ । తద్దోషపరిహారార్థంపశ్చా
చ్చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ ఏకత్రయానమారోహే
దేకపాత్రేతుభోజనం ॥ వివాహే పథియాత్రాయాం కృత్వావిప్రోనదోష
భాక్ । అన్యథా దోషమాప్నోతి పశ్చాచ్చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ అభ్యా
సే ద్విగుణంచైవ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే
పత్నీసహ భోజనపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథశూద్రభాండభోజనపాయశ్చి

— * శూద్రభాండభోజనపాయశ్చిత్తమ్ * —

త్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ అతీవతృషితో విప్రో నశూద్రస్యోదకం పిబే
త్ । తద్భాండేభోజనేచైవ హ్యజ్ఞానాద్యదిమార్గతః ॥ తస్యోపనయనంభూ
యస్తప్తకృచ్ఛ్రేణశుద్ధ్యతి । — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ శూద్రభాండోదకం పీ
త్వా ప్రపాయాం జలసేవనాత్ । శూద్రభాండస్థమన్నంచ భుక్త్వాశుద్ధఃక
థంద్విజః ॥ తస్యోపనయనంభూయస్తప్తకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ । — శంఖః
॥ శ్లో ॥ ప్రపాయాం శూద్రభాండేచ స్థితంతోయం ద్విజోయది । అన్నంవా
జ్ఞానతోభుక్త్వా పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ పశ్చాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థం తప్తకృ
చ్ఛ్రం సమాచరేత్ । విధవాబ్రహ్మచారియతీనాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి

హేమాద్రివిరచితే శూద్రభాండభోజనోదకపానపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అ

—* పతిత దుష్టాగర్హదుష్టాకాంతపంక్తి భోజనేపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

థ పతిత దుష్టాగర్హదుష్టాకాంతపజ్ఞిక్తి భోజనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥

దేవలః ॥ శ్లో ॥ పతితశ్చ ఖలశ్చైవ దుర్జనః పిశునస్తథా । జారశ్చ గాయక శ్చైవ నిత్యం యాచ్ఞాపరస్తథా ॥ భిషక్చోరస్తథామర్మీ ఆతతాయీభయ ప్రదః ॥ ఏతేవై దుర్జనాఃపాప్రక్తానపాజ్ఞిక్తి యాఃకదాచన । కుండశ్చగోళక శ్చైవ అయాజ్యానాంచ యాజకః ॥ చకాంకితతనూరాజ్ఞ తథాలింగాం కితోపివా । చారువాకో దూషకశ్చ ఉన్మత్తః కితవస్తథా ॥ ఏతైరావేష్టితా పజ్ఞిక్తిపాపదా సర్వదానృణాం । ఏతేషామన్నభుగ్విప్రః పాప మేవసమాశ్ర యేత్ ॥ ఏకత్రభోజనే రాజ్ఞ చాందాయణమథాచరేత్ । మాసభోజీ మహాపాపీ చాంద్రం పారాకమాచరేత్ ॥ పర్వభోజీ మహాచాంద్రం కృ త్వా శుద్ధిమవాప్నుయాత్ । విధవా బ్రహ్మచారిసన్యాసినాం పూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితేపతితాది దుష్టాకాంతపజ్ఞిక్తిభోజనపాప్రాయశ్చి త్తమ్ ॥ * ॥ అథ పిణ్యాకకరమథితతక్రపానపలాండులశునగృంజనాదిభక్షణ

— * పిణ్యాకకరమథితతక్రాదిభక్షణపాప్రాయశ్చిత్తం * —

పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ లశునంగృంజనంతక్రంపలాండుం లయనంతథా । త్యక్త్వా భుజ్యం బాహ్మణేన జగ్ధ్వాపాతం సమశ్నుతే॥ గృం జనం కామవృద్ధ్యర్థం వర్ణచూర్ణంకరమథితం తక్రం విలయనం ఘృతమలంకా రోపరి జాతం ఛత్రాం పతాని విప్రైర్నభోక్తవ్యాని ॥ — తదాహ మా ర్కండేయః ॥ శ్లో ॥ ఛత్రాకం విడ్వరాహంచ పలాండుంగ్రామకుక్కుటం లశునం గృంజనంచైవ మత్వాజగ్ధ్వాపతేద్విజః ॥ జ్ఞాత్వాభుక్త్వాతుచాంద్రం స్యాదజ్ఞా నాత్తప్తమీరితం ॥ సకృదేవంవిజానీయాద్బహువా రేద్వీరావృతం॥ అబ్దామూర్ధ్వంమహాపాపీ పతితస్యాన్నసంశయః । విధవాబ్రహ్మచారిణాం పూర్వవత్ ॥ *। ఇతి హేమాద్రివిరచితే పిణ్యాకాదిభక్షణప్రాయశ్చిత్తం ।

—*శ్వేతవృంతాకరక్తశిగ్వాదిభక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథశ్వేతవృంతాక రక్తశిగ్రువృత్తాలాబుకతకాళింగ బిల్వాదుంబర భిస్స టాభక్షణేప్రాయశ్చిత్తమాహ । — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ వార్తాకతకాళింగ

చిల్వామంబరభిన్నటాః। రక్తశిగ్రుమలాబుంచ భుక్త్వా చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ పృక్తాలాబుం రక్తశిగ్రుం శ్వేతవృంతాకమేవచ। కాళింగభిన్నటాబైల్వం కతకామ్రంబరంతథా ॥ మత్స్యాజఘ్వాపలేవ్విప్రః పశ్చాచ్చాంద్రాయణం చరేత్। — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ వార్తాకకతకాళింగబిల్వామ్రంబరభిన్నటాః। యస్య కుక్షౌ ప్రవర్తంతే తస్య దూరతో హరిః ॥ రక్తశిగ్రుమలాబుంచ శ్వేతవృంతాకమేవచ। భక్షయిత్వా ద్విజోయస్తు సతు చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ యతి బ్రహ్మచార్యాదినాంపూర్వవత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే శ్వేతవృంతాకరక్తశిగ్రుపృక్తాలాబుకతకకాళింగబిల్వామ్రంబరభిన్నటాభక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథతామ్ర

— * తామ్రపాత్రస్థగవ్యభక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

పాత్రస్థగవ్యభక్షణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ తామ్రపాత్రస్థితం దుగ్ధం గోమూత్రం తక్రమేవవా। దధివా తామ్రపాత్రస్థం నారికేళోదకంతథా ॥ ద్విజఃపీత్వా సురాపానం కృతవాన్నాత్రసంశయః। అజ్ఞానాజ్ఞానతోవాపి సురాపానసమం విదురితి ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ గవ్యం మూత్రం తథా తక్రం నారికేళోదకం తథా। తామ్రపాత్రస్థితం పీత్వా పయో లవణసంయుతం ॥ ద్విజఃకామాత్సురాపానమజ్ఞానాచ్చాంద్రభక్షణం। కృత్వా శుద్ధిమవాప్నోతి మద్యాభ్రూణేతథైందవం ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ నారికేళోదకం తామ్రపాత్రస్థం గవ్యమేవచ। లవణాక్తంపయశ్చైవ మద్యాభ్రూణితథైవచ ॥ ద్విజోజ్ఞాత్వా చరేచ్చాంద్రం పీత్వాజ్ఞానాత్ప్రజాపతిం। అన్యథాదోషమాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ — యమః ॥ శ్లో ॥ తామ్రపాత్రస్థితంగవ్యం నారికేళోదకం తథా। లవణాక్తంపయశ్చైవ మద్యగంధం తథైవచ ॥ పీత్వా ద్విజశ్చరేచ్చాంద్రం ప్రాజాపత్యమకామతః। మద్యాభ్రూణిపి శేషమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ హింతాళ తాళ ఖర్జూర నారికేళవనే చరన్। దైవాద్వాయువశాత్పీత్వా పృం భ్రూత్వాప్రప్యదక్షిణం। హస్తమాఘ్రాయసహసా శుద్ధిమాప్నోతి తత్క్షణాత్ ॥ అథావె భాస్కరం పశ్యేత్స్పృష్ట్వాకర్ణం జపేద్ధరిం। దైవాన్యగంధం శాకపర్ణం వాయువశాత్పీత్వా పృం భ్రూత్వాపశ్చాద్ధ్వాప్రదక్షిణహస్తమా

ప్రాయశుద్ధ్యతి ॥ అథావే మార్తాండం పశ్యేత్ ।స్వదక్షిణశ్రవణంస్పృష్ట్వా హరిం మనసా స్మరన్ శుద్ధ్యతి ॥ తతఃపరం నాసికాం పిధాయ గచ్ఛేత్ । విప్రస్త్యాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే తామ్రపాత్రస్థగవ్యాది భక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథపీతశేషోదకపానేప్రాయశ్చిత్తమాహ।—

— * పీతశేషోదకపానప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

దేవలః ॥ శ్లో ॥ విప్రస్యపీతశేషంయత్తోయమన్యః పిబేద్యది । మద్యపాన సమం ప్రాహుస్తత్తోయం మునిపుంగవాః ॥ — వ్యాసః ॥ శ్లో ॥ పీతశేషం ద్విజఃపీత్వా సురాపానసమం జలం । పీత్వాజ్ఞానాద్ద్విజఃకుర్యాత్ప్రాజాపత్యంవిశుద్ధయే ॥ ఏకపఙ్క్త్యుపవిష్టానాం విప్రాణాం పాత్రసంస్థితం । పీతశేషం జలంపీత్వావిప్రఃకుర్యాత్ప్రాజాపతిం॥ ఏతేన శుద్ధ్యతూహ్నాతి నశుద్ధ్యన్త్వన్యథాద్విజః । పీతశేషమపి కించిత్తోయం భూమౌ నిపాత్య పీత్వా నదోషః — తదాహ ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పాత్రాభావే జలాభావే పీతశేషం ద్విజఃపిబేత్ । భూమౌ కించిన్నిపాత్యాథ పీత్వావిప్రో నదోషభాక్ ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ పీతశేషం కబంధంయత్పాతుమిచ్ఛేత్ ద్విజోయది భువి కించిజ్జలం క్షిప్త్వా పీత్వా తత్ర నదోషభాక్ ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ పీతశేషం జలంవిప్రఃపాతుమిచ్ఛేత్తృషాతురః । భువికించిజ్జలం క్షిప్త్వా పీత్వా తత్రవిశుద్ధ్యతి ॥ ఏతత్పృథక్పాత్రాభావవిషయం । పాత్రేవిద్యమానే సతి స్వపాత్రస్థోదకమేవ పిబేత్ ॥ నాన్యత్ ॥ — యమః ॥ శ్లో । ఆసనం శయనం వస్త్రం జాయాపత్యం కమండలుః । ఆత్మనఃశుచిరేతాని పరేషామశుచిర్భవేత్ ॥ అతస్స్వపాత్రస్థోదకమేవ సమీచీనమభావే పూర్వోక్తం కృత్వా శుద్ధ్యతీత్యర్థః । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే పీతశేషోదకపాన ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ ముఖనోదకపానఖరోష్ట్రీహరిణీక్షీరయూమలసవక్షీరపాన మృతవత్సగోక్షీరపానప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥

— * ముఖనోదకపానఖరోష్ట్రీక్షీరాదిపానప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ఉష్ట్రక్షీరం ఖరక్షీరం హరిణీక్షీరమేవచ । మృగీక్షీరంచ సాంధిన్యం క్షీరం యూములసంతథా ॥ ముఖనోదకపానంచ మృతవత్సా పయస్తథా । పీత్వా ద్విజస్సకృన్మోహాత్కృచ్ఛ్రం మహీపతయః ॥ తస్యోపనయనం భూయస్తప్త

కృచ్ఛ్రం విశోధనం । మృతవత్సాపయఃపానం ముఖేనోదకపానం వివెత్యర్థః ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ మృతవత్సాపయఃపీత్వా ముఖేపీత్వాజలం ద్విజః । ఉపోష్య రజనీమేకాం పంచగవ్యేన శుద్ధ్యతి ॥ — గౌతమః ॥శ్లో॥ సాంధిన్యం యామలం శుద్ధముష్ట్రీక్షీరంచ మార్గజం । ఖరోష్ట్రీయోఃప యఃపీత్వా పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ పశ్చాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థంతప్తకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతినాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ —ప్రజాపతిః॥ శ్లో ॥ ఖరోష్ట్రీయోశ్చ సాంధిన్యం యామలం మార్గజంతథా । కేవలం మహిషీమధ్యం ద్విజఃపీత్వా పతత్యధః ॥ తస్యోపనయనంభూయఃతప్తకృచ్ఛ్రేణ శుధ్యతి । విప్రస్త్రీణాం బ్రహ్మచారిణాం సన్యాసినాం ద్విగుణం ప్రాయశ్చిత్తం వెదితవ్యం । ఖరోష్ట్రీయోఃక్షీరపానే ఔషధార్థం తప్తకృచ్ఛ్రమాత్రం నపునస్సంస్కారః ॥ — తదాహగౌతమః ॥ శ్లో ॥ ఔషధార్థం ద్విజఃపీత్వాముగ్ధం ఖరక్రమెళయోఃశ । తప్తకృచ్ఛ్రం చరెత్పశ్చాన్నపునఃకర్మగౌరవాత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె ఉష్ట్రక్షీరాదిపానప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథమనుష్యమృగపక్ష్యాది మలమూత్రాదిభక్షణె ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలఃశ ॥ శ్లో ॥మనుష్యస్య ఖగస్యాపి సూకరస్య ద్విజన్మనఃశ । మలం మూత్రం పిబెద్యస్తు రెతో వా రొగపీడితఃశ । ద్విజఃపశ్చాత్పునఃకర్మ తప్తం కృత్వావిశుధ్యతి ॥ అజ్ఞానాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి జ్ఞాత్వాచాంద్రం విశోధనం । ఏతదనాతురవిషయం ॥ — ఆతురవిషయెపాప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ గౌతమఃశ ॥ శ్లో ॥ ఆతురొరొగముక్త్యర్థం ఖరమానుషసూకరాణాం । ఏతెషాం మలమూత్రంచ పీత్వా దొషమవాప్నుయాత్ ॥ రొగాంతె దెహశుధ్ధ్యర్థం తప్తకృచ్ఛ్రం చరెత్సుధీఃశ । అనాతురఃపునఃకర్మ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — ఋబాలిఃశ ॥ శ్లో ॥ ద్విజఃపీత్వామలం మూత్రం ఖరమానుషయోఃకిలెఃశ ॥ అగదొదెహశుధ్ధ్యర్థం పునఃకర్మపురస్సరం । తప్తకృచ్ఛ్రం చరెత్సమ్యగ్గీతప్తం సమాచరెత్ ॥ఏతేనశుధ్ధొభవతినచాన్యైఃశ కర్మభిర్ద్విజఃశ ॥ — యమఃశ ॥ శ్లో ॥ద్విజఃపీత్వామలం మూత్రంఖరమానుషయోఃశ కిలెఃశ ॥ మయూరహంసకుక్కుటానాం సకృచ్ఛ్రాత్పాతుపాతకీ । పు

నఃకర్మ ప్రకుర్వీత తప్తకృచ్ఛ్రం విశోధనం ॥ రోగిణోనపునఃకర్మ తప్తకృ
చ్ఛ్రమిదీరితం । సుఖీభూత్వా పిబేద్గవ్యం నారీణామధ్వమీరితం॥ యతీనాం
విధవానాం బ్రహ్మచారిణాం ద్వారావృత్తం । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ము
నివ్యమలమాత్రఖరసూకరాదిమలమూత్రభక్షణే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అ
——*అస్థిచర్మపక్షిలోమకేశోపహతశాకాన్నభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమ్*——
థాస్థిచర్మపక్షిబహులోమకేశమలోపహతశాకాన్న భోజనే పాయశ్చి
త్తమాహ !—— దేవలః ॥ శ్లో ॥ శాకమధ్యేన్నమధ్యేవా దంతకేశనఖాస్థ
లం । అస్థిచర్మద్విజస్యాంగలోమకీటాఖవస్తథా ॥భక్ష్యాన్నం నపరిత్యాజ్యం
స్వపాత్రస్థం పరిత్యజేత్ । అన్నప్రమాణమాచారాధ్యాయే ద్రవ్యశుద్ధిప్రక
ణేభిహితం ॥ అతోన్నపిశేషమాహ ॥ —— గౌతమః ॥ శ్లో । అల్పేన్నే శాక
మధ్యేవా దధిక్షీరాదిషుద్విజాః । దంతకేశనఖాస్థిత్వద్విజలోమాస్థిచర్మచ।
కీటాఖుక్రిమయస్తత్ర పచనం సంపరిత్యజేత్ ॥ స్వపాత్రస్థం గృహేచాల్ప
ముభయం సంపరిత్యజేత్ । భుక్త్వానంతరంశాకాదనపాత్రయోర్విద్యమానే త
గన్నంఛర్దయిత్వా ఉపోష్యశుద్ధ్యతి॥ఛర్ద్యభావెఘటికాసప్తప్రమాణాదా
రాత్రిభోజనంవిరమ్యగాయత్ర్యష్టశతంజప్త్వాపంచగవ్యం పీత్వాశుద్ధ్యతి॥——
తదాహ మనుః ॥ శ్లో ॥ జ్ఞాత్వైవైకమపీతంభక్తం భుక్త్వాద్విజః ప్రమా
దతః । ద్వాదశాతం ముపవాసాతంవా తదన్నం జీర్ణతామగాత్ ॥ త
దంతేవమనంకృత్వా శుద్ధోభవితుమర్హతి । నచేన్నవైద్యురుషసి స్నాత్వా
జప్త్వావిధానతః ॥అష్టోత్తరశతంపశ్చాత్పంచగవ్యం పిబేత్తతః । శుద్ధిమాప్నో
తి రాజేంద్ర నశుద్ధస్స్వన్యథాద్విజఇతి ॥ —— జాబాలిః ॥ శ్లో ॥పక్వంవాల్పం
త్యజేచ్ఛాకమన్నమల్పం తృజేత్తథా ॥ ఏతైరుపహతం భుక్త్వాతదానీం ఛర్ది
మాచరేత్ । జీర్ణేపరేద్యురుషసి స్నాత్వాదేవీం జపేచ్ఛతం । బ్రహ్మకూర్చ
విధానేన పంచగవ్యం పిబేత్తతః ॥ ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి మృన్మయం తత్పరి
త్యజేత్ । బహుకేశేషుశాకాన్నయోర్మధ్యేస్థితేషు పూర్వవత్ ప్రాయ
శ్చిత్తం ॥ ఏకస్మిన్స్థితేవిశేషమాహ ॥ —— గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అన్నేవా ప
క్వశాకేవా కేశమాత్రేప్యవస్థితే । కబళేవాపిరాజేంద్రకబళం తం పరిత్యజే
త్ ॥ గండూషమేకంకృత్వాతు శేషాన్నం ప్రోక్షయేజ్జలైః । మృదంభస్మతీ

పెత్తత్రవశ్చాద్ధుక్త్వానదోషభాక్ । మృదంవాభస్మవేత్యర్థః । అన్యేనాగ్ర
రీతిగ్వాస్వపాత్రస్థమున్నంపాత్రాదిభిః శుద్ధింకారయిత్వాన్వయంగండూ
షమేకంకృత్వాభుక్త్వానదోషభాగిత్యర్థః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే చ
తుర్వర్గచింతామణౌ పిండశ్రాద్ధాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథభోజనకాలేదీప

—*భోజనకాలేదీపనిర్వాణ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

నిర్వాపణప్రాయశ్చిత్తమాహ ।—॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ దీపఃప్రజ్వాలయన్భోక్తాం
భోజనేనాశమాప్నుయాత్ ॥ ధృత్వాపాత్రంతదాదోభ్యాంసంస్మరన్భా
నుమవ్యయం।పునర్దీపాగమే శాతగాయత్ర్యాన్నెజలంక్షిపేత్ ॥ తదన్నమ
త్యజన్భుక్త్వా శుద్ధిమాప్నోతి పండితః । అన్యదన్నంపునర్భుక్త్వాపంచగవ్యం
పిబేత్తదా ॥ పూర్వపరిమృతమన్నమేవ భోక్తవ్యం ॥ నపునర్దాతవ్యం ।
—॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ దీపోయదాప్రణష్టశ్చేద్వాయునాతైలవర్జనాత్ ॥
పాణిభ్యాం పాత్రముద్ధృత్యస్మరన్హాటకమవ్యయం ॥ పునర్దీపాగమే
చాన్నంస్థితంపాత్రపరిమృతం ॥నపునస్తత్ప్రదాతవ్యంభుక్త్వాశుద్ధిమవాప్ను
యాత్ ॥ విధవాబ్రహ్మచారియతీనామేవంవేదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రివిరచితే భోజనసమయేదీపనాశన ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథఏకహ

—*ఏకహస్తవామహస్తపటపాషాణాదౌ భోజనే ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

స్తవామహస్తపటపాషాణాదౌభోజనేప్రాయశ్చిత్తమాహ ।—॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥
ఏకహస్తేనవామేనపటేపుష్పఫలేత్వచి । పాషాణేదారుతామ్రేవాభుక్త్వా
దోషమవాప్నుయాత్ । — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ త్వచిపుష్పేఫలేపాషాణే తా
మ్రేవస్థిశస్థండిలే । ఉపలాయాంమునిశ్రేష్ఠవామహస్తేనవాద్విజః ॥ ఏకే
నపాణినాతోయ పానంవామేనభోజనం ॥ త్వచిపుష్పేఫలేవాపి పాషాణే
తామ్రిభాజనే ॥ ఉపలాయాంచవస్త్రేవాఅంజలౌస్థండిలేపివా । భుక్త్వా
స్నఃపూర్వజోజ్ఞానా త్కాయకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ।— ॥ హారీతః ॥ శ్లో
ఉపలాయాంచవస్త్రేవాఅంజలౌస్థండిలేపివా । త్వచిపుష్పేఫలేవాపిపాషా
ణేతామ్రభాజనే ॥ ఏకేనపాణినాతోయపానంవామేనభోజనం ॥ ద్విజస్తు
మృన్మయేపాత్రేకృత్వాకాయంసమాచరేత్ ॥ వ్రతార్థంవామహస్తభో
జనేస్త్రీణాంనదోషః ॥ తదాహ గాలవః ॥ —॥ కామ్యార్థంభోజయేన్నా

ఽపి వామహస్తేనసర్వదా॥ నతేనదోషమాప్నోతిప్రతంయాపత్సమాప్యతే॥ కం
మూతిప్రణాదిభిరాక్రాంతేవామహస్తేభోజనేనదోషః॥—॥తదాహగౌతమః॥
వామహస్తేనభుంజీయాద్విప్రోఽవామేవ్రణాదిభిఃమస్తేనతేనదోషస్యాద
స్యథాశూద్రపవసః ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితేపకహస్తపానసాపాణిప
ూదాభోజనే పాయశ్చిత్తం ॥ *॥అథశవాశితగ్రామభోజనేపాయశ్చి

—* శవాశితగ్రామభోజన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ గ్రామేవాపట్టణేపల్ల్యాంకుణపోవివ్ర
నుష్టితః ॥ నతావద్భోజనంకుర్యాద్యావద్గోమేవసత్యదః ॥ — ॥ మహా
భారతే ॥ శ్లో ॥ బాలూవాకన్యకావాపివిపోవాథనితంబినీ । మృత్వాగ్రా
మేస్థితోయత్రవిప్రస్తత్రనభోజయేత్ ॥ యదిభుజ్జ్రేసపాపీస్యాత్తదన్నంకిల్బి
మినంష్టితం ॥ — ॥ మరీచిః॥ శ్లో ॥పట్టణేస్వగృహేత్యాజ్యంగ్రామేవీథ్యాం
పరిత్యజేత్ ॥ అన్యత్రసర్వైస్సంత్యాజ్యంభోజనంతోయధారణం । — ॥
పంవర్తఃఽ॥శ్లో ॥ యత్రైవశ్వపచిపక్షిమ్లేచ్ఛాద్విప్రస్తత్రగ్రామభోజనః। పాకయత్నం
తదాభుక్తింజలాహరణమేవచ । నకుర్యాత్తావతాపిపోయావత్తిష్ఠతిభూత
లే ॥ నతత్రభోజనంకుర్యాదన్యధాకాయమాచరేత్ । శ్వపచేనాశితగ్రా
మేవిపోభుక్త్వాసపాతకీ ॥ పశ్చాత్తాప్రయఃప్రకుర్వీతపంచగవ్యమతఃపరం ।
చాలాసాంతీరపానేననదోషోగృహమేధినాం ॥ ఏతత్సర్వేషాంసమం ॥ *॥
ఇతి హేమాద్రివిరచితే శవాశితగ్రామభోజనపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ

—*సూర్యసోమోపరాగకాలభోజనపాయశ్చిత్తమ్*—

సూర్యసోమోపరాగకాలభోజనపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలఃశ్లో
సూర్యసోమోపరాగేచఉక్తకాలంవినాద్విజః ॥ తదన్నంమాంసమిత్యాహు
స్తభ్యోభక్తామాంసభుక్తదా ॥ — । మరీచిః ॥ శ్లో ॥ సూర్యగ్రహేతునాశ్నీ
యాత్పూర్వంయామచతుష్టయం । చంద్రగ్రహేతుయామాంస్త్రీన్భుక్త్వా
పాపంసమశ్నుతే । ఇతిధర్మంపరిత్యజ్య యోవిపస్త్వన్యథా చరేత్ ॥
తస్యాపనయనంభూయఃతప్తంసాంతపనంస్మృతం ॥ సూర్యగ్రహభోజనేత
ప్తం । చంద్రగ్రహభోజనేసాంతపనం । — ॥తదేవాహమనుఃశ్లో ॥ సూ
ర్యోపరాగేయోభుజ్జ్రేతస్యపాపంమహత్తరం । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థంత

ప్తకృచ్ఛ్రమిదీరితం । చంద్రోపరాగకాలేతు భుక్త్వాకాయంసమాచరేత్ ।
ఉభయోర్భోజనేవిప్రఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ విధవానాంసన్యాసినాంచ
నస్సంస్కారవర్జం ॥ బ్రహ్మచారిణామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే
సూర్యసోమోపరాగకాలభోజనపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ భిన్నపాత్రభోజ

—*భిన్నపాత్రభోజనపాయశ్చిత్తమ్*—

నేపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ స్వర్ణేవారాజతేకాంస్యే
ప్రత్యహంభోజనంచరేత్ ॥ తద్భిన్నంయదిరాజేంద్ర నపుర్యాదత్రభోజనం ॥
— ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ స్వర్ణరాజతకాంస్యేషుపలాశకదలీషుచ । విపా
భుక్త్వేమహత్పుణ్యమవాప్నోతినసంశయః । యదిభిన్నంపరిత్యాజ్యం త
దాభుక్త్వేందవంచరేత్ ॥ ఏతానిస్వర్ణరజతకాంస్యానీషద్విచకలితాని
చేత్సర్వథాత్యాజ్యాన్యేవ ॥ తదేవాహ దేవలః ॥ శ్లో ॥ స్వర్ణకాంస్యం
తథారాజ రాజతంభిన్నమేవయత్ । తత్రభుక్త్వాచరేత్కృచ్ఛ్ర మన్య
థాదోషమాప్నుయాత్ । పలాశకదలీపర్ణాదిషుభోజనంచరేత్ తా
న్యేవాహరణీయాని నపాత్రాంతరాణి । అన్యథాపూర్వవత్పాయశ్చిత్తం
కృత్వాశుధ్యతి ॥ — ॥ తదేవాహ పరాశరః ॥ శ్లో ॥ యేషుపర్ణేషుయా
భుక్తిస్తేషుతాంముఖజశ్చరేత్ ॥ అన్యపాత్రంతథాభిన్నం తత్రభుక్త్వేం
దవంచరేత్ । అభిన్నభాండేపకపాత్రేచ భోజనే విపాణాంధర్మోవథా
లే అన్యథాక్షీణతామాప్నోతి ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అభిన్నపాత్రేభో
విప్రః పణేష్వేకేషుజాతితః ॥ భోజనంకురుతేసోయంసంపూర్ణాయుర్భ
వేదిహ । నర్వేషామేతదేవవేదితవ్యం । నాన్యత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిర
చితే భిన్నపాత్రభోజనపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథసంధ్యాదిభోజనకాలేషు

—*సంధ్యాదిభోజనకాలేషుచండాలాదిధ్వనిశ్రవణపాయశ్చిత్తమ్*—

చండాలాదిధ్వనిశ్రవణేపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ స్నా
నభోజనవేళాయాం జపహోమేషుపైతృకే । సంధ్యాదినిత్యకామ్యేషు
దేవపూజాసుసర్వదా । చండాలాస్త్రివిధాఃప్రోక్తాస్తేషాంసంభాషణాది
కం । శ్రుత్వాకర్మపరిత్యజ్యదృష్ట్వాతత్పునరాచరేత్ । అన్యథాదోషమా
ప్నోతి కర్మభ్రష్టోహిజాయతే । చండాలస్యైవయత్కర్మ శ్రుత్వాదృ

ష్ట్వావరిత్యజేత్ । గాయనచండాలానాం తత్తద్వాద్యధ్వనిశ్రవణంకృత్వా భోజనాదికంపరిత్యజేత్తత్తద్వాద్యనానిరజకస్యవస్త్రసంఘట్టనధ్వనిః । చర్మకారకస్యచర్మతాడనం । స్వర్ణకారకస్యస్వర్ణతాడనం । తక్షకస్యదారుసౌష్ఠవార్థంతక్షణం । తిలఘాతకస్యతిలయంత్రధ్వనిః । సూనోర్మాంసఖండనం । కులాలస్యఆర్ద్రభాండతాడనం । ఏతేషాంతద్వాద్యధ్వనిశ్రవణేదశకనేచతత్త్యాజ్యంపునఃకర్మకరణీయం । — ॥ తదేవాహమార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ ఏతేషాంసాధనానాంచ ధ్వనింశ్రుత్వాసుకర్మసు । కర్మతత్సంపరిత్యజ్యశ్రోత్రంస్పృష్ట్వాచదక్షిణం । అక్షిణీపయసాస్పృష్ట్వా పునఃకృత్వావిశుద్ధ్యతి । దశకనేసంపరిత్యజ్యపునఃకర్మసమాచరేత్ । అన్యథాఖోజయేద్విప్రఃకర్మకుర్యాత్తదాయది ॥ అష్టోత్తరశతంజప్త్వాగాయత్రింవేదమాతరం । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతిద్విజోనాన్యత్రకర్మణా ॥ యతిబ్రహ్మచారిణామేవం ॥ *॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే చండాలాదిధ్వనిశ్రవణపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథసత్కర్మాచరణకాలేసూకరాదిదర్శనపాయశ్చిత్తం

—*సత్కర్మాచరణకాలేసూకరాదిదర్శనపాయశ్చిత్తం*—

యశ్చిత్తమాహ ॥—॥ దేవలఃశ్లో॥సూకరంకుక్కుటంశ్వానంద్విజోదృష్ట్వాసుకర్మసు । తత్కర్మనంపరిత్యజ్యపునఃకృత్వావిశుద్ధ్యతి॥ భోజనేభోజనంత్యక్త్వాసుఖమాప్నోతిపూర్వజః । అన్యథాదోషమాప్నోతి యదిలోభాత్ప్రవర్తతే । స్నానాదినిత్యకర్మమధ్యేసూకరాదికందృష్ట్వాపూర్వవత్ శ్రోత్రాదికంస్పృష్ట్వాపూర్వవత్పాయశ్చిత్తంకృత్వావిశుద్ధ్యతి।నాన్యకర్మభిః ॥ స్త్రీణాంయతిబ్రహ్మచారిణామేవంపాయశ్చిత్తం॥*॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే సత్కర్మాచరణకాలేసూకరాదిదర్శనపాయశ్చిత్తం ॥*॥ అథరజస్వలాన్న

—*రజస్వలాన్న భోజనపాయశ్చిత్తమ్*—

భోజనపాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ దేవలఃశ్లో ॥ రజస్వలాన్నంయోభుక్త్వా ద్విజోజ్ఞానాత్కృతద్యది ॥ రౌరవంనరకంయాతి భవేత్పశ్చాద్విగర్హితః । ఋతుమత్యప్రజ్ఞానాత్పచనాదికంకృత్వా భుక్త్వానంతరమీషచ్ఛ్రవంరజోదృష్ట్వాఅహంరజస్వలాభవామీతి జ్ఞాత్వాఽపసరతితదపసరణేనశ్వేభుక్తవంతోరజస్వలాన్నభోక్తారః । తేషాం భోక్తృణాంపునరుపనయనచాంద్రాయణా

భ్యాం వినా శుద్ధిర్నాస్తి । — తదేవాహ । మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ అ
జ్ఞాత్వా పుష్పిణీనారీ కృత్వావై పచనక్రియాం । పశ్చాచ్చుచిం రజోదృ
ష్ట్వా తస్తాద్దినాదపాక్రమేత్ ॥ తాం దృష్ట్వా భాషణంశ్రుత్వాభోక్తారోద్వి
జసాయకాః । కృత్వాశుద్ధిమవాపుస్తే చాంద్రం వ్రతమనుక్రమాత్ ॥ పంచ
గవ్యేన శుద్ధాస్యు ర్వరన్యథా పాపినోభవన్ । యతిబ్రహ్మచారిణాం స్త్రీణా
మప్యేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే రజస్వలాన్నభోజనప్రాయశ్చిత్తం

— * స్పృష్టాన్నదృష్టాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ స్పృష్టాన్నదృష్టాన్నభోజనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥
శూద్రైర్నానావిధైర్వర్ణైశ్చండాలాదిభిరీక్షితం ।పుష్పవత్యానూతికయా
దృష్టంవా పతితాదిభిః ॥ అన్నం భక్ష్యం తథాశాకం భుజ్యేవిప్రస్కృద్య
ది । పాప్రాయశ్చిత్తీభవేద్వాపి నకర్తవ్యోభవేదిహ ॥ — గాలవః ॥ శ్లో ॥చం
డాలపతితవాత్యాచారువాకాజితేంద్రియైః । అస్నాతవద్భిర్జాతైశ్చ శ్వ
పాకైః పరిదూషితం ॥ మలమూత్రసమీపస్థంతుషాంగారకపాలవత్ । ఉచ్చి
ష్టస్పృష్టసంస్పృష్టం భక్ష్యమన్నంచయద్భవేత్ ॥ ద్విజైస్తత్తన్నభోక్తవ్యం
శాకంవా భోజ్యమేవవా । యదిమోహవశాద్భుజ్యేత్ పాప్రాయశ్చిత్తీభవేది
హ ॥ — లోగాక్షిః ॥ శ్లో ॥ పూర్వోక్తైర్వానిమిత్తైర్వా స్పృష్టముచ్ఛిష్టమే
వయత్ ॥ తదన్నం యోద్విజో భుక్త్వా పశ్చాత్తాపమవాప్యచ । స్వశరీరవి
శుద్ధ్యర్థం కాయకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥ పంచగవ్యేనశుద్ధిస్స్యాత్ వ్రతినాం
యతినామిహ । విధవానామిదంశుద్ధం నాన్యథా శుద్ధిరిష్యతే ॥ * ॥ఇతిహే
మాద్రివిరచితే స్పృష్టాన్న దృష్టాన్న భోజనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథని

— * నిషిద్ధదినేషు ద్విర్భోజనపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

షిద్ధదినేషు ద్విర్భోజనపాప్రాయశ్చిత్తమాహ । దేవలః ॥ శ్లో ॥ పితోర్మృ
తాహోత్పూర్వేద్యుర్భానువా దేవసంక్రమే ।తథాచతుర్దశీష్టమ్యోర్వ్యతీ
పుచ మహోత్సవే ॥ శ్రోత్రియే మరణంప్రాప్తే గురూణాం దుఃఖసంభవే ।
పితరౌవ్యాధినాగ్రస్తౌ మహోత్పాజనిపాతనే ॥ ఊక్తేష్వేతేషు సర్వేషు అన్యే
షువ్రతపర్వసు । నద్విర్వారంసమశ్నీయాద్విప్రోధర్మపరాయణః ॥ — మా
ర్కండేయః ॥ శ్లో ॥ అర్కద్విపర్వరాత్రేవ మృతాహోత్పూర్వవాపరే ।త

థాచతుర్దశ్యష్టమ్యోర్వ్రతేషుచ మహోత్సవే ॥ పితరౌ వ్యాధినాక్రాంతౌ మహారాజనిపాతనే । శ్రోత్రియే మరణం ప్రాప్తేగురూణాం చ క్షయసంభవే॥ఊ క్తేష్వేతేషుచాన్యేషు పుణ్యేష్వవ్రతపర్వసు ॥ నద్వివారంసమశ్నీయాద్విప్ర ధర్మమనుస్మరన్ । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం సహసా నిష్కృతించరేత్ ॥ అ జ్ఞానాత్కామకృచ్ఛ్రంస్యాజ్జ్ఞాత్వాతప్తంసమాచరేత్ । పంచగవ్యేనశుద్ధ స్స్యాద్విప్రోద్వార్వారభోజనే । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితేనిషిద్ధదివసేషు ద్వర్జుక్తిప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ దేవపూజావైశ్వదేవపరిత్యాగభోజనే

— * దేవపూజావైశ్వదేవపరిత్యాగభోజనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ దేవతారాధనం త్యక్త్వా వైశ్వ దేవం తథాతిథిం । యోవిప్రో భోజనం కుర్యా న్నిత్యహోమంతథాత్యజేత్ ॥ సురాపీసహివిజ్ఞేయస్సర్వకర్మబహిష్కృతః । — మార్కండేయః ॥ శ్లో వైశ్వదేవం నిత్యహోమం తథైవాతిథిభోజనం । దేవతారాధనంచైవత్యక్త్వా విప్రో మహామునే ॥ భుక్త్వాజ్ఞానాన్మహాదోషస్సురాపీకశ్యతేబుధైః ।—జా బాలిః ॥ శ్లో ॥ వైశ్వదేవం దేవతార్చాం నిత్యహోమం తథాతిథిం । బ్రహ్మ యజ్ఞం పితృణాంచ తర్పణంద్విజవల్లభ ॥ త్యక్త్వాభుక్త్వాతథావిప్రస్సురా పీత్యుచ్యతేబుధైః । తప్తకృచ్ఛ్రంచరేత్తాపీ తస్తాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ పం చగవ్యేనపూతాత్మానాన్యథాశుద్ధిరస్తిహి । * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే దేవ పూజావైశ్వదేవాతిథిబ్రహ్మయజ్ఞపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ ఉష్ణో

—*ఉష్ణోదకస్నానశూద్రోదకస్నానమృత్తికాహీనశౌచప్రాయశ్చిత్తం*—

దకస్నానశూద్రోదకస్నానమృత్తికాహీనశౌచప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దే వలః ॥ శ్లో ॥ ఉష్ణోదకేన సప్తాహం తథాశూద్రోదకేనచ । మృత్తికాభిర్వి నా శౌచం కృత్వా సప్తాహమాదరాత్ ॥ చతుర్వేదధరోవిప్రః శూద్రవవ ననసంశయః । — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ మృత్తికాభిర్వినాశౌచంస్నానముష్ణోద కేనవై । శూద్రోదకేన సప్తాహం కృత్వావిప్రస్సశూద్రవత్ ॥ —జాబాలిః శ్లో ॥ శూద్రోదకేన సప్తాహం తథాప్యుష్ణేనవారిణా । మృత్తికాభిర్వినాశౌ చం తథాశూద్రోదకంమహత్ ॥ కృత్వా శౌచాదికం విప్రశ్శూద్రవవననసంశ యః । ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తమృషిభిర్లోకసమ్మతం ॥ ప్రాజాపత్యంవి

శుద్ధ్యర్థం చరేత్పూర్వోభవేదిహ । పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాత్తేనశుద్ధిర్నచాన్యథా ॥ యతిబ్రహ్మచారినిభవానాం ద్విగుణం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ఉష్ణోదకకూపోదకమృత్తికారహితశౌచప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథోపవీతశి

— * ఉపవీతశిఖావినా భోజనేప్రాయశ్చిత్తమ్ *

ఖావినాభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ వినాయజ్ఞోపవీతేనశిఖయాచద్విజోత్తమః । ఉచ్ఛిష్టోయదిమోహాత్స్యాపాపకారీభవేద్ద్విజః । — । మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ శిఖయాబ్రహ్మసూత్రేణ వినావర్తేతయోద్విజః । ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి ॥ — గౌతమః ॥శ్లో ॥ శిఖాచబ్రహ్మసూత్రంచ నష్టం భ్రష్టంయదాభవేత్ ।ధృత్వానవంపునర్ముండం శ్రాద్ధప్రిష్టం తత్రజలేక్షిపేత్ ॥ శిఖాంవినాద్విజశ్రేష్ఠః కర్ణే గోపాలలూమభిః ॥ ధృత్వా తద్దోషశాంత్యర్థంకాయక్లచ్ఛ్రంసమాచరేత్ । యానచ్ఛిఖాపునర్జాతాతావత్కర్ణేనధారయేత్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాఖ్యాబ్రహ్మసూత్రస్య తంతవః । ఏకస్మిన్తుటితేవిప్రఃపునర్ధృత్వానవంముదా ॥ నిత్యకర్మప్రకుర్వీతతుటితం నిక్షిపేజ్జలే । బ్రహ్మసూత్రందక్షిణేంసే భ్రష్టం స్యాచ్చతురంగులం ॥ ప్రాణాయామత్రయంకృత్వాపునస్సంస్థాపనంచరేత్ । కూర్పరేబ్రహ్మసూత్రంచేద్భ్రిష్టంయదిహదైవతః ॥ ప్రాణాయామశతంకృత్వా స్వష్ఠానేపూర్వవత్క్షిపేత్ । మణిబంధేస్థితంసూత్రం భ్రష్టంయదిహపూర్వవత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థంప్రాణాయామసహస్రకం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతివామహస్తాదధోగతం ॥ తత్సూత్రంసహసాత్యక్త్వా ధృత్వాచాన్యన్తుదాద్విజః । జలే భ్రష్టం పరిత్యజ్య సహస్రం వేదమాతరం ॥ జప్త్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరీరితా ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ఉపవీతశిఖావినా భోజనే నిత్యకర్మకరణేచ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ భోజనకాలే స్రుతజృంభణాపాన

—*భోజనకాలేస్రుతజృంభణాపానవాయూత్సర్గప్రాయశ్చిత్తమ్*—

వాయూత్సర్గప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ విధోర్భోజనకాలేతు స్రుతంవాజృంభణంతథా । అపానవాయోరుత్సర్గం కృత్వావిప్రస్సుపాపభాక్ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ శ్లో ॥ విప్రస్స్వభుక్తిసమయే స్రుతంజృంభణ

మెవవా । అపానవాయుమోక్షంచ కృత్వా భుంజీతపాపభాక్ ॥—విష్ణుః॥ శ్లో ॥ ద్విజో భోజనకాలేతు జృంభణం శ్రుతమేవచ । అపానవాయుమోక్షంచ పాయశ్చిత్తీభవేత్తదా ॥ అన్యోదొష్ణాజలం ధృత్వా తస్య మూర్ధ్నివిన్యసేత్ ॥ పృచ్ఛేత్తం జన్మసదనం దివావాయదివానిశి । శ్రుతేతుతస్య సంజాతేపవంకృత్వావిశుద్ధ్యతి । జృంభణేప్యేవం । అపానవాయోరుత్సర్గే జాతేన్నం పరివర్జయేత్ ॥ భుక్త్వాపాపమవాప్నోతి పాపంయచ్ఛ్వచవర్జనే । లూభేనభుక్త్వాతద్భుక్తంస్నాత్వా కాయంసమాచరేత్ ॥ ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి ద్విజోనాన్యత్రకర్మణేతి । స్త్రీణాం యతిబ్రహ్మచారిణామప్యేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే భోజనసమయే శ్రుతజృంభణాపానవాయూత్సర్గపాయశ్చిత్తమ్॥*॥అథసూతకద్వితయభోజనప్రాయశ్చిత్తమాహ।—

—*సూతకద్వితయభోజనపాయశ్చిత్తమ్*—

దేవలః ॥ శ్లో ॥ ఆశౌచద్వితయేరాజన్నసగోత్రోత్థవాప్రతీ । విధవాచాన్యగోత్రావాయతివాతనియమస్థితః ॥ సూతకద్వితయేభుంజన్మహాంతం నరకంవ్రజేత్ ॥ —గాలవః ॥ శ్లో॥యతివాబ్రహ్మచారీవావిధవావాఽన్యగోత్రజా ॥ అసగోత్రోత్థవాప్రస్త్వాశౌచద్వయనిమంత్రితం । అన్నంభుక్త్వా మహాపాపీ నరకంయాతిదారుణం । భువమాసాద్యతత్పశ్చాజ్జాయతేరోగబాధితః ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ విప్రస్త్వాహారమన్విచ్ఛన్ యతిర్వాప్రథమాశ్రమః ॥ సూతకద్వితయేభుక్త్వా నారీవాపతివర్జితా । పునస్సంస్కారపూతాస్తాతప్తకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥ పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథా । యతివిధవయోఃపునస్సంస్కారవర్జం । ప్రాయశ్చిత్తంవివేచనీయం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే సూతకద్వితయ భోజనపాయశ్చిత్తం । * ॥ అథాన్యోన్యసంస్పృష్టాన్నభోజనేపాయశ్చిత్తమాహ ॥

—*అన్యోన్యసంస్పృష్టాన్న భోజన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

॥— దేవలః ॥ శ్లో ॥ ఏకపఙ్క్త్యుపవిష్టాయాభుంజానాతాపరస్పరం॥ స్పృష్టాన్నమత్యజభుక్త్వాజ్ఞేయాతౌమాంసభోజినౌ ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ ఏకపఙ్క్త్యుపవిష్టాయెభుంజంతోముఖజాస్కృత్ ॥అన్యోన్యస్పర్శనంకృత్వా

మత్యాజగ్ధ్వాస్వపాత్రజం ;మాంసతుల్యంతదన్నంస్యాద్భోక్తాసోమాంసభో
జనః । ఏకపఙ్క్త్యుపవిష్టశ్చబ్రాహ్మణోబ్రాహ్మణంస్పృశేత్ । తదన్నమత్యజ్య
భుక్త్వాపాయశ్చిత్తీభవేత్తదా । అన్యగోత్రంద్విజంస్పృష్ట్వా భుక్త్వాచాం
ద్రాయణంచరేత్ ॥ స్వగోత్రస్పర్శనేభుక్త్వాతప్తకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥
పితాపుత్రంభ్రాతరం వాస్పృష్ట్వాభుక్త్వాతుకాయికం ॥ పుత్రస్యవాకనిష్ఠస్య
పితురుచ్ఛిష్టభోజనే । నదోషఃపుత్రయోస్తత్ర పితాకాయికమాచరేత్ ॥
ఉచ్ఛిష్టంతత్రకబళ మాత్రపాశనం । నపాత్రస్థాన్నభోజనం ॥ — గౌత
మః ॥ శ్లో ॥ పితానుజస్యపుత్రస్య తయోఃప్రీతింసముద్వహ్ । నిక్షిపేత్కా
బళంతత్ర నదోషస్తత్రభోజనే । పితాతాభ్యాంసహనభుంజీయాత్ ॥ కబళ
దానేనదోషః ॥ — తదాహ ఆపస్తంబః ॥ప్రీతిహ్యుపలభ్యతేపితుజ్యేష్ఠ
స్యచభ్రాతురుచ్ఛిష్టంభోక్తవ్యం । ధర్మవిప్రతిపత్తావభోజ్యమితి । యతి
విధవాబ్రహ్మచారిణామేవం వేదితవ్యం । ఇతి హేమాద్రివిరచితే పరస్పరో
చ్ఛిష్టభోజనే పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశివనిర్మాల్య భోజనే పాయ

—*శివ నిర్మాల్యభోజనే ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ శంభోర్నివేదితంభక్తంతీర్థంవా
కమేవవా ॥ విప్రఃకదానభుంజీయాద్భుక్త్వాతప్తంసమాచరేత్ । —
మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ శివేనివేదితంభక్తం ప్రత్యేకందేవతాంవినా । ద్వి
జోజ్ఞానాద్యదాభుఙ్క్తే తదాతప్తంసమాచరేత్ ॥ — గాలవః ॥ శ్లో ॥ శి
వాలయేశివేభక్తమర్పితందేవతాంవినా। ద్విజోభుక్త్వాచరేత్తప్తంతథాతప్త
కృచ్ఛ్రసేవయా । సాలగ్రామాది దేవతా సమూహేవిశేషమాహ ॥ —
జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ శివేవిష్ణ్వాదిభిర్దేవైర్వేష్టితేయత్సమర్పితం।తద్భుక్త్వా
విప్రవర్యోసౌనభవేద్దోషభాగితః ॥ — హారీతః ॥ శ్లో ॥ సాలగ్రామాదిభి
శ్శంభోర్వేష్టితస్యయదర్పితం ॥ తద్భోక్తవ్యంద్విజైర్నిత్యం తత్త్యాయంపరి
వర్జయేత్ । సాలగ్రామాది దేవతాసహితేశివేర్పితం నైవేద్యంచాం
ద్రాయణసమం । తద్వినాశివనిర్మాల్యభక్షణంతత్త్యాయంచమాంసతుల్యం ।
— ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ శివేనివేదితంభక్తం సాలగ్రామాదివేష్టితే॥
తద్భక్తభోజనే చాంద్రం కృతవాన్నాత్రసంశయః । అన్యథామాంసతుల్యం

స్యాన్నత్వత్యాయమస్మజాసమమితి । యతిబ్రహ్మచారిణామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే శివనిర్మాల్య భోజన పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథనీలీవస్త్రం

—* నీలీవస్త్రంధృత్వా భోజనే పాయశ్చిత్తమ్ *—

ధృత్వాభోజనేపాయశ్చిత్తమాహ॥—దేవలఃశ్లో ॥నీలీవస్త్రంచతచ్ఛిహ్నం ధృత్వాజ్ఞానాద్ద్విజశ్చరేత్ ॥ సవిప్రస్త్వశుచినిర్త్యంనకర్మాఽహోర్భవేదిహ । తచ్ఛిహ్నమితి నీలీతంతుభిర్వస్త్రేగతే వస్త్రముద్దేవానిర్మితంవస్త్రంతద్ధారణేవిప్రస్త్వశుచిః ॥ — తథాహ గౌతమః ॥ శ్లో । నీలీమయం పటంధృత్వా విప్రస్తచ్ఛిహ్నమాత్రకం ; ధృత్వాకర్మాణిభుక్త్వాన్నతత్కర్మఫలంలభేత్ । భోజనే మాంసభుగ్విప్రస్సర్వధాతత్పరిత్యజేత్ ॥— గాలవః ॥ శ్లో ॥ నీలీవస్త్రంతుతచ్ఛిహ్నం ధృత్వాకర్మకరోతియః ॥ సవిప్రస్తునకర్మార్హస్తత్కర్మ విఫలంభవేత్ । ఏకత్రదివసే భుక్త్వాధృత్వా నీలీమయంపటం । కుర్యాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థంయాంనకంమునిచోదితం । అశ్వాన్యసేతు పరాకంస్యా ద్విత్సరే చాంద్రముచ్యతే । యతిబ్రహ్మచారి విధవానాం పాయశ్చిత్తమిదంప్రయోక్తవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే నీలీవస్త్రం ధృత్వా భోజనే పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతి జాతిభ్రంశకర పాయ

—*ప్రకీర్ణకరపాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తం ॥ అథ ప్రకీర్ణకరపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ పాపేభ్యఃపూర్వముక్తేభ్యో నవభ్యోన్యత్రవిద్యతే । తత్ప్రకీర్ణకమిత్యాహుర్మహర్మేశ్చవిశోధనం । విద్యుదగ్నిపయఃపాశ చండాలైర్బ్రహ్మణోహతః॥ ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । విద్యుదశనిః । అగ్నిర్దావానలః స్వకృతోవా ॥ పయఃతటాకనదీస్థం । పాశఃరజ్జుః । చండాలోజనంగమః । ఏతైర్నిమిత్తైర్విప్రఃప్రమాదాత్ జ్ఞాత్వావామ్రియతేతస్యనద్యాదహనపక్షే పతద్వచనోక్తాః కృచ్ఛ్రాణికృత్వాదహేత్ ॥ అశక్తవిషయేకాలమాహ । శ్లో ॥ మాసత్రయెతు షణ్మాసే వత్సరేవావిచక్షణః । పుత్రాదిర్మర్మ్యతస్యాస్యకుర్యాత్సంస్కారమాదరాత్ । దేశకాలావైపరీత్యశంకయాదుమర్మ్యతస్యాలాకమాకాంక్ష్యతన్నిమిత్తోక్తకృచ్ఛ్రాచరణంకృత్వాదహేత్ । తత్ప్రకారమాహ ॥ — గౌతమః ॥శ్లో ॥ విద్యుతావహ్నినాతా

న్యైః పాశైర్వాణధజనంగమైః ॥ విప్రః ప్రాణాన్పరిత్యజ్యేత్తస్యశుద్ధిరుదీరి
తా । సద్యోదహన పక్షేతుకుర్యాత్పూర్వోక్తమాదరాత్ । విమృద్ధతస్యప
కంషడబ్దంతదానీందహనేవిశోధనం । అగ్నిదగ్ధస్యషడబ్దద్వయంవిశోధనం ।
జలేమృతస్యత్రిగుణితషడబ్దం ॥ పాశమృతస్య చతుర్గుణషడబ్దం । చండా
లేనహతస్య పంచషడబ్దం । దుర్మృతస్యైతాని కృచ్ఛ్రాణి తత్తత్సంఖ్యాపరి
మితాని కృత్వాదగ్ధ్వాదుర్మృతి దోషాత్పూతోభవతి ॥ — తదాహ గౌత
మః ॥ శ్లో ॥ దుర్మృతానాంతదాపుత్రః కృత్వాకృచ్ఛ్రాణిధర్మతః । ద
హేత్పాపవిశుద్ధస్స్యాదన్యథాదోషభాగ్భవేత్ ॥ — గ్రంథాంతరే ॥ శ్లో ॥
దుర్మృతస్యతదానీం యస్సంస్కారంకర్తుమిచ్ఛతి। ఏకద్విత్రిచతుఃపంచష
డబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి సకాలస్యనిరీక్షణం ॥ పిశాచ
తానతస్యాస్తి పుత్రస్యాగన్నృణిస్తదా ॥ మాసత్రయపక్షాస వత్సరకృతానాం
దుర్మృతిప్రాయశ్చిత్తంతారతమ్యేనవిశినష్టి ॥ — గోభిలః ॥ శ్లో ॥ మా
సత్రయేదుర్మృతానా మబ్దమాత్రంవిశోధనం ॥ ఋతుత్రయేతుద్వ్యబ్దంస్యా
త్త్ర్యబ్దంసంవత్సరేస్మృతం । నారాయణబలింకృత్వా కుర్యాత్తమూర్
ధ్వదైహికం। ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి పరలోకంచగచ్ఛతి ॥ — వ్యాఘ్రా
దిభిర్హతస్య విశేషమాహ ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ వ్యాఘ్రభల్లూకవా
రాహ సర్పవృశ్చిక కుంజరైః ॥ శృంగిభిర్విషపానాద్యైర్వృక్షశైలనిపాత
నైః ॥ విప్రోయదామృతింప్రాప్తః ఖడ్గదండాదిభిః ఖలైః ॥ గ్రహాభిత్త్యశ్మభి
ర్వాపి స్తంభకంటకశంకుభిః । తంతదాదాహయేత్పుత్రః సద్యఃకృత్వాషడ
బ్దకం। మాసత్రయేఽబ్దమాత్రంస్యాత్ త్ర్యబ్దంతు ఋతుదర్శనాత్ । వత్సరే
తుషడబ్దంస్యాత్సర్వేషాందుర్మృతౌస్మృతం । విద్యుదగ్నిభిర్హతైర్వినా ॥
—॥ గాలవః ॥ శ్లో ॥ దేశాంతరేవాయుద్ధేవాహతంవ్యాఘ్రేణవాయది
మధునాసర్పిషా సిక్త్వాదాహయే ద్విధినాచతం । విధిరిత్యుక్తప్రాయశ్చిత్త
మిత్యర్థః । ప్రాయశ్చిత్తవిహీనస్య దుర్మృతస్యపిశాచతా । సద్యశ్శతగు
ణంప్రోక్తంప్రాయశ్చిత్తంమనీషిభిః॥ * ॥ఇతి హేమాద్రివిరచితేదుర్మృతస్య
విప్రస్యప్రాయశ్చిత్తం ॥ *॥అథక్షత్రియవైశ్యయోర్దుర్మృతయోఃప్రాయశ్చి

—*క్షత్రియవైశ్యయోర్దుర్మృతయోఃప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తమాహ ॥ దేవలః ॥ శ్లో । బాహుజస్తూరజో వాపి నిమిత్తైర్వ్యధియోహతః॥ప్రాయశ్చిత్తంమునిప్రోక్తంవిప్రస్యార్ధంసమాచరేత్ ॥వైశ్యస్యక్షత్రియస్యాంపాదజేపాదమాచరేత్ ॥తత్తత్త్రీణాంతదర్ధంస్యాత్పాయశ్చిత్తం విశోధనం।రాజ్ఞాంగజాశ్వశస్త్రపాషాణలగుడాదిభిర్వ్యర్ధకాలేమృతానాం నప్రాయశ్చిత్తం॥అన్యగ్నిమరణేపూర్వోక్తపాయశ్చిత్తం॥ విప్రస్త్రీణాంపూర్వోక్తైర్నిమిత్తైర్మరణసంభవేవిప్రస్యార్ధంవేదితవ్యం। కన్యకానాంబాలానాంవిప్రసంబంధినాం దుర్మరణేప్రాజాపత్యం కృచ్ఛ్రమాత్రంవాకృత్వాదహనంవాఖననంవాకుర్యాత్ ॥*॥ఇతిక్షత్రియాదీనాందుర్మృతిప్రాయశ్చిత్తం ॥*

—*మృతానారజ్వాదిచ్ఛేత్తృణాం ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథదుర్మృతానారజ్వాదిచ్ఛేత్తృణాంపాయశ్చిత్తమాహ॥ —దేవలఃశ్లో కంఠపాశం దుర్మృతస్యయోవిప్రఃఛేత్తుమిచ్ఛతి ॥ తప్తకృచ్ఛ్రంతదాకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి తత్క్షణాత్ ॥ కంఠరజ్జురుపలక్షణం ॥ యెనయేననిమిత్తెన విప్రోమృతఃతత్తదపనరణె కంఠరజ్జుచ్ఛెదపాయశ్చిత్తవత్తన్నిర్వాపకఃకుర్యాత్ ॥శుద్ధిమాప్నోతి ॥— తదాహ గౌతమఃశ్లో ॥ యేనయెననిమిత్తెనవిప్రోమరణమృచ్ఛతి।తస్యతస్యాపహర్తాచతిప్తకృచ్ఛ్రంచరెత్తదా ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతితత్పాపార్ధఫలంలభెత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితె రజ్వాది చ్ఛెత్తృణాం పాయశ్చిత్తం । * ॥ అథదుర్మృతవాహ

—*దుర్మృతవాహకానాంపాయశ్చిత్తమ్*—

కానాం ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ దెవలఃశ్లో ॥ దుర్మృతంయోవహెత్స్కంధె పదాహాద్వాతథైవచ । పరాకముభయోఃప్రొక్తందెహశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ ।—పరాశరఃశ్లో ॥ యోవిప్రోదుర్మృతంస్కంధె ధృత్వాదగ్ధ్వాసదోషభాక్ ॥ పాయశ్చిత్తంతదాకుర్యాత్పరాకంమునిచొదితం । తదస్థినిపరిత్యజ్య దుర్మృతస్యఖలస్యచ । పతితస్యచజారస్యభస్మాంతంసూతకంభవెత్ । యదిమొహాత్తదస్థిని ధృత్వా విపర్సదోషభాక్ । కాలాంతరెగతిమ్మృత్యాసద్యశ్శౌద్ధ్యాహ్యా మాదరాత్ । దుర్మృతంపతితంస్పృష్ట్వాసచెలంస్నానమాచరెత్ । దృష్ట్వాపశ్యెత్తదాభానుమన్యథా

రోరవంవ్రజేత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ దుగ్ధవ్రతవాహక ప్రాయశ్చి

—*మూల్యంగృహీత్వాశవవాహకస్యప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తం ॥ — ॥ అథమూల్యంగృహీత్వాశవవాహకస్య ప్రాయశ్చిత్త మాహ॥ — ॥ దేవలః ॥ శ్లో ॥ విప్రోస్సర్వతరిమూల్యంవైగృహీత్వాకుణపంవహేత్। దగ్ధ్వావాపిమహాఘోరంనరకంయాతిసర్వదా ।—గాలవః ॥శ్లో ॥మూల్యం ధృత్వాద్విజోయస్తు విప్రఃకుణపముద్వహేత్ । దగ్ధ్వావాపాపమాప్నోతి నరకేనియతస్సదా ॥ — ॥ ఋచీకః ॥ శ్లో ॥ అనాథంవాసనాథంవా యోవి ప్రఃకుణపంవహేత్ । గృహీత్వామూల్యమారాద్వాదగ్ధ్వావాపాపభాగ్భవే త్ । తస్యనిష్కృతిరుత్పన్నాప్రాజాపత్యాదిహప్రభో ॥ అన్యథాదోష మాప్నోతి భారవాహీభవేద్భువి ॥ — ॥నారదః ॥ శ్లో ॥ ఉదాసీనతయా విప్రఃకుణపంయస్సముద్వహేత్ । పదెపదెశ్వమేధస్యసంపూర్ణఫలమ శ్నుతే ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ మూల్యంగృహీత్వా వాహకదాహకానాం

—*ధనిష్ఠాపంచకమరణే ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ ధనిష్ఠాపంచకమరణే ప్రాయశ్చిత్త మాహ ॥— దేవలః ॥ శ్లో ॥ ధనిష్ఠాపంచకేయస్తు విప్రోయదివిపద్యతే। తదాకర్తృవినా శస్తస్య గృహేవారిష్టమశ్నుతే ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ మరణంయదివి ప్రాణామన్యేషాంవసుపంచకే। తదాగృహపతేర్భీతిర్గృహంవారిష్టమశ్ను తే ॥ —॥ నూర్కుండెయః ॥ శ్లో ॥ యస్యకస్యమృతిస్తత్ర ధనిష్ఠాపంచకే యదా । తదాకర్తరిశంకాస్యా ద్గృహంవాపాపమశ్నుతే ॥ తద్దోషపరిహా రార్థమపుత్రిందానమాచరేత్ । ఏకాశీతి పలంకాంస్యంతదర్ధంవాతద ర్ధకం ॥ నవషట్త్రింపలంవాపి డద్యాద్విప్రాయశక్తితః ॥పక్షాంతరమాహ॥ —॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ధనిష్ఠాపంచకమృతేహిరణ్యశకలంముఖే । న్యస్యాహుతిత్రయంతత్రతతోవహదపామితి ॥ హుత్వాదహేత్తదాదోషోనాశమాప్నోతిసర్వదా ॥ కర్తాగృహంసుఖీభూయాదన్యథాదోషమశ్నుతే ॥ సర్వ మేతద్ధనిష్ఠామంవినా॥* ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ధనిష్ఠాపంచక మరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ నందాభద్రాదితిథిమరణే ప్రాయశ్చిత్త మాహ

—*నందాభద్రాది తిథిమరణేపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

దేవలః ॥ శ్లో ॥ ఉభయోఃపక్షయోఃపతిపష్ష్టిశ్చైవహారేదినం । ఏతానం దామహారాజ భద్రాంవక్ష్యేతథాశృణు ॥ ద్వితీయా - సప్తమీచైవద్వాదశీప క్షయోర్ద్వయోః । ఏతేభద్రాశ్చతిథయోమరణేపాపదాయినః ॥— ॥కా త్యాయనః ॥ శ్లో ॥ నందాసుభద్రతిథిషుయోవిప్రోమరణంగతః। తస్గృహే సర్వదారిష్టంభవత్యేవమహాత్మనాం ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ నందాయాం తు యదాభద్రే యస్యస్యాన్మరణంభువి ॥ నతత్రివృద్ధిరుత్పన్నా ద్వత్రైర్ద్వా నశత్రైరపి ॥తత్పరిహారమాహ ॥—। యమః ॥ శ్లో ॥ నందాయాంగోఃప్ర దాతవ్యా భద్రేభూమిరనంతరం ॥ విప్రేభ్యోదీయతేయేన నదోషస్తత్రవి ద్యతే ॥ కర్తాసుఖమవాప్నోతిమృతస్సద్గతిమాప్నుయాత్ ॥ తృతీయాదీ నామేవం వివేచనీయం ॥ * ॥ఇతి హేమాద్రౌ నందాభద్రయోర్మరణదోష

—*దుష్టవారేషు మృత పాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

పాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథదుష్టవారేషుమృతపాప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ — దే వలః ॥ శ్లో ॥ భానుఃకుజోభృగుర్మందవారోదుష్టోనృణాంమృతౌ । ఆయు ర్హానిర్యశోహానిః కీర్తేఃకులవినాశనం । మరణేతుక్రియాభద్రాజ్ఞ యోజ నీయాశ్శనైశ్శనైః ॥ — గాలవః ॥ శ్లో ॥ భానువారఃకుజోవారో భృగువా రశ్శనైశ్చరః ॥ ఏతేషుమరణేదోషంజానీయాద్బహుళంక్రమాత్ ॥ — త స్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ భానౌకుజేశనౌవ స్త్రం తత్తద్వర్ణంప్రదాపయేత్ ॥ భృగౌహిరణ్యసహితం వస్త్రదానం విశోధనం । — తదాహమరీచిః ॥ శ్లో ॥ భద్రేభూమిప్రదానంస్యా త్త్రి పాదత్రేహిరణ్యదః । వారేవారాధిదైవత్యం వాసోదానంవిధీయతే ॥ ర క్తేవస్త్రంకుజేభానౌశ్వేతంశుక్రేప్రకల్పితం । శనైశ్చరేతునీలంస్యాదేతద్దో షావశాంతయే । దద్యాచ్ఛుద్ధిమవాప్నోతి హ్యదత్వాదోషమాప్నుయాత్ ॥ తృతీయానామప్యేవం । * । ఇతిహేమాద్రౌ దుష్టవారేమృతపాప్రాయశ్చి

—*తిపాన్నతృతీమరణపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్తం ॥ * ॥ అథ తిపాన్నతృతీమరణే పాప్రాయశ్చిత్తమాహ । — దేవలః ॥ శ్లో ॥ వహ్నేర్భేదితిభైశ్చైవ నతుతేభగదైవతే ॥ ఇందాగ్నిభైవైశ్వభైవఉ

త్త గాషాఢపవచ।పూర్వాభాద్రాతదారాజన్నక్షత్రాణిమహాంతిచ । త్రిపదై
ప్యేషుయోమృత్వాగ్రామేరిష్టంభవేత్తదా ।వారేత్రిపాదనక్షత్రేమృత్వాచే
ద్ధ్వాటికాభయం॥తిథౌవారేత్రిపద్భేమృత్వాగృహపతేర్భయం।తదాహగా
తమ॥శ్లో।త్రిపాదుడుయోగేగ్రామెవారోడుయోగేచవాటికాయాంభయం।
తిథివారోడుయోగే తథాగృహపతేర్భయంనాశశ్చత్రిపాన్నక్షత్రే మృత్వా
హిరణ్యదానమాచరేత్।వారేత్రిపదభేమృత్వాహిరణ్యంవస్త్రమెవచ। తిథౌ
వారేత్రిపదభే సంచరేద్గోత్రయంముదా ॥ భృగావిశేషతోవక్ష్యేత్రిపుష్క-
రసమోభృగుః। ఏవంవైచుష్టనక్షత్రేతిథౌదుష్టేమృతిర్యదా । తదాగృహపతే
ర్దోషోమృత్యోర్భీతిర్మహత్తరా । తద్దోషపరిహారార్థం గోత్రయంస
మ్యగాచరేత్ । తిథిర్నందాచభద్రాచ ।గ్రంథాంతరే। నక్షత్రమరణెన్వర్ణం
ద్వయోర్యోగెద్వయంచరేత్ । త్రయాణాంయోగమాత్రెచగోత్రయంతత్ర
సంచరేత్ । కృత్తైత్యస్రోషముక్తస్యాన్యదన్యథాహానిమావిశేత్ । ఋత్రియా
దీనామప్యేవం ॥ బాలకన్యకాస్త్రీమరణెష్వేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌతి
పాన్నక్షత్రమరణెప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథ షణ్ణిమిత్తప్రాయశ్చిత్తమా

—*షణ్ణిమిత్తప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥— దెవలః ॥ శ్లో ॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టమధోచ్ఛిష్టమంతరామరణంతథా ।
కణ్డమంత్రేణరాహిత్యమస్నానమరణంతథా । తథాపర్యుషితంచైవ ష
ణ్ణిమిత్తమితీరితం । ఏతైర్నిమిత్తైర్యోమృత్వానరకంనమపద్యతె ॥— మరీ
చిః ॥ శ్లో ॥ షణ్ణిమిత్తె ద్విజోమృత్వా త్రయేణద్వితయేనవా ॥ తదానర
కమాప్నొతికర్తురాయుఃక్షయోభవెత్ ॥ —కణ్వః ॥ శ్లో ॥ ద్విజోయష్ట
ణ్ణిమిత్తైశ్చ సహమృత్వాతుదైవతః । త్రయేణద్వితయేనాపి సహితొయ
దిపూర్వవత్ ॥తదానరకమాప్నొతి తత్కర్తురశుభంభవెత్ ॥తద్దోషపరిహా
రార్థం ప్రాజాపత్యంపృథక్చరెత్ । ఏకైకస్యనిమిత్తస్య ప్రత్యేకంప్రాజాప
త్యం కృత్వాశుద్ధిమాప్నొతి ।— తథేవాహజాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ఎకైకస్యనిమి
త్తస్య ప్రత్యేకంకృచ్ఛ్రమీరితం ॥ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నొతి కర్తురాయుర్వి
వర్ధనం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ షణ్ణిమిత్తప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥అథశవో

—*శవోపర్యుచ్ఛిష్టపతనే ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

పర్యుచ్ఛిష్టపతనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ శ్లేష్మశింఘాణికాశ్రూణియదతాంసంపతంతిచేత్ । కుణపోఽశుద్ధిమాప్నోతి ఉచ్ఛిష్టంకర్మకారయేత్ ॥ — రాజపిజయే ॥ శ్లో ॥ పిపీలికాక్రిమిశ్చైవ ఉచ్ఛిష్టంపతనోద్భవం ॥ శ్లేష్మసింఘాణికాశ్రూణి పతంతికుణపోపరి ॥ తదాశుద్ధిమవాప్నోతి కర్తానరకమశ్నుతే ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥పిపిలికాభిఃక్రిమిభిఃశ్లేష్మసింఘాణికాశ్రుభిః ॥ కుణపోఽస్పృశ్యతాంయాతితత్కర్తాకల్మషీభవేత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం స్పృష్ట్వోచ్ఛిష్టంస్వపాణిభిఃమార్జయేన్మూలనైస్తైర్వాపోహిష్ఠాదినుంత్రితః ॥ ఎతైశ్శుద్ధిమవాప్నోతిదాహయోగ్యోభవిష్యతి ॥ ఋత్రియాదీనామేవం ॥ స్త్రీణాంచ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ శవోపర్యుచ్ఛిష్టపతనప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశవస్యశూద్రాదిస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తం

—*శవస్య శూద్రాదిస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తం*—

మాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ శూద్రమార్జారకాకాద్యైఃస్పృష్టశ్చేద్రజకాదిభిః ॥ రజస్వలాదిభిస్త్రీభిఃశ్వభిఃపతితకుండజైః ॥ నశవస్యపరోలోకస్తత్కర్తాపాపభాగపి ॥ — మరీచిః ॥ శ్లో ॥ రజస్వలాదిభిస్త్రీభిశ్శ్వభిఃపతితకుండజైః ॥ శూద్రమార్జారకాకాద్యైఃస్పృష్టశ్చేద్రజకాదిభిః ॥ శవస్యాపిగతిర్నాస్తికర్తుఃరాయుక్షయోభవేత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం స్నాపయిత్వాశవంతథా । నూతనైనైవవస్త్రేణపిధాయకుణపంతథా ॥ రజస్వలాదిభిస్పృశ్యప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ కాయంశునాచశూద్రేణ ఇతరేషాంహిగణ్యతే ॥ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి పశ్చాన్దాహంచికంచరేత్ ॥ ఋత్రియాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ శవస్యశూద్రాదిస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥

—*ఆసంధ్యవభంజన ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథాసంధ్యవభంజనప్రాయశ్చిత్తమాహ— దేవలః ॥ శ్లో ॥ గ్రామశ్మశానయోర్మధ్యేయద్యాసంధ్యవభంజితా ॥ కర్తృహోనిర్గ్రహోరిష్టంభవత్యేవనసంశయః ॥ — యాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్లో ॥ గృహద్వారభ్యదహనపర్యంతంయదిభంజితా ॥ కర్తృనాశోగృహపతేర్గ్రహచారిష్టమంజసా ॥ —శాలిహోత్రః ॥ శ్లో ॥ ఆసందీయదిరాజేంద్ర భజ్యతెపథి

దైవతః ॥ ఆదాహాచ్ఛవపర్యంతం కర్తుర్మాసమితం వినాశనం ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధిదం । ప్రాజాపత్యం తదాకార్యం కర్తుస్తస్య మలమోచనే । తదాసౌ సుఖమాప్నోతి తస్య దోషాః ప్రశామ్యతి । సర్వవర్ణసమమిదం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ఆసంధ్యవభృథజన ప్రాయశ్చిత్తమ్ * ॥

— * శవపతనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ శవపతనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ జైనలః ॥ శ్లో ॥ చేసంజేష్మకటాద్వాపి కుణపో భువియఃపతేత్ । తస్యారిష్టంకృ హేభూయాద్వా వ్యథితస్యరక్తరాజభిః ॥ — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ గ్రామశ్మశానయోర్మధ్యే కుణపో యదిదైవతః । ఆసంధేరనసావేషాద్భూమాపతనమృచ్ఛతి ॥ తత్కర్తురతివేగేన మృత్యుర్వాన్నిర్ఋశేర్భయం ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ శకటాదనసో వాపి కుణపోయఃపతేద్భువి । శ్మశానగ్రామమధ్యేతు తత్కర్తురతివేగతః॥ హానిర్మృత్యుర్ఋశోక్లేశః సంభవత్యేవసర్వగా । తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాజాపత్యద్వయంచరేత్ ॥ తత్కర్తుర్నభవేద్వృద్ధిర్నాన్యథాశుభమావిశేత్ । కన్యకాబాలకక్షత్రియాదీనామేనం వేదితవ్యం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ శవస్యభూపతనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాగ్నిపతనప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దే

— * అగ్నిపతనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

వలః ॥ శ్లో ॥ శ్మశానగృహయోర్మధ్యే యదిపహ్నిఃపతేద్భువి । ప్రేతస్యగతిరాస్థి కర్తుర్నాయుర్వినశ్యతి ॥ — గాలనిః ॥ శ్లో ॥ గ్రామశ్మశానయోర్మధ్యే పాత్రం భిత్వాపతత్యసౌ । కర్తుర్నాయుర్వినాశస్యాత్ప్రేతోనరకమశ్నుతే ॥ — గార్గ్యః ॥ శ్లో ॥ శ్మశానగ్రామయోర్మధ్యే పాత్రాద్వహ్నిఃపతేద్భువి। తదాకర్తుర్భవేద్భీస్యాన్నిర్జీవోయాతివారకం॥ తద్దోషపరిహారార్థం తస్మిన్వసాహ్నిమృతాహుతిః । అగ్నిమీళేతిమంత్రేణ అగ్నిమూర్ధేతిమంత్రతః ॥ హుత్వా హుతిర్వ్యయంతత్ర తమగ్నింనత్యజంప్రదా । పునఃపాత్రాంతరేస్థాప్య శేషంకర్మసమాపయేత్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి పూర్వవత్సాపభాగ్భవేత్ । బాలకన్యకాక్షత్రియాదీనామేనం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ అగ్నిపతనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ దహనయో

—* దహనయోగ్యస్యఖననెప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

గ్యస్య ఖననె ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలః ॥ శ్లో ॥ బాలికాం బాలకంవాపి దాహయోగ్యం ఖనెద్భువి । సబాలాయాతినరకం తత్కర్తాబాలఘాతకిః ॥ — మరీచిః ॥ శ్లో ॥ దాహయోగ్యం యదాబాలం ఖనెనజ్ఞానతోద్విజః । బాలహి పిశాచత్వం యాతి తత్కర్తా భ్రూణహాభవేత్ ॥ — కాత్యాయనః ॥ శ్లో ॥ బాలాంవా బాలకంవాపి దాహయోగ్యం ఖనెద్భువి । మహాంతం నరకంగత్వా భవెద్బాలగ్రహస్తదా ॥ బిలాముద్ధృత్యతం బాలం మోక్షయేత్పంచగవ్యతః । తత్తన్మంత్రైర్జలైఃపశ్చాత్పూర్ణమిర్భూమిమాహరెత్ ॥ తం బాలమభిమంత్ర్యాశుకృత్వాకృచ్ఛ్రంవిధానతః । కర్తాశం దాహయేత్పశ్చాద్ధర్మశాస్త్రవిధానతః ॥ ఎవం తృతీయాదీనామపి ॥ — *ఇతి హేమాద్రౌ దహనయోగ్యస్యఖననెప్రాయశ్చిత్తమ్ *॥

— * ఖననయోగ్యస్య దహనె ప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ ఖననయోగ్యస్య దహనె ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలః ॥ శ్లో ॥ యోవిప్రఖననెయోగ్యం న్వివహాత్కంచదూనకం । దహెదితి శెషః ॥ బ్రహ్మహా నరకం యాతి బాలాయాతి పిశాచతాం ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అజ్ఞానాన్మృఖజొ బాలం ఖనయోగ్యం యదాదహెత్ । సబాలొయాతి పైశాచ్యం కర్తాసొ నరకీభవెత్ ॥ — పరాశరః ॥ శ్లో ॥ ఊనద్వివర్షంనిఖనెత్కన్యకాం బాలమెవవా । అజ్ఞానాద్యదివా మొహాద్దహేద్ధర్మపరాజ్ముఖః ॥ బాలొయాతిమహద్దుఃఖం కర్తానరకమశ్నుతె । తద్దొషపరిహారార్థం వహ్నాహుత్వాహుతీత్రయం ॥ వహ్నిం ప్రజాపతిం సొమం వ్యాహృతీస్తదనంతరం । హుత్వా తం శవమాదాయ ఖనెద్భూమా ప్రయత్నతః । తద్దొషపరిహారస్యాత్కృతెవం నాన్యథాభవెత్ । తృతీయాదీనామెవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ఖననయోగ్యస్య దహనె ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ *॥

— * దాహయోగ్యస్య దాహాభావె ప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ దాహయోగ్యస్య దాహాభావె ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలః । శ్లో । యొ విప్రొ మాతరం తాతం భ్రాతరం భగినీం సతీం । స్నుషాం సుహితరం సాధ్వీం పుత్రీంవా పుత్రమెవవా ॥ ప్రజావతీమాత్మనశ్చ దాహయొగ్యాన్

స్వబాంధవాః । లాభాద్యానాస్తికాద్యాపి వాక్యాద్యాధర్మచారిణాం ॥ అదగ్ధ్వైవాగ్నౌ కర్మకుర్వన్మృత్వావరకిమశ్నుతే । తేపి వైప్రేతభూతాస్స్వర్గాన్ముక్తాస్స్వర్యాలయాత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ యఃపుమాన్ దాహయోగ్యస్వ బాంధవాన్ దాహవర్జితాన్ । కృత్వాతేషాం క్రియాంకుర్యాన్నరకంప్రతిపద్యతే ॥ స్యుస్తస్యపితరఃప్రేతాః యమలోకేమహత్తరే । తద్దోషపరిహారార్థమంతదాహేవిశుద్ధిదం ॥ ప్రాజాపత్యద్వయంకృత్వా కర్తాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । మృతాస్తేపితరంప్రపుర భివృద్ధిశ్చజాయతే ॥ ఋత్విగ్యాదీనామప్యేవం ॥ * ఇతి హేమాద్రౌ దాహయోగ్యస్యదాహాభావే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథోత్తరీయశిలాపాత్రక — * ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృద్రవ్యవిపర్యయేప్రాయశ్చిత్తమ్ * — తృద్రవ్యవిపర్యయే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృద్రవ్యవిపర్యయే । కృచ్ఛ్రత్రయం తదాకృత్వా పునఃకర్మసమాచరేత్ ॥ ఉత్తరీయంప్రేతస్యపూర్వధారితవస్త్రఖండం । శిలాదహనానంతరం సంస్కారార్థం యా శిలా గృహ్యతే సైవశిలా । పాత్రం ప్రథమదివసేచగుశ్రవణార్థం సంపాద్యతేనపచనందశాహపర్యంతం ॥ కర్తా మరణదినేదహనకర్తా । పిండపచనస్థానంపిండనిక్షేపస్థానం । పిండద్రవ్యంతండులముద్గాదికం । తేషామేకైకస్య నాశేప్రత్యేకం కృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా తత్తత్కర్మపునర్దహనదినాదారభ్యకుర్యాత్ ॥ — ॥ తదాహమార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృద్రవ్యవిపర్యయే । యదిత్వేవాచ్ఛవేత్తేషాం నాశోపషాదివిద్వత్తైః ॥ కృచ్ఛ్రత్రయంతదాకృత్వా తత్తత్కర్మయథాక్రమం । దహనదినాదారభ్యేత్యర్థః । కర్తా జ్వరాదినా పీడితఃతదాన్యః పూర్వవత్కృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వాదహనదినాదారభ్యశిలాస్నానమృదాస్నానాదికం కుర్యాత్ । — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అసగోత్రస్సగోత్రోవానారీవా యదివావ్యుషాగ్ని । ప్రథమేహనియఃకర్తా సదశాహంసమాపయేత్ ॥ తదభావేపునశ్చాన్యఃస్నాత్వాకృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ । తత్తత్కర్మాణిపర్వాణి తానికుర్యాద్యథాక్రమం ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి ప్రేతత్వంనవిముచ్యతే । ఋత్విగ్యాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతి హే

మాద్రా ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృద్రవ్యవిపర్యయే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥*॥

— * పిండోపహతిపాగ్యశ్చిత్తమ్ * —

అథ పిండోపహతిపాగ్యశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ శ్వస్నగాలఖరైః పిండే స్పృష్టైభిన్నైపగ్యాదతః । కర్తురాయుర్ధనాశస్సాద్భేతస్తం నోపసర్పత ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ సృగాలరాసభశ్వాద్యైర్దత్తపిండోభుసద్ధలే । స్పృష్టైభిన్నైథవారాజన్ కర్తురాయుర్ధనాశనం ॥ పేతస్తస్మిన్నరాశస్సాద్యాత్కస్సాదినావినా । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ దత్తపిండోభువస్థానే స్వస్నగాలఖరాదిభిః ॥ స్పృష్టోభిన్నస్తదాకర్తురాయుర్ధనయమేవ్యతి । భిన్నోవిదళితః । స్పృష్టః । శ్వాదిభిర్భక్షితః । తయోరేకత్ర సంభవే కర్తురాయుర్ధనాశాదికం యోజనీయం ॥ — తస్య పాగ్యశ్చిత్తమాహ ॥ జాతుకర్ణీయః ॥ శ్లో ॥ దళితేశ్వాదిభిస్పృష్టే పిండే మోహమహాన్భవేత్ । తదాకర్తురనాయుర్ధనం పేతస్తం నోపజిఘ్రతి ॥ తద్దోషపరిహారార్థం పాజాపత్యం పగ్యకల్పయేత్ । పునస్స్నాత్వా తదాకర్తా పిండంకుర్యాద్యథావిధి ॥ ఋత్విగ్యాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ పిండోపహతిపాగ్యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాస్థిసంచయనాత్పాగ్నిక్పేతాగ్నినాశపాగ్యశ్చిత్తమ్ ॥

— * అస్థిసంచయనాత్పాగ్నిక్పేతాగ్నినాశపాగ్యశ్చిత్తమ్ * —

తాగ్నినాశే పాగ్యశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ పేతాగ్నిశ్చ వివాహాగ్నిర్వ్యతాగ్నిర్జాతకర్మణి । నష్టేహృతశ్చోపహతశ్శాంతశ్చేత్తత్ర దోషభాక్ । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పేతాగ్నిర్జాతకర్మాగ్నిర్వ్యతాగ్నిశ్చ వివాహజః । శాంతోనష్టశ్చోపహతోహృతశ్చేద్దోషపాతనం । నష్టః అపసరణం । నానాచిత్తుహృతోజ్ఞానిభిర్గృహీతః । ఉపహతోన్యాగ్నిమేళనం । శాంతోనష్టపాగ్యః । ఏతేషాం చతుర్విధానామగ్నీనాం మేళనపాగ్యశ్చిత్తం గ్రంథకారిభిస్స్మృతికర్తృభిశ్చ దర్శితం ॥ వయంతదేవ బ్రూమః । — కూర్మపురాణే ॥ శ్లో ॥ తత్తద్భస్మసమాహ్యేషు శనైర్నదీత్యృచాజలైః । పూర్వ్యతత్తైర్వసమిథంనిధాయమనసాహరిం । స్మరన్నైతైశ్చ మంత్రైశ్చ అభిమంత్ర్యేవతాంపునః ॥ ఆయంతఇతిమంత్రేణ అజుహ్వానేతిమంత్రితః । ఉద్బుధ్యస్వేతితాం త్యక్త్వా తోకికాగ్నౌనిధాపయేత్

తత్తైవ గౌఃప్రదాతవ్యా శ్రోత్రియాయ కుటుమ్బినే । చతుష్పాత్ర్పత్ర
యోగేణ స్రుచాజ్యం ప్రతిగృహ్యాచ ॥ అయాశ్చ జుహుయాత్పూర్వం ప
శ్చాహోతారమాదితః । బ్రాహ్మణపకహోతాదశమనస్వతీర్థ్జుహుయాత్ ॥
శ్లో ॥ మిన్దాశ్చజుహుయాత్పశ్చాచ్చమహావ్యాహృతయస్తదా ! అనాజ్ఞాతత్ర
యం హుత్వా వ్యాహృతీఃప్రణవైస్సహ ॥ ఇమమ్మైవరుణతత్వాయామీతిత
తస్తన్తుమతీం హునేత్ । కృత్వావిప్రస్తతఃపశ్చాత్తత్తత్కర్మసమాపయెత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిహీనంయత్తత్కర్మవిఫలం భవెత్ ॥ స్థాలీపాకానన్త
రం శేషహోమపర్యన్తం వివాహాగ్నౌ శాన్తె ఏతదెవ పాయశ్చిత్తమ్ ।
ఉపనయనాదూర్ధ్వం చతుర్థీహోమపర్యన్తం శాన్తె తదెవ । శిశొర్జాతెతదా
జాతకర్మకృత్వాఫలీకరణహోమాగ్నౌ దశరాత్రమధ్యె శాన్తె తదెవ ॥ శ
వాగ్నౌతుస్పష్టం ॥ ఋత్విగాదీనామెవం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితెఅ
స్మిన్నాశపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాస్థ్యుపహతిపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —

అస్థ్యుపహతిపాయశ్చిత్తమ్

దెవలః ॥ శ్లో ॥ అస్థిసంచయనాత్పూర్వమస్థీన్యుపహతానిచెత్ । ఖరైస్సృ
గాలైశ్శునకైఃకఙ్కగృధ్రాదిభిఃకశమ్ ॥ ప్రెతొత్రనరకం యాతి కర్తు
రాయుర్విశఙ్కతమ్ । — మార్కణ్డెయః ॥ శ్లో ॥ అస్థిన్యస్పృశ్యకాం
యాతె శ్వసృగాలఖరాదిభిః । ప్రెతస్యయామకొలొకఃకర్తురాయుర్వి
పర్యయః ॥ తద్దొషపరిహారార్థం పఞ్చగవ్యైర్విశొధయెత్ । పురుషసూక్తె
న తాన్యద్భిఃస్నాపయేదస్థిసంచయమ్ ॥ పాణిజాపత్యద్వయం కుర్యాదు
భయొశ్శుద్ధిహెతవె । తత్తత్కర్మప్రకుర్వీత నతెనసహిదొషభాక్ ॥ అ
న్యథాత్వశుభఞ్జెయం తత్కర్తుర్గృహవాసినః ।ఋత్విగాదీనామెవం॥
* ఇతి హేమాద్రివిరచితె అస్థ్యుపహతిపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాస్థ్నాం

అథాస్థ్నాంజలనిక్షేపాభావపాయశ్చిత్తమ్

జ్జలనిక్షెపాభావపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలః ॥ శ్లో ॥ విప్రస్యా
కసాదీహ కర్తాస్థ్నసి ననిక్షిపెత్ । ప్రెతొవైతరణీం యాతి తత్పుత్రొశు
భమాప్నుయాత్ ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ మృతస్య యానిశల్యాని కర్తాం
భసి ననిక్షిపెత్ । తత్కర్తానరకం యాతి ప్రెతొయాతి మహానదీం ॥ఆ

హితాగ్నేర్వినారాజన్నన్యేషాం విధిగౌరవాత్ ॥ — గాలవః ॥ శ్లో ॥ దశాహమధ్యే తత్కర్తా వపేవాశల్యసంగ్రహం । జలనిక్షేపణాత్పశ్చాత్ పితరో లోకమాప్నుయుః ॥ కర్తాసుఖమవాప్నోతి అన్యథా పూర్వహోభవేత్ । తేషాం నష్టే భవత్యేవ కులనాశోభవేత్తదా ॥ తద్దోషపరిహారార్థం కాయకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ । పశ్చాదస్థీనిచాదాయ ప్రక్షిపేజ్జలమధ్యతః ॥ యావదస్థిమనుష్యాణాం గఙ్గాతోయేషు తిష్ఠతి । తావద్వర్షసహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ భాగీరథ్యభావేయత్ర కుత్ర సముద్రగామినదీజలే స్థాపయేత్ । అన్యథాదోషమాప్నుయాత్ ॥ ఋత్విగ్యాదీనామేవమేవ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే అస్థ్నాంజలనిక్షేపాభావపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ పరిషద్విప్రపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥

— * పరిషద్విప్రపాయశ్చిత్తమ్ * —

పరిషణ్ణితస్య విప్రస్య పాపబాహుళ్యమస్తియత్ । తత్పాపస్య విశుద్ధ్యర్థం పాజాపత్యత్రయం చరేత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ పరిషదర్థం ద్విజోయస్తు భాగైకం పాపమశ్నుతే । తద్దోషపరిహారార్థం పాజాపత్యత్రయంస్మృతమ్ ॥ ఉపోష్య రజనీమేకాం బ్రహ్మకూర్చం పిబేత్తతః ।ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరస్తిహి ॥ — జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ పరిషద్దక్షిణాభాగం గృహీత్వావిప్రపుఙ్గవః । పాదదోషోభవత్యాశు తస్మాదేతత్పరిత్యజేత్ ॥ పాజాపత్యత్రయంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి నిశ్చితమ్ । పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాన్నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ ఋత్విగ్యాదీనామపి ॥ * ఇతి హేమాద్రివిరచితే పరిషద్విప్రపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ విధాయక

—* విధాయకపాయశ్చిత్తమ్ *—

పాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ విధాయకశ్చ పాపానాం తదర్ధం దోషభాగ్భవేత్ । తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ — గౌతమః ॥ శ్లో ॥ విధాయకో విధాతాచ పాపానాం పాపకర్మణామ్ । తదర్ధదోషభాగ్భూయాత్తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం చరేత్ ॥—॥జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ విధాయకోమహాపాపీ పాపరాశిసముద్భవాత్ । తప్తకృచ్ఛ్రద్వయం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పార్థివ ॥ పంచగవ్యం తతఃపశ్చాత్పీత్వా

శుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ఋత్వియాదీనామేవం ॥ ఇతి విజ్ఞాయకపాక్షికప్రాయశ్చిత్తం ॥

అనువాదక ప్రాయశ్చిత్తమ్

అథానువాదకపాక్షికప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ పాపాన్యనుపదేష్టుస్తు సభామధ్యేతుపాపినః । తుల్యపాపీభవేత్సోపి నాత్రకార్యావిచారణా ॥ —గాలవః ॥ శ్లో ॥ సభామధ్యేవ్యజోయస్తు పాపాన్యనువదేన్నృణామ్ । తుల్యపాపీభవేత్పశ్చాన్నరకంయాతిదారుణమ్ ॥ —గౌతమః ॥ శ్లో ॥ నదీగర్భేసభామధ్యే పాపాన్యనువదన్నృణామ్ । సతుల్యపాపీతేనాశుమహోన్తంనరకంవ్రజేత్ । పశ్చాన్నహానదీంగత్వాస్నాత్వాశుద్ధజలైర్ముదా । గోమయైర్మృత్తికాభిశ్చ అష్టోత్తరశతంచరేత్ ॥ పశ్చాద్దేహఃశుద్ధ్యర్థంచాన్ద్రాయణపరాయణః । స్మరన్నారాయణందేవమనన్తమపరాజితమ్ ॥ వ్రీతాన్తైపఞ్చగవ్యేన శుద్ధింకృత్వావిచక్షణః । జేయూద్విజాయగౌరేకాతత్ప్రపరిశోధినీ । తులాదిసంగ్రహీతౄణాం మహాఖాంపాపినామపి । అనువాదేభవేద్వ్యస్తు తత్పాపార్ధఫలంలభేత్ ॥ ఋత్వియాధీనామప్యేవమ్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ అనువాదక పాక్షికప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథదేశాన్తరమరణపాక్షికప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ జననీజన్మదేశశ్చ జమ్బూద్వీపోజనార్దనః । తథాచజాహ్నవీనీరాణాంజకారాస్సప్తచుర్లభాః । మరణంజాహ్నవీతీరేనృణాంముక్తిప్రదాయకమ్ । వికృతౌయస్యజన్మేత్థంస్యుర్ముక్తిదస్యాజ్జనార్దనః । జననీజన్మదేశశ్చ మరణేముక్తిదస్సదా । తస్మాత్స్వజన్మదేశశ్చ పావనాశకరోనృణామ్ । దేశాన్తరేమృతిర్యస్య తస్యజన్మనిరర్థకమ్ ॥ మృత్వానరకమాయాతి జన్మభూమ్యతిలంఘనాత్ । తస్యదోషనివృత్త్యర్థం ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ । కృత్వాసహనకాలేతు దగ్ధ్వాపశ్చాద్యథాక్రమమ్ ॥ నతేనదోషమాప్నోతి హ్యన్యథానరకంవ్రజేత్ । విపరీస్తాన్యదీనామేవమ్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ దేశాన్తరమరణపాక్షికప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ దేశాన్తరమృతానామస్థిశరీరాభావేపాక్షికప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ దేశాన్తరమృతానామస్థిశరీరాభావేపాక్షికప్రాయశ్చిత్తమ్

తేషుపుంసాం శరీరాస్థ్నారభావతః । అగ్నౌస్థితేగృహీతస్య పాలాశవిధిరుచ్యతే

తే। త్రయాణామప్యభావేపి దేశాన్తరమృతస్యచ।క్రియాంకృత్వావిశుద్ధ
స్నాయదన్యథానరకంవ్రజేత్ । —— గౌతమః ॥ శ్లో ॥ అనాహితాగ్నేర్విప్ర
స్య దేశాన్తరమృతస్యచ । శరీరాస్థ్నారభావేపి గృహ్యాగ్నౌసంస్థితేగృ
హే । పాలాశవిధిరత్రై వశతభావేజలక్రియా । —పరాశరః ॥ శ్లో॥ స్వ
గృహేవిద్యమానాగ్నె ర్దేశాన్తరగతోమృతః । శరీరాస్థ్నారభావేపి పాలా
శవిధిరుచ్యతే । తస్మిన్గృహేవినష్టేగ్నౌజలమధ్యే క్రియాతదా ॥ —మహా
భారతే ॥ శ్లో ॥ స్వగృహేవిద్యమానాగ్నె ర్దైవాద్దేశాన్తరేమృతః । అ
భావేప్యుభయోస్తస్య దహేత్పాలాశకర్మణా ॥ అగ్నౌనష్టేగృహేతస్య వి
ధిమధ్యేక్రియాతథా । ప్రాయశ్చిత్తంతదాకృత్వా మునిభిఃపరికీర్తితమ్ ।చ
తురబ్దంతదాకృత్వాదహేత్పాలాశధర్మతః ॥ —గౌతమః ॥ శ్లో ॥ జీవే
త్యబ్దంవిశుధ్యర్థం నిర్జీవేద్విగుణంస్మృతమ్ । అస్థినిత్రిగుణంప్రోక్తంపా
లాశేతుచతుర్గుణమ్ । షడబ్దముదకస్థానే కృత్వాకర్మసమాచరేత్ । అన్య
థాదోషమాప్నోతి కర్తానాప్నోతితత్ఫలమ్ । గృహేప్వగ్నిషువిద్యమానే
ష్వా హితాగ్నిర్దేశాన్తరేపిపద్యతెఆరణ్యధ్మవేనాగ్నినాదగ్ధ్వాఅస్థీన్యాదా
యవహ్నిసమీపెపరలోకక్రియాంత్రిగుణితాబ్దప్రాయశ్చిత్తపురస్సరంనర్వాం
కుర్యాత్ । శరీరాస్థ్నారభావేపాలాశైర్దహనంకల్పయిత్వాచతురబ్దప్రాయ
శ్చిత్తంకృత్వా కుర్యాత్ ॥—తదేవాహమనుః ॥ శ్లో ॥ అగ్నిషుస్థ్డియమా
నెషు స్వగృహేయాజకోయది । దేశాన్తరేమృతస్యాదహతోఽరణివహ్నా
నా । శరీరాస్థ్నారభావేపి పాలాశవిధిరుచ్యతే ॥ చతురబ్దంతదాకృత్వాద
హేత్తంపూర్వవత్క్రియాత్ । తేషామభావేతస్యాపి షడబ్దంకృచ్ఛ్రమాచ
రేత్ ॥ కృత్వాసపర్యాజ్జలెసమ్యక్పరలోకక్రియాంముదా । విధవాస్త్రీషు
త్రియాదీనామెవమ్ ॥ ❊ ॥ ఇతి హేమాద్రౌదేశాన్తరమృతానాంశరీరా
స్థ్నారభావేప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ❊ ॥ అథవ్రణేక్రిమ్యుత్పత్తిప్రాయశ్చిత్తమా

—*వ్రణేక్రిమ్యుత్పత్తిప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ యస్యకస్యవ్రణెసాధుక్రిమయస్సమ్భవంతిహీనత
స్యపునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన ॥ — గాలవః ॥ శ్లో ॥ ద్విజస్యయ
స్యదేహేతు వ్రణంక్రిమిసమాకులమ్ । తేనైవమరణంగత్వా నరకేవసమ

మృతస్యచైశాన్తరగతస్యకృతక్రియస్యపునరాగమనేపాక్షియశ్చిత్తమ్ఁ

శ్నుతే ॥ —— మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ రాజన్యస్యశరీరేతు క్రిమిరాశిర్భవేద్యది । తేనైవమరణంగత్వాసవైనరకమశ్నుతే।తద్దోషపరిహారార్థంకృచ్ఛ్రం సాంతపనంచరేత్ । పశ్చాచ్చవైశ్యంవిన్యానతేనసహదాహయేత్ ॥స్త్రీణామప్యేవంఋతియాదీనామపి॥*॥ఇతి హేమాద్రౌవ్రతఖణ్డేక్రియాయోగసారే ప్రాయశ్చిత్తం

——*మృతస్యపునరాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్*——

అథమృతస్యపునరాగమనప్రాయశ్చిత్తమాహ॥—— దేవలః॥ శ్లో ॥మృతాన్వాపూర్వంద్విజోదైవాత్కృతప్రేతక్రియస్తథా ॥ తతఃపరంమృతంశ్యక్తాపునరుజ్జీవయేద్యదా॥తదాస్పృశ్యోభవేత్సర్వైర్బ్రహ్మకర్మపరాయణైః।—— గౌతమః॥ శ్లో ॥ మృతాన్వాద్విజోపమృత్యోర్యఃపూర్వంపశ్చాత్సజీవతి ।తదాస్పృశ్యోభవేత్సర్వైర్బ్రహ్మకర్మపరాయణైః ॥ —— జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ పూర్వంసరానసూంత్యక్త్వాహ్యనాచారపరోద్విజః ।పశ్చాజ్జీవముపాగచ్ఛేత్కృతప్రేతక్రియోయది । నతంసంభాషయేత్కించిద్విజోవాన్యఃపుమానిహ ।తస్యదోషవిశుద్ధ్యర్థం పితృసూక్తంజపేత్తదా ।పశ్చాగ్వైనసంప్రోక్ష్య పాన్షస్యశుద్ధజలైర్మృదా । అన్యేనవాససాచ్ఛాద్య ఉపవేశ్యసుఖాసనే । ప్రాజాపత్యంషడ్జఋచాకృత్వాస్వస్త్యయనంచరేత్ । గర్భాధానంతదాకుర్యాత్పటగర్భవిధానతః । డోపనాదికంసర్వంకుర్యాత్పూర్వవదత్రహి । ఎనంకృత్వాశుచిర్భూయాన్మృతఃపునరిహోగతః । అన్యథాదోషమాప్నోతిమృతవత్తంపరిత్యజేత్ ।కృతక్రియఇతికర్ణమన్త్రస్తణ్డిమిత్యాదిత్రాంతితిలపాత్రసర్వప్రాయశ్చిత్తప్రేతవాహకవరణాదికమ్ । అనాచారఇతిసన్ధ్యానిత్యకర్మలోపః ॥* ॥ఇతిహేమాద్రౌమృతస్యపునరాగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ ఆథదేశాన్తర

ద్వాదశవషాదూర్ధ్వంప్రేతక్రియానన్తరమాగతస్యప్రాయశ్చిత్తమ్

వాసినోద్వాదశవషాదూర్ధ్వంప్రేతక్రియానన్తరంపునరాగతస్యప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ ——॥దేవలః ॥ శ్లో ॥ పూర్వందేశాన్తరంగత్వాభ్రమద్భూమణ్డలంపురుషః । ద్వాదశాబ్దైగతేతస్మిన్గత్వాస్వగృహమంజసా ॥ కృతక్రియస్యపుత్రాదేఃకథంశాస్త్రప్రవర్తనమ్ ।శృణుధ్వంమునయస్సర్వేతస్యనిష్కృతిముత్తమామ్ ।——గాలవః ॥శ్లో॥ పూర్వంవిప్రోషితోవిప్రోద్వాదశాబ్దమితస్తతః । భ్రమన్స్వగృహమాగతస్యస్వపుత్రైఃకృతసత్క్రియః । ప్రా

తృపుత్రకళత్రేషు శాస్త్రదృష్టిః కథంభవేత్ । — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥ చి
రకాలాగతం బన్ధుం హఠాత్తం నావలోకయేత్ । భిత్త్వా కాంస్యాదికం పశ్యేన్మ
హానద్యన్తరం న చేత్ । భగినీ భ్రాతరం పుత్రం స్వసా తు భగినీమపి । ద్వాదశా
బ్దగతే తస్మిన్ హఠాత్తం నావలోకయేత్ । ఉభయోః పశ్యతో హాని స్త్వర్థం
నద్యన్తరం న చేత్ । భిత్త్వా కాంస్యాదికం దృష్ట్వా తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే
అన్యథా హానిరుద్దిష్టా ద్వయోర్వా ధనసంక్షయః । — పరాశరః । శ్లో ॥ ద్వా
దశాబ్దాత్పరం ప్రాప్తం భ్రాతృభిః కృతసత్క్రియమ్ । దృష్ట్వా కాంస్యాది
కం భిత్త్వా పశ్చాత్స్వగృహమానయేత్ । స్నానమభ్యజ్య కర్తవ్యం కారయి
త్వా తు తం పునః । పుణ్యాహవాచనం కృత్వా నాంద్యాహ్వనం యథాక్రమం ॥
పటగర్భవిధానేన పునస్సంస్కారమాచరేత్ । బ్రహ్మోపదేశమారభ్య పఞ్చ
గవ్యాన్తమాచరేత్ । ఉపేంతస్త్వేతమంత్రేణ స్వగృహ్యాగ్నివిధానతః ।
అష్టోత్తరశతం హుత్వా గోఘృతస్యాహుతీః పృథక్ । హోమశేషం సమా
ప్యైవ తమగ్నిం త్రిః పరిక్రమేత్ । పత్నీం వికుణ్ఠనవతీం దృష్ట్వా జప్త్వాసుమర్షణం
తతస్స్పృష్ట్వా స్వయం పత్నీం జపేత్సూక్తం చ పౌరుషమ్ । ఉపవిశ్య తతస్తా
స్తుమార్జయేదఘమర్షణైః । పునర్వస్త్రాన్తరం ధృత్వా ధవేన సహితామునా
లాజహోమవిధానేన కృత్వా శేషం సమాపయేత్ । షడబ్దముభయోః
కృత్వా ప్రత్యేకం విధిపూర్వకమ్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తతో భుంజీత
వాగ్యతః । ఏవం కుర్యాన్నరో యస్స తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే । అన్యథానివృ
త్తిర్నాస్తి జాయాపత్యోరిహైనయోః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ దేశాన్తరగతస్య
పరలోకక్రియానన్తరం పునరాగమనే ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

— * ద్వాదశవర్షాదూర్ధ్వమాగతభ్రాత్రాదిదర్శనప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ ద్వాదశవర్షాదూర్ధ్వమాగతభ్రాతృపుత్రాదిదర్శనప్రాయశ్చిత్తమా
హ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ వత్సరాద్ద్వాదశాదూర్ధ్వం భ్రాత్రాదీన్యదిపశ్యతి
ఉభయభ్రాతృపత్నీనాం వినాశస్సమ్పదామపి ॥ — శాతాతపః ॥ శ్లో ॥ ద్వా
దశాబ్దవ్యతీతే తు భ్రాతృపుత్రాదిదర్శనే । కులహానిర్భవేత్తత్ర భ్రాతౄ
ణాం చ వినాశనం ॥ — తత్ర ప్రాయశ్చిత్తమాహ దేవీపురాణే ॥ శ్లో ॥ అ
తీతద్వాదశాబ్దానాం భ్రాత్రాదీనాం విశేషతః । దర్శనే తు మహానద్యాస్తటే

కాంస్యం నిధాయచ ॥ షడబ్దం విధివత్కృత్వా పునస్సంస్కారపూర్వకం।
ఉశన్తస్త్వేతి మన్త్రేణ అష్టోత్తరశతంహునేత్ ॥దర్శనైవైవపత్నీస్తులవ
కుంతనపూర్వకం । లాజహోమం తతఃకుర్యాత్తతఃపాణిగ్రహస్మృతఇతి ॥
— శౌనకః ॥ శ్లో ॥ అతీతద్వాదశాబ్దస్య భ్రాతుఃపుత్రస్య వైస్వసుః । ద
ర్శనే నిష్కృతిఃకార్యాన్యథా మృతిమాప్నుయుః ॥ — తత్ర నిష్కృ
తిమాహ బోధాయనః ॥ శ్లో ॥ మహానద్యాఃప్రవాహేతుకాంస్యంభిత్వా
యథావిధి । మృత్యుప్రతికృతిం దద్యాజ్జప్త్వాతత్సూక్తమేవచ ॥చాన్ద్రాయ
ణం తతఃకుర్యాత్పంచగవ్యం తతఃపిబేత్ । ఏవంకృతేతుతత్పాపైస్ముచ్యతే
నాత్రసంశయఃకృతేతుతత్పాపైస్ముచ్యతే నాత్రసంశయఃకృతేతుతత్పాపైస్ముచ్యతే
నాత్రసంశయఃస్త్రీణామప్యేవమేవేతి భగవాన్ బాదరాయణిః ॥ —
యమః ॥ శ్లో ॥ బహుసంవత్సరేఽతీతే అగతే సోదరేతథా । పత్న్యాంపి
తరి పుత్రేచ కృత్వా నిష్కృతిమాత్మనః ॥ పశ్చాద్భుక్త్వా సమూఢాద్య దేవ
దేవంమహేశ్వరం । ఏకాదశగుణాన్వాపి రుద్రానాపర్త్యధర్మవిత్ ॥ పా
పైరేతైర్విముచ్యేత నాత్రకార్యావిచారణేతి । దేవాలయే నదీతీరే గోష్ఠే
వా విప్రసన్నిధౌ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశక్తిదత్వావస్త్రాదికం ధనమ్ । అ
వలోక్యశ్రియం గచ్ఛేత్పుత్రానాయూంషిసమ్పదః ॥ * ॥ ఇతి హేమా
ద్రివిరచితే ద్వాదశవర్షాఽర్వాగ్మృతభ్రాత్రాదిదర్శనప్రాయశ్చిత్తమ్॥

—* సూతకద్వితయే మృతస్య ప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

అథ సూతకద్వితయే మృతస్య ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥సూ
తకద్వితయే రాజన్ యోవిప్రో మృతిమన్వగాత్ । తస్యాన్యా నిష్కృ
తిర్నాస్తి షడబ్దాత్కృచ్ఛ్రసంగ్రహాత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్లో ॥
ద్వయోరాశౌచయోర్మధ్యే విప్రో దైవాన్మృతోయదా ।తస్య శుద్ధిరహో
నీతా మునిభిస్సత్యవాదిభిః ॥ శుద్ధికార్యాషడబ్దాచ్చ పరిషద్విధిపూర్వకం।
—జాబాలిః ॥ శ్లో ॥ ద్వయోరాశౌచయోస్సన్ధౌ యస్యస్యాన్మృతినిశ్చ
యః । తస్యశుద్ధిషడబ్దాచ్చ కృచ్ఛ్రేదిహవినిశ్చితా ॥ జాతకేతు షడబ్దం
స్యాన్మృతకేతద్ద్వయం చరేత్ । అస్థిసంచయనాత్పూర్వం త్రయబ్దాం కృ
చ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ తత్రియాదీనామేవమ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే
సూతకద్వితయే మృతస్యప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథసహగమనభీతాయాఃస్త్రియాఃకర్తవ్యతా

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్లో ॥ పూర్వం గచ్ఛామియా బుద్ధ్యా

—*సహగమనాగ్నిహోత్రాయాః ప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

పత్యానహ హుతాశనమ్ । దహనస్థానమాగమ్య పశ్చాద్వ్యాదినివర్తయేత్ తస్యాలోకాన్తరం నాస్తి పక్షిర్భచ్ఛతి నారకం । — గౌతమః ॥ శ్లో ॥మృతం భర్తారముద్దిశ్య గమిష్యామి హుతాశనమ్। ఇతి యా భాషితాపూర్వం పశ్చాద్భీతానివర్తతే ॥ సైవయాతియమాదుఃఖం భర్తానరకమశ్నుతే । — మహాభారతే ॥ శ్లో ॥ తిస్రఃకోట్యోర్ధకోటిశ్చ రోమ్ణాం యా మానుషే స్మృతా । తావత్కాలం వసేత్స్వర్గే భర్తారం యానుగచ్ఛతి ॥—యమః ॥ శ్లో ॥ పూర్వం యామీతి భర్తారం పశ్చాద్భీతానివర్తయేత్ । యాతిసా నరకంఘోరం భర్తాభవతి కిల్బిషీ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం శవాగ్నౌజుహుయాత్రక్రమాత్ । శతాయస్వాహేతినవభిః దశభిఃహుతాశేషేణాజ్యేనపత్న్యస్సరావిజ్ఞంవిలేపయేత్ । తతశుద్ధాభవతి । భర్తాచవిశుద్ధ్యతి ॥—ఏవంఋత్వియాదీనామ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌసహగమనభీతాయాఃప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథదేశాన్తరమృతస్యాహితాగ్నేరరణ్యగ్నే —*దేశాన్తరమృతాహితాగ్నౌలౌకికాగ్నిదాహేప్రాయశ్చిత్తమ్*— నావినాలౌకికాగ్నినాదాహేప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ శ్లో ॥ దేశాన్తరమృతంరాజన్యజ్వానంలౌకికాగ్నినా । దహేత్పుత్రోవృథాభూయాత్సాన్వగ్నిభిశ్చత్రిభిర్వినా ॥ —॥ పరాశరః ॥ శ్లో ॥ ఆహితాగ్నిమరణ్యాగ్నౌదేశాన్తరమృతంవినా । లౌకికాగ్నౌర్దహేత్పుత్ర స్తయోస్సప్రోక్తాహ్యధోగతిః ॥—మార్కణ్డేయః ॥ శ్లో ॥ సోమపంసాగ్నిమత్స్నృజ్యహ్యరణ్యాగ్నౌర్వినాగదహేత్ ॥ ఉభయోర్నరకశ్చాత్రనతత్కర్మఫలంలభేత్ ॥— ఆఙ్గిరాః ॥ శ్లో ॥ దేశాన్తరమృతంపుత్రోహ్యరణ్యాగ్నౌర్వినాదహేత్ । సోమపొనరకంగచ్ఛేత్తత్పుత్రోయాత్యధోగతిమ్ ॥—గౌతమః ॥ శ్లో ॥ ఆహితాగ్నింద్విజంపుత్రోహ్యరణ్యాగ్నౌర్వినాదహేత్ । సయజ్వానరకంయాతి తత్కర్తానరకంవ్రజేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శ్లో ॥ తద్దహ్యనిసమాదాయపుత్రోదేశాత్స్వమాలయమ్। గత్వాతంధర్మమార్గేణప్రాజాపత్యత్రయంచరేత్ । మథిత్వాసమ్యగరణిఉతమద్భవహుతాశనే। ప్రా

యశ్చిత్తన్తు త్రైగుణ్యంకృత్వాష్టౌని ప్రదాహయేత్ । కృత్వాతదాద్ధిక్కంక
ర్మధర్మశాస్త్రోక్తమార్గతః । ఏతేనశుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥
తత్పత్నీవ్యవిధవాయాంచైవమ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌఅహితాగ్నేర్విప్ర
స్యమృతస్యలౌకికాగ్నినాదహనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథగర్భిణీమృతిప్రా

—*గర్భిణీమరణప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ యదాయాగర్భిణీనారీ దైవాద్యదివిపద్యే
తే । ఊర్ధ్వంవర్ణాత్రయంతస్యాగర్భంచ్ఛిద్యాచ్ఛిశుంహరేత్ । మాతుఃపాద
ప్రదేశేతుశిరోభాగేథవాఖనేత్ ॥ యదిజీవేత్తదాబాలం గృహీత్వాపా
షయేచ్ఛనైః । యదామృతస్తదాబాలం పూర్వవన్నిష్కృతిమ్భవి ॥ గర్భం
సూచ్యాథసన్ధాయ జుహుయాదాహుతిత్రయమ్ । ప్రాజాపత్యద్వయంకృత్వా
దహేత్తాంశాస్త్రమార్గతః । ఛేత్తుర్గర్భస్యశుద్ధ్యర్థం
లప్తకృచ్ఛ్రమిదీరితమ్ ॥—గౌతమః ॥ తృతీయెపఞ్చమేవాష్టమేమృతాస్యా
ద్యదిగర్భిణీ ।తత్రదాహేనదోషస్యాత్కృత్వాతఇత్యభిధీయతే ॥ మాసిషష్ఠేశి
శుఃపార్శ్వేర్ధ్వజ్యతే తత్రదోషభాక్ । తదాశస్త్రేణదేహేతు నీత్వాతాం
గర్భిణీంమృతామ్ ॥ నారీవాస్యాభవోవాపి ఛిద్యాన్నాభేరధస్తలమ్।శిశుం
త్యక్త్వోష్ణీషేచ్ఛమాశరస్తానేత్రిపాదయోఃశి ॥ సన్ధాయసూచ్యాతంగర్భం
జుహుయాదాహుతిత్రయమ్ । ఆహుతయఃశి ॥—ప్రాజాపత్యద్వయంకృ
త్వా దహేత్తాంశాస్త్రమార్గతః । గర్భచ్ఛేత్తుర్విశుద్ధ్యర్థంతప్తకృచ్ఛ్రము
దీరితమ్ । శిశుర్యదితదాజీవే త్పోషయేద్యత్నతశ్శనైః । యదామృతస్తదా
దాయపూర్వవన్నిష్కృతిమ్భవి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గర్భిణీమృతిప్రాయ

—*సూతికామృతిప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తమ్ ॥ * అథసూతికామృతిప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలఃశి ॥ సూ
త్వాపుత్రంయదానారీ దశాహాభ్యన్తరేమృతా । నతస్యాఃశునరావృ
త్తీ రక్తకుణ్డాన్మహాభయాత్ ॥— మరీచిఃశి ॥ యానారీతనయంసూత్వాయ
దిదైవాత్ప్రమీయతే । సూతకేపునరావృత్తి ర్నతస్యాయమసన్దిరాత్ ॥—
గౌతమఃశి ॥ సూత్వానారీమృతాపశ్చా ద్దశాహాభ్యన్తరేయది । నతస్యాయ
మలోకాద్వైనిష్కృతిర్బహుభిర్బహునత్నతైఃశి।తద్దోషపరిహారార్థంచతుర్వారస్తివృత్

జంపృథక్ ॥ ఏకపవిద్విజో వాపి వారుణాకలశాంక్షిపేత్ । పూర్వావదిచిత్తు సర్వత్ర జలేనాపూర్యయత్నతః । వరుణంపూజయేత్తత్ర ఋత్విగేకశ్చతు ష్వపి ॥ కలశాన్పాణిభిస్పృష్ట్వా మంత్రానేతానుదీరయేత్ । నమకంచ మకంచైవ పురుషసూక్తఞ్చపైన్నవమ్ ॥ పవమానానువాకఞ్చ హిరణ్యశృఙ్గ మితిక్రమాత్ । శాన్తిభిర్దశభిశ్చైవ కలశానభిమంత్రయేత్ । అన్యేనవా సపాచ్ఛాద్య సూతికాంకృతశౌచికామ్ । మార్జయేదృత్విజస్తోయైః కలశ స్థైఃపవిత్రజైః । ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మన్త్రైఃదేవస్యత్వేతిమార్జయేత్ । తతశ్చ వంబహిర్దశే స్నాపయిత్వాథదేశికః । శతకుంభోదకైఃస్నాత్వానూతనైవై వవాససా । ఆచ్ఛాద్యకుణపంపశ్చాద్దహేదాపాసనాగ్నినా ॥ —గౌతమః॥ తుషాగ్నినాదహేత్కన్యాం కపాలేనవటుంతథా।విధురంవిధవాంచైవ హ్యా త్మన్యేనైనదాహయేత్ ।గృహస్థంచైవతత్పత్నీం దహేద్గృహ్యాగ్నినాపృథక్ ॥ఆ హితాగ్నించతత్పత్నీంవహ్నిభిశ్చశ్రుతిభిర్దహేత్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతిగ తిస్తేషాంనవిద్యతే। కన్యకాంబాలంవా ధనిస్థానిషుమృతంపూర్వపాప్రా యశ్చిత్తంకృత్వాదహేత్ ॥ *॥ ఇతిహేమాద్రౌ సూతకామరణపాయశ్చిత్తం

—*రజస్వలామరణపాయశ్చిత్తమ్*—

అథరజస్వలామరణపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ రజస్వలాతుయా వారీ మృతింపాయాద్యదాసతీ । నరకంయాతిసానారీరక్తకుండేనిమజ్జతి ॥ గౌతమః ॥ యదాపుష్పవతీనారీద్వైవాద్యదివిపద్యతే। తస్యాశ్చనిషృతిర్నా స్తి రేతఃకుండాద్భయంకరాత్ ॥ —జాబాలిః ॥ రజస్వలాతుద్వైవేన దినే మృతిర్యదాభవేత్ । మృతాతస్యాగతిర్నాస్తి రక్తకుండాద్భయంకరాత్ । సూతకామరణపాయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌరజ స్వలామరణపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అథాహితాగ్నేర్మృతిపాయశ్చిత్త

—*ఆహితాగ్నేర్మృతిపాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ —దేవలః ॥ అత్రభారద్వాజసూత్రం । యద్యాహితాగ్నిరధ్వా నంగచ్ఛేత్సహాగ్నిహోత్రేణానువ్రజేత్ । యావత్యోగ్రామమర్యాదానద్య శ్చతాతీర్నాతిహరేయుః ।యద్యతిహరేయుఃలౌకికాస్సంపద్యేరన్ ॥ యదిప త్నీసీమాన్తరేఽభినిమోక్షేద్భుక్త్వాదియాద్వాపునరాధేయం । నతస్యపాప్ర

యశ్చిత్తిః । యద్యాత్మన్యరణ్యోర్వాసమూఢఫెవ్వగిన్నిమయజమానోమ్రి
యెత । పూగ్వేవదగ్నా ౨యతనాదికల్పయిత్వాయజమానాయతనెప్రెతంని
ధాయగార్హపత్యాయతనెఅరణింసన్నిధాయమన్థతి । ప్రెతస్యవక్షిణపా
ణిమభినిధాయతత్పుత్రొభ్రాతాన్యోవాప్రత్యసన్నబన్ధురుపావరొహజాతవె
ద ఇతీనుం స్వర్గాయలొకాయు త్వం నప్రజాన్నాయుః ప్రజాగ్రయిమస్తా
సుధెహి ప్రెతాహుతీశ్చాన్నజువస్వస్వాహేత్యరణ్యోర్వోపావరొహ్యమం
ధెత్ ।అరణ్యొస్సమూఢస్యాన్యన్నిర్వర్తమానెప్రెతమన్వారభ్యయ్వె
మంమన్త్రంజపెత్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ఆహితాగ్నెచుర్మృతి
ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాపస్తారిశ్వసృగాలాద దష్టమృతస్య విప్రస్య

—*అపస్తారిశ్వసృగాలాదిదంశమృతిప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—దెవలః॥ అపస్తారిశునాదష్టొవిప్రస్స్యాత్పలిపక్ష
సదా । జమ్బుకెనాథవాదష్టఃపలిపక్షపూర్వవన్మృతః ॥—పరాశరః॥ జం
బుకెనశునావిప్రొ బుద్ధిభ్రంశెనదంశితః । పలిపక్షప్రత్యహంతద్వన్మృతొ
యదిహదైవతః । వినాస్యనిష్కృతిర్నాస్తి షడబ్దైఃకృచ్ఛ్రసంజ్ఞితైః । వి
ధినాదాహయేత్పశ్చాన్నతెనసహదొషభాక్ । —మార్కండెయః ॥ జం
బుకెనశునారాజ్ఞ విప్రొదష్టస్తదాకథం । ప్రలపక్ప్రత్యహంతద్వన్మృతొ
యదిసదైవతః । వినాస్యనిష్కృతిర్నాస్తి షడబ్దైఃకృచ్ఛ్రసంజ్ఞకైః । విధినా
దాహయేత్పశ్చాన్నతెనసహదొషభాక్ ॥ నతస్యమమ్ర్యతెదొషొ నపిశా
చొభవేత్తదా ॥ విధవావిప్రస్త్రీణాంతుత్రియాదీనామేవం॥*॥ ఇతి హేమా
ద్రౌఅపస్తారిశ్వసృగాలదష్టమృతప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథశునాదష్టస్యప్రా

—*శునాదష్టస్యప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥—దెవలః ॥ దివావాయదివారాత్రౌ శునావిప్రొ విమంశి
తః । దివాసచేల్లంస్నాయాత్తనరాత్రౌసానమాచరెత్ ॥ —గౌతమః ॥
శునావిప్రొదివారాత్రౌవిమంశితస్తృణాజ్జలైః । స్నాత్వాదివావిశుద్ధస్యా
ద్రాత్రౌనస్నానమాచరెత్ ॥ —పరాశరః ॥ దివావాయదినారాత్రౌవిప్రః
కబళితశ్శ్వభిః । ధర్మనాశస్తదాభూయాద్దివాస్నానంసమాచరెత్ ।తం

దేశంప్రాశయేత్తోయైరగ్నిసంస్పర్శనంచరేత్ । పునఃప్రయోక్ష్యతందేశంపా
దౌప్రక్షాళ్యవాగ్యతః । ఆచమ్యశుద్ధిమాప్నోతి పరేహ్యస్నానమాచరేత్ ।
ఉపావ్యరజనీమేకాం పఞ్చగవ్యేనశుధ్యతి । స్త్రీబాలవృద్ధాతురాణామేవం ॥
తృతీయాదీనామపి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌశునాబప్టప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ ఇతి

—*షోడశకర్మణాంకాలాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రకీర్ణకరప్రాయశ్చిత్తం ॥ అథేదానీంషోడశకర్మణాంస్మృత్యుక్తానాంతత్త
త్కాలాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ గర్భాధానంపుంసవ
నంసీమంతోజాతకర్మచ । నామాన్నప్రాశనంచౌలంమౌంజీవ్రతచతుష్ట
యం । గోదానాఖ్యంస్నాతకంచ వివాహఃపైత్ర్యమేధికం । కర్తాపిశ్రవణా
ఖ్యంచ మహాయజ్ఞాస్తథైవచ । ఏతత్కర్మాతిక్రమే కర్మభ్రష్టాఃపతితభ్రష్టాఃశా
ఖాచండాఃబ్రహ్మభ్రష్టాశ్చతుర్విధాశ్చాసంధ్యాస్యాలపాజ్ఞ్యాయాశ్చ ॥ —మ
నుః ॥ పితాపితామహశ్చైవ తథైవప్రపితామహః । యేనావ్రతేన్తమాగ
ణ తత్పుత్రస్తేనసంచరేత్ ॥ —గౌతమః ॥ యేనాస్యపితరోయాతాఃయే
నయాతాఃపితామహాః । తేనయాయాత్సతాంమార్గంతేనగచ్ఛన్తరిష్యతి । అన్యథాయదివర్తంతే చక్రలింగావిధారిణః ॥ పతితభ్రష్టాస్తుతేజ్ఞేయా
స్సర్వకర్మబహిష్కృతాః । గర్భాధానాదిసంస్కారాన్ శక్తాఃకర్తుంన
భువిద్విజాః । తైర్వినాయేప్రవర్తంతే కర్మభ్రష్టాస్తఏవహి । యస్తుస్వ
శాఖాంపరిత్యజ్యాన్యశాఖామనుస్మరేత్ । ఉపనయనాదికంతత్రనకుర్వన్విధోక్తయ
దాభవేత్ । శాఖాచండస్యవిజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః । సంధ్యాదినిత్య
కర్మాణిగాయత్రీజపమేవచ । యజ్ఞోపవీతంపరిత్యజ్యనమర్థోపిద్విజోత్తమః ।
యదివర్తేతలూతాకైస్తేబ్రహ్మభ్రష్టస్సఉచ్యతే ॥ అతఏతానికర్మాణినకుర్యాత్తిస్మృ
త్యుదితానిచ । త్యాజ్యానినకదాప్యేతైర్విప్రైర్జ్ఞేఃపాపభీరుభిః ॥ —అథ
గర్భాధానత్యాగేప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ స్నాతనత్యాగృతౌ

—*గర్భాధానత్యాగప్రాయశ్చిత్తం*—

పత్న్యాగర్భాధానంనయాచరేత్ । చతుర్థేహనివారాజ్ఞపంచమేఽ
హనివాథవః । కృత్వాభ్యుదయికంప్రీతస్తద్రాత్రౌమంత్రపూర్వకం । గ
ర్భాధానంతదాకుర్యాత్పూర్వగర్భేవిశుద్ధిదం ॥ నతత్రపతితగర్భే తన్నిమి

కిమంతర్వజీతం । అన్యథా దోషమాప్నోతీగర్భపాతేనిగద్యతే । తద్దోష పరిహారార్థంగర్భశుద్ధ్యర్థమేవచ । ప్రాజాపత్యాద్వయంకుర్యాద్వ్రతేయేపున రార్తవే । అన్యథా గర్భపాతీస్యాద్వ్యథా జారస్తథైవసః ॥ తృతీయాదీనా మేవం ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ గర్భాధానాకరణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ

—* సీమన్తపుంసవనాకరణప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

సీమన్తపుంసవనాకరణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — జైవలిః ॥ సీమన్తప్రథ మే గర్భే చతుర్థే మాసిశస్యతే । అథవా దైవయోగేన కుర్యాచ్ఛ్రేష్ఠమేవ్వి జిః ॥ పుంసవం తత్రకుర్వీత సీమన్తేనసహైవవా । — జాబాలిః ॥ సీమ న్తప్రథమే గర్భే యుగే మాసి ఋతౌచవా । వసుమాసే ప్రకుర్వీత గ ర్భశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ ॥ రజఃపాపసముద్భూతం శుక్లం పాపానువర్తియత్ । తయోస్సంసర్గతోగర్భే ప్రథమే దోషసమ్భవః ॥ తద్దోషపరిహారార్థం సీ మన్తోన్నయనం చరేత్ । శలల్యాదర్భపింజీభైర్గ్రాజయిత్వానదోషభాక్ ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి నశుద్ధిర్గర్భధారిణః । — తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ మార్కండేయః ॥ సీమన్తపుంసవనయోర్యది తద్దోషనాశనం । నకుర్యాత్పూ ర్వజఃపాపీ ప్రాజాపత్యద్వయం పృథక్ । కృత్వా శుద్ధిమవాప్నోతి గర్భ శుద్ధిస్తుజాయతే ॥ తృతీయాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతిపుంసవన సీమన్తాకరణ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ జాతకర్మాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —

—* జాతకర్మాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

జైవలిః ॥ జాతే పుత్రే పితా స్నాత్వా సచేలం జాతకర్మణి । హేమ్నానా ధాన్యజాతేన జాతశౌచ్యం సమాచరేత్ ॥ అలూననాభిం తం పుత్రం పి తా పశ్యేత్ప్రయత్నతః । యశ్చుత్రముఖమీక్షేత స్వర్గద్వారమనావృతం ॥ పుత్రం స్పృష్ట్వా తథా భూమౌ జాతకర్మసమాచరేత్ । ఫలీకరణమిశ్రైశ్చ సర్షపైరాహుతీర్యజేత్ ॥ అజస్రాగ్నిస్తదాతిష్ఠేద్యావదాశౌచనిర్గ మః । దశరాత్రం పితా కుర్యాదేవం పుత్రాభివృద్ధయే ॥ — జాతకర్మాక రణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ గౌతమః ॥ జాతకర్మనకుర్వీత పూర్వజోయదినాస్తి కాత్ । వ్రతకాలేచ తత్కర్మకుర్యాద్విధిపురస్సరం ॥ ప్రాజాపత్యద్వయం కుర్యాచ్ఛ్రేవా నామకర్మణి । ముఖ్యకాలో దశరాత్రమధ్యం । గౌణస్తు

నానుకరణ చౌలోపనయనాని ముఖ్య కాలాభావక్రమే గౌణకాలేష్వపి పాత్రాపత్యస్వయం కృత్వా తత్కర్మకృత్వా శేషం సమాచరేత్ । ఏవం తు క్రియాదినామపి ॥ * ॥ ఇతి జాతకర్మాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అ

—*యమళప్రసూత్యతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

థ యమళప్రసూత్యతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ యమళౌ యుగపజ్జాతౌ మాతుర్యోనివిభేదనాత్ । తయోర్జ్యేష్ఠపూర్వజన్యో ద్వితీయోఽనుజఎవహి॥ — మార్కండేయః ॥ పితుర్వీర్యనిషేకేణ మాతుర్మదనసద్మని । శుక్లశోణితసంసర్గాద్ద్విధా గర్భో భవిష్యతి ॥ తౌ వర్ధయన్తౌ పేశిన్యాం దశమే మాసి సస్పృహే । గర్భద్వారాద్వినిష్క్రాన్తౌ యుగపత్ప్రతతౌ భువి ॥ పూర్వజస్తుతయోర్జ్యేష్ఠో ద్వితీయోఽనుజఎవహి । — జాబాలిః పేశిన్యాం వీర్యబాహుళ్యాన్మాతుర్గర్భేపితుస్తథా । బిన్దవస్సంపతన్త్యత్ర ద్విధా భవతి ఫూగణాత్ ॥ పిండద్వయం తదా భూయాద్వర్ధతే బహుసైఖునాత్ । ఆగతే ప్రసవేకాలే జాతౌయుగపన్నతౌ ॥ పూర్వజఃపూర్వజోజ్ఞేయో ద్వితీయోవరజస్తథా । తయోర్నకారణంబిన్దుర్జనిరేవాత్రకారణమ్ ॥ యదాజనిర్భవేత్పశ్చాత్సఎవాత్రైవపూర్వజః । —పరాశరః॥యోనిముద్గాద్వినిష్క్రాన్తౌ యుగపన్గర్భగోళతః । జాతౌయమళజౌజ్ఞేయా తయోర్జ్యేష్ఠస్తుపూర్వజః ॥ ఉపానయాదికం కర్మ తస్యపూర్వం సమాచరేత్ । యోనిబిమ్బసముత్పత్తిర్నదృష్టాబాహ్యతోజనైః ॥ ప్రత్యక్షోదృష్టసామగ్రీసేవకర్మఫలప్రదా । — మరీచిః ॥ ఏకయోనిసముత్పన్నౌ జాయేతాం యమళాత్మకౌ । తయోర్జ్యేష్ఠపూర్వజస్యాత్రకర్మనీయానపరఃక్షితౌ॥యోనౌ బిన్దోరదృష్టత్వాజ్జనిరత్రైవ కారణమ్ । తస్మాజ్జ్యేష్ఠపూర్వజస్యాత్రకర్మార్హాభువి గౌరవాత్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి పరివేత్తైవ సర్వదా । — భగవద్వాజఃసమృతిః ॥ తయోర్వ్యుత్క్రమతఃకుర్యాత్పితాయమళయోశ్శుభమ్ । పరివిత్తిఃపూర్వజస్యాత్పరివేత్తాద్వితీయజః ॥ తయోర్యదిహసన్తానం పరివిన్దాదయోభవేత్ । తస్మాన్నివృత్యకుర్వీత వ్రతకర్మాదికంపితా ॥ వ్యుత్క్రమాన్మోంజిబన్ధాదికర్మాజ్ఞానాత్కృత్వా పరివిత్తిపరివేత్తృపాప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా వివాహాదికంకుర్యాత్ ।అన్యథాదోషమాప్నోతి ॥ తత్రియవైశ్యయోరేవం

॥ ఇతి యమళయోర్వ్యత్క్రమప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ॥ అథ నామకరణలో

—* నామకరణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

పప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ ఏకాదశేహ్ని సంప్రాప్తే పితరౌ నామకర్మయత్ । కుర్యాణాం తేనసంపత్తిరాయుషాం చస్యతత్క్షణాత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ పితరౌ నామకరణం పుత్రస్య దశమేహని । విచార్యవదతోవేగాత్కుర్యాతాం శుభమాదగాత్ ॥పుత్రస్యవా కన్యకాయా నామకర్మశుభాప్తయే । పితా కుర్యాత్ప్రియత్వేన మహద్భిర్ద్విజపుఙ్గవైః ॥ — గౌతమః ॥ పుత్రస్య నామకుర్వీత పితాహ్నైకాదశేహని । ఆయుషస్తస్యవృద్ధ్యర్థం స్వస్య సమ్పత్సమృద్ధయే ॥ నామత్రివిధం ॥ మాసనామనక్షత్రనామవ్యవహారనామచేతి త్రయాణాం కరణాత్పుత్రస్యాయుషఃపరివృద్ధిః ॥ నామకరణమేకాదశేహని విహితమ్ ॥ ఏతేషాం కరణాత్పుత్రశ్శతవర్షమఖండకం । ఆయురాప్నోతి సహసాతస్మాదేతత్ప్రియంచరేత్ । ఏకాదశాహం నన్యూజ్య భోజనే చౌలకేపివా । వ్రతబన్ధేతురాజేన్ద్ర ప్రాప్తాపత్యోద్వయం పితా ॥ కృత్వాకర్మప్రకుర్వీత ముఖ్యకాలవ్యతిక్రమాత్ ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథా శుద్ధిరస్తిహి । ఋత్విగ్యాదీనామేవమ్ ॥* ఇతి హేమాద్రౌ నామకరణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాన్నప్రాశనకాలవ్యతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శిశూనాం భోజనే

—* అన్నప్రాశనకాలవ్యతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

రాజన్ కాలష్షణ్ణాసఈరితః । తదతిక్రమణే నాస్తి ముఖ్యకాలో ద్విజన్మనామ్ ॥ —హారీతః ॥ శిశూనాం భోజనం శస్తం షణ్ణాసా మునిచోదితం । తదతిక్రమణే దోషో వ్రతబన్ధేతు మధ్యమః ॥ — జాబాలిః ॥మన్త్రేమాసి కృతశ్రాద్ధో వాచయిత్వా శిఖోద్యజైః । బ్రాహ్మణం తత్రసమ్భ్యభోజయేత్తం శిశుం ముదా ॥ ముఖ్యకాలపరిత్యాగాచ్ఛిశుగుణవిహీనవాక్ । అతష్షణ్ణాసతఃకుర్యాదన్నప్రాశనమాదరాత్ ॥ తదతిక్రమే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —ఉశనా ॥ అత్ర గ్రన్థపాతః ॥ *॥ ఇతి హేమాద్రౌ అన్నప్రాశనకాలాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ చౌలకర్మణో ముఖ్యకా

శ్రీచౌలకర్మణోముఖ్యకాలాతిక్రమే ప్రాయశ్చిత్తమ్

లాతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ చూడాకార్యాద్విజాతీనాం సర్వేషామేవ ధర్మతః । ప్రథమేబ్దే తృతీయేవా కర్తవ్యా శ్రుతిచోదనాత్ ॥ — పరాశరః ॥ చూడానామశిశూనాంచ వపనం తద్భిక్షాం వినాపంచవా త్రశిఖామేకామవశేష్య వపేన్తదా॥శిశుర్దీర్ఘాయురాప్నోతి ద్విజాయితే పృథివీపతే । అన్యథా దోషమాప్నోతి ఆయుర్హీనోభవేత్తదా।— మరీచిః ॥ ప్రథమేవా తృతీయేబ్దే శిశూనాం ముండనం స్మృతమ్ । శిఖాపంచైవ సంశిష్టా అపస్తంభానువర్తినాం ॥ యస్యైవ ఋషయోయేచ యస్యైవకులధర్మతః । తత్సఖ్యాయా శిఖాం స్థాప్య వాపయేదితరానిమాన్ ॥ —గౌతమః ॥ దేశకాలానురోధేన యది దైవాన్నలుప్యతే । ప్రాజాపత్యద్వయంకృత్వా తత్పాపపరిశోధనాత్ ॥ చతుష్పాత్రవిధానేనపరిస్తీర్య హుతాశనమ్ । మహావ్యాహృతిహోమంచ కృత్వాకర్మసమాచరేత్ ॥ శిశుశ్శుద్ధిమవాప్నోతి కర్తాచైవ నదోషభాక్ । ఋత్విగాదీనామేవమ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ చౌలకర్మణోముఖ్యకాలాతిక్రమప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥అ

—* శిశూనామశ్రుధాభ్యాసకాలాతిక్రమణేప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

థ శిశూనామశ్రుధాభ్యాసకాలాతిక్రమణె ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ ఉదగ్గతె భాస్వతి పంచమెబ్దె ప్రాప్తెశ్రుధాస్వీకరణం శిశూనామ్ । సరస్వతీం విష్ణువినాయకౌచగురుడాదనాద్యైరభిపూజ్య కుర్యాత్ ॥—గాలవః పంచమేబ్దె శిశూనాంచ కుర్యాద్విద్యాపరిగ్రహమ్ । వినాయకం శారదాఞ్చ పూజయిత్వా జనార్దనం ॥ — మార్కండెయః ॥ ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేద్విద్యామిచ్ఛేద్వినాయకాత్ । శ్రియం మహేశ్వరాదిచ్ఛేన్మోక్షమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్ ॥ అతఉపంచమేవాస్య విద్యాభ్యాసః ప్రశస్యతే ॥ మేఖావీచ భవతిఃతదతి క్రమే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — పరాశరః ॥ పంచమాబ్దం విలంఘ్యాశు శిశోరశ్రుదనంగ్రహె । కాయకం తత్ర కర్తవ్యం కృచ్ఛ్రం కృత్వా విశుధ్యతి ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి విద్యా తం నప్రబోధయెత్ । విద్యాగ్రహణంనామ పంచాశద్వర్ణమాతృకాస్వీకారః ॥— గాలవః ॥ పంచమేబ్దె శిశుస్సమ్యగ్గురోర్మాతరమభ్యసెత్ । అభ్యర్చ్య గణ

పం విష్ణుం శారదాం భక్తవత్సలామితి ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ శిశూనామ
ష్టమాబ్దాన్యకాలాతిక్రమణపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ ఉపనయనకాలాతి

ఉపనయనకాలాతిక్రమపాయశ్చిత్తమ్

క్రమపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ గర్భాష్టమేష్టమేబ్దేవా బ్రాహ్మణ
స్యోపనాయనమ్ । గర్భాద్వాదశేమే రాజ్ఞో వైశ్యస్యోడశవత్సరే ॥ — తదాహ
గృహ్యకారః ॥ గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణం । గర్భైకాదశేషు రాజన్యం ।
గర్భద్వాదశేషు వైశ్యమితి ॥ద్వాదశవర్షపర్యన్తం కామ్యోపనయనకాలమా
హ ॥ — సఏవ ॥ సప్తమే బ్రహ్మవర్చసకామం అష్టమే ఆయుష్కామం న
వమే తేజస్కామం । దశమేన్నాద్యకామం ఏకాదశే ఇన్ద్రియకామంద్వా
దశే పశుకామమితి । గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణమితి బహువచనం । పంచ
మవర్షాదారభ్య గర్భాష్టమపర్యన్తం ముఖ్యకాలః ॥ గర్భాష్టమజన్మాష్ట
మయోరేవ మేధావీ ఆయుష్మాన్ భవతి వటుః ॥గర్భాష్టమే బ్రాహ్మణమి
తి వచనమ్ । ముఖ్యకాలగౌరవాత్ । — ॥ తదేవాహ గౌతమః ॥ గర్భా
ష్టమే కుమారాణాం వ్రతబంధో విధీయతే । మేధావీదీర్ఘకాలాయుర్వటు
ర్భవతి నిశ్చయఇతి ॥యదిసైవాద్గర్భాష్టమాభావే జన్మాష్టమాబ్దేవా కుర్యా
త్ । — తదేవాహ మనుఃశిశోర్గర్భాష్టమాభావే కుర్యాజ్జన్మాష్టమేపివా
దీర్ఘాయుర్బ్రహ్మవిద్వాన్స కృతకృత్యోభవేత్తతఇతి ॥ తతః గర్భాష్టమజ
న్మాష్టమయోరేవ విహితః । నవమే దశమేవా మధ్యమః ॥ ఏకాదశద్వాదశ
యోర్లఘనీయాన్ ॥ — తదేవాహ గౌతమః ॥ నవమే దశమేబ్దేచ వ్రత
బన్ధస్య మధ్యమః । ఏకాదశే ద్వాదశేబ్దే కనీయాన్ వ్రతబన్ధనే ॥ కాల
ఇతి శేషః । ముఖ్యకాలే వ్రతీభూయాన్మధ్యమే మధ్యమోభవేత్ । నీ
చాబ్దే నీచతాం యాతి అష్టమాబ్దం నలంఘయేత్ ॥ అష్టమాబ్ద
స్య బలవత్తామాహ ॥ — పరాశరః ॥ బాలస్తు బలహీనోపి గర్భి
ణ్యామపి మాతరి । యో యదీచ్ఛేద్ద్విజన్మత్వమష్టమాబ్దం నలంఘయేత్ ॥ఆ
షోడశాబ్దపర్యన్తం కాలమాహుర్మనీషిణఇతి । కాలనిరీక్షణాపేక్షయా కలా
యగె దోషబాహుళ్యాద్దేశవిద్వేషాచ్చపంచమవర్షాదారభ్యఅష్టమాబ్దప
ర్యన్తం సమీచీనమ్ ॥ ఉత నవమ దశమవర్షాదా । ఎతేషాం ముఖ్యకాలా

తిక్రమే దోషమాహ ॥ — కాత్యాయనః ॥ జన్మగర్భాష్టమే రాజన్ వ్యతిక్రమ్య విసన్నపి । గౌణకాలేపి పుత్రాణాం వ్రతబన్ధం యదాచరేత్ ॥ తదా పితా మహాపాపమవాప్య రఘునన్దన । నపుత్రఃపాపకర్తాస్యాదుభౌ తౌ పాపసంభవౌ ॥ యదికామాదసష్టమాబ్దం లంఘయిత్వాచరేద్వ్రతమ్ । పాజాపత్యమిత్యర్థః ॥ నవమే తప్తకృచ్ఛ్రంస్యాద్దశమేచోభయం స్మృతం । ఏకాదశద్వాదశౌవాహ్యతిక్రమే ద్వన్దవంచరేత్ ॥ త్రయోదశాద్ధ్వాదారభ్య షోడశాబ్దవ్యతిక్రమే । నసంభాష్యానపాజ్యోయస్సర్వధర్మబహిష్కృతః॥ తతఃపరం యదీచ్ఛేత్తు ద్విజన్మత్వం పితాత్మజే । కృత్వాస్వయం పునఃకర్మ చరేచ్చాన్ద్రాయణత్రయమ్ ॥ పుత్రస్య జేహశుద్ధ్యర్థం కుర్యాద్ధోమముఖనవ్యవం । గోముఖజననమిత్యర్థః ॥ పాజాపత్యత్రయంకృత్వా మాంజీబన్ధనమాచరేత్ । అన్యథా వ్రతితం విద్యాన్నకర్మార్హోభవేదిహ ॥ ఋతియస్య ద్వావింశతివర్షాతిక్రమే వైశ్యస్య చతుర్వింశతివర్షాతిక్రమే శైవమేవ పాయశ్చిత్తం ద్విగుణం కృత్వోపనయనం చరేత్ । అన్యథా త్రయోవర్ణాదోషమాప్నుయుః ॥ * ॥ ఇతిఉపనయన కాలాతిక్రమపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ దణ్డాజినమౌంజ్యభావే వటోః పాయశ్చిత్తమాహ

* దణ్డాజినమౌంజ్యభావే వటోః పాయశ్చిత్తమ్ *

— దేవలః ॥ అజినం మేఖలాం దండం వ్రతీ నిత్యం భజేత్తదా । యావతోసౌ గృహస్థస్యా త్తావద్వర్షోనసంత్యజేత్ ॥ — పరాశరః॥ మేఖలాజినదండానాం నిత్యం వర్షేపతిగ్రహాత్ । కర్మకుర్యాత్తదా మౌనీ యదా కర్మసమాప్యతే ॥ — గౌతమః ॥ మేఖలామజినం దండం బ్రహ్మచారీ నదా వహేత్ । సన్ధ్యాదికం యదా కుర్యాత్తదానన్త్యాయకల్పతే ॥ — మహారాజవిజయే ॥ అజినంమేఖలాందండముద్వహేత్ ప్రథమాశ్రమీ ॥ సన్ధ్యాది నిత్యకర్మాణి కుర్యాద్యది తదా శృణు । సర్వాణిఫలవంత్యస్యబ్రహ్మతేజోభివర్ధతే ॥ తతోవేదానధీయీత గురుశుశ్రూషణం తథా । బ్రహ్మచారీ యదిత్యజ్యాదాషాఢం మేఖలాజినే ॥ దినత్రయంవా పక్షంవా పాజాపత్యం సమాచరేత్ । నష్టేభ్రష్టేమృతం మన్త్రాద్గృహ్యాభ్రష్టం జలేక్షిపేత్ ॥ తథా మాసపరిత్యాగే తప్తకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ । అబ్దమాత్రపరి

త్యాగే కుర్యాచ్చాంద్రాయణవ్రతం ॥ తుప్రియాదీనామేవం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ మేఖలాదండాజినధారణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ

బ్రహ్మచర్యవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తమ్

బ్రహ్మచర్యవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ అశుచిత్వం దివాస్వాపస్తథా ఖాండూలభక్షణం । నృత్తం గీతం తథా వాద్యం ద్యూతం స్త్రీవ్యసనం తథా ॥ గన్ధపుష్పం తథోచ్ఛిష్టం ఛత్రంవా పాదుకాద్వయం । పాషండజనసంసర్గస్తథా పాషండభాషణం ॥ తథా వేదపరిత్యాగో గురుర్వాశూశ్రూషణం తథా । గ్రామవండాలసంభాషాబ్రహ్మచణ్డాలభాషణం ॥ దర్పణం దన్తకాష్ఠంచ పరనిన్దాత్మకత్థనమ్ । ఏతాని సంత్యజేన్నిత్యం బ్రహ్మచారీ జితేన్ద్రియః ॥ ఏతేషాం సంపరిత్యాగే వ్రతీ బ్రహ్మపదం వ్రజేత్ । ఏతేషాం పూర్వనష్టాహ్నే ద్వ్యేకమేవయదా వ్రతీ ॥ ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్సోపి బ్రహ్మచారీ నసంశయః । ఏతాంశ్చ నియమాంస్త్యక్త్వా బ్రహ్మచారీ యదావసేత్ । చాంద్రాయణవ్రతం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి నిశ్చయః ॥ మనోపాతకయుక్తోవా యుక్తోవా సర్వపాతకైః॥ బ్రహ్మచర్యపరోయస్తుసగచ్ఛేద్బ్రహ్మణఃపదం॥*॥ఇతిహేమాద్రౌబ్రహ్మచర్యవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాగ్నికార్య బ్రహ్మయజ్ఞతర్పణగురుసేవాదిలోపప్రాయశ్చిత్తమ్

అగ్నికార్య బ్రహ్మయజ్ఞతర్పణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్

యశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ అగ్నికార్యం బ్రహ్మయజ్ఞం దేవర్షిపితృతర్పణం । బ్రహ్మచారీ యది త్యక్త్వా భుక్త్వా చాన్ద్రాయణంచరేత్ ॥ — గౌతమః ॥ అగ్నికార్యం బ్రహ్మయజ్ఞం దేవర్షిపితృతర్పణం । త్యక్త్వావ్రతీ యదాభుఞ్జేత్ జ్ఞానాచ్చాన్ద్రాయణంచరేత్ ॥ — మార్కణ్డేయః ॥ అగ్నికార్యం బ్రహ్మయజ్ఞం దేవర్షిపితృతర్పణం । దేవపూజాం గురోస్సేవాం త్యక్త్వావ్రతేతచేద్వ్రతీ ॥ భుక్త్వా చాన్ద్రాయణంకుర్యాన్నామాత్రంనిరన్తరం । — జాబాలిః ॥ దేవపూజాం గురోస్సేవాం తథావృద్ధాభివాదనం । అగ్నికార్యం బ్రహ్మయజ్ఞం దేవర్షిపితృతర్పణం । ఏకత్రదివసేత్యక్త్వా బ్రహ్మచారీ యదావసేత్ ॥ లౌకికాగ్నిం సమాధాయవ్యాహృతీహోమమాచరేత్ । మాసేతు పంచిగవ్యంస్యాన్మృతౌ కాయం విశోధనం ॥ సం

వత్సరేతు చాంద్రాంస్యాత్తత్తపతితపవహి । ॥ఇతి హోమాదౌ బ్రహ్మచారిణామగ్నికార్యబ్రహ్మయజ్ఞదేవర్షిపితృతర్పణగురుసేవాతిక్రమణ పాయశ్చిత్తం॥అథవేదాధ్యయనలోపస్యాయశ్చిత్తమాహ ॥—దేవలః॥మౌంజీవ్రతము

వేదాధ్యయన లోపపాయశ్చిత్తమ్

వక్రమ్య పరంశ్రావణకర్మణి । బ్రహ్మచారీవృథాకుర్వన్ వేదాభ్యాసం వినాదినమ్ ॥ దినానీశ్యర్క్షః ॥ వేదఘూతీసవిజ్ఞేయస్సర్వకర్మస్వనర్హతా ॥ —గౌతమః ॥ ఉపాయనదినాదూర్ధ్వం పరంశ్రావణకర్మణి। అవంధ్యందివసంపిర్వబ్రహ్మచారీసలోకతాక్ । అన్యథాదోషమాప్నోతివేదఘూతీసఉచ్యతే ॥— పరాశరః ॥ బ్రహ్మచారీసదాశుద్ధో వేదాభ్యాసేన బుద్ధిమాన్ । వేదోనారాయణస్సాక్షాత్తస్యభవ్యాసమహాత్మభవేత్ ॥ —॥ జాతుకర్ణిః ॥ ఉపాయనదినాదూర్ధ్వంపరంశ్రావణకర్మణి । బ్రహ్మచారీబ్రహ్మవిద్యాంత్యక్త్వావర్తేతసర్వదా ॥ వేదఘూతీనవిజ్ఞేయోబ్రహ్మకర్మస్వనర్హవాన్ । తద్దోషపరిహారార్థం కాయక్లేశంతతశ్చరమ్ కృచ్ఛ్రవ్యాసంచరేద్వేదానధీత్యబ్రహ్మవిద్భవేత్ । ఏకవర్షాదూర్ధ్వమేతత్ప్రాయశ్చిత్తం । వర్షద్వయేషట్త్రయేవాచాంద్రాయణం । ఇతి హోమాద్రౌ వేదాధ్యయనలోప పాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథానధ్యాయేషు

అనధ్యయనేషు వేదపాఠపాయశ్చిత్తమ్

వేదపాఠపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ మాసేహాసేతు పర్వాణి తథామన్వాదయఃపరం । యుగాదయస్తథాశుక్లేహ్యష్టమీచచతుర్దశీ । శయనోత్థానదాదశ్యౌ మహాభరణీతథైవచ । సంధ్యాయాంగర్జితేమేఘే తథాభూకంపనేపిచ । గ్రామదాహేరాజనాశే తథాసర్వాదదర్శనే । మాతాపితోర్మృతాహేసుశ్రోత్రియేమరణంగతే ॥ జాతాశౌచేచజ్ఞాతీనాంగజచ్ఛాయాహ్వయేతథా । మహాపాతకినోదృష్ట్వాచండాలాన్బహిరాశ్రితాన్ ॥ ఎతేషూక్తేషురాజేంద్రవేదాంతంవేదమేవవా । యోధీతేమూఢధీఃపాపీమృత్వానరకమశ్నుతే ॥ —నారదః ॥ వేదాంతంవాథవేదంవా అనధ్యాయేష్వధీతవాన్ । ద్విజఃపాపమవాప్నోతి బ్రహ్మహత్యాంచవిందతి ॥ —గౌతమః ॥అనధ్యాయేష్వనీతానాంప్రజ్ఞామాయుఃప్రజాంశ్రి

యం । మాత్రసేర్ష్యభయాసంచ్ఛాన్ని జైర్ణహంతిచ । పక్షోపరాకాంక్ష
థితః మాసేతప్తముదీరితం । వత్సేచాంద్రంతథాక్షపశ్చాత్తో బ్రహ్మహా
ణోవ్రతం ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ అనధ్యాయే వేదాభ్యసనపాయిశ్చిత్తం
అథవేదవ్రతాతిక్రమణ పాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ పాజాపత్యం

—*వేదవ్రతాతిక్రమణ పాయశ్చిత్తమ్*—

తథాసావ్యమాగ్నేయంవైశ్వదేవికం ॥ చత్వారివేదసంజ్ఞానివ్రతానిను
మహాంతిచ । పాజాపత్యమృచాంవేదే సావ్యంయాజుషమెచ । ఆగ్నే
యంసామవేదేచ వైశ్వదేవంచతుర్థకమ్ । ఏతానికురుతేయస్తు ద్విజఃపా
పాత్ప్రముచ్యతే ॥ —మార్కండేయః ॥ వేదవ్రతానిచత్వారి వేదసం
జ్ఞానియోద్విజః । తత్తత్కాలేషుకుర్వీత వాజపేయఫలంలభేత్ । ఋచం
వేదిమధీతేత్వ్యసాజాపత్యంసమాచరేత్ । యజుర్వేదమధీతేత్యాయా
షంవ్రతమాచరేత్ । ఆగ్నేయింసామవేదంచ అధీతేత్వ్యవ్రతధారిమలమ్ ।అ
థర్వణంవైశ్వదేవఃకుర్యాద్విస్రోయథాక్రమమ్ । ఏతానికృమశఃకృత్వా
వాజపేయఫలంలభేత్ । నతత్రకర్మలోపస్యాదన్యధాపతితోభవేత్ ॥
అకరణేపాయిశ్చిత్తమాహ ॥ —జాతుకర్ణిః ॥ అకృత్వాయోద్విజోమో
హాదేతద్వ్రతచతుష్టయమ్ । ఏకతస్త్రిణవారాజ కర్మహీనోభవేద్భు
వి । అకృతేవ్రతానియోమోహాత్పాణిగ్రహణమాచరేత్ । మహాన్తం
నరకంగత్వా భువిజాయెతనిష్ప్రజఃపతద్వ్రతలోపపాయశ్చిత్తమా
హ ॥ —హారీతః ॥ ప్రమాదాద్వ్రతభ్రంశోలాభాద్దేశకాలవిపర్యయాత్
అకృత్వేవ్రతానిసర్వాణిపాజాపత్యంపునశ్చరేత్ । తతఃపరంనదోషస్యా
ద్వివాహేస్నాతకవ్రతే ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌవేదవ్రతాతిక్రమణపాయ
శ్చిత్తం ॥ * ॥ అథగోదానికవ్రతలోపపాయశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ పా

—*గోదానికవ్రతలోపపాయశ్చిత్తమ్*—

డశేనవర్షకేగోజ విపాణాంపాపనాశనమ్ ॥ గోదానికంమహత్కర్మ
కుర్యాద్విప్రస్సుపూజితః । యఃకుర్యాత్కర్మసంపూర్తిం భవేద్విప్రస్సపు
ణ్యభాక్ ॥ — జాబాలిః ॥ గోదానికంమహత్కర్మవిపాణాంకర్మ
పూర్తయే । కుర్యాద్విప్రఃప్రయత్నేనలేశసహదోషభాక్ ॥ —గౌతమః

అవశ్యంకరణీయంయద్ద్విజైర్గోదానికంమహత్ । నతత్కర్మపరిత్యాజ్యం విప్రైర్భర్తానువర్తిభిః । ఏతద్గోదానికంకృత్వోత్సర్జ్యతేబ్రహ్మవిత్తమాః। కుర్యాత్సాపవిశుద్ధ్యర్థంప్రాజాపత్యంవిశోధనమ్ । సర్వపాపహరంపుణ్యం ప్రాజాపత్యంవిదుర్బుధాః । అన్యథాదోషమాప్నోతి ద్విజఃపాపభయాదిహ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గోదానికవ్రతలోపకరణ ప్రాయశ్చిత్తం ॥*॥

—*సమాపర్తనలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

థసమావర్తనలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ వేదానధీత్యవేదౌ వా వేదమువాపియథాక్రమమ్ । అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యో గృహస్థాశ్రమమాచరేత్ ॥ —మార్కండేయః ॥ స్నాతకంబ్రహ్మచర్యస్యవ్రతలోపంనుపుణ్యదం; యఃకృత్వాస్నాతకంకర్మసర్వనుత ఫలంలభేత్ । —గాలవః ॥ స్నాతకివ్రతలోపంయశ్చరేద్బ్రహ్మచర్యవ్రతంపరమ్ । యఃకృత్వాస్వవివాహాదౌ నగృహస్థశ్చరంసుఖీ ॥ — మార్కండేయః ॥ స్నాతకంవ్రతనిర్మోకం మహాపాతకనాశనం ।యఃకుర్యాత్స్వవివాహాదౌ సఃప్రాప్నుయాద్బ్రహ్మహాపస్తన్యభుక్ ॥ విద్యయాస్నాతీత్యకేయావతీర్విద్యాఅధీతేవిప్రః తావంతిస్నాతకవ్రతానివిప్రఃకుర్యాన్నదశ్తవేకవిధం వాకుర్యాత్ ॥నత్యాజ్యం ॥—గౌతమః ॥ అవశ్యంస్నాతకంకుర్యా ద్విప్రోలోకపరాయణః ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి పాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః । స్నాతకవ్రతసంత్యాగేకుర్యాచ్చాద్ధ్రాయణద్వయమ్ ॥ పశ్చాద్వివాహయేత్కన్యాంకులశీలానుపతినీమ్ చాన్ద్రాయణద్వయంకృత్వావివాహేనతుదోషభాక్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌస్నాతకవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథఉపాకర్మలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ వేదాన్తానాఞ్చవేదానా మధీతానాఞ్చ వీర్యవతా । బ్రహ్మచారిగృహస్థానాం సర్వపాపహరంపరం । సంవత్సరేతుపాపంయన్గృహస్థబ్రహ్మచారిభిః । కృతంతత్పరిశోధార్థ ముపాకర్మసమాచరేత్ ॥ —బౌధాయనః ॥ సంవత్సరకృతంపాపం గృహస్థబ్రహ్మచారిభిః । ఉపాకర్మహరేన్నిత్యమస్నేవిష్ణుస్మృతిర్యథా ॥ —నారదః ॥ వ్రతినాఞ్చగృహస్థానాం సంవత్సరకృతంమహత్ । అఘుంచహతిహోమశ్చశ్రావణేమా

సిసమ్మతః ॥ ఏవంహోమమకృత్వైవనేదాదమ్భనకారయేత్ । నేమమాలో
హితప్రోసోమాలాభావేశలంకుతః । తస్తాద్వైనేకసంఖ్యాజ్యం శ్రావణంక
ర్మతచ్ఛుభమ్ । అకృత్వాబ్రహ్మచారీవాద్విజోవావేదసన్మతః । ఎవంశ్రావ
ణికంహోమంతకృత్వాయదిహవర్తతే । తప్తత్రయంప్రతీకుర్యాద్గృహా
ష్టాపిద్వయంచరేత్ । కృత్వైతద్వర్షకేప్రోక్తం శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజిత్
ప్రశ్యేబ్దంనన్యజేత్కర్మశ్రావణాఖ్యంపవిత్రదమ్ ॥ పతితస్యతువిజ్ఞేయ
స్సగర్వధర్మబహిష్కృతః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌపాకర్మత్యాగప్రా

—*రాక్షసాదివివాహాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథరాక్షసాదివివాహాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—
దేవలః ॥ బ్రాహ్మోదైవస్తథాచార్షఃప్రాజాపత్యస్తథాసురః । గా
న్ధర్వోరాక్షసశ్చైవపైశాచశ్చాష్టమోధమః ॥ —లింగపురాణే ॥ సూ
తః ॥ బ్రాహ్మోవివాహోరాజేన్ద్రబన్ధుశీలశ్రుతంతథా । ఆరోగ్యంసమ్యగా
లోచ్యంపరీక్ష్యైతైర్వరంముదా । ప్రజాసహత్వకర్మభ్యస్తస్మైకన్యాంప్రదా
పయేత్ ॥*॥ ఇతిబ్రాహ్మోవివాహః ॥*॥ దైవేవివాహేభూపాలస్వధ్వరే
ఋత్విజేముదా । దక్షిణార్థంతదాకన్యాం సద్భిస్సకథ్యతే ॥ * ॥ ఇతిదై
వవివాహః ॥*॥ ఆర్షేపాణిగ్రహోరాజన్ జామాతుర్మిథునద్వయమ్ ।
గవాందత్వాసుతాంసమ్యగలంకృత్యతతఃపరమ్ । దద్యాత్తస్మైతదాకన్యాం
సఆర్షఇతికథ్యతే ॥ * ॥ ఇత్యార్షోవివాహః ॥ * ॥ సుతామాదాయవి
ప్రాయ దద్యాద్ధర్మంచరేతిచ । ఇత్యుక్త్వాదీయతేకన్యాప్రాజాపత్యస్సఈరి
తః ॥ * ॥ ఇతిప్రాజాపత్యవివాహః ॥ * ॥ కన్యావరాయదాన్యోన్య మంగీ
కృత్యసుఖాస్తయే । తత్రైవచరతోరాజన్ సగాన్ధర్వఇతీరితః ॥ * ॥ ఇతిగాన్ధ
ర్వవివాహః ॥ * ॥ కన్యాదాతృధనందత్వా తత్సుతాంయోవహేద్యదా ।
సఆసురఇతి జ్ఞేయస్సుర్వదాతంపరిత్యజేత్ ॥ ఇత్యాసురః ॥ కన్యాదాతార
మథవావఞ్చయిత్వాబలాదిహ । సంపరాయేత్వజిత్వాకన్యామాదాయ
సత్వరమ్ ॥ ఉద్వహేద్యదిపాపాత్మారాక్షసఇతీరితః । కన్యాంసుప్తాంప్రమ
త్తాంవా యోహృత్వాతాంనముద్వహేత్ । రుదతీంపాపకర్మాసౌనష్టైశ్చ

ఇతీరితః । ఆద్యాస్త్రయఃవశస్తాస్యుర్వివాహాఃపఞ్చగర్హితాఃలాః । యథాయుక్తోవివాహశ్చతథాయుక్తాప్రజాభవేత్ ॥ —తదాహాపస్తమ్బఃశ్రౌస్మార్తోవివాహేబన్ధుశీలశ్రుతారోగ్యాణిబుద్ధ్వాప్రజాసహత్వకర్మభ్యఃపరీక్షేతకన్యాయేచ్ఛక్తివిషయేణాలజ్జాత్యాన్మేదుహితృమతేమిథునేగావోదేయాః ॥ దైవేయజ్ఞతంత్రేఋత్విజేప్రతిపాదయేత్ । సహధర్మంచరతఇతి ప్రాజాపత్యఃమిథఃకామాత్సంపరేతేతేసగాన్ధర్వఃశక్తివిషయేస్త్రీవ్యాణిదత్వావహేరన్సఆసురఃమహిత్వమగఃపృథ్వీత్వావహేరన్సరాక్షసఃసుప్తంపరిమత్తాంవాపహరేత్సపైశాచఃతేషామాద్యాస్త్రయఃప్రశస్తాఃపూర్వస్మిపూర్వశ్శ్రేయాన్ । యథాయుక్తోవివాహస్తదాయుక్తాఃప్రజాభవన్తి ॥ అతఃస్త్రియోవివాహేపరాఃసమీచీనాఃయోయోవివాహఃసుస్థోభవతి । తస్యాప్రయుక్తంసన్తానంభవతి ॥ అతోగాన్ధర్వాసురరాక్షసపైశాచవివాహేషువిపాణాంనస్థాపృథక్పృథక్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥— మార్కణ్డేయఃనివాహేత్వాసురేఽప్రశ్చరేచ్చాన్ద్రాయణత్రయం । చాన్ద్రత్రయంపరాకంచగాన్ధర్వేసమ్యగాచరేత్ । రాక్షసేచమహాచాన్ద్రంతప్తకృచ్ఛ్రత్రయంతథా । పైశాచేకాయకృచ్ఛ్రేచ తథాచాన్ద్రత్రయంస్మృతం । పూర్వంకామాతురఃకృత్వాపశ్చాదేతచ్చకేవలం । అథఃకృత్వాన్నచ్ఛిద్రమవాప్నోతినానృథాశుద్ధిరస్తీతి । బ్రాహ్మోదైవస్తథాచార్షఃప్రాజాపత్యోద్విజన్మనాం । ముఖ్యసంతానకర్తారస్తస్తాదేతాన్సమాచరేత్ । ఆసురాదివివాహాస్తు కేవలంసుఖదాయినఃఆసురాదివివాహేషు దైవాద్యదిహపూర్వజఃప్రాయశ్చిత్తంతదాకృత్వాపశ్చాత్తేషుప్రవర్తయేత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతిపాపయోనిషుజాయతే * ॥ ఇతి హేమాద్రౌరాక్షసాదివివాహప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథపరివిత్తి

—*పరివిత్తిపరివేత్తృప్రాయశ్చిత్తం*—

పరివేత్తృప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—దేవలఃనూఢేభ్రాతరిజ్యేష్ఠేయవీయాన్సపరిగ్రహఃజ్యేష్ఠస్తుపరివిత్తిస్యాత్పరివేత్తాతదానుజఃవివాహేరాజ్యలాభేచశ్రేయసాంవ్యుత్క్రమేపిచ । అనుజస్యవివాహేహేతుమాహ ॥ —మార్కణ్డేయఃపతితంక్లీబమున్మత్తంకుబ్జంకాణంరుజార్దితం ।

అపస్మారంపరిత్యజ్య వివాహేన సదోషభాక్ ॥ —కాత్యాయనః॥ కాణంరు
జాదితంకుబ్జం పతిత-క్లీబమేవచ । అపస్మారంవివాహ్యాశుకదర్యాశుభవ్య
ద్ధయే । తదనుజ్ఞామవాప్యాథ వివాహేనతుదోషభాక్ ॥ —జాతుకర్ణిః ॥
కాణంరుజాన్వితంకుబ్జం పతితంక్లీబమేవవా । అపస్మారంపూర్వజాతం కద
ర్యాతువివాహయేత్ ॥ పశ్చాదనుజ్ఞయారాజ్ఞవివాహేనతుదోషభాక్ ॥క
దర్థీవివాహస్తుపురాభిహితః । తేషామన్నసానాదికేషు వృత్తింవిధాయవ
శ్చాదుద్వాహయేత్ ॥ — తదాహదేవలః ॥ తేషాంవృత్తింవిధాయాశుకద
ర్యాతాన్వివాహ్యవ । పశ్చాత్పరిణయేత్కన్యాం నదోషస్తత్రపార్థివ ॥
యమళయోర్వ్యత్యయమనంసాక్రజ్యేష్ఠఃపరివిత్తిః । ద్వితీయఃపరివేత్తా।త
స్యకారస్తుపూర్వమేవాభిహితః ॥ తేషాంప్రాయశ్చిత్తమపి తత్రైవాభి
హితం ॥ తయోఃపుత్రాఃపరివిందపరివిన్నాః ॥ తేషాంపరివిత్తిపరివేత్తోస్త
త్పుత్రాణాంచ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — లౌగాక్షిః ॥ పరివిత్తిశ్చరెత్వ
మ్యక్పూర్వంచాండ్రచతుష్టయం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాపతి
తోభవేత్ । పరివేత్తాచరెత్కృచ్ఛ్రశతందేహవిశుద్ధయే ॥ తత్పుత్రాస్తు
తయోఃకుర్యుఃప్రాయశ్చిత్తంపిశుద్ధిదమ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ పరివిత్తి ప
రివేత్తృణాం తత్పుత్రాణాంప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథవివాహమధ్యే వధ్వాఃప్ర
—*వివాహమధ్యేవధ్వాఃప్రథమార్తవప్రాయశ్చిత్తమ్*—
థమార్తవప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ వివాహితతైతంత్రి
హోమకాలఉపస్థితే । వధూఃపశ్యేద్యదాపుష్పం ప్రథమందోషసంభవం ॥
సావధూశ్శ్వశ్రూనిక్యాస్యా త్తత్పతివ్యవలాపమః ।తయోఃపుత్రస్తువృషలః
తేయాంతినరకంధ్రువమ్ ॥ — మరీచిః ॥ వివాహదివసాద్రాజన్నారభ్య
ప్రథమార్తవా॥ వధూర్యాశేషహోమాత్వాగ్నిభానరకగామినౌ ॥ —॥
గౌతమః ॥ వివాహశేషహోమాత్వాగ్వధూర్యాప్రథమార్తవా। తత్పతి
స్వావధూశ్చోభౌప్రాయశ్చిత్తమిహార్హతః ॥ — గర్గః॥ హవిష్మతీరిమా
అద్భిర్వధూంతాంస్నాపయేన్మదా ।అన్యవస్త్రేణసంచ్ఛాద్య తస్మిన్నగ్నౌవి
ధానతః । సుసూక్రాజ్యేనజుహుయా చ్యంజానేతి ద్వయంముదా । హు
త్వాతదాచరెత్కృచ్ఛ్రం పావనంకాయసంజ్ఞితం । ఏవంశేషప్రత్యహంకు-

ర్యాత్ సంచమేహనిపూర్వవత్।స్నాపయిత్వాపరీధాయ పూర్వవచ్ఛుద్ధ
వాససా। పూర్వవజ్జుహుయాద్వహ్నాతతశ్చాంద్రాయణంపృథక్ । కృత్వా
తాపాపశుద్ధ్యాస్తామన్యథాదోషసంభవే । తదానీంనపరిత్యాజ్యా పూర్వం
పువ్వతీనచేత్ ॥ నయోగ్యాహన్యకర్మేషు సానారీవృషలీభవేత్ ॥'పాయ
శ్చిత్తంతదాకృత్వా కర్మకుర్వన్నదోషభాక్ ॥ ❊ ॥ ఇతి హేమాద్రౌవివా
హమధ్యేవధ్వాఃప్రథమార్తవదర్శనపాయశ్చిత్తమ్ ॥ ❊ ॥ అథఉద్వాసనా

—*ఉద్వాహనాపాసనమధ్యే అగ్నిశాంతి పాయశ్చిత్తమ్*—

పాసనమధ్యేలాజహోమాదనంతరం పాగ్వాగ్నిశాంతి పాయశ్చిత్తమా
హ ॥ — దేవలః ॥ ఉద్వాహనాపాసనాత్పూర్వ మనలశ్శాంతిమన్వగాత్ ।
మహాదోషోభవేత్తస్యతత్యాగాధపరిగ్రహే ॥ —గౌతమః ॥ వివాహాత్ప
రతోవహ్నా లాజహోమాత్ప్రసంభవః । తావేరాపాసనాత్పూర్వంశా
న్తశ్చేదతదోషభాక్ ॥ —జాబాలిః ॥ లాజహోమానలోదైవా ద్రా
వేరాపాసనాదధః । శాంతశ్చేమభయోదోషఃపాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే
కుర్యాద్వరస్తదానీంవాహ్యుతరాత్రౌవిశేషతః। తప్తకృచ్ఛ్రంతదాకృత్వా
లౌకికాగ్నింసమాహరేత్ ॥ ప్రతిష్ఠాప్యవిధానేన హ్యాజ్యభాగాంతమా
చరేత్ । పుర్వేణాజ్యంసమాధాయ హుత్వేదం హుతీఃపృ
థక్ ॥ మహావ్యాహృతయః ॥ తతశ్చాజుహుయాదత్ర వ్యాహృతిత్రి
యంపునః । తిస్రోవ్యాహృతయః ॥ తమగ్నింధార్యనత్కృత్వాప్రయుగలా
జాంతరంపునః । మంత్రావృత్తింతతఃకృత్వానతత్రిసహదోషభాక్ ।ఔపా
సనంతతఃకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ ❊ ॥ ఇతి హేమాద్రౌలాజహో
మాదనంతరం పాగ్వాగ్నిశాంతి పాయశ్చిత్తమ్ ॥ ❊ ॥ అథస్థాలీపాకస

—స్థాలీపాకసమయేఽగ్నినాశ పాయశ్చిత్తమ్—

మయేఽగ్నిశాంతిపాయశ్చిత్తమాహ ॥—దేవలః॥స్థాలీపాకేయదావహ్నా
శ్శాంతస్తత్రిమహద్భయం॥తతఃకృత్వాకాయకృచ్ఛ్రంవిపశ్చిత్కుర్యాదనంతరం
పూర్వోక్తంతత్ర కుర్వీతపాయశ్చిత్తంయథాక్రమం।పూర్వోక్తంశవాగ్నినా
శపాయశ్చిత్తవదత్రాపినర్వంకుర్యాత్ ॥❊॥ ఇతిస్థాలీపాకాగ్నినాశపాయశ్చి

త్తమ్ ॥ * ॥ అథాగ్నేయస్థాలీపాకాదూర్ధ్వందౌపాసనాత్ప్రాక్పత్నీ

స్థాలీపాకాదూర్ధ్వదర్శపూర్ణమాసత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తమ్

భర్తావాఽపాధిగచ్ఛన్తస్తదౌపాసనత్యాగ పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥స్థాలీపాకాత్పరం రాజన్నుభయోర్హోతృకర్మణి।అథాదేనిత్యహోమస్య పతిఃపత్నీరుజార్చితః । తయోరేకతరాభావే నిత్యహోమోత్రిదోషభాక్ ॥ తయోరేకతరంస్థాప్య హ్యగ్నిసాన్నిధ్యమాదరాత్ । మహాసాంతపనంకృత్వాహ్యధ్వర్యుర్హోమమాచరేత్ ॥ స్రుచాఘృతేన। సమస్తవిషయేపత్నీ ఉద్దేశత్యాగకారికా ॥ తదభావేచాధ్వర్యుర్దేవ॥— తదాహకాత్యాయనః ॥ సన్నిధౌయజమానస్యాదుద్దేశత్యాగకారకః । అధ్వర్యుసన్నిధౌపత్నీ అధ్వర్యుస్తదనుజ్ఞయా ॥ ఇతి పాప్రాయశ్చిత్తపురస్సరం ॥ నిత్యహోమంకృత్వాతతఃపరంశేషహోమంకృత్వా లౌకికాదికంకుర్యాత్ ॥ * ॥ ఇత్యాగ్నేయస్థాలీపాకాదూర్ధ్వందర్శపూర్ణమాసాభ్యాంపూర్వందౌపాసన లోపపాప్రాయశ్చిత్తమ్

అన్వారబ్ధవ్యాణీయలోపపాప్రాయశ్చిత్తమ్

॥ * ॥ అథాన్వారబ్ధవ్యాణీయలోపపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః। అథాన్వారబ్ధవ్యాణీయస్య లోపంవిప్రోనకారయేత్ । కుర్యాద్యదీహమూఢాస్తాపతితోభూన్నసంశయః ॥ —మార్కండేయః ॥ పశ్చిమాయాంతుపౌర్ణమ్యాంవోఢాదేవాహుతిర్యజేత్ । అగ్నిస్తథాగ్నేవిష్ణుశ్చ సరస్వాంశ్చసరస్వతీ।అగ్నిశ్చభగినీనైవ స్విష్టకృద్దేవతాస్త్వమూాఃపశ్చిమేపౌర్ణమాస్యాంతు హ్యన్వారంభణమిష్యతే । యోయతశ్చిదేవతాహుత్వా తాస్వర్వాగ్వరదాస్తయోాఃపశ్చిమేపౌర్ణమీదినే ॥ —గౌతమః ॥ పరవధ్వోస్తదారాజన్ పశ్చిమేపౌర్ణమీదినే ॥ యోయజేద్దేవతాస్తస్యక్తస్యాయుర్వృద్ధిమన్వగాత్ ॥ — మరీచిః ॥ పశ్చిమాపౌర్ణమీరాజన్పరవధ్వోశ్శుభప్రదా । తావాకృత్వావరోయస్తు తస్యాయుర్లభ్యమేవృతి । తద్దోషపరిహారార్థం పాప్రాయశ్చిత్తంవదామిహం ॥ బ్రిహ్మకృచ్ఛ్రంతదాకుర్యా ద్దోషాశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ ॥ వధ్వాస్తదర్థంకథితం మునిభిర్ధర్మదృష్టిభిః । తతోన్యస్యాంతథాకుర్యాత్పౌర్ణమీదేవతాస్త్వమూాఃఅన్యథాదోషమాప్నోతి హ్యశుభంస్యాత్తదోచితః ॥ ఇతి హేమాద్రౌ అన్వారబ్ధవ్యాణీయలోపపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథవ్రీహిప

॥ ప్రతిపద్ధోమలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

ద్ధోమలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ ప్రతిపద్ధోమలోపేతుయస్తు క్లేకృష్ణేతథైవచ । మహాంతందోషమాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి॥ —గౌతమః ధార్యాగ్నౌయోగృహీహోమలోపేప్రేపదోర్వయోః।తస్యాన్యానిషర్తి తిర్నాస్తికాయకృచ్ఛ్రాదిహద్విజాః ॥ —పరాశరః॥ గృహీతాగ్నిహోమకుండే ప్రతిపత్పర్వణోర్వ్యయోః।అగ్నిస్విష్టకృదగ్నేశ్చ దేవతేతేనసంస్యజేత్ । త్యజేద్యదీహమూఢాత్మా హ్యగ్నిస్తంసంపరిత్యజేత్ । తస్యాగ్నేస్తం పరిత్యాగాద్విప్రస్యాధోగతిర్భవేత్ ॥ తస్యసాపవిశుద్ధ్యర్థం కాయకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥ —హారీతః ॥ప్రతిపత్సుసంప్రాప్తితోసర్వపాపాపహం నృణాం । ద్విజాహోమంపరిత్యజ్య దేవతాద్వయమీదృశం ॥ నరకంయాంతితే ఘోరం హోమలోపాదితోమునే ॥ పతద్దోషవిశుద్ధ్యర్థం పరలోకజిగాంసయా । తేషాంవిశుద్ధిరుదితా కాయకృచ్ఛ్రంమహాత్మభిః ॥ * ॥ ఇతిహేమాదౌ ప్రతిపద్ధోమలోపప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ అథాగ్రయణలోపప్రా

—*ఆగ్రయణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః॥ నవధాన్యేనమాయాతే బ్రాహ్మణాబ్రహ్మవిత్తమాః। వ్రీహ్యాదీనాంనవానాంచ శుద్ధ్యర్థంమునిచోదితం । స్థాలీపాకంతదాకృత్వాహుత్వాగ్రయణదేవతాః । శేషంచరుంప్రభుంజీయాద్బ్రాహ్మణైర్బ్రహ్మవిత్తమైః । అన్యథాదోషమాప్నోతి ధాన్యవృద్ధిర్నజాయతే। రక్తస్రావీచాసనేస్యాదతోదోషమవాప్నుయాత్ ॥ —మార్కండేయః ॥ ఇంద్రశ్చాగ్నిశ్చవిష్ణుశ్చ విశ్వేదేవామహాబలాః ।ద్యావాపృథివీచైవ అగ్నిస్విష్టకృదత్రహి॥ నవధాన్యేనమాయాతే దేవాంస్తేతాగృహీయజేత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతి లోపేచాగ్రయణెగృహీ ॥ వ్యాధిర్మాభవతిక్షిప్రం గుదెరక్తంనిరంతరమితి ॥ —మరీచిః ॥ ఆగ్రయణం ద్విజోలాభాచ్చుర తాకాలెతు సంస్యాజేత్ । నవెధాన్యేగృహంయాతే సదోషఃపాపభాగ్భవేత్ । తస్యదోషోపశాంత్యర్థంపణకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ॥ పునస్తదేవకర్తవ్యగ్రహ్యామాకైర్విహింభిర్నవైః ॥ పునస్తదేవతేహోమాంతేవాశ్యామాకైర్నవైర్విహింభిస్థాలీపాకం కృత్వాపూర్వోక్తదేవతాయజేదిత్యర్థః।

దర్శపూర్ణమాసాగ్రయణాన్వారమ్భణప్రతిపద్ధ్వాన్లీపాకాదికం సర్వశాఖాసమమ్ ఏతేషాం పరిత్యాగే పతత్ప్రాయశ్చిత్తమేవోపదర్శితమ్ ।అన్యథా పూర్వోక్తదోషోభనతీతి తాత్పర్యార్థః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ ఆగ్రయణస్థాలీపాకలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ గృహస్థానాం బ్రహ్మయ

— * గృహస్థానాం బ్రహ్మయజ్ఞలోపపాప్రాయిశ్చిత్తమ్ * —

జ్ఞలోపపాప్రాయశ్చిమాహ ॥ — దేవలః ॥ బ్రహ్మయజ్ఞపరిత్యాగీ గృహస్థో గృహమాశ్రితః । దేవహన్తాసవిజ్ఞేయో మన్త్రబ్రాహ్మణఈరితః ॥ — మరీచిః॥ దేవయజ్ఞఃపితృయజ్ఞం భూతయజ్ఞోనృనామకః । బ్రహ్మసంజ్ఞశ్చయజ్ఞశ్చపఞ్చయజ్ఞాఃప్రకీర్తితాః ॥ గృహస్థైర్నపరిత్యాజ్యావేదధర్మపరాయణైః, పఞ్చయజ్ఞైర్గృహస్థాస్యురన్యథా గృహరక్షిణః । పఞ్చయజ్ఞపరిత్యాగీబ్రహ్మహేత్యభిధీయతే ॥ అతో యజ్ఞోనలోప్తవ్యో బ్రాహ్మణైఃపాపభీరుభిః । — గౌతమః ॥ బ్రహ్మయజ్ఞమకుర్వాణో విపో బ్రహ్మహణో వ్రతమ్ ॥ సంవత్సరపరిత్యాగే కపాలధ్వజవజ్జితమ్ । ఏకస్య దివసేత్యాగే వ్యాహృతిభిర్హుతనైష్ఠికమ్ ॥ దశరాత్రపరిత్యాగే స్నాత్వాశుచిరలఙ్కృతః ॥ విభూతిం విశ్వరూపంచ ఊర్ధ్వమూలం తలఞ్చరేత్ ॥ తథా మాసపరిత్యాగే ఫలకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ । ఋతుత్రయపరిత్యాగే ఏతమేకం నిరన్తరమ్ ॥ పఠేదపనిషద్వాక్యం తథా నారాయణం పరేత్ । మార్తాణ్డోదయమారభ్య యావదస్తంగతోరవిః ॥ తావద్విరమ్య సహసా హవిష్యాశీభవేత్తదా । పఞ్చమాత్రేణ శుద్ధిస్స్యాన్నాన్యథా శుద్ధిరీరితా ॥వర్షత్యాగే పూర్వముక్తం వ్రతం కృత్వా విశుద్ధ్యతి । సర్వశాఖాసమమెతత్ । * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గృహస్థస్య పఞ్చయజ్ఞలోపపాప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ॥*అ

— * ఔపాసనపరిత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

ఔపాసనపరిత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ ఔపాసనపరిత్యాగీ సురాపీత్యుచ్యతే బుధైః । నకర్మాహోభవేదత్ర శూద్రస్పవనసంశయః ॥ — పరాశరః ॥ సాయం ప్రాగ్ద్విజోహోమం ధార్యాగ్నౌ విధిపూర్వకమ్ । కృత్వా లోకమవాప్నోతి దేవమానుష్యకుర్లభమ్ ॥ — మనుః ॥ గృహ్యాగ్నౌ ప్రత్యహంవి ప్ర స్సాయఃప్రాతరనన్యధీః । తంహుత్వైర్వా

యత్రైర్వాపి లోకోత్కృష్టం నమస్కుర్తే ॥ — మరీచిః ॥పూర్వజశ్చుచిరా సీనః స్వగృహ్యోక్తాన్ యుత్వైర్గుదా । అగ్నిమగ్నిం సముద్దిశ్య హుత్వా లోక మవాప్నుయాత్ ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తీభవేదిహ । — తదాహాపస్తంబః ॥ త్రిదినం యదివిప్రోసావహారేకముపావయేత్ । ఆయూ శ్చ వ్యాహృతీస్తత్ర ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ఉపోషణం నకర్తవ్యం పత్నీవ్యా స్వేనవానృప । పక్షత్యాగేతుద్విదినం మాసత్యాగే దినత్ర యమ్ ॥ మాసంసంవత్సరత్యాగే పయోవా భక్షయేన్మదా । ఆయూశ్చవ్యా హృతీస్తత్ర హుత్వా నోపోషణం తయోః ॥ అన్యథా రౌరవంయాతిఅగ్నే స్త్యాగాదితస్తతిథి ॥ బహ్వబ్దత్యాగే విశేషమాహ ॥—మార్క॰డేయః। ద్వయం త్రీన్బహువర్షాన్వా యస్త్యక్త్వాగ్నిం ప్రవర్తయేత్ । సవిప్రో మద్యపైస్తుల్యః ప్రాయశ్చిత్తం సమర్హతి ॥ మాసిమాసి చరేత్కృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యం విశోధనమ్ । స్త్రీణాం తదర్ధమిచ్ఛన్తి సర్వజ్ఞాముని పుఙ్గవాః॥ —తదాహాపస్తమ్బః ॥ నిత్యోధారోన్యుగతౌమన్ధ్యశ్రౌ త్రియాగారా ద్వాహార్య ఉపవాసశ్చాన్యతరస్య భార్యాయాంపత్యుర్వాన్యుగతోపివోత్తర యావాజుహుయాన్నోపవసేదితి ॥ — గౌతమః ॥దేవోపాసనంద్విజశ్చకుర్యా త్సాయంప్రాతస్సమాహితః । వహ్నౌలోకమవాప్నోతి నిత్యమగ్నిపరిగ్ర హాత్ ॥ అకరణే ప్రత్యవాయమాహ ॥ — జాతుకర్ణిః ॥ యస్తు పిత్రా యాం భార్యాయాం మగ్నిం త్యజతి మూఢధీః । అనగ్నికఇతిఖ్యాతస్సర్వధ ర్మబహిష్కృతః ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ దేవోపాసనలోపప్రాయశ్చిత్తం

— * దేవతార్చనపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

అథ దేవతార్చనపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ అస్నాత్వా నైనమ్భుంజీత అజప్త్వాగ్నిమపూజ్యచ । సాలగ్రామం హరేశ్చాహ్నం ప్ర త్యహం పూజయేద్ద్విజః ॥ భాస్కరం గణపం విష్ణుం శమ్భుంచైవ సరస్వ తీం। మహాలక్ష్మీం మహామగాం నిత్యం విప్ర స్సమర్చయేత్ । సాలగ్రా మశిలాతీర్థం పిబేద్యో మనుజోత్తమః ॥ తస్య పాపాని నశ్యన్తి బ్రహ్మహ త్యాదికానిచ । — మనుః ॥ ఆజన్మకృతపాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం విశోధ నమ్ । సాలగ్రామశిలావారి పాపహారి నిరూప్యతామ్ ॥ పురుషసూక్తంశ

జ్ఞతోయం సాలగ్రామశిలాతథా । సుఖోచ్ఛ్వాచక్రపాణిః షట్ చైతీర్థం ప్రచక్షతే । యఃపిబేద్ధారయేన్మూర్ధ్ని నిత్యం పాపాపనుత్తయే ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తఃప్రయాతి పరమం పదమ్ । ద్విజానామావశ్యకత్వాత్సాలగ్రామశిలార్చనమ్ నత్యాజ్యం । దేవపూజాత్యాగే దోషమాహ ॥ —గౌతమః। యదివిప్రస్సముత్సృజ్య దేవతార్చనమాదరాత్ । సయాతినరకంఘోరం యావదాచన్ద్రతారకమ్ ॥ తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తముదాహృతమ్ । బ్రహ్మకృచ్ఛ్రం చరేత్తత్ర దినైకస్మిన్ద్విజోత్తమః ॥ మానత్యాగేసణ్ణాకృచ్ఛ్రం వర్షేత్వేమమ్చరంచరేత్ । సాలగ్రామో యతోనాస్తి యత్రవైవామృతోద్భవా ॥ స్మశానసమ్మితం గేహం సవిప్రఃపత్త్యుదూషకః । గృహస్థబ్రహ్మచారిసన్యాసినామేవం ॥ * ॥ఇతహేమాద్రౌ దేవార్చనపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ వైశ్వదేవపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమా

— * వైశ్వదేవపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

హ ॥ — దేవలః ॥ వైశ్వదేవం ద్విజైఃకార్యమన్నశుద్ధ్యర్థమాదరాత్ । పఞ్చసూనాపనుత్త్యర్థం లవణవ్యంజనైర్వినా ॥ ద్విజస్త్వహరహఃకుర్యాత్ వైశ్వదేవం హుతాశనే । అన్యథా దోషమాప్నోతి వృషలస్సూతకంటకీ భువి ॥ అన్నంచుష్టం త్రివిధమ్॥ సంస్కారచుష్టం క్రియాచుష్టంస్వభావచుష్టంచేతి ॥ దేవపూజావైశ్వదేవగసోతు సంస్కారచుష్టం । ఏకపఙ్క్తౌ భుంజానే ద్విజే భోజనం త్యక్త్వా గచ్ఛతిసతి శైథిల్యమ్భక్తం తత్క్రియాచుష్టం ।స్వభావచుష్టం లశునాదికం ॥ — తదాహ మనుః ॥ సంస్కారచుష్టం విజ్ఞేయం వైశ్వదేవవివర్జితమ్ । ఏకపఙ్క్తిపవిష్టశ్చ త్యక్త్వా పాత్రం గతో యది ॥ క్రియాచుష్టంహివిజ్ఞేయం తద్భోక్తౄణాంద్విజన్మనామ్ । స్వభావచుష్టం లశునం విప్రైస్సర్వత్ర గణ్యతే ॥ తస్మాద్వైశ్వదేవమవశ్యంకరణీయం ॥ అన్యథా దోషమాహ ॥ —గౌతమః ॥ వైశ్వదేవం పరిత్యజ్యయోభుఙ్క్తేనవిజోత్తమః । మహాన్తం నరకం గత్వా వృక్షోభవతికంటకీ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదం ప్రోక్తం వైశ్వదేవాపరిగ్రహే । ఫలకృచ్ఛ్రం తదాకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పూర్వజః । మానత్యాగతుచాన్ద్రంస్యాద్వర్షత్యాగేపతత్యసౌ ॥ అతఊర్ధ్వం పతితప్రాయశ్చిత్తముక్తమ్ ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ

వైశ్వదేవపరిత్యాగపాత్రయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథ పిత్రోరాద్దికపరిత్యాగపాత్ర

— * పిత్రోరాబ్దికపరిత్యాగపాత్రయశ్చిత్తమ్ * —

యశ్చిత్తమాహ ॥ దేవలః ॥ మృతాహంనమతిక్రమ్య చణ్డాలఽకోటిజన్మసు
అతోవిపై ర్నతత్యాజ్యంపాత్రైఽకంతగతైరపి ॥ — నారదః ॥ అధ్వగ
శ్చాతురశ్చైవ విహీనశ్చ ధనైస్తథా । ఆమశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత హేమ్నా
వాద్విజనత్తమః ॥ దర్భవ్యాభావే ద్విజాభావే అన్నమూత్రస్తుపాచయేత్ ।
పైతృకేనతుమూక్తేన హోమం కుర్యాద్విచక్షణః ॥ అత్యన్తదర్భశూన్యశ్చే
చ్ఛక్తాస్యాదద్యాద్గవాం తృణం । స్నాత్వాచవిధివద్విప్రః కుర్యాదాప తిలత
ర్పణమ్ ॥ అథవా రోదనం కుర్యాదత్యుచ్చైర్విజనేవనే । దరిద్రోహంమ
హాపాపీ వదన్నితి విచక్షణః॥ పరేద్యుశ్రాద్ధకర్తాత్యోఽయోనతర్పయతేపి
తృన్ । తత్ఫలం నాశమాప్నోతి బ్రహ్మహత్యాంచ విన్దతి ॥ తద్దోషపరి
హారార్థం కుర్యాచ్చాన్ద్రమసుత్తమమ్ । మాతురప్యేవమ్ ॥ అవిభక్తజ్యేష్ఠక
నిష్ఠపితృవ్యభ్రాత్రాదిష్వేవమ్ ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ పిత్రోరాబ్దికపరి
త్యాగపాత్రయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ అథాఘ్యాఽవిస్మరణపాత్రయశ్చిత్తమాహ ॥—

— * అఘ్యాఽవిస్మరణపాత్రయశ్చిత్తమ్ * —

దేవలః ॥ పిత్ర్యకార్యపరోయస్తు పూర్వజోవిస్మరేదిహ । అఘ్యాపాత్రోద
కం విప్రపాణౌ పైతృకకర్మణి ॥ కర్తాయాతి మహద్ఘోరం పితరోయాన్త్య
ధోగతిమ్ । తదన్నం రాక్షసం ప్రోక్తం తద్భోక్తారోవిడాశినః ॥ — మ
రీచిః ॥ ప్రవర్తమానశ్రాద్ధేషు అఘ్యాపాత్రోదకం ద్విజః । విస్మరేద్విప్ర
పాణౌతు తత్కర్తానరకం వ్రజేత్ ॥భోజనాన్తేయదిస్మృత్వా విప్రేష్వ
నేషు తత్క్షణాత్ । ఆచాన్తేషూపవిష్టేషు తదాతత్కర్మకృద్ద్విజః ॥ లౌకికా
గ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సరిస్తీర్య యథావిధి । స్రువేణాజ్యం సమాదాయ హు
త్వాగ్నౌ విధివద్ద్విజః॥సముద్రాయవయునాయ సింధూనాం పతయేనమః। న
దీనాగ్సర్వాసాం పితేఇత్యన్తమున్క్వాచతస్ర ఆజ్యాహుతీరేవజుహుయా
త్ ॥ భూర్భువఃస్వరితి వ్యాహృతీశ్చ హుత్వా విప్రసన్నిధౌ అఘ్యాపా
త్రాణి పునరాస్తీర్య అఘ్యప్రదానం కృత్వా శేషం కర్మ సమాపయే
త్ । —తదాహ మనుః ॥ విప్రస్యవఘ్యామకృత్వాతు పైతృకే విప్రహ

స్తయోః । పశ్చాద్వా భోజనే కాలే పునస్స్మృత్వా ప్రమాదజమ్ ॥ ఆచా
న్తేషూపవిష్టేషు విప్రేషు శ్రద్ధకర్తృదా । లౌకికాగ్నిం సమాదాయ పరి
స్తీర్య యథావిధి ॥ స్రువేణాజ్యం సమాదాయ సముద్రాయద్వయంస్మరన్ ।
చతస్రఆహుతీర్హుత్వా కర్మశేషం సమాపయేత్ ॥ పార్వణేషు ప్రక
ర్తవ్యం సజ్యలేషు నపిణ్యత ఇతి । సర్వశాఖాసమమిదమ్ ॥ * ॥ — ఇతి
హేమాద్రౌ పార్వణశ్రాద్ధేప్యగ్న్యవిస్మరణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ

— * పార్వణశ్రాద్ధే అగ్నౌకరణలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ * —

పార్వణశ్రాద్ధే అగ్నౌకరణలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ శ్రాద్ధ
కర్తా యదావిప్రో గృహ్యాగ్నేర్దక్షిణేనలే । అన్నభోమమకృత్వాతు పా
ర్వణే సమవస్థితే ॥ నిరాశాఽపితరోయాన్తి కర్తా యాతి యమాలయమ్ । త
చ్ఛ్రాద్ధం రాక్షసంజ్ఞేయం తీర్థేత్తాని వృథావృథా ॥ — మార్కండే
యః ॥ ద్విజశ్రాద్ధే పార్వణాఖ్యేహ్యకృత్వాగ్నౌ హవిర్యదా । తత్కర్తాన
రకంయాతి పితరోయాన్త్యధోగతిమ్ ॥ తచ్ఛ్రాద్ధం రాక్షసంజ్ఞేయం త
స్మాదేతన్నసన్త్యజేత్ । యదిమధ్యే తదాస్మృత్వా భోజనాత్పూర్వమూద
రాత్ ॥ హవిరగ్నౌతదాకృత్వా యథావిధిపురస్సరమ్ । అన్తేవా భోజనే
కాలే స్మృత్వా కర్తా యదాద్విజః ॥ విప్రంవాథద్వయంవాపి నిమన్త్యపి
పునరాచరేత్ । తచ్ఛ్రాద్ధం విధివత్కృత్వా నతేనసహదోషభాక్ ॥ —
అఙ్గిరాః ॥ ద్విజోగ్నౌ పార్వణశ్రాద్ధే హోమం విస్మృత్యనైవతుః । పరివే
షణకాలేతు స్మృత్వా కృత్వా సమాచరేత్ ॥ భోజనానన్తరంవాపిస్మృ
త్వా తత్సమపరిత్యజేత్ । ఏకంవిప్రం ద్వయంవాపి నిమన్త్యపునరాచ
రేత్ ॥ సాయంకాలే నహోమస్యాత్ పైత్రికం బలవత్తరమ్ । — త
యోరకరణే దోషమాహ ॥ నాస్తిక్యాత్పైతృకకర్తాగ్నౌహ్యకృత్వాగ్నౌ త
దాహుతిమ్ । నిరాశాఽపితరోయాన్తి శాపం దత్వా సుదారుణమ్ ॥ తత్క
ర్తాచాన్ధతామిస్రం తచ్ఛ్రాద్ధం రాక్షసం భవేత్ । ద్వయోరేకమకృ
త్వాచ ద్విజోయదిహవర్తతే ॥ సచండాలసమోజ్ఞేయస్సర్వదా తం పరిత్య
జేత్ । తస్యదోషవిశుద్ధ్యర్థం శిరఃకృత్వాథవాపనమ్ ॥ కృచ్ఛ్రమూదు
బరంకృత్వా పఞ్చగవ్యేనశుద్ధ్యతి । పునశ్శ్రాద్ధం తతఃకుర్యాదన్యథాపతి

తోభవేత్ ॥ సర్వశాఖాసమమిదమ్ ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రౌ పార్వణ
శ్రాద్ధేష్వగ్నౌకరణవిస్మృతిప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ శ్రాద్ధపఙ్క్తౌ-

—* శ్రాద్ధపఙ్క్తౌ అన్యోన్యస్పర్శనప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

భుంజానానాం ద్విజానామన్యోన్యస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవ
లః ॥ శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతు భుంజానా బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణంస్పృశేత్ । తదన్న
మత్యజన్భుక్త్వా గాయత్యష్టశతం జపేత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ శ్రా
ద్ధపఙ్క్తౌ ద్విజోన్యోన్యం ప్రమాదాత్సంస్పృశేద్యది। తదన్నంనపరిత్యా
జ్యం భోక్తృభిశ్రాద్ధకర్మణి ॥ పరేద్యుర్భోజనాత్పూర్వం స్నాత్వా శుద్ధేన
వారిణా । ఉపవిశ్య తదాకుర్యాదష్టోత్తరశతంమహత్ ॥ శ్రాద్ధేభోక్తృషు
విప్రేషు పతన్త్యచ్ఛిష్టబిన్దవః ॥ తదా ప్రక్షాళ్య తందేశం భుక్త్వాన్నంన
పరిత్యజేత్ । పరేద్యురుద్ధకం స్పృష్ట్వా జపేదష్టోత్తరం శతం ॥ నిపతన్తియ
దాపాత్రే పితృర్థేభోజనసంజ్ఞికే। బిన్దవః । ప్రక్షాళ్య పూర్వవత్పాత్రం
భోజనేతు నదోషభాక్ । గాయత్రీం పూర్వవజ్జప్త్వా శుద్ధిమాప్నోతి పూ
ర్వవత్ ॥ — మనుః ॥ శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభోక్తారో ద్విజాయదిపరస్పరం ।
స్పృశన్తి బిన్దవోవాపి హ్యన్యతోచ్ఛిష్టసంజ్ఞకాః ॥ కుక్కుటం పతితంశ్వా
నం దృష్ట్వాన్నం నపరిత్యజేత్ । అకుత్సయిత్వాపాత్రస్థమన్నంభుక్త్వాతత్ప
దం । సమ్యక్ స్నాత్వా పరేద్యుస్తు జపేయుర్వేదమాతరమ్ ॥ అష్టోత్తర
శతంకృత్వా శుద్ధిమాపుర్నసంశయః ॥ అన్యథాదోషవన్తస్తేద్విజాఃపాపాను
వర్తినః । శ్రాద్ధపఙ్క్తౌతుభుక్తానాం దేహేషు భోజనపాత్రేషువా అ
న్యోన్యోచ్ఛిష్టబిందురన్యోన్యస్పర్శోవా శునకాదిదర్శనంవా ప్రాప్తం తదా
తత్తద్దేశాక్ష ప్రక్షాళ్య తత్రశ్రాద్ధసమాప్తిపర్యన్తం భుక్త్వా పరేద్యుస్నాత్వా శ్రాద్ధాన్నే జీర్ణేసతి అష్టోత్తరశతగాయత్రీజపం కృత్వాశుద్ధ్యతిసర్వ
వర్ణసమం ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రౌ శ్రాద్ధభోక్తృణామన్యోన్యస్పర్శన
ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ —అథపార్వణవిస్మృతిప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ — దే

— * పార్వణవిస్మృతిప్రాయశ్చిత్తం * —

వలః ॥ ద్విజోయఃపార్వణశ్రాద్ధే పార్వణం విస్మరేద్యది । శ్రాద్ధహన్తాసవి
ప్రేయస్సర్వదా తం నభావయేత్ ॥ — మరీచిః ॥ శ్రాద్ధేషుపార్వణేష్వేషు

యదివిస్మృత్యభూజయేత్। పరేద్యుశ్చాగ్నిధ్దకృత్వాభోవిప్రశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — కాత్యాయనః ॥ యోవిప్రఃపార్వణశ్రాద్ధేతద్విస్మృత్యైవ భోజయెత్ । పరేద్యుశ్చాగ్నిధ్దకృత్వాతో హ్యన్యధాపతితోభవెత్ ॥ — గాలవః ॥ ద్విజఃపార్వణశ్రాద్ధేషు యదా విస్మృత్యభోజయేత్ । తదైవపతితోజ్ఞెయఃపునశ్చాగ్నిధ్దంస మాచరెత్ ॥ — కాశ్యపః ॥ అకృత్వాపార్వణ శ్రాద్ధె ద్విజఃపార్వణమాదరాత్ । స్వభుక్తెఃపూర్వతస్స్నాత్వా పిండకృ ద్విప్రసన్నధా ॥ శుద్ధిమాప్నొతినర్వత్ర నచేదన్యత్రసంచరెత్ । పరేద్యు శ్చాగ్నిధ్దంకుర్యాన్నిత్యధ్దః ॥ — మనుః ॥ స్వభుక్తెఃపూర్వతస్స్నాత్వాశ్రా ధ్దె పార్వణసంజ్ఞితె । పిండస్తడా ప్రకర్తవ్యొ భుక్త్వాశ్రాధ్దం పరెహని॥ నతత్ర దొషొభవతి హ్యన్యధాపతితొభవెత్ । ద్వయం విస్మృత్యమొహె నగచ్ఛెన్నరకమంజసా ॥ తద్దొషపరిహారార్ధం ఫలకృచ్ఛ్రం సమాచరెత్। కృత్వాకృచ్ఛ్రంపరెద్యుర్వా పునశ్చాగ్నిధ్దం సమాచరెత్ ॥ * ॥ —ఇతి హేమాద్రౌ పార్వణశ్రాద్ధెషు పార్వణవిస్మృతిపాయశ్చిత్తం ॥ * ॥—

— * పార్వణభంగె బిడాలాదిస్పర్శనె ప్రాయశ్చిత్తం * —

అథ పార్వణభఙ్గే బిడాలాదిస్పర్శనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దెవలఃll పైతృకె పార్వణశ్రాద్ధెపిండనిర్వపణెయదా । సపిండొదివ్యదళొభూయాత్త తఃకర్తుర్మహద్భయం ॥ — హారీతఃll పార్వణె పైతృకెకర్తా పిండం కృ త్వా దృఢంముదా । నిక్షిపెత్పార్వణస్థానె హ్యప్రమత్తొ భయాతురఃll త దావిదళితఃపిండొ భూమూరాజన్మహద్భయం । కులహానిఃకర్తృహానిఃపు త్రహానిరనన్తరం ॥ తస్మాత్కృత్వాదృఢంపూర్వం నిక్షిపెత్పూతలెముదా। — దెవలఃll పిండవిర్వపణె శ్రాద్ధె కర్తాకృత్వాదృఢంసకృత్ । నిక్షిపె ద్భూతలెరాజన్నప్రమత్తఃప్రమొదతఃll తదాభవేద్విస్రవాపిండఃకర్తృనా శొభవేదిహ । యదిప్రమాదతఃపిండం బిడాలాదిస్పృశెత్తదా ॥అధొగతిఃll పితృణాంచ స్వస్యహానిశ్చ జాయతె ॥ యదాత్వవిదళితఃll పిండొ బిడాలా ద్యైర్విభూతితఃll । కర్తుశ్చ తత్పితృణాంచ నరకంచ మహద్భయం ॥ త ద్దొషపరిహారార్థం కృచ్ఛ్రంమాహెశ్వరంచరెత్ । బిడాలాద్యైర్యదప హృతె పిండె కృచ్ఛ్రంచ పూర్వవత్ ॥ కృత్వాత్వతెదహశుధ్ద్యర్థం పునఃపిం

ఙం సమాచరేత్ । మార్జారోపహతేపిండే పునఃకరణమర్హతి ॥ దోష ఏవ మహానత్ర పిండే విదళితే క్రమాత్ । ఏవమన్యత్రద్రష్టవ్యం వర్ణత యస్య ॥ * ॥ ఇతిహేమాద్రౌ పార్వణభఙ్గబిడాలావిస్పర్శనపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ — అథాహితాగ్నేరగ్నిహోత్రలోపపాప్రాయశ్చిత్తమాహ

— * ఆహితాగ్నేరగ్నిలోపపాప్రాయశ్చిత్తం * —

— దేవలః ॥ క్రత్వనుష్ఠానదివసా ద్యాజీయద్యగ్నిహోత్రకం । త్యక్త్వా యోహి ప్రవర్తేత భూణిహత్యామవాప్నుయాత్ ॥ మార్కండేయః॥ —యస్మిన్ దినే క్రతుంకుర్యాత్తస్మాదారభ్యాగ్నిహోత్రకం । యస్త్యజేన్నన్నబుద్ధిస్స్యా భూణిహత్యామవాప్నుయాత్ ॥ — కాత్యాయనః ॥ సోమంపిబతి యత్రైవ తదారభ్యానలంయజేత్ । యస్త్యజేచ్చహుశోవాజాదాలస్యాద్వాద్విజోత్తమః ॥ నయాతి నరకం ఘోరం భూణిహత్యామవాప్నుయాత్ । దినత్రయేగ్నిహోత్రస్య త్యాగేకుర్యాద్విశుద్ధిదం ॥ పాజాపత్యం పశుమాత్రే తప్తంమాసైన్దవంచరేత్ । వర్షాదూర్ధ్వంభూణిహత్యా పాప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధిదం ॥ కలాపంచవివర్జయేదితి పూర్వముక్తం । ఇదానీంతు అగ్నిహోత్రత్యాగినాం నరకపాప్తిరితి భీత్యా క్రతుర్విప్రైర్నకర్తవ్యఇత్యుక్తం । తస్మాద్దోబ్రాహ్మణానివృత్త్యర్థం క్రతుంకృత్వాగ్నిహోత్రం నసన్త్యజేదితి వాక్యార్థః॥ * ॥ —ఇతిహేమాద్రౌ ఆహితాగ్నేరగ్నిహోత్రత్యాగపాప్రాయశ్చిత్తం ॥ * ॥ — అథ దర్శపూర్ణమాసలో

— * దర్శపూర్ణమాసలోపపాప్రాయశ్చిత్తం * —

పపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ చక్రుషీసోమయాజినః । తయోర్లోపం నకుర్వీత బహుథా యన్నతశ్చరేత్ ॥ — మార్కండేయః ॥ దర్శంచ పూర్ణమాసంచ సోమయాజీ నసన్త్యజేత్ । త్యక్త్వా యది ప్రవర్తేత చక్రుషీహానోభవేదలం । — కాత్యాయనః ॥ దర్శంచ పూర్ణమాసంచ పశుయోరుభయోర్యజేత్ । అన్యథా దోషమాప్నోతి మహాపాతకినాం వరః ॥ — గౌతమః ॥ సోమయాజీమహాలోకే అష్టమూర్తిర్యదంశభాక్ । దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ చక్రుషీసోమయాజినః ॥ తయోరేకం పరిత్యజ్య మహాపాపమవాప్నుయాత్ । తద్దోషపరిహారార్థం

పథికృన్ముఖమాచరేత్ ॥ —హారీతః ॥ పక్షయోరుభయోరిష్టిం సామయాజీనసంత్యజేత్ ॥ మహాంతంనరకంగత్వా చక్రుర్హీనాభవేద్భవి ॥ తద్దోషపరిహారార్థం పథికృన్ముఖమాచరేత్ । పశ్చాత్కుర్వీతతామిష్టిం నర్వపాపాపహారిణీం । యదైవదర్శపూర్ణమాసయోర్నూపొద్దైవాత్తదైవపథికృన్ముఖేనహుత్వాపశ్చాదిష్టింసమాచరేత్ ॥ * ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రిసామయాజినోదర్శపూర్ణమాసలూపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథసో

శ్రీసామయాజిన ఆగ్రయణ లూప ప్రాయశ్చిత్తమ్‌శ్రీ

మయాజినఆగ్రయణలూపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ నవధాన్యేసమాయాతేశరద్యాగ్రయణంచరేత్ ॥ సామయాజీతుసంత్యజ్య నదేవద్రోహమాచరేత్ । శరద్యాగ్రయణంకుర్యాచ్ఛ్యామాకైర్వీహిభినవైః । ఆగ్రయణందేవతాతుష్ట్యైసామయాజీనసంత్యజేత్ ॥ —పరాశరః ॥ వర్షేవర్షేశరత్కాలే నవధాన్యేనమాగతే ॥ బహుదేవోపకారాయ ఇష్టింతత్రసమాచరేత్ ॥ — గౌతమః ॥ ప్రతివర్షంశరత్కాలే శ్యామాకైర్వీహిభినవైః । కుర్యాదాగ్రయణంయాజీ బహుదేవోపకారకమ్ ॥ అకృత్వానరకంయాతి యావదాభూతసంప్లవమ్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం కుర్యాత్పథికృతంవశీ । సామయాజీఆగ్రయణలూపెదర్శపూర్ణమాసలోపప్రాయశ్చిత్తవదత్రాపిపథికృన్ముఖే నేష్ట్వానతద్దోషభాగ్భవతీతి భావ్యకారమతం ॥ — ॥ ఇతి సామయాజీన ఆగ్రయణలూపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథపిండ పితృయజ్ఞలూపప్రా

—*పిండపితృయజ్ఞలోప ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ సోమయాజీతదాకుర్యాద్యదామాసఃప్రవర్తతే ॥ తత్రైవపిండయజ్ఞస్యాదనంతఫలదాయకః ॥ — గౌతమః॥మాసిమాసియదాదర్శస్సోమయాజీతదాచరేత్ । ఉద్దిశ్యస్వపితౄన్సర్వాన్ భుక్తిముక్తిఫలప్రదాన్ ॥ — పరాశరః ॥ మాసిమాస్యపరాహ్ణేచఉద్దిశ్యస్వపితౄన్సుతః । సామయాజీతదాపిండాన్ కుర్యాద్వైదక్షిణేనలే । నతుబ్రహ్మపదంయాతి పితరోయాంతిసద్గతిం । అన్యథాదోషమాప్నోతి నరకాయోపపద్యతే । ప్రమాదాద్దైవయోగాద్వా దక్షిణాగ్నౌనసంచరేత్ ॥

పునఃపిండప్రదానేతు యజేద్వైసప్తహోత్రకాన్ । సప్తహోత్రాదిమిష్యర్ద్ధిః
ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తం శుద్ధ్యర్థంసామయాజినః । మాసిమాసిపునఃకార్యం లూపెకృత్వేదమంజసా ॥ — ॥ ఇతి పిండపితృయజ్ఞలోపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥అథసామసూర్యోపరాగయోఃవిద్యమానాగ్నేఃసోమయాజినఃకర్తవ్యమాహ ॥ — దేవలఃసూర్యసోమోపరాగేషు సోమయాజ్యగ్నిహోత్రీవాగారహపత్యేసమిద్ధేగ్నౌస్రుచావాజ్యంతావిధానతః ॥ —॥మార్కండేయఃసూర్యసోమోపరాగేషు స్నాత్వాయాజీప్రయత్నతఃమోక్షస్నానంపునఃకృత్వా మౌనమాధాయసత్వరం । గార్హపత్యంసమిద్ధిశ్చ ప్రజ్వాల్యాజ్యంస్రుచౌద్వహన్ । సూర్యోపరాగేజుహుయాదుదుత్యంచిత్రమిత్యృచా ॥ ఉపస్థాయతతఃపశ్చాన్నత్వాస్తుత్వావిసర్జయేత్ । ఏవంకృత్వాతదాయాజీ సూర్యలోకమవాప్నుయాత్ । సోమోపరాగేజుహుయాదాప్యాయస్వేతి మంత్రతఃసంతెపయాంసిచపునర్హుత్వాచాజ్యాహుతిద్వయం । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి సోమయాజీనసంశయః ॥ —॥జాబాలిః ॥ గ్రహణేచోభయోరాజన్నగ్నేర్వీర్యంక్షయంగతం । రాహుస్పర్శేతయోఃపీడాహ్యగ్నౌసంక్రమతిష్ఠతి । సోమయాజ్యష్టమూర్త్యంశఃపుష్పవంతౌతథానృప । అతోహోమఃపశ్యకర్తవ్యోయజ్వభిర్యత్నతోనృప । ఆత్మనశ్చాగ్నిహోత్రస్య పునర్వీర్యబలాప్తయే ॥ సోమయాజినస్త్వష్టమూర్తిత్వమస్తీత్యుక్తమ్ ॥ —భవిష్యోత్తరే ॥ పృథివీసలిలంతేజోవాయుర్గాకాశమేవచ । సూర్యాచంద్రమసౌసోమయాజీచేత్యష్టమూర్తయఃసూర్యసోమోపరాగేయజ్వభికర్తవ్యాంశలోపప్రాయశ్చిత్తంఅథాన్వాధానేష్టిమధ్యేసోమయాజినోవ్రతలోపప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥దేవలఃఅత్రగ్రంథపాతఃగృహస్థధర్మాత్క్రమప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలఃగృహస్థస్యసదాచారంవక్ష్యామిశృణుతత్వతఃయంశ్రుత్వాసర్వపాపెభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయఃవివాహాదిష్వవిప్రస్యకర్తవ్యంయచ్చనిష్ఫలమ్ । యజ్ఞోపవీతద్వితయంసౌత్తరీయంచధారయేత్ ॥ సువర్ణకుండలేచైవధౌతవస్త్రద్వయంతథా । అ

నులేపనలిప్తాంగః కృత్తకేశనఖశ్మశ్రుచిః । ధారయేచ్ఛ్వేతవస్త్రం చ దండం సాదకంచ కమండలుం । ఉష్ణీషమమలంచ త్రంపామకేచాప్యుపానహౌ । ధారయేత్పుష్పమాలాంచ సుగన్ధంపి్రయదర్శనం ॥ నిత్యంస్వాధ్యాయశీలస్సన్ధ్యాథా చారంసమాచరేత్ ॥ పరాన్నానైవభుంజీత పరవాదంచ వర్జయేత్ ॥ పాదేనానాక్రిమేత్పాదముచ్ఛిష్టంనైవలంఘయేత్ ॥ నసంహతాభ్యాంపాణిభ్యాం కండూయాదాత్మనఃశిరఃః । పూజ్యందేవాలయంనైవ నాపసవ్యంవ్రజేద్ద్విజః । దేవార్చనవ్రతస్నాన జపహోమార్చనాదిషు ॥ నభవేన్మక్తకేశశ్చ నైకవస్త్రధరస్తథా ॥ నారోహేదుష్ట్రియానంచ శుష్కవాదంచ వర్జయేత్ ॥ అన్యస్త్రియంనగచ్ఛేచ్చ నైశున్యంపరివర్జయేత్ । నదుర్జనైస్సహసేనాశాస్త్రంశృణుయాత్తథా । నాపసవ్యంవ్రజేద్విప్ర మశ్వష్ఠం చచతుష్పథం । అసూయామత్సరంచైవ దివాస్వాపంచవర్జయేత్ ॥ నవదేత్పరపాపాని స్వపుణ్యానినకీర్తయేత్ । స్వపయశ్చస్వనక్షత్రం నామచైవాతిగోపయేత్ ॥ ఆసనవ్యూతగీతేషు నరస్తునరతించరేత్ ॥ ఆద్రాస్థిచతథోచ్ఛిష్టం శూద్రంచపతితంతథా । నతర్కంచకితవంస్పృష్ట్వా నచేలంస్నానమాచరేత్ । చితించచితికాష్ఠంచయూపంచండాలమేవచ । స్పృష్ట్వాదేపలకంచైవ సవాసాజలమావిశేత్ । దీపఘటాన్వితనుచ్ఛాయాం కేశవస్త్రనఖోదకం । అజమార్జారరేణుశ్చ హంతిపుణ్యంపురాతనం। స్నానం రజకతీర్థేషు భోజనంగణికాగృహే॥ నాపితస్యగృహేక్షౌరంహంతిపుణ్యంపురాకృతం । ద్వావిప్రావపిప్రేమగ్నించదంపత్యోర్గురుశిష్యయోః ॥నందిశంకరయోర్మధ్యేహంతిపుణ్యంపురాకృతం ।శూర్పవాతంపేతధూమం తథాశూద్రాన్నభోజనం । వృషలీపతినసంగంచదూరతఃపరివర్జయేత్ । అసచ్ఛాస్త్రాధిగమనంఖాదనంనఖకేశయోః । తత్తైవనగ్నశయనంసర్వదాపరివర్జయేత్ । గామశ్వష్ఠంసభాంనైవతత్తైనచచతుష్పథం । దేవతాయతనంచైవనాపసవ్యం వ్రజేద్విజః ॥ శిరోభ్యంగావశిష్టేన తైలేనాంగం నలేపయేత్ । తాంబూలమశుచిర్నాద్యాత్తథాసుప్తంనబోధయేత్ ॥ పణ్ణామూలేభవేద్వ్యాధిఃపణ్ణాగ్రేపాపసంభవః । చూర్ణపణ్ణంహరేదాయుస్సిరాబుద్ధివినాశనీ॥ నాశుద్ధోగ్నింపరిచరేన్నపూజాంగురుదేవయోః । నవామహస్తైనైకేన పి

బెద్వక్తైర్హిణవాజలం । నచాక్రమేద్గురోశ్ఛాయాంతదాజ్ఞాంచనలంఘయేత్ । ననింద్యాద్యోగినోవిప్రాన్వ్రతినోపియతీన్స్వధాత్ । పరస్పరస్యకర్మాణి కదాచిన్నవదేద్ద్విజః । దశేచపౌర్ణమాస్యాంచ యాగంకుర్యాద్యథావిధి । ఔపాసనంచహోతవ్యంసాయంపాత్రితద్విజాతిభిః ।ఔపాసనపరిత్యాగీ సురాపీత్యుచ్యతెబుధైః ॥ అయనెవిషువేచైన యుగాదిషుచతుష్వపి ॥ దశేచపైతృపక్షెచ శ్రాద్ధంకుర్యాద్గృహీద్విజః ॥ మన్వాదిషుమృతాహేచాప్యష్టకాదిషుసత్తమః । నవధాన్యసమాయాతె గృహీశ్రాద్ధంసమాచరెత్ । శ్రోత్రియెగృహమాయాతె గ్రహణెచంద్రసూర్యయోః ॥ పుణ్యతీర్థెపుణ్యతిథెగృహీశ్రాద్ధంసమాచరెత్ । యజ్ఞోదానంతపొహోమస్వాధ్యాయఃపితృతర్పణం ।వృథాభవతిరాజెంద్ర ఊర్ధ్వపుండ్రం వినాకృతం । ఇత్యెవమాదయోధర్మా గృహస్థస్యసమీరితాః । తెషాంవ్యుత్క్రమెరాజన్ పాయశ్చిత్తీభవేద్ద్విజః ॥ —మరీచిః ॥ ధర్మాణాం వ్యుత్క్రమే విప్రానశుద్ధృతికదాచన ॥ అశుద్ధస్యవృథాకర్మ చర్మణాచ్ఛాదితోయథా ॥ నివృత్తిస్తస్యనైవస్యాద్యజ్ఞైరిష్ట్వామహాధ్వరైః। ఎతెషాంత్యాగమాత్రెణవిహితాదొషమవాప్నుయాత్ । తతశ్చాద్రత్వమాయాతి తస్మాదెతాన్నసంత్యజెత్ । ఎతెషాంవ్యుత్క్రమెపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —మనుః ॥బ్రాహ్మెముహూర్తెచొత్థాయశౌచాచమనపూర్వకం । దంతాఁసంశొధ్యయత్నెనప్రక్షాళ్యాబ్ధిర్ముఖంద్విజః । స్నాత్వావాచెహశుద్ధ్యర్థంధౌతంవాపరిధాయచ । పుండ్రాదికంతదాధృత్వా మానసంస్నానమాచరెత్ ॥ పాత్రితస్సంధ్యాముపాసీత హ్యర్థజ్ఞానపురస్సరం । మంత్రైర్హ్లాడశభస్మవ్యాజ్ఞాజ్ఞయెదమ్బుభిస్థిరః । మంత్రపూర్వంక్షిపెదఘ్యంసూర్యస్యాభిముఖొజలె ॥ సూర్యస్యాభిముఖొభూత్వా జప్త్వావైవేదమాతరం। ద్విజస్యయావతీసంఖ్యా తావజ్జప్త్వానదొన్నభాక్ ॥ బ్రహ్మచారీగృహస్థశ్చశతమష్టొత్తరంజపెత్ ॥ వానప్రస్థొయతిశ్చైవ సహస్రాదధికంజపెత్ । ఎవంప్రభావాసాసంధ్యా సర్వపాపప్రణాశినీ ॥ — సంధ్యాయాస్సమ్యగాచరణంతదుత్పత్తించాహ ॥ —గౌతమః ॥ పితామహఃపితౄంత్సృష్ట్వామరీంతామున్యసర్జహ । తదాప్రభృతిసాదేవీ సంధ్యారూపెణపూజ్యతే ॥

పతాంసంధ్యాంయతాస్థానాయేతుదీక్షమనుపాసతే ॥ దీక్షాయుక్తోళ్ళ
విష్యంతి నీరుజఃపాంసునంగన ॥ —— సమ్యక్సంధ్యావరణకాలమాహ॥——
కశ్యపః ॥ ఉత్తమాతారకోపేతా మధ్యమాలుప్తతారకా । నీచాస్యాదుద
యాచాస్తమ్యాంస్రాతస్సంధ్యాత్రిధామతా । కాలేనాచరితాయాస్యాత్సా
నన్ధ్యాఫలదాయినీ । అకాలాచరితాసంధ్యా వంధ్యానారీవనిష్ఫలా। తస్మా
త్సూర్యోదయాత్పూర్వం ప్రాలిస్సంధ్యాంసమాచరేత్ । పూర్వోక్తదోష
నిర్ముక్తఃప్రయాతిపరమంపదం ॥ ——తథాచశ్రుతిః ॥ యదహ్నాతుకురు
తేపాపం తదహ్నోత్ప్రతిముచ్యతే ॥ యద్రాత్ర్యాతుకురుతేపాపం తద్రా
త్ర్యా ప్రతిముచ్యతఇతీతి।సంధ్యోపసమ్యగాచరితాసర్వాఘనికృంత
నీభవతి । తావత్కాలంలక్ష్మీవమనస్సమాధాయసంధ్యాంసమాచరేత్ ।
నర్వేషాంపూర్వోక్తానాం గృహస్థబ్రహ్మణాంప్రమాదాదతిక్రమేసంధ్యో
పాస్తియశ్చిత్తమనాన్యత్ ॥ అతఏవద్విజాతీనాంసంధ్యాకర్మేవబలవత్తరం॥
——ఇతిహేమాద్రౌగృహస్థబ్రాహ్మతిక్రమేపాస్తియశ్చిత్తమ్॥——అథసర్వవ

మానసస్నానవిధిః

ర్ణోపకారార్థంమానసస్నానమాహ ॥ దేవలః॥ ఖట్టితంపుండరీకాక్షంచిన్తయే
త్పురుషోత్తమమ్॥అనన్తాదిత్యసంకాశంవాసుదేవంచతుర్భుజం ।శంఖచక్రగ
దాపద్మధారిణంపనమాలినం। ధ్వజవజ్రాంకుశైర్లక్ష్మ్యాపాదపద్మంసునిర్మలం
తత్పాదోదకజాంగంగాం నిపతంతీంస్వమూర్ధని । చిన్తయేద్బ్రహ్మరంధ్రే
ణ ప్రవిశంతీంస్వకాంతనుం । తయాసంక్షాళయేత్సర్వ మంతర్దేహగతం
మలం । తత్క్షణాద్విరజామర్త్యో జాయతేస్ఫటికోపమః । ఇదంమానసికం
స్నానం ప్రోక్తంహరిహరాదిభిః । సార్ధత్రికోటితీర్థేషు స్నానాత్కోటి
గుణాధికం ॥ యోనిత్యమాచరేదేవం సవైనారాయణస్మృతేః । కాలమృ
త్యుమతిక్రమ్య జీవన్ముక్తోనసంశయః ॥ ఇళాభాగీరథీగఙ్గా పింగళాయమునా
స్మృతా । తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నాఖ్యానరస్వతీ । జ్ఞానహ్రదే
ధ్యానజలే రాగద్వేషమలాపహే । యస్స్నాతిమానసేతీర్థేసయాతిపర
మాంగతిం । అచ్యుతోహమనంతోహం గోవిందోహమహంహరిః ॥ ఆనం
దోహమశేషోహమజోహమమృతోస్మ్యహం । నిత్యోహం నిర్వికల్పోహం

నిరాకారోహమవ్యయః । సచ్చిదానందరూపోహం పరిపూర్ణోస్మిసర్వదా ॥ బ్రహ్మేవాహంనసంసారీ ముక్తోహమితిభావయేత్ । అశక్నువద్భావయితుం వాక్యమేతత్సమభ్యసేత్ । ఏవంయఃప్రత్యహంస్మృత్వామానసంస్నానమాచరేత్ । సదేహంతెపరబ్రహ్మపదం యాతినసంశయః ॥ * ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌ మానసస్నానవిధిః ॥ * ॥ — ॥ అథనిషిద్ధదివసే

నిషిద్ధదివసే తాంబూలభక్షణ ప్రాయశ్చిత్తమ్

తు తాంబూలభక్షణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —దేవలః ॥ అమాయాంచపి తృస్రోద్ధే తీర్థయాత్రాసుసర్వదా । తుయెరాజ్ఞోబంధుమృతౌ పక్షద్వయహరేద్దినే ॥ అశుచౌమార్గమధ్యేచ సంధ్యయోరుభయోరపి । దేవాలయెసభాస్థానే తథాకర్మణిభాషణే । దుఃఖార్తులేబహుజనే తత్తైవొత్సాతదశ్నేచ । రాజ్యభంగెపరిజాక్రూశె గురుదేవార్చనెషుచ । పరిచారణకాలెషు పురాణశ్రవణెతథా । తాంబూలంభక్షయెద్యస్తు విస్రాసమమిదంనృప ॥ — ॥ మహారాజవిజయే ॥ ఇక్షూనపక్షిఫలంమూలం తాంబూలంపయోషధం । భక్షయిత్వాపికర్తవ్యా బ్రహ్మయజ్ఞాదికాఃక్రియాః । ఏతద్వచనముక్తకాలవ్యతిరిక్తవిషయం ॥—ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ గౌతమః ॥ అమాశ్రాద్ధాదికాలెషు తాంబూలంయస్తుఖాదయెత్ । తస్యదోషనివృత్త్యర్థంజపెదష్టశతంద్విజః । అన్యథాదోషమాప్నోతి విస్రాశీజాయతెభువి ॥ * ॥— ॥ ఇతిహేమాద్రౌ నిషిద్ధదివసె తాంబూలభక్షణప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥— ॥

తులాపతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

అథతులాదిషొడశమహాదానానామితరదానానాంచ పతిగ్రహీతృణాంతత్ప్రత్యాదీనాంప్రాయశ్చిత్తంబ్రూహితత్రాదౌ తులాపతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥దెవలః ॥ ఋణాపకరణార్థంవాహ్యుతయాగార్థమెవవా ॥ ద్విజఃపతిగ్రహంకృత్వా తదుద్ధరణమాచరెత్ ॥ —దెవస్వామీ ॥ తులాపతిగ్రహీతాచ పూర్వజొవిషయాతురః । సారణ్యెనిజకెదెశెభవతిబ్రహ్మరాక్షసః ॥ తస్యాన్యానివృత్తిర్నాస్తినవలక్షజపాదృతె ॥ —తులాత్రివిధా ॥—స్వర్ణమయీ ॥రజతమయీ ॥రత్నమయీచ ॥ తాసాంపతిగ్రహీ ఆచార్యఋత్విగ్బ్రహ్మణొర్నివృత్తిర్నాస్తి । తథాపిమునిభిఃకులాపినివృత్తిదృష్ట

ట్లా ॥ తదేవాహామార్కండేయః ॥ తాసాంపతిగ్రహేవిప్ర ఋణయా గావిభిర్వినా । రౌరవేనరకేఘోరే ఋత్విగ్భిస్సహమజ్జతి ॥ ఋత్విజఃబ్ర హ్మసదస్యః ద్వాదశాజాపకాహోతారశ్చ ॥ —దేవీపురాణే ॥ ఆత్మతుల్య సువర్ణంయః పతిగృహ్యాభనాతురః । అకృత్వానిష్కృతింతస్య ఋత్విగ్భి స్సహరాత్తసః ॥ —కూర్మపురాణే ॥ కాశ్యాదిపుణ్యతీర్థేషు ఉపరాగాది సంభవే ॥ పతిగృహ్యాతులాంరాజ్ఞ స్సహసాబ్రంపిశౌచతా ॥ —గారుడ పురాణే ॥ శ్రీశైలేహేమకూటేవా హ్యచలేగంధమాదనే ॥అహోబిలేవేం కిటాద్రౌ కాశ్యాదిషువిశేషతః ॥ సూర్యోపరాగకాలేషు అన్యకాలేషువ ర్షసు । పతిగృహ్యాతులాంవిప్ర రాజ్ఞోయోభూగలాలుపః ॥ సారజ్ఞేని ర్జలేజేశే వృత్తిహీనోనిరాశ్రయః । సహసాబ్రంభవేద్విక్షో నవలక్షజపా ద్భవేత్ ॥ నవలక్షజపశ్చగాయత్ర్యాః ॥ —బ్రహ్మాండే ॥ సేత్వాదిపుణ్యతీ ర్థేషు ఉపరాగాదిపర్వసు ॥ పూర్వజఃపతిగృహ్ణీయాత్తులాం రాజసుతా ద్భవేత్ ॥ భవేద్భిక్షుస్సహస్రాబ్దం దృష్టిహీనోనిరాశ్రయః ॥ నిష్కృతిస్తస్య గాయత్ర్యా నవలక్షజపాదహో ॥ తదశక్తౌ ॥ — లింగపురాణే ॥ వాణి జ్యస్యాష్టమంభాగం కృషేర్వింశతమంతథా ॥ ప్రతిగ్రహేచతుర్థాంశం ద త్వాపాపైర్నలిప్యతే ॥ —తదేవాహామార్కండేయః॥ వాణిజ్యస్యాష్టమం భాగం భాగంవింశతమంకృషేః ॥ పతిగ్రహేచతుర్థాంశం ద త్వావిప్రో నదోషభాక్ ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తి దానైర్వాతీర్థసేవనైరితి ॥ — మహారాజవిజయే ॥ యదాపతిగ్రహస్తస్య తదాపాతిత్యమర్హతి । సం ధ్యాదినిత్యకర్మాణి విఫలంతి నసంశయః । సావిత్రీపతితంవిద్వా త్పునస్సం స్కారమర్హతి ॥ —స్కాందే ॥ ప్రతిగృహ్యతులామాశు నవలక్షంజపే ద్బుధః ॥ వ్యయంకృత్వాచతుర్థాంశం యజ్ఞంసర్వస్వదక్షిణం॥ ప్రయుతం వాభిషేకస్య శంభోరుద్రవిధానతః । తదర్ధంబ్రహ్మణిప్రోక్తం తత్రైవవ సదస్పతేః ॥ హోతృణాంద్వారపాలానాంపాఠకానాంమహామునే ॥ జా పకానామిదంప్రోక్తం తదోరర్ధంపవక్తృణామితి ।తయోఃబ్రహ్మసదస్యయో రర్ధంసర్వేషాంపాయశ్చిత్తంమునిభిర్దర్శితం ।అన్యథాదోషమాహ॥— బ్రహ్మాండే ॥ అగ్నిహోత్రేతిథీష్టేషు పుణ్యకాలేషుపర్వసు । భోగాసక్తో

స్తులాంధృత్వా హ్యాకృత్వానివృత్తీరిమాః ॥ తదాచార్యస్సహస్రాబ్దంభవతి బ్రహ్మరాక్షసః । తద్బ్రహ్మస్థేచసదస్యశ్చకోటరౌనామరాక్షసౌ । హోతారఃపెతభూతాస్స్యుద్వాదశాపాలాయమహోవరాః ॥ పాతకాఃకూర్మవాక్యస్థాకూశ్మాండాజాపకాభవన్ ॥ అకృత్వానివృత్తింభూప యానమ్భూచరన్తిహి ॥ నభవంతీహకర్మాహోనసంభాష్యాఃకదాచన । ఆహోనివృత్తిరైత్తైర్వాకార్యాలోకవిశుద్ధయె ॥ తత్రాపినులభమాహ ॥—మార్కండెయఃతులాపతిగ్రహీతాచ ప్రాయశ్చిత్తమిదంచరెత్ ॥ చతుర్థాంశభాగెన పరిషద్విధిపూర్వకం । చతుర్థాంశధనంసర్వంచతుర్థాంభాగమాచరెత్ ॥ అనువాడెభాగమెకం భాగమెకంవిధాయకే ॥ విధాయకెష్విత్యర్థఃభాగఃపరిషదిపాక్తఃతిశేషంకృచ్ఛ్రదిమున్యాసెత్ । తతఃపరంవిశుద్ధోభూదిహలోకెపరత్రచ । బ్రహ్మరాక్షసనివృత్తైర్యకృత్వాయాగనికంసుధీఃపునస్సంసాధ్యవిధినాహ్యభ్యసెద్వేదమాతరం । బ్రహ్మాపచెశంతత్తైర్వకుర్యాదాచార్యవాక్యతఃతతఃపరంజపెద్వేదమాతరంపరిత్యహంసుధీఃప్రతిగ్రహపరాన్నెమ విముఖోవిష్ణుమాదరాత్ । చింతయన్వర్తయన్విప్రస్సహోచపరత్రచ । ఏవంకృత్వాద్విజోయస్తు నివృత్తింశుద్ధమానసఃతులాప్రతిగ్రహేరాజ శుద్ధోభవతి నాన్యధా ॥ అకృత్వానివృత్తీరెతా ఏకాంవాపినరెశ్వర । సంధ్యాదినిత్యకర్మాణి పిత్ర్యకార్యాణియానిచ ॥ నఫలంతిహిసర్వాణి భస్మనిన్యస్తహవ్యవత్ ।పునస్సంసాధ్యమాతెణపునరాయాంతితానివై।అతఃప్రతిగృహీతాతులాపాత్రమెహవిశుద్ధయే।మర్యాద్వైవిరజాహోమంపంచగవ్యమనంతరం॥*॥ఇతిహేమాద్రౌతులాపతిగ్రహపాత్రయశ్చిత్తం ॥*॥

—* హిరణ్యగర్భప్రతిగ్రహపాత్రయశ్చిత్తమ్ *—

అథ హిరణ్యగర్భప్రతిగ్రహపాత్రయశ్చిత్తమాహ ॥ —దెవీపురాణే ॥పూర్వంజొద్రవ్యలొభెన నిమిత్తైఃపూర్వజైర్వినా । గర్భం స్వర్ణమయం ధృత్వా బుత్విగ్భిస్సహరాక్షసః ॥ —మార్కండెయపురాణె ॥ హిరణ్యగర్భం గృహ్ణీయాద్విజొలొకపరాఙ్ముఖః । తస్యాపసయనంభూయొ భవేద్దైవ నక్తచార్యసా।—మాత్స్య ॥ హిరణ్యగర్భంభూపాలభూషాలాద్విజవల్లభః । ప్రతిగృహ్యాస్యశీఘ్రొణి నక్తచారీభవేమ్భువి ॥ బుత్విజఃకీకసానామ పిశాచాస్సమ్భవన్తి

థ । అరణ్యే నిర్జలే దేశే హ్యాత్మపాదావహోదరాః ॥ నతేషాం నిష్కృతి
ర్దృష్టా ప్రాయశ్చిత్తాయుతైరపి । కథంచిన్నిష్కృతిర్దృష్టాపునర్గర్భస్యచా
న్యథేతి ॥ — కపిలరాణే ॥ దక్షిణామాత్రమాలభ్య ప్రధానంనమస్కృ
త్యజేత్ । తయాపి యాగఫలమవాప్నుయాత్ ॥ శేష
యేద్యదిమోహేన నృత్త్వ్యర్థం భోగలోలుపం । తస్యోపనయనంభూయోజన
నం గర్భగోళతః ॥ పఞ్చాయుతేన శమ్భోర్వా హ్యభిషేకాత్ప్రముచ్యతే ।
అష్టలక్షజపాద్దేవ్యాఃకూశ్మాండాయుతహోమతః ॥ చాతుర్భాగస్యయోవాపి
యజ్ఞోవా సర్వదక్షిణః । ఏవం కుర్యాద్ద్విజోయస్తస్తద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ అభిషేచ్యశక్తో దక్షిణామాత్రపరిగ్రహే హిరణ్యగర్భప్రగ్రహణే
సులభం ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — మార్కండేయః ॥ ప్రధానం నవ్వని
ర్వ్యాజ్య యాగార్థం దక్షిణాం వహన్ । తస్యైవ నిష్కృతిరియం మునిభిఃప
రికీర్తితా ॥ పరేహ్యుర్వా తదానీంవా స్నాత్వా శుచిరలఙ్కృతః । నీలవర్ణా
ఞ్చగామేకాం శ్యామామాదాయ నిర్గదామ్ ॥ ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మన్త్రైఃప్రో
క్ష్యుక్షం మార్జయేజ్జలైః । రక్తేన వాససాచ్ఛాద్య త్రిఃపరిక్రమ్య యత్న
తః ॥ తన్మాత్రస్థానమాసాద్య జపేన్మన్త్రమిమంసుధీః । హిరణ్యగర్భస్య
మవర్తతాగ్నిహవిషావిధేమేత్యన్తముక్త్వా విష్ణుర్యోనిమిత్యాదినమస్కృత్యాం
తాభిరనున్నన్త్రయేత్ ॥ తతఃపరం ముహూర్తమాత్రం స్థిత్వా గోగర్భ
గమాత్మనోమూర్ధానం విధాయ అష్టయోనీమష్టపుత్రామిత్యనువాకం వదే
త్ ॥ తతఃపరమాత్మానం పునర్జాతం మత్వా స్వయంవా పితావా ఆచా
ర్యోవా జాతకర్మాద్యుపనయనాన్తం కుర్యాత్ ॥ గాం చ్యవ్యాణిచాచార్యా
య దత్వాక్షమాపయేత్ । తతఃపరంపూతోభవతి ॥ దక్షిణామాత్రప్రతి
గ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమేతద్వేదితవ్యమ్ ॥ ప్రధానత్యాగాభావే పూర్వో
క్తైరష్టలక్షజపాదిభిఃపూతోభవతి । అన్యథా నవిష్కృతిః ॥ తదేతద్దోషమూ
హ ॥ — హరిసాగరే ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తి హ్యకృత్వా నిష్కృతీరి
మాః । సహస్రాబ్దం భవేదీక్ష ఆచార్యో దివ్యలోభతః ॥ బ్రహ్మహన్తృ
తిశ్చైవ తదర్ధం రాక్షసావనే । ద్వారస్థాఋత్విజశ్చైవ పాఠకాజాపకా
అపి ॥ తయోరర్ధం భవేయుస్తే రాక్షసాఘోరరూపిణః । ఆచార్యార్ధం జ

పగ పాప్రాప్తా బ్రహ్మణస్సదనస్య తైః ॥ తయోరర్ధం హోతృకాణామితరేషామి
తిస్థితిః । — నాగరఖండే ॥ ఎనం హిరణ్యగర్భస్య గ్రహణే నిష్కృతిగదు
రా । దృష్టామన్వాదిభిర్విప్రై ర్ధర్మశాస్త్రప్రరాయజ్ఞైః । అన్యథా నిష్కృతి
ర్నాస్తి ప్రాయశ్చిత్తైర్జలాప్లుతైరితి ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రౌ హిరణ్య
గర్భ ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ బ్రహ్మాండఘట ప్రతిగ్ర

—* బ్రహ్మాండఘట ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

హప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవీపురాణే ॥ద్విజైర్బ్రహ్మాండసంజ్ఞో వైఘట
స్తా వపత్సంయానుద । నధార్యఃపుణ్యతీర్థేషు ఆత్మనాశకరోమహాన్ ॥ —
దేవలః ॥ బ్రహ్మాండం యోనుగృహ్ణీయాద్ది వ్యజనకర్మాద్యాదిభిర్వినా । ఋత్వ
గ్భిస్సహమష్టాత్మా రాక్షసాభవతిధ్రువమ్ ॥ — మాత్స్యే ॥ ద్విజో గృహీ
త్వా బ్రహ్మాండం రాజ్ఞో దానాధికారిణః । తస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తి హ్యశీ
త్యబ్దాత్స వరాక్షసాత్ ॥ — మార్కండేయః॥ బ్రహ్మాండంపుణ్యతీర్థేషు
పుణ్యకాలేషు పర్వసు । గృహీత్వా నిష్కృతిర్నాస్తి వసులక్షజపాదృతఇ
తి ॥ — బ్రహ్మవైవర్తే ॥ బ్రహ్మాండం ముఖజోధృత్వా పాపీ లాభపరాయ
ణః । అష్టలక్షజపాదస్య నిష్కృతిర్బ్ర హ్మరాక్షసావితి ॥ — మహాభారతే
అష్టలక్షజపాద్దైవ్యా బ్రహ్మాండస్య పరిగ్రహే । వినేతి శేషః॥ఆసహస్రాబ్ద
పర్యన్తం నముక్తిర్బ్రహ్మరాక్షసావితి ॥ —దేవీపురాణే ॥ దశలక్షజపాద్దై
వ్యావిప్రస్య బ్రహ్మణోఘటే । ఆసహస్రాబ్దపర్యన్తమితి యత్తదసామ్ప్ర
తమ్॥—లదాహ॥ లిఙ్గపురాణే ॥గౌతమః ॥ బ్రహ్మాండం యోద్విజోధృత్వా
వసులక్షజపాదిహ ॥ ప్రూతోభవతి చుష్టాత్మా ఇహలోకే పరత్రచ ॥ నియ
తేనాభిషేకస్య శమ్భోర్బ్రహ్మపూర్వసదాస్థితః । చాతుర్భాగవ్యయం కృత్వా
యజ్ఞంవా బహుదక్షిణమ్ ॥ సర్వస్వదక్షిణమిత్యర్థః । నశేషయేత్ ॥ ఏషా
వై నిష్కృతస్తస్య ఋత్విగ్భిస్సహితస్యచ । అన్యథా నిష్కృతిర్నాస్తి సహా
స్రాబ్దం పిశాచతః ॥ ప్రాయశ్చిత్తాకరణే దోషమాహ ॥ —భవిష్యోత్తరే॥
ఆచార్యో జీవకోనామభవతిబ్రహ్మరాక్షసః । బ్రహ్మో భవ్యోరూఢస్సహస్రా
ణీహదస్యవాన్ ॥ ద్వాస్థాస్సు ర్వకుర్వారకర్మాణః పాఠకాగ్నిహోత్రాశనాః ।హో
తారధ్వర్యకలాసాస్సు ర్వాజ్ఞాపకాగ్నిపాదహీనజాః ॥ ఆచార్యార్ధంతయోఽపి

క్తం పాయశ్చిత్తమిహం ప్రభో । ద్వారస్థానాం తనయస్యాపితరేషాంచ
పూర్వవత్ ॥ అథవా తచ్ఛుశ్రూషాగమ్యయంవా కురుతేతదా । అన్యథా ని
ష్కృతిర్నాస్తి దానైస్తీర్థ వగాహనైః ॥ ఆచార్యం ప్రవిశేత్పాపం రా
ష్ట్రో దానాధికారిణః । పాపహీనం ద్వయోఃపూర్వక్తం శేషం సర్వేషు సంవి
శేత్ ॥ పాయశ్చిత్తైర్వినా రాజన్ నపునన్తి ప్రతిగ్రహాత్ । తస్మాదిదం
ప్రకర్తవ్యం పాయశ్చిత్తం ద్విజాతిభిః ॥ పాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా శు
ద్ధోభవతి నాన్యథేతి ॥ * ॥ —ఇతి హేమాద్రౌ బ్రహ్మాండపురాణ ప్రతిగ్ర
హపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ కల్పతరు ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్త

— * కల్పతరు ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్ * —

మాహ ॥ — మార్కండేయః ॥ ఆపత్స్వసమ్భవోవిప్ర నగృహ్ణీయాదపి
మం తరుమ్ । యావన్తి సన్తిపర్ణాని ఫలాని కుసుమానిచ ॥ తావన్తిహోయ
నానిస్య ద్రాక్షసో నిర్జలే వనే । ఋత్విగ్భిర్బ్రహ్మణాసార్ద్ధమథఃపాడవివర్జి
తః ॥ — సోపణే ॥ నగృహ్ణీయాద్ద్విజఃపాపీ బహుభిఃకారణైర్వినా ।త
రుమేనంపణాపంతం రక్షోభవతికాననే ॥ దృష్ట్వా పదాభ్యాంవినా రాజన్న
త్విగ్భిస్సహనిర్జలే । యావంతి తస్యపర్ణాని తావదబ్దం నరాధిపేతి ।దా
బ్రాహ్మణ్యానివృత్త్యర్థంకర్తుకామేన ॥పితృభిర్మాతృనావాకృతమృణంస్వైనైవకృ
తోగ్రహోరస్తూకోవాఖిలీభవతిచేత్ తమద్ధరణార్థం ప్రతిగ్రహీ
తాని నిమిత్తాని ప్రతిగ్రహే । ఏతేషాం రక్షణార్థం సర్వధనవ్యయేన
దోషః ॥ — తదాహ గౌతమః ॥ కుటుంబం ప్రతిగృహ్యైవం ద్విజో ఋ
ణవిముక్తయే । యాగార్థంస్వకృతారంభతటాకాదివినాశనే ॥ సర్వంతదర్థం సహసా వ్యయం కృత్వా నదోషభాక్ ॥ శుద్ధోభవతిమానుష్యే నథా
వేద బ్రహ్మరాక్షసఇతి । — మార్కండేయః ॥ ప్రతిగృహ్య ద్విజోలోభా
త్తరుమేనం సుఖాప్తయే । నిష్కృతిస్తస్య నాస్తీహ నరకాదేకవింశతేః ॥ క
థంచిన్నిష్కృతిర్దృష్టా మనునారదగాలవైః । అష్టలక్షద్వాదశాతుశ్చతు
ర్థాంశవ్యయేనవా ॥ అభిషేకేణవాశంభోర్భూమేర్వాతిప్రపరిక్రమా
త్ । సేత్వాది పుణ్యతీర్థేషు త్యక్త్వాబ్దంవా స్నానమాచరేత్ ॥ పతానిష్కృ
తయోదృష్టాస్తరోరేతస్య సంగ్రహే । బ్రహ్మనదస్య ఋత్విజాం

తృజాపకపాత్రికానాం ప్రాయశ్చిత్తమధ్యర్ధాంశేన వేదితవ్యమ్ । బాహుజాదేకగుణితం పాదజాద్ద్విగుణంచరేత్ ॥ముఖజాముక్తమానేనహ్యారుజాత్ ఉత్తరవన్నృప ।ఏతాభ్యోనిష్కృతిభ్యశ్చ గతిర్నాన్యత్ర దృశ్యత ఇతి ॥*॥—ఇతి హేమాద్రౌకల్పతరుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥*॥—

—* గోసహస్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

అథ గోసహస్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —జైమలిః ॥తులాయాం గోసహస్రేచ ఆచార్యస్య పునర్భవః । ఆబ్రహ్మణోద్భవపర్యంతం నాస్తి భూమౌ పిశాచతః ॥ —గ్రంథాంతరే । తులాయాం గోసహస్రేచ ఆచార్యో యదిపూర్వజః ॥ తస్య నాస్తి పునర్జన్మయావద్బ్రహ్మాలయంగతః। తథాచార్యస్తథాబ్రహ్మా సదస్యా ఋత్విజస్త్రయః ।యావద్బ్రహ్మాలయం యాంతి తావత్తేసంచరంత్యధఃకృతాః ॥ — మార్కండేయః ॥ ఏకాగౌర్నప్రతిగ్రాహ్యా ద్వితీయా నకదాచన । సాచేద్విక్రయమాపన్నాదహత్యా శతం కులమ్ ॥ —విష్ణురహస్యే ॥ కాశీక్షేత్రేచగౌతమ్యాం కృష్ణవేణ్యాం నదీతటే । శ్రీశైలేవేంకటాద్రౌచ మహాక్షేత్రేమహోదధిలే ॥కాంచీక్షేత్రే చ శ్రీరంగే గోకర్ణే గంధమాదనే । ధనుష్కోట్యాంమహారాజాత్తులాం వా గోసహస్రకమ్ ॥ ప్రతిగృహ్య ద్విజోలాభాద్ఋణయాచ్ఛ్రియానృప। పుత్రపౌత్రైఃపరివృతో నరకేవాసమశ్నుతఇతి ॥ —సాంబే ॥ గ్రహణే సంక్రమేచైవ పుణ్యతీర్థేషు పర్వసు । గోసహస్రం తులాం విప్రః ప్రతిగృహ్యధనాతురః ॥ పూర్వోక్తా నిష్కృతీరేతాః పరిత్యజ్యతు నిర్విశేత్ ॥ సపుత్రపౌత్రసహిత స్సహస్రాబ్దంనిశాచరఇతి ॥ —దేవీపురాణే ॥ గోసహస్రంద్విజోధృత్వా అకృత్వాతద్వ్రియంసుధీః॥సోఽరణ్యేనిజకర్మదోషేణ కులేన సహరాక్షసఇతి ॥ —మార్కండేయః ॥ ధృత్వాగ్రజో గోసహస్రం రాజ్ఞోన్యస్తాద్ద్విజన్మనః । నవలక్షం జపేద్దేవ్యాః పునస్సంస్కారమర్హతీతి ॥—మాత్స్యే ॥ పుణ్యక్షేత్రేపుణ్యతీర్థే సూర్యాచంద్రమసోర్గ్రహే ॥ ధేనూనాంయస్సహస్రంచ ప్రతిగృహ్యధనాతురః భువఃపరిక్షిణంకృత్వా నవలక్షంజపేత్తతః ॥ కేశానాం వపనంకృత్వాపున స్సంస్కారమర్హతి ॥ —మహారాజవిజయే ॥ సహస్రధేనుదానేతు

ఆచార్యత్వంవజేద్విజఃతస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తి నవలక్షజపాద్భవేత్ భూ
మేఃపరిదక్షిణంకృత్వా కేశానాంనవపనంపునః । పా రీయశ్చిత్తేనపూతాత్మా
పునస్సంస్కారమర్హతీతి ॥ ఏతదశక్తౌపక్షాంతరమాహ ॥ —కూర్మపురా
ణే ॥ సహస్రధేనుదానేతు ఆచార్యాయదిలోభతః । భూమేఃపరిదక్షిణంకృ
త్వా నవలక్షంజపేత్తతః । తదశక్తౌమహాశమో బ్రహ్మణైశ్చనుకైశ్చన్యైర్భైః ॥
కృత్వాఽభిషేకంవిధివచ్ఛతురయుతంప్రయత్నతః । సర్వవ్యయంచయాగే
నా కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ —నాగరఖండే ॥ బ్రహ్మోనదస్యఃపూ
ర్వవత్పా రీయశ్చిత్తార్ధమర్హతః । తదర్ధంద్వారపాలానాం పాఠకానాంత
థైవచ । హోతృణాంజాపకానాంచ పూర్వవన్నిభిస్మృతమ్ ॥ తత్ర వి
శేషమాహ ॥ — లిఙ్గపురాణే ॥ గోసహస్రేతులాయాంచాపా ర్యాచార్యో
యద్ధనంహరేత్ । అకృత్వాతన్స్వీయంధర్మ్యంపత్నీపుత్రపరిగ్రహః । త
త్పత్నీనాంచపుత్రాణామనుజానాంజనాధిప । హవ్యకవ్యేషుయోభూక్తా
యేవానంబంధిబాంధవాః । తప్తకృచ్ఛ్రత్రీయంపత్నా న్యనిష్కృతికథితోత్త
మైః । ఏతదబ్దపర్యంతం । అతఃపరంనిష్కృతిర్నాస్తి ॥ చాంద్రాయణత్ర
యంప్రోక్తం తత్పుత్రాణాంధనాగమే । తద్భాగినాంపరాకంస్యాద్ద
దిచేద్విభజేద్ధనం । హవ్యకవ్యేషుభూక్తానాముపవాసాదినంభవేత్ । పరే
ద్యుఃప్రాశనంకృత్వా పఞ్చగవ్యంవిశేషతః ॥ తేషాంపరాకస్సంప్రోక్తోయే
చసంబన్ధిబాన్ధవాః । తస్యసంభాషణాదేవ కుర్యాత్పూర్వావలోకనమ్ ॥ త
స్మాచ్చనిష్కృతికార్యాఽచార్యేణశుభేప్సునా । అన్యథాదోషమాప్నోతి ఇ
హలోకేపరత్రచ । తులాప్రతిగ్రహేప్యేవమేవవేదితవ్యమ్ ॥ గోసహ
స్రంతులాచద్వయంసమమ్ ॥ తస్మాత్తయోరపరిగ్రహఏవవరమ్ । ఉభయో
ర్లోకయోరతిగర్హితత్వాత్ ॥ * ॥— ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గోసహస్రప్ర
తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథహిరణ్యకామధేనుప్రతిగ్రహ

శ్రీహిరణ్యకామధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —మహాభారతే ॥ వ్యాసః ॥ శృణుధర్మ్యజవక్ష్యా
మి స్వర్ణకామధేనుహంసకృత్ । ప్రతిగృహ్యాద్విజోయస్తు సనద్యశ్చితితో
భవేత్ ॥ తస్యాన్యానిష్కృతిర్భూమిపునర్బ్రహ్మోపదేశతః । అష్టలక్షజ

పాద్రాజత్వయాద్వాఽష్టమభాగతః॥అభిషేకేణవా శమ్భోర్యజ్ఞాద్వావ
ర్వదక్షిణాత్ ॥ ఏతైశ్శుద్ధిమవాప్నోతి హ్యుభయోర్లోకయోరపి ॥ — లి
ఙ్గపురాణే ॥ హిరణ్యకామధుమ్వాపం రాజ్ఞాంశ్రేయోభివృద్ధయే । సర్వ
పాపక్షయకరీ మహాపాతకనాశినీ । అగ్నికుణ్డాత్సముత్పన్నా పశ్యతాంమ్యా
సదాంసతామ్ ॥ దృశా బ్రహ్మణమాక్షీద్వ స్తోతా ంప్రత్యువాచహ ॥
ఇతఆగచ్ఛభద్రంతేమహీం గచ్ఛప్రయత్నతః । రాజానస్తత్ర వర్తన్తే మ
హ్యర్థం పాపకారిణః । తత్ర తాఁ రక్షణానేన సుఘోరాత్పాపసఙ్క
టాత్ ॥ ఓమిత్యుక్త్వా తదాధేనుర్భువం గతవతీయదా । తదాప్రభృత్యసౌ
ధేనుఃకామధుక్స్వర్ణరూపిణీ ॥ రాజ్ఞాం పాపనిబద్ధానాం వక్ష్యన్తేపాపశో
తసామ్ । పాపనిర్మోచనీ తేషాం స్వర్చితాపుణ్యసఙ్గమే ॥ ఏతాదృశీంపు
ణ్యరూపాం స్వర్ణకామదుహం ద్విజాః । ప్రతిగృహ్ణాతియోలోభాత్తస్యస్వర్గ
పతితోభవేత్ ॥—కూర్మపురాణే ॥ స్వర్ణకామదుహంరాజ్ఞా స్వర్చితాం
శాస్త్రవర్త్మనా । ద్విజోయఃప్రతిగృహ్ణాతి నపద్యస్నాతకీభవేత్ ॥ —
శివపురాణే ॥ ససర్వదా పవిత్రోపి రాజభిఃపూజితామిమామ్ । యోగృ
హ్ణీయాత్పుణ్యకాలే పూర్వోక్తైఃకారణైర్వినా ॥ ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్సద్యః
పునర్బ్రహ్మోపదేశతః । అష్టలక్షజపం కృత్వా ప్రత్యహంవిధిపూర్వకం॥
ధనస్యాష్టమభాగేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । అభిషేకేణవాశమ్భో
ర్యజ్ఞాత్సర్వస్వదక్షిణాత్ ॥ ఏతేషూక్తేషు రాజేన్ద్ర ప్రాయశ్చిత్తేన బుద్ధి
మాన్ । ఇహలోకేపరత్రాపి శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమామ్ ॥ — మహాభా
రతే ॥ స్వర్ణకామదుహం ధృత్వా ద్విజోనిష్కారణాన్మనే । అష్టలక్షజపంకృ
త్వా శుద్ధిమాప్నోతి దైహికీమ్ ॥ ధనస్యాష్టమభాగేన ప్రాయశ్చిత్తేనవాద్వి
జః । అభిషేకేణవాశమ్భోర్నిశ్శేషఋణమోచనాత్ ॥ నాన్యథాశుద్ధిమా
ప్నోతి ద్విజోలోభాద్ధనార్జకఇతి ॥ నిత్యమేన గాయత్రీజపం కృత్వా స్వర్ణ
కామధేనుప్రతిగ్రహాత్పూతోభవతి । తదశక్తౌ ధనాష్టమభాగేన తులా
ప్రతిగ్రహోక్తప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్ ॥ నమకచమకైర్వేదైర్మోచఃప్ర
యుతాభిషేచనాత్పూతోభవతి । అథవా ధనేన ప్రతిగ్రహలబ్ధేన నిశ్శే
షఋణమోచనంకృత్వా పఞ్చగవ్యం ప్రాశ్య శుద్ధోభవతి ॥ * ॥ — ఇతి

హేమాద్రౌహిరణ్యకామధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అ

శ్రీ హిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

థ హిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — కూర్మపురాణే ॥ హిరణ్యవాజినం గృహ్ణన్ ద్విజో లోభపరాయణః। జన్మత్రయే రాక్షసత్వమనుభూయ పిశాచతామ్ ॥ తదన్తైనువమాసాద్య రాసభత్వమవాప్నుయాత్ । తదన్తే రోగవాన్ భూత్వా నరకం యాతి పాండవేతి ॥ — మత్స్యపురాణే ॥ హిరణ్యవాజినం ధృత్వా రాజ్ఞోదానపరాయణాత్ ।పుణ్యకాలే పుణ్యదేశే ద్విజోయో భోగలోలుపః ॥ సోపి జేహన్తరేభూయాదరణ్యే రాక్షసస్తరౌ । తదన్తే రాసభోభూత్వా తతోనరకమాప్నుయాత్ ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ హిరణ్యవాజినం విప్ర ప్రతిగృహ్య ధనాతురః । సోరణ్యే నిర్జలేదేశే రాక్షసత్వం భజేదిహ ॥ తతస్తు గార్దభతనుమనుభూయ తతఃపరమ్ । తతో వ్యాధిభిరాక్రీణో నరకేవాసమశ్నుతే ॥ నతస్య పునరావృత్తిర్దేవ్యాలక్ష్మోష్టకావృతే ఇతి ॥ — తదేవాహ ॥ వామనపురాణే ॥ హిరణ్యాశ్వం ద్విజోలోభాద్రాజ్ఞఃపుణ్యదినేష్విహ । ప్రతిగృహ్యాత్మభోగార్థం సభవేద్బ్రహ్మరాక్షసః ॥ తతఃఖరత్వమాసాద్య రోగవాన్ జన్మనాంత్రయే । తతోనరకమాసాద్య తిష్ఠత్యాచన్ద్రతారకమ్ ॥ తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి హ్యష్టలక్షజపాదృతే ॥ — ॥ బ్రహ్మకైవర్తే ॥ హిరణ్యాశ్వంద్విజోధృత్వా తస్య నిష్కృతిరీరితా। అష్టలక్షజపాద్వాపి నియుతాదభిషేకతః అన్నమాంశవ్యయాద్వాపి యాగైర్వాసర్వదక్షిణైః । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతిపునర్లోకాంజీవితానతఇతి ॥ పునస్సంసారాదిత్యర్ధః ॥ తద్బ్రహ్మవనదస్యశ్చ పాపాయశ్చిత్తార్ధమాహతత్రైవ। దాన్తస్యాస్తజ్ఞాపకారాజన్నహన్యన్యధార్ధవం శతః ॥ అన్యథా దోషవన్తస్తేనసమ్భాష్యాకదాచన।నసంస్పృశ్యానపాఙ్క్తేయానాలపేత్తానిహద్విజానితి ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రౌ హిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ హిరణ్యాశ్వరథప్రతిగ్రహప్రా

శ్రీ* హిరణ్యాశ్వరథప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ *శ్రీ

యశ్చిత్తమాహ ॥ — బ్రహ్మకైవర్తే ॥ హిరణ్యాశ్వరథం దివ్యం పూజితం నృపసూనుభిః । తం ధృత్వా బ్రాహ్మణోలోభాద్యశ్చకశ్చిద్రాజవల్లభ ॥ సమ్మృ

త్వా రాక్షసాఘోరో నిర్జలేవిజనేవనే । భవత్యేన సదాకూరీ నిష్ఠురం సర్వదా వదన్ ॥ — భవిష్యోత్తరే ॥ విశ్వాచీచఘృతాపీచస్త్రియాలోకవిమోహనే । అకల్పయత్పురాబ్రహ్మా హిరణ్యాశ్వరథం ముదా ॥ తే ఆరోప్య రథేతస్మిన్నానయన్తి దివం సురాః । రథంతమిన్ద్రస్సహసా ఆలోక్యాప్సరసాం గణైః ॥ ఆరురోహ ముదా యుక్తో హతవాన్రాక్షసాన్ బహూన్ । హిరణ్యాశ్వరథం దృష్ట్వా తద్దీప్త్యారాక్షసాహతాః ॥ తదన్తే దివమాసాద్య హిరణ్యాశ్వరథేనవై । తతశ్చపరం తముత్సృజ్య దేవేన్ద్రో రథమంజసా ॥ బ్రహ్మా తమవలోక్యాథహిరణ్యాశ్వరథం పునః । హస్తే గృహీత్వా తం దివ్యం రాజభ్యశ్చప్రదదౌ ముదా ॥ దానంకురుతపఃపెత్రిభ్యస్సర్వపాపాపసుత్తయే । హింసాకరమిమం దివ్యం పూజితం మన్త్రితం ద్విజైః । ఇతితేభ్యో ముదా దత్వా బ్రహ్మలోకపితామహః ॥ తూష్ణీమాస్తేతతస్తేపి చకుర్బ్రహ్మని దేశతః । తస్మాద్ధింసాకరంవిప్రా నగృహ్ణీయాత్కదాచన ॥ — శఙ్ఖలిఖౌ ॥ హిరణ్యాశ్వరథంయస్తు ద్విజోగృహ్ణాన్నరాధిపాత్ । సారణ్యే నిర్జలే దేశే ఋత్విగ్భిస్సహరాక్షసైః ॥ యావద్బ్రహ్మాసృజద్విశ్వం తావద్రాక్షసదేహవాన్ । తస్యోవనిష్కృతీర్దృష్టా ఋషిభిస్తత్వదర్శిభిః ॥ వసులక్షజపాద్వాపి నియతేనాభిమేకతః । అష్టమాంశవ్యయేనాపి ప్రాయశ్చిత్తవిధానతః ॥ తదంతేవపనంప్రోక్తం పునస్సంస్కారమర్హతి । ఏవంచేచ్ఛుద్ధిమాప్నోతిప్రాయశ్చిత్తేనభూయసా । అన్యథాతేనశుద్ధాస్స్యుర్నసంభాష్యాఃకదాచన । బ్రహ్మనదస్యాద్యాస్సాన్నాంఋత్విజాంపూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తంవేదితవ్యం ॥ పునస్సంస్కారఃపూర్వవత్ ॥ * ॥ —॥ ఇతిహేమాద్రౌ హిరణ్యాశ్వరథ ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అథహేమహస్తిరథప్రతిగ్రహప్రాయ

శ్రీ హేమహస్తిరథప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

శ్చిత్తమాహ ॥ బ్రహ్మాండపురాణే ॥ హిరణ్యహస్తినంధృత్వా పుణ్యకాలేషు వర్షసు । యోవిప్రోలోభమోహేనరాజ్ఞోదానాద్ధినోనృప । తస్యాన్యాని వ్రతినాస్తి దశలక్షజపాద్ఋతే ॥ లక్షహోమేనకుశ్మాండైర్ఘృతాహుతిమాప్నోత్యనుత్తమాం ॥ — బ్రహ్మకైవర్తే ॥ హిరణ్యహస్తినంభూపాద్విజో యోలోభమోహతః । పుణ్యకాలేషుపుణ్యేషు తీర్థేష్వాయతనేషుచ ॥ ప్ర

తిగృహ్యానతోలూభాదకృత్వా నివర్తయేత్పుక్ । సారణ్యానిజకాచేశేరా
ఙ్కసాంబరచారవాన్ ॥ తస్యాన్యానివర్తయితానాస్తేనపిలక్షజపాద్భవతి ॥ ల
క్షహోమేనకూశ్మాణ్డై శుక్లపిమాజ్యోత్పవైరేకమ్ । ఇష్టమాంశవ్యదోనాపిప్రా
యశ్చిత్తవిధానతః । ఎతేనశుద్ధిమాప్నోతి హ్యశుద్ధోహ్యనృధాద్విజఇతి ॥
—॥దేవీపురాణే ॥ హేమహస్తిరథంభృత్వా విప్రాయదిమోహాలః । ని
శాచరత్వమాసాద్య బుత్విగ్భిస్సహపార్థిన । నిశాచరాద్విముక్తోభూన్నన
లక్షజపాదిహ ॥ లక్షహోమేనహూశ్మాణ్డై శుక్లోభవతినిశ్చయః । కేశానాం
వపనంకృత్వా పునస్సంస్కారమావదేత్ । తదర్ధంబ్రహ్మణఃప్రోక్తంతద్వైవ
సదసస్పతేః ॥ తదర్ధంద్వారపాలానాం జాపకానాంతదర్ధతః । ప్రాయ
శ్చిత్తమిదంప్రోక్తం హేమహస్తిరథగ్రహే ॥ —లింగపురాణే ॥ పురాద్రై
వాసురేయుద్ధే నిర్మితంవిశ్వకర్మణా ॥ హేమహస్తిరథం దివ్యమారురో
హప్రజాపతిః ॥ జిగాయ రాక్షసాన్సర్వాన్ హేమహస్తిరథేనవై ।జిత్వా
లోకంపునర్గత్వా దృష్ట్వారథమనుత్తమమ్ ॥ బభూవెదేవతామధ్యేయో
వాకోవాభవద్గలే ॥ పూజయిత్వాద్విజాగ్ర్యాయ దత్వామాంప్రతిపద్యతే ॥
ఇతీరయిత్వాతంవిప్రం దత్త్వాకృపయాతదా । తదాప్రభృత్యశోయానం
నృణాంపాపహరంమహత్ । పూజయిత్వాద్విజాగ్ర్యాయ యోదదాత్యస్స
ప్రజాపతిః ॥ తంభృత్వాబ్రాహ్మణోయస్తు తస్యపాపంమహత్తరం ॥ త
స్మాన్నివర్తరియం సద్యపాపప్రణాశనీత ॥ * ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రి
హేమహస్తిరథ ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥— ॥ అథపంచలాంగల

పంచలాంగల ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — శివపురాణే ॥ పుణ్యక్షెత్రెపుణ్యకా
లె రాజాధర్మపరాయణః । లాంగలంవాథపంచైవ హ్యాత్మదోషవశాం
తయె ॥ కుర్యాద్యదిసపూతాత్మా పాపవస్తత్ప్రముచ్యతె । తత్రజ్ఞాత్వా
ద్విజొయశ్చలాకద్వయవిగర్హణమ్ । లాంగలంప్రతిగృహ్ణీయాదెకంవా
పంచఎవవా ॥ బుత్విగ్భిసహమన్త్రాత్మా ఋలీభూతెజలెవనే । సహస్రాబ్దంభ
వెద్రత్న శ్చపజస్మాత్మనస్తదా ॥— మహాభారతే ॥ లాంగలంయోనుగృ
హ్ణీయాద్రాజ్ఞఃకర్మాధికారిణః । సవనె నిజతె ఘొరె సహస్రాబ్దంభవెత్త

రే ॥ గాజన్నాకల్పపర్యంతం నివర్తృణీనాఽస్తికుత్రచిత్ ॥ దశలక్షజపాద్దైవ్యాః క్వచిద్దృష్టా మనీషిభిః ॥ ప్రధానత్యాగమాత్రేణ యాగార్ధందక్షిణాంవహేత్ ॥ తదర్ధం మునిభిఃప్రోక్తం పాయశ్చిత్తంవిశోధనం । ఎతద్దక్షిణామాత్రప్రతిగ్రహవిషయం । ప్రధానత్యాగాభావే దశలక్షజపాచ్ఛుద్ధిః ॥ —శివధర్మే ॥ లాంగలం దేవి గృహ్ణీయాన్ముఖజోభాగలోలుపః ॥ తస్యాన్యానిపవిత్రాణి దశలక్షజపాద్భవేత్ ॥ ఏతదశక్తోపక్రాంతరమాహ ॥ —వసిష్ఠసంహితాయాం ॥ లాంగలంముఖజోధృత్వాపంచవాపైకమేవవా । తస్యైవనివర్తీర్వక్ష్యేశృణునాన్యమునాఃప్రభో । దశలక్షజపంవాథ ప్రయతంవాభిషేచనమ్ ॥ చతుర్భోగవ్యయంవాపి యజ్ఞంవాసగ్వదక్షిణం । ఎతత్సాపవిశుద్ధ్యర్థం పరేద్యుర్వాన్యతోపివా ॥ మార్తాండస్యోదయాదర్వాక్ స్నానంకృత్వాయథార్హతః । నిత్యకర్మసమాప్యాశుయావత్సూర్యోదయోభవేత్ ॥ తావద్గత్వాజలాధారంనదీంపుణ్యారణీమపి । కణ్డఘ్నజలెస్థిత్వాస్మరన్నారాయణంవిభుం। ముఖముద్ధృత్యయార్తాండంపశ్యన్నుత్తానపాణికః । అఘమర్షణసూక్తంచ జపఁపాపవిముక్తయె । యావదస్తంగతోభానుస్తావత్కాలంజపెత్సుధీః । మధ్యేమార్ధ్యాహ్నికంకృత్వా బ్రహ్మయజ్ఞంచతర్పణం ॥ మనసాదైవమారాధ్య పునఃస్నాత్వాజలంజపేత్ । సాయంసంధ్యాముపాసిత్వా సాయంహోమమనంతరం । మౌనంత్యక్త్వాతదారాజఞ్ఛలాహారంసమాచరేత్ ॥ ఉత్తమంయావకం భక్షేదథవాముద్గభక్షణం । అథశ్శాయీభవేత్తత్ర కృతంపాపమనుస్మరఁ । ప్రభాతాయాంతు ప్యుష్టాయాం పూర్వవద్వ్రతిమాచరేత్ ॥ ఏవంతు మండలే పూర్ణే విరజాహోమమాచరేత్ । ఉపోష్యదినమేకంచ పంచగవ్యంపిబేత్తతః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తేభ్యోదత్వాచ దక్షిణామ్ ॥ పశ్చాత్స్వయంప్రభుంజీయాత్తద్విప్రానుజ్ఞయాసహ ॥ సర్వేషువా యెషు లాంకేషు వృత్యర్థోన్వాయల్లా ఇత్యఘమర్షణసూక్తం । ఔపాసనాగ్నౌతిలైస్సుక్తభిస్తిలాఁజహోమీతి మంత్రైర్విరజాహోమః॥ పంచగవ్యంబ్రహ్మకూర్చవిధానేన । ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తమాచార్యస్య ॥ సర్వేషాంపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —మాత్స్యే ॥ బ్రహ్మస్వదస్పణశ్చాభో తదర్ధంభాగమర్హతః ॥ ద్వా

రస్థానాంతదధఃస్యాత్తదధఃమిగరేషువై । పాయశ్చిత్తవిధిశ్చైవనాన్యథాగతిరస్తిహి । —పాయశ్చిత్తాకరణెదోషమాహ॥ గౌతమః ॥ తులాయాంగొసహస్రేచ లాంగలెయెచబుత్విజః । పాయశ్చిత్తమకృత్వాచే న్నతైస్సంభాషణంచరెత్ ॥ నతెషాందర్శనంకుర్యాత్తైస్సహాసనంవిశేత్ ॥ మహాదానెషునర్వేషు పాయశ్చిత్తముదీరితం । తదకృత్వాద్విజొగర్వాచ్చండాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ నయొగ్యొహవ్యకవ్యేషు నసంభావ్యఃకదాచన ॥ సొసుభూయమహత్పాపం మృత్వెహచపరత్రచ । ఇహజన్మనిచండాలఃపరత్రబ్రహ్మరాక్షసః ॥ తస్మాదెవంప్రకితవ్యం పాయశ్చిత్తంద్విజొత్తమైః । *॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌపంచలాంగల పతిగ్రహపాయశ్చిత్తం ।*॥ —॥ అథధరాదానపతిగ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥ —మార్కండెయః ॥ యొరాజామండలంరక్షెద్ధర్మశాస్త్రానుసారతః । సొపి స్వర్గమవాప్నొతి కిమన్యైర్దానసాగరైః ।తథాపికురుతెపాపంవిప్రగ్రామేషు సర్వదా॥దెవద్రొహంజనద్రొహంవిప్రద్రొహం మహత్తరం । చండాళాదపిసర్వత్రధనాజ్జనమితీరితం । దుష్టదండశ్చెనర్వత్రతథానిష్కరభాషణం।నదానంపుణ్యకాలెషు రతిబ్రహ్మెషుసర్వదా । వర్జితాత్యాగస్యదాచారనృషు విత్తార్జనంమహత్ । బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని మనసాచింతయెత్సదా । ఎవమాదీనిపాపాని రాజ్ఞస్సంతిదినెదినే ॥ ఏతత్పావిశుద్ధ్యర్థం ధరాదానంసమాచరెత్ ॥ అభ్యర్చ్యగంధవస్త్రైశ్చైద్యాద్వెదవిదెముదా ॥ — శివపురాణె ॥ ధరామభ్యర్చ్యగంధాద్యై యొరాజాపుణ్యసంగమె ॥ విప్రసాత్కురుతెయత్ర తస్యచాంతొనవిద్యతే । గృహ్ణీయాద్యొధరామేనాం పుణ్యకాలెషుపర్వసు ।తస్యవిప్రస్యనాస్తిహపునర్జన్మచరాక్షసాత్ । బ్రహ్మొత్తరెణకర్తవ్యస్సావిత్రీదానమెవచ । తతఃపరంజపెద్దెవ్యాదశలక్షమతందితఃకృత్వా ॥ —పద్మపురాణె । ధరామభ్యర్చితాంరాజ్ఞొ ధర్మశాస్త్రానుసారతః । యొవిప్రఃప్రతిగృహ్ణీయాద్ధనలొభపరాయణః ॥ యజ్ఞాదికమకృత్వాచెత్ భవతిబ్రహ్మరాక్షసః । దశలక్షజపాద్దెవ్యాస్తస్యవిప్రస్యతత్క్షణాత్ । పునస్సంస్కారవిధినా గాయత్రీంవెదమూతరం ।గృహ్ణీయాద్విప్రముఖ్యెభ్యస్తె

తశ్శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ అభ్యర్చ్య గంధవస్త్రాద్యైర్ధర్మామేనాంసుహేమభూజాం । దీయతేవిప్రవర్యాయ సర్వపాపాపనుత్తయే । రాజ్ఞాదత్తాంధరామేనాం నిష్కారణతయాద్విజః । పుణ్యకాలేషు గృహ్ణీయాత్సహరేత్తస్యకిల్బిషం । తస్యైవనిష్కృతిర్నాస్తి కదాచిద్బ్రహ్మహాపి సాత్ నిష్కృతిస్తస్యకథితాదశలక్షజపాదిహ ॥ పునర్బ్రహ్మోపాధ్యాపదేశశ్చకర్తవ్యో బ్రహ్మవిత్తమైః । జప్త్వా వ్యాహృతిసావిత్రీం పునస్సంస్కారమాగతః । అన్యథా సనయోగ్యస్సాల్లభ్ధవ్యకర్మణాం । అసంభాష్యోహ్యపాఙ్క్తేయోనతే నసహసంవిశేత్ । సదస్యబ్రహ్మణోర్ధం ద్వారస్థానాంతదర్ధకం । తదర్ధంజాపకానాంచ హోతృణాంచతథైవచ । మాజ్ఞనంసర్వదానానామాచార్యాణాంస్వయంభువా । ఉక్తంపురాదేవమధ్యే లోకస్యాస్యహితేప్సిణా । అన్యథామృత్యుమాప్నోతి కుర్యాదేతత్ప్రయత్నతః ॥ ❋ ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌ భరాదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ❋ ॥ — ॥ అథవిశ్వచక్ర

శ్రీవిశ్వచక్రప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవలః ॥ పురాస్వయంభువారాజ్ఞా లోకానాంహితకామ్యయా । విశ్వచక్రమిదంసృష్టం రాజ్ఞాంపాపాపనుత్తయే ॥ స్థావరాజంగమాశ్చైవదేవరాక్షసపన్నగాః। యక్షాఃపిశాచాఃకూశ్మాండా విశ్వచక్రంనమాశ్రితాః । కాలమృత్యుహరంచేదం సర్వపాపప్రణాశనం॥ రాజ్ఞాంశ్రేయస్కరందివ్యం విశ్వచక్రమిదంద్విజాః । నిర్మాయలోకంగతవాన్ హంసారూఢశ్చతుర్ముఖః ॥ మాంధాతృపృథుముఖ్యాదృష్ట్వా క్షితిపాలాన్మహాజనః । దదౌపరమయాభక్త్యా పితృభ్యోదీయతామితి ॥ ఇత్యుక్త్వాతాంతదాదత్వా పునర్లోకంజగామహ ॥ తదాప్రభృతి తచ్చక్రంపూజ్యతేరాజభిస్సదా । దీయతే విప్రవర్యేభ్యస్సర్వశ్రేయోపపత్తయే ॥ — కూర్మపురాణే ॥ యోరాజాబ్రహ్మణాదత్తం విశ్వచక్రంమహత్తరం । అభ్యర్చ్య గంధవస్త్రాద్యైర్ధర్మామాగోపదేశతః । విపాయవేదవిదుషె దత్వాచేత్పుణ్యసంగమే । తస్యపుణ్యస్యలేశంవా మయావక్తుం నశక్యతే । కల్పకోటిసహస్రాణి కల్పకోటిశతానివ ॥ స్థిత్వానబ్రహ్మలోకేపునర్జన్మవముపాగతః । చక్రవర్తిత్వమాప్నోతిసమైర్బహుభాషితైః ॥

॥— మహాభారతే ॥ ఏతాన్మృత్పిండవిశ్వచక్రమర్చితంరాజవల్లభైః । దత్తం విప్రోనుగృహ్ణీయాద్యది నిష్కారణాదిహ । తతస్య పునరావృత్తి రాకల్పసాధ్వభ్రహ్మనామకాత్ । కథంచిన్నిష్కృతిర్భవేత్తస్తా మునిభి స్తత్వదర్శిభిః । అరణ్యేనిర్జలేదేశేత్వామండలంవాయుపూరితః ।తత్రత్రిషవణస్నానంకుర్వ్వాసన్ధ్యాదికాక్రియాంకృ । మాసాద్దోదయమాగత్య యావత్సూర్యోలయం గతః ॥ తావజ్జపేచ్చసావిత్రీం తిష్ఠన్నుత్తానపాణికః ॥ రవౌమధ్యగ్గతేత్రమాధ్యాహ్నికమథాచరేత్ ॥ పునర్జపేచ్చసావిత్రీంయావదస్తంగతోరవిః । తావద్విరమ్య నియమాచబ్భ్రూవాయుభక్షకః ॥ అన్యశక్తఫలాహారకేవలేచ్ఛడ్డిశేస్వపేత్ । ఏవం మండలమావర్త్య తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ — మార్కండేయః ॥ విశ్వచక్రం ద్విజోధృత్వా నిర్మిమిత్తేన లోభతః । అరణ్యే నిర్జలే దేశే రాహుసస్యాగ్భయజ్కరః ॥ నతస్య పునరావృత్తిస్సహస్రాబ్దం మహాభయాత్ । ఏషావైనిష్కృతిర్దృష్టా నస్తేమేన మహాత్మనా ॥ చతుర్థాంశస్యయంకృత్వా ప్రాయశ్చిత్తవిధానతః ।పునస్సంస్కార విధినా పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ బ్రహ్మోపదేశంసావిత్రీ మభ్యసేద్విజపుజ్గవాత్ । ప్రయుతేనాభిమేకేణ నిష్కృతిస్తస్యనాన్యథా ॥ తదర్ధం బ్రహ్మణఃపోక్తం తద్ధేవ సవసస్పతేః । ద్వాస్థానాంజాపకానాంచ తదోర్ధం ప్రకల్పయెత్ ॥ విశ్వచక్రం మహాభూతం సర్వపాపహరం పరమ్, మృత్యుదంతక్షయోహ్యేతాణాం దాతుఃశ్రేయఃప్రదాసదా ॥ పాయశ్చిత్తమిదంవిప్రాః విశ్వచక్రధృతోనృణామ్ । ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరీరితేతి ॥ * ॥ —ఇతి హేమాద్రౌ విశ్వచక్ర ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — అథ కల్పలతాప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥—వై

కల్పలతాప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్

వీపురాణే ॥కల్పవల్లీసురైఃపూజ్యాహ్యుత్పన్నాక్షీరసాగరే । విష్ణుపీయఃకరీనిత్యంసర్వదానర్వదానృణాం॥లక్ష్మీరూపామిమాంవల్లీంపూజయిత్వానరాధిప పుణ్యకాలెషుసంప్రాప్తాన్వ్యతీపాతేచవైశృతౌ ।విప్రాయాథ్యాత్మవిమోక్షయోదద్యాత్తజనార్ధనః॥—మహానారదీయే॥ లతామిమామబ్ధిభవామర్చయిత్వా జనాధిప । పుణ్యాహ్లేలెపుణ్యకాలే విప్రసాత్కురుతేయది । నష్టికోటికుల

త్రైవర్ణికై స్తృతఃపితృతస్తథా । విష్ణులోకంసమాసాద్యస్థితావతత్రచతు
ర్యుగం । పునర్భువముపాగమ్య ధనవాఁక్షితిపాలక । బ్రహ్మజ్ఞానముపాగ
మ్య పశ్చాన్నిర్వృతిమాప్నుయాత్ ॥ — విష్ణురహస్యే ॥ దత్తామిహాం
కల్పలతాం రాజభిఃపూజితాంశుభాం ॥ యోగృహ్ణీయాద్ద్విజఃకామాత్స
భవేద్రాక్షసావనే । యావత్తిష్ఠంతిజ్యోతీంషితావత్తిష్ఠతిరాక్షసః॥—తథా।
ఇమాంకల్పలతాం దివ్యాం పూజితాం రాజవల్లభైః । దత్తాంపర్వసుకా
లేషు ద్విజోయస్తాంప్రతిగృహేత్ ॥నతస్యపునరావృత్తిశ్చిరాత్రైవబ్రహ్మరా
క్షసాత్ । తద్బ్రహ్మోచసదస్యశ్చ తద్వాస్థాజాపకాఅపి ॥ రాక్షసాఃక్రూ
రకర్మాణో భసంత్యేవతతఃక్షణాత్ ॥ సహస్రంచతదర్ధంచ తదర్ధంవైయ
థాక్రమం । కల్పలతాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం కల్పతరుప్రతిగ్రహప్రా
యశ్చిత్తవద్వేదితవ్యం ॥ * ॥ —॥ ఇతిహేమాద్రౌకల్పలతాప్రతిగ్రహప్రా
యశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథసప్తసాగరప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥

—*సప్తసాగరప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

—॥గారుడపురాణే ॥ లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిక్షీరోదకార్ణవాః ॥ జం
బూద్వీపశ్చప్లక్షశ్చ శాల్మలీద్వీపమేవచ । కుశద్వీపశ్చక్రౌంచశ్చశాకఃపుష్క-
లఏవచ । ఏతేద్వీపాస్సముద్రాణాం మధ్యేతిష్ఠంత్యనామయాఃః ॥ మేరుశ్చ
హేమవాఁశ్చైలఃకైలాసోగంధమాదనః ।మహేంద్రోమలయశ్శైలస్స్త్రీకూ
టాఖ్యోమహాగిరిః ॥ తపతెసప్తశైలాశ్చ లవణోదధిమధ్యగాఃః । జంబూద్వీ
పేమనుష్యాయే వసంత్యుత్తమనిరామయాఃః । ప్లక్షద్వీపేమహాపుణ్యే తురంగా
స్యావసంత్యథ । తత్రైవశాల్మలిద్వీపే కిన్నరాస్సంతికామినఃః । కుశద్వీపేమ
హారాజ వసంతీచ్ఛావిహారిణఃః । క్రౌంచద్వీపేమహాపుణ్యే తిష్ఠంతిపితరస్త
థా । శాకద్వీపేనుహారాజ విశ్వేదేవావసంత్యథ । వసంతిపుష్కలద్వీపే
దేవాశ్చాగ్నిపురోగమాఃః । మర్త్యాఅశనమిచ్ఛంతి పర్యాహంమునివల్లభ ॥
తస్మాన్నాస్తిపరిభావశ్చ నిగ్రహోనిగ్రహోనృణాం । తురంగాస్యస్తథారా
జ వారేవారేన్నకాంక్షిణఃః ॥కిన్నరాఃపక్షమాత్రేణ హ్యదంత్యన్నంసకృ
త్సకృత్ । కుశద్వీపగతారాజ వింశత్యాదివసాశినఃః ॥ క్రౌంచద్వీపేతు
పితరస్సకృన్మాసానుభోజినఃః । శాకద్వీపేతుశృణుమేవిశ్వేదేవామహాబలాఃః

విప్రాశ్చాద్దేహుభుంజంతి శ్రాద్ధాహ్నియత్రజంతవః ॥ దేవాశ్చపుష్కలద్వీపే
ప్రతివర్షప్రభోజినః ॥ ఏతైస్సముద్రాఃపుణ్యాహ్ని స్తద్దానంపృథివీపతిః।
నిష్కామనతయాకుర్వ న్నరపఃపురుషోత్తమః ॥ సూర్యసోమోపరాగేషు
పుణ్యకాలేషుపర్వసు। పుణ్యక్షేత్రేపుణ్యతీర్థే యఃకుర్యాత్పృథివీపతిః । అ
భ్యర్చ్య గంధవస్త్రాద్యైస్సాగరాంత్సప్తసంఖ్యయా॥ కులముద్ధృత్యసహసా
దశపూర్వందశాపరం । వైకుంఠవాసమాసాద్య తిష్ఠత్యాచంద్రతారకం ॥
ముఖజోధనలాభేన యోగృహ్ణాత్సప్తసాగరం । కులేనసహసంయుక్తో రాక్ష
సస్యాన్యవేజలే॥ యాగాద్బందక్షిణాంగృహ్ణా దపిధానత్యాగమాచరత్ ।
యాగేసర్వవ్యయంకృత్వా నాస్తితస్యపిశాచతా । ప్రాయశ్చిత్తేనపూతా
త్మా ఇహలోకేపరత్రచ ॥ పూతోభవతిరాజేంద్ర నాత్రకార్యావిచారణా॥
—॥లింగే ॥ యోవిప్రఃప్రతిగృహ్ణీయాత్సప్తసాగరం ॥ కులేనైకేన
సంపీతో రాక్షసస్యాన్నమావసేత్ ॥ అశేషయిత్వాతద్ద్రవ్యం యాగంకుర్యా
ద్విజోయది ॥ తస్యనాస్తిపిశాచత్వ మిహలోకేనదోషభాక్ ॥ — నాగర
ఖండే ॥ యోవిప్రఃపుణ్యకాలేషు రాజ్ఞాదత్తంసుఖాప్తయే ॥ సప్తసాగర
దానంచ ప్రతిగృహ్యాధనాతురః ॥ రాక్షసత్వంభవేత్తస్య నపునర్జన్మరాక్ష
సాత్ । తద్దోషపరిహారార్థం ద్వాదశంలక్షమాచరేత్ । తస్యోపనయనం
భూయోగాయత్రీదానమేవచ।కుర్యాద్బ్రహ్మోపదేశంచపునస్సంస్కార
మార్గతః ॥ —గారుడపురాణే । పిప్రాయవిహమాధాత్తా గృహ్ణీయా
త్సప్తసాగరం । ససద్యఃపతితోభూయాత్పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ తద్దోషా
పశమాయాలం కుర్యాద్ద్వాదశలక్షకమ్ ॥ చాతుర్థాగవ్యమేవాపి ప్రాయ
శ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయ స్సావిత్రీదానమేవచ । పున
స్సంస్కారరూపేణ కుర్యాద్బ్రహ్మోపదేశనం । వ్యవహారత్రయోభూ
యాదిహలోకేపరత్రచ । బ్రహ్మోపదస్యస్తస్యార్థం ప్రాయశ్చిత్తమిహోర్వ
తః । తయోరర్ధంతుద్వాస్థానాంజాపకానాంయథాక్రమం । ప్రాయశ్చి
త్తమిదంకార్యం సాగరాణాంప్రతిగ్రహే ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతిపతిత
స్సాన్నసంశయః ॥తస్తాత్ప్రయత్నేన ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥*॥
—॥ఇతిహేమాద్రౌ సప్తసాగరప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అ

శ్రీచర్మధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్.శ్రీ

ధ్రువమ్ ధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —వాయుపురాణే ॥పురా చర్మమయీ ధేనుర్నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ సర్వపాపహరా పుణ్యా విష్ణులోకప్రదాయినీ ॥ తామర్చయిత్వా యోరాజా పుణ్యకాలేషు పర్వసు ॥ దద్యాత్తాంవిధివద్విప్రవర్యాయాధ్యాత్మవేదినే ॥ సరాజాకులసంయుక్తో మాతృతఃపితృతస్తథా ॥ యావంతిధేనురోమాణి తావత్కాలంవసేద్దివి॥తతస్తుభువమాసాద్య చక్రవర్తిత్వమాగతః ॥ తతోజ్ఞానమవాప్యైవబిభ్రాణా సహమోదతే ॥ ఇతిసారే ॥ — ధృత్వాచర్మమయీంధేనుం పుణ్యకాలేషురాజభిః ॥ ధత్తాంవిప్రానుగృహ్ణీయాద్ధనభోగపరాయణః ॥ సప్తజన్మసురాజేంద్ర విజనేనిర్జలేవనే ॥ కృతంపాపమనుస్మృత్య సభవేద్బ్రహ్మరాక్షసః ॥ తస్యనిష్కృతిరద్యాపి దైవ్యాద్వాదశలక్షతః ॥ తస్యోపనయనం భూయఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ —కూర్మపురాణే ॥ యోధృత్వాచర్మణోధేనుం ద్విజోదత్తాంనృపాత్మజైః ॥ పూజితాంపుణ్యకాలేషునభూయోరాక్షసాన్నరః ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్దృష్టాదైవ్యాద్వాదశలక్షతః । బ్రహ్మోపదేశకర్తవ్యోగాయత్రీదాన మేవచ । పునస్సంస్కారమర్హతి పూతోభవతిచోభయోః ॥ అన్యథాపతితంపిద్యా న్నాలపేత్తంకదాచనేతి ॥ —పరాశరః । ముఖజోయోనుగృహ్ణీయాద్ధేనుందత్తాంనృపాత్మజైః గ్రహణాదిషుకాలేషు పుణ్యతీర్థేషుయేషుచ । తస్యాన్యానిష్కృతిర్నాస్తి చతుర్భాగవ్యయాదృతే ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానేన శుద్ధోభవతిపాపతః ॥ జైవ్యాద్వాదశలక్షేణ నియుతేనాభిషేకతః ॥ శుద్ధింపరామవాప్నోతిపునస్సంస్కారతస్సుధీః। బ్రహ్మోపదేశగాయత్రీప్రదానవిరజాహోమాఅత్రదశైతాః ॥ బ్రహ్మసదస్యయోస్తదర్ధంపూర్వవదృత్విజామపి ॥ అపమృత్యూత్తరణమాజ్యనమత్రాపి ప్రయోజ్యం ॥ —తథాచగారుడపురాణే ॥ తుర్యాయాంగోసహస్రేచపంచలాంగలసంజ్ఞితే ।విశ్వేచక్రేచమధేనోమహాభూతఘట్టగ్రహే ॥ హేమహస్తిరథైశ్చైవ ఆచార్యంమృత్యురావిశేత్ ॥ తస్తత్తన్నాజ్ఞనంకర్మమృత్యూత్తరణహేతవే ॥ తదానీంవాపరేవ్యూర్వాపశ్చైవాపంచమేహని । ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మాపునస్సంస్కారమర్హతి ॥

వ్యవహారతమోభూయాదుభయోర్లోకయోరపి । అన్యథాదోషవాప్నో
తి నముక్త్వా బ్రహ్మరాక్షసాత్ ॥ *॥——॥ఇతి హేమాద్రౌ చతుర్థఖండప్రతిగ్ర
హప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ *॥——॥అథ మహాభూతఘటప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

——*మహాభూతఘటప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*——

మాహా ॥——దేవలః ॥ మహాభూతఘటస్యాస్య ప్రాయశ్చిత్తమిదం శృణు॥
యేనపూతోభవేద్విప్ర స్తదహంకథయామి తే ॥ పంచభూతఘటంగృహ్ణ
విప్రోభవతిరాక్షసః । సహస్రాబ్దంవసేద్ఘోరే నిరయేనిరయేషుతులాదీ
నివదానాని యోరాజాకర్తుమిచ్ఛతి॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సువర్లోకమ
వాప్నుయాత్ ॥ పూజితంభూమిపాలైస్తం మహాభూతఘటంశుభం ॥ ధృ
త్వాయోముఖజోలోభా త్తస్యనాస్తిహనిష్కృతిః । పురాపృథ్వవధేరాజ్ఞ
డాజాపిప్రహ్యయా । పీడితశ్శరణంగత్వా ధీమంస్వపురోహితం ॥ఉవా
చవచనంపశ్చా త్తద్దోషపరిహారాయవై ॥ గురుస్తంపునరస్యామో లోకాను
గ్రహకామ్యయా । రాజానఃకోరకగ్రాణోరాజ్యార్థకాంధనలోభతః ॥ మాత
రంపితరంపుత్రం హ్నుంతివాభ్రాతరంతథా । కింనకుర్వంతికామాంధాఃకిం
నకుర్వంతిపాపినః ॥ కింనకుర్వంతిభూపాలాః కింనకుర్వంతియోషితః । త
స్తాదేతత్స్వశుద్ధ్యర్థం త్వయారాజన్యశేఖర । కర్తవ్యంపుణ్యకాలేతు మ
హాభూతఘటస్యకృత్ ॥ యస్యాచరణమాత్రేణ ముక్తోభవతికిల్బిషాత్ ॥ త
థేతివృత్రహాసద్యఃపుణ్యకాలఉపాగతే ॥ యత్పూర్వంగురుణాపూర్వంవిధి
నాతచ్చకారహ ॥ విప్రహత్యాగతాసద్యఃకిమన్యైరుపపాతకైః ॥——మ
త్స్యపురాణే ॥ పుణ్యకాలేషుజన్మర్క్షే యోరాజాధమకర్మవత్సలః ॥మహా
భూతఘటంసమ్యగచయిత్వాద్విజన్మనే ॥ దదాత్యస్మిన్మహారాజ
తస్యనాస్తిపునర్భవః ॥ యోగృహ్ణాత్యంద్విజన్మస్తా త్తస్యనాస్తిపునర్భ
వః ॥—— ॥ లింగపురాణే ॥ అర్చితంపుణ్యకాలేషుభూపాలేనమహాత్మ
నా । యోగృహ్ణాత్పూర్వజన్మాపి అరణ్యేబ్రహ్మరాక్షసః ॥ పఞ్చమా
త్రంజపేద్దేవ్యా స్సంఖ్యయాపరిశుద్ధయే ॥ తస్యోపనయనంభూయాః పున
స్సంస్కారపూర్వకం ॥ నియతేనాభిషేకేనచతుర్భాగవ్యయేనవా ॥ నా
న్యథాశుద్ధిమాప్నోతి బ్రహ్మరాక్షసదేహతః ॥ ——మత్స్యపురాణే ॥ అర్చి

తం భూమిపాలేన పుణ్యాహాలేషుపర్వసు ॥ మహాభూతఘటంవిప్రాగృహ్ణీ
యాచ్ఛ్రుతిమాగతః । తస్యాన్యానిపరిక్రీతిర్నాస్తి గాయత్ర్యాఃపఠనం
ఖ్యయా ॥ ఉపానయంపుణ్యకుర్యా త్పునస్సంస్కారమేనచ ॥ ఇహలోకేప
రత్రైన శుద్ధిమాప్నోత్యనున్నమాం । తదర్ధం బ్రహ్మణఃప్రోక్తం తద్దైవనద
సస్పతేః ॥ ద్వాస్టానాంజాపకానాంచ తయోరర్ధంప్రకల్పయేత్ ॥ మ
హాభూతఘటస్యాస్య ప్రాయశ్చిత్తమిదంద్విజాః ॥ యఃకుర్యాద్ద్విజశౌచూ
లస్నపిముక్తోనసంశయః । పునస్సంస్కారహీనేన ప్రాయశ్చిత్తేననిష్ఫలం ।
బ్రహ్మహత్యాయతేవిప్రేపునంతీహసత్క్రియాః ।అలంకృతంపరియత్నే
న సురాభాండమివాపగాః । ప్రాయశ్చిత్తేకృతెవిప్రా స్సంతుష్టాస్సర్వదేవ
తాః ॥ ఋషయఃపితరోదేవా స్సంతుష్టాస్యుర్నసంశయః ॥ సంతుష్టేష్వే
షుదేవేషుసంతుష్టస్యాజ్ఞనాదనః । మహాపాతకజాలాని ప్రాయశ్చిత్తంన
హత్యహో ॥ దురన్నాచుష్టసంసర్గం దుర్దానందుష్ప్రతిగ్రహమ్ ॥ ప్రా
యశ్చిత్తందహత్యాశు తూలరాశిమివానలః ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిహీనేన ద్వి
జేనవిదుషానునే ॥ తేనకార్యంకిమస్తేహ తస్యజన్మనిరర్థకం ॥ * ॥—॥ ఇతి
హేమాద్రౌమహాభూతఘటప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అథ
దానీం తులాదిదానేష్వాచార్యబ్రహ్మత్వోజామపమృత్యూత్తారణమార్జ

—*తులాదిష్వాచార్యాదీనామపమృత్యూత్తరణమార్జనమ్*—

నమాహ ॥ —స్కాందే ॥ తులాపురుషేలాంగలేచ గోసహస్రప్రతి
గ్రహే ॥ విశ్వచక్రేచమర్ణవేనౌ సప్తసాగరసంగ్రహే ॥ మహాభూ
తఘటగ్రాహే ఆచార్యోమృత్యుమావిశేత్ ॥ తదానీంవాపరేద్యుర్వాసం
చాహీపఠనసంజ్ఞితే । మానవాశతమానవా నవత్సరేపూర్ణతాంగతే ॥
తస్తాదేతత్ప్రకర్తవ్య మపమృత్యూపశాంతయే ॥ —భవిష్యోత్తరే ॥రా
జ్ఞాంపాపానియాంతంతి బ్రహ్మహత్యాయతానిచ ॥ సప్తజన్మార్జితానీహ
మిథ్యాతానిసర్వశః ॥ పాపాన్యేతానిరాజేంద్ర పిశాచాస్సంభవంత్యథ ॥
ఖెచరీమభరీభృంగీ ఖేటకీలంబనస్తనీ । పంచైతేచమహాభూతా ఆచార్య
నిధనవ్రదాః ॥ రాజ్ఞశ్చైయస్కరానిత్య మాయుర్వర్ధనకారిణః ॥ తులా
సహస్రగోదాన లాంగలెసప్తసాగరే ॥ విశ్వచక్రేచమర్ణవేనౌ మహా

భూతఘ్నుతెతథా ॥ దానవైర్వైతథాకర్తారంత్యక్త్వాకాశముపాశ్రితాః । ప్ర
చార్యంప్రవిశత్యేవం బ్రహ్మాణంవానరేశ్వర ॥ వాయుభూతేనసహసా
హ్యుతభీత్యాజనాగమే॥ రిత్వత్నీవాసుతోవాపి స్వయంవామృత్యుమాప్ను
యాత్ ॥ తత్పరిహారమాహ ॥ —— మార్క-ండేయః ॥ తదాస్నాంవాపరేహ్ని
ర్వా హ్యపరేహ్యుర్వధాపివా ॥ స్నాత్వాశుచిరలంకృత్యదభ్ర-పాణిర్జితేంద్రి
యుః ॥ ఆచార్యంవరయేత్పా ర్థ్ఞనుపమృత్యోర్వ్యపశాంతయే ॥ పాశ్చుఖస్స్వ
యమాసీనోద్విజీయోదఙ్ముఖ స్థితః ॥ కాంస్యపాత్రంపంచపలంతిలైరాపూ
ర్యయత్నతః ॥ తత్రాపరిలిఖేత్పద్మంకలశంతత్రనిక్షిపేత్ ॥వరుణంపూజయే
త్తత్ర గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః ॥ ఇమంమేవరుణశ్రుధీపూజామన్త్ర ః॥ కుశాగ్రై
ర్వారుణైర్మంత్రై ర్మన్త్రాన్హ్యేభిరాదరాత్ ॥ ఆపోహిష్ఠామయోభువఇ
తి తిస్రః । హిరణ్యవర్ణాశ్చుచయఃపావకాఇతిచతస్రః ॥ పరంమృత్యో
అనుపరే హీతివీరామిత్యంతం । అపమృత్యుమపత్రుధమిత్యనువాకః మృ
త్యవేస్వాహేత్యంతం॥హిరణ్యశృంగమిత్యనువాకః ॥ పవమానస్సువర్జనః ॥
సహస్రశీర్షందేవమిత్యనువాకః ॥ త్రయంబకైర్మంత్రైరభిమంత్ర్య ॥ నమస్కృత్వా
మస్కృత్వా । మృత్యోర్మాంజహియజమానంజహియజమానం రక్షమాం
రక్షగచ్ఛగచ్ఛ స్వాహా ॥ —— ౧ —— ॥ బ్రహ్మఘ్నరాజఘ్నస్త్రీఘ్న
మృత్యోర్మాంజహియజమానం జహియజమానం రక్షమాంరక్షగచ్ఛగచ్ఛ
స్వాహా ॥ ౨ ॥ సర్వపాపమయసర్వభూతమయసర్వఘ్నశ్రేయోఘ్నమృ
త్యోర్మాంజహియజమానంజహియజమానం రక్షమాం రక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వా
హా ॥ 3 ॥ నిశాచరాణామధిపపైతరాజ మహామృత్యోర్మాంజహియజ
మానంజహియజమానంరక్షమాంరక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వాహా ॥ ర ॥ భూతపై
తపిశాచ బ్రహ్మరాక్షసశాకినిడాకిన్యధిప మహామృత్యోర్మాం జహియజ
మానంజహి యజమానంరక్షమాంరక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వాహా ॥ ౫ ॥ భూమ్య
న్తరిక్షదిగ్విదిగీశమహాకాలరూపమహామృత్యోర్మాంజహి యజమానంజహి
యజమా నంరక్షమాంరక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వాహా ॥ ౬ ॥ సముద్రగిరివనయంత్రీ
తంత్రీమంత్రాధిపమహామృత్యోర్మాం జహియజమానంజహి యజమా నంర
క్షమాంరక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వాహా ॥ ౭ ॥ సర్వాన్తర్యామిత్వసర్వసంచారసర్వ

వ్యాధిమయనుసోమృత్యోమాంజహీయజమానంజహీయజమానంరక్షమాం
రక్షగచ్ఛగచ్ఛస్వాహా॥౮॥ఇత్యథర్వణోక్తామార్జనమన్త్రాః। ఏతైర్యజమా
నంమార్జయేత్ ॥ దేవస్యత్వేతిమార్జనశేషంసమాప్య ॥ యజమానః
పునఃస్నాత్వాథౌతవస్త్రధరశ్శుచిః । నిత్యకర్మాణినిర్వర్త్య ఆచార్యంపరి
తోషయేత్। కాంస్యంరుద్రసముద్భూతం సర్వదేవమయంచయత్ । కాంస్య
దానేనమహతా మమపాపంవ్యపోహతు ॥ కాంస్యదానం । తిలాఃపాపహ
రానిత్యం విష్ణోర్దేహసముద్భవాః ॥ తిలదానాదసహ్యంమే పాపంనాశయ
కేశవ। తిలదానం । కలశోబ్రహ్మదైవత్యఃకలశేవిష్ణురాస్థితః ॥ కలశశ్శం
కరస్సాక్షాదతశ్శాంతింప్రయచ్ఛమే ॥ కలశదానం॥ దక్షిణాభిశ్చబహుభిరా
చార్యంపరితోషయేత్ । ఎవంప్రతిగృహీతాచకృత్వామృత్యుంతరెత్తతః ।
అన్యథామృత్యుమాప్నోతిపక్షేమాసేపివాద్విజః । తతఃపరంవిశుద్ధాత్మా
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ పాయయిత్వాత్తంతతఃకుర్యా దిహలోకేసుఖావ
హే ॥ * ॥—॥ ఇత్యపమృత్యుత్తరణమార్జనవిధిః ॥ * ॥—॥ ఆచార్యా

శ్రీతులాపిష్వాచార్యాదీనాంపునస్సంస్కారఃశ్రీ

దీనాం పునస్సంస్కారమాహ ॥— దేవలః ॥ తులాయాంగోసహస్రేచ
లాంగలేవిశ్వమండలే । సప్తసాగరదానేచ చర్మక్షేనుప్రతిగ్రహే ॥ మహా
భూతేషుచైవాచార్యోయోభవేద్విజః ॥సనదృశ్యఃపతత్యేభూయాత్పునస్సం
స్కారమర్హతి । తస్యోపనయనంభూయో నకర్మాహోభవేదిహ ॥—॥
మత్స్యపురాణే ॥ తేషూక్తేషుద్విజోయస్తు కర్మస్వాచార్యతాంవ్రజేత్ ॥
సంధ్యాదినిత్యకర్మాణి తస్యనశ్యంత్యథాగతేః ॥ యదాప్రతిగ్రహస్తేషుదానే
ష్వేతేషుసక్రియా । భస్మీ భవతిరాజేంద్ర దానమశ్రోత్రియేయథా । త
స్యోపనయనంభూయస్సావిత్రీదానమేవచ। బ్రహ్మోపదేశఃకర్తవ్యోబ్ర
హ్మకర్మఫలాప్తయే ॥—సాపర్ణే ॥ ఏతేషూక్తేషుదానేషుహ్యాచార్య
త్వంనకృద్విజః ॥ కరోతిధనలాభేన తస్యనంధ్యాదికాఃక్రియాః ॥ నపునం
స్తేపునస్తస్య భస్మనిన్యస్తహవ్యవత్ ॥అథకారోజపేనాస్తి నిత్యకర్మసుయే
షువై ॥ సావిత్రీపఠితంవిద్యా న్నాలపేత్తంకదాచన॥ —బ్రహ్మాండే ॥ ఆ
చార్యాయేభవంత్యేషు దానేషుద్విజవల్లభాః। తేషాంసన్ధ్యాదికర్మాణిగాయ

త్రీజపఏవచ ॥ నఫలంతిద్విజాస్తేతుకర్తాహ్యేనభవంత్యుత ॥ పునస్సంస్కార
మాత్రేణ శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమామ్ ॥ —— భవిష్యోత్తరే ॥ తులాదిష్వే
షుదానేషుపతిగృహ్యాద్విజోయది । తస్యనంధ్యాదికర్మాణి నఫలంతిద్విజన్మ
నః । పైతృకాదిషురాజేంద్ర నాధికారోభవేదిహ ॥ అతస్తద్దోషశాంత్యర్థం
పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ —— కాత్యే ॥ మహాత్వేతేషుదానేషు యదా
యన్యపతిగ్రహః ॥ తదాపిభృత్యసోవిప్రః పతితస్యాన్నసంశయః ॥సం
ధ్యాదినిత్యకర్మాణి పిత్ర్యకార్యాణియానిచ ॥ తానిసర్వాణివిప్రేణ నఫలం
తిద్విజన్మనః ॥ పత్నీవాతనయోభ్రాతానస్పృశేత్తంకదాచన । తస్మాద్దోష
విశుద్ధ్యర్థం పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ నవలక్షగాయత్రీ జపాదిషుత్రి
ష్వేకేనపాయశ్చిత్తేనశుద్ధోభూత్వా పశ్చాత్సంస్కారం కుర్యాత్ ॥
——॥ తదాహదేవలః ॥ పాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా నవలక్షజపాదినా ॥ పున
స్సంస్కారమాత్రేణ శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ అధికారోభవేత్పశ్చాత్పై
తృకాదిషుకర్మసు ॥ తత్పునఃకారమాహ ॥ —— నృసింహపురాణే ॥ పటగ
ర్భసమావృత్య తత్రతంవినివేశయేత్ ॥ సూతనైనైవస్త్రేణ కుర్యాద్గ
ర్భకసూలనత్ । తస్యాఃస్తండులార్ధాఢ్యతత్రపస్మంలిఖత్తతః । తస్యో
పరిన్యసేద్విప్రః కర్తారంపాపముక్తయే ॥ పిధాయతేనవస్త్రేణతత్రబిల్వా
ణమర్చయేత్ ॥ గంధపుష్పాక్షతైర్ధూపదీపనైవేద్యవందనైః ॥పటంభిందా
త్తతఃపశ్చాత్హిరణ్యగర్భఇత్యృచా ॥ —— లింగపురాణే ॥ పంచమేదివసే
పత్నీ మాసేవాన్యదినేపివా । అభ్యర్చ్యదంపతీస్నాత్వా పూతఃకాలేయ
థావిధి ॥ పుణ్యాహవాచనంకుర్యాన్మాంద్యాహ్వానంతతఃపరం । పూతేన
మనసారాజన్ దివ్యలాభపరాఙ్ముఖః ॥ స్వగృహేరహసిస్థానే పాషండ
జనవర్జితే ॥ ఆచార్యం వరయేత్పశ్చాత్సజ్ఞమన్యగోత్రం కుటుంబినం । స్థవి
రంకర్మకుశలం దివ్యలాభపరాఙ్ముఖం ॥ బ్రహ్మజిజ్ఞానమితిబ్రహ్మపూజా॥
పూజాంతేపూర్వమంత్రేణ గర్భంఛిందాత్ ।తతోఽనంతరకర్తవ్యం । ది
వస్పరీత్యనువాకం జపేదాచార్యఏవచ ॥ అంగాదంగాదితి ద్వాభ్యామభిమ
న్త్రణం ॥ మూర్ధన్యవఘ్రాణం ॥ దక్షిణేకర్ణేజపః । గర్భనిష్క్రమణమం
త్రో । పరిధాస్యేయశోధాస్యేఇతి ॥ మంత్రేణపటందగ్ధీకుర్యాత్ ॥ యశసే

మాద్యావాపృథివీతిమంత్రేణ గర్భప్రవేశః ॥ తతఃపూజాకర్తవ్యాపూర్వవత్ । ఉద్ధృతోసిగర్భాత్వాతోభవసి । గర్భాత్వాపాత్వాతోభవసి । నరకాచుత్తారోభవసీతిమంత్రైర్నికర్తారంవిముచ్య ॥ నూతనకాంస్యేఘృతంపూరయిత్వా। తత్రాపలోకనంకారయిత్వా । త్రేతిర్మైత్రేతిపంచభిఃసకృత్సాన్నపయిత్వా । ఆచార్యస్వసమీపెఉపవేశ్య । లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య ఆలజ్యకృత్వాపరిస్తీర్యస్వగృహ్యోక్తవిధినాజ్యభాగాన్తంకృత్వా పాహీత్రయోదశహోమంకుర్యాత్ । అథకర్తాన్వారబ్ధేతస్మిన్నేవాగ్నౌపూర్వవత్పరిస్తరణాన్తేపిష్టాజ్యసంమిశ్రైస్తిలైర్విరజాహోమంకుర్యాత్ ॥ తతఆచార్యఃకర్తారమదఙ్ముఖంకృత్వాబ్రహ్మాపదెశమపనయనవత్కుర్యాత్ ॥ తతోయజ్ఞోపవీతధారణంకృత్వా ఆచార్యోగాయత్రీముపదిశేదుపనయనవత్ । తతస్త్వాపానానాగ్నిపునస్సన్ధానమ్ । ఔపాసనానన్తరంపఞ్చగవ్యవిధినా పఞ్చగవ్యపాశనంపత్నీపుత్రేషుయోజ్యమ్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయెత్పశ్చాద్యథావిభవపూర్వకం ॥ పశ్చాద్భవతిపూతాత్మా ఇహలొకెపరత్రచ । నిత్యకర్మసుకామ్యేషు పితృకార్యేషు సర్వదా । నాస్తిక్యాల్లొకసాదృశ్యాదాలస్యాద్వాశాతదపి । విసృజన్యఃపునఃకర్మవర్తయెదృదిమోహతః ॥ దుఃఖభవతిపాపాత్మాఇహలొకెపరత్రచ । రాక్షసత్వంభవేత్తస్య జలపానవివర్జితం ॥ పునస్సంస్కారకృత్వాచ్ఛుద్ధోభవతిచొభయోః ॥ వేదశాస్త్రపురాణాని పరిమాణంబ్రహ్మణెరితం । కలౌయుగెశెషెణ ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం । పాయశ్చిత్తెనపూతాత్మా తరేల్లొకద్వయంముదా । ఆచార్యంత్రిఃపరిక్రమ్య ప్రణిపత్యక్షమాపయెత్ ॥ దద్యాద్ధేన్వాణిసర్వాణి ఆచార్యాయసుధీమతె ॥*॥ — ఇతి హేమాద్రౌతుల్యాదిప్రతిగ్రహీతౄణామాచార్యాదీనాంపునస్సంస్కారవిధిః ॥*॥ — అథపశుపురొడాశ భక్షణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥

శ్రీపశుపురొడాశ భక్షణపాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

— ॥ దేవీపురాణె ॥ యజ్ఞెషుసాధువృత్తెషు భర్త్రాజ్ఞతథనెముచ । తత్రైవభక్షయేన్మెధ్యంపశుంపృత్వార్థమాదరాత్ ॥ బ్రాహ్మణొబ్రహ్మపిత్వాతఃపశుంయద్యభిహారయేత్ ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్భవెదపారాయణంస్మృతం ॥ ఏతదబన్ధుకృత్యవిషయమ్ ॥ అన్యత్రద్విగుణం ॥ అశ్వత్రితయేత్రిగుణమ్ । శూ

గ్రహదవ్యగ్రహణయజ్ఞేషుకశుభకర్మణేపఞ్చగుణమ్ ॥ పునస్సంస్కారశ్చ । తదే
వాహ ॥ —కూర్మపురాణే ॥ స్వబన్ధుకృతయజ్ఞేషుపాత్రీయత్వశుభకర్
ణమ్ । పారాయణవిశుద్ధంస్యా దన్యత్రద్విగుణంభవేత్ ॥ అశ్రోత్రియే
తు త్రిగుణం । శూద్రేపంచగుణంభవేత్ ॥పునస్సంస్కార
కృత్యాతశ్శుద్ధోభవతిసర్వదా ॥ తత్ప్రతిగ్రహేదోషమాహ ॥ — వైం
గె ॥ పశుంభక్షయతోయస్తు ద్విజస్యాకృతనిష్కృతేః ॥ ప్రతిగృహ్యాసువర్ణం
వాజ్ఞాత్వాన్నంసంపరిగ్రహేత్ ॥ అజ్ఞాత్వాకృచ్ఛ్రిమాత్రేణ జ్ఞానేనై
వద్వయంస్మృతమ్ ॥ అన్నభుక్పఞ్చగవ్యేన శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ అల్ప
సువర్ణప్రతిగ్రహేపాత్రీజాపత్యం ॥ సువర్ణమాత్రప్రతిగ్రహేద్విగు
ణమ్ ॥ అన్నభక్షణేపఞ్చగవ్యాచ్ఛుద్ధిః ॥ * ॥ —॥ ఇతి హేమాద్రౌ యజ్ఞే
షుపశుపురోడాశభోక్తృతత్ప్రతిగృహీతృపాత్రీయశ్చిత్తమ్ ॥*॥— ॥అథా

అథ యాజ్యయాజనప్రతిగ్రహపాత్రీయశ్చిత్తమ్

యాజ్యయాజనతత్ప్రతిగ్రహపాత్రీయశ్చిత్తమాహ ॥—సాకం చె॥యాజయేద్య
జనేయోగ్యాన్విప్రోవృత్త్యర్థమాదరాత్ ॥అన్యథాదోషమాప్నోతినరకార్తా
హోభవేదిహ ॥ యాజనేఅనర్హాః ॥ —కూర్మపురాణే ॥ దేవాలక
శ్చగణకో వార్తిక్యోమఠశీలవార్ధజనః । శూద్రాపతిర్గకర్మహీనో లూకేకుత్సి
తవృత్తిమాన్ ॥ మహాపాతకినస్సంగీ ఋయరోగిభగందరీ । దుశ్చర్మాశూదా
సేవీచ భిషక్కున్దాన్నభక్షకః। తులాదిసంగ్రహేమత్స్యోమర్యాదా ఘాత
కస్సదా ॥ గ్రామదాహీగ్రామణీశ్చ తథాదుస్సంగవార్ధజనః ॥ — దేవల
కః ॥ జీవనార్థంగ్రామదేవార్చకః॥గణకః॥గ్రామరాష్ట్రేషు ధనధాన్యాది
కంనిత్యంలేఖయన్యోవర్తతేసగణకః॥వార్తిక్యో॥గాయత్రీజపనాశకః ॥ —త
దేవాహమనుః ॥ నగ్నోవేదపరిత్యాగీ వ్రాత్యోగాయత్రినాశకఇతి॥ సంధ్యా
దినిత్యకర్మాణి త్యక్త్వాసర్వదావర్తయన్ ॥ శూద్రాపతిఃప్రష్టుః । కర్మ
హీనః ॥ ఐహికాముష్మికకర్మపరిత్యజ్య వ్యవహారాదికమనువర్తయన్కర్మ
హీనః ॥ కుత్సితవృత్తిః । పరేషామన్నవచనాదికృత్ ॥ మహాపాతకీతత్సం
యోగీచ స్పష్టః। ఋయరోగిభగన్దరీ దుశ్చర్మాణస్పష్టాః ॥ కర్మస్వనర్హ
త్వాత్ ॥ సదాశూద్రసంసర్గీశూద్రసేవీ ॥ భిషగ్రసవిక్రయికః ॥ శూద్రా

న్నభోజీ ।శూద్రకృతేషుసత్రేషునిత్యభోజీ ॥ తులాదీనిగృహీత్వా తత్ప్రా
యశ్చిత్తపూర్వకస్సంస్కారపరాఙ్ముఖఃతులాదిసంగ్రహీ ॥ మర్యాదాఘాతకఃపి
తరంజ్యేష్ఠభ్రాతరం త్యక్త్వాఅన్యోద్వికాద్యారోహణకారీ । గ్రామదాహీగ్రా
మణీశ్చసప్తపుట్టః ॥ దుస్సఙ్గవాన్ । మజ్జన్నైగాతతాయిభిస్సంసర్గవాన్ । ఏ
తేనకర్మార్హాఃఏతేషాంయజ్ఞేయాజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —వామన
పురాణే ॥ అనాహూతఃచయాగేషువిప్రాయాజయతేనకృత్ । ప్రాయశ్చి
త్తవిహీనశ్చేచ్ఛ్వపాపాషణ్డవాన్భవేత్ ॥ పాషణ్డానామవేదశాస్త్రానుసా
రిణోవిప్రాన్ దృష్ట్వానిందయన్తిపితామాతాతిప్తాయేనమార్గేణవర్త
యన్తితన్మార్గంపరిత్యజ్యతప్తముద్రాదిధారిణోయేవిప్రాస్తేపాషణ్డాఃకథ్యన్తే
తదాహమనుఃకథ్యన్తే ॥ అనర్హాణాఞ్చవ్రాత్యానాం భిషజామాతతాయినామ్ । య
జ్ఞేషుయేయాజయన్తితేపాషండాభవంత్యుతో ॥—శివపురాణే ॥ మహాపా
తకినాంచైవ భిషఙ్మద్యోపజీవినామ్ । యజ్ఞేషుయేప్రవర్తన్తేతేపాషణ్డాఃప్ర
కీర్తితాఃకథ్యన్తే ॥ తేషాంప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —కౌర్మే ॥ అనర్హాణామధ్వరే
షు యేబ్రహ్మోజ్ఝిత్వాగాదయఃకథ్యన్తే ॥ తేషాంసాపవిశుద్ధ్యర్థంషడబ్దంకృచ్ఛ్రమా
చరితమ్ । కేశానాంవపనంకృత్వాపునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ పఞ్చగవ్యం
పిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతినాన్యథా । ఏతేభ్యఃప్రతిగ్రహోదోషమాహ ॥—
లైంగే ॥ అనర్హేణాస్తుయోయజ్ఞే సోమపానాదికంచరేత్ । తస్మాత్ప్రతిగ్ర
హంకుర్యాత్ప్రాయశ్చిత్తాదధోయది । తత్ప్రాపార్ధఫలంభుఙ్క్తేఏకంచాన్ద్రా
యణంచరేత్ । ప్రాయశ్చిత్తైకృతేపశ్చాదతోదోషోనవిద్యతే । చాన్ద్రాయ
ణంసువర్ణస్య తదర్ధేపాదమాచరేత్ । అన్నమాత్రంయదాప్రాప్తం గా
యత్రీశతమాచరేత్ । ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా తత్ప్రతిగ్రహోశుద్ధోభవతి
నాన్యథా ॥ * ॥ —॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయే అయా
జ్యయాజనేతత్ప్రతిగ్రహేచ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అథేదానీంతులాది

తులాదిప్వాచార్యాదీనాం నదీస్నానాదివిధిః

ప్రతిగ్రహీతృణాంపుణ్యక్షేత్రనదీస్నానాదిరూప ప్రాయశ్చిత్తవిధిమాహ ॥
—॥ సాఙ్గే ॥ హంసద్వారంచకేదారం నరనారాయణాశ్రమమ్ ॥ కౌర
వంతంసకారణ్యం తథా వారాణసీపురమ్ ॥ ప్రయాగంపౌల్కసక్షేత్రంగం

గాసాగరసంగమః ॥ జగన్నాథశ్చసిన్ధ్వాదిః ద్రాక్షారామేశ్వరంమహత్ ।
మార్కండేయంశోభనాద్రిజయవాదీమహాద్యదః ॥ తతఃపరంధర్మపురీ
నృసింహోయత్రతిష్ఠతి। తతస్సప్తనదీసంగశ్శ్రీశైలఃపుణ్యపర్వతః। అహోబిలం
మహాక్షేత్రంవైద్యనాథమతఃపరమ్ । వేజవాడ్రిగకాళహస్తి కాళ్చీక్షే
త్రమతఃపరమ్ । అరుణాచలంమహాక్షేత్రంమహాక్షేత్రంచిదంబరమ్ । క
మలాలయంమహాక్షేత్రంవృద్ధా చలమతఃపరం । మధ్యార్జు
నం మహాక్షేత్రంకుమ్భకోణం మహత్తరమ్ । తత్రైవ జంబునాథంచశ్రీ
రఙ్గంమహచున్నతమ్ । తతస్తుమధురాదేశే సున్దరేశోమహానభూత్ । తతః
పరంమహాక్షేత్రంమధురాగ్నేయభాగతః ॥ రామేశ్వరంమహాక్షేత్రంజనా
ర్దనమతఃపరం । అనంతశయనంగోకర్ణం సుబ్రహ్మణ్యంమహత్తరమ్ ॥
పమ్పాక్షేత్రమితిప్రోక్తం పుణ్యక్షేత్రంయథాక్రమమ్ ॥ ఏతానిపుణ్యక్షే
త్రాణిస్వయంభూని॥ —అథపుణ్యానద్యః ॥ గంగాసరస్వతీచైవ యమునాఫ
ల్గునీతథా । గండకీశోణభద్రాచ నర్మదాగౌతమీతథా ॥ మలాపహారీభీమ
రథీకృష్ణవేణీతథైవచ ॥ తుంగభద్రాతథాఖ్యాతా నదీచభవనాశనీ । పినాకి
నీచకావేరీ తామ్రపర్ణీమహానదీ ॥ పయోష్ణీ వంజుళాచైవ తథా వైగవ
తీనదీ ॥ ఏతాఃపుణ్యతమానద్యఃస్మరణాత్పాపనాశనాః॥—ఏతామహానద్యః
అయోధ్యామథురామాయా కాశీకాంచీఅవంతికా ॥ పురీద్వారవతీచైవ స
ప్తైతాముక్తిదాయికాః॥క్షేత్రేష్వేతేషురాజేంద్రనదీష్వేతాసుపూర్వజాః ।
పతితగృహ్యతులాదీని రాజ్ఞఃపాపపరాయణాత్ ॥ పాత్రీయశ్చైతేనపూతా
త్మా పునస్సంస్కారపూర్వకమ్ ॥ గంగాయాంమాసలస్నానైష్ణుస్సాచ్ఛు
ద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ రేవాయాంతుతథాస్నాత్వా శుద్ధిమాప్నోతిదైహికీం।
వర్షేణైవసరస్వత్యాం పాత్రీహంవిధిపూర్వకం ।స్నానైస్త్రివణంసమ్య
క్కుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ ఫల్గున్యాంపాత్రరారభ్య వర్షార్ధంస్నాన
మాచరేత్ ॥ తత్రాపిత్రివణమిత్యర్థకం ॥ పూర్వవచ్ఛుద్ధిమాప్నోతిదానై
ష్వేతేమసంగ్రహాత్ ॥ పాత్రరారభ్యగండక్యామాసాయంస్నానమా చ
రేత్ ॥ వర్షద్వయేనపూతాత్మా హ్యుభయోర్లోకయోరపి । తత్రైవశో
ణభద్రాయాంపూర్వజశ్శుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ గౌతమ్యాంనియమాత్స్నా

త్వా నిత్యకర్మపరాయణః ॥ వింశత్యామాసలస్నానైరబ్దమాత్రేణ శుధ్యతి ॥ స్నానైర్మలాపహారిణ్యాం త్రింశత్యానుదినంద్విజః ॥ అబ్దమాత్రేణతత్రాపి శుద్ధిమాప్నోతిపార్వికీం ॥ భీమరథ్యాంమహానద్యాం మధ్యరాత్రేజితేంద్రియః ॥ జానుదఘ్నజలేస్థిత్వా జపేన్మంత్రంత్ర్యంబకమ్ ॥ సహస్రంపూర్ణతాంయాతి యావత్తాపద్విరమ్యతత్ ॥ ఎవం మాసత్రయంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పార్వకీం । కృష్ణవేణ్యాం మహానద్యామేకాదశ్యాంవిమోదయే ॥ స్నాత్వానిత్యంసమాప్యాథనాభిదఘ్నజలేవసన్ । నమోనారాయణాయేతి జపేత్ప్రణవపూర్వకం । మాధ్యాహ్నికం తతఃకృత్వా బ్రహ్మయజ్ఞంచతర్పణం ॥ కృత్వాతతఃపునర్జప్త్వా సాయంకాలెవిరమ్యచ । అవగాహ్యంతతఃకృత్వా పునరేకాదశీయదా । తత్రైవపూర్వవత్కృత్వా శుక్లేకృష్ణేతథైవచ । వర్షమాత్రేణపూతాత్మా తరేల్లోకద్వయంముదా ॥ తత్రైవతుంగభద్రాయాం కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ జపేదహోబిలక్షేత్రే కుండెవారాహసంజ్ఞితే ॥ తత్రైవ భవనాశిన్యాం జానుదఘ్నజలేవసన్ ॥ జపేన్నృసింహగాయత్రీంమాసమేకంనిరంతరం । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి నప్రతిగ్రహదోషభాక్ ॥ పినాకినీనదీతీరే ప్రతిగృహ్యాతులాదికాన్ । జపేత్పంచాక్షరంమంత్రం శైవంపాపహరంపరమ్ । స్నాత్వాపాతశ్శుచిర్భూత్వా త్రిసహస్రంనిదిశేత్ ॥ మాసత్రయేణశుద్ధస్స్యాత్తులాదీనాంప్రతిగ్రహాత్ । అఖండాయాంతుకావేర్యాం ప్రాతస్స్నాత్వాయథావిధి॥ నిత్యకర్మసమాప్యాశుకంఠదఘ్నజలేవసన్ ॥ జపేచ్ఛపౌరుషంసూక్తమష్టోత్తరశతమనుక్రమాత్ ॥ యదా సమాప్తిర్భవతి తదామానంపరిత్యజేత్ ॥ వంకుర్యాత్ప్రతిదినం శుద్ధస్స్యాదృతుమాత్రతః ॥ తామ్రపర్ణీనదీతోయే హ్యవగాహ్యదినత్రయం । త్ర్యంబకంజపేన్నిత్యంసంఖ్యామనసిధారయన్ । దినత్రయెతుపూర్ణేస్మిన్నిర్విఘ్ననజనాధిప। పూతోభవతివిప్రాసాతులాదీనాంప్రతిగ్రహాత్ । పయోష్ణీవంజుళాతీరే ధనుష్కోట్యాంతథైవచ । తులాదికానాందానానాం గ్రహీతా ధనలాభతః । స్నాత్వా మధ్యాహ్నవేళాయాం గత్వారామేశ్వరాలయమ్ ॥ ఔపాసనాగ్నౌజుహుయాద్ఘృతజాహోమయాచితః ॥ అథశ్మాయీభవేన్నిత్యం మాసమేకంని

రంతరం ॥ దుగ్ధాహారఫలాహారో ద్వయోరేకంసమాచరేత్ ॥ ఏవంత్రిసత్ర్యంకుర్యాత్తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ ఎతన్నదీస్నానాదిప్రతంయాగాదికర్తాకర్తౄణామ్।ప్రాగుక్తనిమిత్తోపపాతస్యతునదీస్నానాదికమ్ప్రయోజనమ్ ॥ శరీరక్లేశఎవ ॥ — తదాహమనుః ॥ తులాదిసంగ్రహీతృణాంపూర్వశుద్ధిమనిచ్ఛతాం ॥ పునస్సంస్కారలాభానాం నదీస్నానముదీరితమ్ । ప్రాయశ్చిత్తపవిశుద్ధానాం పూర్వశుద్ధిమతాంసతాం । పునస్సంస్కారపూతానాంనదీస్నానంనిరర్థకం । నదీస్నానాదీత్యర్థకాః ॥*॥—ఇతిహేమాద్రితులాదిప్రతిగ్రహీతృణాం నదీస్నానాది రూపప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అథతులాప్రతిగ్రహీతృణాంప్రాయశ్చిత్తపద్ధతిమాహ ॥

—తులాదిప్రతిగ్రహీతృణాంప్రాయశ్చిత్తపద్ధతిః—

మహానారదీయే ॥ తులాయాంగోసహస్రేచలాంగలెవిశ్వమండలె ॥ సాగరేచమఢైన్వాంచ మహాభూతఘటెనృప । తిలగర్భేకాలచక్రేకోటిహోమెజనాధిప ॥ ఆచార్యాయెభవంత్యద్యతెసర్వేదోషభాగినః ॥ —లైంగె ॥ ఆత్మతుల్యసువర్ణెచగోసహస్రేచలాంగలె ॥ మహోదధిమహీభాఖ్యఘటెథేనౌచచమణః ॥ కోటిహోమెకాలచక్రేతిలగర్భేతిలాచలె ॥ కాపాసపర్వతెగాఢ్య తత్కాలవణపర్వతే ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినెయెచప్రముఖాస్స్యుర్ద్విజోత్తమాః ॥ తెషామెవానుకంపార్థ మిదమాహప్రజాపతిః ॥ ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధ్యర్థ మిహలొకెపరత్రచ ॥ —కౌర్మె ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినెకాలచక్రెలవణపర్వతే ॥ కాపాసపర్వతెకోటిహోమేగర్భేతిలాహ్వయె ॥ గొసహస్రెతులాయాంచ లాంగలెవిశ్వమండలె ॥ సాగరేచమఢెనాచ మహాభూతఘటెతథా । ఆచార్యత్వంయదిప్రాప్తందానానాంపుణ్యసంగమె ॥ ఆచార్యొయెభవేద్విప్రస్తన్నిషఫ్కృతిరుచ్యతె ॥ ఆచార్యఇతివాక్యమార్ద్రకృష్ణాజినాదిప్రతిగ్రహీత్ౄణాంతులాగొసహస్రప్రతిగ్రహేత్వాచార్యబ్రహ్మసదస్యఋత్విజాముపలక్షణార్థమ్ ॥ — తదాహవసిష్ఠసంహితాయామ్॥ ఆత్మతుల్యసువర్ణస్యగొసహస్రప్రతిగ్రహె ఆచార్యప్రభృతీనాంచఋత్విజాంపాపనాశనం । ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రొక్తం దెహశుద్ధ్యర్థమాదరాదితి ।నారదీయేచ ॥ పూర్వమిక్తెమదానెషు తులా

గోలాంగలాదిషు ॥ ఆచార్యాదీనాంచసర్వేషాంప్రాయశ్చిత్తంవిశోధనమి
తి॥ఎతద్వ్యతిరిక్తతిలగర్భాదిష్వాచార్యాణామేవనైతరేషాంతమక్తమ్ ॥—॥
హిరణ్య గర్భసంహితాయాం ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినైరామ కోటిహోమేతిలా
చలే ॥ కార్పాసపర్వతేకాలచక్రేలవణపర్వతే ॥ తిలగర్భేచరాజేంద్రసప్త
స్వేతేషుయోద్విజః ॥తస్యైవనిష్కృతిరియం కథితామునిపుంగవైః ॥ పూ
ర్వోక్తానాంతులాదీనాం దానానాంయేద్విజోత్తమాః ॥ ఆచార్యఋత్విజో
భూపవ తేషామేవేహనిష్కృతిః ॥ తత్ప్రకారమాహ ॥ —దేవలః ॥ త
దానీంవాపరేవ్యర్వా పంచమేవాథసప్తమే ॥ యస్మిన్కస్మిన్దినేవాపిమ
నసాపరిపూర్ణవాన్ ॥ గంధాక్షతాన్పంచగవ్యం తాంబూలానికుశాన్యపి
। బ్రాహ్మణాన్వేదసంపన్నానానయిత్వానదీతటం ॥ గత్వాస్నాత్వాస్వ
మూలాచ్య బంధుభిస్సహపార్థివ ; త్రైరనుజ్ఞామవాప్యాథ ప్రణిపత్యయ
థాక్రమమ్ । ద్రవ్యలాభితయావిప్రామయాకారిప్రతిగ్రహః । యాగాది
కరణేఽశక్తఃతత్పంతవ్యందివ్యోత్తమాః ॥ ఇతినత్వాప్రజేత్తీర్థంప్రార్థయి
త్వాత్మమాపయేత్ ॥ మలాపకర్షణంకృత్వానిష్కర్మసమాప్యచ ॥ పుం
డ్రాదికంతతోధృత్వాదర్భపాణిర్జితేంద్రియః ॥ చతుర్వింశతివిప్రాన్వావేద
శాస్త్రపరిమృతాన్ ॥ అష్టాదశద్వాదశవా పరిషదర్థనియోజయేత్ ।
స్నాపయిత్వాతతఃసమ్యక్ పరిషదంవిధిపూర్వకం ॥ ఉపవేశ్యశుచౌదేశేత
దగ్నిప్రాఙ్ముఖశ్శుచిః॥ఉపవిశ్యశుచౌసమ్యక్పాణాయామత్రయంచరేత్॥
పుణ్యాహవాచనంకుర్యాత్తెనతోదెనమూర్జయేత్ ।నాందీశ్రాద్ధంతతఃకు
ర్యాత్తెచిదిచ్ఛంతిపార్థివ ।ప్రాణానాయమ్యవిధివద్దేశకాలౌచకీర్తయేత్ ।
నిమిత్తంకీర్తయేద్విద్వాన్యస్మిన్క్రతేయదాతిథౌ॥యెనరాజ్ఞాసముత్పన్నం
పాపమెతత్ప్రతిగ్రహాత్ ॥ తద్గోత్రనామనక్షత్ర రాశిపూర్వంసముచ్చరె
త్॥స్వగోత్రనామనక్షత్ర రాశ్యాదికమథోచ్చరెత్ ।తద్గత్తంస్వగృహీతంతు
దానమత్రప్రకీర్తయేత్ ॥ప్రాయశ్చిత్తమహంకుర్యాంధర్మశాస్త్రానుసార
తః । ఇతిసంకల్ప్యవిధివద్గంధపుష్పాక్షతైర్ముదా । అభ్యర్చ్యపరిషదంసమ్య
క్నారాయణమనుస్మరన్ । తదన్నమాంశద్రవ్యస్యచాతుర్భాగస్యవాగ్యతః॥
భాగమెకంతతోబద్ధ్వాన్యవస్త్రేతుపూర్వకమ్ । సమస్తసంపదిత్యాదివా

క్యంపారాణికంపర్వ। ప్రతిసరిక్రమ్యయత్నేన ప్రణమ్యోత్థాయ దండవత్ ।తదగ్రేదక్షిణాంస్థాప్య తతోవిజ్ఞాపయేత్సుధీః ॥ యేనదోషస్సముత్పన్న స్తన్నిరాసాకృనిమర్మతిం ॥ కరిష్యఇతివిజ్ఞాప్య తత్ప్రభాసన్నిధౌవసేత్ ॥ స భాపితాంతుసంగృహ్య తేనవిజ్ఞాపితంవచః ॥ శ్రుత్వావిప్రాఃసప్తపంచత్రీన్వాపివిమమోముదా । పూర్వోక్తదక్షిణాందత్వా ప్రేషయేదనువాదకం ॥ ప్రేషయంత్వితితానుక్త్వా స్వస్తిరస్మాన్నారాయణంవిభుం ॥ తేప్యేకంవిదుషం శాంతమనువాదార్థమాదరాత్ ॥ దక్షిణాంబహుశోదత్వా ప్రేషయేయు ద్వాజోత్తమాన్ ॥ సోపిస్నాత్వాదభ్రపాణిః కర్తారమనుబోధయేత్ । తస్గోత్రనామనీ త్రమనూచ్చార్యోపదేశయేత్ ॥ తత్పుర్వమనువాదాత్స శ్రుత్వాశక్యంసమాచరేత్ ॥ హిరణ్యస్నానరూపేణ పార్యగ్నిత్వంవిశోధనం । పాశ్చాంగవపనంకృత్వా దన్తధావనపూర్వకం ॥ స్నానంకృత్వా పంచగవ్యైస్తత్తన్మంత్రైర్పృథక్పృథక్ ॥ గోదానంచతతఃకృత్వా పాశ్చాంగవిపున్నయే । ఉదీచ్యాంగానిసర్వాణి శాలాహోమంతతఃపరమ్ ।నాన్దీశ్రాద్ధంవైష్ణవాఖ్యం పంచగవ్యమనంతగం । శాలాహోమఃపునఃకార్య ఉత్తరాఖ్యోవిచక్షణైః । పునర్గోదానకృత్కర్తాదశదానమనుక్రమాత్ ॥ భూరిదానంతతఃకృత్వాబ్రాహ్మణాన్భోజయేత్సుధీః ॥ ఏవం కుర్యాద్ద్విజోయస్సముక్తోదోషాత్ప్రతిగ్రహాత్ ॥ అన్యథాదోషమాప్నోతి చుఃఖీస్యాజ్జన్మజన్మని ॥ —ఇతిమూలవచనాని ॥ అథపార్యగ్నిత్వప్రకారః ॥ —॥ఆదౌ మలాపకర్షణస్నానం ॥ తతఃపరిషన్మార్జనం ।అష్టాపింశతిశ్చతుర్వింశతిరష్టాదశద్వాదశావిప్రాన్విద్వాంసఃపరిషదర్థే నియోక్తవ్యాః ॥ తతఃపరిషదగ్రేసంకల్పః ॥ తతఃపరిషదర్చనం ॥ సంకల్పితద్రవ్యం వస్త్రాంతరేబద్ధ్వా దర్భపాణి ర్ముక్తకుళితహస్తస్సమస్త సంపత్తిమంత్రముచ్చరన్ । పరిషదంగ్రీన్ప్రదక్షిణీకృత్యదండవత్ప్రణమ్యదక్షిణాంపరిషదగ్రేనిధాయముకుళితపాణిస్సన్ । అశేషేహోపరిషత్ మదీయాంవిజ్ఞాపనామవధార్యమయా సమర్పితామిమాంసౌవర్ణీమ్మల్వీయసీమపి దక్షిణాంయథోక్తదక్షిణాత్వేన స్వీకృత్య కాశ్యపగోత్రమముకనక్షత్రే అముకరాశౌ జాతం అముకశాఖాధ్యాయినంఅముకశర్మాణం మాముద్ధరేత్యుక్త్వా పునఃప్రణమ్యోత్థాయముకు

ధృతకరస్సన్ అశేషపాపపరిషత్ పూర్వేద్యుఃపరిపూర్వేద్యుర్వాయస్మిన్ యస్మిన్నహనివా అముకనదీతీరే అముకదేవతాసన్నిధౌ అముకపుణ్యకాలే అముకగోత్రోణాంఽముకనామ్నే అముకరాశౌజాతేనఅముకశాఖాధ్యాయినా అముకనామధేయేనధర్మనిర్ణారాజ్ఞావిప్రేణ వైశ్యేనవాకృతేషుతులాదిమహోదానేషుకాశ్యపగోత్రస్యఅముకనామ్నే అముకరాశౌజాతస్యఅముకశాఖాధ్యాయినఃఅముకనామధేయస్యమమదైవాత్ప్రతిగ్రహఃపాప్తఃతస్యాదృష్టార్థస్యభయనివృత్తిద్వారా తులాదిదానేషు ప్రతిగ్రహోత్పూర్వనంధ్యాసినిత్యకర్మభ్రంశిత్వాయాతదోషపరిహారద్వారాఽుత్తరత్రనంధ్యాదినిత్యకర్మానుష్ఠానాధికారసిధ్యర్థంక్రత్వాదవ్యనుష్ఠానేఅశక్తోహంయుష్మదనుజ్ఞయా పతిగ్రహలబ్ధస్య ధనస్యచతుర్థభాగేనవాతదర్ధేనవా ధర్మశాస్త్రోక్తవిధినాపాప్తాయశ్చిత్తం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య॥ పునఃపరిణమ్యాచమ్యతదగ్రేముకుళితకరస్సన్తిష్ఠేత్ ॥ పూర్వసంకల్పస్తైవమేవ । అశేషపాపపరిషద్విచార్యసప్తపంచతీర్థావిదుషోవిపార్థపరిషద్భక్షిణా నమదక్షిణయాతోషయిత్వాహేవిద్వాంసోయూయంసమ్యగ్విచార్యకాశ్యపగోత్రేణ అముకనామ్నే అముకరాశౌ జాతేన అముకశాఖాధ్యాయినా అముకనామధేయేనాస్మత్సన్నిధౌ విజ్ఞాపితస్య తులాదిషోడశమహోదానమధ్యే యస్య దానస్య ప్రతిగ్రహోత్పాపముత్పన్నం తత్పరిహారేతస్యోపనయన ప్రభృత్యేతత్క్షణపర్యన్తం సంధ్యాదినిత్యకర్మాణి భ్రంశితాని తత్పాపనోదనం ప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రేషు నిశ్చిత్య శక్యప్రత్యామ్నాయరూపేణోపదిశేత్యేకమనువాదకం తత్పాపాచ్చారణదక్షం ప్రేషయన్త్వితి పరిషత్ప్రేషయేదిత్యధ్యాయకాఃన ॥ —— అథవిధాయకవాక్యమ్ ॥ సర్వే స్నాతవన్తఃఏకం విపశ్చితం గ్రహణధారణోచ్చారణదక్షం స్వదక్షిణాతుల్యదక్షిణయా సమ్భావ్య ॥భో అనువాదక ఇతఆగచ్ఛ ఇమాం దక్షిణాం స్వీకృత్య అముకనదీతీరే అముకదేవతాసన్నిధౌ అముకపుణ్యదివసే అముకగోత్రస్య అముకనామ్నే అముకరాశౌ జాతస్య అముకశాఖాధ్యాయినోఽముకనామధేయస్య ఏతస్య పూర్వేద్యుఃప్రపూర్వేద్యుర్యస్మిన్ కస్మిన్వా దినే తులాదిషోడశమహోదానేషు మధ్యే యస్య ప్రతిగ్రహోత్పాపముత్పన్నం తస్య

తిగ్రహాదేతస్యాపనయన ప్రభృత్యేతల్లక్షణపర్యన్తం సన్ధ్యాదినిత్యకర్మాణి భ్రీశితాని తత్పాపనోదనంప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రీయవిచార్య పరిషదా నిర్ణీతం శక్త్యప్రత్యామ్నాయ రూపేణాస్యోపదిశేత్యేకం విప్రం ప్రైషయేయుః ॥ — అనువాదకవాక్యమ్ ॥ — సతు సచేలంస్నాత్వాసర్భపాణిస్సకర్తారమభిముఖీకృత్యోత్తానపాణిస్సహేకాశ్యపగోత్ర అముకనక్షత్రే అముకరాశౌ జాతఅముకశాఖాధ్యాయిన్నముకనామధేయత్వయా పరివర్తన్నిధౌవిజ్ఞాపితస్య పాపస్యాపనోదనమస్మన్నిర్ణీతం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యాదీచ్యాంగసహితం పూర్వోత్తరశాలాహోమానుగతం వైష్ణవనారీశ్రాద్ధసహితమేకమఖణ్డం శక్త్యప్రత్యామ్నాయేరూపేణతస్యోపదిశేతి విధాయకముఖేనాశైషిపాపరిమర్శం ప్రైషితపతీ ॥ అహమపుష్యపదిశామి సావధానస్సహకర్ణయ । కాశ్యపగోత్ర అముకనక్షత్రే అముకరాశౌ జాతఅముకశాఖాధ్యాయన్నముకనామధేయఅముకనదీతీరే అముకదేవతాసన్నిధౌ అముకపుణ్యదివసే అముకగోత్రేణ అముకనక్షత్రేఅముకరాశౌ జాతేన అముకనామధేయేన స్వధర్మనిష్ఠేనా రాజ్ఞాకృతేషు తులాదిషోడశమహాదానేషు మధ్యే యస్య దానస్య ప్రతిగ్రహాద్యత్పాపముత్పన్నం ఇతఃపూర్వం త్వయాచరితనిత్యకర్మణాం ఫలమపి ధ్వస్తం ఇతఃచరం నిత్యకర్మానుష్ఠానాధికారసిద్ధ్యర్థం పతత్పాపనోదనం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రరూపమబ్దం ప్రకృతీకృత్య విప్రైభ్యఃప్రతిగ్రహశ్చేత్ షడబ్దప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రస్మకం విశోధనంభవతి క్షత్రియేభ్యో ద్విగుణం విశోధనం వణిగ్భ్యస్త్రిగుణం శూద్రేభ్యశ్చతుర్గుణం నఙ్గరేభ్యశ్చేత్ షడ్గుణితషడబ్దప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రస్మకం విశోధనంభవతి ॥ రాజ్ఞాంహత్యాదిదోషబాహుళ్యాత్తత్ప్రతిగ్రహేఅశీత్యాధికసహస్రసాప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాత్మకం సగ్వపాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యాదీచ్యాఙ్గసహితం పూర్వోత్తరశాలాహోమవైష్ణవనారీశ్రాద్ధపఞ్చగవ్యానుగతం భవతి । సాక్షాచ్చర్యాయాం శక్తశ్చేదాచర్య పూతోభవేత్ । సాక్షాచ్చర్యాయామశక్తశ్చేత్పత్యాత్యామ్నాయానాచరేత్ ॥ ధేనుదానసముద్యోగామినదీస్నానసంహితామాత్ర వేదపారాయణాయతగాయతీజపనిశతపర్ణాయామమృత్యుఞ్జయ

మన్త్రైర్ణ సహస్రతిలహోమదాన్వదశబ్రాహ్మణభోజనాని స్వత్యామ్నాయాః
ఏతైర్ప్రత్యామ్నాయరూపైరప్యేత సర్వపాప్మాయశ్చిత్తైః కాశ్యపగోత్రేణా
ముకనఙ్త్రేఽముకరాశౌ జాతేనాముకశాఖాధ్యాయినాముకనామధేయేనత్వ
యా సమ్పూర్ణమనుష్ఠితేనతి అముకగోత్రేణాముకశాఖాధ్యాయినాస్వధర్మ
వర్తినా రాజ్ఞాకృతేషు తులాపురుషదశమహాదానేషు యస్య దానస్య ప్రతి
గ్రహోబ్రహ్మరాక్షసత్వమితఃపూర్వం సన్ధ్యావినిష్కర్మభ్రంశోపి జాత
స్తస్యాబ్రహ్మరాక్షసాన్నిష్కర్మభ్రంశదోషాత్పర్వభ్యః పాపెభ్యశ్చ ము
క్తోభవేరిత్యనువాదకఉచ్చైర్వదేత్ ॥ పరిషదప్యేకవాక్యేన తథాస్త్వితి వ
దేత్ । అనువాదకోపి పాపకృతభాషయా తథా పునర్వదేత్ ॥ పరిషదపి
తథాస్త్వితి పునర్వదేత్ ॥ తస్మాద్దేశాదపక్రమ్య శుద్ధాచమనం కృత్వా
కృచ్ఛ్రత్రిణి ప్రత్యామ్నాయరూపేణ స్వయం కృత్వా బ్రాహ్మణైర్వా కా
రయిత్వా పాపిచ్ఛ్యాజ్జభూతానిదన్తధావనవపనమృచ్ఛస్మగోమూత్ర గోమ
య క్షీర దధి సర్పిస్నానాని తత్తన్మన్త్రైర్ణ పృథక్కృత్వా పాపిచ్ఛ్యాజ్జగోదా
నం కృత్వా పాపిచ్ఛ్యాజ్జభూతం పూర్వశాలాహోమం కృత్వా వైష్ణవనా
దీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ అనన్తరం బ్రహ్మకూర్చవిధినా పఞ్చగవ్యం పీత్వా త
దర్ధదశదానానికృత్వా ఉదీచ్యాంగభూతముత్తరశాలాహోమం కృత్వా ఉ
దీచ్యాజ్జభూతగోదానం కృత్వా బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥ అనన్తరం పున
స్సంస్కారవిధినా పునస్సంస్కారం కృత్వా పూతోభవేమభయోర్లోకయో
ర్వ్యవహారఙ్మోభవేత్ ॥ ఏవం కోటిహోమే ఆచార్యాదీనాం పాపి
యశ్చిత్తమ్ ॥ కాలచక్రతిలగర్భస్వర్ణగోహిరణ్యాదీనామేవంపాపియశ్చిత్తమ్॥
నాన్యథా శుద్ధోభవతీతి ॥ —— తదాహ గౌతమః ॥ యథా చర్మమయో
వత్సో యథాదారుమయోగజః । తథా నిష్కృతిహీనోసౌ ద్విజో లోకవిగ
ర్హితః ॥ యాగాదికమకృత్వాతుపాపియశ్చిత్తసరాజ్ఞుషిః ।అపవిత్రస్సదా
భూమావనర్హస్సర్వకర్మసు। యోవా కోవాద్విజోలోకే విప్రసాకృతని
ష్కృతేః। గృహేయదిహ భుంజీయాద్గోమాంసాశీనిగద్యతే ॥ ద్విజస్యాకృత
తచిత్తస్య గృహే నిత్యం సమాశ్రితాః । బాలగ్రహాఃపిశాచాశ్చ శ్మశానస
దృశం గృహమ్ ॥ పితరోనాత్ర భుంజన్తి నదేవానర్షిపుఙ్గవాః ।నవిష్ణుర్ణ

పృథివీగావశ్శయస్తోద్ధనరాధమమితి ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రి తులాది ప్రతిగ్రహీతృణాం పాపక్షయశ్చిత్తప్రకరణం ॥ * ॥ — అథ తులాదిదానే

శ్రీ తులాదావాచార్యాదీనామభయయస్తోద్ధారః శ్రీ

ఇహ ప్రతిగ్రహీతృణామాచార్యాదీనాం భయహరయస్తోద్ధారప్రకారమాహ ॥ — మన్త్రవిరహస్యే ॥ తులాపురుషదానేఽపి కాలపురుషప్రతిగ్రహే । గాఢాలిఙ్గనదానేవ ఘట్వాస్థాయోగిణాం గృహే ॥ అపామార్జనకాలేవ ఆసన్నమరణే గృహే । శవదగ్ధనకాలేవ సఙ్గ్రామే రక్తదర్శనే॥ ఏతేషూత్తేషుకాలేషు పిశాచాస్సంచరన్త్యుతః ॥ కేచిచ్ఛవాయురూపేణ కేచిచ్ఛజనదర్శనే । దాతుఃప్రతిగృహీతుశ్చ దృష్ట్వాకేచిచ్చరన్త్యుతః ॥ తత్ర ఋక్షస్సర్వపాపాని సర్వేరోగాజ్వరాదయః । సర్వాణ్యరిష్టజాతాని దానమాత్రాద్విజన్త్యుతః ॥ రుదన్తి ప్రవిశన్త్యాశు ఆచార్యం భయవిహ్వలమ్ । తదానీంవా పరేహ్యుర్వా పఞ్చమే దశమేపివా ॥ షష్ఠేవామాస మాత్రేవా ద్వితీయేవా తృతీయకే । శిరఃశూలమ్వా జ్వరోవాపిశూలంవా కుక్షిమధ్యతః॥ భ్రమస్సర్వత్ర మూర్ఛార్తా కరపాదవిపీడనమ్ । సర్వదాభ్రమబుద్ధిస్సా స్త్రీతత్రైవ విచేష్టితమ్ ॥ మన్దాగ్నిరరుచిర్నిత్యమేతల్లక్షణమీరితమ్ । కొటిహోమకాలే శిరోభ్రమణాదికం ఆలిఙ్గనదానే స్వయంవా పతతిపాదౌహస్తౌవా నచలతః । రక్తదర్శనే సఙ్గ్రామే కుణపచర్మనేమహాభీతిః ॥ సైవ వ్యాధిహేతుః ॥ తేషాం సంరక్షణార్థాయ లోకానాం హితకామ్యయా । సర్వపాపహరం పుణ్యం సర్వాపద్వినాశనమ్ ॥ సర్వభూతహరం దివ్యం సుదర్శనమనుత్తమమ్ । వక్ష్యామి శృణు రాజేన్ద్ర సర్వభూతసలాయనమ్ ॥ భూర్జేవా తాళపత్రేవా స్వర్ణేవా రజతేపివా । లిఖిత్వాత్ర పురాబ్రహ్మా దానకాలే మహాకరే॥ తద్దృష్ట్వా ప్రపలాయన్తే మహాభూతా దిశోదశ । భూర్జపత్రేలిఖేద్యన్త్రం స్వర్ణకార్పాసశాఖయా ॥ గోరోచనేనపూతాస్త్రా పాత్రేస్థితోదభస్మఖశుచిః । పద్మమధ్యే లిఖేద్యన్త్రం రేఖాత్రయసమన్వితం । చతుశ్శూలంచతుర్దిక్షుతన్మధ్యేతున్నకేసరీ । లక్ష్మీబీజంలిఖేత్పూర్వం ప్రహ్లాదంపశ్చిమేలిఖేత్ । దక్షిణేమారుతంబీజముత్తరేగారుడంలిఖేత్ ॥ మధ్యాభిరష్టపూర్వాభిర్వలయాకారమాలిఖేత్ । ఏవంయంత్రంవిలి

ఖ్యాదౌ పూజయెద్గంధపుష్పకైః । నానావిధైఃఫలైశ్చైవ ధూపదీపనివేదనైః
పూజయిత్వాన్యసేద్యంత్రం స్వణ్ణే వారాజతేపివా । బధ్నీయాద్ధస్తమూ
లెతు సర్వభూతనివారణె । ప్రతిగ్ర హేతుదానానాం తులాదీనాంవిశే
షతః । రణమధ్యేకొటిహోమె శవసందర్శనేతథా । శ్మశానమధ్యేరాజెం
ద్ర నభీతిర్నభవెద్గదః । నీరొగీజాయతెపశ్చాన్నారసింహప్రసాదతః। దాన
ప్రతిగ్ర హేకాలెమాజ్ఞనెవాన్యతొపివా । బధ్నీయాత్సర్వదాయన్త్ర ంత
త్ర ంపుత్రొథబాలకః । ఆయుఃపూర్ణంచసర్వేషాం నభయంవిద్యతెక్వచి
త్ ॥ * ॥—॥ ఇతిహేమాద్రౌ తులాదిప్రతిగ్రహీతౄణామాచార్యాదీ
నాంభయహరసుదర్శన యంత్రొద్ధారప్రకారః ॥ * ॥—॥ తథాపిభయ

తులాదిప్వాచార్యాదీనాంజ్వరాదిహరమృత్యుపూజా

నిబద్ధానాం తులాదిప్రతిగ్రహీతృణాంజ్వరాదిరొగహరమృత్యుప్రతిమా
పూజావిధానంతద్దానంహొమప్రకారంచదర్శయతి ॥ —మారర్కండెయః ॥
తథాభయనిబద్ధానామాచార్యాణాంచఋత్విజాం । దానప్రతిగ్ర హేకాలె
మృత్యురాయాతిసర్వదా । అంధకారతయారాజన్నతదీప్తొ ర్యనుహత్ప్ర
యా ॥ అథవాజనఘొషెణ దృష్ట్వాదానగ్రహీపినః ॥ వ్యాధిరావిశతెచె
హే ఆచార్యస్యద్విజన్మనః । కమ్పశ్శూలంశిరశ్శూలంపాతనంపాదభూతత్వైః।
పిత్తంచవమనంచైవ ఆంత్రవృద్ధిరథాపివా । బహుమూత్రంబహుమలం
బహువాక్సర్వదాభ్రమః । ఏతల్లక్షణమెతెషామాచార్యాణాం జనాధిప ।
మృత్యుస్తువాయురూపెణ అంగమావిశతెసదా । తదాతస్పరిహారార్థం
మృత్యుపూజాంసమాచరెత్ । మృత్యుంస్వర్ణమయంకృత్వా పలమానసు
వర్ణతః। చతుర్భుజంనీలవర్ణం దీర్ఘస్యంరక్తలొచనం । రక్తపాత్రం
చఖడ్గంచ పాశంశూలంచపాణిభిః । దధానంపద్మమధ్యస్థంపూజయెద్వ్యా
ధిశాంతయే । ఆచార్యఃపూజయెన్మృత్యుంరక్తగన్ధాక్షతైర్ముదా ॥ తిలపర్వే
పూర్ణమాసె స్వగృహెశుద్ధదెశతః । వరంమ్యత్వా ఇతిపూజామంత్రః।
గంధపుష్పాక్షతధూపదీపనైవెద్యైః ప్రదక్షిణనమస్కారైః పూజాంసమా
ప్యతదీశాస్యదిగ్భాగెస్థండిలెనమిదాజ్యచరుభిహొర్మంకుర్యాత్ । హొమే
పూజాయాంసవ మంత్రః । హొమాంతెఅపమృత్యొత్తారణమాజ్ఞనవ

దోగిణంమార్జయేత్ । ద్వివర్షత్రివర్షచతుర్వర్షమధ్యే యదారో
గోద్భవః తదైవకార్యమాచార్యాదీనాం । అన్యథామృత్యూత్తారణంనభవ
తి । హోమాంతేనమార్జనంకృత్వా తతోదానంసమాచరేత్ । ఆచార్యంగ
ంధపుష్పాద్యైరలంకృత్యయథార్హతః ॥ ఉపర్యుక్తాయవిప్రాయ స్వయమిం
ద్రాననశ్శుచిః । తిలాఢ్యపాపహరానిత్య మితితిలదానమ్ ॥ శీతవాతోష్ణసంత్రా
ణమితివస్త్రదానం । మృత్యుర్మాపామిమాందివ్యాం సర్వరోగోపశాంతయే॥
మహాభయనిరాసార్థందాస్యేహందివ్యజవల్లభ । ప్రతిగ్రహసముద్భూతం
పాపం మేయదుపార్జితం । తత్సర్వం విలయంయాతువ్యాధిర్మేనశ్యతామి
యాత్ ॥ ఇతిప్రతిమాదానమన్త్రాగ్ని । తతస్తుదక్షిణాదేయా దశగావస్స్వ
యమ్భువః । ఎతదాగ్నివిశుద్ధ్యర్థం బ్రాహ్మణాభోజయేత్తతః ॥ ఏవంప్ర
కురుతేయస్తు సద్యోరోగాత్ప్రముచ్యతే । అన్యథాదోషమాప్నోతి జన్మజన్మ
నిపార్థివ ॥ * ॥—॥ ఇతిహేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రేప్రాయశ్చిత్తా
ధ్యాయే మృత్యుప్రతిమాదానవిధిః ॥ * ॥—॥ అథకోటిహోమేలక్షహో

కోటిహోమాదిప్రాచార్యాదీనాంప్రాయశ్చిత్తమ్

మేచాచార్యాదీనాంప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥— మహానారదీయే ॥యోవిప్రః
కోటిహోమేఽయుతేహోమేలక్షహోమేఽథవానృప।ఆచార్యత్వంయదాకుర్యాత్తదానశ్యం
తిసత్క్రియాః । జపహోమాదికంగత్వా పిశాచోల్ముకసంజ్ఞకః । తస్యా
న్యానిమృతిర్నాస్తి తిర్యక్పరిక్రమణాద్భవః ॥— వైంగె॥ కోటిహోమేఽయు
తేఽపిన్యూనమిత్యంప్రధానభాక్ ॥మహాంతంనరకంభుక్త్వాపిశాచోజన్మ
నాంతరేణ।నిష్కృతిఃకుతశ్చిద్విద్వల్లభాశంభునాలోకశమ్భునా।తిర్యక్పరిక్రమణా
ద్భూమేరుతఃకాశీనివాసనే॥ఆజన్మవతనాత్తిస్మైత్తదాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । త
దాహగౌతమః ॥ కోటిహోమేఽయుతేనియమాబహవస్సంతిపార్థివ । మానం
పద్మాసనంధ్యానం హవిష్యాన్నస్యభక్షణం।స్థండిలేశయనంగంధతాంబూలా
దీనివర్జయేత్ । మంత్రాంతమున్చ్చర్భుక్త్వాహవిరుత్తానపాణినా। కృమి
కీటాస్థికేశాది బాహుళ్యాద్ధాన్యమధ్యతః ॥ * ॥ సంత్యజ్యనియమానేతా నా
త్వాజ్యేవర్తయేద్యది। దోషానియమసంత్యాగాన్నహోమఫలమశ్నుతే॥—
రాజవిజయే ॥ అవ్రతఘ్నంతిలాఁహుత్వా పరాఘ్నంశంభుమంత్రతః । న

ఎవగ్రామఏండాలస్యకదానాలపెత్సుధీః । చతుర్దశేచచండాఁగామ
స్థాఃతానాహ ॥ —లైంగే ॥ రజకశ్చమృకారశ్చ నటోబురడఏవచ ।
శైవర్తమేదభిల్లాశ్చ స్వర్ణకారశ్చసూచికః ॥ తక్షకస్తిలయంత్రీచసూను
శ్చక్రీకథాధ్వజీ ॥ తపతెగ్రామచండాలా వాచ్యాతెగ్రిణాపినాలపెత్ ।అ
పిచ ॥ తపతెబ్రహ్మచండాలా వాచ్యాతెగ్రిణాపినాలపేత్ । పరాశ్రయంకా
శికాయాయా దత్తాగ్నికీకసానుగః । అతోపిదోషబాహుళ్యాద్ధోమమేనం
పరిత్యజేత్ ॥ఈషన్మాత్రస్యసౌఖ్యస్య దోషమానంత్యమిచ్ఛభిః ॥నృభిస్తా వ
జ్యఃకోటిహోనోలక్షుహోమశ్చపార్థివ ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ హోమంక
ర్తావృధావిప్రఃకోటింలక్షుమథాపివా । యాగాద్యభావెకుర్వీత ప్రాయ
శ్చిత్తంవిశుద్ధయే । విప్రస్యాశ్రేకృతెహోమే షడ్బంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥
బాహుజార్థంకృతెహోమే తదేవద్విగుణంచరేత్ ।వణిగ్భ వ్యస్త్రిగుణంప్రో
క్తంపాదజెభ్యశ్చతుర్గుణం । సంకరార్థంకృతెహోమె షడ్గుణంపూర్వవ
చ్చరేత్ । సదస్యబ్రహ్మణోరర్థంతదర్థంఋత్విజాంస్మృతం । పూర్వో
క్తప్రాయశ్చిత్తవత్సర్వంకుర్యాత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తాకరణెదోషమాహ ॥ —
మార్కండెయః ॥ లక్షహోమెకోటిహోమె ఆచార్యోఋత్విజోయది ॥ త
ద్దోషపరిహారార్థ మకృత్వానిష్కృతింనకృత్ । పైశాచ్యమనుభూయాథ
తిలఘా తీభవేద్భువి । భిషక్సా ర్వత్రి గిజన్మానిగర్దభఃపంచజన్మసు। వానర
స్సంభవెత్పశ్చా త్కృకలాసస్తతఃపరం ॥ తతోభువంసమాసాద్యబహురో
గీపరిజాయతె । ఆచార్యార్థంతయోఃప్రోక్తంతదర్థంచత్విజాంపృథక్
ప్రాయశ్చిత్తంపూర్వోక్తరూపం పూర్వనన్సర్వంకుర్యాత్ ॥ లక్షహోమేనైవ
మేవ ॥ లక్షహోమెకోటిహోమెచ ప్రాయశ్చిత్తార్థమాచార్యస్య । తద
ర్థంసదస్యబ్రహ్మణోః । తదర్థమృత్విజాం । తదాహ ॥ —బోధాయ
నః ॥ లక్షేచకోటిహోమేర్థంప్రాయశ్చిత్తంప్రధానకే॥ తదర్థముభయోః
ప్రోక్తం తదర్థంచర్త్విజాంపృథక్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తంసర్వంపూర్వవత్కు
ర్యాత్ ॥ * ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రౌ లక్షహోమకోటిహోమప్రాయశ్చి

శ్రీ కాలచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

త్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథేదానీంకాలచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥

కౌర్మే ॥ జన్మన్యేకత్రవైశాఖ్యం కాలచక్రప్రతిగ్రహే ॥ విప్రోభవతిముష్టా
ఙ్మా పూర్వజైఃకారణైర్వినా ॥ —మాత్స్యే । భోగానక్తోవ్విజోవిద్వాన్
సాంచక్రప్రతిగ్రహే । పితృభ్యఃపిండనిర్వపణం కృత్వాపాపానుమోచనం । త
స్యాన్యానిమృతిస్థానే తప్తకృచ్ఛ్రేతత్త్రయాత్ । సత్రక్రియాస్తస్యనశ్యం
న్తి పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ —గారుడే ॥ ముఖజోయమచక్రస్య సం
గ్రహేపాపమశ్నుతే ॥ ఏకాచత్వంభవేత్తస్య జన్మన్యేకత్రభూమిప । ని
ష్కృతింకథితాపైస్తప్తకృచ్ఛ్రశతత్రయాత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతి
హ్యకృత్వానియమాన్మునే ॥ స్థవిరయోషిద్బ్రాహ్మణరక్షణమ్ ॥ పశుదశ
పూర్ణమాసాదయః । ఎతేనియమాః ॥ ఎతేషాంనియమానాంలోపెదో
షప్రాప్తిః ॥ తస్మాదేతత్పరిపూరణార్థం కాలచక్రకాలపురుషావిప్రతిగ్ర
హః ॥ ఏతద్ద్రవ్యస్యసర్వస్యవ్యయేఏకాంగజనీమపోష్యపంచగవ్యప్రాశనం
విశోధనం । అన్యథాతప్తకృద్ధ్రుశతత్రయపూర్వకప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్ ॥
ఉభయోరేతయోరభావే పిశాచత్వానంతరం సహస్రవృషణోనామమృగ
విశేషోజాయతే ॥— తదాహకౌర్మే ॥ పిత్రాదిరక్షణాభావే నియమానా
మసమ్భవే ॥ ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వాతు సహస్రవృషణోమృగః ॥ తతఃప
రంవరాహస్యాస్యచ్ఛిడాలస్తిమజన్మను ॥ తస్యాదేతద్విశుద్ధ్యర్థంప్రాయశ్చి
త్తంసమాచరేత్ ॥ ఉభయోరలాభేకయోఃపూజ్య ఉభాలాభేతరేత్తదా
—॥ ఇతికాలచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ఇదానీం కాలపురుష

❀ కాలపురుషప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ❀

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — సాంబే ॥ రాజ్ఞఃపీడానిబద్ధస్య
సూర్యసోమగ్రహేపివా । పుణ్యకాలే పుణ్యతీర్థే ద్విజోభోగపరాయణః॥
గృహ్ణీయాత్కాలపురుషం సతు కాలవశోభవేత్ । తతఃపరంపిశాచస్యా
చ్ఛాన్యాగారేషు సర్వదా ॥ — మాత్స్యే ॥పుణ్యకాలే పుణ్యతీర్థేద్వి
జో భోగపరాయణః । గృహ్ణీయాత్కాలపురుషం రాజ్ఞోదోషానువర్తినం ॥
యమస్య సదనం గత్వా యమపాశనిపీడితః ।తతఃపరం పిశాచస్యాశ్చా
న్యాగారేషు వర్తయేత్ ॥ సన్తోసియన్సర్వజనాఃబాలవృద్ధాతురానపి ।త
స్యైషానిష్కృతిర్దృష్టా గాయత్ర్యాఃషడక్షరలక్షతః ॥ తిలాస్సన్తీహయావ

న్తస్తావత్కాలం ననిష్కృతిః । పఞ్చలక్షేణ గాయత్ర్యాస్తిలాభస్తిభవం త్యేన ॥ —లైంగే ॥ కాశ్యాది పుణ్యతీర్థేషు పుణ్యకాలేషు భూమిపాత్ । గృహ్ణీయాత్కాలపురుషం ద్విజో యో నిష్కమిత్తతః ॥ సతుకాలవశంయాతి బహుశృఙ్ఖలయావృతః । శూన్యాగారేషు సర్వేషు పిశాచస్సంచరేద్ భవేత్ ॥ పఞ్చలక్షైర్వేదమాతుర్నిష్కృతిస్స్యాన్నచాన్యథా । తిలాస్సన్తస్త్ర యావన్తః పురుషే కాలసంజ్ఞితే ॥ తావన్త్యేతానిపాపానిరాజ్ఞస్తస్య పరిగ్రహాత్ । తదా విశంతితం విప్రం తస్మాద్విప్రస్సపాతకీ ॥ తం కదా నాలపేద్బ్రహ్మ కదా తం నావలోకయేత్ । తస్మాచ్ఛుద్ధిం కుర్వీత పంచలక్షైర్నచాన్యథా ॥ సర్వవ్యయంవా కురుతే యాగార్ధం నసదోషభాక్ । కాలచక్రం కాలపురుషం ద్వయమేతత్సమం భువి ॥ యమస్తు కాలపురుష శ్చక్రంతస్యాయుధం మహత్ । ఉభయం యదిగృహ్ణీయాద్దోషస్తత్రనగణ్యతే ॥ ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా ఉభయం సన్తరేత్తదా ॥ * ॥ — ఇతి హేమాద్రౌ కాలపురుషప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ —అథగజప్ర

శ్రీగజప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్శ్రీ

తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవీపురాణే ॥ గజప్రతిగ్రహీతాచవిప్ర పుణ్యాహనజ్ఞమే । నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యమిష్టాపూర్తాదికంచయత్ ॥ తత్సర్వం విఫలం యాతి భిన్నభాణ్డోదకం యథా । నిత్యకర్మఫలాభావాచ్చకీభవతి భూతలే ॥ చకీ-కులాలః ॥నిత్యం స్నానసన్ధ్యాది॥నైమిత్తికం గ్రహణస్నానాది ॥ కామ్యమనన్త వ్రతాది ॥ఇష్టమగ్నిష్టోమాది ॥ పూర్తం తటాకధననిక్షేపాది ॥ సప్తసన్తానమితియావత్ ॥ — ॥ తదేవాహ కాత్యే॥ తటాకో ధననిక్షేపో బ్రహ్మస్థాప్యం సురాలయః । సత్కృతిర్వనకాసారౌ సప్తసన్తానమిష్యతే ॥ — ॥ చతుర్దశచణ్డాలభేదాః ॥ — ॥ మార్కణ్డేయ పురాణే ॥ రజకశ్చర్మకారశ్చ నటోబురుడఏవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ స్వర్ణకారశ్చ సూచికః ॥ తక్షకస్తిలయంత్రీచ సూనుశ్చక్రీ తథాధ్వజీ । చతుర్దశమాహ్యేతే చణ్డాలాఃపరికీర్తితాః ॥ — నిత్యకర్మభ్రంశీనామధారకఇత్యుచ్యతే ॥ — తదేవాహ శివపురాణే ॥ శూద్రాపతిఃకర్మహీనోవేదహీనశ్చ మూఢకః । లోకే కుసీదవృత్తిశ్చ నామధారకసంజ్ఞితాః ॥ అతఃప్రతి

గ్రహో రాజన్ గర్హితస్సాధుభిస్సదా । యాగాదికమకృత్వైతాదృశదోషస్తథా
ప్రతిగ్రహే ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి మృత్యుస్యాజ్జన్మజన్మని ॥ — శం
భుపురాణే ॥ నివృత్తిస్తస్య కథితా గజం యస్సన్ప్రతిగ్రహేత్ । చాన్ద్రా
యణత్రయంకృత్వా పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ — సాంబే ॥ హస్తినం
ప్రతిగృహ్యైవాదద్యాద్వాజశ్మలాఞ్ఛుభాన్ ॥ తస్యైవ నిష్కృతిర్నాస్తి నఫలస్తి
ద్విజన్మనః । చాన్ద్రాయణత్రయం కృత్వా పునస్సంస్కారకర్మణా ॥ శు
ద్ధిమాప్నోతి చణ్డాలాదన్యథా పతితోభవేత్ । చాన్ద్రాయణలక్షణం కృ
చ్ఛ్రప్రకరణేఽభిహితమ్ ॥ — భవిష్యోత్తరే ॥ మంజూషాశ్మలాబద్ధం
హస్తినం పాపదాయినమ్ । చైవాలయే పుణ్యతిథౌ యోగృహ్ణీయాద్ద్విజా
ధమః ॥ కులాలకస్సనద్యస్స్నాత్వస్య నిష్కృతిం వినశ్యతి । చాన్ద్రాయణత్ర
యం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతినైహికీమ్ ॥ పునస్సంస్కారపూతాత్మా కుర్యా
ద్వాగ్నికం పునః । అన్యథా దోషమాప్నోతి పుత్రహానిన్చ జాయతే ॥
— ॥ * ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గజప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ —

శ్రీ శ్వేతాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

అథ శ్వేతాశ్వ ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — కౌత్సే ॥ పురా మ
హావాసనశ్శాపాగ్నిదైశ్వర్యాత్పురన్దరః । తదర్థం మృత్యులోకే సిన్ధుద్వీపిజైరాతసాన్వి
తైః ॥ ఐరావతస్సకల్పతరుశ్చన్ద్రిమాణికమలోద్భవా । ఉచ్చైశ్శ్రీవాస్సముత్ప
న్నశ్చేవ శ్వేతాశ్వస్తదనన్తరమ్ ॥ దేవమఙ్క్యాహరిస్సాక్షాదిదమాహవచస్తదా।
శృణ్వన్తు దేవతాస్సర్వాశ్చేవ శ్వేతాశ్వం తం భువస్థలే ॥ సపల్యాణం సకవికం
సాయుధం వ్యాధివర్జితమ్ । యో రాజా విప్రసాత్కుర్యాత్సగచ్ఛేన్మామ
కం పురమ్ ॥ తం హయం యోసుకృష్ణాయాద్ద్విజాపాపపరాయణాః । యా
గాదికమకృత్వాతు ఆత్మభోగపరాయణాః ॥ సఫలేన్మరణే విప్రాగర్దభాణాన్తి
థసంయుతాః । తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి తప్తకృచ్ఛ్రశతత్రయాత్ ॥
— లైఙ్గే ॥ శ్వేతాశ్వం పుణ్యకాలేషు పుణ్యతీర్థేషు పర్వసు । సాయు
ధం సహపల్యాణమపస్కారసమన్వితమ్ ॥ నిష్కారణం ద్విజోధృత్వా వ్ర
జేన్గర్దభతాం భువి । తస్యైవ నిష్కృతిరియం కథితా మునిపుఙ్గవైః ॥ త
ప్తకృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా కేశానాం వపనం చరేత్ । త్రయం త్రిశ

తమ్ ॥ ఉపోష్య రజనీమేకాం పఞ్చగవ్యేన శుధ్యతి । యూకాదికరణే తస్య పఞ్చగవ్యమలం సకృత్ ॥ నప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ తస్మాత్పరిశుద్ధోభవతి ॥ —మాత్స్యే ॥ సాయుధంచ సపల్యాణముపస్కరసమన్వితమ్ । పుణ్యకాలేషు తీర్థేషు దత్తం రాజ్ఞా ద్విజోగ్రహీత్ ॥ చేహాన్తే తస్యవైజన్మ ఖరస్యకోటిధజన్మనః । తద్ధనేన ద్విజోయోగమృణమోచనమేవవా ॥ అకృత్వాయదిభూమీస్యాత్సనద్యోగర్దభోభవేత్ । ప్రాయశ్చిత్తమిదంకృత్వా తప్తకృచ్ఛ్రశతత్రయమ్ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేనశుధ్యతి ॥ —బ్రహ్మాండే ॥ ద్విజోహయంశ్వేతరూపం గృహ్ణీయాత్పుణ్యసంగమే । తప్యాన్యానిషకృతిర్నాస్తి తప్తకృచ్ఛ్రశతత్రయాత్ ॥ కేశానాంవపనంకృత్వా పంచగవ్యేనశుధ్యతి ॥ * ॥— ॥ ఇతిశ్వేతాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥— ॥

తిలచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

అథతిలచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —బ్రహ్మాండే ॥ పురాశంభూరథారూఢఃపరిత్రిపురసాధనే । వేదాహయాస్సూర్యశ్చంద్రో రథచక్రేబభూవతుః ॥ మేరుర్ధనుర్గుణశ్శేషస్సాయకస్తుచతుర్ముఖః । సారథిర్భగవాన్సాక్షాచ్ఛమ్భోర్వేదహిసాధకః ॥ తథాపితేనరాజేంద్రనసాధ్యం తత్పురత్రయం । తిలచక్రంహరిరిదం నిర్మాయతదపూజయత్ ॥పూజితంవిప్రవర్యాయ దత్వాశీఘ్రంపురత్రయమ్ । అజయత్సనరాశ్రేష్ఠ మహేంద్రాయకథాంహరిః । బిడౌజాస్తుస్వయంకృత్వా హ్యజయచ్ఛత్రుమండలం । సర్వపాపహరంపుణ్యం సర్వోపద్రవనాశనమ్ । రాజ్యదంస్వర్గదంనౄణాంతిలచక్రంసుదుర్లభమ్ ॥ పూజయిత్వాద్విజాగ్ర్యాయయోదద్యాత్సనరోభువి ॥ అనుభూయభువశ్చక్రంతదంతెహరిమభ్యేతె ॥ —సాంబే ॥ పుణ్యకాలెపుణ్యతీర్థే తిలచక్రంభువఃపతిః । పూజయిత్వాద్విజెదద్యాత్తస్యాంతొనాస్తికుత్రచిత్ ॥ సభువొమండలంసాగ్రం శతవర్షంద్విజైస్సహ । పాలయిత్వాహరెర్లొకే శ్చక్రేచ్ఛత్స్వకులసంయుతః ॥ తచ్చక్రంయోద్విజొధృత్వాబహుళికారణైర్వినా । రాజభిఃపుణ్యకాలెషు దత్తంలొభపరాయణః ॥ సభవేచ్ఛ్వవిచండాల స్తిలభూతొత్రిజన్మసు ॥ తస్యాన్యానిషకృతిర్నాస్తి కృచ్ఛ్రశాన్తపనాచ్ఛతాత్ ॥ నిష్కృతిర

కృతయాగాదికవిషయమ్ ॥ యాగాదికంకృత్వా ఏకాహముపోష్యపంచగ
వ్యమేవాలం ॥ ఇతిప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —— తదేవాహశిఖభేద్ ॥ తిలస
క్రందివిజోధృత్వా నిష్కారణతయానృప । సభవేత్తిలభూతీచ త్రిషుజ
న్మసుపాపభాక్ ॥ కృత్వాశతంసాన్తపనం శుద్ధోభవతిపాపకృం ॥ అన్యథా
పాపమేవాశుభుక్త్వానరకమశ్నుతే ॥ కృచ్ఛ్రంసాన్తపనంనామ మహాపా
తకనాశనమ్ । ఏతచ్ఛతంద్విజఃకృత్వా తస్తాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ సాన్త
పనకృచ్ఛ్రలక్షణం కృచ్ఛ్రప్రకరణేభిహితమ్ ॥ * ॥—॥ ఇతి హేమా
ద్రౌ తిలచకనకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—— ॥ అథేదానీంతిలగర్భ

శ్రీతిలగర్భప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ ॥—బ్రహ్మాణ్డే ॥ బ్రాహ్మణోబ్రహ్మసమ్మ
న్నో న్మమలోకభయాతురః । గర్భంతిలమయంకృత్వాపి నగృహ్ణీయాజ్జనాధి
ప ॥ తిలగర్భంద్విజోధృత్వా తిర్యగ్యోనిత్వమాప్నుయాత్ । తతస్యపునరా
వృత్తిస్తిర్యగ్జన్తోర్నరాధిప ॥—నారదీయే ॥ ఇహలోకెసుఖంభుంజ్య పర
లోకభయాతురః ॥ త్యజేత్తిలమయంగర్భ మన్యథాసూకరోభవేత్ ॥—వి
ష్ణుధర్మే ॥ నిష్కారణంతిలమయం గర్భంధృత్వాద్విజోయది । అనన్తంనర
కంభుక్త్వా తిర్యగ్యోనిత్వమాప్నుయాత్ ॥—దేవీపురాణె ॥ ధృత్వాతిలమ
యంగర్భం పూర్వజఃకారణంవినా । మహాదోషమవాప్నోతి సూకరోభవి
జాయతే ॥ హిరణ్యగర్భప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తవత్సర్వం కుర్యాత్ ॥—॥
ఇతి తిలగర్భప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ —— ॥ అథకనకప్రతిగ్రహ

శ్రీకనకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —బ్రహ్మాణ్డే ॥ ద్విజోయఃపుణ్యకాలెషుతీర్థేష్వా
యతనేషుచ ॥ రాజభ్యశ్చాన్యతోవాపి లాభమోహపరాయణః ॥ కనకం
ప్రతిగృహ్ణీయాదణుమాత్రమకించనః । సదరిద్రోభవేత్సాపి నరకానను
భూయచ । పునస్సంసృతిమాపన్నో మృతఃకర్పటకేక్రిమిః ॥ తస్యాన్యా
నిమృతిర్నాస్తి చాన్దాయణచతుష్టయాత్ ॥—నారదీయే ॥ పుణ్యకా
లెషుపుణ్యేషు పుణ్యేష్వాయతనేషుచ । హిరణ్యమణుమాత్రంవా ద్విజోయ
దినరాధిప ! ప్రతిగృహ్యప్రభూతాపీ మృతఃకర్పటకేక్రిమిః ॥ తస్యాన్యాని

మృతిర్నాస్తి చాన్ద్రాయణచతుష్టయాత్ ॥ —భారతే ॥ కనకంప్రతి గృహ్ణీయాద్ద్విజోనిష్కారణాన్మునే ॥ సమహానిరయంగత్వా కిమికర్పటసంభవః । పశ్చాత్తాపసమాయుక్త శ్చాన్ద్రాయణచతుష్టయం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ —బ్రహ్మకైవర్తే ॥ బ్రహ్మనాభిసముద్భూతం కారవల్లీఫలంయథా । తద్వదాభాతిసర్వత్ర కనకం తమదాహృతమ్ ॥ రాజ్ఞఃపాపంతదాదద్ధ్వా దానకాలేవి శేద్ద్విజమ్।అతఃపరిగ్రహస్త్యాజ్యోద్విజైర్లూకేపున్భిస్సదా॥కనకప్రమాణంస్యాదిపరికరణేఽభిహితంద్రష్టవ్యమ్ ॥ —బ్రహ్మకైవర్తే ॥ హిరణ్యగర్భసంభూతంకనకంయస్సకృద్వహేత్ ॥ పుణ్యకాలేషుపుణ్యేషు తీర్థేషుద్విజవల్లభాత్ ॥ తస్యైషానివృత్తిర్దుష్టాచాన్ద్రాయణచతుష్టయాత్ ॥ అథవా త్రిఃపరిక్రమ్య భూమణ్డలమీశ్వర ॥ అణుమాత్రమితిశ్లోకపూరణార్ధమ్ । కనకస్యయావత్ప్రమాణం పూర్వముక్తమ్ ॥ తావత్పరిగ్రహేపాపబాహుళ్యమిత్యర్థకి ॥ కనకంశుద్ధసువర్ణంఖదిరాఙ్గారదీప్తియుక్తందానాధ్యాయేయావత్ప్రమాణముక్తం తావదిత్యర్థకిః ॥ * ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌ కనకపరిగ్రహపాపీయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అథేదానీంతిలప్రతిగ్రహపాపీయ

॥ తిలపరిగ్రహపాపీయశ్చిత్తమ్ ॥

శ్చిత్తమాహ ॥ —మార్కణ్డేయః ॥ ముఖజోబాహుజాద్రాజన్పుణ్యకాలేషుపర్వసు ॥ తిలపరిగ్రహంకృత్వా నిష్కారణతయాధనీ । మహాపాపమవాప్నోతి వ్రణరోగీనజాయతే॥॥ —బ్రహ్మణ్డే ॥ మధుకైటభయోర్యుద్ధే మానమేకం నిరన్తరమ్ । అత్యన్తశ్లాఘినావాపోహరిస్సేవ్యదామ్బుభృత్తదా ॥ స్వేదబిన్దుసముత్పన్నా స్తిలాగాశ్చభవంస్తదా । తిలానాలోక్యసహసా హరిరత్రజగాదహ ॥ యస్మాద్దత్వాతుహుత్వాతుభుక్త్వావాజనవల్లభ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తో మామకంపదమశ్నుతే ॥ ఇత్యుక్త్వాతాగృహీత్వాదా ద్దేవోమునిగణాయసః ॥ మధుకైటభనామానౌ హత్వావైకుణ్ఠమాయయా ॥ తదారభ్యతిలాస్సేవ్యా లోకేస్మిన్సంచరంతిహ ॥ తానేతాన్యోనరోదద్యా ద్విష్ణులోకమవాప్నుయాత్ ॥ —లైంగే ॥ విష్ణుదేహోద్భవంధాన్యం యోదృత్వాపుణ్యసంగమే ॥ ద్విజస్తస్యజ్ఞానతాంయాతిద్విషా

త్వశుద్ధిదాహృతః ॥ తేషాంప్రతిగ్రహేరాజన్ ధర్మశాస్త్రోక్తమాగతః
ద్విజోలోకద్వయంత్యక్త్వా పశురూపమవాప్నుయాత్ ॥ తస్మాద్వినిపకృతి
రియం కణ్డధ్నుజలేవసన్ ॥ పాతితగారభ్యసాయాహ్నఫలభోజనమా
చరేత్ ॥ తద్విష్ణోరితిమంత్రేణ మానమాత్రేణశుద్ధ్యతి ॥ నిష్కారణత
యాతిలాన్ ప్రతిగృహ్యాపశ్చాత్తాపసంయుక్తః పాతితఃకాలమారభ్యకణ్డద
ధ్నుజలేవసన్ తద్విష్ణోరితిమన్త్రముచ్చరన్ సాయంకాలేపరమ్యఫలాహా
రంకృత్వా స్థండిలేశయీత । ఏవంమాసమాత్రేణ శుద్ధోభవతి। నాన్యేన।
దశదానమధ్యతిలదానస్య యావన్తస్తిలాస్తత్ప్రతిగ్రహేపాయశ్చిత్తము
దంవెదితవ్యమ్ ॥ నాల్పస్య ॥—తదాహబ్రహ్మపురాణే ॥ తిలపర్వతప్రతి
గ్రహేవిప్రఃపశ్చాత్తాపసమన్వితః ॥ పాతితస్నాత్వానిత్యకర్మసమాప్యవిధి
పూర్వకమ్ ॥ ఓదయాజ్జలమాదిశ్య కణ్డధ్నుజలేవసన్ ॥ తద్విష్ణోరితిమం
త్రేణ జపన్నాసాయమాదరాత్ ॥ విరమ్యనియమాత్సమ్యక్ఫలాహారం
సమాచరేత్ ॥ కేవలేస్థండిలేసుప్త్వాస్మరన్నారాయణంవిభుమ్ ॥ మాస
మాత్రేణశుద్ధిస్సాద్యదశుచిస్తన్వన్యధాద్విజః ॥— ఇతిహేమాద్రౌతిలపర్వత
గ్రహపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥— అథెదానీందాసీప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్త

॥ దాసీప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్ ॥

మాహ ॥ —మార్క-ండెయః ॥ సురూపాంసుస్తనీంసుభ్రూం సుకేశీంశూ
చియోనిజాం । దాసీంద్విజోనుగృహ్ణీయా ద్భోగార్థంపతితోభవేత్ ॥ ని
త్యంనైమిత్తికంకామ్యం నద్యుఃక్షరతిపాపినః॥ విక్రయెద్యచితాం మూఢశ్చ
ణ్డాలత్వమవాప్నుయాత్ ॥ —లైంగె ॥దాసీంశూదర్సముత్పన్నాం సర్వా
భరణభూషితాం ॥ నిష్కారణతయాబ్రహ్మన్సంగృహ్ణాతిద్విజోయది । స
సద్యఃపతితోభూయాద్విక్రయిత్వాచతాంరమెత్ ॥ చండాలయోనిమావి
శ్యవసేదాబ్రహ్మణఃపదాత్ ॥ —భవిష్యోత్తరె ॥ దాసీమలంకృతాం
రాజన్ దత్తాం రాజభిరాదరాత్ ॥ పతితగృహ్యాద్విజోయస్తు కారణైర్బ
హుభిర్వినా ॥ రమేద్వావిక్రయేద్వాపి సచండాలోభవెత్తదా । యావ
ద్బ్రహ్మాసృజద్విశ్వం తావచ్చండాలజన్మతా ॥ — శివపురాణె ॥ దాసీమ
లంకృతాంయస్తు పతితగృహ్యాద్విజాధమః । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃపిధా

నంసపరిత్యజేత్ । యాగంకృత్వాబ్రుణంతీర్త్వా తస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తిత్రివర్షంయావభర్తుకః । కేశానాంవపనంకృత్వా పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ ఏవంత్రివర్షాచ్ఛుద్ధస్యాత్నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ —బ్రహ్మవైవర్తే ॥ దాసీమలంకృతాంశూద్రీం నిష్కారణతయాద్విజః । ప్రతిగృహ్యాపునఃపశ్చాత్తాంపేనానేనసంయుతః ॥కృత్వాత్రిషవణస్నానం జప్త్వానారాయణాష్టరం । చతుర్థకాలఆయాతే యవభుక్ష్వండిశేయత్ ॥ ప్రథానంసంపరిత్యజ్య వర్షత్రయమతంద్రితః । ఇహలోకేపరత్రాపి శుద్ధిమాప్నోతిదైహికీమ్ । ఏతత్పాత్రీయశ్చిత్తంబ్రుణమోచనయాగాద్యకరణేవేదితవ్యం । తదాపంచగవ్యమాత్రేణశుద్ధిః ॥ తయోరభావేపాత్రీయశ్చిత్తేనానేనశుద్ధిమాప్నోతి । నాన్యదానైరిత్యుధృతిః ॥ సర్పదష్టస్యయథావిషనివారణమౌషధంయోజనీయమ్ ॥ నాన్యథా॥తద్వదత్రాపీతిభావః ॥ * ॥ —॥ ఇతి హేమాద్రౌదాసీపతిగ్రహపాత్రీయశ్చిత్తం॥

సోపస్కరగృహప్రతిగ్రహపాత్రీయశ్చిత్తమ్

అథసోపస్కరగృహపతిగ్రహపాత్రీయశ్చిత్తమాహ ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ గృహంసోపస్కరంరాజ్ఞఃపతిగృహ్యాద్విజాధమః ॥ అకృత్వాతద్వత్రీయంభోగాద్వాగృహీభవతికాననే ॥ —లైంగే ॥ గృహంసోపస్కరంరాజన్పతిగృహ్యైవబాహుజాత్ । యాగాదికంనకుర్యాచ్చేద్దందశూకోభవేద్వనే । సోపస్కరమితినిష్కైపథాన్యంపర్షపూర్త్యర్థంనూతనభాండఘటాప్పీఠకుసూలముసలోలూఖలకుందళినీదృషదుపలపశ్వారామకూపగోమహిష్యాదికమింధనాదికం గృహీణాః పతిగృహీతుర్వర్షపూరణంయెనభవతితెనప్రకారేణ గృహంనిష్క్రాయశ్రోత్రియాయదత్వాగృహదానఫలమాప్నోతి । నాచేద్యాపద్దత్తం లావన్తాత్రఫలమ్ । తద్గ్రహీతుస్తావన్తాత్రమేవపాపం ॥ — తదాహమార్కండెయః ॥ సోపస్కరంగృహందద్యాం నిర్త్రాయదృఢవత్పుంభిః ॥ పుణ్యతీర్థెపుణ్యకాలెశ్రోత్రియాయకుటుంబినెనప్తజన్మసురాజెంద్రహరేఃప్రీతికరోభవెత్ ॥ తద్గృహీత్వాద్విజోలూఖాద్యాగాదికమనర్థకం ॥ వ్యయంకుర్వాసమూఢాత్మా వ్యాళీభవతికాననే । తద్దోషపరిహారార్థంవర్షత్రోవర్షపీడితః ॥మూర్తాండొదయమా

రభ్యర్చ్యోన్నవాసాబహిస్థలే । జపన్వైవారుణం సూక్తం స్వమూర్ధ్నికన్యస్తబాహుకః ॥ మధ్యాహ్నేనిత్యకర్మాణి కృత్వాపూర్వవదాచరేత్ । సాయంభోక్తాలేఫలాహారస్స్వపేద్వైస్థండిలేవ్రతీ । వర్షత్రుమేవంనీత్వా థశుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమామ్ । వారుణంసూక్తం హిరణ్యశృంగమిత్యనువాకః ॥—బ్రహ్మాండే ॥ సోపస్కరంగృహంవిప్రః ప్రతిగృహ్యనరాధిపాత్ । తస్యానిష్కృతిర్నాస్తి సర్వజన్మతయానృప ॥ వర్షత్రోజలవాతాతర్ణోన్నవాసాజితేంద్రియః ॥ న్యస్తబాహుస్సోవ్రత్తమాంగె బహిరేవవసన్సదా । జపన్వైవారుణం సూక్తం యావదస్తంగతోరవిః । తదావిరమ్యసహసా ఫలాహారంసమాచరేత్ ॥ స్థండిలేచస్వపేదాత్రౌ కృతం పాపమనుస్మరన్ । ఎవంమాసవ్రయంకృత్వా గృహదానప్రతిగ్రహాత్ । తస్మాద్దోషాత్ప్రముక్తస్స్యా దన్యథాభుజగోభవేత్ ॥ యాగె ఋణెవాసర్వస్వ వ్యయంకృత్వానదోషభాక్ ॥ పరిధానత్యాగమథవా పశునిష్క్రయవర్జితమ్ ॥ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి సముక్తస్సర్వజన్మతః ॥ * ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రౌసోపస్కరగృహదాన ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అ

॥శయ్యాదానప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్తమ్॥

థశయ్యాదానప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —మాత్స్యే ॥ శయ్యాంసోపస్కరాందివ్యాం సఖట్వాంబాహుజాద్విజః । పుణ్యకాలెపుణ్యతీర్థేయదిపర్వసుసంగ్రహేత్ । తస్యమృత్యుభయంపొక్తం షణ్మాసాభ్యంతరేయమాత్ ॥ తతఃపిశాచతాంయాతి త్రిషుజన్మసుగొఖరః ॥— స్కాందె ॥ ఏకాదశ్యాంపౌర్ణమాస్యాం చందసూర్యగ్రహే ద్విజః ॥ పుణ్యకాలెపుణ్యతీర్థే శయ్యాంచొపస్కరాన్వితామ్ ॥ రాజ్ఞస్సంపాదయెద్యస్తు తస్యమృత్యుభయంభవేత్ ॥ తతఃపిశాచొభవతి గొఖరత్వమవాప్నుయాత్ ॥— ॥ భవిష్యోత్తరె ॥ ఆషాఢశుద్ధద్వాదశ్యాం పుణ్యతీర్థెనరాధిప ॥ శయ్యాంసోపస్కరాంరాజ్ఞొ ద్విజొయస్సంపరిగ్రహేత్ । సఖరత్వమవాప్నోతి మృత్యువక్త్రాద్విమొచితః ॥ తస్యానిష్కృతిర్నాస్తి తీర్థదానశతైరపి ॥— బ్రహ్మాండె ॥ శయనొత్థానద్వాదశ్యోః పుణ్యకాలెనదీతటె ॥ సఖట్వాం దామసంయుక్తాం శయ్యాం యస్సంపరిగ్రహేత్ ॥ షణ్మాసాన్మృత్యుమా

ప్నోతి గోఖరత్వమవాప్నుయాత్ । తస్యైషానిష్కృతిర్దుష్టాబ్రహ్మణాలా
కవర్జనా ॥ చాతుర్భాగవ్యయంవాపి యాగార్థం దక్షిణాంవహేత్ । ఉభ
యాసంభవేరాజన్ శృణునిష్కృతిముత్తమామ్॥ వసంతకాలజలేస్నాత్వా
హ్యశ్వత్థంసముపాశ్రయేత్ ॥ హస్తమాత్రంవిలిప్యాథో గోమయేనసువర్చ
సా ॥ ఉపవిశ్యాత్రదేశేవైనిత్యకర్మసమాప్యచ ॥ జానవర్తిముపాస్థాయ
జపేదస్తమయావధి ॥ త్రియంబకంయమహామంత్రంనాన్యధ్యానపురస్సరం।
మాధ్యాహ్నికంతతఃకృత్వా పునఃకర్మసమారభేత్ ॥ సాయం సంధ్యా
ముపాస్యాథ నిత్యహోమంసమాప్యచ । ఫలాహారం తతఃకృత్వా స్థండిలే
స్వగృహేస్వపేత్ ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతంకుర్వన్ కృతం పాపమనుస్మరన్ ॥
ఏవంమానద్వయంతీత్వా శుద్ధస్తల్పపరిగ్రహాత్ ॥ అన్యథాదోషమా
ప్నోతి పిశాచత్వంభవేదిహ ॥ సోపస్కరామితి ॥ శయ్యాడోళాథఃశృం
ఖలాచతుష్టయమ్ ॥ హస్తపాదనివేశనార్థం సూత్రతల్పవదుపబర్హణం।
సోత్తరచ్ఛదంచ । ఎతత్సోపస్కరం । సోపస్కరంతల్పంద్విజైర్లోకేపున్భి
ర్నిష్కారణాన్నప్రతిగ్రాహ్యం । ఉభయోరభావేతు భూమాధవమానయోః
పూర్వోక్తనిష్కృతింకృత్వా తల్పప్రతిగ్రహోచ్ఛుద్ధోభవతీత్యర్థః ॥*॥—
ఇతిహేమాద్రౌశయ్యాప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథకన్యా

కన్యాదానప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్

దానప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥—దేవీపురాణే ॥ బ్రాహ్మణోబ్రహ్మస
మ్పన్నో బ్రహ్మచర్యపురస్కృతః । సముద్వహేత్సకులజాం కన్యాం బ్రా
హ్మాదిషుస్థితాం ॥ తయోరప్యసూతఃకులజః పితృభక్తిపరాయణః । సంత
రేదుభయంలోకం సత్పుత్రఃపుత్రవాన్ద్విజః । బ్రాహ్మాదిషుపంచవిధ వివా
హేషుకన్యాస్వీకరణేనదోషః ॥ — తదేవాహ నారదీయే ॥ బ్రాహ్మాదై
వస్తథాచార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః ॥ గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పై
శాచశ్చాష్టమోమతః । తేషాం త్రియఃపరిశ్రేష్ఠాస్తు ర్యశ్రేషాః పంచవిగర్హి
తాః ॥ తస్మాద్బ్రాహ్మాదిషుబ్రహ్మవివాహాః పుణ్యాలోకదాః । ఏవం ద్విజో
యఃకురుతేసపిత్రూన్తారయేత్తదా ॥ ఏతం ముఖ్యతమంత్యక్త్వా యోవి
ప్రోబాహుజాదిషు ॥ కన్యాశ్రంధనమాదాయ కామలోభపరాయణః । త

ద్వైశ్యేనవివాహ్యానాం కన్యాంయదిహపాపభాక్ ॥ రతిమాత్రసుఖంత స్యసంతతిర్నాతురేవహి । తస్మాదేతత్పరిత్యాజ్యం ద్విజైస్సర్వత్రసర్వదా బ్రాహ్మణవ్యతిరిక్తజాతిభ్యః కన్యాధన సంగ్రహే దోషమాహ ॥ — కౌ ర్మే ॥ ముఖజోన్యత్రజాతిభ్యో వివాహార్థంధనంవహన్ । తేనాపూతేనవ సునా యదికన్యాంసముద్వహేత్ ॥ సవిప్రఃపతితోభూయా త్తత్పుత్రాఃపతితాభవన్ । తత్పత్నీతత్సుతారాజన్ విప్రాయత్రధనాజ్జనం । కలౌ యుగేవిశేషేణ స్వజాతేస్సంపరిగ్రహః । ఇతరేషుయుగేష్వేషు అన్యజాతి పరిగ్రహః । తేషుముఖ్యతమఃప్రోక్తః కలౌనేచ్ఛంతిసూరయః ॥ — బ్ర హ్మకైవర్తే ॥ స్వజాతేరన్యజాతిభ్యో ద్విజఃకన్యాపరిగ్రహం॥ దత్తాక్షతా యాఃకన్యాయాఃపునర్దానంపరస్యచ ॥ సముద్వహ్యాస్వీకారం కమ ణ్డులువిధారణం । దీర్ఘకాలబ్రహ్మచర్యం వర్జయేత్తుకలౌయుగే ॥ తతఃపాణిగ్రహోర్థంనా నాహరేద్ధనమన్యతః । అపత్యార్థంవివాహశ్చ యాగార్థఃచదుష్పతిగ్రహః । బ్రహ్మణ్యంపరలోకార్థం బ్రహ్మచర్యంతు ముక్తయే ॥ పాతివత్యంకులాధ్యక్షం జపఃపాపప్రణాశనే । సత్యంధర్మప తిష్ఠార్థమాచారఃకులవృద్ధయే ॥ తస్మాత్కన్యాపరిత్యాజ్యా విప్రైరన్య కులోద్భవా । కన్యేతికన్యార్థంధనపరిగ్రహః ॥ తత్ప్రతిగ్రహే దోషం పాయశ్చిత్తంచాహ ॥ — కౌర్మే ॥ ముఖజఃపుణ్యదేశేషు పుణ్యకాలేషు పర్వసు । జాతిత్రయాద్ధనంహృత్వా దారార్థం సుఖలిప్సయా ॥ సా పత్నీ తత్కులోద్భూతా తత్సంతానంతదన్యతే । తద్భర్తాచత్రయంలోకే యా వత్కాలంచరేదితః । తత్కులంతత్పతిఃపుత్రాఃపతితాస్యుర్నసంశయః । త స్మైవవర్జయేత్పశ్చా విప్రోలోకపరాయణః । కన్యాదానంనమస్కారం భోజనంసహభాషణమ్ ॥ ఆమన్త్రణంపితృశ్రాద్ధే స్వప్నేపిచననంస్మరేత్ ॥ పాయశ్చిత్తంయదీచ్ఛేత్సపశ్చాత్తాప సమన్వితః । పత్నీపుత్రాన్ పరిత్యజ్య పాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ పూర్వంపతితపాయశ్చిత్తముక్తమ్ ॥ తత్స ర్వంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి । నాన్యథా ॥ తత్పుత్రాణాం తత్పత్నీశ్చ పాయశ్చిత్తంనేచ్ఛన్తి ॥ పతితపాయశ్చిత్తంసమ్యక్కృత్వాస్వకులేక న్యాముద్వాహ్యలోకే సమ్యగ్గృహంహరేత్ ॥ తత్పాపంప్రకటయేత్ ।నగూ

హయేత్ ॥ —తదాహనారదః॥ గురురాత్మవతాంశాస్తాశాస్తారాజాదురాత్మనామ్ । ఇహపచ్చన్నపాపానాం శాస్తావైవస్వతోయమః । తస్మాద్ద్విజకులేన్యత్రనాచరేద్దారసంగ్రహమ్ ॥ * ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌకన్యాదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథకపిలధేనుప్రతిగ్ర

శ్రీకపిలధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్.శ్రీ

హప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—దేవీపురాణే ॥ కపిలాంవత్ససహితాంరాజ్ఞాదత్తామలంకృతామ్ ॥ పుణ్యకాలేపుణ్యక్షే ద్విజోయస్సంపరిగ్రహేత్ ॥ తస్యవైజన్మవిఫలం విపిన్ధ్సేవచద్ది్రకా । యావన్తిధేనురోమాణి తావన్నరకమశ్నుతే ॥ —హరివంశే ॥ కపిలాంసజ్జ్రిహేద్వత్సాం ద్విజోలోభపరాయణః ॥ తద్రోమాణీహయావన్తి తావన్నరకభాగిహ ॥ — మాత్స్యే ॥ కపిలాబ్రహ్మణాదత్తా లాంగూపకరణాయహి ॥ రాజ్ఞాదత్తాద్విజేభ్యశ్చ దేహేపాపాపనుత్తయే । ఇతీరితంతదావాక్యం మాన్ధాతృప్రముఖానృపాః । తాంగృహీత్వాద్విజాగ్ర్యేభ్యో దదుఃపాపవిమోచనే । తదాప్రభృత్యసౌ ధేనుదాతౄణాం పుణ్యవర్ధనీ । తత్రైవపుణ్యకాలేషు స్వర్గదామోక్షదాయినీ ॥ —నారదీయే ॥ కపిలాంసగులజ్కృత్య సవత్సాంవిధిపూర్వకం అర్చయిత్వాద్విజాగ్ర్యాయ యోదద్యాత్తోస్సపిపుణ్యభాక్ । తాంతుయోముఖిజోధృత్వా వృథాతద్ద్రిగ్వ్యసజ్జ్రిహే ॥ సౌరణ్యేనిజలేడేశే గవయోభవతిధ్రువమ్ ॥ తస్యైవనిష్కృతిర్నాస్తి త్రిషుజన్మసుపార్థివ ॥ — బ్రహ్మణ్డే ॥ ద్విజోదత్తాంపుణ్యకాలే రాజ్ఞావత్సాన్వితాంసతీమ్ । కపిలాందద్యాద్వత్సాత్సల్యా త్సభవేద్గవయోవనే । తస్యైవనిష్కృతిరియం దృష్టామునివరోత్తమైః । గాంసవత్సాంపరిత్యజ్యశుద్ధ్యర్థంయాగపూర్తయే । వ్యయంకృత్వా ఋణేవాపి నదోషఃకపిలాగ్రహే ॥ పుత్రాపత్యసహస్రాణాం త్రయాణాంశుద్ధిరీరితా । పూర్వోక్తేనైవమార్గేణపరిషస్వధిపూర్వకమ్ ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా యాగమాత్రంసమాచరేత్ ॥ ఆధానీవాభవేత్సాపి దర్శపూర్ణాదికాఃక్రియాః ॥ నభవేత్తస్యదోషాత్ర అగ్నిదగ్ధతిష్ఠతకమ్ ॥ —తదాహాపస్తమ్బః ॥ అగ్నీనాధాస్యేసర్వత్ర కర్తవ్యేతివచనబలాదాధానదీక్షామనుసరన్నగ్నిహోత్రాదికాస్సంచరన్ సర్వషా

పైభ్యోముక్తోభవేదితివేదితవ్యమ్ ॥ * ॥ — ॥ ఇతిహేమాద్రౌ కపిలధేను
ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥ — ॥ అథపృథ్వీదానప్రతిగ్రహపా
యశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవీపురాణే ॥ పృథివీభూమిపాలేన దత్తాశాలీక్షు
సంభవా । యాగాతథాగ్నిహోత్రార్థం ప్రతిగ్రాహ్యాద్విజోత్తమైః । తత్రో
ద్ధృనేనధాన్యేన ఆధానాదికమాచరేత్ ॥ ఆధానానన్తరంపశుదశకపూ
ర్ణమాసాదీః ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ బ్రహ్మవిద్బ్రాహ్మణోయస్తాదభవంభూ
పాలవల్లభాత్ ॥ ప్రతిగృహ్యాగ్నిహోత్రాదీనతిథీంశ్చాపి పూజయేత్ ॥ —
మార్కండేయః ॥ కుటుంబపాలనైవైవ క్రతోర్వాయావతీచభూమిః । న
మాప్తిశ్చయయాభూమ్యా తావతీంస్తాంపరిగ్రహేత్ ॥ — రాజవిజయే
వృద్ధౌచమాతాపితరౌ సాధ్వీభార్యాసుతశ్శిశుః ॥ సతిక్రియాఃక్షయమాప
న్నా ధర్మోపిక్షీయతేయదా । తదాప్రతిగ్రహే భూమెర్విప్రశ్చేనన
దోషభాక్ । అశీతివర్షాదూర్ధ్వంవృద్ధః ॥ యానారీస్వపేన్నిపరం నచిన్త
యేన్నసంభావయేత్ పతిపాదప్రక్షాళనాదికంప్రత్యహంమనసాప్యకుర్వన్న
యంతీకుర్యాత్సాసాధ్వీ॥పోడశవర్షాత్పూర్వంశిశుః ॥ సతిక్రియాఅగ్నిష్టో
మాదయః । ధర్మోనిత్యస్నానాదిః ॥ తదాస్తాంపరిగ్రహేవిప్రస్యనదోషః
యావత్యాభువాఎతేషాంపరిపూరణంభవతితావద్భూమిపరిగ్రహే నదోషః
॥—॥ విష్ణురహస్యే ॥ పితృపత్నీసుతానాంచ అగ్నిష్టోమాదికర్మణామ్ ॥
లోపేసంరక్షణేరాజన్ నదోషస్తాంపరిగ్రహాత్ । వినాప్యేతైర్నిమిత్తైర్యః
పృథివీంసంగ్రహేద్ద్విజః ॥ సభార్యాపుత్రసహితో నరకేవసమశ్నుతే ॥
—॥ మార్కండేయః ॥ ధాన్యంప్రభూతంముఖజస్తత్రజాతంవృథా
వ్యయే ॥ విక్రయిత్వాత్మభోగార్థం భవేయంధనికోభువి । ఇత్యసూం కా
రకృద్వ్యస్తు సచండాలత్వమాప్నుయాత్ ॥ నిమ్నకృతిస్తస్యకథితా వసి
ష్ఠేనమహాత్మనా ॥ పాదత్రయేబ్దకృచ్ఛ్రం స్యాత్తత్తైగుణ్యేద్విధాస్మృ
తమ్ । బీజానాంప్రస్థమాత్రాణాం సమాప్తిర్యావతీక్షితిః ॥ తస్యాఃపరిగ్ర
హేకాయం మునిభిఃపరికీర్తితమ్ । సమాప్తిర్యోక్తబీజానాంపృథివీయావతీ
భవేత్ ॥ తస్యాఃపరిగ్రహేచాన్ద్రం ప్రాయశ్చిత్తంవిశోధనమ్ ॥ వింశ

త్యాదశభిర్వ్రతైర్వ్యవతీత్యోమహీభుజా । దత్తావహేద్ద్విజోయస్తాం శ
తంచాన్ద్రాయణంచరేత్ ॥ అతఃపరంద్విజస్యాస్య ప్రాయశ్చిత్తంనదృశ్య
తే ॥ సవిప్రశూన్యతాంయాతి వృథాభూమేఃపరిగ్రహాత్ । యదా పి
త్రార్జితంక్షేత్రం రాజాక్రాన్తంహృతంభవేత్ ॥ ఆత్మార్జితంవా రా
జేన్ద్ర సమాక్రాన్తంనృపాత్మజైః । తదాప్రతిగ్రహంకుర్యా ద్యావ
న్నాత్రేణజీవనమ్ । తావత్పరిగ్రహేదోషా నభవేత్తాం ప్రగృహ్ణతః ॥
కామే ॥ రాజాక్రాంతంజనాక్రాంతం క్షేత్రంపిత్రార్జితంయది । త
దాప్రతిగ్రహంకుర్యా ద్యావన్నాత్రేణజీవనమ్ ॥ తావత్పరిగ్రహేవిప్రో
రాజ్ఞస్తేననదోషభాక్ ॥ * ॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌ పృథివీప్రతిగ్రహప్రా
యశ్చిత్తమ్ ॥* ॥—॥ అథేదానీంసప్తమహాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం

శ్రీకనకాచల ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

బ్రువన్ కనకాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — దేవీపురాణే ॥
అచలంకనకంధృత్వా రాజ్ఞఃపుణ్యానువర్తినః । ద్విజోయదిహమోహాత్తా
సభవేద్వైపిశాచకః ॥— కనకస్వరూపమాహ ॥ లైంగే ॥ పదేవ్వన్నసుసం
శుద్ధం శోధితంవహ్నితాపనాత్ ॥ అతీవశుద్ధతాంయాతికనకం తదుదాహృ
తమ్ ॥ —పాద్మే ॥ కనకాద్రింద్విజోధృత్వా రాజ్ఞఃపుణ్యానువర్తినః ॥
పుణ్యక్షేత్రేషుపుణ్యేషు సభవేత్పిశితాశనః ॥ — మార్కండేయః । క
నకాద్రింనదీతీరే పుణ్యకాలేషురాజభిః ॥ దత్తంద్విజోయోగృహ్ణీయాత్సపి
శాచోభవేద్ధ్రువమ్ ॥ —శంభురహస్యే ॥ నదీషుపుణ్యతీర్థేషు పుణ్యకాలే
షుపర్వసు । కనకాద్రిం ద్విజోరాజ్ఞో ధృత్వానిష్కారణంభువి ॥ నభవే
ద్విఘ్నశైలేషు పిశాచఃకాంతివర్జితః । చతుర్థాంశవ్యయంకృత్వాయా
గంవాసర్వదక్షిణమ్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా పునస్సంస్కారమాత్ర
తః । శుద్ధిమాప్నోతిలోకేస్మిన్నర్హతాం నిత్యకర్మసు । భిక్షోటనం వరం
న్యాణామేతస్మాత్సంపరిగ్రహాత్ । సంసారంవా త్యజేద్విద్వాం స్తస్మాన్నా
సంవాఽపరిగ్రహమ్ । కృత్వాముక్తిమవాప్నోతి కనకాద్రింత్యజేదతః ।
అపరిగ్రహవిప్రస్య ముక్తావృత్తిరీరితా ॥ ఉంఛవృత్తిస్సిలావృత్తిఃకుంభ
వృత్తిఃకపోతికా । చతుర్థావృత్తయఃప్రోక్తాఃకనకాద్రేఃప్రతిగ్రహే

త్ । ఏతేషాంపూర్వోక్తానామభావేకనకా ద్రిప్రతిగ్రహీతుః ప్రాయశ్చి
త్తమాహ ॥ —మార్కండేయః ॥ కనకాద్రింద్విజోయస్తుధృత్వానిష్కా
రణంసుధీః॥ సతుశుద్ధిమవాప్నోతి కృచ్ఛ్రాణ్యయుతసంఖ్యయా। కృచ్ఛ్ర
ణిప్రాజాపత్యాని ॥ —లైంగే ॥ కనకాద్రింద్విజోధృత్వా రాజ్ఞఃపుణ్యా
గమేసుధీః ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃకృచ్ఛ్రాణామయుతంచరేత్ ॥ అ
ర్బుదాధికాన్యత్ర కృచ్ఛ్రాణిక్యమ్ ॥ — నృసింహపురాణే ॥ కృచ్ఛ్రై
యుతసంఖ్యాకైఃకనకాద్రింసముద్వహన్ । శుద్ధిమాప్నోతిముఖజఃపున
స్సంస్కారపూర్వకమ్ ॥—బ్రాహ్మే ॥ కనకాద్రింద్విజోయస్తు రాజ్ఞఃపు
ణ్యాగమేవృధా । కృచ్ఛ్రైర్యుతసంఖ్యాకై శ్శుద్ధిమాప్నోతినాన్యథా॥*॥
—॥ ఇతిహేమాద్రి కనకాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * ॥—॥ అ

శ్రీరజతాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్శ్రీ

థరజతాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — వామనపురాణే ॥ రాజ
తంయోనుగృహ్ణీయాదచలంరాజవల్లభాత్ । పూర్వజోభోగమోహాత్తా
కాలపాశవశంగతః ॥ తత్పాపమనుభూయాశు బలాకస్సంభవేద్వనే । త్రి
షుజన్మసుకంకస్సా శ్చేష్వతరోగీభవేత్తతః ॥ —శివపురాణే ॥ రాజభిఃపు
ణ్యకాలేషు దత్తంయోరజతాచలమ్। వినానిమిత్తైర్బహుభిఃప్రతిగృహ్యో
త్సభోగవాన్ ॥ శీఘ్రంకాలవశంగత్వా దుఃఖంతత్రానుభూయచ । బలా
కస్సంభవేత్పశ్చాచ్ఛ్వేతరోగీనజాయతే ॥ జన్మత్రయెతుకంకస్సా త్కదా
ముక్తిర్నజాయతే ॥ —సాంబే ॥ అచలంప్రతిగృహ్యాదౌ పాప్యశ్చిత్త
పరాఙ్ముఖః । బలాకస్సంభవేత్పశ్చా త్కంకస్సా త్రిషుజన్మసు । కథంచి
న్ముక్తిమాపన్న శ్శ్వేతరోగీభవేత్తదా । ఏతదకృతపాప్యశ్చిత్తవిషయమ్ ॥
కృతపాప్యశ్చిత్తస్య నబలాకాదిజన్మ ॥ —తదేవాహ ॥ గారుడపురాణే॥
పాప్యశ్చిత్తేనపూతస్య ద్విజస్యాస్యశృణుష్వయత్ । తస్యైవనబలాకాది
ర్దేహికీశుద్ధిరీరితా । పాప్యశ్చిత్తంపురాకృత్వా ధర్మశాస్త్రోక్తమా
గతః । తతఃపశ్చాత్పునఃకర్మపంచగవ్యమతఃపరమ్ । ఏవంపూతస్యవిప్ర
స్య పక్షిజన్మనజాయతే ॥ కనకాచలప్రతిగ్రహపాప్యశ్చిత్తార్ధమత్రాపి ని
ష్కృతిర్నాన్యథా॥ * ॥ —॥ ఇతిరజతాచలప్రతిగ్రహపాప్యశ్చిత్తమ్॥

అథరత్నాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — మార్కండేయః ॥ ర

—*రత్నాచల ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్నాచలంద్విజోగృహ్ణన్ద్రాఙ్ముఖఃపుణ్యాగమేదినే ॥ నతస్యపునరావృత్తి ర్నర కాద్దుఃఖదాయినః ॥ — బ్రహ్మాండే ॥ గఙ్గాతీరేథగౌతమ్యాం కృష్ణవేణీన దీతటే ॥ శ్రీశైలేసఙ్గమేవాపి భీమరథ్యానదీతటే ॥ అహోబలేమహాక్షే త్రే వైద్యనాథస్యసన్నిధౌ । శ్రీశైలస్థానవెంకటాద్రౌ శ్రీరఙ్గేకుమ్భఘోణ కే ॥ మధురాయాంమహారాజ చాపాగ్రేగన్ధమాదనే ॥ ద్విజోయోధన లోభేన రాజ్ఞాదత్తానిమాగిరీన్ । నముక్తిస్తస్యవిప్రస్య పైశాచ్యాజ్జన్మ నాంత్రయే । నిష్కారణతయాభూప నిమజ్జన్నరకార్ణవే ॥ పిశాచాంతే మర్త్యలాకే జాయతెపిటకాకృతిః । తేషాంమధ్యేయదారాజన్ రత్నా చలపరిగ్రహః । అరణ్యేనిజలేదేశే పిశాచోభవతిధ్రువమ్ ॥ — సార్ద్ధనే గ్రహణేసంక్రమేచైవ మన్వాదిషుయుగాదిషు ॥ అయనద్వితయేచైవ వ్య తీపాతేచవైధృతౌ ॥ కృష్ణాంగారచతుర్దశ్యామమాయాంపూర్ణిమాదినే॥ ద్వాదశీషుస్వనక్షత్రే ద్విజోలోభపరాయణః । అచలాన్రాజభిర్దత్తా నేషుపుణ్యదినేష్విహ । ధృత్వేతిశేషః । అకృత్వానిష్కృతింతేషాంతత్ర త్వాపవిముక్తయె । యమస్యసదనంగత్వా హ్యనుభూయమహద్భయమ్ ॥ పిశాచోభవతిక్షిప్రం విజనేనిర్జలేవనే ॥ — భవిష్యోత్తరే ॥ రత్నాచల మిమంధృత్వా ద్విజోనిష్కారణాన్మనే । అకృత్వానిష్కృతింతస్యమృత్వా నరకమాప్నుయాత్ ॥ పిశాచానుభవంకృత్వా జాయతెపిటకాకృతిః । త స్మైవనిష్కృతిరియం బ్రహ్మణాపరికల్పితా ॥ అరణ్యంనిర్జనంగత్వాశూ న్యందేవాలయంవిశేత్ । కృత్వాత్రిభువనస్నానం భస్మకృష్ణాజినావహ మానవ్రతమురాస్థాయ వీరాసనముపాశ్రితః । రుద్రాధ్యాయంజపన్ని త్యం తావత్సంఖ్యాం సమాచరేత్ । యావదస్తంగతోభానుర్విరమేత్తోవ తాజపాత్ ॥ అవితథ్యంపయోవాపి హ్యాశక్తౌఫలభోజనమ్ । స్వపేచ్ఛ స్థణ్డిలేరాత్రౌ ద్విజస్యైతన్యనిష్కృతిః । ఏవంఋతుత్రయంనీత్వా శు ద్ధిమాప్నోతిదైహికీమ్ । అశక్తౌతద్ధనస్యార్ధంతదర్ధంవ్యయమాచరేత్ ॥ ఏవంచేన్నిష్కృతిభూతపరత్నాచలపరిగ్రహాత్ । పునస్సంస్కారమాత్రేణ

శుద్ధోభవతినిశ్చయఇతి । ప్రతిగ్రహధనస్య చతుర్థభాగవ్యయేనపూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వాపునస్సంస్కారకాలే బ్రహ్మోపదేశం గాయత్రీం గురుణాస్వీకృత్యశుద్ధిమాప్నోతి । నాన్యథాశుద్ధిరిత్యర్థఃకి ॥—॥ ఇతి రత్నాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ * * * * * * * * * * * *

—*ధాన్యాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథధాన్యాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ దేవీపురాణే॥శ్లో॥ ధాన్యాచలప్రదానాచపుణ్యక్షేత్రేషుపర్వసు । అర్చయిత్వాద్విజాగ్ర్యాయసవైలోకాధిపోభవేత్ ॥—॥ కౌర్మే॥ అచిరాద్యద్విజాగ్ర్యాయధాన్యాచలమనుత్తమమ్ । అర్చితంశాస్త్రమూర్తేణ పుణ్యకాలేషుపర్వసు ॥ యోదద్యాత్పృథివీపాల నగచ్ఛేచ్ఛ్వేష్ణమందిరమ్ ॥—॥ వైంగే॥ ధాన్యాచలంద్విజోమోహాత్పుణ్యకాలఉపాగతే । ప్రతిగృహ్యనృపశ్రేష్ఠాదకృత్వాధర్మవంగ్రహమ్ ॥ ఆరాపేష్వితురుదేశేషుపిశాచోమర్భగోభవేత్ । తత్రానుభూయనరకంపునర్మూషకతాంవ్రజేత్ ॥—॥ సాంబే ॥ శృణుషణ్ముఖవక్ష్యామిధాన్యాచలపరిగ్రహే । దోషంప్రతిగ్రహీతుశ్చైవరాజ్ఞోధర్మానువర్తినః ॥ శాలిక్షేత్రేవనేష్వేవమారామేవృక్షసంకులే । పిశాచోమర్భగోనామత్రాసయన్వైజనాన్బహూన్ ॥ మహాన్తంనరకంభుక్త్వాహ్యకృత్వాధర్మనివర్హణమ్ సభవేన్మూషకస్థూలప్రిఘుజన్మసుసంగ్రహాత్ ॥—॥ భవిష్యోత్తరే ॥ ధాన్యాచలంద్విజోధృత్వా ద్రవ్యలోభపరాయణః । అకృత్వానివర్హణంతస్యసభవేత్పిశితాశనః ॥ తద్దోషపరిహారార్థంకృత్వాచాంద్రాయణత్రయమ్। పునస్సంస్కారమాత్రేణ శుద్ధిమాప్నోతిదైహికీమ్ ॥—॥ బ్రహ్మవైవర్తే ॥ పుణ్యకాలేషుసంక్రాన్త్యాద్విజోరాజ్ఞఃపరిగ్రహాత్ । ధాన్యాచలస్యమహతస్తస్యనివర్హణంకృతా ॥ యుగాదికంపరాకృత్య పూర్వోక్తంచాంద్రాయణత్రయం । పునస్సంస్కారమాత్రేణ గాయత్రీమభ్యసేద్విజాత్ ॥ తాంపరంప్రయతోనిత్యం వర్తయేద్యదిశుద్ధిమాన్ । అన్యథానివర్హణాత్తస్య పాపస్యైవస్వగౌరవాత్ ॥—॥ విష్ణుపురాణే ॥ సప్తచేలాన్నముద్రాశ్చ నిర్మితాశ్చక్రపాణినా । జనానాంపావనార్థాయ స్మరణాత్కీర్తనాదిహ ॥ తేషాంపూర్వాగ్రహేరాజన్పతితస్యాన్యద్విజాధమః । అతస్తస్యపునఃకర్మమునిభిఃపరికీర్తిత

తమ్ । పునఃకర్మపునస్సంస్కారఇత్యర్థః ॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌ ధాన్యా
చలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథ తిలాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమూ

—*తిలాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥—॥ నారదీయే ॥శ్లో॥ తిలాచలఃకాలపురుషస్తిలధేనుస్తిలాస్తథా । తి
లచక్రంప్రతికృతిరాద్రకృష్ణాజినంతథా ॥ తిలకృష్ణాజినంచైవ శకటంసయు
గంతథా । ఏతానివిప్రవర్యాణాం మహానరకదానివై ॥ నిష్కారణతయాదా
జ్ఞ ప్రతిగృహ్యాద్విజాధమః । మహోంతంనరకంభుక్త్వా స్త్రీజన్మతదనంతరం॥
పశ్చాత్తాపనమాయుక్తఃప్రాయశ్చిత్తంయదీచ్ఛతి । ప్రాయశ్చిత్తేనమహా
తా పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ —॥ బ్రహ్మాండే ॥ ధనలోభేనయోవిప్రః
ప్రతిగృహ్యాతిలాచలమ్ । సప్తజన్మసునారీస్యాత్తత్రాపివిధవాభవేత్ ॥ నా
స్త్యేవనరకస్థానం కిమన్యైర్బహుభాషితైః । వైధవ్యసదృశందుఃఖంస్త్రీణా
మన్యన్నవిద్యతే ॥ తత్రాపిబాలవైధవ్యం తిలాచలపరిగ్రహాత్ ॥—॥ సాం
బే ॥ పుణ్యకాలేషుయఃపుత్ర పుణ్యతీర్థేషుపర్వసు । తిలాచలంద్విజోధృ
త్వా మహోంతంనరకంవ్రజేత్ ॥ పశ్చాద్భవతినారీత్వం సప్తజన్మసుకుత్సితమ్ ।
వైధవ్యదుఃఖితామేత్యపశ్చాత్కండూతివాఁభవేత్ ॥ అతోద్విజన్మనఃపుత్ర
ఛిగేతస్యప్రతిగ్రహమ్ । కృత్వాప్రతిగ్రహంవిప్రో యాగాదిషుపరాఙ్ముఖః ॥
అజాగళస్తనఇవ తస్యజన్మనిరర్థకమ్ ॥—॥ భవిష్యోత్తరే ॥ విప్రస్తిలాచ
లంధృత్వా రాజభిఃపుణ్యపర్వసు । శుద్ధోయాగాదికంకృత్వా హ్యన్యథాని
ర్యనూతకీ ॥—॥ కాశ్యే ॥ యావంతఃపర్వతారాజ తిలారాశేకృతానృభిః।
తావంతిపాపజాతాని కర్తుఃపుత్రనసంశయః ॥ అతోవిప్రవరాణాంహి గ
హీతస్తత్పరిగ్రహః । యదీచ్ఛేన్మనసాశుద్ధిం తిలాచలపరిగ్రహాత్ ॥ అను
జ్ఞాతోద్విజేంద్రాణాం మనసాహరిమర్చయేత్। నద్యాంసముద్రగామిన్యాం
స్నాత్వాయథావిధి ॥ నిత్యకర్మసమాప్యాశు స్వగృహేదేవసన్నిధౌ।
స్వగృహ్యాగ్నింపరిస్తీర్య హ్యాజ్యభాగాంతమాచరేత్ ॥ త్రియంబకేతిమం
త్రేణ తిలైరాజ్యవిమిశ్రితైః। ఆసాయంజుహుయాద్వహ్నౌ తావత్సంఖ్యాం
సముద్వహన్ ॥ విరమయ్యతదాహోమం తమగ్నింనత్యజేద్బుధః ।అవ్రతఘ్న
తిలాన్ భుక్త్వాస్వపేద్దైవనగృహేముదా ॥ పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయపూర్వవ

ద్ధోమమాచరేత్ । ఉపోష్యరజనీమేకాం పునస్సంస్కారమాచరేత్ ॥ ఏషాదిశుద్ధిరుదితా తిలాచలపరిగ్రహే । అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తి దానైస్తీర్థావగాహనైః ॥ ప్రయుతందశలక్షమ్ ॥—॥ తమక్తంమహాభారతే ॥ అయుతాదశసాహస్రం నియుతంలక్షముచ్యతే । ప్రయుతందశలక్షంస్యా దర్బుదంకోటిరుచ్యతే ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాకరణవిషయే । స్వధనస్యచతుర్భాగేన పూర్వంప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాదన్యథాననిష్కృతిః ॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌ తిలాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథ కాపాసాచల ప్రతిగ్రహ

—*కాపాసాచల ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

హప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మార్కండేయః ॥ సబీజంకృమికీటాద్యైర్యోధితంపుణ్యపర్వసు । కాపాసంద్విజవర్యాయయోదద్యాత్తోసిముక్తిభాక్ ॥—బ్రహ్మాండే ॥ కాపాసస్యాచలంరాజా పుణ్యకాలేత్రిపుష్కరే । అర్చితంగంధపుష్పాద్యైర్యశ్శ్రద్ధయాగ్నిసమాగ్నిణధర్మతః ॥ యోదద్యాద్ద్విజవర్యాయ సముక్తస్సంస్మరేద్భయాత్ । తద్బీజానీహయావంతి తావత్కాలంవసేద్దివి ॥—॥ కౌర్మే ॥ కాపాసస్యాచలంవిప్రాః ప్రతిగృహ్యాజనాధిపాత్ । సద్యఃపతతిపుణ్యంస్వం కర్తుశ్చపాపమాచరేత్ ॥ సవిప్రఃపతితోభూయాదాత్మభూతేనరేశ్వర । మృతఃకాలవశంగత్వా కాకోలంనరకంవ్రజేత్ ॥ తదంతేభువమాసాద్య శ్వేతరోగీనరోధ్రువాత్ । షణ్ణీపుత్రపరిత్యాగేదుఃఖితస్యాత్పునఃపునః ॥—॥ బ్రహ్మాండే ॥ యోవిప్రఃపుణ్యకాలేషుగిరింకాపాససంజ్ఞితం । అర్చితంగంధపుష్పాద్యైర్యోప్రతిగృహ్యాజనాధిపాత్ ॥ అక్షత్వాత్ద్వ్యయంసమ్యగ్యావచ్ఛశవశంగతః । కాకోలంనరకంగత్వా శ్వేతరోగీభవేద్ధ్రువం ॥ అతస్తద్దోషశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తంచరేద్బుధః ॥—॥ సారంతే ॥ కాపాసస్యాచలంపుత్ర ప్రాయశ్చిత్తమిదంశృణు । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తః ప్రాప్యానుజ్ఞాంద్విజోత్తమైః ॥ విధినానిజకంగత్వా వటమంకారయేత్తతః । తత్రతీర్థేస్నానంకృత్వావిష్ణుపరాయణః ॥ నాభిదఘ్నజలేస్థిత్వా ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖశ్శుచిః । పురుషసూక్తంజపత్తిష్ఠేద్దానతస్తోదయాజ్జలే ॥ తతోవిరమ్యసహసా సంఖ్యామనసిధారయన్ । హస్తద్వయఖితాన్సక్తూన్భక్షయేద్గుడవర్జితమ్ ॥ స్వపేన్నారాయణస్యాగ్రే కేవలే

స్థండిలేవ్రతీ । పునఃపరేహ్యురుత్థాయ పూర్వనిజ్జపమాచరేత్ ॥ తత్తైఏపూ
ర్వవత్సంఖ్యా యావత్కాలేనసాధ్యతే । తదావిరమ్యపూర్వేహ్యురుపోష్యవి
ధిపూర్వకమ్ ॥ పునఃకర్మతథాకుర్యా ద్దండమాంజ్యజినంవినా । ఏతైనైవవి
శుద్ధిస్యా న్నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ఎతత్ప్రాయశ్చిత్తాకరణే॥ పూర్వవస్వ్య
ధనాధ్యార్థప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదమ్ ।స్వధనస్యచతుర్థభాగేన పూర్వ
వత్ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధోభవతీత్యర్థఃనచాన్యథా ॥—॥ ఇతికార్ష్ణా
సాదలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథలవణాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*లవణాచలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥—॥ మార్కండేయపురాణే॥శ్లో॥లవణాచలంనరపతిరాడరాతుర్
ర్యాన్నదీపుణ్యతమేమహపర్వసు । విప్రాయవేదాధ్యయనాత్మశీలనైనతస్యభూ
మాపునరాత్మసమ్భవః ॥—॥ సార్కండే ॥ పురాహిమవతఃపార్శ్వేకన్యకా
కాచిదప్సరాః । సుకేశీనుడతీసుభ్రూర్హంసనిస్తనసుందరస్తనీ ॥ విహారార్థం
బహిర్గత్వా విచచారగృహాంకణే । తదాతామవలోక్యాథ రావణోసా
మ్యదైత్యరాట్ ॥ కామాతురస్తదాతస్వీహస్తం జగ్రాహపాణినా । హస్తస్య
స్పర్శమాత్రేణ తదాభూత్సాస్వికోదయః॥ స్తమ్భప్రళయరోమాంచాస్సే
దోవైవర్ణ్యవైపథూ । అశ్రువైస్వర్యమిత్యష్టౌ సాత్వికాఃపరికీర్తితాః॥ స్వే
దోదకంతతస్యాస్య నదీరూపాత్ప్రవర్తతే । తదాప్రభృత్యసౌసింధులోవ
ణేభువివిశ్రుతా ॥ సాతదాహిమవత్పార్శ్వాత్పర్వత్యేకంసాగరంగతా । స్వే
దరూపప్రవాహేణ షణ్మీభావపరిమృతః ॥ అంగీచకారసలిలం లావణ్యంల
వణాంభసి । తదాప్రభృత్యసౌసింధురుదకేజలసంగమాత్ ॥అత్యుగ్రపరతయా
రాజ్ఞ లవణోదధిరీరితః । తతోభ్యన్నంతులవణం దోషాధికతయాయమునే ॥
నప్రతిగ్రహణంతస్య కేచిదిచ్ఛంతిసూరయః । లవణంచాణుమాత్రంవా ప్ర
తిగృహ్యాద్విజోయది ॥ తన్నిష్కృతింపరాకృత్య వింధ్యదేశేపిశాచతా ॥
—॥ మార్కండేయః ॥ లవణస్యాచలంధృత్వా రాజ్ఞఃపుణ్యాగమేసకృత్ ।
విప్రాయదీహదుష్టాత్మా యమపాశవశంగతః ॥ మహంతంనరకంభుక్త్వాపిశా
చోభవతిధ్రువం । పశ్చాద్భవమపాగమ్య స్వేదాంగోజాయతేనదా ॥—॥
బ్రహ్మకైవర్తే ॥ పూర్వజోహ్యచలంధృత్వా లవణంరాజవల్లభాత్ । పుణ్య

తిథౌ॥ పుణ్యదేశే పుణ్యకాలేషుపర్వసు ॥ నిష్కారణతయాలోభాద్యనులూ
కముపాగతః । మహద్భయంతదాభుక్త్వా పునర్భవముపావిశేత్ ॥ పిశాచజ
న్మతామేత్య తదంతేస్వేనదేహవాన్ । అతఃప్రతిగ్రహస్తస్య గర్హితోలూ
కవర్జితః ॥—॥ శైవే॥ ముఖజోబాహుజాద్భక్త్యా లావణ్యమచలంభువి।
పిశాచత్వంభవేత్తస్య స్వేదాంగోజాయతేఘనః ॥ తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం
ప్రాయశ్చిత్తమిదంద్విజైః । దర్శితంలోకరక్షార్థం తదహంకథయామితే॥
ఖిప్రానుజ్ఞామవాప్యాశు పశ్చాత్తాపసమన్వితః । స్నాత్వాశుద్ధవతీతోయే
గత్వాపర్వతగహ్వరం ॥ కంటకంబాబరంధృత్వా స్వయంఖాద్నాత్మనస్తదా
। తిక్షంస్తత్రజపేజ్జప్యం సర్వపాపప్రణాశనం ॥ నారాయణహృదా
ద్యాయ సర్వపాపప్రణాశనం । ఆచారంసర్వమలానాం యావదస్తం
గతోరవిః ॥ తదావిరమ్యసహసా గణనాంహృదిధారయ । హస్తద్వయ
ప్రమాణేన పిబేద్దోదుగ్ధమాదరాత్ ॥ స్వపేన్నారాయణస్యాగ్రే స్థండిలే
ష్వవలేఖువః । తతఃపరేహ్యుత్థాయ పూర్వవజ్జప్యమాచరేత్ ॥ ఏవంబుధుద్వ
యంకృత్వా నియతంవిధిపూర్వకం । రుద్రాధ్యాయంపఠేజ్జప్త్వాతవిష్ణోర
నుజ్ఞయా ॥ ఏతద్వ్రయోరభావేపి ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ।పూర్వవత్స్వ
ధనాధ్యర్థ ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం ॥ అన్యథానివృత్తీర్నాప్తి లవణా
చలసంగమే । నియతంనమకచమకౌ ఆరణ్యకండశాధ్యాయాః నారాయ
ణంసర్వమంత్రాణా మాకరత్వాల్లవణాచలప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తంభవ
తి । దశాధ్యాయంసకృజ్జప్త్వాసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥తదేవాహ ॥అథాన్న
మశ్నాదతీపానా ద్యచ్ఛుడగ్ర్యాత్ప్రతిగ్రహాదితి ॥ అథాన్నాశనం నపిండీకరణ శ్రా
ద్ధాదిష్వనిమిత్తస్థానేభోజనం ॥ అతీపానంశూద్రప్రపాదిషుపానం ॥ ఔగ్రప్ర
తిగ్రహాశ్శూద్రా దేలవణాచలాత్ప్రతిగ్రహాః ॥ ప్రాయశ్చిత్తపదేపున
స్సంస్కారం పూర్వవత్కృత్వా శుద్ధోభవతి ॥ నాన్యథేతి ॥—॥ ఇతిలవణా
చలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథగుడాదిదశధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయ
శ్చిత్తం బ్రూవన్ తత్రాదౌగుడధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥మా

—*గుడధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్స్య ॥శ్లో॥ గుడధేనుస్తిలమయీఘృతధేనురనంతరం । ధేనుజలమయీఘృత

శ్చాత్ క్షీరధేనురనంతరం ॥ మధుధేనుస్తతఃపశ్చాచ్చర్కరాధేనురుత్త
మా ॥ దధిధేనురిక్షురసధేనుః ప్రత్యక్షరూపిణీ ॥ ఇతి దశధేనవః॥ తాసాం
ప్రతిగ్రహోపరిష్టాత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మార్కండేయః ॥ ధే
నుంగుడమయీంకృత్వా తామలంకృత్యసర్వతః । పుణ్యకాలేపుణ్యతీర్థే
యోదద్యాత్సాపిదివంగతా ॥—॥ శైవే ॥ పుణ్యకాలేపుణ్యతీర్థేయోరాజా
గుడనిర్మితామ్ । ధేనుంసదక్షిణాందద్యాద్విప్రాయాధ్యాత్మవేదినే ॥ సో
ఽవిఘ్నమపదంయాతి తత్ప్రేతవిమోదతే । పునర్భవముపాగమ్య మండలాధిప
తిర్భవేత్ ॥—॥ గారుడే ॥ గుడధేనుంసమభ్యర్చ్యగంధవస్త్రాదిభూషణైః ।
భ్రాహ్మణాయసుశీలాయ యోదద్యాత్సోపిముక్తిభాక్ ॥ యోవిప్రస్తాంతదా
గృహ్ణన్ పరలోకపరాఙ్ముఖః । యమస్యవశమాపన్నః కాలసూత్రనిషీడితః ॥
పున ర్భువముపాగమ్య జాయతేభిల్లజన్మవాన్ । యాగాదికంతతఃకృత్వా
శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం ॥—॥ కార్షే ॥ ధేనుంగుడమయీంగంధ వస్త్రా
దిభిరలంకృతామ్ । పుణ్యకాలేపుణ్యతీర్థే పుణ్యక్షేత్రేనదీతటే ॥ యోగృ
హ్ణన్ పృథివీపాలాద్ర్భాహ్మణోధనలూభతః । యమలోకముపాగమ్య పీడి
తోయమకింకరైః ॥ భిల్లజాతిర్భవేద్భూమౌ యాగాదిషుపరాఙ్ముఖః ॥ ప్రా
యశ్చిత్తమిదంకృత్వా షశ్చాత్తాషసమన్వితః ।విప్రానుజ్ఞామవాప్యాశు ప్రా
తస్నాత్వాయథావిధి ॥ ఇదంకరిష్యేనియమంప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే ।
భక్త్యుక్త్వాతిపఠతిష్ఠేద్ధేమంతేశీతసంకటే॥జలాహారస్తదాతిష్ఠేద్యావత్సా
తఃపునర్భవేత్ । పాతకారభ్యమేధాషీ స్మరన్నారాయణంవిభుం ॥ చ
తుర్థకాలఆయాతే యావకంభోజనంచరేత్ । యావకమితిహస్తమాత్రీయ.
వాన్ పక్త్వాభ్యాంజయేత్ । పునరస్తంగతేభానౌ పూర్వవజ్జపమాచరేత్ ॥
ఇత్థమృత్యుంజయస్యాన్యానధ్యానక్రూర్వకం । అనాధ్యారోబహిర్దేవ నీషఃగే
వవ్యతిసతిసంఖ్యాముద్వహన్ తిష్ఠేత్ ॥ ఏవంబుతుద్వయంనీత్వాషంచమవ్యం
పిబేత్తదా । ఏవంకృతేవిశుద్ధస్యాన్యాన్యథాశుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ ఏత
దాచరణాశక్తౌ పూర్వవత్సంవధనచతుర్థభాగేన ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వా
శుద్ధిమాప్నోతి ॥ నపునస్సంస్కారాదిషు ॥—॥ ఇతి గుడధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా
యశ్చిత్తం ॥—॥ అథతిల ధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥ దేవీపురాణే

—*తిలధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

॥శ్లో॥ మహాపుణ్యనదీతీరే వ్యతీపాతేచ వైధృతౌ । గ్రహణేసంక్రమేచైవ మన్వాదిషుయుగాదిషు ॥ కృష్ణాదత్తాంతిలమయీం ధేనుంగంధాక్షతైరలం । అర్చితాంయోద్విజోభృత్వా నవైమృత్యువశంగతః ॥ అనుభూయమహాఘోరాం వేదనాంయాతనిర్మితాం । పశ్చాద్భవతిపాపాత్మా నిష్పతోగీరోగవాగ్భువి ॥—॥ కౌర్మే ॥ పుణ్యకాలేషుపుణ్యాహే జన్మర్క్షేజన్మసమ్భవే । గంధాద్వైరచితాందత్తాంరాజభిస్తిలరూపిణీం॥యోద్విజఃప్రతిగృహ్యాశుహృష్యకృత్వానిష్కృతింశుభాం । తత్రైవమృత్యుమాయాంతి హ్యనుభూయమహాద్భుతం ॥ పశ్చాత్సాపీమహాఘోరో నిష్పతోగీరోగవాగ్భవేత్ । తిలాస్సంతీహయావంతో హ్యాజనేధేనువత్సరాన్ ॥ తావద్వర్షసహస్రాణి నరకేవాసమశ్నుతే । తస్మాన్నిత్యకర్తాణి క్షుద్రంత్యేతత్ప్రతిగ్రహాత్ । తస్మాత్ప్రతిగ్రహోధేనోర్నిష్కారణతయానృప । గర్హితోముఖజానాంహి తస్మాదేతత్పరిత్యజేత్ ॥ ఏంగె ॥ ఘూర్ణాన్వితేప్వేనుపుణ్యేషు దినేషుపృథివీపతేః । ధేనుంతిలమయీంధృత్వా విప్రోగీభూగవరాయణః ॥ తస్యనిత్యంచకామ్యం చ ఇష్టాపూర్తాదికంచయత్ । సర్వంక్షరతితత్తాక్షే దానమశ్రోత్రియేయథా ॥ తన్యేవనిష్కృతిరియం కథితామునిపుంగవైః । తద్ద్రవ్యంసంపరిత్యజ్య దక్షిణామాత్రమద్వహన్ ॥ ఆధానంవాకృతుంవాపికృత్వాసర్వస్వదక్షిణమ్ । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి పునస్సంస్కారపూర్వకమ్ ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తి పంచచాంద్రాయణైర్వినా ॥—॥ సాంబే ॥ దౌర్భాగ్యహాన్యనివృత్త్యర్థంధేనుంతిలమయీంద్విజః । అగ్నాన్యధేయఃచయాగంవా కృత్వాతన్నావశేషయేత్ ॥ ప్రధానంసంపరిత్యజ్య నదోషస్తత్ప్రతిగ్రహాత్ । అథవాపంచభిశ్చాంద్రైశ్శుద్ధిమాప్నోతివైదికీం ॥ పునస్సంస్కారమాత్రేణ నిత్యకర్మస్వహాతా । ఉభయంయఃపరిత్యజ్య కేవలంభోగలాలసః ॥ తదంతేనిన్ద్రియోభూయాత్తమహాఘోరోగవాగ్భువి ॥—॥ ఇతి తిలధేను ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథఘృతధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ—

—*ఘృతధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

సాంబే ॥ ధేనుంఘృతమయీంశుద్ధాం కృష్ణాజినపరిష్కృతామ్ । స్వర్చి

తాంగంధపుష్పాద్యైర్వ రాజభిఃపుణ్యసంగమే ॥ వృథాపరిగ్రహంకృత్వా ద్వి
జోయాగాదిభిర్వినా। యమలోకముపాగమ్య కుంభీపాకేనిమజ్జతి ॥ తదంతే
భువమాసాద్య వైణవోజాయతేభువి । అతోమహాదోషభయాత్పరిత్యాజ్యా
ద్విజన్మభిః ॥—॥ వైంగె ॥ ధేనుమేకాంద్విజోరాజన్నజినేఘృతనిర్మితాం ।
సవత్సాంభూషణైర్వస్త్రైర్నిష్కారణతయావహేత్ ॥ కుంభీపాకేనిరుచ్ఛ్వా
సైఃపీడితోయమకింకరైః । తదంతేపృథివీమేత్య వైణవానాంకులోద్భవేః॥హే
మజాతిమసర్వాసు భూత్వాభూత్వాననిష్కృతిః । యాగాదికమకృత్వాచే
దేతస్మాన్నవిముచ్యతే ॥—॥ గారుడె ॥ కృష్ణాజినేషుపుణ్యేషు నిర్మితాంఘృ
తరూపిణీం । పూజితాంరాజపురుషైర్ధేనుంయోముఖజోవహేత్ ॥ తస్యైవ
నరకోఘోరఃకుంభీపాకస్సముజ్జ్వలత్ । తత్రపక్త్వాపునఃపాపీ ప్రాప్యవైణ
వజన్మతామ్ । నానాయోనిషుసంభూయా చ్యాగాదిషువరాఙ్ముఖః । పశ్చా
త్తాపసమాయుక్తః ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్తతః ॥—॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ
బ్రహ్మాండె ॥ ఘృతధేనుంరాజదత్తాం స్వర్చితాంవస్త్రభూషణైః । పుణ్య
కాలేషుపుణ్యాహే ప్రతిగృహ్యద్విజోయది ॥ ద్రవ్యలోభపరీతాత్మా ప్రాయ
శ్చిత్తమిదంచరేత్ । నదీషుపుణ్యతీర్థేషు స్నాత్వాప్రాతర్యథావిధి ॥ స్వగృ
హంపునరాగమ్య స్వగృహ్యాగ్నౌవిశుద్ధయే । అగ్నింధనాదికంకృత్వా ఆజ్యభా
గాంతమాచరేత్ ॥ తస్మిన్నగ్నౌసపత్నీకః కూశ్మాండంజుహుయాచ్ఛతం। త
దర్ధంగణహోమంచ కృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ నిరాహార స్తదాతిష్ఠే
త్పయోవాధేనునమ్భవం । అథశ్వోభూతవేత్తత్ర పత్నీపుత్రవివర్జితః ॥
ఏనం ప్రతిదినంకుర్యా త్సంఖ్యాయావత్సమాప్యతే । తదంతేభోజయేద్విప్రం
హోమశేషంవిశుద్ధయే ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చా త్పరిక్రమ్యప్రణమ్యచ।
స్వయంచపారణంకుర్యా త్పత్నీపుత్రసమన్వితః ॥ ఎవం కృత్వాద్విజశ్శుద్ధో
హ్యన్యథాపాతకీభవేత్ । ఎతదాచరణేత్వసమర్థఃకృచ్ఛ్రవత్స్వధనా
ర్ధార్ధప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం॥ ఇత్యుక్తరీత్యాస్వధనచతుర్థభాగేనపూ
ర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వాశుద్ధిమాప్నోతి ॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌఘృతధే
నుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ —॥ అథ జలధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*జలధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥—॥ సూ౦దె ॥ శృణువత్సప్రవక్ష్యామి జలధేనుప్రతిగ్రహే ॥అ
మాయాంపర్వసంక్రాన్తౌ ద్వాదశీపూర్ణిమాదినే । మహాక్షేత్రేషుపుణ్యే
షు తథాపుణ్యాలయేషుచ । కృష్ణాజినేవినిర్మాయధేనుంజలమయీంశుభాం।
అచిత్తాంగన్ధపుష్పాద్యైర్భక్తమూర్తిగణరాజభిః ।దత్తాంద్విజోవృథాగ్ర
హీత్రవ్యలాభపరాయణః ॥ ఆత్మనఃపరలోకార్థ మకృత్వానిష్కృతింయ
ది । సానుభూయమహత్పాపం యమలోకేతదాశ్నుయా ॥ పునర్భూత్వాగ
మాసాద్యజాయతేకచ్ఛపామహాన్ । అతఃప్రతిగ్రహోద్యోగః పూర్వజానామి
హోన్యతః ॥—॥ కాశ్యే ॥ భృత్వాజలమయీంధేనుంద్విజోలోభపరాయణః
అచిత్తాంప్రభుభిఃపూతాం శాస్త్రపూతేనవర్త్మనా । యాగాదికంపరా
కృత్య పరాకృత్యైవనిష్కృతిమ్ ॥ స్థిత్వాక్షీరోదకేకూపే తదంతేభువమా
విశేత్ ॥ అగాధేజాయతేకూర్మోహ్రదేజలపరిష్కృతే ।ఎతద్దోషభయాన్మ్భో
పత్యాజ్యోపిపైఃప్రతిగ్రహాః ॥—॥ మాత్స్య ॥ ప్రతిగృహ్యద్విజోలోభా
ద్ధేనుంజలమయీంనృపాత్ । యాగాదికంస్వశుద్ధింవా హ్యకృత్వాభోగలో
లుపః ॥ యమలోకేమహాఘోరే పీత్వాక్షీరోదకంబలాత్ ।తదన్తేత్రసమా
గత్య జాయతేకచ్ఛపాజలే ॥ ఎతద్దోషోపశాంత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తంసమా
చరేత్ । గంగాయాంవాథగౌతమ్యాం కృష్ణవేణ్యాంనదీతటే ॥ కావేర్యాం
తుంగభద్రాయాం చాపాగేగన్ధమాదనే । ఆత్మనోయదియత్తీర్థంపూర్వో
క్తేష్వసమ్భవేత్ ॥ అసుజ్ఞాప్యద్విజైస్సాకం గత్వాపుణ్యోదకంతదా । స్ని
మిత్తంకీర్తయిత్వాథ స్నానంమూలమాగతః ॥ త్రిసప్త స్రంచదద్విశ
తం వింశత్యుత్తరమేవచ । ఎతత్కృత్వావిశుద్ధాత్మా పరివత్సన్నిధౌతదా ॥
ఎతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తంద్విజన్మనామ్ । నాన్యథాశుద్ధిమాప్నో
తి జలధేనుప్రతిగ్రహాత్ ॥ పరివత్సస్సన్నిధౌయథాశాస్త్రంపూర్వవత్కృత్వా
పశ్చాత్స్నానాదికంకృత్వా పంచగవ్యంపీత్వాబ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి ॥—
ఇతి జలధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథక్షీరధేనుప్రతిగ్రహ ప్రా

—*క్షీరధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమాహ ॥—॥ సూ౦దె ॥ పురావణ్ముఖరాక్షీరధారమాజాతాసధే

నుకా । సవత్సాక్షీరసంపన్నా సర్వావయవసుందరీ ॥ పోషయామాసజలధి
ర్దుగ్ధధేనుంసవత్సకామ్।పురుహోత్తమాయలక్ష్మీంతాంప్రదదౌసర్వసాక్షిణే॥
నప్రాయచ్ఛత్సతాంధేనుంపు త్రీవాత్సల్యగౌరవాత్ ।యయాచేజలధింధేనుం
వృత్రహాపాపమోచనీమ్ ॥ తథేతిప్రదదౌసింధుర్దదౌతస్మైతిరాచికం ॥
తాందుగ్ధధేనుమాదాయ పునఃప్రాయాత్స్వమాలయం । ధిషణాయస్వవృ
త్తాన్తం కథయామాసదేవరాట్ ॥ పుణ్యాకాలఉపాయాతేదుగ్ధధేనుంసపుత్రి
ణీం । దాపయామాసవిప్రాయ వృత్రహత్యావినుక్తయే ॥ తదాప్రభృ
త్యసౌధేనుర్బ్రహ్మహత్యావినాశినీ । రాజాయఃప్రదదౌధేను మిమాంతాం
కృష్ణచర్మిణీం ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకమవాప్నుయాత్ ।యోవిప్ర
స్సర్వదాతాంధేనుం నిర్మితాందుగ్ధరూపిణీం ॥ ప్రత్యగృహ్ణోద్ధనైర్లాభాత్సం
ప్రాప్తేపుణ్యపర్వణి । సకాలవశమాపన్న స్తవానుభూయమహద్భయం ॥త
దంతేభువమాసాద్య మృతదారోభవద్భువి ॥—॥ దేవీపురాణే ॥ పుణ్యకా
లేషుపుణ్యేషు పుణ్యక్షేత్రేషుపుణ్యక్షేత్రేజనాధిప । యోరాజాస్వర్ణితాంధేనుం నిర్మి
తాందుగ్ధరూపిణీం ॥ విప్రాయదేవదమ్మే ప్రదద్యాత్సోపిముక్తిభాక్ ॥ ఏ
తాదృశీందుగ్ధమయీం ద్విజోనిష్కారణాద్వహేత్ । తస్యేహనిష్కృతిర్నా
స్తి పంచచాంద్రాయణాదృతే ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతిదుగ్ధధేను పరిగ్రహా
త్ ॥—॥ లైంగే ॥ పుణ్యకాలేషురాజేంద్ర పుణ్యాపర్వసువాద్విజః । దుగ్ధ
ధేనుంప్రగృహ్ణీయా వృథాభోగపరాయణః । తస్యేహానిష్కృతిర్నాస్తి పంచ
భిశ్చాంద్రభక్షణైః ॥ అథానయాగప్రాప్తాన ప్రాయశ్చిత్తం ॥పంచగవ్య
ప్రాశనమేవ ॥ తదాహ ॥—॥ కౌర్మే ॥ ద్విజోదుగ్ధమయీంధేనుం ప్రతి
గృహ్యాజనాధిపాత్ । యాగాదికం ప్రకుర్వీత పంచగవ్యంపిబేత్తతః ॥ అకృ
త్వాద్రవ్యలాభేన హ్యశక్తఃపాపభీస్తదా । పంచచాన్వాయణైశ్శుద్ధిర్నాన్య
థాతీర్థసేవనైరితి ॥—॥ఇతిక్షీరధేనుపరిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం॥—॥అథమ

—*మధుధేనుపరిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

ధుధేనుపరిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ సాంబే ॥ అథాపరం ప్రవ
క్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే । మధుధేనుగృహీతృణాం ద్విజానాంహి
తకామ్యయా । నిష్కారణేప్రవృత్తానాంభోగేచ్ఛానాంనృణుష్వమే। పుణ్య

కాలేషుసంక్రాన్తౌ వ్యతీపాతాదిసమ్భవే ॥ కల్పితాంమన్మన్వాదిపాత్రైరర్చితాంరాజవల్లభైః । మధుధేనుంనవత్వాంచ సర్వాలంకారభూషితాం ॥ గృహ్ణీష్వాయాద్యాద్విజోలోభాత్తస్యద్యత్పాపమావ్రజేత్ । యమశాలాంప్రవిశ్యాథ పునర్భుంక్తేనమునాగతః ॥ మధువృక్షోభవేత్తోసి యదితన్నివృత్తిర్నచేత్ । కథంచిన్నివృత్తిర్యదృష్టాలేపాంపాసరతాత్మనాం ॥ పంచచాంద్రాయణైశ్శుద్ధిర్నచాన్యైశ్శుద్ధిరీరితా ॥ ఇతి ప్రథేనుఃరుద్రజాతేద్విజైర్న ప్రతిగృహ్యాజే । దైవాద్యదీహలభ్యేత పంచభిశ్చాంద్రభక్షణైః ॥ శుద్ధిమాప్నోతిసర్వత్ర మధుధేనుప్రతిగ్రహాత్ । ఎతద్విప్రాత్ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తంబాహుజేభ్యోద్విగుణం । ఊరుజేభ్యస్త్రిగుణం । పాదజేభ్యశ్చతుర్గుణం । సంకరాజాతిభ్యః పంచగుణంవెదితవ్యం ॥ తదాహ ॥—॥ బ్రహ్మవైవర్తే ॥ ప్రాయశ్చిత్తంద్విజాతిభ్యః ప్రతిగృహ్యాకథంచన ॥ యావదుక్తంతదేవాలం బాహుజేభ్యోద్విధాస్మృతం । ఊరుజేభ్యస్త్రిధాప్రోక్తం పాదజేభ్యశ్చతుర్గుణం । ఎతేభ్యోన్యేతిరిక్తేభ్యః పంచధాపరికీర్తితం ॥ సర్వవర్ణేభ్యస్సర్వదాన ప్రతిగృహీతౄణామేవం ప్రాయశ్చిత్తంవేదితవ్యం ॥ కలౌయుగేసంకరజాతయోబహ్వ్యః । తత్ప్రతిగ్రహస్య నిషిద్ధత్వాత్ప్రాయశ్చిత్తబాహుళ్యముక్తం । ప్రాయశ్చిత్తవిహీనాద్విజాః ప్లేచ్ఛమధ్యష్ఠమాక్షీణావన్నానాజాతిషుసమ్భవన్తి ॥ అతః ప్రాయశ్చిత్తమేవ ప్రతిగృహీతౄణాం సాధనమనచాన్యత్ ॥ యస్యయస్య ప్రతిగ్రహస్య ధర్మశాస్త్రేషుపరిషదోక్తంయద్యత్ప్రాయశ్చిత్తం తత్తత్కర్తవ్యంద్విజన్మభిః ॥ నాన్యథాశుద్ధిరీరితేతి ॥—॥ ఇతి మధుధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం॥—॥ అథశర్కరాధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

—॥శర్కరాధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—

శర్కరాధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మార్కండేయః ॥ ధేనుంశర్కరయాకృత్వా సవత్సామజినేక్షణాం । యోరాజాద్విజవర్యాయ దద్యాత్పుణ్యాగమేముదా । అచిరాత్తాంగన్ధపుష్పాద్యైర్బహుభిర్భూషణైర్వృతాం । నగచ్ఛేద్విష్ణుభవనం యావదాచన్ద్రతారకం॥—॥శివధర్మోత్తరేకృత్వాజినేక్షణాంధేనుంశర్కరాభిరలంకృతాం, అచిరాత్తంగంధపుష్పాద్యైర్విప్రాయదద్యాత్పుణ్యతమేకాలే తీర్థేషుగ్రహణేషుచ॥

నతస్యపునరావృత్తి ర్బ్రహ్మలోకాత్కదాచన ॥—॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ కృత్వాశర్కరయాధేనుంపుణ్యకాలేషుపర్వసు । దద్యాద్దక్షిణయాసాధ్వంవిప్రాయాధ్యాత్మవేదినే ॥ సనిస్తరతిసంసారంనావాబ్ధింనావికోయథా ॥—॥ ప్రతిగ్రహేదోషమాహ ॥ మహానారదీయే ॥ యోగృహ్ణీయాద్ది వ్యంధేనుం పుణ్యాంశర్కరయాచితాం । పుణ్యకాలేషుతీర్థేషు ద్రవ్యలోభపరాయణః మహాంతంనరకంభుక్త్వా స్థావరత్వమవాప్నుయాత్ । తస్మైపాపనివృత్తిర్యక్ స్టా మునిభిర్బ్రహ్మవాదిభిః ॥ స్నాత్వాప్రీతిర్యథాచారం దంతధావనపూర్వకం । విభూతింవిశ్వరూపంచ హృద్యధ్వంమూలమంత్రవరం । జపత్రివరణస్నానం కృత్వానిత్యమతంద్రితః । ఆసాయంప్రాతరారభ్య సఖ్యయాగణయజ్జపం ॥ ఫలాహారోత్రికర్తవ్యః స్వపేద్దేవసమీపతః । పునఃప్రబోధ్యోత్థాయ పూర్వవజ్జపమాచరేత్ ॥ యదాభవేత్తత్త్వయుతం తదాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । యదైవసజ్గ్రహేద్ధేనుం శర్కరాయాఃపృథగ్ద్విజః । తదాపాపాన్యనేకాని ప్రవిశంతిప్రతిగ్రహే । తత్పాపశోధనార్థాయ ప్రాయశ్చిత్తమిదంశుభం । ఆధానంవాప్రకుర్వీత యాగసాధనముత్తమం । సర్వేషాంసప్తతంతూనా మాధానంప్రథమంవిదుః । వర్ణానాంచయథాఽఽహ్మణ్యో వానామపివాసవః । భృగుర్మహర్షీణాంప్రవరో వాచాంసత్యంయథాభవేత్ ॥ తథైవసర్వయజ్ఞానా మాధానంమూలకారణం । ప్రాయశ్చిత్తమిదంవాపి హ్యాధానంవాద్విజశ్చరేత్ । తాభ్యాంపాపవినిర్ముక్తః ప్రయాతిపరమంపదం —ఇతి శర్కరాధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథదధిధేనుప్రతిగ్రహ

—*దధిధేను ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం*—

హపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ సాంబే ॥ శృణుషణ్ముఖవక్ష్యామి దధిధేనుప్రతిగ్రహే । ప్రతిగృహీతుర్విప్రస్య దోషాభవతిసర్వదా । తద్ది వ్యత్యాగమాత్రేణ ఆధానంయజ్ఞమేవవా । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి కర్తాహోజాయతేశుచి ॥—॥ శివధర్మోత్తరే ॥ దధిధేనుంసులంకృత్య గంధవస్త్రాదిభూషణైః । అభ్యర్చ్యవిధినమ్రక్తాత్మా దద్యాద్యోవిప్రపుంగవే। నతస్యయమబాధాస్తి తద్గృహేవాప్రవేశనం । తద్దర్శనంవారాజేంద్ర నిశాజేజ్జన్మజన్మని ॥—బ్రహ్మణైవతే ॥ యోరాజాపుణ్యకాలేషు పుణ్యతీర్థేషుపర్వసు ॥ కృష్ణాజి

నేదధిమయీం ధేనుంకృత్వాసవత్సకాం ॥ అభ్యర్చ్యగంధపుష్పాద్యైర్విప్రాయాధ్యాత్మవేదినే ॥ నతంమృత్యురవాప్నోతి నవ్యాధిర్నచతస్కరః।అస్తేవిష్ణువదంయాతి యావదింద్రాశ్చతుర్దశ । బాహుజోధేనుమూరాధ్య దద్యాత్కృష్ణాజినేశుభాం । నతస్యపునరావృత్తి ర్బ్రహ్మలోకాత్కదాచన ॥ ప్రతిగృహ్యాద్విజోధేనుం రాజ్ఞఃపుణ్యాదినేష్విహ । పాపాచ్చిత్తంతదాకుర్యా త్పూర్వవద్ధనభాగతః॥ అథవాధానకంకర్మ యజ్ఞంవాసర్వదక్షిణం । బుధనిర్వోచనంకుర్యా చ్ఛుద్ధస్నాతస్తతఃశుచిర్గ్రహాత్ ॥—॥ మాత్స్యే ॥ దధిభిస్తుకృతాంధేనుం మచిత్రాంసర్వభూషణైః । పూజితాంగంధపుష్పాద్యైర్విప్రాయపుణ్యకాలేషుపర్వసు ॥ తీర్థేషుదేవఖాతేషు ప్రతిగృహ్యాద్విజోయది । అకృత్వానిష్కృతింతస్య సభవేద్గంధమూషకిః ॥—॥ దేవీపురాణే॥ తద్దోషోపశమంరాజన్ శృణుసర్వప్రయత్నతః । స్నాతస్నాత్వానదీతోయే నిత్యకర్మసమాప్యచ ॥ నిత్యహోమంచకుర్వీత వృక్షమూలముపాశ్రితః । కృత్వారుద్రజపంతత్ర యావదస్తమయోభవేత్ ॥ తదావిరమ్యమనసాఫలాహారంసమాచరేత్ । గృహంగత్వాస్వపేత్తాత నారాయణమనుస్మరన్ ॥ పునఃప్రభేద్యురుత్థాయ పూర్వవజ్జపమాచరేత్ । త్యజేయుతంపురాణంతామేతిలావత్వారణమాచరేత్ ॥ అశక్తౌసులభంతాత ఆధానంయజ్ఞమేవవా । తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి విప్రోధేనుప్రతిగ్రహాత్ ॥—॥ ఇతి దధిధేను ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథేక్షురసధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥

—*ఇక్షురసధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం*—

వామనపురాణే ॥ యోరాజాపుణ్యకాలేషు ధేనుమిక్షురసోద్భవాం । అచ్ఛాదితాంగంధపుష్పాద్యైర్భూషితాంసర్వభూషణైః ॥ విప్రాయసాదవిదుషే శాస్త్రాయాథకుటుమ్బినే । దద్యాద్దక్షిణయాసాధ్యం సరాజావిష్ణుమందిరం ॥ గత్వాస్థిత్వాచిరంకాలం భూమండలపతిర్భవేత్ । తత్రాపిజ్ఞానమాసాద్య జ్ఞానధర్మపరాయణః ॥ కృత్వాసధర్మానశేషేణ విష్ణుసారూప్యతాంవ్రజేత్ ॥—॥ మహాభారతే ॥ శృణుధర్మప్రవక్ష్యామిధేనుమిక్షురసోద్భవాం అచిత్రితాంశాస్త్రమార్గేణ భూషితాంబహుభూషణైః ॥ పుణ్యకాలేషు సంక్రాన్తా వయనద్వితయేతథా । అర్ధోదయేమహాపుణ్యే గ్రహణేచన్ద్ర

సూర్యయోః ॥ రచయిత్వాజినేసమ్యగ్విప్రాయాధ్యాత్మవేదినే । దక్షిణాభి
శ్చబహుభిర్దద్యాత్ప్రీత్యాననోయదా ॥ తదావైకుణ్ఠమాప్నోతి పునరావృ
త్తినర్జితం ॥—॥ నృసిం హపురాణే ॥ కల్పితాంరాజపురుషైరిక్షుగర్భవ
రసేనలోహాం । అచయిత్వావిధానేన హ్యర్చితాయస్వజన్మనే ॥ దక్షిణా
భిర్బహుభిర్దద్యాన్నతసినిస్పృహః । తస్యదేవఃప్రసన్నాస్యస్తృప్తో
దాయయథాపురా ॥—॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ బ్రహ్మాండే ॥ పూర్వజో
బాహుజాద్ధృత్వాధేనుమిక్షురసోద్భవాం । అక్షతాన్వినమ్రతింపశ్చా దా
ధానంవాక్షతుండవా ॥ యమలోకముపాగమ్య నరకానేకవింశతిం । అను
భూయసుపాపాత్మా గోమాయుభక్షవతిక్షితౌ ॥—॥ మాత్స్యే ॥ విప్రా
ధేనురసమయీందత్తాంరాజ్ఞామూర్ధనికైః । గృహీత్వాపుణ్యకాలేషుతన్ని
మ్నగిపరాఙ్ముఖిః ॥ యూగాదికంపరాకృత్య గోమాయుభక్షవతిక్షుర్వం ।
తప్తైర్వపానినమ్నగిర్దక్షిణాపిభవిష్ణునా ॥ పాతరారభ్యమేధావీ
స్నాత్వానిత్యంసమాహ్యవ । వృక్షమూలముపాగమ్య పఠేమపనిమత్తయం॥
సంఖ్యాంసముద్వహన్సమ్యగ్యావచస్సర్గతారవిః । తావజ్జపాదిర్వరమ్యాక్ష
ఫలాహారంసమాచరేత్ ॥ స్వపేద్భేవచమీపేతు కృతంపాపమనుస్మర్య ।పరే
ద్యుఃస్నాతరుత్థాయ పూర్వవజ్జపమాచరేత్ ॥ ద్వ్యాయుతంపూర్ణతామే
తి తతశ్శుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తంయాగాద్యకగణవిషయం
తత్ప్రాప్తౌపందగవ్యమాత్రం ప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ ఇతీక్షురసధేనుప్రతిగ్ర

—*సాజ్యధేనుప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం*—

హప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథసాజ్యధేనుప్రతిగ్రహస్య ప్రాయశ్చిత్తమాహ—
మాత్స్యే ॥ ఏతాసాందశధేనూనాం ప్రత్యక్షోపపనాశినీ । మహాపాపవిశు
ద్ధ్యర్థం బ్రహ్మణానిర్మితాపురా ॥ రాజావావిప్రమూర్ధన్యో వా దశనిష్కాధికో
పివా । ధేనుమేకాంపలంకృత్య హ్యాభ్యర్చ్యవిధిపూర్వకం ॥ పుణ్యకాలేషు
పుణ్యక్షేత్రేయోదద్యాద్విప్రపుంగవే । సయాతివిష్ణుభవనం దేవైస్సహనరాధి
ప ॥—॥ లైంగే ॥ ధేనుంయస్సమలంకృత్య పుణ్యకాలేషుపర్వసు । అభ్య
ర్చ్యగంధపుష్పాద్యైర్యోదద్యాద్విప్రపుంగవే ॥సయాతిబ్రహ్మణస్థానం య
త్రగత్వానశోచతి । పశ్చాద్భువమాగమ్య సభవేన్నృణ్లాధిపః ॥—॥ మ

హారాజవిజయే ॥ ధేనుమేకామలంకృత్య పుణ్యకాలేషుపర్వసు । పుణ్యక్షే
త్రేపుణ్యదినే వ్యతీపాతేచవైధృతౌ ॥ యోదద్యాద్విప్రవర్యాయ సయాతిప
రమాగ్గతిం । పునర్భవముపాగమ్య రాజాభవతిధార్మికః ॥—॥ సాఙ్గద్దే ॥
ధేనుంవిప్రాన్గృహ్ణీయాద్వృథాభోగపరాయణః ।అకృత్వానిష్కృతింలో
భా ద్వ్యళీభవతికాననే ॥ తద్దోషపరిహారార్థం జపేన్నిష్కమథాయుతం
తదాదోషవినిర్ముక్త శ్శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం ॥—॥ భవిష్యోత్తరే ॥ యో
ధేనుంసమలంకృత్య దశధేన్వనుయాయినీం । గన్ధపుష్పాక్షతైర్వస్త్రై స్సర్వా
భరణభూషితామ్ ॥ దత్వాంరాజకుమారేణ పుణ్యకాలేషుపర్వసు । ప్రతి
గృహ్యాద్విజోలాభా దకృత్వానిష్కృతింశుభాం ॥వ్యాళీభవతిమష్టాల్మాయా
గంవాదానమేవవా । ఎతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం రుద్రింద్వ్యాయుతముచ్యతే ॥
ఉపక్రమ్యతదానీంవా పరేహ్యుర్వాపరేహని । స్నాత్వాప్రాతర్యథాచారం
నిత్యకర్మసమాప్యచ ॥ రహస్థానంసమాగమ్య సంఖ్యాంమనసిధారయన్ ।ఆ
రభ్యచోదయాద్భానో రస్తమేతిదివాకరః ॥ విరమ్యనియమంపశ్చా త్పలా
హారంప్రకల్పయేత్ । స్వపేద్వాస్వగృహేచైవ సమీపెస్థండిలెవ్రతీ ॥ పరే
ద్యురేవంకుర్వీతయావత్సంఖ్యాసమాప్యతే। తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి యజ్ఞదాన
ఫలాప్తుఖః ॥—॥ ఇతిసాఙ్ఘోద్ధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథాదర్శ

—*ఆదర్శకృష్ణాజినప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం*—

కృష్ణాజినప్రతిగ్రహాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ సాఙ్గదే ॥ శృణుపుత్రప్ర
వక్ష్యామి ఆర్ద్రకృష్ణాజినంశుభం । తిలైరాపూర్యతచ్చర్మ దద్యాద్విప్రాయ
ధీమతే ॥ సనరఃపాపనిర్ముక్తో బ్రహ్మలోకంసమశ్నుతే । పశ్చాద్భువముపా
గమ్య సప్తజన్మభవేద్విజః ॥ తత్రాధీత్యశ్రుతింసమ్య గ్బ్రహ్మజ్ఞానమవాప్యచ
తేనజ్ఞానేన మహతా నిర్వాణంసమవాప్నుయాత్ । సూర్యసోమగ్రహే
రాజన్ మన్వాదిషుయుగాదిషు । అయనద్వితయేచైవ వ్యతీపాతేచవైధృతా
సంక్రమేషుచజన్మర్క్షే నదీతీరేసురాలయే। స్వగృహేవాపిరాజేంద్రపుణ్య
క్షేత్రేషుపర్వసు । నరోయస్సమ్యగభ్యర్చ్య ఆర్ద్రకృష్ణాజినందృఢమ్ ॥తిల
పూర్ణంద్విజేంద్రాయ హ్యర్చితాయసుభూషణైః । దద్యాద్దక్షిణయాసా
ధ్యం తస్యపుణ్యఫలంశృణు ॥ యావంత్యజినరోమాణి యావంత్యస్తృతవైతి

లాభాః । తావన్మృగసహస్రాణి బ్రహ్మలోకమవాప్నుయాత్ ॥—॥ లిఙ్గపురాణే ॥ తిలపూర్ణంపుణ్యకాలే ఆర్ద్రకృష్ణాజినంనరః। అభ్యర్చ్యగంధవస్త్రాద్యైర్నమస్కృత్యప్రదక్షిణాదిభిః ॥ యోదద్యాద్విప్రవర్యాయ సగచ్ఛేద్బ్రహ్మణఃపదమ్ ॥—॥ తత్ప్రతిగ్రహదోష ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ సాఙ్గదే ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినంరాజ్ఞఃపుణ్యకాలఉపాగతే । యోవిప్రఃప్రతిగృహ్ణీయాత్ తస్యసద్యఃపతితోభవేత్ ॥ నిష్కంత్వైమిత్తికంకామ్యం యాగాదికమనంతరం । తదానశ్యంతికర్మాణి గాయత్రీజపఏవచ ॥ యమలోకముపాగమ్య భుక్త్వా తత్రమహద్భయమ్ । సపాపీభవమానాఘ్య నారీత్వంనప్తజన్మసు ॥—॥ చతుర్వింశతియుతే ॥ యోవిప్రఃపుణ్యకాలేషు కృత్తిమాద్రాంతిలైర్యుతాం । తాంద్విజఃప్రతిగృహ్ణీయాద్వృథాభోగపరాయణః ॥ తదానశ్యంతికర్మాణి ఇష్టాపూర్తాదికానిచ । తదామృత్యువశంయాతి పుణ్యభ్రింశాద్యుగాలయే ॥ మహాంతం నరకంభుక్త్వాస్త్రీజన్మతదనంతరమ్ ॥ ప్రాప్నోతీతిశేషః ॥—॥ బ్రిహస్పతిఃఆహ ॥ తిలపూర్ణంపుణ్యకాలే చర్మార్ద్రంరాజవల్లభాత్ । ప్రతిగృహ్యద్విజోమోహాత్సప్తజన్మాంతు పరాఙ్ముఖః ॥ యమలోకముపాగమ్య చిరంనరకభాక్తతః । నానాజన్మానుభూయాశు కృకలాసోభవేద్భువి ॥ తస్యైషానిష్కృతిర్దృష్టా మునిభిర్బ్రహ్మవాదిభిః। అపమృత్యోస్తారణమాజ్యనంపూర్వవత్కృత్వాతదనంతరం ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ప్రాతస్నానాదికైస్సమ్యగఘమర్షణపూర్వకమ్ । ఆర్ద్రవాసాస్తటంగత్వా హ్యనుజ్ఞాప్యద్విజన్మనః ॥ ప్రతిగ్రహవిశుద్ధ్యర్థం ఋంతుమహేతిసజ్జనాః । ఇతిస్మార్త్యద్విజాఙ్ఞా సర్వాఘపరిక్షయ్యపణమ్యచ ॥ తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమామ్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా పునస్సంస్కారమాచరేత్ పంచగవ్యంపిబేత్పశ్చా చ్ఛుద్ధోభవతిలౌకికః ॥ కృచ్ఛ్రాచరణేన ప్రాయశ్చిత్తంపునఃకర్మపూర్వకంకృత్వా తదంగప్రాయశ్చిత్తేన పూతోభూత్వా యాగాదికంకుర్యాత్ ॥ అన్యథాపునఃకర్మానంభవేయాగాదికంనఫలతి । పునఃకామ్యేవహ్యాచార్యత్వాజ్జాంసర్వకర్మసాఘసమ్ । నోచెన్మలముష్టిప్రక్షాళనవత్ ॥ అతఃపునఃకామ్యేవ బలవత్తరం ॥—॥ ఇత్యార్ద్రకృష్ణాజినప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథతిలకృష్ణాజినప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*తిలకృష్ణాజినప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మూహ ॥—॥ మూకండేయః ॥తిలైరాపూర్యయేచ్ఛర్మదద్యాత్పుణ్యాగమేనృప । నతస్యయమలోకోస్తి వైకుంఠేవాసమశ్నుతే ॥—॥ కాత్యే ॥ పుణ్యకాలేపుణ్యదినే సాంగేకృష్ణాజినేతిలాన్ । నిక్షిప్యవిప్రవర్యాయయోదద్యాత్సతుపుణ్యభాక్ ॥—॥ సాంబే ॥ పూర్వవత్తిలసంయుక్తం శుచిఃపర్వదిజాతయే । పుణ్యకాలేపుణ్యాహేయోదద్యాత్తోస్పివైహరిః॥అజినంయోనుగృహ్ణీయాచ్ఛుచిఃపర్వదివిస్తిలైర్యుతమ్ ।అపమృత్యుమవాప్నోతినారీత్వంపాప్నుయాదిహ ॥—॥ దానసాగరే ॥ పుణ్యకాలేపుణ్యాహే పుణ్యతీర్థేనృసత్తమ । తిలకృష్ణాజినంధృత్వా వృథాభోగపరాయణః ॥యమలోకమవాప్నోతి స్థిత్వాభుంజన్మహద్భయం । పునర్నారీత్వమాప్నోతి తిలచర్మప్రతిగ్రహే ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినేపూర్వం ప్రాయశ్చిత్తంప్రదర్శితమ్ ।పాదహీనందిజఃకుర్యాత్తిలకృష్ణాజినగ్రహే ॥ పాదహీనంపంచోత్తరనప్తతితప్తకృచ్ఛ్రేణశోధయిత్వా పునస్సంస్కారంపూర్వవత్కృత్వాశుద్ధిమాప్నోతినాన్యథేతి ॥—॥ ఇతి తిలకృష్ణాజినప్రతిగ్రహపాశుయశ్చిత్తమ్ ॥—॥ అథయోగ

—*యోగవ్రతాదిషు కృష్ణాజిన ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

వ్రతాదిషుకృష్ణాజిన పరిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మాత్స్య ॥అర్ధనారీశ్వరేయోగే యోగేహరిహరాత్మకే । లక్ష్మీనారాయణేయోగే వర్తతేవ్యన్యేషువర్ష్మసు॥కృష్ణాజినేప్రక్షాంగత్వా న్నదోషఇతిగాధిలః । తథాపిశృణువక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధిదం ॥—॥ మహానారదీయే ॥ యోగేషువర్తకాలేషు అర్ధనారీశ్వరాదిషు । యోదద్యాదజినంవిప్రే వ్రతంతస్యాఫలప్రదం ॥పురానారాయణోదేవోలోకాఃసంహృత్యచాత్మని । నిధాయజలధౌశేష్యే దీర్ఘకాలమరిందమః ॥ తన్నాభ్యాశేవలంజజ్ఞే తత్రాభూత్పంకజంమహత్ । హిరణ్మయంబృహన్నాళంరక్తకుంకుమకేసరం ॥ సహస్రపత్రంతరుణం ప్రతప్తకనకోజ్జ్వలం । తత్రజజ్ఞేవిధాతాచ వ్యస్తోష్టిజగతాంపతిం ॥హరిఃపర్యన్నవదనో బభూవైకమలాసనం । సృజవిశ్వమిదంభద్రే వేదాన్యజ్ఞాంద్విజానపి ॥ చేనుంచలోకరక్షార్థం మాలస్యంమాకురువ్వహ। ఇత్యుక్త్వాభగవాన్విష్ణుస్తత్రైవాంతరధీయత ॥ బ్రహ్మతదవధార్యార్థసృష్ట్వా

న్విశ్వమోజసా । వేదాన్యజ్ఞాన్ద్విజాన్గాంశ్చ తన్మంత్రాంస్తత్సాధకాన్॥
అరణేంసుక్స్రువౌదర్వింధ్రువాంజుహ్వంతదాయుధం ।కృష్ణాజినం చముసలము
లూఖలమతఃపరం॥పాత్రాణ్యన్యానివిశ్వాత్మాససర్జజగదీశ్వరః । వ్రతేషుయ
జ్ఞదానేషు బ్రహ్మచర్యవ్రతాదిషు ॥ అజినందానపూర్వకం దదాతివై
భ్యఆదరాత్ । తదాపిభృత్యైదశ్చర్మప్రసిద్ధిసుగమమ్భవి ॥ యస్త్వేతచ్చర్మ
దానేషు వ్రతేషునియమేషుచ । ప్రధానంకురుతేసాపిబ్రహ్మవిద్యాణమాప్నుయాత్
॥తత్ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మార్కండేయః ॥యాగాదిషువ్రతేష్వేతత్ప్ర
తిగృహ్యాద్విజోత్తమః । ప్రాయశ్చిత్తంతదాకుర్యాత్పునస్సంస్కారవర్జితం ॥ దశాయుతానిగాయత్రీ రుద్రానీశ్వరెవ్రతే ।
తథాహరిహరేయోగేలక్ష్మీనారాయణేతథా ॥ ఉక్తవ్రతేషుదానేషుపుంవ
ధ్యత్వేహరాదిషు ।ఏతేషువ్రతేషుకృష్ణాజినానామంగత్వాల్లఘుస్ప్రాయశ్చిత్త
ముక్తం ॥ ఆదర్శేకృష్ణాజినాదెస్సయం ప్రధానత్వాత్ప్రాయశ్చిత్తభాగిత్వం ॥ పునస్సంస్కారశ్చ ॥ ఏతేషునోభయం ।ఉక్తప్రాయశ్చిత్తమెవాలం॥
ఇతి యోగాదిషుకృష్ణాజిన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం॥—॥అథ తిలపద్మప్ర

—*తిలపద్మప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

తిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ।—॥ పాద్మే ॥ యోరాజాపుణ్యకాలేషుపు
ణ్యతీర్థేషుపర్వసు । తిలపద్మంయథాశాస్త్రమర్చయిత్వాద్విజన్మనే ॥ ద
ద్యాద్దక్షిణయాసార్ధం తస్యాన్తైవవిద్యతే । పునర్భవముపాగమ్యనరా
డలాధిపతిర్భవేత్ ॥ —॥ బ్రహ్మకైవర్తే ॥ తిలపద్మంద్విజోధృత్వా రా
జ్ఞఃపుణ్యాదినేషుయః । నతుదేహంవిశుద్ధ్యర్థం షడ్బ్రంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥
పునస్సంస్కారపూతాత్మా శుద్ధిమాప్నోతిదైహికీమ్ ॥—॥ లైంగే ॥ ప్రతి
గృహ్యద్విజోలోభా ద్భోగతృష్ణాపరాయణః । తిలపద్మంసముత్సృష్టం రాజ
భిఃపుణ్యసంగమే । పునఃకర్మప్రకుర్వీత తతఃపశ్చాచ్ఛ్రుణువ్వమే ॥ నమ్యగ్విప్రైరనుజ్ఞాత షడ్బ్రంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । తతఃపాపవిముక్తస్యాన్నదా
నైర్నాన్యకర్మభిః ॥ ద్విజోలోభపరాయణోభూగేచ్ఛయాతిలపద్మంగృహ్యా
పూర్వం పునస్సంస్కారంకృత్వా పశ్చాత్పరిమదుపస్థానపూర్వకం ప్రాజాప
త్యకృచ్ఛ్రాణాం షడ్బ్రమాచరేత్ । తేనపూతోభవతి ॥ నదానైర్నాన్య

కర్మభిఃపూతస్యాత్ ॥—॥ ఇతి తిలపద్మప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥అ

—*రజతపద్మ ప్రతిగ్రహప్రా యశ్చి త్తమ్*—

థరజతపద్మప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ మార్కండేయః ॥ కమ
లరాజతందద్యా ద్యోరాజాపుణ్యసంగమే । అభ్యర్చ్యవిధినాశాస్త్రీ ద్వి
ప్రాయాధ్యాత్మవేదివై ॥ నతస్యపునరావృత్తి బ్రహ్మలోకాత్కదాచన॥—
శైవై ॥ నిషాకమనతయారాజ న్నుద్దిశ్యహరిమవ్యయమ్ । హరంవాద్విజవ
ర్యాయ దద్యాత్పుణ్యాగమెసుధీః ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తఃపుత్రపౌత్రిపరివృ
తః । ఇహైవవిపులాన్భోగాన్భుక్త్వాదేవపదంవ్రజేత్ ॥—॥ చతుర్వింశతిమ
తే ॥ యోధృత్వారాజతంపద్మం పుణ్యకాలెమురాజభిః । దత్తంసమ్యగలం
కృత్య తన్యశుద్ధిరనుత్తమా ॥ పరిధానంసంపరిత్యజ్య కృత్వాచాంద్రాయణ
ద్వయం । శుద్ధిమాప్నోతిమహతీ మేతత్పద్మప్రతిగ్రహాత్ ॥ ఆధానంవాబ్రు
వంతీత్వా తేనవిప్రాసనోషభాక్ । ఆధానకరణేసర్వస్వ దక్షిణేప్రాయశ్చి
త్తం పంచగవ్యప్రాశనం ॥—॥ ఇతి రాజతపద్మప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం॥

—*లోగప్రతికృతిప్రతి గ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథ లోగప్రతికృతిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ సాకండె ॥ శుయక్ష
కాసశ్వగుల్మశ్చ శిరోవాయుభగందరః । అశోరోగస్తథాశూలం గండ
మాలాశిరోభ్రమిః ॥ ఎతెమహాపాతకజన్యాః ॥ వాతవ్యాధ్యశ్మరీకుష్ఠ మ
హోదరభగందరాః । అశౌంసిగ్రహణీత్యేష్టా మహాలోగాఃప్రకీర్తితాః ॥
ఇత్యేతె ఉపపాతకజన్యాః ॥ ప్రమేహోమధుమేహశ్చ జ్వరశ్శీతోష్ణసంభవః ।
కంపశ్చపక్షఘాతశ్చ ఆంత్రవృద్ధిస్తథైవచ ॥ ఇత్యేతె సంకలీకరణజన్యాః ॥
అరుచిశ్చతథాపిత్తం బహుమూత్రంశిరోవ్రణం । సర్వాంగతాపనంతద్వద్బ
ధిరత్వమనగ్నితా ॥ ఇత్యేతె మలినీకరణజన్యాః ॥ అక్షిశూలంకర్ణశూలం
పాదశూలం తథాంగులం । కండూతీదర్దురొలోగాః కామిలాచతథాభ్ర
మిః ॥ ఇత్యేతెఽపాత్రీకరణజన్యాః ॥ నక్తాంధత్వంగుదెశూలం వాసారొగ
స్తుజృంభితం । హిక్కాశ్రుతమజీర్ణత్వం కంఠశొషణమెవచ ॥ ఇత్యేతెజా
తిభ్రంశజన్యాః ॥ ఎతెచాన్యెచబహవోవ్యాధయఃపాపసమ్భవాఃఇహజన్మ
నివారాజ పూర్వజన్మనివార్జితాఃతాః ॥ వ్యాధయఃపాపమూలాస్స్యుః పరి

త్యక్తనరకాస్వమీ । సర్వవ్యాధ్యుపశాంత్యర్థం కుర్యాత్పతితకృతింబుధాః॥
బ్రహ్మహత్యాదిరోగనిరాసార్థంయస్యయస్యపాపస్యయోయోరోగోజాతః
తన్నిరాసార్థంప్రధానదేవతాప్రీత్యర్థమిపాకేషుసైవపతితకృతిః ॥ తత్ప్రతి
గ్రహోద్విప్రస్యపాపబాహుళ్యమ్ ॥ తస్మాత్కర్తవ్యంప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ తత్ప్ర
తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ వామనపురాణే ॥ కృష్ణాజినంపతితకృతిం
మేషీంచొభయతోముఖం । శకటంయోనుగృహ్ణాతి నభూయఃపురుషోభవేత్
ఎతదకృతయాగాదికస్యాకృతప్రాయశ్చిత్తస్యవిషయె ॥ ఉభయోరెకతరాసం
భవెస్త్రీత్వం ॥—॥ తదాహమార్కండేయః ॥ ద్విజఃపతితకృతింధృత్వా
యాగంనానివృతింతువా । అకృత్వాదర్వ్యలాభేన సస్త్రీభవతినర్వదా ॥
తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ కూర్మపురాణె ॥ ధృత్వాప్రతికృతింవిప్రః స
ప్తతంతుపరాఙ్ముఖః । తత్ప్రతిగ్రహశుద్ధ్యర్థం కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధాయణత్రయమ్ ॥ నిరంతరమహోరాత్రం జపన్నారాయణంవిభుమ్ । స్వపెచ్చదెవ
తాగారె స్థండిలెకేవలెవనఁ॥ కబళంభక్షయెత్తాత రవిర్యందాయతెయదా।
ఎవంమాసత్రయెపూర్ణే శుద్ధస్స్యాత్తత్ప్రతిగ్రహాత్ । ఆధానంవాపరి
కుర్వీత బ్రుణనిర్మొచనంతువా ॥ ద్వయోరభావేలాభార్థె ప్రాయశ్చిత్తమిదం
చరెత్ । తత్రాపిదఘునఁకర్మ శుద్ధిమాప్నొతినాన్యథెతి ॥—॥ ఇతి రోగ
ప్రతికృతి ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥ అథమృతశయ్యాప్రతిగ్రహ

—*మృతశయ్యాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ కూర్మపురాణే ॥ జనస్యమరణెకాలెయమదూ
తగణైస్సహ । పాపానితస్యయావన్తిసంక్షీభూయవ్రజంత్యథఃః ॥ భూతప్రె
తపిశాచాద్యా మృతశయ్యాబహిస్థితాః । కెచిద్దృష్టిపథంయాతాః కెచి
త్ప్రెతంశపంత్యలం । మ్రియమాణంతతొదృష్ట్వా కుర్వయన్తితథాపరె । మర
ణాంతెయథారాజన్ శయ్యాస్పృశ్యానసాజనైః । తత్పుత్రాదిస్తుతాంశ
య్యాం విప్రాయాధ్యాత్మవేదినె ॥ ద్వాదశెదివసేదద్యాన్మృతస్స్వర్గమ
వాప్నుయాత్ । బహ్వ్యభిదక్షిణాభిశ్చ తొషయేద్విప్రవల్లభం ॥ తత్ప్ర
తిగ్రహదొషమాహ ॥—॥ బ్రహ్మవైవ్ర్త ॥ విప్రొలొభపరీతాత్మా మృతతల్పం
పరిగ్రహెత్ । నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యం సద్యఃశుద్ధిరతినర్వథా । నిత్యనైమి

స్తికాభావాత్పతితస్యాన్యద్ద్విజాఙ్గమమ్ । గర్భాధానాదిసంస్కారాన్ పునఃకార్య్యాద్విజాతిభిః ॥ తతఃపరం చరేత్కృచ్ఛ్రం ద్విశతం తప్తసంజ్ఞకమ్ । తతఃపూతోభవత్యేవ కర్త్తార్హోలోకయోర్ద్వయోఃఽ ॥ అన్యథానిష్కృతిర్నాస్తిహ్యధానక్రతుభిర్వినా । ప్రధానం సమ్పరిత్యజ్య ప్రాయశ్చిత్తం నసమాచరేత్ ॥ అన్యథాస్యాత్సదుష్టాత్మాహ్యలూకోనిర్జనే వనే । ఏతద్యాగప్రాయశ్చిత్తాద్యకరణవిషయమ్ ॥ ఉభయోరేకతరనమ్భవేన్నాలూకత్వమ్ ॥ — ॥ ఇతి మృతశయ్యాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ గోచర్మ

❀ గోచర్మప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ❀

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —లిఙ్గపురాణే ॥ గోచర్మవిప్రవర్య్యాయ రాజా ధర్మపరాయణఃఽ । పుణ్యకాలఉపాయాతే దద్యాద్దక్షిణయా సహ ॥ యావన్తఃపాంసవో భూమే రాశీభూతాభవన్తిహి । తావద్యుగసహస్రాణి విష్ణులోకే మహీయతే ॥ గోచర్మప్రమాణమాహ ॥ — ॥ రఙ్గరాజీయే ॥ గోశతస్య నవత్సస్య సఞ్చారస్నేవచ్ఛయా భవేత్ । సతుద్వాదశధాయాతో గోచర్మేతి విదుర్బుధాఃఽ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ అనర్గళతయారాజ్ఞ సఞ్చారో గోశతస్యచ । రాత్రౌ యావత్పరిదేశేస్యాత్సవత్సస్య నృపోత్తమ ॥ సతు ద్వాదశమానేన గోచర్మేతి ప్రకీర్తితమ్ । తం దేశం విప్రవర్య్యాయ అర్చితాయ కుటుమ్బినే ॥ యాగాసక్తాయయోదద్యాత్సవైనారాయణస్మృతిఃఽ । పునర్భవముపాగమ్య మణ్డలాధిపతిర్భవేత్ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ పుణ్యకాలేషు పుణ్యర్క్షే వ్యతీపాతేచ వైధృతౌ । నదీతీరే పుణ్యదినే మన్వాదిషు యుగాదిషు ॥ అర్చితాయ ద్విజాగ్ర్యాయ కర్మనిష్ఠాయశీలినే । యోరాజా చర్మతద్దద్యాత్సవై విష్ణుమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ తత్ప్రతిగ్రహే దోషప్రాయశ్చిత్తే దర్శయతి ॥ స్కన్దపురాణే ॥ గోచర్మద్రవ్యలోభేన యోవిప్రస్సమ్ప్రతిగ్రహేత్ । పుణ్యకాలే పుణ్యదినే దత్తం రాజ్ఞానువర్తినా ॥ సద్యఃపతన్తి రాజేన్ద్రసతిక్రియాఃకాయసమ్భవాఃఽ । నిత్యకర్మపరిభ్రంశాత్సూకరత్వమవాప్నుతే ॥ తస్యానాన్యనిష్కృతిర్నాస్తి యాగెభ్యస్తప్రతిగ్రహే । తదభావే నరశ్రేష్ఠశతచాన్ద్రాయణం చరేత్ ॥ — ॥ త్రయస్త్రింశన్మతే ॥ పూర్వజఃప్రతిగృహ్ణీయాద్రాజదత్తం సుపూ

జితమ్ । గోచర్మేతి భువస్థానం స్రవ్యలోభేన పార్థివ ॥ తస్య కర్మాణి నశ్యన్తి మృత్యురాయాతి తత్క్షణాత్ । నరకానుభవం కృత్వా సూకరో భవతి క్షితౌ ॥ బహుసంస్కారపూతేభ్యో యాగాదిభ్యోధ సిద్ధ్యతి । తస్యాపనయనం భూయాః కర్మభ్రంశాద్భవేదితః ॥ కృచ్ఛ్రాచరణపూర్వకమహనయనాదికం కృత్వా పశ్చాద్యాగాదికర్తవ్యః ॥ తదభావే చాన్ద్రాయణశతం కృత్వా దణ్డమేఖలాశ్మశ్రూపనాదికం వర్జయిత్వా కల్పోక్తవిధినా సర్వం కుర్యాత్ ॥ నాన్యథా శుద్ధిరీరితేతి ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రౌ గోచర్మప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥ అథ శకటదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమా

॥ శకటదాన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

హ ॥ — ॥ మత్స్యపురాణే ॥ స్థితే కర్కటకే భానౌ మకరస్థే దివాకరే। మాఘమాసే పూర్వపక్షే సప్తమ్యాం రవివాసరే ॥ అయనద్వితయేచైవమన్వాదిషు యుగాదిషు । శకటం ధాన్యసమ్పూర్ణం యుగరజ్జుపరిష్కృతమ్ ॥ చతుర్భిరనడుద్భిశ్చ యుక్తం వస్త్రైరలఙ్కృతమ్ । యోదద్యాద్విప్రవర్యాయ సతస్య పునరుద్భవః ॥ —॥ సాఙ్గం చ ॥ తీర్థేషు పుణ్యకాలేషు పుణ్యవత్సు దినేష్విహ । యో రాజా శకటం దద్యాద్విప్రాయాథ్యాత్మవేదినే ॥ అనడుద్యుగసంయుక్తం రజ్జుధాన్యపరిష్కృతమ్ । అర్చితం గన్ధపుష్పాద్యైర్యుక్తదక్షిణయాసహ ॥ సూర్యలోకమవాప్నోతి కులత్రయసమన్వితః । తదన్తే భువమాపాద్య సర్వసమ్పత్సమృద్ధిమాన్ ॥ దానైరనేకైరపూతాత్మా నిర్వాణముపపద్యతే । శకటే ధాన్యాదినిర్మాణప్రకారస్తు పరిభాషాయామభిహితః ॥ — ॥ నారదీయే ॥ శకటం పుణ్యకాలేషు యో రాజా పృథివీతలే। విప్రాయ వేదవిదుషే దద్యాద్దక్షిణయాసహ ॥ మాతృతశ్చపితృతశ్చైవ కులమేకం సముద్ధరేత్ । మేరుముల్లఙ్ఘ్య సహసా విష్ణులోకం ప్రపద్యతే ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ శకటం యోనుగృహ్ణీయాద్యాగతీర్థపరాఙ్ముఖః । పుణ్యకాలేషు పుణ్యర్క్షే సభవేచ్చక్రిధారకః ॥ ఏతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం చరేచ్చాన్ద్రాయణాష్టకమ్ । యాగాద్యకరణే దోషః శకటస్య ప్రతిగ్రహే ॥ ప్రధానం సమ్పరిత్యజ్య ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । పరిషదుపస్థానపూర్వకం పూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాత్ ॥ — ॥ ఇతి

శకటప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ ఉభయతోముఖీప్రతిగ్ర

ఉభయతోముఖీప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్

హప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సాగరే ॥ సూర్యసూనాన్మృయదా ధేనుం పరిక్రమ్య ప్రణమ్యచ । యో దద్యాద్విప్రవర్యాయ సవై విష్ణుపదంవ్రజేత్ ॥ సాయంవా ప్రాతరథవా సూర్యసూనాం విలోకయన్ । శిరఃపాదౌ యదావత్తౌత్తదా దానం మహత్ఫలమ్ ॥ పిత్రూనుద్దిశ్యవారాజన్నుత విష్ణుం హరంచవా । తం తం లోకమవాప్నోతి పునరావృత్తివర్జితమ్ ॥ — ॥ మహానారదీయే ॥ సూర్యసూనాం యదా ధేనుః సర్వపాపక్షయంకరీ। తదానరేణ దాతవ్యా విప్రాయాథ్యర్థవేదినే ॥ తస్య పునరావృత్తిర్బ్రహ్మలోకాత్కదాచన ॥ — ॥ శివధర్మోత్తరే ॥ ద్విముఖీంవత్సదాం ధేనుమనువర్జ్య ప్రణమ్యచ । యో దద్యాద్విపినర్యాయ సతు బ్రహ్మపదం వ్రజేత్ ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ ద్విముఖీం వత్సదాం శుద్ధాం విలోక్య జనవల్లభ ।పరికల్ప్య ప్రణమ్యాథ ద్విజాయార్థ్యత్వవేదినే ॥ బహ్వీభిర్దక్షిణాభిశ్చ దద్యాద్యది నరోత్తమ । యావన్తిపశురోమాణి తావద్బ్రహ్మపదం వ్రజేత్ ॥ తత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ ద్విముఖీం వత్సదాం ధేనుం విప్రోలోభపరాయణః । ప్రగృహ్యద్విజోదేవి యావద్భోగపరాయణః ॥ తావద్యుగసహస్రాణి నారీత్వం ప్రాప్నుయాదిహ ॥ — ॥ కూర్మే ॥ ద్విజోయోద్విముఖీం ధేనుం సోపస్కరనదక్షిణామ్ । సవస్త్రాంవిధివద్ధృత్వాతదా మృత్యునశంగతః ॥ నరకానుభవం కృత్వా నారీజన్మసమశ్నుతే। నారీపాపస్య మూలంహికిముతస్నన్వతిగ్రహే॥ యావన్తిపశురోమాణితావన్నరకమశ్నుతే। కెచిత్పుంసారమిచ్ఛన్తిహ్యుభయోర్ముఖసఙ్గిహే॥ స్త్రీత్వావచ్ఛదొషబాహుళ్యాత్ప్రాయశ్చిత్తవిధానతః । లక్షత్రయేణ గాయత్ర్యాశ్శుద్ధిమాప్నోతి నైహికీమ్ ॥ యాగాదిభ్రంశనేతాత ప్రాయశ్చిత్తమిదంచరేత్ । ప్రాయశ్చిత్తేన పూతాత్మా ప్రధానం సమ్పరిత్యజేత్ ॥ అనేనవిధినా శుద్ధిర్నతీర్థైర్నజపాదిభిః । లక్షత్రయజపానంతరం పునస్సుసారంకృత్వాహ్యుభయతోముఖీప్రతిగ్రహాచ్ఛుద్ధిరితి తాత్పర్యమ్ ॥ — ॥ ఇత్యుభయతోముఖీప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథోతాక్ష్యనిష్కగోవధ

శ్రీఉత్కృన్తిగోప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ విపర్యస్తోత్కృన్తికాలేతు హ్యవిచార్య ఋషభద్వయమ్ । తాం ధేనుం ప్రతిగృహ్యోక్షు మహాపాతకమశ్నుతే ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ ఉత్కృన్తిధేనుమాసన్నాంశమ్మూల్యంవా యథార్హతః । ప్రతిగృహ్య ద్విజోయస్తు సవైనరకమశ్నుతే ॥ —॥ కౌర్మే॥ద్విజోయశ్చిఋణమప్యన్నఞ ప్రతిగ్రహపరాయణః। ఉత్కృన్తికాలే తన్మాంస్మిం ధేనుం భృత్వాసదోవభాక్ ॥ నరకాననుభూయాశు దరిద్రోభువిజాయతే । అన్నవస్త్రపరిక్షీణస్సదారో బహుళప్రజః ॥ కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కంవా శరణమాశ్రయే । ఇతీన వర్తయన్నిత్యమేతద్ధారిద్ర్యలక్షణమ్ ॥ దారిద్ర్యం మరణాత్కష్టం దరిద్రోనహిపూజ్యతే । దరిద్రస్య వృథా జన్మదరిద్రస్య వృథా వయుః ॥ దరిద్రస్య వృథారూపం దరిద్రస్య వృథాగుణాః । తత్రాపి బాలదారిద్ర్యం ఋణమాత్రం నశక్యతే ॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ భవిష్యోత్తరే । ఉత్కృన్తిధేనుమాగృహ్ణన్ప్రథానం సమ్పరిత్యజేత్ ॥ లక్షద్వయేన గాయత్ర్యాశ్శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం । నాన్యథాశుద్ధిమాప్నోతి దరిద్రీతావన్నముక్తిభాక్ ॥ దారిద్ర్యంజన్మధిగుహ్యపం ధిగ్దరిద్రంపునఃపునః । దారిద్ర్యజనకంధేనోర్గ్రహణం నభవేదిహ ॥ — ॥ ఇతి ఉత్కృన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ — ॥ అ

— *వైతరణీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ *—

థ వైతరణీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కూర్మపురాణే ॥ యమలోకే మహాఘోరే సరిదగ్గారరూపిణీ । షష్టియోజనవిస్తీర్ణా శతయోజసమూయతా ॥ సా సరిత్పాపినోదృష్ట్వా ప్రజజ్వాలతదారుషా । దృష్ట్వాపుణ్యజనాశ్చైవ శాన్తిమాప్నోతి తత్క్షణాత్ ॥ పాపినఃపాపకర్మాణః పుణ్యావాన్పుణ్యమాచరేత్ । పాపీ నరకమాప్నోతి పుణ్యవాన్ పుణ్యలోకభాక్॥ పుణ్యం సుఖార్థీ కుర్వీత సుఖార్థీపాపమాచరేత్ । దుష్టప్రతిగ్రహఏవపాపం ॥ తదపరిగ్రహఏవ పుణ్యం ॥ దుష్టప్రతిగ్రహఉత్కృన్తివైతరణ్యాదీతేషాం త్యాగఏవ పుణ్యం । ద్రవ్యస్యాల్పత్వాత్పాపబాహుళ్యాద్యాగాదికరణస్యాశక్యత్వాత్పరిత్యాజ్యమేవ సర్వథా ॥ — ॥ మాత్స్యే ॥— ॥ చా

రిద్ర్యం స్థిరతామేతి వైతరణ్యాః ప్రతిగ్రహే । సర్వేషామేవ పాపానాం దారిద్ర్యమధికం విదుః ॥ దారిద్ర్యద్వోషబాహుల్యాత్తృజేదేతత్ప్రతిగ్రహం । దారిద్ర్యాదపరం పాపం జనస్యేహానవిద్యతే॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సార్ధద్వె ॥ ప్రతిగృహ్య ద్విజోధేను మాశౌచాన్తె నరాధిప । పిణ్డనిర్వాపణె కాలె దీయమానాం దరిద్రినాం ॥ ప్రధానం సమ్వరిత్యజ్య పఞ్చాశ్వా నిత్యం సమాహితః । లక్షద్వయం జపెద్వేపీమెతద్ధోషశాన్తయే ॥ నాన్యథా శుద్ధిమాప్నోతి దారిద్ర్యాన్నిష్కృతిర్మాక్ ॥ — ॥ఇతివైతరణీధేను ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥ అథ మృత్యుమహిషీ ప్రతి

—శ్రీమృత్యుమహిషీ ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్శ్రీ—

గ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డెయె ॥ విప్రో యో మహిషీం కృష్ణాం సాక్షాన్మృత్యుస్వరూపిణీం । మృత్యునాశకరీం దాతుమిచ్ఛేత్తు మృత్యుదాయినీం ॥ అభ్యర్చ్య నీలవస్త్రైర్వైర్ధనైర్వైర్దక్షిణయా సహ । సాక్షాన్మృత్యుమవాప్నోతి ఘణ్టాసాభ్యన్తరె నృప ॥ — ॥ సార్ధద్వె మహిషీం యోనుగృహ్ణీయాత్ మృత్యుదాం పాపనాశినీమ్ । ధాన్యైర్వర్ణం తాక్షుతైర్నిలైరర్చితాం మృత్యురూపిణీమ్ ॥ సవత్సాం రోగిభిర్దత్తాం బ్రాహ్మణోభయవర్జితః । మృత్యుమాప్నోతి సహసా షష్ఠాత్సాకరతాం వ్రజెత్ ॥ — ॥ బ్రహ్మణ్డె ॥ భానుభకుజోభృగుశైచ్చవ శనీరాహుర్గ్రహాస్తథా । ద్వాదశాష్టమజన్మస్థాః పఞ్చైతె యస్య జెహినాః ॥ కుర్వన్తి ప్రాణసంహారం స్థానభ్రంశం ధనక్షయమ్ । తదా మృత్యువశం యాతః పీడితో గ్రహనాయకైః ॥ — ॥ పీడాసు ॥ జ్వరశ్శూలం వాతపిత్తం శ్లెష్మోల్బణమసూరికాః । విసూచీ గ్రహణీపాచహస్తశూలం మహద్భయమ్ ॥ జ్వరాతిసారో నిశ్శక్తిః మూర్ధ్నిభ్రమణమేవచ । కమ్పోవా బహుమూత్రోవారోగాన్యాణాం భవన్తిహి ॥ సర్వరోగవినాశాయ మృత్యోస్తరణహెతవె । తదా యో మహిషీం దద్యాత్పూజితాం వస్త్రభూషణైః ॥ మృత్యురూపాయ విప్రాయ సనద్యో రోగముక్తిభాక్ । గృహ్ణీయాన్మహిషీమెనాం ద్విజో దర్వ్యాతురస్తదా ॥ మృత్యుమాయాతి సహసా సూకరత్వమవాప్యతె । తత్ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ గారుడె ॥ తదానీంవా పరెద్యుర్వా స్నా

త్వా శుచిరలజ్కృతఃి । నిత్యకర్మవిశుద్ధాత్మా జపేన్మృత్యువినాశనమ్ ॥ అ
యుతం నియుతం కృత్వా ప్రత్యహం సజ్ఖ్యయా నృప ॥ అయుతేన విశుద్ధ
స్నాన్యస్నసిహ్మీం తోనుమన్యతే॥ పక్షమాత్రం దశాహంవా దీక్షామారభ్య
బుద్ధిమాన్ । చతుర్థకాలఆయాతే హవిర్భోజనమాచరేత్ ॥ అపమృత్యుమ
పక్షుధమితి నవభిర్వాక్యైర్జపఃి ॥ —— ॥ ఇతి మృత్యుమహిమ్ప్రతిగ్రహ
ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —— ॥ అథ మహిమ్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ——

——మహిమ్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్——

వామనపురాణే ॥ కృష్ణాష్టమ్యాంచతుర్దశ్యాం కృష్ణాష్టమ్యామమాదినే । మ
హిమ్నం శిలవస్త్రాద్యైర్భక్తిమాన్ సర్వభూమణైఃి ॥ మధ్యాహ్నే విప్రవర్యా
య తస్య నాస్తియమాలయఃి ॥ —— ॥ సాగ్నిదైవ ॥ యుగాదిషు చతుర్ష్వేషు
కృష్ణాష్టమ్యామమాదినే । కృష్ణాష్టమ్యాంచతుర్దశ్యామమాయాం భృగువా
సరే ॥ మహిమ్నం సమలజ్కృత్య వస్త్రగన్ధాదిభూమణైఃి ॥ యోదద్యాద్విప్ర
వర్యాయ యమపీడానివృత్తయే । యమస్తం పూజయన్ పశ్యన్ ప్రత్యు
త్థానాదివన్దనైఃి ॥ స్వర్గలోకం నయత్యాశు లోకోబన్ధుజనం యథా । త
స్యైవపూర్వపుత్రనిమర్న్నకధితా బుధైఃి ॥ తేన శుద్ధోభవేద్విప్రఃి పా
పాదన్ముచ్యతే ॥ —— ॥ ఇతి మహిమ్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్॥——

——గోముఖజననశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్——

అథ గోముఖజననశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —— ॥ దేవీపు
రాణే ॥ అభుక్తే గణ్డనక్షత్రే లగ్నసన్ధౌచతుర్దశీ । తత్రైవమనాడీషు వ్యతీ
పాతేచ వైధృతౌ ॥ మూతాపితోస్తథాజ్యేష్ఠభ్రాతుర్మృత్యుత్రసమ్భవే । ఎ
తేషు సమ్భవత్సుపుత్రఃి కులనాశకరోభవేత్ ॥ —॥ అభుక్తసంజ్ఞామాహ॥
జ్యోతిర్నిబన్ధనే ॥ ఆశ్లేషామఖానక్షత్రసన్ధిఃి । జ్యేష్ఠామూలానక్షత్రసన్ధిఃి ।
రేవత్యశ్వినీసన్ధిఃి । ఇత్యేతేభ్యభుక్తాఃి ॥ కుళీరసింహవృశ్చికీటచాపయోస్థి
తమేషయోఃి ॥ గణ్డాన్తమన్తరాళంస్యాద్ఘటికాద్వితయం స్మృతమ్ । ఎతే
షు జాతఃపుత్రోవా పుత్రీవాతిథిగణ్డకే । మధ్యేపూర్ణానన్దయోస్తు పితరౌ
హన్త్యసంశయమ్ ॥ ఆశ్లేషాదిత్రయజ్యేష్ఠామూలాపూర్వాషాఢాహ
స్తాభరణీవిశాఖా ఎతాని గణ్డనక్షత్రాణి । ద్వయోర్లగ్నయోరన్తరాళం ల

గ్నసన్ధిః । చతుర్దశీ కృష్ణచతుర్దశీ । అమాచస్పష్టా ॥ ఏతద్దోషవిముక్త్యర్థం జననం గోముఖప్రసూ । పశ్చాచ్ఛాన్తిం ప్రకుర్వన్తి తత్తద్దోషోపశాన్తయే॥ సా ధేనుస్విప్రసూర్లోకే సర్వమఙ్గలకారిణీ । స్వజాతిప్రసవం త్యక్త్వా హ్యన్యజాతిం ప్రసూయతే ॥ తదా ప్రభృత్యసౌ ధేనుస్సర్వపాపవివర్జినీ ।తస్మాదేనాం ద్విజో ధృత్వా సద్యఃపాతిత్యమర్హతి ॥ మృత్వా నరకమాప్నోతి పుల్లిఙ్గేష్వభిజాయతే । తస్యోపనయనం భూయఃకుర్యాచ్ఛాన్త్యాదిత్రయమ్ ॥ ఏషాతునివృతీ స్తస్యా నాన్యథా శుద్ధిరిష్యతే । పూర్వంపున స్సంస్కారం కృత్వాతేనశుద్ధోభూత్వా పశ్చాచ్ఛాన్త్యాదిత్రయంకుర్యాత్పూతోభవతి ॥ — ॥ ఇతి గోముఖజననశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ ఆలిఙ్గనదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ —॥

—*ఆలిఙ్గనదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

వామనపురాణే ॥ ధనార్థం ముఖజో యస్తు రోగిణం యదిగూహయేత్ । స రోగీభవతి క్షిప్రం తదా వణ్మాసతశ్చక్రిమాత్ ॥ ఊతపత్నీసుతో వాపి నిధనం యాతి పార్థివ । తం కదా నాలపేద్విప్రో యది నిర్ధానుషా మహీ ॥ — ॥ గారుడే ॥ ధనార్థంయది యోగీ విప్రో మహాన్తం రోగిణం నరం । ఆలిఙ్గ్యసహసా భూమౌ రోగీభవతి నిశ్చయః ॥ యమలోకముపాగమ్య భుక్త్వా తత్రైవ వేదనామ్ । పత్నీపుత్రవియోగస్యాష్టమ్యాసాభ్యన్తరే నృప ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । సూక్తమేనం జపేన్నిత్యం స్నాత్వా శుచిరలఙ్కృతః ॥ మాసంవా పక్షమేకంవా దీక్షోపారభ్య వాగ్యతః । హవిష్యాశీ వేన్నిత్యం స్వపేన్నారాయణం స్మరన్ ॥ పరేహ్యేవం పూర్వేత హ్యాయతం యది పూర్యతే । తదా విసృజ్య నియమం బ్రహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ ఏవం యఃకురుతే సమ్యక్ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే। సద్యస్తరతి పాపాని పాపేభ్యో ముచ్యతే తదా ॥ ముఞ్చామిత్వేతి ప్రముక్తమేనమిత్యన్తమ్ ॥ — ॥ ఇత్యాలిఙ్గనదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥

—*దుష్టనక్షత్రశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథ దుష్టనక్షత్రశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — మార్కణ్డేయే ॥ దుష్టభే విషనాడీషు వ్యతీపాతేచ వైధృతౌ । అమాకృష్ణచతుర్దశ్యోః

పితృగ్నక్షత్రకే యదా ॥ చన్ద్రసూర్యగ్రహైర్యస్యపత్నీ ప్రసూయతే । తదా శాన్తిం ప్రకుర్వీత తత్తద్దోషోపశాన్తయే॥ శాన్త్యర్థం తత్తద్దేవతావిప్రపుజ్యవే । ఏతస్మిన్ దుష్టనక్షత్రే జాతస్య శిశోర్దోషశాన్త్యర్థం తత్తన్నక్షత్రాధిదేవతాప్రీత్యర్థం తత్తద్దేవతావర్ణాగౌర్దదేతి మయా శాన్త్యధ్యాయేభిహితమ్ ॥ అలాభేకపలావా తదాచార్యత్వేధేనున్నమ్భవతి । తదా ప్రాయశ్చిత్తీభవతి ॥ —తత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ కౌర్మే ॥ దుష్టనక్షత్రజాతస్య శాన్తికర్మణ్యోద్విజః । ఆచార్యత్వం యదా కుర్యాద్గారతీ ప్రతిగృహ్యతే ॥ తస్యైవ నరకే వాసః కాలసూత్రే మహత్తరే । తదన్తే భువమాసాద్య చాణ్డత్వమవాప్నుయాత్ ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధిదం । ప్రాయశ్చిత్తేన పూతాత్మా శుద్ధిమాప్నోతి పూర్వజః ॥ స్వాధ్యాయచిన్తనే రాజన్నవిశ్వసుఖాసనే । తదా పారాయణం పోక్తం దశరాత్రమతన్దితః ॥ తతఃపరమపోష్యైవ పఞ్చగవ్యేన శుధ్యతి । సంహితామాత్రపారాయణం । నపఠకర్మాది । నపరాయతాది పఠనమ్ । పశ్చాత్పఞ్చగవ్యం పీత్వా శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథా । వేదో నారాయణస్సాక్షాదితిస్మరణాత్ ॥ — ॥ ఇతి దుష్టనక్షత్రజననశాన్తిషు ధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ దుష్టనక్షత్రే ప్రథమరజోదర్శనశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

తత్రైవ ప్రథమరజోదర్శనశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥మార్కణ్డేయః ॥ యస్యపత్నీ నరశ్రేష్ఠదుష్టర్క్షే ష్వీహపుష్పిణీ । పత్నీవాథస్వయంవాథ హ్యవశ్యం మృత్యుమావిశేత్ ॥ భరణీ కృత్తికార్ద్రాపునర్వసూ ఆశ్లేషామఖా పూర్వఫల్గునీ జ్యేష్ఠాపూర్వాషాఢోత్తరాషాఢా పూర్వాభాద్రా ఏతాని దుష్టనక్షత్రాణి ॥ ప్రతిపద్ద్వితీయా చతుర్థీ షష్ఠీ అష్టమీ నవమీ ద్వాదశీ ఉభయత్ర చతుర్దశీ అమా ప్రథమార్ధవే ఏతాని దుష్టదినాని ॥ భానౌభౌమారకమన్దవారాః । ఇతి దుష్టవారాః । మేషలగ్నం వృషభలగ్నం సింహలగ్నం । ఏతాని దుష్టలగ్నాని । జామిత్రే । ప్రథమరజోదర్శనం లగ్నాత్సప్తమలగ్నం జామిత్రస్థానం । తత్ర దుష్టగ్రహశ్చేజ్జాయాపత్యోరమఙ్గళపాప్తిః । ఏతేషు నారీప్రథమరజోదర్శనకాలే । ఏకైకం ద్వయం

వా ప్రాప్తంచేత్తద్దోషపరిహారార్థం శాన్తికర్త । తత్ర ఆచార్యో యోవి
పస్తస్య పాపీయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ పాద్మే ॥ యో ద్విజో యస్య భార్యా
యాః ప్రథమా గవశాన్తిషు । సర్వం ప్రముఖతఃకృత్వా తత్ర ధేనుప్ర
తిగ్రహం । అన్యదేవచగృహ్ణీయాదర్చితం వస్త్రభూషణైః ॥ అనుభూయాత
తత్పాపం నిత్యయాచ్ఞాపరోభవేత్ । తద్దోషశమనాయాలం షడ్బ్దం కృ
చ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ ప్రధానం సమ్పరిత్యజ్య దేహశుద్ధింసమాచరేత్ ॥స్త్రీ
ణాం రజస్సముద్భూతంపఞ్చధాపాపమీరితమ్ । తదాచార్యశ్చప్రథమంగౌ
ర్ద్వితీయమనన్తరం ॥ తృతీయం ప్రతిగ్రాదానం చతుర్థం తత్పభోజనం ।
పఞ్చమం బ్రుత్విజాంభోక్తమేతత్పాపస్య లక్షణమ్ ॥ ఆచార్యేతు షడ్బం
ప్యాద్ద్విగుణం ధేనుసఙ్గ్రహే । షడ్బం పాదహీనంస్యాత్ప్రతిగ్రాహే ॥ తదర్ధం భోజనేప్రోక్తం తదర్ధం బ్రుత్విజాం స్మృతమితి ॥ నారీ
ప్రథమరజోచర్మనశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహప్రస్తావేతచ్ఛాన్తిప్రతిమాప్రతి
గ్రహే తదాచార్యస్య బ్రుత్విజాంచ సంసర్గజా దోషగుణాభవన్తీతి న్యా
యాత్ప్రాయశ్చిత్తం తేషామప్యుక్తం ॥ అన్యత్రానుక్తత్వాత్ ॥ — ॥ ఇ
తి దుష్టనక్షత్ర ప్రథమరజోదర్శనశాన్తిధేనుప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తం॥—॥

అద్భుతశాన్తిషు ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

అథాద్భుతశాన్తిషు ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవీపురాణే॥
ఉల్కాపాతేషు మహత్స్వవ్య వివ్యేషు పృథివీపతే । ఆన్తరిక్షేషుభౌమేషు శా
న్తిస్సర్వత్రనర్వదా ॥ అల్కాశ్చ వాయూ సరతిసతి రక్తం పయోదో నర్వ
తి దుర్గన్ధయుక్తోవా యదా వాయుర్వాతి । నీహారాః పూతిగన్ధా యదాభ
వన్తి । యేన వాయునా సోధా వృక్షా అధోనిపతన్తి సపవ మహోల్కతః ॥
సూర్యాచన్ద్రమసోః పరివేషః । అకాలే మహేన్ద్రచాపోద్భవః । యత్రయ
త్ర దిశి సూర్యమండలాకారమేఘకాంతిరుత్పద్యతే । సతు ప్రతిసూర్యాఖ్యో
మత్స్యాకారః ధ్వజవదాకాశే మేఘవికారోదృశ్యతే । సఎవ మత్స్యాఖ్యో గ
న్ధర్వనగరంనామ కోశమాత్రం వలయాకారవదాకాశే దృశ్యతే తద్గన్ధ
ర్వనగరం । నక్షత్రేషు వాలో యదా జాతః తద్వాలనక్షత్రం । అశ్విన్యా
దినక్షత్రాణాం గ్రహాణాంచ దర్శనం విపరీతవద్దృశ్యతే తదద్భుతవిశేషః ॥

నక్షత్రాణి క్వచిద్ధ్వజాకారవద్విభాన్తి సతు ధ్వజోనామోత్పాతః ॥ ఇతి దివ్యాదుత్పాతాః ॥ వసంతర్తౌ మేఘాస్సూర్యమావృత్య దినమేకం దినద్వయం వా తిష్ఠన్తిసోపద్రవోత్పాతః ॥ ఇత్యాన్తరిక్షాణి ॥ అకాలమేఘ వృక్షేషు క్షీరం గన్ధం జలం వా స్రవతి । ప్రతిమాదయః కమ్పన్తే । తానుత్పాదోద్భవః । నిరగ్నేర్ధూమోద్భవనః । అకస్మికోల్కానిః। బహిస్సంచరతాం మండూకానాం వాలోద్భవః । వాయసాః శ్వేతవర్ణాః ।అకస్మికోధూకమ్పః । చైత్యవాలయేషు ధూమోద్భవః । అకాలే వృక్షేషు ఫలోత్పత్తిః । అకాలే వృష్టిశ్చ దేశభేదేన దర్శిత్వా । వృష్టింవినా తటాకానాం జలాగమః । ఇతి భౌమాదుత్పాతాః॥ గృహే ఉత్పాతాః । సుజనస్య దుర్గుణః। దుర్జనస్య సుగుణః । మహిషీయమళప్రసూతిః । నారీ పితరం సర్పం యమళంవా ప్రసూయతే । సదన్తజననం ఊర్ధ్వదన్తజననం । గృహేఉత్పలశిథిలీముఖపటలోద్భవశ్చ ఉలూఖలముసలే వాయసారోహణం । గృహే వాయసప్రవేశః । స్వైవైవ గృహోపరి ఉలూకగృధ్ర పింగళాద్యారోహణం । స్వపుత్రాదిదేహేష్వంగవైకల్యం । అశ్వో దివాజాతః । కదళ్యాగ్రమే దక్షిణభాగే కోశోద్భవనః । నారీ ప్రసవసమయే పాదోత్పత్తిః । మార్జాలమూషికాదీనాం ప్రసవకాలేవై పరిత్యజననం । సర్పమార్జాలాదీనాం ధ్వన్యాదివికారః । ఏతేస్వగృహోద్భవా ఉత్పాతాః ॥ స్వస్థస్య మనుష్యస్య శిరోపిహీనమంగం దృశ్యతే ।సప్తర్షిమండలం మేఘావరణాదిరహితేపి నదృశ్యతే । లన్మనసి దుష్టగ్రహోస్సంచరంతీతి నదాభ్రిమః । స్వహృదయస్థగన్ధశ్శీఘ్రం భూపాయతే । ధ్వనేర్వికారః ॥ ఇతి స్వస్థారిష్టాః । ఇతి దివ్యాన్తరిక్ష భౌమాదుత్పాతేషు దృష్టేషుత చ్ఛాన్తిః ప్రజాక్షోభభయాద్రాజపురుషైఃకర్తవ్యా ॥ గృహదేహదుత్పాతే షు గృహపతిభిః కర్తవ్యా । అన్యథా మహాన్ దోషః । తచ్ఛాన్తిషు విప్రస్య ప్రధానప్రతిమాప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కౌత్సే ॥ అద్భుతేష్వేషు దృష్టేషు తచ్ఛాన్తిషు ద్విజోత్తమః । ఆచార్యత్వం యదా కుర్యాత్తదా పాపం సమశ్నుతే ॥ అల్పద్రవ్యేప్రధానస్య ప్రతిమాసమ్పరిగ్రహే । యథోక్తప్రతిమాదానే దోషాధిక్యం భవేత్తదా ॥ యమస్య సదనం గత్వా భుక్త్వాపాపమయం తదా । వ్యాఘ్రోభవతి దేహాన్తేసర్వ

ప్రాణవిహింసకః ॥ అతస్తద్దోషశాన్త్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ।
యథోక్తప్రతిమూగానే దక్షిణాత్వేనకల్పితే । చాన్ద్రాయణద్వయంకుర్యా
త్తదభావే ప్రతిగ్రహే ॥ అతోన్యానేహి సర్వత్ర విప్రశ్చాన్ద్రాయణం
చరేత్ । ప్రతిమాల్పత్వేవక్షిణాల్పత్వే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ నృ
సింహపురాణే ॥ సమ్పూర్ణే దక్షిణాదానే కుర్యాచ్చాన్ద్రాయణద్వయమ్ ।
నాచేద్ద్విజఃప్రకుర్వీత ఏకం చాన్ద్రస్య భక్షణం ॥ అవిసూక్తేతయా విప్రః
ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ । శేషాణాన్నృత్విజాం హ్యేక్తం వేదమాతుశ్శతం
ద్విజాఃఇతి ॥ — ॥ఇత్యుద్ధృతశాన్తిప్రతిమాప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తం॥

ఛాగప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

అథ ఛాగప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః ॥
ద్విజఃపర్వణి సఙ్క్రాన్తావమాయాంపుణ్యసఙ్గమే ।నక్కశ్ఛాగంప్రగృహ్యాశు
నృపెభ్యఃపాపభూయసా ॥ సప్తజన్మనునారీత్వమన్తేచోష్ట్రత్వమాప్యతే॥
— ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ ఛాగం యఃప్రతిగృహ్ణీయాద్విప్రో భాగపరాయ
ణః । సప్తజన్మసునారీత్వమనుభూయ మహద్భయమ్ ॥ ఉష్ట్రోభవతి దుష్టా
త్మాభారవాహీవిగర్హితః ॥ — ॥ సాంబే ॥ ఛాగం రాజ్ఞోద్విజో ధృత్వా
అకృత్వానిష్కృతింత్విమాం । నారీత్వమనుభూయాథ క్రమేళాభువి జా
యతే ॥ తత్పాపపరిహారార్థం ప్రాయశ్చిత్తమిదంచరేత్ । పఞ్చపర్వసువం
శైవ కబళాన్భుంజయన్వ్రతి ॥ ఋతుద్వయం జపేద్దేవ్యాఃద్వాలక్షంజపము
త్తమమ్ । అన్తర్దినేషు పర్వేషు హవిష్యాశీజితేన్ద్రియః ॥ ఋతుద్వయావ
సానేతు జపేచపరిపూరితే । ఉపావ్య రజనీమేకాం పఞ్చగవ్యేనశుద్ధ్యతి॥ నా
న్యథాశుద్ధిమాప్నోతి దానైఃబ్రాహ్మణభోజనైః ॥ — ॥ ఇతి ఛాగప్రతి
గ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథఅనడుద్దానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

అనడుద్దానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

మాహ ॥ — ॥ మాత్స్యే ॥ త్రిషుజన్మసుపైశాచ్యమనడ్వాహప్రతిగ్ర
హాత్ । తదన్తే నరకంగత్వా వానరత్వమవాప్యతే ॥ — ॥ సాంబే ॥అ
నడ్వాహంద్విజోధృత్వా గోణీగుడసమన్వితం । దత్తం దోషవిముక్త్యర్థం
రాజభిఃపుణ్యవర్తిభిః ॥ పర్వకాలే యదా నూగ్యసామగ్రహణసమ్భవే ।

అర్చితం గన్ధవస్త్రాద్యైర్యథాశ్వనరత్వమవాప్యతే ॥ — ॥ వైజ్ఞే ॥ రాజావృషభమారాధ్య గన్ధవస్త్రాదిభూషణైః । పుణ్యకాలేషు పుణ్యర్క్షే విప్రాయాధ్యాస్మవేదనే ॥ దద్యాద్యది గ్రహపీడాతైర్య నిష్కారమనతియా జ్ఞలైః । నభవేద్గ్రహపీడాభిః బద్ధోభువి నసర్వదా ॥ ఎనం వృషం ద్విజో ధృత్వా సదద్యాద్వ్యంకారణం వినా । సప్తజన్మసుపైశాచ్యమనుభూయతతోపరం ॥ మహాన్తంనరకం గత్వా వానరోభువిజాయతే ॥ — ॥ బ్రహ్మాండే ॥ అనడ్వాహం ద్విజోధృత్వా నిష్కారణతయామునే । దద్యాల్లోభేన మనసాపాప్నోయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ద్విజానుజ్ఞామవాప్యాథ పరాకాన్సింశతించరేత్ । తతఃపూతేన మనసాపఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి అనడ్వాహ ప్రతిగ్రహాత్ ॥ — ॥ ఇతి అనడుత్ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ అథ

శ్రీతైలఘటప్రతి గ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్.శ్రీ

తైలఘటప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సార్వద్రే ॥ శృణువణ్ముఖవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తం సుఖాప్తయే । శనిపీడానివృత్త్యర్థం ప్రదత్తం రాజవల్లభైః ॥ అర్చితం గన్ధపుష్పాద్యైర్యఃప్రతిగృహ్యాద్విజోత్తమః । యమస్యసదనం గత్వా స్థిత్వాతత్రబహూన్హ్యహ ॥ తిలధూతీభవేత్పశ్చాత్సర్వకర్మబహిష్కృతః । తద్దోషపరిహారార్థం యావకం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ — ॥ మహానారదీయే ॥ అయోఘటం సమాచ్ఛాద్య నీలవస్త్రేణ యత్నతః । అభ్యర్చ్యగన్ధవస్త్రాద్యైర్యః దానం దద్యాద్ద్విజాతయే ॥ ప్రతిగృహ్యాద్విజో యస్తు ఘటం తైలేన పూరితమ్ । యమలోకే చిరంకాలం స్థిత్వా తత్రైవ ముక్తిమాప్నుయాత్ ॥ తిలధూతీభవేత్సాపి ప్రాయశ్చిత్తం నచేదిహ । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం యావకం మండలం చరేత్ ॥ తతఃపరం విశుద్ధాత్మా పఞ్చగవ్యం పిబేద్వ్రతీ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతిపూర్వకీమ్ ॥ నాన్యథాశుద్ధిమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తంవినానృప ॥ — ॥ ఇతితైలఘట ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ కనకాజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్త

శ్రీకనకాజ్యావేక్షణ ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్.శ్రీ

మాహ ॥ — కౌర్మే ॥ దుష్టగ్రహస్య పీడాయాం జన్మనక్షత్ర సఙ్గమే । జన్మర్క్షే వకుజోయత్ర శనిర్వారాహురేవవా ॥ తదా తస్య మహద్దుఃఖం భ

వేదేతస్య సఙ్గ్రహే । తదా రాజా ప్రకుర్వీత కనకాజ్యనిరీక్షణమ్ ॥ బ్రాహ్మణాయ సుశీలాయ దరిద్రాయ కుటుమ్బినే । బహుదక్షిణయా సాకం దద్యాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ — ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ జన్మభే జన్మరాశౌ చ తథా జన్మదినే శుభే ; అఙ్గారకః శనిర్వాథ రాహుర్వా సంగతో యది ॥ తదా మహద్భయం తస్య రోగో వా రాజపీడనమ్ । తద్దోషపరిహారార్థం కనకాజ్యనిరీక్షణమ్ ॥ కృత్వా సుఖమవాప్నోతి మేఘముక్తో రవిర్యథా । తత్ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ కనకాజ్యం న గృహ్ణీయాత్ కారణైర్బహుభిర్వినా । ద్విజశ్శుద్ధిమవాప్నోతి యావత్కైల్బిషం చభిఃకృతైః ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి గృహగోధాభవేదిహ । ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా తరేదేతద్భయం ముదా ॥ — ॥ ఇతి కనకాజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథాలఙ్కారధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త-

అలఙ్కారధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

మాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః ॥ ధేనుం సమ్యగలఙ్కృత్య వస్త్రైరాభరణైశ్శుభైః । దద్యాద్ద్విజాయ యో రాజన్ దక్షిణాదానపూర్వకమ్ ॥ స యాతి విష్ణుభవనం నిష్కామనతయా నృప । యావన్తి పశురోమాణి తావద్వర్షసహస్రకమ్ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ స్వర్ణశృఙ్గీం రౌప్యఖురాం కాంస్యదోహనసంయుతామ్ । తామ్రపృష్ఠాం సవత్సాంచ ముక్తాలాంగూలభూషితామ్ ॥ ఘంటాచామరసంయుక్తాం వస్త్రపుష్పైరలఙ్కృతామ్ । యో దద్యాద్విప్రవర్యాయ ప్రోక్తదక్షిణయాసహ ॥ స యాతి విష్ణుభవనం యావచ్చన్ద్రదివాకరమ్ । తాం ధేనుం యో ద్విజో ధృత్వా వృథా పాపపరాయణః ॥ న తస్య పునరావృత్తిర్యమలోకాత్కదాచన ॥ — ॥ విష్ణుధర్మే ॥ అలఙ్కృతాం వస్త్రయుతాం ద్విజో ధేనుం సముద్వహేత్ । నిష్కారణం తు భోగార్థం నరకం యాతి దారుణమ్ ॥ పశురోమాణి యావన్తి తావద్వర్షం న సంశయః ॥ — ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ తత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ అలఙ్కృతాం ద్విజో ధేనుం ప్రతిగృహ్య మహద్భయమ్ । అనుభూయ తతః పశ్చాన్నరో నరకమశ్నుతే ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రధానం సమ్భరిత్యజేత్ । ప్రాతఃస్నాత్వా యథాచారం నిత్యకర్మసమాపయే

త్ ॥ జపేత్త్రియమ్బకం మన్త్రం ప్రత్యహం న్యూనపూర్వకమ్ । యావ
దస్తంగతో భానుః తావన్నిత్యం సమాప్య చ ॥ ఫలాహారం ప్రకుర్వీతహ్యా
శక్తాయావకం చరేత్ । పఠేమ్మృత్యుం ప్రాతరుత్థాయ పూర్వవజ్జపమాచరేత్
లక్షద్వయం యదా పూర్ణం తావచ్ఛుద్ధోభవేదిహ । నాన్యథా శుద్ధిమా
ప్నోతి ధేనుదానప్రతిగ్రహాత్ ॥ — ॥ ఇత్యలఙ్కారధేనుప్రతిగ్రహ
ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ పాశ్చాద్యజధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*పాశ్చాద్యజధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ — ॥ కౌత్స ॥ ప్రాయశ్చిత్తాంగినీ ధేనుః సా పాశ్చాంగము
దీరితా । సర్వథా న ప్రతిగ్రాహ్యాద్విజైర్ధర్మపరాయణైః ॥ —॥ మాత్స్య
పాశ్చాంగధేనుదానాచ్చ సర్వపాపవివర్జితః । సయాతి బ్రహ్మణస్థానం
పునరావృత్తిదుర్లభమ్ ॥ ధేనుం తాం యోనుగృహ్ణీయాద్ద్విజో లోభపరా
యణః । కర్తుస్సర్వాణి పాపాని శీఘ్రమాప్నోతి నిశ్చయః ॥ మహాన్తం నర
కం గత్వా సూనుజన్మసమాప్నుయాత్ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ పాశ్చా
జ్యధేనుం గృహ్ణీయాద్ద్విజఃపరమధార్మికః । సయాతి నరకం ఘోరం య
మలోకేమహోత్తరమ్ ॥ పశ్చాత్సూనుర్భవేత్సోపి యదితన్నివృతిం వినా ।
పశ్చాత్తేతి శేషః ॥ తత్ప్రతిగ్రహపాప్యయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ రేణుకాఖం
డే ॥ పాశ్చాంగభార్యదా ధేనుః సా ధేనుఃపాపదాయినీ । పతిగ్రహీతు
స్సద్యోహి సర్వశ్రేయోవినాశినీ ॥ బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతశ్చరేచ్చాన్ద్రాయ
ణత్రయమ్ । పశ్చాచ్ఛనసి పూతాత్మాపశ్చగవ్యం పిబేత్తతః ॥ ఎవం శుద్ధి
మవాప్నోతి నాన్యథాశుద్ధిరీరితా ॥ — ॥ ఇతి పాశ్చాంగధేనుప్రతిగ్రహ
పాప్యయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథఉదీచ్యాంగధేనుప్రతిగ్రహపాప్యయశ్చిత్తమా

—*ఉదీచ్యాంగధేనుప్రతిగ్రహపాప్యయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ — వైంగ ॥ ద్విజో యఃపరితుష్టాత్మాపాప్యయశ్చిత్తైర్నృపోత్తమ । ధే
నుం ద్వితీయాం సంగృహ్ణాన్నుదీచ్యాంగం పయస్వినీమ్ ॥ తస్యైవ నివృత్త
రాప్తి దానైస్తీర్థావగాహనైః । చాన్ద్రాయణత్రయం కుర్యాత్పూర్వవ
త్ప్రాజవల్లభ ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి పరత్రాముత్రదుర్గ్రహాత్ ॥— ॥ ఇత్యు
దీచ్యాంగధేనుప్రతిగ్రహపాప్యయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ గృహమాలికాపతి

—*గ్రహమాలికావ్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్*—

గ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లైంగే ॥ ఆదిత్యాదిగ్రహాస్సర్వే జన్మరా
శేస్థితాస్సకృత్ । అష్టమద్వాదశస్థాస్స్యుర్యస్య పుంసోమహద్భయం ॥ వ
ర్జ్యక్షోమిథితాయస్య తస్య మృత్యుభయం భవేత్ । నర్వాభావేతుసప్తైవ
షడ్వాసంమేళయంతిహి ॥ రాజ్యభ్రంశోవిత్తనాశో భవేదావశ్యకం నృప !
దుష్టగ్రహావారాజేన్ద్రద్వాదశాష్టమజన్మగాః ॥ పూర్వవద్దుఃఖమాప్నోతిగ్ర
హచక్రం సమాచరేత్ ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ యస్యరాజ్ఞోజనస్యాపిద్వా
దశాష్టమజన్మగాః । క్రూరగ్రహాశ్చ పంచైతే మేళయన్త్యేకరాశితః ॥ త
స్య రాష్ట్రభయం విప్రజనానాశోభవేదితః । శరీరపీడాబాహుళ్యం నిమిత్తై
రాజసమ్భవైః ॥ గ్రహమాలాపకర్తవ్యా రాజభిర్దోషశాన్తయే । తస్యా
నుష్ఠానమాత్రేణతస్మాద్దోషాత్ప్రముచ్యతే ॥ తత్ప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమా
హ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ గ్రహమాలాం నగృహ్ణీయాద్ద్విజఃపాపభయాదిహ।
గృహీత్వాయదిలోభాత్మా యమలోకం సమావిశేత్ ॥ స్థిత్వా తత్ర చిరం
కాలమనుభూయ మహద్భయమ్ । పునర్భువముపాగమ్య గోలాంగూలో భ
వేదిహ ॥ — ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ భోగమోహపరీతాత్మా నిష్కారణతయా
ద్విజః । గ్రహమాలాం పరిగృహ్యేహ యమలోకముపాగతః ॥ నరకానను
భూయాథ జాయతే వానరోమహాన్ । తద్దోషపరిహారార్థం పాయశ్చిత్తం
సమాచరేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రద్వయం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పౌర్వకీం । ప
ఞ్చగవ్యం పిబేత్పశ్చాన్నాన్యథాశుద్ధిరిష్యతే ॥ అతికృచ్ఛ్రలక్షణం కృచ్ఛ్ర
ప్రకరణేఽభిహితం ॥ — ॥ ఇతి గ్రహమాలికావ్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తం॥

—వర్జ్యగ్రహయోగప్రతిమాప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్—

అథ వర్జ్యగ్రహయోగప్రతిమాప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥మూ
గ్కుండెయః ॥ యస్యస్య కస్య జనస్యాపి జన్మరాశౌ జనేశ్వర । అష్టమే ద్వాద
శేవాపి సాంఘూతే పాముదాయికే॥ నామలగ్నెగ్రహాస్సర్వే షడ్వైళనమవా
ప్నుయుః । తస్య రోగభయంవాపి పత్నీసుతవినాశనం ॥ గృహనాశో రా
జభయం ధననాశోపివాభవేత్ । యస్మిన్ దినే మేళయేయురేతే వర్జ్యగ్రహ
నాయకాః ॥ తస్మిన్ దినే పరేహ్యుర్వా హ్యభ్యర్చ్య స్నానమాచరేత్ । పు

ణ్యాహవాచనం కృత్వా శాన్తికర్తృసమాచరేత్ ॥ సూర్యాదిగ్రహవట్కస్య ప్రతిమాస్తత్స్వరూపిణీః । సవాహనాస్సాయుధాశ్చ పత్నీపరిజనావృతాః ॥ సువర్ణేన ప్రమాణేన ప్రత్యేకం ప్రతిమాక్రమాత్ । తదాచార్యస్య వక్ష్యామి ధేన్వానహపరిగ్రహే ॥ ప్రాయశ్చిత్తం మునిశ్రేష్ఠసర్వపాపవిశోధనమ్ । ఇహలోకే పరత్రాపి సారకం గతిసాధనం ॥ అర్చితాం గన్ధవస్త్రాద్యైస్తత్తన్మన్త్రైఃపృథక్పృథక్ । యోద్విజఃప్రతిగృహ్ణీయాత్ తస్మిన్మృతిపరాఙ్ముఖః ॥ సవైనరకమాసాద్య వక్రాంగో జాయతేభువి । తద్దోషశమాయాలం స్వగృహ్యగ్నౌవిధానతః ॥ నూనం దీక్షాముపక్రమ్య సమాన్యం జుహుయాత్తిలైః । చతుర్థకాలఆయాతే ఫలాహారో విధీయతే ॥ జపేద్దైవసమీపేతు నారాయణమనుస్మరన్ । పునఃపాతస్సముత్థాయ పూర్వవద్ధోమమాచరేత్ ॥ త్ర్యాయుషం పూర్ణతామేతి తదోపోవ్యపరేహని । పఞ్చగవ్యవిధానేన కృత్వా తత్ప్రాశయేత్సుధీః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్యథావిభవపూర్వకం । అనేనశుద్ధిమాప్నోతి నశుద్ధిస్స్వన్యకర్మభిః ॥ సౌమ్యగ్రహాః దుష్టగ్రహైర్నిహతాశ్చేద్దుష్టగ్రహఫలదాయినః । అతస్తేషాం ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమిదం కథితం ॥ — ॥ ఇతి షడ్గ్రహయోగే ధేన్వానహ ప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ పంచగ్రహమేళనప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

పంచగ్రహమేళనప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ యస్యగాఙ్గేయప్రభోర్వాపి జన్మర్క్షేనామభేపివా । కాలచక్రవశాద్రాజన్ సర్వభద్రవశాదపి ॥ పంచగ్రహాఃప్రమేళంతే జన్మరాశేవధేఽష్టమే। చతుర్థేద్వాదశేవాపి సాఙ్గోతే సాముదాయికే ॥ ధనహానిర్మహాహానిర్గృహక్షేత్రాపహారణం । దేహపీడాభవేత్తస్య మాసార్ధమాసతోపివా ॥ తస్మాదేషాం ప్రకర్తవ్యం శాన్తికర్మసుఖాప్తయే । తత్రాచార్యోభవేద్యస్తు విద్వానపి విమూఢధీః ॥ హోమే జపేచ పూజాయామపచారోభవేదిహ । మన్త్రీముచ్చార్యమనసా స్వాహాంతే జుహుయాద్ధవిః ॥ అంగుష్ఠానామికాభ్యాంచ సమిన్ధ్యం ప్రగృహ్యచ । మన్త్రాంతేజుహుయాద్వహ్నా సమిద్ధోమోవిధీయతే ॥ అంగుళ్యగ్రైగృహీత్వాతు షష్టిభిఃపులకైర్యుతాం । ఆహుతిం జుహుయా

ద్వసాన్నా మనసా మన్త్రమిచ్చరన్ ॥ స్వాహాంతే దేవతాన్తేన కుర్యాద్ధో
మఫలాప్తయే । మార్జనం భోజనం దానం హోమమున్తానపాణినా ॥ అర్చ
నం దేవపూజానుప్రోక్షణంచార్ఘ్యమేవవా। ఉత్తానపాణినా కార్యం నాధో
రూపెణ కారయేత్ ॥ షష్టిబీజైర్ధాన్యహోమోహ్యాజ్యేన చతురంగులం ।
ద్రవాహుతిం స్రువంపూర్ణమహ్నా హుత్వా ప్రదేశికః ॥ అంగుళ్యగ్రేణ య
జ్ఞప్తం యజ్ఞప్తం మేరులంఘనే । ద్విధాచిత్తేనయజ్ఞప్తం తస్సర్వం నిష్ఫలంభ
వేత్ ॥ ఎతే హోమనియమాః ॥ ఎతేషాం వ్యుత్క్రమే మహాన్ దోషః ॥
సత్వాచార్యమేవ ప్రవిశతి ॥ —॥ తదాహకౌర్మే ॥ పత్నీపాపం పతిర్భుఙ్క్తే
శిష్యపాపం గురుస్తథా । రాజా రాష్ట్రకృతం పాపం రాజపాపం పురో
హితః ॥ ఆచార్యశ్చర్త్విజాంపాపం గ్రామణీర్గ్రామసఞ్చయం ।ఆచార్యపా
పబాహుళ్యాదజ్ఞత్వాద్ధేనుసంగ్రహం ॥ పాపబాహుళ్యమున్మత్తవ్యవహారాచార్య
స్య నసంశయః । యద్యాచార్యోభవేదస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥
పూర్వవన్నియమం కృత్వా హోమకర్మసమాచరేత్ । షడ్గ్రీహవఽచగ్రహ
చాతుర్గ్రీహమేళనేపాయశ్చిత్తాజ్జభూతే త్ర్యాయుతహోమే పురుషసూక్త
మేవ మన్త్రః ॥ చతుర్భిర్వాక్యైరేకాహుతిః ॥ ప్రత్యృంసఙ్ఖ్యాంగణయ
ఞుహుయాత్ ॥ హోమపరిపూరణే పూర్వవదాచరేత్ ॥ ఎవం చాతుర్గ్రీ
హమేళనే తదాచార్యస్య పాయశ్చిత్తమ్ ॥ ధేన్వంగతయా పాయశ్చిత్త
బాహుళ్యం ॥ పాయశ్చిత్తాకరణే పూర్వముక్తపాపం పాపిష్ఠాతి ॥ —॥
ఇతిపంచగ్రహచాతుర్గ్రీహమేళనకర్మణ్యాచార్యాదీనాంతత్ప్రతిగ్రహపాయ
శ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ రాశిచక్రప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥మా

—*రాశిచక్రప్రతిగ్రహపాయశ్చిత్తమ్*—

ర్కండేయః ॥ రాశిచక్రం ద్విజోలోభాద్రాజ్ఞాదత్తం సుపూజితం । తస్యా
న్యాసినివృత్తిర్నాస్తి చాంద్రాయణచతుష్టయాత్ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ రాశి
చక్రం ద్విజోధృత్వా పూజితం వస్త్రభూషణైః । వినానిమిత్తైర్బహుభిఃపా
పం మనసి ధారయత్ ॥ తన్నిష్కృతిమకృత్వాతు నరకం కాలచోదితం ।
అనుభూయ మహద్దుఃఖం చక్రవాకోభవేచ్ఛువి ॥ — ॥ వైంగె ॥ బ్రాహ్మ
ణశ్చక్రధృల్లోభాత్సప్తతంతుపరాఙ్ముఖః । భోగాసక్తఃప్రమృహ్యేతిద్రాశి

చక్రం సువ్రూజిగమ్ ॥ యథోక్తదక్షిణాభిశ్చ పాకం రాజ్ఞావివర్జితం । తన్మి మృతిం పరాకృత్య మృత్వా నరకమశ్నుతే ॥ తత్రానుభూయ నరకం తిల యన్త్రం మహద్భయం । తదంతే భువమాసాద్య చక్రవాకో భవేద్భువి ॥ ఏతత్పవిశుద్ధ్యర్థం క్రతుంసర్వస్వదక్షిణం । ఆధానం నిత్యహోమంచ చ రేత్పవిశుద్ధయె ॥ ద్వయోరాసంగతఃపాపమోచనం దెహశుద్ధిదం । చా న్ద్రాయణైశ్చతుర్మాసాఁ చతుర్భిఃపాపమోచనమ్॥కృత్వా లొకవిశుద్ధస్యా చ్ఛ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు । నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం కృత్వాతత్ఫలమశ్నుతె ॥ అన్యథాదొషమాప్నొతి నగతిఃపాపమోచనె । తస్మాదెతత్పరిత్యాజ్యం ద్విజైర్లొకపరాయణైః ॥ — ॥ ఇతి రాశిచక్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ అ

నవగ్రహమఖే ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

థ నవగ్రహమఖే ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ స్కన్దపురాణె ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజన్మనాం । గ్రహయజ్ఞే ప్రధా నత్వం యఃకరోతి ద్విజోత్తమః ॥ గ్రహాణాం దెవతానాంచ సజ్గ్రిహ్యపాప వృద్ధయె । హొమకర్మసుపూజాయాం నియమాతిక్రమెతథా ॥ ఎకగ్రహస్య సంగ్రాహీస్వర్చితస్య సుఖాసనె । దెహాంతే నరకం యాతి ఇక్షుయంత్రం మహద్భయం ॥ సర్వెషాం మండలె పతెత్ స్వర్చితానాం నృభిఃక్రమాత్ । ప్రతిగ్రహే మహద్దుఃఖమనుభూయ యమాలయె ॥ తదంతే భువమాసా ద్య నీలబింబఃప్రజాయతే । ప్రతిగ్రహవిశుద్ధ్యర్థం పశ్చాత్తాపపరాయణఃః॥ బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతష్షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరెత్ । అన్యథా నిష్కృతిర్నాస్తి హ్యుదాసీనతయా నృణాం ॥ఎతద్విప్ర ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తవిషయం రాజప్రతిగ్రహే ద్విగుణం ॥ ఊరుజప్రతిగ్రహే త్రిగుణం ॥ శూద్రప్రతిగ్ర హె చతుర్గుణం ॥ సజ్కరజాతిప్రతిగ్రహెపంచగుణం ॥ చతుర్దశచండాలా త్ప్రతిగ్రహే పాతిత్యమెవ ॥ సర్వదానప్రతిగ్రహెష్వెవమెన వెదితవ్యం ॥ చతుర్దశచండాలస్వరూపం పూర్వముక్తం ॥ జాతిభెదప్రతిగ్రహె ప్రత్యె కమాహ ॥ — ॥ కౌర్మె ॥ పూర్వజె యత్ర యత్ప్రొక్తం ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమైః । తదెవ పూర్వజానాంచ ప్రాయశ్చిత్తం విశొధనం ॥ త ద్వైగుణ్యం బాహుజానామూరుజానాం తథా స్మృతం । చాతుర్గుణ్యం పా

చజానాం సజ్ఞకానాంతు పంచధా ॥ చతుర్ణ్ణవిధానాంతు సంగ్రహేపతి
తోభవేత్ । సర్వత్ర ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తేష్వేవం వివేచనీయం ॥—
ఇతి నవగ్రహమఖేప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥అథధర్మవిక్రయిణ

శ్రీధర్మవిక్రయిణస్సకాశాత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

స్సకాశాత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లింగపురాణే ॥ ఉత్త
రఖండే ॥ ధర్మవిక్రయిణఃపుంసో నిత్యే కామ్యే తథాక్రతౌ । ప్రతిగ్రహో
ద్విజస్యాస్య ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే ॥ నిత్యం మాఘాపిణోర్ధ్యకామ్యా
ది । కామ్యం వ్రతాదికం । అపిచ ॥ నిత్యప్రాతస్స్నానసంధ్యాదికం కృత్వా
కామ్యం వ్రతాదికం గఙ్గాస్నానాదికంచ కార్యం ॥ ఆరామస్థాపన కూప త
టాకదేవాలయ ధర్మనిక్షేప నిత్యమవారితాన్నదాన పరోపకారవస్త్ర హిర
ణ్యరజతకాంస్య అశ్వ మహిషీభూదానాదికం ధర్మాః ॥ తేషాం యంకం
ఞాపి విక్రయిత్వా యోజీవేత్ సధర్మవిక్రయీ ॥ ఎతద్విక్రయమాత్రేణపా
తిత్యం విప్రస్య సూచితం ॥ — ॥ తదాహకూర్మపురాణే ॥ ధర్మవిక్రయి
ణశ్చైవ సోమవిక్రయిణస్తథా । స్మృతివిక్రయిణశ్చైవ పునస్సంపార్ధ
ఉచ్యతే ॥— ॥ పాద్మపురాణే ॥ విక్రయిత్వా స్వధర్మాయాః పత్నీపుత్రా
న్వివర్ధయేత్ । సోఽక్షయ్యం నరకం భుక్త్వా మాతంగత్వమవాప్నుయాత్ ॥
ఎతస్య నివృత్తిశ్చాస్తి చాన్ద్రాయణశతైరపి । అథవా శృణుదాజ్ఞప్తిర్మ
మపరిక్రమ్య భూతలం ॥ ఎతేన ద్వివిధామాశు శుద్ధిమాప్నోత్యసంశయం । నా
న్యథా శుద్ధిరస్తీహ పాపస్యేతస్య భూమిప ॥ తస్మాత్ప్రతిగ్రహీతుః ప్రా
యశ్చిత్తం తావదాహ ॥ — ॥ విష్ణురహస్యే ॥ ధర్మవిక్రయిణోవిప్ర
ప్రతిగృహ్య ధనాదికం । దానంవా పర్వకాలేషునవిప్రస్తత్సమోభవేత్ ॥
— ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ ముఖజో ధర్మవిక్రేతుః పర్వకాలేషు వైనృ
త్ । అణుమాత్రసువర్ణంవా దానంవా ధర్మచోదితం ॥ ప్రతిగృహ్యాయ
మం గత్వా నరకాననుభూయచ । లదంతె భువమాసాద్య జలే వాసం స
మశ్నుతే ॥ తద్దోషోపశమాయాలం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । వలాశ
సమిదాజ్యాన్నైః స్వగృహ్యోక్తైవృక్షక్పృథక్ ॥ సహస్రం హావయేన్నిత్యం
ప్రాతస్స్నానాదిపూర్వకః । అచ్యుతాయేతి సమిధమనన్తాయేతివైఘృతం ॥

చరుం గోవిన్దనామ్నాథ హ్యాయుషేన విశుద్ధయె। సమిధో దశసాహస్రమా
జ్యహోమస్తథైవచ ॥ చతురయుతసంఖ్యా యిదా పూర్యతె తదా హోమం
విరమ్యదీక్షామధ్యే ఫలాహారః కర్తవ్యః ॥ అధశ్శయనాదికం పూర్వవత్ ॥
తదంతె పంచగవ్య ప్రాశనంచ। ఎతద్విశోధనం భవతి నాన్యథా ॥ — ॥ఇ
తి ఛర్మవిక్రయిణస్సకాశాత్ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥—॥అథ నామవిక్రయి

నామవిక్రయిణఃప్రాయశ్చిత్తమ్

ణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ॥—॥దేవీపురాణే॥స్వపుత్రస్యాన్యనోవాపి
దారాణాం భ్రాతురేవవా। నామధేయం విక్రయిత్వా జీవేద్యది నరాధ
మః ॥ తస్యాన్యానివ్యపోహార్థాస్తి నరకాఽకవింశతేః। తదంతెభువమాసా
ద్య భవెత్వారవతఃక్షితౌ ॥ — ॥ శివధర్మోత్తరె ॥ వికీయ పుత్రీభ్రాత్యా
ణామన్యస్త్రీ ప్రభవెయదా। క్షుత్క్షార్థం వాధనార్థం వాతస్యజన్మనిరర్థకం ॥
నరకాననుభూయాథ భువి పారావతోభవెత్। తస్యైషా నిష్కృతిర్దృష్టా
మునిభిస్సత్యవాదిభిః ॥ ఋతౌ శరది హేమంతె ప్రాతస్స్నానం యథా
విధి। ఆర్ద్రవాసాజపన్ తిష్ఠన్ విష్ణోర్నామ్నాం దశోత్తరం ॥ ప్రత్యహం ని
యతాహారః క్షితిశాయీ జితెన్ద్రియః। ఋతుద్వయం యదా పూర్ణం ని
ర్విఘ్నెన జనాధిప ॥ తదా శుద్ధిమవాప్నోతి పాపాదస్మాదిహావ్యయాత్।
తస్మాత్ప్రతిగ్రహీతుః ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ స్కాందె ॥ నామవి
క్రయిణోయస్మాదాధానేవా క్రతౌతువా। దానంవా పుణ్యకాలెషు ప్ర
తిగృహ్య ద్విజోత్తమః ॥ సువర్ణేబ్దం మునిప్రోక్తంప్రాయశ్చిత్తం విశోధనం।
భారతాత్రెతుధాన్యెహి ప్రాజాపత్యముదీరితం ॥ సువర్ణార్ధేతదర్ధం స్యా
త్పాదెపాదంవిశోధనం ॥ పైతృకేభోజనెచైవ జ్ఞాత్వాపాప్య దినద్వయం।
పంచగవ్యం పిబెత్పశ్చాదేతత్పావిశోధనం ॥ నాన్యథా శుద్ధిమాప్నోతి ద్వి
జోభోగపరాయణః ॥ —॥ ఇతి నామవిక్రయిణః ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చి
త్తమ్ ॥ — ॥ అథ స్మృతివిక్రయిణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥

—స్మృతివిక్రయిణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్—

— ॥ దేవీపురాణె ॥ స్మృతివిక్రయిణోమర్త్యాదపతిగ్రహణం వరం। ప్ర
తిగృహ్య ద్విజోలోభాద్ధాన్యంవా స్వర్ణమేవవా ॥ ఆధానాదిషు కాలెషు

సువర్ణం చన్ద్రసూర్యగ్రహణకాలేషు ధాన్యం ద్విజైర్ద్వయమపి నప్రతి
గ్రాహ్యం ॥ దోషాధిక్యాత్ ॥ స్మృతయః ॥ మనుఃపరాశరశ్చైవ యాజ్ఞవ
ల్క్యో మహామునిః । జాబాలిరంగిరాఃకణ్వోజాతుకర్ణోథగౌతమః ॥ విశ్వా
మిత్రోవసిష్ఠోత్రిర్భరీచిఃకాశ్యపోభృగుః ॥ విష్ణుఃపులస్త్యోథర్వాత్రీ గౌతమఃక
పుణ్యవర్ధనః । ఏతే స్మృతికర్తారః ॥ అష్టాదశపురాణాని ॥ బ్రాహ్మ్యం పా
ద్మం వైష్ణవంచ వారాహం వామనం తథా । భవిష్యం నారదీయాఖ్యం శై
వం భాగవతం తథా ॥ బ్రహ్మాండం బ్రహ్మవైవర్తం లైఙ్గ్యం సార్ఙ్గన్తథై
వచ । మార్కణ్డేయం మాత్స్యకౌర్మేచాగ్నేయం గారుడంతథా ॥ ఇత్య
ష్టాదశపురాణాని వేదానుసారీణి ॥ మునయఃపురాణేభ్యఃసారముద్ధృత్య
స్మృతీర్లిఖితవంతశ్చతుర్వర్ణోపకారార్థం తాస్స్మృతీర్విలిఖ్య యో విక్రయం
తే తే స్మృతివిక్రయిణఃతేభ్యఃప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —
మార్కణ్డేయే ॥ స్మృతివిక్రయిణోయేచ మూల్యం ధృత్వా ద్విజాభువి
తేవైబ్రహ్మనిహన్తారస్తేషాం శుద్ధిర్మనీషిభిః ॥ తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం కృత్వా
శుద్ధిమాప్నోతి పౌర్వకీమ్ । ఉపోష్యరజనీమేకాం పఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః ॥
ఏతేభ్యో యో ద్విజోదానమణుమాత్రం ప్రతిగృహ్ణాత్ । ప్రాజాపత్యత్ర
యం కుర్యాదల్పస్వర్ణప్రతిగ్రహే ॥ స్వర్ణప్రమాణప్రతిగ్రహే విశేష
మూహ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ స్మృతివిక్రయిణఃపాపాత్సువర్ణమాత్రప్రతిగ్ర
హే । తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం కృత్వా పంచగవ్యం పిబేత్తతః ॥ నతేషుభోజ
నం కుర్యాన్నతానభ్యవహారయేత్ । సర్వధర్మవిక్రయిణాం పాపం యదస్తి
తత్పాపం స్మృతివిక్రయీ ప్రాప్నోతి ॥ స్నేహరూపేణ దానరూపేణవా
దద్యాన్నతుమూల్యరూపేణ ॥ తదేవాహ ॥ — ॥ సార్ఙ్గపురాణే ॥ స్మృ
తిం పురాణం శాస్త్రంవా జ్యోతిషం సూత్రమేవవా । లిఖిత్వా స్నేహ
రూపేణ దద్యాద్దోషం నచాప్నుయాత్ ॥ భరణమాత్రేణ దోషస్స్యాదా
ధానార్థం నదోషభాక్ । వృథా లిఖిత్వావిక్రీయ పూర్వోక్తం దోషమా
ప్నుయాత్ ॥ — ॥ ఇతి స్మృతివిక్రయిణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

శ్రీసోమవిక్రయిణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

అథ సోమవిక్రయిణఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సార్ఙ్గపు

రాణే ॥ సోమఇతి సోమా త్కోలతా విశేషః॥ సోమాహుతిసాధనభూతంసో మం పిబతీతి సోమపాః ॥ ఏవశబ్దా దౌబ్రా హ్మణ్యనివ ర్తకాత్ । తస్య య జ్ఞసాధనత్వాత్ । తద్విక్రయో బ్రాహ్మణస్య పతన హేతుః ॥ తం క్రీత్వా పూర్వజశుద్ధిమాప్నోతి । తద్వి క్రీతా పతితోభవేత్ । తదేవాహ ॥ దశభి ర్వత్సతరైస్సోమం క్రీణాతి ॥ దశ పేయోభవతీతి శ్రుతివాక్యస్య ప్రా మాణ్యాత్ ॥ యజ్ఞం కుర్యాన్మహత్ఫలమాప్నోతి తద్వి క్రీతా పతితఎవ ॥ —॥ తదాహ వామనపురాణే ॥ సోమం క్రీత్వా ద్విజోయస్తుమూల్యాధికతయా నృప । సద్యఃపతతి పాపాత్మా ప్రాయశ్చిత్తీభవే త్తతః ॥ — ॥ నారదీయే॥ విక్రీయేత్సోమరాజానం ద్విజో మోహవిగర్హితః । సచండాలసమో జ్ఞేయ స్సర్వధా తం పరిత్యజేత్ ॥ తస్యైషానిష్కృతిర్దృష్టా పారాశర్యేణ సూరి ణా । తప్తకృచ్ఛ్రశతం కృత్వా వాపయిత్వాశిరోరుహాన్॥ పునస్సంస్కా రకృచ్ఛుద్ధస్త్వన్యథా పతితోభవేత్ । పునస్సంస్కారపూర్వం తస్తూత్ప్రతి గ్రహే దోషమాహ ॥ శ్రాద్ధే దానే పుణ్యకాలేష్వన్నం వా స్వర్ణమేవవా । విప్రస్త్వజ్ఞానతో ధృత్వా కుర్యాచ్చాన్ద్రాయణత్రయం । జ్ఞానాచ్చేద్ద్విగు ణంకృత్వాహ్యన్నమాత్రే శిరోరుహాన్ ॥ వాపయిత్వావినంస్మృత్వాపవి త్రాతరేవహి । పఞ్చగవ్యం ప్రాశయిత్వా శుద్ధిమాప్నోతి నాన్యథా ॥ ఎత దల్పసువర్ణ ప్రతిగ్రహవిషయం ॥ సువర్ణమాత్రే ద్విగుణమతఊర్ధ్వంతు త త్సమః । తత్ప్రాయశ్చిత్తంకుర్యాత్పునస్సంస్కారంచ ॥ — ॥ ఇతి సోమ విక్రయిణః ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథసోమపాయినః ప్రతి

శ్రీసోమపాయినః ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్‌శ్రీ

గ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ సోమం పిబేద్ద్విజో యస్తు హ్యజ్ఞాతకులనామభిః । సాకం యజ్ఞేషు మోహాత్తా సవృథాబ్రాహ్మణ స్మృతః ॥ వ్యర్థ నామధేయః ॥ శ్రుత కౌశగుడపర్వతాదివత్ ॥ తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి పునస్సంస్కరణాదృతే । పశ్చాచ్చాన్ద్రాయణంకుర్యాద్వా వయిత్వా శిరోరుహాన్ ॥ ఏతదజ్ఞాతకులగోత్రనామహోతృభిస్సహ సోమ భక్షణవిషయం । స్వబంధుభిస్సహ పీతస్య ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥హా రీతపురాణే ॥ బంధుభిస్సహయోహ్యత్తా పీత్వా సోమం మహాక్రతా । స్వ

మంత్రోచ్చారణం కృత్వా తిలవారం శుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ స్వమన్త్రైర్హనే
ష్టాహోతా యత్ర కర్మణి నియుక్తః తత్ర యె మన్త్రాస్తా తిరుచ్చార్యప
శ్చాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి ॥ స్వబాన్ధవాః ॥ — ॥ సాకందె ॥ సకులశ్చసనాభి
శ్చ సపిండశ్చ సగోత్రజాతా । మాతులస్తస్య పుత్రశ్చ భాగినెయస్తదా త్మజః ।
పతిః ॥ శ్వశురస్తస్య పుత్రశ్చ భాగినెయస్తదా త్మజః । పితుః పితృవ్యసుతాః
పుత్రాః పితుర్మాతృవ్యసుస్సుతాః ॥ పితుర్మాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞెయాఃపితృ
బాన్ధవాః । మాతుః పితృష్వసుఃపుత్రామాతుర్మాతృవ్యసుస్సుతాః ॥ మాతు
ర్భ్రాతులపుత్రాశ్చ విజ్ఞెయామాతృబాన్ధవాః । సమానం కులం యస్యసకు
లః తిలపురుషాదూర్ధ్వం । సమానానాభిర్యస్యసనాభిః జ్యెష్ఠకనిష్ఠభ్రాతా
దిః ॥ సమానః పిండొ యస్యసః సపిండః జ్యెష్ఠకనిష్ఠపితృవ్యస్తత్పుత్రాః ॥
సమానం గొత్రం యస్యసః సగొత్రః పంచమాదూర్ధ్వం । ఏతె స్వబాన్ధ
వాః ॥ ఎతైస్సహసొమభక్షణెస్వమన్త్రం పునః తెభ్యావర్త్యనదోషః । అ
జ్ఞాతబంధుభిస్సహభక్షణె చాన్ద్రాయణం కృత్వా పునస్సంస్కారః । ఎతే
భ్యః ప్రతిగ్రహే దొషమాహ ॥ — ॥ లింగపురాణె ॥ అజ్ఞాతహొతృ
భిస్సార్ధం యఃకుర్యాత్సొమభక్షణం । తస్యాత్సువర్ణనున్నంవా ప్రతిగృహ్య
ద్విజొత్తమః ॥ ప్రాజాపత్యాం చరెత్కృచ్ఛ్రమణుమాత్రాసువర్ణతః ।పూర్వొ
క్తెన ప్రమాణెన షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరెత్ ॥ ఉపొష్యరజనీమెకామన్న
భుక్త్వాశుద్ధిమాప్నుయాత్ । ఉపొష్య పంచగవ్యం పీత్వా శుద్ధిమాప్నొతి ॥ —
ఇతి సొమపప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ పశుపురొడాశభక్ష

—*పశుపురొడాశభక్షణె ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ణప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దెవీపురాణె ॥ యజ్ఞెషు సాధువృత్తెషు
ధర్మార్థితధనెషుచ । తత్రైవ భక్షయేన్మెధ్యం పశుం వృత్త్యర్థమాదరాత్ ॥
బాహ్మణొబ్రహ్మవిత్ప్రాతః పశుం యస్యభిహారయేత్ । తస్యైషానివృత్తి
ర్మూఢపవెదపారాయణం స్మృతం ॥ ఎతద్బంధుకృత్యవిషయం ॥ అన్యత్ర భ
క్షణె ద్విగుణం ॥ అశొత్తిర్యయజ్ఞెపశుపురొడాశభక్షణె త్రిగుణం ॥ శూ
ద్రొదవ్యగ్నిహీనయజ్ఞెషు పశుభక్షణె పంచగుణం ॥ పునస్సంస్కారశ్చ ॥ —
తదెవాహ కౌర్మె ॥ స్వబంధుకృతయజ్ఞెషు ప్రాప్తం యత్పశుభక్షణం ।పా

రాయణాద్విశుద్ధిస్స్యాదన్యతో ద్విగుణం భవేత్ ॥ అశ్రోత్రియేతు త్రిగుణం శూద్రే పంచగుణం భవేత్ ॥ పునస్సంస్కారకృత్వా తు శుద్ధోభవతి సర్వదా ; తత్ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లింగపురాణే ॥ పశుం భక్షయతో యస్య ద్విజస్యాకృతనిష్కృతేః । ప్రతిగృహ్య సువర్ణంవా జ్ఞాత్వాన్నం దోషభాగ్భవేత్ ॥ అజ్ఞాత్వాకృచ్ఛ్రమాత్రం స్యా జ్జ్ఞానేత్వేతద్ద్వయం స్మృతం । అన్నభుక్పంచగవ్యేన శుద్ధిమాప్నోతిపూర్వజః ॥ స్వల్పసువర్ణప్రతిగ్రహే ప్రాజాపత్యం । సువర్ణమాత్రప్రతిగ్రహే ద్విగుణం ॥ అన్నభక్షణే పంచగవ్యాచ్ఛుద్ధిః ॥ — ॥ ఇతి పశుపురోడాశభోక్తుః ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథఅయాజ్యయాజినః

—అయాజ్యయాజినఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్—

ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥ సాగ్నిదే ॥ యాజయేద్యజనేయోగ్యాన్ విప్రోవృత్త్యర్థమాదరాత్ । అన్యథాదోషమాప్నోతి నకర్తార్హోభవేదిహ ॥ యాజనే అనర్హాః ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ దేవాలకశ్చగణకో వార్తాత్మా మద్యశీలవాన్జనః । శూద్రాపతిర్నకర్మార్హోనో లాకే కుత్సితవృత్తిమాన్ ॥ మహాపాతకినస్సంగీ క్షయరోగీభగందరీ । మశ్చర్మాశూద్రసేవీచ భిషక్ఛ్రాద్దాన్నభక్షకః ॥ వృథా తులాదిసఙ్క్రాహీ మర్యాదాఘాతుకస్తథా । గ్రామదాహీగ్రామణీశ్చ తథా దుస్సంగవాన్ జనః ॥ ఎతే అనర్హాః ॥ దేవాలకో-జీవనార్థం గ్రామదేవార్చకః ॥ గణకః - గ్రామరాష్ట్రేషు ధనధాన్యాదికం నిత్యం లేఖయన్ వర్తతె సగణకః ॥ వార్తాత్మా - గాయత్రీజపనాశకః ॥ తదాహ మనుః ॥ నగ్నొవేదపరిత్యాగీ వ్రాత్యోగాయత్రినాశకఇతి ॥ సన్ధ్యాదిత్యకర్మాణి త్యక్త్వా సర్వదా వర్తయన్ ॥ శూద్రాపతిస్పష్టః । కర్మహీనః విహితకర్మపరిత్యజ్య వ్యవహారాదికమనువర్తయన్ కర్మహీనః । కుత్సితవృత్తిః-పరేషామన్నపచనాదికృత్ ॥ మహాపాతకినః తత్సంగీచస్పష్టః ॥ క్షయరోగీభగందరీ మశ్చర్మాచ కర్మస్వనర్హాః ॥ శూద్రసేవీ - సదాశూద్రసంసర్గీ । భిషక్-రసవిక్రయీ । శూద్రాన్నభోజీ - శూద్రకృతేషు సత్రేషు నిత్యభోజీ । తులాదీని గృహీత్వా తత్ప్రాయశ్చిత్తపునస్సంస్కారపరాఙ్ముఖః - వృథా తులాదిసఙ్క్రాహీ ॥ మర్యాదాఘాతుకః-పితరం జ్యేష్ఠభ్రాతరంభర్తృ

క్త్వా ఆందోళికాద్యారోహణకృత్ । గ్రామదాహీగ్రామణీశ్చన్పష్టుః । దుస్స
ఙ్గవాఙ్ముర్జనైరాతతాయిభిస్సంసర్గవాఙ్ । ఎతేనకర్తాస్తాః ॥ ఎషాం యజ్ఞే
యాజనే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ వామనపురాణే ॥ అనర్హేషుచ య
జ్ఞేషు విప్రో యాజయతే సకృత్ । ప్రాయశ్చిత్తమహీనశ్చేద్భువి పావం
డతాం వ్రజేత్ ॥ పాషండోనామ వేదశాస్త్రానుసారిణోవిప్రాదృష్ట్వా
సదా నిన్దయతి । పితా మాతా తప్తితాచ యెన మార్గేణావర్తంత తన్మార్గ
ముత్సృజ్య తప్తముద్రాధారిణో యె విప్రాస్తే పాషండాః ॥ —॥తదాహ
వామనః ॥ అనర్హాణాంచ వ్రాత్యానాం భిషజామాతతాయినాం । యజ్ఞేషు
యే యాజయంతే తేపాషండాభవన్త్యహో ॥ — ॥ శివపురాణె ॥ మహా
పాతకినాంచైవ భిషక్చాదోపచీవినాం । యజ్ఞేషు యే ప్రవర్తంతె తెపా
షండాఃప్రకీర్తితాః ॥ తెషాం ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కూర్మే ॥ అ
నర్హాణామధ్వరెషు యేబ్రహ్మఋత్విగాదయః । తెషాం పాపవిశుద్ధ్యర్థం
షడబ్దంకృచ్ఛ్రమీరితం॥ కెశానాం వపనం కృత్వా పునస్సంస్కారమాచరె
త్ ॥ పఞ్చగవ్యం పిబెత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతి నాన్యథా । ఎతెభ్యః ప్రతిగ్ర
హే దొషమాహ ॥ — ॥ లింగపురాణె ॥ అనర్హాణాంతు యొ యజ్ఞెషో
మపానాదికం చరెత్ । తస్మాత్ప్రతిగ్రహం కృత్వాశ్రాయశ్చిత్తాదధొయది॥
ఎతత్పాపఫలం భుఙ్క్తే ఏకం చాన్ద్రాయణం చరెత్ । ప్రాయశ్చిత్తెకృతె
పశ్చాదతొ దొషొనవిద్యతె । చాన్ద్రాయణం సువర్ణస్య తదర్ధం పాదమాచరె
త్ ॥ అన్నమాత్రం యదా పాత్రం గాయత్రీశతమాచరెత్ ।ఎతత్పాయ
శ్చిత్తం కృత్వా తత్పతిగ్రహాచ్ఛుద్ధొభవతి నాన్యథా ॥ — ॥ ఇత్యయాజ్య
యాజినః ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ తప్తముద్రాధారిభ్యః

తప్తముద్రాధారిభ్యః ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ వామనపురాణె ॥ బ్రాహ్మణొ
యదిమూఢాత్మా తాపయెద్వహ్నిముద్రయా । కర్తాస్మినభవెదత్ర సవై పా
షండసంజ్ఞితః ॥ — ॥ నారదీయె ॥ బ్రాహ్మణస్య తనుర్యజ్ఞెయానర్వవేదమ
యీ యతః । సాచెన్నాపితా యేన కిం వక్ష్యామి మహాత్మనః ॥ చకారాం
కితతనుశ్చత్ర రాజన్ లిఙ్గాఙ్కితొపివా । జపెచ్చపౌరుషంసూక్తమన్యథా

రౌరవం వ్రజేత్ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ చక్రం శంఖం తాపయిత్వా యస్య దేహేప్రదహ్యతే । సజీవతుల్యఃపస్త్యాజ్యస్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ — ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ వేదేషు యజ్ఞభాగేషు యస్యనాస్త్యధికారితా । నతాపయిత్వాచక్రాదీన్ ధారయేత్స్వభుజద్వయే ॥ బ్రాహ్మణో యదిలోభేన ధారయేద్దగ్ధముద్రికాః । తస్య దర్శనమాత్రేణ కుర్యాత్సూర్యావలోకనమ్ ॥ — ॥ వహ్నిపురాణే ॥ పూర్వజఃస్వతనుం దగ్ధ్వాశంఖచక్రాదిభిఃపృథక్ । ఏతస్య నిష్కృతిర్నాస్తి స్నానదానజపాదిభిః ॥ తస్య నిష్కృతిరుత్పన్నా పారాశర్యేణభాషితా । కేశానాం వపనం కుర్యాత్పునఃకర్మసమాచరేత్ ॥ గర్భగోత్థాత్సముద్ధృత్య గర్భాధానాదిపూర్వకం । ప్రాథాపత్యైఃకృచ్ఛ్రిణాం ప్రాయశ్చిత్తముదీరితమ్ ॥ పరిషదుపస్థానపూర్వకం షడబ్దికృచ్ఛ్రిణంకృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ॥ పాపీయశ్చిత్తాకరణే తెభ్యఃప్రతిగ్రహే పాపీయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కూర్మపురాణే ॥ అజ్ఞాత్వా ముఖజోయత్ర ముద్రాదగ్ధేభ్యఆదరాత్ । సువర్ణమాత్రం సంగృహ్య పాపీజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ తదర్ధేర్ధం పునఃకృత్వా హ్యన్నమాత్రముపోషణం ।కృత్వా శుద్ధిమవాప్నోతి శుద్ధిర్నాన్యత్రదృశ్యతె ॥ — ॥ ఇతి తప్తముద్రాధారిభ్యఃప్రతిగ్రహపాపీయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ లిఙ్గధారిణాంప్రతిగ్రహపాపీయ

—లిఙ్గధారిణాం ప్రతిగ్రహపాపీయశ్చిత్తమ్—

శ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దెవీపురాణే ॥ లింగం ద్విజో ముధా ధృత్వా స్వదెహేభయవర్జితః । సపవనరకస్థాయీ యావదాభూతసంప్లవం॥ — ॥సాఙ్గపురాణే ॥ ద్విజోయదిస్వదెహేతు లింగంధృత్వాస్వకామతః । సభుక్త్వాన రకానుగానంతెమాతంగతాం వ్రజేత్ ॥ — ॥ శైవె ॥ ద్విజోయఃస్వతనోధృత్వా లింగముద్రాపితం ముదా । నతస్య నిష్కృతిర్దృష్టాసంసారైర్బహుభిర్నృప ॥ — ॥పాద్మపురాణే ॥ శృణు రామమహాబాహోలింగచక్రాదిధారిణాం । శూద్రధర్మరతానాంహి తెషాం నాస్తిపునర్భవః ॥ విప్రస్యైతద్విగర్హ్యాత్వా ప్రాయశ్చిత్తముదీరితం ।పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃప్రాయశ్చిత్తమిదం చరెత్ ॥ ఆదౌకృత్వాపునఃకర్మషడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరెత్ తేభ్యో గృహ్ణన్ ద్విజోయస్తు సువర్ణం పాదమేవవా ॥ తత్ప్రతిగ్రహశుద్ధ్యర్థ

ర్థం ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ । అర్ధార్ధప్రమాణం పూర్వవత్ ॥ అన్నపతి గ్రహణేచ ॥ — ॥ ఇతి లిఙ్గధారిణాం ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥

—పునస్సంస్కారే గాయత్రీదాతుఃప్రాయశ్చిత్తం—

థ పునస్సంస్కారే గాయత్రీప్రదాతుఃప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కాత్యే ॥ నపితానగురుర్భ్రాతా పితృవ్యశ్చపితామహః । నదద్యాదాదరాద్దీం పునస్సంస్కారకర్మణి ॥ యదా ప్రతిగ్రహేత్వేషు తులాదిషు మహత్స్వపి । దానేషు పుత్రవాత్సల్యం నంత్యజేద్బుద్ధిమాన్పితా ॥ నిత్యనైమిత్తికాదీని కర్మాణివిఫలంత్యథ । కర్మభిఃశాస్త్రితా తస్యనదద్యాద్వేదమాతరం॥ క్రీత్వాప్రతిగ్రహేమూల్యైరన్యగోత్రం ద్విజోత్తమం । అభ్యర్చ్య గన్ధవస్త్రాద్యైఃతస్మాద్దేవీం సమభ్యసేత్ ॥ బ్రహ్మోపదేశం హోమంచ సర్వంతేన సమభ్యసేత్ ॥ — ॥ లింగపురాణే ॥ పితా భ్రాతా పితృవ్యశ్చ తులాదీనాం ప్రతిగ్రహే । పుత్రాయధనవాత్సల్యాన్నదద్యాద్వేదమాతరం ॥ పునఃకర్మణిసంస్కారే క్రీత్వామూల్యేన భూయసా । బ్రాహ్మణం కర్మకుశలమన్యగోత్రం ప్రయత్నతః ॥ తస్మాద్బ్రహ్మోపదేశంచ గాయత్రీం వేదమాతరం । అభ్యసేద్విధినా రాజన్ పాదపూర్వమతంద్రితః ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ యోవిప్రో ధనలోభేన గాయత్రీం వేదమాతరం । తులాప్రతిగ్రహీతౄణాం దద్యాత్తస్య ననిష్కృతిః ॥ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్త్రీయుతం జపమాచరేత్ । అన్యథా దోషమాప్నోతి సావిత్రీపతితోభవేత్ ॥ — ॥ సాంబే ॥ తులాప్రతిగ్రహీతౄణాం యోవిప్రోవేదమాతరం । తత్తైర్వినిష్కృతిం దృష్ట్వా దద్యాదాదరపూర్వకం ॥ జపిత్వా త్ర్యయుతం దేవ్యాశ్శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమాం । నాన్యథా శుద్ధిమాప్నోతి జపహోమసురార్చనైః ॥ విదిత్వా యోద్విజోమోహాత్ప్రాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖః । సపాపమనుభూయాశు చటకోభువిజాయతే ॥ — ॥ ఇతి పునస్సంస్కారే గాయత్రీప్రదాతుఃప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ వరార్థం గా

—వరార్థం గాయత్రీజపకర్తౄణాం ప్రాయశ్చిత్తమ్—

యత్రీజపకర్తౄణాం ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ బ్రహ్మాండే ॥ వరార్థం శృణురాజేన్ద్రగాయత్రీజపకృన్నరః । మోహాద్వా ధనలోభాద్వా నవైహి

మండలాం. వ్రజేత్ ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ బ్రాహ్మణోధనలోభేన పరార్థం వేదమాతరమ్ । జప్త్వానరకమాప్నోతి తం కదా నాలపెచ్ఛుభః ॥ — కూర్మపురాణే ॥ వేదమాతాచ గాయత్రీ జపణాం పాపనాశనీ । పరార్థం తాం జపెద్యస్తు ననరో మాతృఘాతుకః ॥—॥ లైంగే ॥ పాదపూర్ణాం జపెద్యస్తు గాయత్రీం శుద్ధమానసః । సవైనారాయణస్సాక్షాద్విబాహుశ్చతురాకృతిః ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ వేదమాతాతు గాయత్రీ లోకమాతాతు జాహ్నవీ । తయోర్యది ద్విజో భక్త్యా నిత్యం సేవేతబుద్ధిమాన్ ॥ తయోరేకాం పరిత్యజ్య పరార్థంజనవల్లభ । సదివాకీర్తితుల్యస్సాన్నృత్వా నరకమశ్నుతే ॥ తదంతే భువమాసాద్య పాదలంబీదివాన్ధవాన్ । తస్యనిష్కృతిరత్రైవదృష్టామునిపరాయణైః ॥ దశకం జపతోదేవ్యాః పరార్థం కృచ్ఛ్రమీరితం । శతం పరార్ధం జపతః పరాకం పరికీర్తితం ॥ సహస్రసంఖ్యయాన్యార్థం శుద్ధ్యర్థం చాన్ద్రమాచరేత్ । అయుతంనియుతంవాపి పరార్థం థనలాభతః ॥ జపతస్తస్యకర్తాణసద్యశ్శీర్యన్తి దేహతః । తస్యోపనయనంభూయశ్చాన్ద్రాయణదతుష్టయం ॥ ఓపాసనాగ్నెస్సంధానం గాయత్రీదానమేవచ । కేశానాం వపనంకృత్వా పంచగవ్యంతతశ్శుచిః ॥ పరార్ధం యావతీసంఖ్యా గాయత్రీప్రణవాత్మికా । పునస్స్వార్థం జపెత్పశ్చాత్తతశ్శుద్ధిరవాప్యతే ॥ ఎవం కృత్వాద్విజశ్శుద్ధ్యేదన్యథా జలకాకవత్ । తస్య జన్మవృథాలోకే నామధారణమాత్రకం ॥ — ॥ ఇతిపరార్థం గాయత్రీజపకర్తౄణాం ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ గ్రామప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥

గ్రామప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్.

— ॥ మార్కండేయః ॥ ముఖజస్త్వాత్మభోగార్థం గ్రామం రాజ్ఞః ప్రతిగ్రహేత్ । వృత్తిదానం ద్విజాతీనాం తద్బుద్ధింవా ననంస్మరేత్ ॥ నరకం కాలసూత్రాఖ్యం చిరం గత్వా తతోభువి । విడ్వరాహో భవెత్సోపి సర్వభక్షకధర్మబహిష్కృతః ॥ గ్రామలక్షణమాహ ॥— ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ దశాగారం జనపదః శతాగారం జనాలయః । అతఊర్ధ్వంతు పల్లీస్యాత్సహస్రం గ్రామఉచ్యతే ॥ తత్సమీపం రాజధానీ సౌధప్రాకారశోభితా । జనపదానాం ప్రతిగ్రహేవృత్తిదానకరీత్వాద్యభావే ప్రత్యేకం దోషం ప్రాయశ్చి

త్తం చాహ ॥ —॥ కూర్మపురాణే॥అకృత్వా నిష్కృతింయాగంవృత్తిదానం
ద్విజన్మనాం। గృహ్ణీయాద్యోజనపదం తామిస్రాంధాముపైత్యధ॥ జనాలయ
ప్రతిగ్రాహే చండాలాసివిభూషితే। ప్రతిగ్రహీద్విజోయస్తుసభవేద్వా
యసోభువి ॥ పల్లీ ప్రతిగ్రహే రాజన్నానావర్ణసమాకులే। నరకంసానుభూ
యాథ ఖరజన్మాభవేద్భువి ॥ గామిష ప్రతిగ్రహే విప్రః పత్నీ భోగపరా
యణః। యమలోకముపాగమ్య స్థిత్వా తత్రైవయాతనాః ॥ భుక్త్వాభువిమ
హాన్ దీర్ఘుః స్థూలస్సరోగోభవేద్భువి ॥। అబ్దం షడబ్దం చాన్ద్రించ తప్తకృ
చ్ఛ్రశతత్రయం ॥ పాయశ్చిత్తమిదం రాజన్ యథాక్రమముదీరితం। వృత్తి
దానకృత్వాద్యభావే పాయశ్చిత్తంవిశోధనం ॥ తయోర్మధ్యైకం సమ్భవే
త్పంచగవ్యం బ్రాహ్మణాభోజనంచ॥ — ॥ ఇతి జనపదాదిప్రతిగ్రహపాయ
శ్చిత్తం ॥అథ కూశ్మాండప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥— ॥ లిఙ్గపురా

—*కూశ్మాండప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ణే ॥ — ॥ ఏకం ద్వయంత్రయంవాపి కూశ్మాండం యోనుమన్యతే । తిలా
జ్యమిశ్రితం స్వర్ణవస్త్రమాల్యవిభూషితం ॥ మకరే సఙ్క్రమేరాజన్ కా
ర్తిక్యాం పౌర్ణమీదినే । గత్తంజనైర్దక్షిణయా సాకం తస్యశృణుత్వదం ॥
ప్రధానం సమ్పరిత్యజ్య సచేలంస్నానమాచరేత్ । యగాత్రించ జపేత్ప
శ్చాత్సహస్రంపాదపూర్వకం ॥ ద్వయోఃప్రతిగ్రహే తద్వద్ద్విసహస్రం
మునీశ్వర । బాహుల్యే సంఖ్యయాతాతతావత్సంఖ్యాప్రశస్యతే ॥ తదేవ
స్వర్ణరూపంచేత్ప్రతిగృహ్యాద్విజోత్తమః । బ్రహ్మహత్యాపనుత్త్యర్థమశక్తౌ
త్రార్థమేవవా ॥ తథా ప్రధానం సంత్యజ్య గాయత్రీలక్షమాచరేత్ । ఏ
వంనైవ విశుద్ధస్యాన్నాన్యథా శుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ — ॥ ఇతి కూశ్మా
ణ్డప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ —॥ అథ దశదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*దశదానప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ — ॥ కూర్మపురాణే ॥ ప్రాయశ్చిత్తవ్రతేశాస్త్రాప్రతిష్ఠాసు మునీ
శ్వర । తటాకారామగ్రామాణాం తత్తత్పుణ్యప్రపూర్తయె ॥ దశదానాని
విప్రేభ్యఃప్రత్యేకం ఫలసంఖ్యయా । దశదానాని ॥ —గోభూతిలహిర
ణ్యాజ్యవాసోధాన్యగుడానిచ ।రౌప్యంలవణమిత్యాహుర్దశదానాన్యనుక్ర

మాత్ ॥ ఎతత్ప్రతిగ్రహే విప్రః ప్రాయశ్చిత్తం సుఖాప్తయే । తత్తదంగ
త్వాద్దోషబాహుళ్యం ॥ తతఃప్రతిగృహీతృణాం ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥
— ॥ లైంగే ॥ ధేనోఃప్రతిగ్రహే భూమేశ్చాన్నస్యైకం విశోధనం । తిల
ప్రతిగ్రహేతత్తత్కృచ్ఛ్రత్రయముదాహృతం ॥ వరాకంమునిభిఃప్రోక్తం
సువర్ణవ్యప్రతిగ్రహే । ఆజ్యప్రతిగ్రహే రాజన్ ప్రాజాపత్యంవిశోధ
నం ॥ వస్త్రప్రతిగ్రహే దేవీం జపేద్దశశతం బుధః। ధాన్యప్రతిగ్రహే
తద్వత్ ॥ దోగ్ధ్రీదూర్ధ్వమేతత్ప్రాయశ్చిత్తం ॥ యస్య దానస్య యావ
త్పరిమాణముక్తం మయా పరిభాషాయాం తావత్పూర్ణంచేత్తదుక్తం ప్రా
యశ్చిత్తం ॥ అల్పంచేత్తత్తద్విద్వాన్న ప్రతిగృహ్య స్నాత్వా సహస్రంజపే
త్ ॥ అత్రాపి ప్రత్యహం గోప్రతిగ్రహే పూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తంకుర్యా
త్ ॥ భూదానేపి తత్తైవ యోజనీయమ్ ॥ — ॥ ఇతి దశదానప్రతిగ్రహ
ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ చతుర్వింశతిమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త

—*చతుర్వింశతిమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

మాహ ॥ — ॥ పాండే ॥ బ్రహ్మహత్యాసురాపానం స్తేయం గురుస్త్రీగా
గమః । విప్రద్రోహః ప్రజాద్రోహఆచండాలాద్ధనార్జనం ॥ ఉపపాతా
పినాం నృణాం పుణ్యక్షయాత్సుశతంతథా । చాపల్యం పరనారీషుపరద్రవ్యేషు
లిప్సతా ॥ స్వజాతిం నమ్మరిత్యజ్యహ్యన్యజాతేఽపరిగ్రహాః । ద్విజిహ్వా
ర్తాశ్రవణం ప్రవృత్తిస్తత్రనర్వదా ॥ హింసాపశుమృగాదీనాం మాతాపి
తృమహింసనం । నిషిద్ధమృగమాంసానాం భక్షణం కుక్కుటస్యచ ॥ తదా
దుర్జనసంసర్గస్సజ్జనత్యాగఎవచ । పుణ్యకాలేషు పుణ్యక్షేత్రదానం శ్రోత్రి
యేషుచ ॥ గీతనర్తనచాపల్యం సదా నిష్ఠురభాషణం । అగ్నిసాక్షికదానే
షు సత్స్వన్యస్యాపరిగ్రహాః ॥ ఉపవాసదినే భుక్తిస్తథా తామ్రాలభక్ష
ణం । పాషండజనసంసర్గో దేవబ్రాహ్మణదూషణం ॥ తీర్థే దేవాలయే క్వాపి
హ్యవిశ్వాసస్సదాభవేత్ । ఏవమాదీని పాపానిదాక్షిణాత్యపరతాస్థానాం॥
విచార్యనహసా బుద్ధ్యా బ్రహ్మలోకపితామహః । కృపయాపరయాతేషాం
లోకానాం హితకామ్యయా ॥ చతుర్వింశతిమూర్తీనాం దానం పాపాప
నుత్తయే । కల్పయామాసవిశ్వాత్మా దదౌరాజ్ఞాం ముదాతదా ॥ కురుధ్వం

పుణ్యకాలేషు దానాన్యేతాని సర్వదా । కరిష్యత మహత్పాపనాలన్యంక
ర్తుమర్హథ ॥ ఓమిత్యుక్త్వా తథా వాక్యం మాన్ధాతృప్రముఖానృపాః । కు
ర్వన్తి వి ప్రముఖ్యేభ్యో దానాన్యేతాని పద్మిశః ॥ తదాప్రభృతిలోకే
స్మిన్ రాజానః పుణ్యసంగమే । కుర్వంతి దానమఖిలం విముక్తాఘపరా
శిభిః ॥ కలౌయుగవిశేషేణ రాజానోదానశీలినః । భవేయుస్తేసుహృద్భ్య
శ్చ పాపేభ్యోముక్తిమాప్నుయుః ॥ చతుర్వింశతిమూర్తీనామేకామేకాంయ
థేచ్ఛయా । యదికుర్వీతస్వర్ణేన నరాజాసుఖమశ్నుతే ॥ —॥ కూర్మపురా
ణే ॥ చతుష్పలప్రమాణేన మూర్తిం కేశవరూపిణీం । సువర్ణేనైవయోరా
జా నిర్మితాం లక్షణాన్వితాం ॥ విప్రాయ వేదవిదుషే దరిద్రాయకుటుమ్బి
నే । అర్చితాం గన్ధవస్త్రాద్యైః పూజితాం నామభిఃపృథక్ ॥ దద్యాత్పు
ణ్యదినేప్రాప్తే సయాతి పరమాంగతిం । కేశవం పలమానేన సువర్ణేనవిచ
క్షణః ॥ పూజయిత్వా విధానేన దద్యాద్విప్రాయ ధీమతే । స్వర్ణం విమా
నమారుహ్య అప్సరో గణసేవితః ॥ ప్రయాతివైష్ణవంస్థానం పునరావర్తిదు
ర్లభం । కేశవం పరిగృహ్ణీయాత్సౌమ్యం విప్రో ధనాతురః ॥ దత్తం నృభి
ర్విధానేన నిష్కారణతయానృప । అకృత్వా దానమపివా కుర్యాత్సాదర
పూరణం ॥ తస్యైసానిష్కృతిష్టాస్నాత్వానిత్యం నమాప్యచ । రహస్థా
ననుపాగమ్య నామత్రయజపం చరేత్ ॥ మాసం దీక్షాముషాకృత్యభుంజ
న్వాపక్షముత్తమం । పరిత్యహం స్థండిలే సుప్త్వా మానమాత్రేణ శుద్ధ్యతి ।
జపేల్లక్షం తతఃపూతశ్శుద్ధోభవతి సర్వదా ॥ ఏతద్దానన్య సౌమ్యత్వాద్దా
నాభావే లక్షమాత్రనామత్రయజపాత్పూతోభవతి ॥ ఏవం నారాయణా
దీనాం మూర్తీనాం ప్రతిగ్రహే ఆధానాద్యకరణే లక్షమాత్రనామత్ర
యేణ శుద్ధిః ॥ అథవా ఇష్టాపూర్తాదికం కృత్వా నప్రాయశ్చిత్తం ॥ తటా
కారామదేవాలయాద్యర్థం ప్రతిగ్రహః నప్రాదరపూజనార్థం ప్రతిగ్ర
హః ॥ — ॥ ఇతి చతుర్వింశతిమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥

దశావతారప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్.

అథ దశావతారప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః ॥
మత్స్యకూర్మోవరాహశ్చ నారసింహోథవామనః । రామో రామశ్చరామశ్చ

బుద్ధ్యకల్కీ-త్యతైవచ ॥ జయంతీదివసేవాపి ఉతపుణ్యాగమేపివా । శయనో
త్థానద్వాదశ్యోర్కర్మన్వాదిషు యుగాదిషు॥ దశరూపాణి కృత్వైవ సువర్ణేనవి
చక్షణః । పలద్వయసువర్ణేన ప్రత్యేకం ప్రతిమాస్తథాః ॥ మత్స్యావతా
రమాలిఖ్య పూజయిత్వావిధానతః । దద్యాదధ్యాత్మవిదుషె తస్య పుణ్యం
నిశామయ ॥ మాతృతఃపితృతశ్చైవ కులకోటినమన్వితః । వైకుంఠెనియతం
కృత్వా తతో నిర్వాణమశ్నుతే ॥ ఎవమన్యావతారాణాం తత్తదుక్తదినెషు
చ । దద్యాద్యదీహవిప్రాయ పూర్వవత్పుణ్యమశ్నుతె ॥ అర్చితాం ప్రభు
భిర్దత్తాం విషోభోగపరాయణః । ప్రతిగృహ్యోత్తభోగార్థం సవిషో భువి
నిర్దితః ॥ ఆజ్ఞానంవా తటాకాదినకృత్వాదెవవంచకః । సయాతి నరకంఘో
రం కాలసూత్రమవాప్నుఖుః ॥ —॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ సౌమ్యప్రతిగ్ర
హస్యైవఇతి బుద్ధ్యావిచారయత్ । అశనాచ్ఛాదనే దద్యాద్ వృథా భూగప
రాయణః ॥ అకృత్వా ధర్మనిలయం యోవిప్రస్తం నసంస్పృశెత్ । తస్మా
త్పవిశుద్ధ్యర్థం నిష్కృతిం పాపమోచనీం॥ ప్రాతస్స్నాత్వాయథాకా
లం నిత్యకర్మసమాప్యచ ।సాలగ్రామేఽథవారాజన్ ప్రతిమాయాం విధా
నతః ॥ పంచామృతైఃపంచమన్యైఃమధ్యేమధ్యే నివెదనం । అభిషిచ్యపున
ర్దేవం పఞ్చవారం దినెదినె ॥ చతుర్ధకాలెచర్వాశీస్వపెత్ స్థండిలెశతః।
పరెద్యుఃప్రాతరుత్థాయ, పూర్వవద్విధిమాచరెత్ ॥ ఎవం మాసంవ్రతంకృ
త్వా పంచగవ్యం పిబెత్తతః । గోదానంతత్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తోపపత్త
యె ॥ ఎకేన దర్భెణాభిషిచ్య తతో జలెన స్నాపయిత్వా మధ్యే భూపదీ
పనైవెద్యాంతం కృత్వా పునరన్యెనదర్భెణ పూర్వవదభిషిచ్య సర్వం పూ
ర్వవత్కుర్యాత్ ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తం దశావతారప్రతిమాప్రతిగ్రహె
వేదితవ్యం ॥ ఎకప్రతిమాప్రతిగ్రహె దినత్రయం ప్రత్యేకాభిషెకః ॥ ద్వ
యోస్త్రయాణాంవా పెయం దినసంఖ్యాక్రమెణాభిషెచనీయం ॥ ఎతద్దానస్యసౌమ్య
ప్రతిగ్రహస్యాదల్ప ప్రాయశ్చిత్తముక్తం ॥—॥ ఇతి దశావతారప్రతిమా
ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ రామలక్ష్మణప్రతిమాప్రతిగ్రహ

—*రామలక్ష్మణప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సాంబె ॥ ద్విజో యోవా భూగలోభార్థం ప

త్నీపుత్రవశంగతః । చాతుర్మాస్యే పుణ్యకాలే గృహ్ణీయాద్రామలక్ష్మణౌ ॥
అర్చితౌ గన్ధవస్త్రాద్యైః స్వర్ణరూపావరిన్దమౌ । కల్పోక్తవిధినా రాజన్పరి
తిగృహ్యాసుఖాప్తయే ॥ తేనాధానం తటాకాదీ కృత్వా ముక్తిపదం వ్రజేత్ ।
అన్యథా దోషమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్తదా ॥ ఎతదుక్తప్రతిగ్ర
హవిషయం ॥ తద్వ్యతిరిక్తప్రతిమాప్రతిగ్రహవిషయే నాధ్వాధానాదికం ।
ఉక్తద్రవ్యప్రతిమాప్రతిగ్రహే తత్తద్ధర్మాకరణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —
వైంగె ॥ ద్విజోయస్తూక్తమూర్తేణ ప్రతిమాసమ్పరిగ్రహే । ధర్మాదికంపరా
కృత్య ప్రాయశ్చిత్తమిదంచరేత్ ॥ చైత్రశుద్ధనవమ్యాంతు ఉపస్నాత్వాజి
తేన్ద్రియః । నిత్యకర్మవిధాయాశుగన్ధపుష్పనివేదనైః ॥ తత్తైవాట్టనుయామే
షు పూజయేద్రామలక్ష్మణౌ । పరేహ్న్యృ ప్రాతరుత్థాయపూర్వవత్స్నానమా
చరేత్ ॥ అభ్యర్చ్య విధివద్భక్త్యా తతోహోమంసమాచరేత్ । స్వగృహ్య
గ్నిం పరితిస్తీర్య హ్యాజ్యభాగాన్తమాచరేత్ ॥ తిలైశ్చవిరజాహోమం కృ
త్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్యథావిభవసారతః ॥
అల్పసువర్ణప్రతిగ్రహే నవమ్యామేకవారం పూజయిత్వా పరేద్యుర్విరజా
హోమం కుర్యాత్ । ఎతేన మహాపాతకనివృత్తిర్భవతీతి ॥ — ॥ ఇతి రామ
లక్ష్మణప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ చక్రపాణిప్రతిగ్రహీ

—శ్రీచక్రపాణిప్రతిగ్రహీతుఃప్రాయశ్చిత్తమ్—

తుఃప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ చక్రపాణిం ద్విజోయస్తు
ప్రతిగృహ్య సమర్చయేత్ । తన్నభ్యం కాశికాక్షేత్రం తద్గృహం ద్వారక
ఉపమం ॥ తత్తీర్థం గంగయా తుల్యం తత్పీత్వా మనుజోభువి । సర్వపాప
వినిర్ముక్తస్సయాతి పరమం పదమ్॥ చక్రపాణిం ద్విజోమోహాత్ప్రతిగృహ్యా
వవిక్రీయేత్ । సమాతృఘాతకస్సపాపిక్తస్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ బ్రహ్మహా
తం హయాంకన్యాం దేవం ధేనుం ద్విజోయది । విక్రయిత్వామహాపాప
మవాప్నోతి సుదారుణం ॥ చక్రపాణివిక్రయే సాలగ్రామవిక్రయవత్సర్వం
ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాత్ ॥ — ॥ ఇతి చక్రపాణిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చి

—శ్రీమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్—

త్తమ్ ॥ — ॥ అథ శ్రీమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దే

వీపురాణే ॥ విద్యమానధనో విప్రస్త్వకించనఇవార్జనే । యాచయిత్వా
శిలాం సాలగ్రామరూపాం మహోన్నతిమ్ ॥ ప్రతిగృహ్య మహాయత్నా
త్తత్పూజావిముఖోయది । విక్రయెద్యదిమూఢాత్మా భవేత్కోట్యాణాఘుణఃకి
లః ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ సాలగ్రామశిలాం విప్రః ప్రతిగృహ్యప్రయ
త్నతః । తదర్చనం పరాకృత్య విక్రయెద్యదిమూఢధీః ॥ సవైనరకభుక్త్వాపీ
ఘుణస్తమ్భేప్రజాయతే । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం నిదర్శితం ॥
పఞ్చరాత్రిముపవస్యాత్వా ప్రాతస్స్నాత్వాదికంచరేత్ । పంచగవ్యం పిబేత్పం
చాత్పించమన్త్రైరనుక్రమాత్ ॥ పృథక్పృథక్పాశయిత్వా శుద్ధోభవతి ని
శ్చయః । పలమేకంతు గోమూత్రం పలార్ధంచైవగోమయమ్ ॥ క్షీరమష్టప
లందద్యాత్త్రిపలం దధిసేవనమ్ । సర్పిరేకపలంగాహ్యం వంచరాత్రమతం
ద్రితః ॥ గాయత్ర్యాచైగోమూత్రం గన్ధద్వారేతిగోమయమ్, ఆప్యాయస్వే
తిచక్షీరం దధిక్రావ్ణేతివైదధి ॥ దేవస్యత్వేతి మన్త్రేణ పిబేదాజ్యమనన్తరం
పతేన శుద్ధిమాప్నోతి విక్రయిత్వా శిలాం ద్విజః ॥ నోచేదిదం నకర్తవ్యం
తత్పూజాసర్వపాపహా । సా శిలా యస్య గేహస్థా గయాక్షేత్రంతు తద్గృ
హమ్ ॥ సాలగ్రామశిలాం యస్తు కొమలైస్తులసీదలైః । అర్చయేద్యది దు
ష్టాత్మా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తం తద్విక్రేతురేవ ।
నప్రతిగ్రహీతుః ॥ — ॥ ఇతి శ్రీమూర్తిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —

శ్రీశివలిఙ్గప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

అథ శివలింగప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ స్కాన్దే ॥ మరక
తం స్ఫటికం లింగం శిలారూపం ద్విజోత్తమ । ప్రతిగృహ్య ప్రయత్నేన
హ్యుభయోస్తారకం ద్విజః ॥ అవిక్రీయ గృహే స్థాప్య పూజయిత్వా దినే
దినే । తస్య పుణ్యం నిగదితుం మయా బ్రహ్మన్నశక్యతే ॥ లింగం శిరోనతం
శుద్ధం పంచసూత్రానుమోదితమ్ । పూజయెద్యదిపూతాత్మానపాపాత్పరిము
చ్యతే ॥ శివరాత్ర్యాం చతుర్దశ్యాం చాతుర్మాస్యవ్రతాదిషు । ప్రతిగృహ్య
సమర్థోపి విక్రయెద్యది పాపధీః ॥ తత్క్షణం నాశమాయాతి యమలోక
మవాప్నుయాత్ । లిఙ్గవిక్రేతుః ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కం
డెయః ॥ సమ్పూజ్య బహుభిర్యత్నైఃప్రతిగృహ్య నరోత్తమాత్ । విక్ర

యిత్వా ద్విజోమోహాత్కాలకూటం సమశ్నుతే ॥ నతస్య పునరావృత్తిర్య మలోకాత్కదాచన । సారణ్యం నిర్జనం గత్వా స్నాత్వా ప్రాతర్యథావి ధీ ॥ లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సమిద్ధేగ్నౌహుతైర్ధవిః ।అయుతం ప్రత్యహం చైవ చరుణాజ్యం తిలైస్సహ ॥ త్రియమ్బకేనమన్త్రేణ నియమాశనపూర్వ కం । యావదస్థమయం యాతి సంఖ్యాతావత్ప్రపూర్యతే ॥ ఫలాహారం తతఃకుర్యాత్ స్వపేద్దేవమనుస్మరన్ । ఏవం కుర్యాత్పంచరాత్రం పంచా యుతమతన్ద్రితః ॥ పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాచ్ఛుద్ధోభవతినాన్యథా ॥ — ॥ ఇతి శివలింగప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥అథ శంఖప్రతిగ్రహప్రా

— *శంఖప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్* —

యశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ ప్రతిగృహ్యద్విజఃశంఖం దేవపూజార్థ మాదరాత్ । సలక్షణంచసాగ్రంచ పుణ్యకాలేషు పర్వసు ॥ విక్రయేద్యది మోహాత్తో యమలోకం సమశ్నుతే । శంఖదర్శనమాత్రేణ సర్వపాపైఃప్ర ముచ్యతే ॥ తం విక్రయిత్వా మోహేనసపాపీనభవేత్క్రము । ఎతస్యనిష్కృ తిరియం కథితామునివల్లభైఃః ॥ స్నాత్వా హరిదినేశుద్ధఃః కృతంపాపమనుస్మ రన్ । ఉపవిశ్య శుచౌదేశే విష్ణోర్నామ్నాం సహస్రకం॥ ప్రాతరారభ్య సహపా యావత్సూర్యోదయోభవేత్ । తావజ్జపిత్వా నామాని పఠేద్య రుదయేత్పఠేత్ ॥ స్నాత్వా పునస్తుద్వాదశ్యాం పంచగవ్యం పిబేన్ముదా ।పా రణాంచ తతఃకుర్యాచ్ఛుద్ధిమాప్నోతి పౌర్విక్రమ్ ॥ — ॥ ఇతి శంఖప్రతి గ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ ఘంటాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ॥

— *ఘంటాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్* —

— ॥ లైంగే ॥ ప్రతిగృహ్యద్విజో ఘంటాం ధూపపాత్రంచ సాధనం । వేదికాం దేవపాత్రంచ స్నానపాత్రం తథైవచ ॥ సమర్థఃప్రతిగృహ్యాదో ధనార్థం విక్రయేదిమాన్ । నవైనరకమాప్నోద్య తిశోగోప్తాహిజాయతే ॥ — ॥ పాద్మే ॥ ధూపపాత్రంచ ఘంటాంచ స్నానపాత్రంచ వేదికాం। దీపపాధనపాత్రాణి సమర్థఃపరిగృహ్యాచ ॥ విప్రోధనవిమోహార్థీవిక్రయేద్య ది మూఢధీఃః । నవైనరకమాప్నోద్య తిశోగోప్తాహిజాయతే ॥ తస్యనిష్కృ తిరుత్పన్నా మునిభిస్సత్యవాదిభిఃః । ప్రాతస్స్నాత్వా శుచిర్భూత్వాదేవా

గారం విశేత్తతః ॥ ఉపలిప్య తదగ్నేతు రంగవల్యాద్యలఙ్కృతమ్ । పాలా
శసమిధస్తత్ర నిక్షిపేచ్ఛతసంఖ్యయా ॥ స్వగృహ్యోక్తేన విధినా ప్రతిష్ఠాప్యహుత్వాజ్య
భాగాన్తమాచరేత్ । తద్విష్ణోరితిమన్త్రేణ జుహుయాత్సమిధశ్చకమాత్ ॥
ఆజ్యంచ తత్రైహోతవ్యం చరుస్థావాంశ్చసంఖ్యయా । యావద్భానుస్సాయ
మేతి తదాహారం సమాచరేత్ ॥ స్వపేద్దేవసమీపేతు పునఃప్రాతఃప్ర
బోధయేత్ । తత్రాపి పూర్వవత్కృత్వా మండలం యత్రిపూర్యతే ॥ తదా
విరమ్య నియమం పంచగవ్యం పిబేత్తతః ।ఘంటాదివిక్రియేతాత ప్రాయశ్చి
త్తమిదం స్మృతమ్ ॥ నతస్తాప్తిగృహ్ణీయాదన్నంవా జలమేవవా । యది
మోహాత్ప్రతిగ్రాహీ పంచగవ్యం పిబేత్తతః ॥—॥ ఇతి ఘంటాదివిక్రేతుః
ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ తామ్రాదిపాత్రీప్రతిగ్రహీతుం
— తామ్రపాత్రీప్రతిగ్రహీతుః పాప్రాయశ్చిత్తమ్—
పాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ తామ్రపాత్రీం ద్విజో యస్తు
పుణ్యకాలేషు పర్వసు । ప్రభుఞ్జాత్రాద్వృథాగ్రాహీనవైనరకమశ్నుతే ॥
తదంతే భువమాసాద్య బృహద్వ్రణవాన్భవి ॥ — ఃకౌర్మే ॥ తామ్రీం
యదిద్విజోలోభాద్వృథాయఞ్కారణంవినా । పుణ్యకాలేషు పుణ్యర్క్షే వ్యతీ
పాతేచ వైధృతౌ ॥ ధృత్వా నరకమాప్నోతి బృహదండస్సజాయతే ॥ —
మత్స్యపురాణే ॥ పుణ్యకాలేషు సంక్రాన్త్యో వ్యతీపాతేచవైధృతౌ । తామ్ర
పాత్రీంరాజదత్తం కూర్చదానమథాపివా ॥ ప్రతిగృహ్యామహోదుఃఖమవా
ప్య సభువస్థలే । బృహదండోభవేత్సోపి తస్మాదేతత్పరిత్యజేత్ ॥ పాప్రాయశ్చి
త్తమిదం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పౌర్వికీమ్ । తద్ద్రవ్యస్య చతుర్భాగంబ్రా
హ్మణాయ నివేదయేత్ ॥ తేన ముక్తోభవేత్పశ్చాత్పంచగవ్యం పిబేత్తతః ।అ
న్నంజలంవా దానంవా శుద్ధిమిచ్ఛన్నసంగ్రహేత్ ॥ యది వైవాత్సముత్ప
న్నం పంచగవ్యం పిబేత్తతః ॥ — ॥ ఇతి తామ్రపాత్రీప్రతిగ్రహపాప్రాయ
—*కాంస్యపాత్రీప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్తమ్*—
శ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ కాంస్యపాత్రీప్రతిగ్రహపాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥
దేవీపురాణే ॥ ధనిష్ఠాపంచకమ్మైత్రేహ్యర్ధోదయమహోదయే। పుణ్యకాలేషు
యోకాంస్యం ప్రతిగృహ్య ద్విజోయది ॥ రౌరవం నరకం ఘోరమనుభూ

య నరేశ్వర । తదంతేఽవమాసాద్య ఋషభజన్మాభవేత్తదా ॥ — ॥ లిఙ్గపు
రాణే ॥ అష్టాశీతిపలంకాంస్యం తదర్ధం వా తదర్ధకమ్ । పుణ్యకాలే ద్విజో
లూభాత్ప్రతిగృహ్య ధనాతురః ॥ యమలోకముపాగమ్య నరకాంతేఽవశిష్ట
లే । పునర్జననమాసాద్య ఋషభోభవతి నిశ్చయః ॥ తత్ప్రాపస్య విశుద్ధ్యర్థం
తచ్చతుర్థాంశమాదరాత్ । దద్యాద్ద్విజాతయే తాతస్తాత్ప్రాపాత్ప్రముచ్య
తే ॥ తేనాన్నం వా సువర్ణం వా జలం వా వస్త్రమేవ వా। ప్రతిగ్రహీత్యదా
దైవాత్పంచగవ్యం పిబేత్తదా ॥ — ॥ ఇతి కాంస్యప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చి

తిలపాత్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

త్తం ॥ — ॥ అథ తిలపాత్రప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మా
ర్కండేయః॥ విష్ణుపీత్యైర్యయమపీత్యైర్మిత్రయమాణో గృహీయాదా ।గ్ని
హోత్రామనుసారార్థం రోగశాన్త్యర్థమాదరాత్ ॥ తిలపాత్రం ద్విజేదద్యా
దర్చితం తిలపూరితమ్ । ద్విజోలూభేన మహతా ప్రతిగృహ్యధనాతురః॥
తత్ప్రాపఫలమాసాద్య జాయతే హరిరేవ సః । హరిర్భండూకః ॥ తద్దోషప
రిహారార్థమయుతం జపమాచరేత్ । ఎతదల్పద్రవ్యవిషయమ్ ॥ యథాశా
స్త్రపరికల్పితతిలపాత్రప్రతిగ్రహే దోషమాహ ॥ — ॥ గారుడపురాణే॥
పాత్రింవింశత్పలంపూర్ణం ప్రస్థమాత్రితిలైస్సహ। పూజితం గన్ధవస్త్రాద్యై
ర్దక్షిణాభిర్యథోక్తతః ॥ ప్రతిగృహ్య ద్విజఃపాపశుద్ధ్యర్థంశాస్త్రచోదితం।
నియతేన జపేన్నైవాస్సంఖ్యాపూర్ణమతన్ద్రితః ॥ శుద్ధోభవతిదుష్టాత్మా పా
పాదస్మాన్నరాధిప । పంచగవ్యం పూర్వవత్ ॥ తత్రాన్నజలధాన్యసంగ్రహే
విప్రస్య పూర్వవత్ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ ఇతి తిలపాత్రప్రతిగ్రహప్రా

ఆజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

యశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ ఆజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥— ॥
మార్కండేయః॥ నిరీక్షితాజ్యం యో ధృత్వా కాంస్యపాత్రే స్థితం ము
దా । తస్యాలక్ష్మీర్భవేన్నిత్యం నిర్భాగ్యోజాయతేభువి ॥ తద్దోషపరిహారా
ర్థం ప్రధానంసమ్పరిత్యజేత్ । స్నాత్వా తదానీమన్యత్ర సహస్రంజపమా
చరేత్ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యం పిబేత్తతః । ఎతదల్పాజ్యప్రతి
గ్రహవిషయం ॥ శాస్త్రీదారాధితస్య నిరీక్షితాజ్యస్య ప్రతిగ్రహే అయు

తగాయత్ర్యా శుద్ధిః ॥—॥ఇత్యాజ్యావేక్షణప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్॥—॥

—*హరిహరప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

అథహరిహరయోర్గ్రహరిహరప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ—మార్కండేయః॥ — ॥ ఖరసంవత్సరే రాజన్ కార్తికే పూర్ణిమాదినే । యోగో హరిహరో నామసర్వపాపప్రణాశనః ॥ కృత్తుకోటిసమోయోగః గఙ్గాస్నానాయుతం సమం । మహాపాతకసంఘాతదావానలసమోమునే ॥ తత్ర స్నానాని దానాని పితృశ్రాద్ధం మహత్తరం । యోగే తత్ర యదారాజన్ బ్రాహ్మణోవా జనాధిపః ॥ హరిం హరంస్వర్ణమయం గన్ధవస్త్రైక్షుతాదిభిః। పూజయిత్వా జాగరిత్వా విప్రాయతథ్యాత్మవేదినే ॥ దద్యాద్యదిసపూతాత్మాముక్తిమాప్నోతి పార్థివ । — ॥ లింగపురాణే ॥ యోగే హరిహరేరాజన్ బ్రాహ్మణోవా జనాధిపః । యోవా కోవా ధనీ లోకే పూజయిత్వా హరిం హరమ్ ॥ జాగరిత్వా తదా రాత్రిం పరేద్యుర్విధిపూర్వకం । అర్చయిత్వా ద్విజాగ్ర్యాయ దద్యాద్దక్షిణయాసహ ॥ తస్యపుణ్యఫలం వక్తుంమయా బ్రహ్మన్నశక్యతే । నతస్యపునరావృత్తిర్బ్రహ్మలోకాత్కదాచన ॥ ముక్తిస్థానాని చత్వారి కలౌ పాపరతాత్మనామ్ । అన్నమూతెపరిగ్రాహ్యనచ లౌకికసాధనే ॥ పరిత్యజన్ లూకవార్తాం సపఠ్యాముక్తిమాప్నుతి తథా । అంత్యకాలఉపాయాంతె మనసాన్యన్నసంస్మరన్ ॥ నారాయణం సముచ్చార్యనవైముక్తిపదం వ్రజేత్ । బ్రహ్మజ్ఞానీ సదా శాస్త్రం వేదాన్తం పర్యాలోచయన్ ॥ సఏవ ముక్తిభాగ్విప్రోహ్యద్వయంసంస్మరన్ ముదా । ఉతయోగం హరిహరం సాధయేద్యదిపుణ్యవాన్ ॥ సఏవ ముక్తిమాప్నోతి యోవాకోవా భువస్థలే । చత్వార్యేతానిరాజేన్ద్ర ముక్తిస్థానాని సర్వదా ॥ ధనసాధ్యమిదం రాజన్ నకాయక్లేశసాధనం। తతో హరిహరేయోగే యోవిప్రోభూపలోలుపః ॥ ప్రతిగృహ్యనరోయస్తాత్సప్తతంతుపరాఙ్ముఖః । సతు పాపం మహాఘోరమనుభూయ భువస్థలే॥ స్థావరత్వమవాప్నోతి తస్మాదెతత్పరిత్యజెత్ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ యోగే హరిహరేవిప్రః ప్రతిగృహ్యధనాతురః । సతు పాపం మహద్ఘోరమనుభూయ భువస్థలే ॥ స్థావరత్వం భజెల్లోకే యావదాభూతసంప్లవం । ప్రాయశ్చిత్తమిదం రాజన్ మునిభిఃపరికీర్తితం॥

ధాన్యం చర్మపరిత్యజ్య బ్రహ్మస్థానముపాగమత్ । తైరనుజ్ఞామవాప్యాథ కు
ర్యాచ్ఛాన్దాయణద్వయం ॥ ఉపోష్య గజనీమేకాం పంచగవ్యం పిబేత్తతః।
ఎతేన శుద్ధిమాప్నోతి నదానైర్బ్రాహ్మణార్చనైః ॥—॥ ఇతి హరిహరయో
గే హరిహరప్రతిమాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥ అథ అర్ధనారీశ్వర

శ్రీ అర్ధనారీశ్వరయోగే ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ శ్రీ

యోగే ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ॥— ॥బ్రహ్మాండే॥ ఖరసంవత్సరేమా
ఘే పౌర్ణమీయోగయుగ్యదా । తత్రాపి భగవాన్ శమ్భురర్ధనారీశ్వరోఽవ్య
యః ॥ పూజనీయోనృభిఃపాపమోచనెనాన్యసాధనమ్ । తత్ర దానం మహా
పుణ్యం స్నానంవా విప్రభోజనం ॥ పిత్రనిర్వాపణంవాపి దీపావా దెవతా
లయే । హోమోవా తిలసమ్మిశ్రస్సర్వపాపాపనుత్తయె॥ పౌర్ణమ్యాం ప్రతి
మాం కృత్వా సౌవర్ణీం లక్షణాన్వితాం । పౌర్ణమ్యామిత్యాగ్నేయం । పూజయి
త్వా ప్రదాయెతాం జాగరిత్వా నిశామిమాం ॥ పరెహ్యఃపునరభ్యర్చ్య
పూర్వవద్విధిపూర్వకం । యో దద్యాద్ద్విజవర్యాయ పూర్వవన్భక్తిభాగ్భ
వేత్ ॥ మనుష్యజన్మధిక్కృష్టంమలమూత్రవిగర్హితం। సర్వపాపాలయంహే
యమస్థిత్వఙ్జాంసపూరితం ॥ మనుష్యజననాద్రాజన్ పాషాణత్వం వరం న
దా । అతస్సావర్జితవిత్తెన యోగమెనంసమాచరేత్ ॥ నయాతిబ్రహ్మణస్థా
నం నరఃకల్మషపూరితః । అగ్నియోబ్రాహ్మణోలోభాద్వృథా కుర్యాత్ప్రతి
గ్రహం ॥ సఎవ నరకస్థాయీ యావదాభూతసంప్లవం । ఎతత్సాత్వికదానం
హి వృథా తస్య పరిగ్రహే ॥ ప్రాయశ్చిత్తీభవేద్వాపి యాగాదికమథాపి
వా । ఉభయోర్యదిలోపస్స్యాన్నరకం ప్రతిపద్యతే ॥ తస్యైషా నివృత్తి
ర్దృష్టాపూర్వవత్సర్వమూచరేత్ ।లక్ష్మీనారాయణచంపావష్టీయోగవిపదుత్తా
రనరనారాయణయోగెషు ప్రతిగ్రహెత్వెవమెవ ప్రాయశ్చిత్తం వివేచనీ
యం ॥ నచాన్యథా ॥ — ॥ ఇత్యర్ధనారీశ్వరయోగె ప్రతిగ్రహప్రా

—*దుర్జన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ దుర్జనప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥
లింగపురాణె ॥ వేదమార్గం పరిత్యజ్య సదా వైశ్యాపరాయణః । కర్మహీనో
వృథా ద్వేషీ దెవబ్రాహ్మణనిన్దకః ॥ సన్ధ్యాదినిత్యకర్మాణిత్యక్త్వాగ్రామణ్యమా

చరత్ । వృథా హింసా మృగాదీనాం సన్తాపాహ్వాదిసాధుషు ॥ పత్నీషు త్రిపితృభ్రాతృదేవతారాధనం త్యజత్ । పరవిత్తపరక్షేత్రపరదారాపహారగ ణం ॥ వేదశాస్త్రపురాణేషు కథాసుమహతీషుచ । అవిశ్వాసో హితువాద శ్చారువాకపరస్తథా ॥ ఇదం పాపమిదంపుణ్యమిదంవైవిపసాధనం । అయం పరోపకారశ్చాప్యయంవిష్ణుశ్శివోప్యయం ॥ ఉపవాసవ్రతాదీనాం జయంతీ నామనాస్థవాత్ । కచ్చమేకం పూర్వతశ్చ పశ్చాదేకం తథావహత్ ॥ కర్ణ మూలే గన్ధరేఖాం శిరోష్ణీషంచ వక్రికం । నాసికాగ్రేలలాటేవాతిలకంవా ప్రకాశనం ॥ శుకం కపోతం గృధ్రంవా ధారయత్శ్యేనమేవవా । చండా లాదిషు సంసర్గేతామ్బూలం భక్షయన్మదా ॥ పర్వకాలే పితృశ్రాద్ధే సోమ సూర్యగ్రహేపివా । ద్విభుక్తం పాపమనసా కన్యాం నారీం వరాంగనాం॥ అపేక్షమాణశ్చామేధ్యమభోజ్యం భోజయన్మదా । పంచార్ద్రంభోజనేత్యక్త్వా పిత్రా మాత్రాసుతైస్సహ ॥ భోజనం కురుతేవిప్రః పాపమాత్రం నచి న్తయత్ । అయం దుర్జనసంజ్ఞస్స్యాత్తం కదా నాలపేచ్ఛుధః ॥ శకటం పం చహస్తేన దశహస్తేన వాజినం । హస్తినం శతహస్తేన దుర్జనం దూరతస్త్యజేత్ ॥ అతో దుర్జనసంసర్గః పరిత్యాజ్యస్సుఖేప్సుభిః ; పుణ్యకాలేషు పు ణ్యాహే నదీతీరేషు సర్వదా ॥ విపక్షం పరిత్యజేద్యత్నాద్దుర్జనస్య ప్రతిగ్ర హం । అన్నంవా సలిలంవాపి హిరణ్యం ధాన్యమేవవా ॥ మహాదోషమ వాప్నోతి తస్మాదేతత్పరిత్యజేత్ । యదిద్దైవాత్సముత్పన్నస్తస్మాద్రాజత పరి గ్రహః ॥ తదా మనసి సంస్మృత్య హేయవజ్జనవల్లభ । స్నాత్వా సచేలం సహసా ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ ॥ సువర్ణమాత్రేద్విగుణమన్నేపాదం జలేతథా ॥ — ॥ ఇతి దుర్జనపతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ ఆత

—*ఆతతాయినఃప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

తాయినఃప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లింగపురాణే ॥ అగ్ని దొగరదశ్చైవ శస్త్రపాణిర్ధనాపహః । క్షేత్రదారహరశ్చైవ షడేతేహ్యా తతాయినః ॥ ఏతత్పరిగ్రహం కృత్వా విప్రో నరకమాప్నుయాత్ । దుర్జనం వృశ్చికం సర్పం భిషజంచాతతాయినం ॥ పాపిష్ఠంచర్మకం వాత్యం నగ్న ముత్కృత్తనాసికం । పాతితర్నపశ్యేదేతాంస్తదృష్ట్వాపశ్యేద్దివాకరం ॥ చ

స్టనం రోచనం హేమ మృదంగం దర్పణం మణిం । గుడమగ్నిం తథాసూర్యం ప్రాతఃప్రశస్యేత్ప్రీయత్నతః ॥ అగ్నిచితక్రపిలాసత్రిరాజాభిక్షుర్మహోదధిః । దృష్టమాత్రాత్పునన్త్యేతే తస్మాత్ప్రశస్యేత్ప్రీయత్నతః ॥ భర్తృభ్రూణం పుత్రిణీం నారీం పుత్రిహీనాం నిరాశ్రయాం । సనాహానం యతిం దృష్ట్వా సచేలం స్నానమాచరేత్ ॥ పతితం భ్రమకంచాషం దుర్జనంచాతతాయినం । కపిం నర్పం ఖరం స్పృష్ట్వా సచేలం స్నానమాచరేత్ ॥ ఏతత్ప్రతిగ్రహే రాజన్ పూర్వానుక్తం మనీషిభిః । ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజక్షత్రియాదన్యే పానే జలే తథా ॥ నాన్యథా శుద్ధిమాప్నోతి దానైర్వా బహుభిర్నరః ॥ — ఇత్యాతతాయినఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥ అథ కుండగోళకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥ లింగపురాణే ॥ జీవద్భర్తా పతిం త్యక్త్వా కుమారం సూయతేఽన్యతః । సపుత్రకుండసంజ్ఞస్యాల్లోకద్వయబహిష్కృతః ॥ సా మాతా జారిణీనామ సపుత్రఃపతితోభవేత్ । మృతేభర్తరి యా నారీ ప్రాప్తపుత్రం తథాన్యతః ॥ సశిశుర్గోళకో నామ సర్వకర్మబహిష్కృతః । ననామకరణంచాపి నమౌంజీబన్ధనం తయోః ॥ కుండగోళకనామానౌ దర్శనాత్స్పర్శనాత్తథా । స్పర్శనాత్స్నానకౌనిత్యం కీర్తనాత్పుణ్యహారిణౌ ॥ నిత్యైనైమిత్తికే కామ్యే స్నానదానజపాదిషు । ఏతయోర్దర్శనం భాషాం శ్రుతం జఘ్నభ్రూణమేవచ ॥ నన్త్యజేద్దర్శనాత్కర్మ శ్రుత్వా తజ్జల్పనాదికం । విరమ్య భోజనం పశ్చాన్మార్తండమవలోకయేత్ ॥ ఏతయోరపినోర్యస్తు ద్విజస్సంస్కారకర్మసు । ఆచార్యత్వం యదా కుర్యాత్తపిప్రస్తత్సమోభవేత్ ॥ తస్యోపనయనంభూయఃకేశానాం వపనం తథా । ప్రాయశ్చిత్తం తదా కుర్యాత్షడబ్దం విధిపూర్వకం ॥ త్యక్త్వా ప్రతిగ్రహే రాజన్ సువర్ణం ధాన్యమేవవా । అన్నంవా జలమాత్రంవా ప్రాయశ్చిత్తమిదం శుభం ॥ సువర్ణసంగ్రహే తాభ్యాం ప్రాజాపత్యద్వయంచరేత్ । ధాన్యే తదర్ధమర్ధంస్యాదన్నతోయప్రతిగ్రహే ॥ ఏవం శుద్ధిమవాప్నోతిహ్యన్యథావైనమృతిః । కుండగోళకయోరేకేచిత్ప్రాయశ్చిత్తం వదన్తిహి ॥ పరాశరాదయస్సర్వే ఇతియత్తదసామ్ప్రతం ॥ — ॥ ఇతి కుండ

గోళకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ పాషండప్రతిగ్రహప్రా

పాషండప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

యశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ శూద్రధర్మరతోవాపి తప్తము
ద్రాజీవితస్తదా । లింగధారీతుముఖజః శుష్కతర్కానువాదవాన్ ॥ విష్ణుం
వేదం ద్విజం గాంచ యజ్ఞంశాస్త్రం పతివ్రతాం । ఉపోషణాదికాన్ త్య
క్త్వాహ్యేత్భోగపరాయణః ॥ శిశుం ద్వేష్టిపరం దృష్ట్వా దేవపూజాం వ్రి
తం తథా । దానంవా నియమంవాపి కుర్వాణం ద్వేష్టియోనరః ॥ ఎతేపా
షండినఃపోక్తాః దుర్జనేష్వేషుభాగశః । పాషండినఃపరిగృహ్ణీయాద్ద్విజో
లోభపరాయణః ॥ కుర్యాద్దేహవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యద్వయంనకృత్ । హి
రణ్యాదినమ్భవే పూర్వవద్దృష్టవ్యం ॥ — ॥ ఇతి పాషండినః ప్రతిగ్రహ

వేశ్యాప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ వేశ్యాప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —
లింగపురాణే ॥ వేశ్యాపరిగ్రహే రామ పైతృకే పుణ్యపర్వసు । ఆమం సువ
ర్ణం రజతం ప్రతిగృహ్య ద్విజోయది । తేన జీవన్నహోపాపీ మృత్వా నరక
మాప్నుయాత్ ॥ — ॥ సాకాంక్షే ॥ నదీతీరే పుణ్యకాలే పైతృకేషుచ ప
ర్వసు । వేశ్యాప్రతిగ్రహం కుర్వన్ ద్విజశ్చండాలతాం వ్రజేత్ ॥ అన్యైర
కామాసాధ్య సర్వధర్మబహిష్కృతః ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ దశసూనుస
మశ్చక్రీ దశచక్రిసమోధ్వజీ । దశధ్వజినమావేశ్యాదశవేశ్యాసమోనృపః ॥
వేశ్యాప్రతిగ్రహస్స్మర్తా దానమన్నంవచస్తథా । ఎతాని తస్య పుణ్యాని
హరంతి క్షణమాత్రతః ॥ తస్మాద్వైపరిహర్తవ్యో వేశ్యాయాన్నమ్పరిగ్ర
హః । యదిప్రతిగ్రహేద్రామ ప్రాయశ్చిత్తం శృణుష్వమే ॥ కేశానాం వ
పనం కృత్వా సంసారం పునరాచరేత్ । ప్రాజాపత్యత్రయం కుర్యా
త్తండులానాం ప్రతిగ్రహే ॥ సువర్ణమాత్రసంగ్రాహే షడబ్దం కృచ్ఛ్రమా
చరేత్ । అన్నె జలెచ వస్త్రేచ ప్రాజాపత్యంసమాచరేత్ ॥ ఎత్సకృత్ప్ర
తిగ్రహవిషయం ॥ అభ్యాసె ద్విగుణం ॥ అత్యంతాభ్యాసె చతుర్గుణం ॥సం
వత్సరాదూర్ధ్వం తత్సమఇతి సూచితం ॥ — ॥ ఇతి వేశ్యాప్రతిగ్రహప్రా

—వ్యభిచారిణీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

యశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథవ్యభిచారిణీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ—
లైంగే ॥ అటనం భాషణం దృష్టిస్పర్శనం లజ్జావిమోక్షణం । ఏతాని పంచ
నారీణాం వ్యభిచారకుదాహృతాః ॥ మైథునమష్టవిధం ॥ — ॥ స్మరణం కీ
ర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం । సజల్పాధ్యవసాయశ్చ క్రియా
నిర్వృత్తిరేవచ ॥ ఏతన్మైథునమష్టాంగం ప్రవదన్తి మహర్షయః । కృతే స్మ
రణతోగర్భస్త్రీణాయాం దర్శనాద్భవేత్ ॥ ద్వాపరే స్పర్శతోగర్భః కలౌ
సమ్భాషణాత్కిమాత్ । అష్టవిధం మైథునమితి కలియుగవ్యతిరిక్తవిషయం ॥
కలౌ స్మరణాదికం సమ్భవత్యేవ ॥ క్రియా నిర్వృత్తిస్సాక్షాత్సంసర్గఏవ గర్హి
తః ॥ శేషం రజస్వలావత్ ॥ — ॥ తదేవాహ వామనపురాణే ॥ స్త్రీ
ణాం స్మరణజం పాపం మాసిమాసి రజఃస్థలాత్ । నాశ్నాతి పురుషసంస
ర్గే గర్భత్యాగో విధీయతే ఇతి ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ స్త్రీణామహరహఃపా
పం స్మృతిజం దృష్టిజం తథా । నష్టత్వంయాతి రాజేన్ద్ర మాసిమాసిరజఃస్థ
లాత్ ॥ పరసంసర్గజోదోషో నశ్యతీత్యవధారయేత్ । తదపేక్షణ
తాం యాతి గర్భత్యాగో విధీయతే ॥ అతస్సాక్షాద్వ్యభిచారస్త్రీణాంయ
దా సమ్భవతి । సతు సాక్షాత్ప్రయమేవ దర్శయతి ॥ నతు వార్తామాత్రేణ
— ॥ తదాహ కాత్యాయనః ॥ స్వానుభూతం ప్రదృష్టాన్తం నతు ప్రశ్నవ్య
నిగ్రహం । తథాపి యత్నతోరక్షేద్గర్భత్యాగోవిధీయతే ॥ గర్భసమ్భవే పా
యదా భర్త్రా త్యక్తా ॥ తదా తత్ప్రతిగ్రహే దోషమాహ ॥ — ॥ లై
ఙ్గే ॥ వ్యభిచారే యదా దృష్టే త్యాజితాయాధవాదిభిః । తస్యాఃప్రతిగ్ర
హస్త్యాజ్యో ముఖజైఃపాపభీరుభిః ॥ తథాపి దైవాత్ప్రాప్తంచేత్సువర్ణంధా
న్యమేవవా । ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛ్రం తదర్ధం ధాన్యనఙ్గిహే ॥ పాదం
చరేత్తదఃపశ్చాదన్నతోయాదిసమ్భవే ॥ —॥ ఇతి వ్యభిచారిణీప్రతిగ్రహ

భర్తృఘ్నస్త్రీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ భర్తృఘ్నస్త్రీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్త
మాహ ॥ — కౌర్మే ॥ భర్తారం హన్తి యానారీ గృహదాహాదిభిర్విషైఃకి ।
పరప్రేరణయావాపి సా నారీ భర్తృఘాతినీ ॥ — ॥ శివధర్మోత్తరే ॥ యా

నారీ బహుభిర్విప్రం పతిం హన్తి విషాదిభిః ।జారాసక్తాన్యతో వాపికదా
చాం నావలోకయేత్ ॥ —॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ గృహదాహేనపాషాణ
రజ్జుదండాదిభిర్నృహే । భర్తారం హంతి యా పాపాకరణాదినిపీడయా ॥
యమదూతైస్తదా బద్ధాపీడితాయాతి కిజ్కరైః । కోశంతీ స్వకృతం కర్మ
నిన్దంతీ జననం స్వకం ॥ కర్మణా మనసా వాచా భర్తారం నానుమన్యతే ।
తదాజ్ఞాం యా పరిత్యజ్య తస్యాఃపోక్తాహ్యధోగతిః ॥ భర్తృఘ్నీబ్రహ్మహా
న్తాచహ్యభయం యాతి రౌరవం । తత్పరిగ్రహస్త్రీజ్యో భర్తృహన్యాస్తు
పాపశజ్కయా ॥ దోషం బుద్ధ్వా యదా విప్రః తస్యాఃకుర్యాత్ప్రతిగ్ర
హం । మహాంతం నరకం గత్వా భవేద్భవితపోదరః ॥ పుణ్యకాలేషు సం
క్రాన్త్యా వ్యతీపాతేచ వైశృతౌ । తత్ప్రతిగ్రహణం కుర్యాత్తదా పాపవిశు
ద్ధయే ॥ సువర్ణరజతేవస్త్రే అన్నే జలపరిగ్రహే । తప్తం తదర్ధంపాదోనం
క్రమాత్కృత్వా విశుద్ధ్యతి ॥ ఏతదజ్ఞానవిషయం ॥ జ్ఞాత్వాప్రతిగ్రహే
ద్విగుణం ॥ అభ్యాసే త్రిగుణం ॥ సంవత్సరాదూర్ధ్వం సోపి తత్సమః—॥
ఇతి భర్తృఘ్నస్త్రీ ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ చండాలప్ర

—*చండాలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్*—

తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవీపురాణే ॥ చండాలాద్యై
ర్ద్విజోమోహాత్ప్రతిగృహ్య ధనాదికం । తేన సత్కర్మకృద్యత్ర తత్సర్వం
తదవాప్తిదం ॥ భోక్తారో నరకం యాంతి కర్తాచణ్డాలతాంవ్రజేత్ । చం
డాలేన కృతం వస్త్రం వర్జయేత్పుణ్యకర్మసు ॥ స్నానే దానే జపే హోమే
స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి । తస్య స్మరణమాత్రేణతత్సర్వం నిష్ఫలం భవేత్
॥— ॥తదాహాపస్తమ్బః ॥ చండాలోపస్పర్శనే సమ్భాషాయాం దర్శనేచ
దోషః ॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తం అవగాహనమపామువస్పర్శనేసమ్భాషాయాం
బ్రాహ్మణసమ్భాషాదర్శనే జ్యోతిషాం దర్శనమితి ॥ తత్ప్రతిగ్రహే దోషమా
హ ॥చండాలాత్ప్రతిగృహ్యాయాద్విప్రోధనపరాయణః । తస్యాన్నానిషృ
తిర్నాస్తి చాన్ద్రాయణచతుష్టయాత్ ॥ సకృత్ప్రతిగ్రహే ఏవప్రాయశ్చి
త్తం విశోధనం । అభ్యాసే ద్విగుణంపోక్తం తత్సమస్తతఃపరం ॥ — ॥
ఇతి చండాలప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ పరివేత్తృప్రతిగ్ర

—*పరివేత్తృప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ప్రాయశ్చిత్తమూహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ అనూఢే భ్రాతరి జ్యేష్ఠేయవీయాన్పరిణయేద్యది । పూర్వజఃపరివిత్తిస్స్యాత్పరివేత్తా ద్వితీయజః। పరివిన్నస్తు తత్పత్నీ ద్వితీయఃపరివిద్దకః ॥—॥ కౌర్మే ॥ జ్యేష్ఠో యద్యంగహీనస్స్యాన్మూకోఽపస్మారవాన్ యది । తదనుజ్ఞామవాప్యాథ భరణం పరికల్పయేచ ॥ స్నాతకాదివ్రతం కృత్వా కగర్భ్యాథవివాహ్యచ । ద్వితీయఃపరిణయేత్తతోఽన్యథాపతితోభవేత్ ॥ ఏవం నశాస్త్రదోషస్స్యాదర్హోభవతి లౌకికే । తయోఃపుత్రాస్తయోర్ద్వారాఃపతితాస్స్యుర్నసంశయః॥ నిత్యే కామ్యే వ్రతే దానే నకర్తాస్యాన్నృపోత్తమ । తస్మాదేతే పరిత్యాజ్యాఃదర్శనే భాషణే తథా ॥ ప్రతిగ్రహఃపరిత్యాజ్యో విప్రైర్ధర్మపరాయణైః । తథాపి లోభవాన్విప్రఃకుర్యాదేతత్ప్రతిగ్రహం ॥ నతేన శుద్ధిమాప్నోతి సురాభాండోదకం యథా । యాగార్థం భరణార్థం వా ద్విజోయస్తత్పరిగ్రహేత్ ॥ పరాకత్రయమాత్రేణ శుద్ధోభవతి నాన్యథాఃభోగార్థం ధనబాహుల్యే తప్తకృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ ॥ పరాకఃస్వల్పమాత్రేణహ్యన్నేవస్త్రీభవేత్తతః ॥ — ॥ ఇతి పరివేత్తృదిప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్॥—॥

—పుస్తకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్—

అథ పుస్తకప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమూహ ॥ — ॥ సాంబే॥ శాస్త్రం పురాణం కావ్యంచ స్మృతిం నాటకమేవచ । యోదద్యాత్పుణ్యకాలేషువ్యతీపాతేచ వైధృతౌ ॥ ద్విజాయాథ్యాత్మవిదుషే ఫలకంవాథ లేఖనం । నప్రజన్మసు విద్యావాన్ సర్వశాస్త్రార్థతత్వవిత్ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ పురాణం ధర్మశాస్త్రంచ స్మృతిం కావ్యం సనాటకం । పుణ్యకాలేషు సజ్ఞాన్తోగ్రహణే చన్ద్రసూర్యయోఃః ॥ యోదద్యాద్విప్రవర్యాయ సభవేత్సర్వశాస్త్రవాన్ । యోన్విజో ద్రవ్యలాభేన ప్రతిగృహ్యాసరస్వతీం ॥ సోపి జన్మాన్తరే రాజన్ విద్యావాన్ సంప్రజాయతే । ప్రతిగృహ్య ధనార్థంతు విక్రయం మోహబుద్ధితఃః ॥ కుర్యాద్యదినపాపాత్మా ప్రాజాపత్యత్రయంచరేత్ । ఉపవ్యరజనీమేకాం వంచగవ్యం పిబేచ్ఛుచిఃః ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి వాన్తోభవతి భూతలే ॥ — ॥ ఇతి పుస్తకప్రతిగ్రహప్రా

వాణిజ్యాదిభ్యో పవీతప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

యశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ వాణిజ్యాదిభ్యో యజ్ఞోపవీతప్రతిగ్రహప్రాయ
శ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ బ్రహ్మాండే ॥ అనధ్యాయేతు యత్సూత్రం యత్సూ
త్రం రండయాకృతమ్ । యత్సూత్రం దారునమ్భాతం క్రీతం యద్బ్రహ్మ
సూత్రికమ్ ॥ వాణిజ్యాదిభిశ్చ యద్దత్తం తత్సూత్రం పరివర్జయేత్ । అపు
చ్ఛగ్రన్థిసంయుక్తం స్థూలం సూత్రం సబర్బరం ॥ ప్రమాణహీనమధికం న
ధార్యం తద్ద్విజాతిభిః । నాభేరూర్ధ్వమనాయుష్యమధస్తాచ్చ్ఛత్రవర్జయేత్ ॥
తస్మాన్నాభిసమంకుర్యాదుపవీతం విచక్షణః । ఏకావృతం గార్హపత్యం ద్వి
తీయం దక్షిణానలం ॥ తృతీయంచాహవనీయం స్యాద్వేదిర్వేదమయీశుభా ।
అగ్నిస్థిస్తస్య పరం బ్రహ్మ తద్ధృత్వా విప్రపుఙ్గవః ॥ నిత్యనైమిత్తికాదీని క
ర్మాణీహ సమాచరేత్ । దినేదినే కృతుఫలం సమ్ప్రాప్నోతి నసంశయః ॥
ఏతద్దుర్లభవృత్తిభ్యః ప్రతిగృహ్యాద్విజాతయః । యద్యతర్కయదా కుర్యు
స్తత్తదాప్నోతినిష్ఫలం ॥ పూర్వవల్లక్షణోపేతముపవీతం ద్విజోత్తమః ।ధృ
త్వా నిత్యం యదా కుర్యాత్తదానన్తాయకల్పతే ॥ — ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥
అష్టోత్తరశతం సూత్రమేతద్వాజసనేయినామ్ । ఇతరేషుచసర్వత్ర షణ్ణవ
త్యూనత్రిముచ్యతే ॥ అంగుళ్యగ్రేత్వనాయుష్యం అంగుళ్యాద్యో తపఃక్షయః ।
తస్మాదంగుళిమధ్యేతు తత్తన్తుం కారయేద్బుధః ॥ కేశవాదిచతుర్వింశనామ
సంఖ్యాచతుష్టయం । షణ్ణవేనేతి ముఖ్యత్వం యాజ్ఞవల్క్యమితి స్మృతిః ॥
బ్రహ్మచారిణామేకంస్యాద్గృహస్థోబహుధారయేత్ । ద్వాదశాష్టాగృహస్థ
స్య చత్వారి వనవాసినః ॥ భుక్త్వోత్తరమనధ్యాయం విక్రీతంవిధవాకృతం।
పతితం తోరణంఛిన్నం తన్తూన్ సప్తవివర్జయేత్ ॥ పూర్వోక్తేభ్యస్త్వనా
ర్యేభ్యః ప్రతిగృహ్యోపవీతకం । కుర్యాద్యది ద్విజఃకర్మదోషమా
ప్నుయాత్ ॥ తద్దోషపశమాయాలం ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ । అన్య
ద్ధృత్వా సుఖీభూయాదన్యథా దుఃఖవాన్భవేత్ ॥ — ॥ ఇత్యుపవీతప్ర
తిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ నటవిటగాయకేభ్యః ప్రతిగ్రహ

నటవిటగాయకేభ్యః ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః ॥ నటశ్చ విటవృత్తిశ్చ గా

యకృపరిహాసకః । చారువాకశ్చ పంచైతే నకర్మార్హాఃకలౌయుగే ॥ దేవాగారే రాజభవనే వృత్తిం ప్రాప్య దినేదినే । కుమారీం భగినీంవాన్యాం నర్తయేద్యస్సవైనటః ॥ వేదశాస్త్రం పరిత్యజ్య నిత్యం వైమిత్తికం తథా । విసృజ్య పరనారీగస్సపుమాన్నిష్కృతిర్మాత్ ॥ హరిశ్చకథాం త్యక్త్వాప్రబద్ధాన్పురుషకల్పితాత్ । పరత్ర యోవర్తతే నిత్యం నగాయకఇతీరితః ॥ మాతరం భగినీం శ్వశ్రూం శ్వశురం పితరం గురుం । దేవం వహ్నిం తథాధేనుం యస్సదాపరిహాసయేత్ ॥ యం నశా పర్జయంతీహ సాధవస్సాధువత్సలాః । పరిహాసజనస్సోహి తం కదా నాపలాకయేత్ ॥ అవాచ్యంవాసువాచ్యంవా సదా దుర్భాషణం వదత్ । సర్వాన్సాధూన్సమాలోక్య చారువాక్పరిహాసయేత్ ॥ ససర్వధర్మసంత్యాగీ చారువాకఇతీరితః । ఏతేభ్యో యదియోవిప్రో గృహ్ణీయాద్ధనముత్తమమ్ ॥ కుర్వీతదేహశుద్ధ్యర్థం ప్రాజాపత్యం విశోధనమ్ । ఉపోష్యరజనీమేకాం పఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదం ప్రోక్తం సర్వపాపప్రణాశనం ॥ — ॥ ఇతి నటవిటగాయకేభ్యః ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥అథ ఆభీరప్రతిగ్రహప్రా

॥అభీరప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్॥

యశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సూతఉవాచ ॥ బ్రాహ్మణాఃప్రతిగృహ్ణీయాత్పూర్వత్రాభీరవర్జితమ్ । ఏతస్యనిష్కృతిర్నాస్తిహ్యభీరాణాం ప్రతిగ్రహే ॥— ॥ సాఙ్గం ॥ భాషాన్తరం నజానాతి సమ్భాషాయాం ననంవదేత్ । అయం విప్రస్త్వయం దేవఇదం పాపమిదం ఫలం ॥ కుటీరేవర్తయాకాకాదజధేనుప్రపోషకః । తక్ష్మీరాదీని విక్రీయ జీవేచ్చాపి సదా భువి ॥ ఆభీరఇతి విఖ్యాతస్సర్వకర్మబహిష్కృతః । తస్యాద్ధనంవా ధాన్యంవా పుణ్యకాలేఉపాగతే ॥ ప్రతిగృహ్యాద్విజోలోభాత్పశ్చాన్నరకమశ్నుతే । తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాజాపత్యద్వయం చరేత్ ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి నతస్తాన్ముచ్యతేధునా ॥ — ॥ ఇత్యాభీరప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥అథ

—చాతుర్మాస్యవ్రతాదిషు ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్—

చాతుర్మాస్యవ్రతాదిషు ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః ॥ శాకం జీరకతామ్బూలం గోధూలిస్నానమేవచ । గోశృంగోదక

సంస్నానం సన్ధ్యాయాం మౌనమేవచ ॥ తిలకటుకం ధనం ధాన్యం హరిద్రా
దానమేవచ । విప్రపాదోదకస్నానం విప్రవన్దనమేవచ ॥ శివవిష్ణ్వోశ్చ స్మర
ణం పురాణపఠనం తథా । పురాణశ్రవణంశాస్త్రపఠనం తులసీదలైః ॥ వి
ష్ణుపూజాం తథాశమ్భోర్బిల్వపత్రైశ్చనామభిః । అక్షయ్యవ్యాపతీభుక్తి
ర్బ్రహ్మసూత్రంచ చన్దనం ॥ తులసీదళదానంచ దూర్వాధారణమేవచ । శ్రీ
మూర్తిదానం ద్వాదశ్యాం సూర్యార్ఘ్యం ప్రత్యహంతథా ॥ మృష్టాన్నభో
జనం విప్రే ప్రాతస్స్నానం తథైవచ । సహస్రనామపఠనం విష్ణోర్వా శం
కరస్యవా ॥ అఖండదీపదానంచ శాకత్యాగం తథైవచ । శ్రావణే వర్జయే
చ్ఛాకం దధిభాద్రపదే తృజేత్ ॥ ఆశ్వినే వర్జయేత్క్షీరం కార్తికేద్విదళం త్య
జేత్ । త్వఙ్మూలం పల్లవం పుష్పం ఫలం కోశంచ జీరకం ॥ శుంగం బీ
జంచ నిర్యాసం దశధాశాకముచ్యతే । ధాత్రీఫలం సదాగ్రాహ్యం విష్ణుప్రి
యకరం మహత్ ॥ శాకత్యాగం తథా విష్ణోస్తిథినే పాపవర్జితం । క్షీరా
బ్ధిపూజా రాజేన్ద్ర దివానిద్రావివర్జనం ॥ పంచగవ్య ప్రాశనంచ ద్వాదశీ
ద్వాదశీదినే । తథాతైస్స్నపనం శమ్భోర్హరేర్వా ప్రత్యహం వ్రతీ ॥ రజ
వల్లీవ్రతంతద్వద్దోష్ణే బృన్దావనేపివా । ప్రతిమాసం చతుర్ధ్యాంతు గణనా
థస్య పూజనం ॥ ప్రతిపక్షం తృతీయాయాం గౌరీపూజామహోవ్రతం । ద్వా
దశ్యాం ప్రత్యహంవాపి గోదానం పాపనాశనం ॥ ఏతాని చాతుర్మాస్యవ్ర
తాని ॥ ఏతేషాంతు వ్రతానాంచ మహత్పూన్యాపనేషుచ । ప్రతిగృహ్య
ద్విజోలోభాత్తత్తద్దానం సుఖాప్తయే ॥ తత్తస్య ఫలం భుక్త్వాయమలో
కమవాప్నుయాత్ ।ఏతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తముదాహృతం ॥గవాం
ప్రతిగ్రహే చాన్ద్రం సువర్ణే తప్తమేవచ । ప్రాజాపత్యం తథావస్త్రేఅన్నే
ఆగవ్యం పిబేత్తతః ॥ ఏతేషాం ద్రవ్యాభావే ద్వ్యర్ధం ప్రాయశ్చిత్తముక్తం॥
అల్పే తదర్ధం ॥ అత్యన్తాల్పే పాదం ॥ అతోన్యూనంచేన్నగ్రాహ్యం ॥ —॥
ఇతి చాతుర్మాస్యవ్రతోద్యాపనేషు ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అ

— కార్తికమాసవ్రతోద్యాపనే ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్—

థ కార్తికమాసవ్రతోద్యాపన ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥
సాఙ్గే॥ నవలక్షార్చనం శమ్భోర్విష్ణోర్వాపుష్పజాతిభిః । తత్పూర్ణమాసం

వ్రతత్యాగో నక్తవ్రతమతఃపరం ॥ సర్వశాకపరిత్యాగో దమ్మత్యోర్భోజనం తథా । ఆకాశదీపందాతవ్యం శిఖరే దీపమేవచ ॥ అఖండదీపం కార్తిక్యాం ధాత్రీపూజనమేవచ । ధాత్రీస్నానం తథావిష్ణోస్తులస్యర్చనమేవచ ॥ ప్రాతస్స్నానం మాఘపూర్ణం శివవిష్ణ్వోశ్చ పూజనం । తాంబూలదానం కార్తిక్యాం ఫలదానంమహాఫలం ॥ పురాణపఠనంచైవ పురాణశ్రవణం తథా । వేదపారాయణంచైవ ధర్మశాస్త్రం తథైవచ ॥ ప్రత్యహం సాయమాకాశదర్శనం పాపనాశనం । పంచగవ్యాభిషేకంచ పంచగవ్యస్య భక్షణం ॥ స్మరణం కీర్తనం శంభోర్హరేర్నామసహస్రకం । ప్రత్యహం శాకదానంచ బ్రహ్మపత్రేషు భోజనం ॥ పాషండజనసంగంచ పాషండాలాపనం తథా । నర్జయేత్సర్వథా విప్రాః కార్తికేతు విశేషతః ॥ పరాన్నం పరశయ్యాంచ పరవస్త్రం పరాజ్ఞానం । సర్వదా వర్జయేత్సాధ్వీ కార్తికేతువిశేషతః ॥ కార్తికే వర్జయేత్క్షౌద్రం మృషావాదం విశేషతః । సాలగ్రామశిలావారి స్నానం పాపప్రణాశనం ॥ హవిష్యాన్నం వ్రతీ భుంజన్ చాన్ద్రాయణఫలం లభేత్ । అవిశేషేణ తుచ్ఛేద్యస్తు మాసం దామోదరప్రియం ॥ పుమాన్మోహపరీతాత్మా సూకరేష్వభిజాయతే । నకార్తికసమోమాసో నదైవం కేశవాత్పరం ॥ తావుభౌయదిసన్త్యజ్య వర్తేతేన్యత్రిపాపధీః । గోపీచన్దనదానంచ తులసీదానమేవచ ॥ ప్రత్యహం ధాన్యదానంచ శుచిత్వం కార్తికే ముదా । ఏతాని కార్తికవ్రతాని ॥ ఉద్యాపనేషు సర్వేషాం వ్రతానాం పుణ్యకర్మసు । పతిగృహ్యాద్విజోయస్తు వర్తయన్నాత్మపోషణం ॥ మహాదోషమవాప్నోతి యమలోకేభయంకరే । ప్రాయశ్చిత్తమిదంతస్య దర్శితం విప్రపుఙ్గవైః ॥ దీపప్రతిగ్రహే చాన్ద్రం వరాకం స్వర్ణసంగ్రహే । వస్త్రే కాంస్యే తథా తామ్రే ప్రాజాపత్యంవిశోధనం ॥ అన్నెజలేచమృష్టేచ తదర్ధంపరికీర్తితం । దధ్యాధిక్యేఽల్పేచ పూర్వవద్వ్రతితవ్యం ॥— ॥ ఇతి కార్తికవ్రతోద్యాపనే ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ మాఘమానవ్రతోద్యాపనప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ తిలహోమశ్చతద్దానం తత్స్నానం తర్పణంతథా । తద్భక్తిశ్చతదాలాపష్షడ్విధంపా

పనాశనం ॥ మార్తాండోదయవేళాయాం స్నానం సర్వాఘనాశనం । పు
రాణపఠనంచైవ పురాణశ్రవణంతథా ॥ బదరీఫలదానంచ తిలపిష్టం మహా
ఫలం । తథాన్యఫలదానంచ పూజనం శఙ్కరే హరౌ॥ సాలగ్రామశిలా
తీర్థం ప్రత్యహం ధారయేన్నుదా । సూర్యస్యార్ఘ్యం వన్దనంచ తులసీపూజ
నంతథా ॥ సాలగ్రామశిలాదానం మాసమేకం నిరన్తరం । వన్దనంవిప్ర
ముఖ్యానాం తథా బ్రాహ్మణభోజనం ॥ గోదానఞ్చ ప్రత్యహంవిష్ణోః ప్రీతయేపా
పనాశనం । తిలతణ్డులదానంచ కుమ్భదానమతఃపరం ॥ సహస్రనామపఠ
నం శివవిష్ణ్వోర్నిరన్తరం । వస్త్రదానం తదామాఘే జమ్బీరఫలమేవచ ॥గో
ఘృతస్యదానంచ స్నాతృణాం గన్ధపూజనం । పుస్తకస్య ప్రదానంచ స్వ
గృహే దేవసన్నిధౌ ॥ దేవాలయేవా రాజేన్ద్రదేవతారాధనంతథా । విదు
షఃపూజనంపాపనాశనం పుణ్యదాయకం ॥ చూతపల్లవపుష్పైశ్చ పూజనం
ప్రత్యహం తథా । నూపాదనం తథామాఘే భోజయేచ్ఛ్రీపదంముదా ॥
అఖణ్డదీపదానంచ స్వగృహే దేవసన్నిధౌ। దేవాలయేవా రాజేన్ద్రదీపదా
నం ప్రబుద్ధిదం ॥ చూతకోశప్రదానంచ తథాలవణమేవచ । తామ్బూలదా
నం విప్రాణామేకమేవవా బహూనాంపివా॥ మృష్టాన్నదానం విపాణాం విప్ర
యోనైకమేవవా । తథాచ కింశుకైఃపుష్పైరుభయోఃపూజనంతథా ॥ ఉభ
యోఃహరిహరయోఃకింశుకైర్నిజపూజాచ తథాదానం విశేషతః ॥ ఇతి
మాఘమాసవ్రతాని ॥ వ్రతేష్వేతేషుసర్వేషు విప్రాయఃపతితగృహ్యచ ।స
గచ్ఛేద్యమసాన్నిధ్యం మహాభీతిప్రదం నృణాం ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదం రా
జన్ సర్వపాపవినాశనం। ధేనుప్రతిగ్రహేతప్తకృచ్ఛ్రత్రియమథాచరేత్॥
సువర్ణప్రతిమాగ్రాహీ ప్రాజాపత్యద్వయంచరేత్ । తామ్రికాంస్యతిలా
నాంచ స్వీకారేకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ అన్నే జలేచ వస్త్రేచ తదర్ధంకృచ్ఛ్ర
మాచరేత్ । ఏతేషాం వ్రతానాముద్యాపనేషు ప్రతిగ్రహే పరిధానపరి
త్యాగే ధర్మసాధనేవా నప్రాయశ్చిత్తం । నోచేత్ప్రాయశ్చిత్తమేవేతివేది
తవ్యం ॥ — ॥ఇతి మాఘమాసవ్రతోద్యాపనేప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం

— వైశాఖమాసవ్రతోద్యాపనే ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ —

॥ — ॥ అథ వైశాఖమాసవ్రతోద్యాపనే ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమా

హ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ వ్రీహిశయ్యాచపుష్పాణాముశీరాణాం సురేశ్వర । పుష్పపీవాళపర్ణాని వ్యజనం వేణుసమ్భవం ॥ ఛత్రం పుష్పం తథా గన్ధః పాదుకాద్వయమేవచ । దధ్యన్నం ఫలసంయుక్తం తథాచైవ గుడోదకం । తత్తైవ చమ్పకాశోకముశీరం శర్కరాణథా ॥ లవంగమేలకంచైవ జాతీకుసుమమేవచ । కర్పూరం శీతలం తోయం సైకతం జలసేకజం ॥ హిమామ్బుదానం పుష్పాణాం పటం కౌసుమ్భరంజితాం । తక్రంజమ్బీరనీరేణయుక్తం లవణసంయుతం ॥ ప్రాతస్స్నానంచవైశాఖ తథా మాధవపూజనం । వసన్తమాధవప్రీత్యై దద్యురేతాని పణ్డిత ॥ ఏతేషాం దానమాత్రేణ నరాయాంతీద్రసమ్పదం । తతస్తు భువమాసాద్యమండలాధిపతిర్భవేత్ ॥ వైశాఖే ప్రత్యహంకృత్వా ద్వాదశ్యాం పౌర్ణమీదినే । సర్వపాపవిమోక్ష్యర్థం కుర్యాద్వా పంచపర్వసు ॥ వ్రతస్యోద్యాపనంకుర్యాద్వ్రితస్య పరిపూర్తయే । ఉద్యాపనేషు వైశాఖే యఃకుర్యాత్తత్పరిగ్రహం ॥ సనరస్సనరకాన్ భుక్త్వా పికోభూయాత్తతఃపరం । ధేనుప్రతిగ్రహే రాజన్ తత్పరిధానం పరిత్యజేత్ ॥ కుర్యాచ్చాన్దాయణంసమ్యక్ శయ్యాయాం ద్విగుణం స్మృతం । తుష్పపీవాళశీరశయ్యాస్వేవం వేదితవ్యం ॥ సువర్ణే రజతేథాన్యే పూర్వవత్సుసమాహితః । తతోర్ధార్ధపరిమాణేన ప్రాయశ్చిత్తం విశోధనం ॥ప్రాయశ్చిత్తమకృత్వాచ నశుద్ధఃపూర్వజోన్యతః । తస్మాత్ప్రతిగ్రహాన్త్యాస్తిస్వేకేషు వ్రతేష్వపి ॥—॥ ఇతి వైశాఖమాసవ్రితోద్యాపన ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

నానావిధఫలప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

॥ — ॥ అథ నానావిధఫలప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ కదళీం మాతుళుంగంచ నారికేళం ఫలంతథా । ఖర్జూరం వనసంచైవ ద్రాక్షాఫలమనుత్తమం ॥ చూతంకపిత్థం జమ్బీరం జమ్బూదాడిమమేవచా । క్షీరపూర్వఫలంచైవ తిన్తిణీఫలమేవచ ॥ ఉర్వారుకఫలంచైవ ఎరండకఫలంతథా । ఫలానియానిలోకేస్మిన్నానామాని పార్థివ ॥ యోయదాత్తానిసర్వాణిరాశీకృత్యఫలాప్తయే । బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం వినాశార్థం ద్విజర్షభ ॥ వస్త్రేణవేష్టితంరాశిం దక్షిణాభిర్యథేచ్ఛయా । హోమంతే శేషిరేవాపి సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ దత్వేతిశేషః ॥ తత్ఫలానిద్వి

జోయస్తు పరిగృహ్ణాతినాతురః । ఆధానార్థంతటాకార్థం స్వయం కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ తతోదోషాత్ప్రముచ్యేతహ్యన్యథా పాపమశ్నుతే । సత్కర్మఫలనాశంచ ఫలదానంమహత్తరం ॥ తస్మాత్పావిశుద్ధ్యర్థంప్రాయశ్చిత్తముదాహృతం ॥ రాశీభూతం ఫలందివ్యం గృహీత్వాద్విజనాయకః । అక్షతాన్వినిష్కృతింతస్యాధానంకర్మసాధనం ॥ పరిధానంనమస్కృత్యజ్యవిపాన్నుజ్ఞామవాప్యచ । కేశానాం వపనంకృత్వా షడ్బ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ ఉపోష్యరజనీమేకాం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి । నాన్యథాశుద్ధిమాప్నోతి ఫలబాహుళ్యసంగ్రహే ॥ కేచిదిచ్ఛన్తి సంసారం నిత్యకర్మవినాశనాత్ । యదాభూదాశినంగ్రహీఫలానాం ఫలనాశకః ॥ తస్యకర్తాణి నశ్యన్తి తదాఫలమపేచ్ఛయా । బ్రహ్మోపదేశకర్తవ్యోగాయత్రీదానమేవచ ॥ ఎతదల్పపరిగ్రహవిషయేన ॥ కింతు రాశీకృతనానావిధఫలపరిగ్రహే । కర్తుఃబ్రహ్మహత్యావినాశార్థం దానేతస్య పాపాన్యశేషాణిబ్రాహ్మణమావిశన్తి । తతఃపునస్సంసారః ॥ ప్రాయశ్చిత్తబాహుళ్యం ॥ ఏకద్రవ్యపరిగ్రహేమైవం ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రమాత్రం । రాశిప్రతిగ్రహే ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తాద్యసమ్భవెపుర్యుభయమస్తీతి ॥ — ॥ ఇతి రాశీకృతనానావిధఫలప్రతిగ్ర

—మకరసఙ్క్రాన్తివ్రతేషు ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం —

హప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ మకరసఙ్క్రాన్తివ్రతేషు ప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ ముద్గదీపంతిలానాంచ సధాన్యం మాషదీపకం । తథాచలావణందీపం మహాదీపమనన్తరం ॥ శృఙ్గిబెరం తథాకన్దం హరిద్రాదానమేవచ । అన్యానిసన్తి దానాని కానిచిత్పృథివీతలే ॥ ఎషువ్రతేషుపూర్ణేషు తదోద్యాపనమాచరేత్ । మోక్షదీపం మహాపుణ్యం నగరోత్తారణంనృణాం ॥ దీపాస్స్థైర్యే యదారాజన్ పరిపాకంభజంత్యథ । తావత్సధాన్యపాత్రాణాం దానంకుర్యాద్ద్విజాతయే ॥ పారణం తత్ర కుర్వీత వ్రతీవ్రతఫలాప్తయే । తత్పాత్రం యోద్విజోభృత్వా దీపధాన్యసమన్వితం ॥ ఉద్యాపనే యదామోహాత్ప్రతిగృహ్ణాతినాప్తయే । తస్యైవ యమలోకశ్చ యావదాభూతసంప్లవం ॥ దీపపాత్రాణి యావన్తి సవర్తీనిసధాన్యకం । ఉద్యాపనే ద్విజోభృత్వా యమలోకశ్చ శాశ్వతః ॥ — ॥ లైంగే

మహాదీపావపానేషు తత్ప్రాతర్యో ద్విజో హరేత్ । తస్యైవయమలో కశ్చ శాశ్వతశ్చపుణ్యావాశేనః ॥ మహాదీపఫలం యావత్తావద్యుగసహస్రికమ్। యమలోకమవాప్నోతి పునరావృత్తిదుర్లభమ్ ॥—॥ భవిష్యోత్తరే ॥ యో ద్విజో దేవతాగారే మహాదీపపరిక్షయే చ । తత్ప్రాణాన్ ప్రగృహ్ణీయా ద్వృథా యాగాదికంవినా ॥ తస్యైవ నరకే వాసో యావచ్చన్ద్రదివాకరౌ పశ్చాత్తాపసమాయుక్తఃప్రాయశ్చిత్తం కరోమ్యహమ్ ॥ ఇతిసఙ్కల్ప్య మనసా ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ । గోధూళిరజసా స్నాత్వా తథాకృత్వా ఋమర్షణమ్ ॥ బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతఃతప్తకృచ్ఛ్రచతుష్టయమ్ । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి చాన్ద్రాయణమథాచరేత్ ॥ ముద్గదీపే పరాకంస్యాల్లవణే చాన్ద్రభక్షణమ్ । మాషదీపే తిలానాంచ ఏకం తప్తం సమాచరేత్ ॥ ప్రాజాపత్యం ధాన్యదీపే పఞ్చగవ్యం తథాపిబేత్ । సర్వదీప ప్రతిగ్రహేప్రాయశ్చిత్తాదనన్తరం పంచగవ్యప్రాశనం కర్తవ్యమ్ ॥ —॥ ఇతి మకరసంక్రాన్తౌ దీపప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ —॥ అథ కారణం వినా

కారణంవినా పత్న్యాత్యాగినఃప్రాయశ్చిత్తం

పత్న్యాత్యాగినఃప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ —॥ లైంగే ॥ స్వపత్నీం యో ద్విజోమోహాత్సంత్యజేత్కారణంవినా । తస్యాన్యానివృత్తిర్నాస్తి నపుంసకభవాదృతే ॥ యస్త్యజేదుత్కలాంసాధ్వీం లోకవార్తాపరాయణః । తస్య నివృత్తిర్నాస్తి నపుంసకభవాదృతే ॥ సతీత్యాగేహేతుమాహ॥—లైంగే ॥ అపరాధందశమేవర్షే స్త్రీప్రజాం ద్వాదశే త్యజేత్ । మృతప్రజాం పంచదశే సద్యస్త్వప్రియవాదినీమ్ ॥ అప్రియవాదఃసాక్షాద్వ్యభిచారఃస్వదృష్టఃనతు వార్తాశ్రవణమాత్రేణ । అప్రియాణి బహూని సన్తి పతివార్తా। నిష్ఠురవచనం । నాభ్యుత్థానం । నపాదప్రక్షాళనాదికం । సర్వదా శాఠ్యం । దరిద్రాగమే నిన్దా । మనస్యపూర్ణే భర్తరి నప్రీతిః । ఏవమాదీన్యప్రియవచనాని । ఏతేషు సత్సు నసతీత్యాగః ॥ కలియుగత్వాత్ । వ్యభిచారస్సాక్షాత్స్వయమేవ దృష్టశ్చేత్త్యాజ్యా ॥ —॥ తదాహగౌతమః స్వానుభూతం సదృష్టాంతం నతు ప్రవృత్తివ్యభిగ్రహం । నప్రమాణం లోకవార్తా జనవాదోమృషాక్వచిత్ ॥ అతోభర్తృశ్రవణమాత్రేణ నత్యాజ్యా।వ్య

థా త్యాగే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ దారవ్యతిక్రమీలూకే నిష్కారణతయా ద్విజః । ఖరాజినం బహిర్లోమధృత్వా భిక్షాటనం చరేత్ ॥ దారసన్త్యాగినేభిక్షామితివార్తాం వదన్నదా । సప్తాగారాణి భిక్షార్థం పర్యటేత్తదృతుత్రయం ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతినాన్యథా రఘునన్దన । భర్తృసన్త్యాగిమహాపాతకేన వినా స్త్రీణామప్యేవం ప్రాయశ్చిత్తం షణ్మాసాన్ కృత్వా తతశ్శుద్ధిమాప్నోతి । మహాపాతకలిప్తో భర్తాత్యాజ్యఏవ । నాన్యత్ర ॥ — ॥ తదాహభాగవతే ॥ దుర్వృత్తాంవాసువృత్తాంవా లోగీవాప్యథనోపివా । స్త్రీభిఃపతిర్నహాతవ్యః లూకేప్వఘిరపాతకీ ॥ పాతకం బ్రహ్మహత్యాదికం । వ్యభిచారాదిదుర్గుణాన్ దృష్ట్వా నత్యాజ్యఃఇ ॥ — ॥ తదాహాపస్తమ్బఃఇ ॥ దారవ్యతిక్రమీఖరాజినం బహిర్లోమపరిధాయ దారవ్యతిక్రమిణె భిక్షామితి సప్తాగారాణి చరేత్సావృత్తిష్వణ్మాసాన్ । స్త్రియాస్తు భర్తృవ్యతిక్రమే కృచ్ఛ్రద్వాదశరాత్రాభ్యాసస్తావన్తం కాలమితి ॥ అతో నిష్కారణతయా వరిత్యాగో దోషహేతుఃఇ ॥ — ॥ ఇతి కారణంవినా వస్త్రీత్యాగినఃప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథాశ్వప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయఃఇ ॥ సోమసూర్యగ్రహేవాపి వ్యతిపాతేవ వైధృతౌ । సఙ్క్రమేవిషువేచైవ మన్వాదిషు యుగాదిషు ॥ అశ్వప్రతిగ్రహారాజన్ నిష్కారణతయాద్విజఃఇ । యమలోకముపాగమ్య భుక్త్వా తత్రత్రివత్సరాన్ఇ ॥ పునర్భువముపాగమ్య పుచ్ఛయుక్తోహరిర్భవేత్ ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ అశ్వప్రతిగ్రహేదిప్రాఃపుణ్యకాలేషు పర్వసు । కారణేనవినారామయమలోకముపాగమన్ ॥ పశ్చాద్భవతిభూలోకేమండూకఃపుచ్ఛసంయుతః । సచేద్విక్రయమాపన్నఃపాతకాన్నవిముచ్యతే ॥ అశ్వవిక్రయేదోషమాహ ॥ — కౌర్మే ॥ మేరుమన్దరతుల్యానిపాపాని వివిధానివ । సుద్రజాపీహరేత్సాపం నకన్యాహయవిక్రయీ ॥ ధృత్వాశ్వం విక్రయేద్యస్తు వృథా భోగేచ్ఛయా నృప । ఊఢయోస్సమ్భవేత్తావడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ ప్రతిగ్రహే తదర్ధంస్యాద్విక్రయేపూర్ణమాచరేత్ ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ పాపాని సన్తి యానీహ తావన్తి భువిపార్థివ । రుద్రజాపీహరే

త్తాని నకన్యాహాయవిక్రీయీ ॥ వృథాశ్వం ప్రతిగృహ్యేదౌ ద్విజోవిక్రీయితుం పునః । తదోఽపాపవిశుద్ధ్యర్థం షడబ్దం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ నాశత్తదర్ధం కుర్వీత నవ్యూవే పూర్ణమాచరేత్ । అశ్వవిక్రీయిణఃపాపం దేహమావృత్య తిష్ఠతి ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిశుద్ధాత్మా తత్పాపాన్ముచ్యతేధునా॥—॥ ఇత్యశ్వప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ మహిషీప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ లైంగే ॥ యోవిప్రో మహిషీం భృత్వా కుటుమ్బభరణాయవై । పుణ్యకాలేషు నజ్ఞాత్వా వ్యతీపాతేచ వైధృతౌ ॥ నయాతి నరకం ఘోరం కాలసూత్రం సుదారుణం । పశ్చాద్భవతి పాపాత్మా వాయసః కృష్ణవర్ణవాన్ ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ మహిషీమనుగృహ్ణోతి ద్విజో మహతి సజ్గమే । సయాతినరకం ఘోరమనుభూయమహత్తరం॥ పశ్చాద్ధ్వాంక్షోభవేత్పాపీక్షీరలోభాత్ప్రతిగ్రహే। తస్మాచ్చతత్పరిత్యాజ్యం మహిషీగ్రహణం ద్విజైః ॥ ప్రాయశ్చిత్తేనపూతాత్మా తరేద్దోషమిమం ద్విజః । తత్ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ సోపన్నే ॥ మహిషీమాత్మభోగార్థం ప్రతిగృహ్య ద్విజోమహాన్ । తస్య పాపవిశుద్ధ్యర్థం పరాకం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ వికీయేద్ద్విగుణం కృత్వా తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే। పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాత్తత్తన్మన్త్రపురస్సరం ॥ — ॥ ఇతి మహిషీప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ ధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ కౌర్మే ॥ ధేనుంయఃపూర్వజోభృత్వా నిమిత్తైర్బహుభిర్వినా । పుణ్యకాలేపుణ్యతిథ్యే వస్త్రాదిభిరలఙ్కృతామ్ ॥ సవస్త్రాం దోహనంయుక్తాం ముక్తావాలాపశోభితామ్ । తామ్బపృష్ఠాం స్వర్ణశృఙ్గీం స్వర్ణఘంటోపశోభితామ్ ॥ సురూపాం సాధువృత్తాంచ ధేనుం రాజ్ఞస్సుఖాప్తయే । మహాపాపఫలంభుక్త్వా నరకాయోపపద్యతే ॥ తస్మాద్ధేనుస్తు నగ్రాహ్యోద్విజైరధ్యాత్మవేదిభిః ॥ — ॥ లిఙ్గపురాణే ॥ పుణ్యకాలేషు యోధేనుం నమభ్యర్చ్యద్విజాతయే । దద్యాదీశ్వరతుష్ట్యర్థం సవైనారాయణస్మృతః ॥ ధేనవో బ్రహ్మణా సృష్టాః యజ్ఞార్థం యాగసాధనాః । మహాపాతకహారి

ణ్యైః పుణ్యకర్మఫలప్రదాః ॥ విప్రాధీనాస్సదాసర్వా ధేనవోలోకపూజితాః । తా గృహ్ణీయాద్ద్విజోయస్తు దరిద్ర్యాధీ పాపసంగ్రహీ ॥ నరకే నియతిస్తస్య ధేనురోమాణి సంతిహి । అతఃప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ నాగరఖండే ॥ ధేనుప్రతిగ్రహీతాయాఃపుణ్యకాలేషుపర్వసు । హోమార్థమభిషేకార్థం నతేనహిసదోషభాక్ ॥ ఉభయోరప్యభావేతు ప్రాజాపత్యత్రయంచరేత్ । ఉభయోర్యదిసమ్ప్రాప్తిఃపంచగవ్యం పిబేత్తతః ॥ తతశ్శుద్ధిమవాప్నోతి నాన్యథా రఘునన్దన । ఉభయతోముఖీధేనుప్రతిగ్రహవద్దుష్టప్రతిగ్రహత్వాభావాత్ప్రాయశ్చిత్తమల్పముక్తం॥అన్యత్రప్రాయశ్చిత్తబాహుళ్యం దోషాధిక్యాత్ ॥— ॥ ఇతి సౌమ్యధేనుప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥

సన్యాసినఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

॥ — ॥ అథ సన్యాసినఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ॥—॥ పాఠ్యంచే ॥ — సర్వసంగవిహీనస్య ధర్మార్థత్యాగినోయతేః । పరబ్రహ్మణి నక్తస్య నిస్పృహస్యైవ వస్తుషు ॥ తస్యప్రతిగ్రహం యస్తు ద్విజో లోభవశాయణః । కృత్వాతస్యాద్యదాజీవేత్సవృథా బ్రాహ్మణస్మృతః ॥ — ॥ రాజవిజయే ॥ పరబ్రహ్మణి నక్తస్య సర్వవస్తువ్యసంగినః । సర్వసంగవిహీనస్య ధర్మార్థత్యాగినోయతేః ॥ శిరోగ్రీవయాపి రాజేన్ద్ర నువాక్తభిర్ద్విజోయది అన్నమాత్రం రూపకంవా నతస్యైవ పరాగతిః । ప్రతిగృహ్య యదాజీవే న్నాన్యథా జన్మ తస్యహి ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ అన్నంవాశాకమాత్రం వా రూపకం వస్త్రమేవవా । కర్మందినోద్విజోయస్తు సపాపీ నరకం వ్రజేత్ ॥ తస్య దోషవినాశార్థం ప్రాజాపత్యంతు రూపకే । అతఃపరంతు వాన్నేపంచగవ్యంచ పీత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । స్త్రీణామప్యేవం ॥ — ॥ ఇతి సన్యాసినఃప్రతిగ్రహ

పతితయాజేఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమ్

ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ పతితయాజేఃప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ స్నానాది నిత్యకర్మాణి బ్రహ్మవిద్యామథాపివా । దంభాదికం పరిత్యజ్య వట్టణే వర్తయన్యతిః ॥ నానాగృహేషుభిక్షాన్నం వ్యవహరేషు వత్సలః । గ్రాసార్థం శివ్యరక్షార్థం ధనార్జనపరాయణః ॥ పతిత

స్నాత్వాత్మకర్మదీనతం సమ్బిభర్తియెత్క్వచిత్ । నమస్కారం నకుర్వీత యది కుర్యాత్సపాతకీ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ దండహీనోవృథాముండీ ధృత్వా కాషాయమాత్రకమ్ । పట్టణె వర్తయన్వాపి వ్యవహారపురస్సరం ॥ శిష్యసమ్పాదనార్థాయ ధనార్జనపరాయణః । ప్రణవం నంపరిత్యజ్య ఛత్రోపానహాయుగ్యతిః ॥ నవిప్రైర్నమస్కార్యః నభిక్షాదానపాత్రవాన్ । మాయావీ నతుకర్మందీ యతివెషో యథా నటః ॥ — ॥ పరాశరః ॥ అగ్రదానం గృహస్థాయ తాంబూలం బ్రహ్మచారిణె । యతయే కాంచనం దత్వా దాతాతు నరకం వ్రజెత్ ॥ సురాపూరితభాండశ్చ పటహశ్చోర్ధ్వపూరితః । కర్మహీనస్తు కర్మందీ త్రయస్తైవె వృథావృథా ॥ ఏకరాత్రం యతిస్త్యక్త్వా స్వధర్మాన్వర్తయెద్యది । ఏతస్య నిష్కృతిర్నాస్తి ఇహలోకెపరత్ర చ ॥ తస్మాద్యతె ర్ద్విజోయస్తు ప్రతిగృహ్యాధనాదికం । జీవేద్యచిహపాపాత్మాచాన్ద్రం తస్య విశుద్ధయె ॥ ద్రవ్యప్రతిగ్రహే చాన్ద్రం కాయంచాన్నస్య సంగ్రహే । తైత్రప్రతిగ్రహే తాత మహాచాన్ద్రముదీరితమ్ ॥ పస్త్రాదినంగ్రహేవిప్రొమహాసాన్తపనం చరెత్ । స్త్రీణామప్యెవం ॥ — ॥ ఇతి పతితయతెః ప్ర

—*మఠపతెస్సన్న్యాసినః ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

తిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ మఠపతెస్సన్న్యాసినః ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ జైవలిః ॥ సర్వసంగపరిత్యాగీ యతిర్యదిమఠాధిపః । తస్యాన్యానివృతిర్నాస్తి చండాలాజ్జనగర్హితాత్ ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ యతిర్యస్తుమహారాజసర్వసజ్జపరిగ్రహః । భోగాసక్తోయదాలోకే మాతాపత్యం కరోతియః ॥ తస్యాన్యానివృతిర్నాస్తి యమలొకాత్సుదారుణాత్ । తదంతె భువమాసాద్య దివాకీర్త్యాభవేన్నరః ॥ అథవా యోగినామేవ కులెభవతి ధీమతాం । ఇతి గీతావాక్యస్య నవిరొధః ॥ కులె భవతి ధీమతామితి యొగభ్రష్టస్యొక్తం । మఠపతెర్యతెశ్చండాలజస్త్రైవ ॥ — ॥ తదాహాంగిరాః ॥ సర్వసంగవిహీనశ్చ యతిర్భవతి మాతకః । ఎతస్య జన్మనాస్తీహ చాండాలాత్కులగర్హితాత్ ॥ తస్మాద్యతెర్ద్విజోయస్తు ప్రతిగ్రహపరాయణః । తస్యైవ నివృతిరియం వడబ్దం విధిపూర్వకం ॥ కృత్వా శుద్ధిమవాప్నొతి నాన్యథా శుద్ధిరస్తిహి । స్త్రీణామప్యెవం ॥ తైత్రవస్త్రాది

సంగ్రహే పూర్వవత్ ॥ — ॥ ఇతి మహాధిపతియతేః ప్రతిగ్రహ ప్రాయ

—*పాపపురుషస్య ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

శ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ పాపపురుషస్య ప్రతిగ్రహ ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥—॥ దేవలః ॥ మనుజానాం నాభిరర్ధాదధోభాగే షడంగులే । ఆశ్రిత్య తత్ర పాపీయాన్ పురుషో వర్తతేనఘా ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ న్యూనాంతు త్రైరథోభాగే నాభిదేశాత్షడంగులే । పాపాఖ్యః పురుషః సమ్యగాశ్రిత్యాహృది వర్ధయన్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ న్యూనాం నాభేరధోభాగే పాపపురుషస్సదానసన్ । పాపాని వర్ధయన్ ధర్మం భక్షయన్సర్వమంగళం ॥ తస్యైవనాశకరణం దానం దద్యాత్సుపాత్రతే । తద్దానం బ్రాహ్మణోధృత్వా తదాయాయాత్పిశాచతాం ॥ — ॥ మరీచిః ॥ పాపపురుషం ద్విజోధృత్వా వృథా ధానాదిభిర్వినా । మహాన్తం నరకం భుక్త్వా తదంతేస్యాత్పిశాచతా ॥ తద్దోషపరిహారార్థం ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి । నాభిసమ్నజలేస్థిత్వాపిధాయార్ద్రేణ వాససా ॥ పురుషసూక్తం జపేత్పశ్చాద్యదా మందాయతే రవిః । ధృత్వావైతావతీం సంఖ్యాం మనసా ప్రత్యహం ముదా ॥ పర్ణాహారం తదాకుర్యాత్పలాహారమథాపివా । స్వపేద్దేవసమీపేతు నారాయణమనుస్మరన్ ॥ పరేద్యుఃపూర్వవత్కృత్వా మానసూక్తేనశుద్ధ్యతి । అయుతం జపపక్షాన్యాత్పునస్సంపాకరతశ్శుచిః ॥ పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాత్పాపదస్తత్ప్రముచ్యతే ॥ — ॥ ఇతి పాపపురుషప్రతిగ్రహప్రాయశ్చిత్తం ॥

—*పతితస్య ప్రాయశ్చిత్తమ్*—

— ॥ అథ పతితస్య ప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ పతితస్తు ద్విధాప్రోక్తో మహాపాతకసంగవాన్ । నిత్యకర్మపరిత్యాగీ ద్వితీయస్సద్భిరుచ్యతే ॥ పూర్వజస్య మహాపాతకప్రాయశ్చిత్తముపదిష్టం ॥ ద్వితీయస్య విశేషమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ నిత్యకర్మపరిత్యాగాన్నానాయోనినివేశనాత్ । గీతవాద్యానురాగాచ్చ కుండగోళకసంగమాత్ ॥ దేవద్విజవిరోధాచ్చ నానాసత్త్రాదిభోజనాత్ । చరణాయుధయుద్ధేన బస్తయుద్ధేనవారతః ॥ ద్యూతానక్తన్దివాకామీ హ్యాస్యైర్వీణాదివాదనాత్ । గన్ధతామ్బూలవస్త్రాద్యైర్దేవాదీనామనర్పితైః ॥ విటగాయకసంయుక్తః పతితోయం ద్వితీయకః ।

మహాపాతకసంసర్గాన్మహాపతితఉచ్యతే ॥ తస్య మరణాన్తాన్నివృత్తిః ॥ కు
త్రచిద్దయయా మునిభిర్వ్యయుతగోదానైరుక్తా । కర్మభ్రష్టస్యపతితస్యప్రా
యశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ పూర్వోక్తలక్షణైర్యుక్తః పతితఃకర్మ
హీనవాన్ । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తః ప్రాజాపత్యం వితుర్ధయే ॥ త్రిదినైతు
పరాకంస్యాత్పఞ్చతప్తం విధీయతే । మాసేచాంద్రం తతఃపశ్చాద్వ్యాహృ
ర్ధ్వంననివృత్తిః ॥ అసౌ పతితఇత్యుక్తస్సర్వదావర్ణ్యతే జనైః । కర్మభ్రష్ట
స్య నాస్తీహ ఏవాదూర్ధ్వం సతాంగతిః ॥ యత్రయత్ర ధర్మశాస్త్రేషుప
తితప్రాయశ్చిత్తముక్తం ॥ తత్రతత్రైవమేవ యోజనీయం । పంచమహా
పతితసంసర్గీమహాపతితో మరణాన్తప్రాయశ్చిత్తీ ॥ అయంతు దోషభూయ
ల్యేపి ప్రతిపదోక్తం ప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ॥ — ॥ ఇతి
కర్మభ్రష్టస్య పతితస్య ప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ రహసి కృతబ్రహ్మహ

—*రహసి కృతబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తమ్*—

త్యాప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ అరణ్యే స్వగృహే రాజ
మత్సరాద్ద్వేష్యలోభతః । యోవిప్రోహంతియంవిప్రం రజ్జుదండాదిపీడనైః॥
— ॥ మార్కండేయః ॥ అరణ్యేస్వగృహేయత్నాత్కంఠనిష్పీడనాదిభిః ।
హన్యాద్విప్రం ద్విజోయస్సమహాంతం నరకం వ్రజేత్ ॥ రహసి కృతం పా
పం చతుర్దశధాప్రకటితం భవతి ॥ — ॥ తదాహ మనుః ॥ అహిత్యచన్ద్రా
పనిలో నలశ్చ ద్యౌర్భూమిరాపోహృదయం యమశ్చ । అహశ్చ రాత్రిశ్చ
ఉభేచసంధ్యే ధర్మశ్చజానాతి నరస్య వృత్తం ॥ — ॥ తథాచశ్రుతిః ॥ తం
భూతాన్యభ్యక్రోశన్ బ్రహ్మహన్నితి ॥ అతో రహసి పాపం నకారయేత్ ॥
— ॥ గాలవః ॥ రహఃపాపం నకుర్వీత కర్మణా మనసా గిరా । యది కు
ర్యాద్విమోహేన ప్రకాశాద్ద్విగుణం భవేత్ ॥ తస్యవైనివృత్తిర్నాస్తి జన్మభిర్బహుభిర్నృప ॥— ॥ గౌతమః ॥ పూర్వజోరహసిస్థానే విప్రం
హన్యాద్ధనాతురః । అథవా మత్సరాత్క్రోధాత్తస్య నాస్తీహ నివృత్తిః ॥
బ్రహ్మహత్యానమంపాపం ద్విజానాం నాస్తినారద । పాపరాట్బ్రహ్మహత్యే
యం తుయరోగశ్చరోగరాట్ ॥ కృచ్ఛ్రాజస్తువేధాస్స్యాత్తులాస్యాద్దానరా
ట్తథా । వేధాః ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం ॥ అతో రహసి విప్రస్య నకుర్యా

ద్ధింపనం బుధః ॥ — ॥ పరాశరః ॥ రహసి ద్విజహత్యాయాస్సర్వేషాం కు
లనాశినీ । ఆత్మనశ్చయనూత్యాపకరీపుణ్యస్య నాశినీ ఉభయోర్లోకయోర్హన్త్రీ
సర్వపాపవివర్ధినీ । తస్యాశ్చియశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ జైవలిః ॥ విప్రహత్యాం
రహఃకృత్వా పశ్చాత్తాపపరాయణః । తటాకంవా హ్రదం గత్వా ప్రా
తస్స్నానం సమాచరేత్ ॥ ఏనఃపావిత్యకర్మాణి అర్ఘ్యదానం సమన్త్రకం।
కృత్వా జలముపాగమ్య కంఠగమ్నజలే వసన్ ॥ ఆర్ద్రేణ వాససాచ్ఛాద్య
మూర్ధానం స్వేపపాణినా । ప్రాజ్ముఖోదఙ్ముఖోవాపి జపేన్నారాయణాత్మ
కం ॥ సహస్రశీర్షమిత్యనువాకం। ప్రత్యహం యావతీసఙ్ఖ్యా మనసా తాం
నిధాయచ । జపేదస్తం యదాభానుస్తావత్పర్యన్తమాచరేత్ ॥ తత్తీరే శి
బిరంకృత్వా నారాయణపరాయణః । ప్రత్యహంకబళం భుంజన్ నారా
యణనివేదితం ॥ స్వపేచ్ఛణ్డిలే తత్ర సాలగ్రామసమీపతః । పునఃప్ర
భాతే విమలే పూర్వవన్నియమం చరేత్ ॥ ఏవం ద్వితుత్రయంకృత్వా
పునస్సంస్కారపూర్వకమ్ । శుద్ధిమాప్నోతి రాజేన్ద్ర తన్మధ్యే మ్రియతేశు
చిః ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి మహారోగీభవేచ్చిరం। ఏతస్యనిష్కృతిర్నా
స్తి జన్మజన్మని భూమిప ॥ — ॥ ఇతి రహసికృతబ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చి

రహసికృతసురాపాన ప్రాయశ్చిత్తమ్

త్తం ॥ — ॥ అథ రహసికృతసురాపానప్రాయశ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ జై
వలిః ॥ రహసి బ్రాహ్మణఃపీత్వా మద్యమేకాదశం యది । తస్యాపునరావృ
త్తిర్యమలోకాత్కదాచన ॥ — ॥ మరీచిః ॥ మద్యమేకాదశంపోక్తంగౌ
డీత్యాదిమహర్షయమ్। తేషాం మధ్యే ద్విజోలోభాదజ్ఞహ స్యేకం పిబేద్య
ది ॥ తస్యైవ నిష్కృతిర్దృష్టామరణాన్తాహినాన్యథా । రహస్యేతాని మ
ద్యాని హ్రుత్వాపీత్వా ద్విజఃపతేత్ ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ శృణు ధర్మ
జయత్నేన మద్యం రహసి యఃపిబేత్ । తస్య నిష్కృతిర్నాస్తి మరణా
న్తం వినా నృప ॥ — ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ స్వగృహే పట్టణేరణ్యే మద్యమే
కాదశం విధమ్ । తన్మధ్యే యోద్విజోమోహాదజ్ఞహ స్యేకంపిబేద్యది ॥ స
ద్యఃపతతి దుష్టాత్మామరణాన్తాహినిష్కృతిః ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ గౌడీ
మాధ్వీచపైష్టీవ విజ్ఞేయాస్త్రివిధాస్సురాః । తాసహిన్తాళజఃపైవభార్గవోరం

నారికేళజమ్ ॥ ద్రాక్షాజంచైవ సైరేయమేలాజంచలవఙ్గకమ్ । మద్యమేకాదశం ప్రోక్తం మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ ఏతేషాం యోరహోభుఙ్క్తే ఏకంవా ద్విజనాయకః । తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి మరణాన్తాజ్జనాధిప ॥ కథంచిన్నిష్కృతిర్దృష్టామునిభిశ్శాస్త్రచక్షుషు । అరణ్యే నిర్జనేదేశే స్నానం కృత్వా యథావిధి । సన్ధ్యాదినిత్యకర్మాణి పూర్వవన్తనసాచరేత్ । నవం కుటీరమాసాద్య స్వగృహ్యాగ్నౌవిధానతః ॥ కూశ్మాండైర్జుహుయాద్వహ్నా యావదస్తంగతోరవిః । తావద్విరమ్య తం హోమం సంఖ్యాం మనసి ధారయేత్ ॥ అవశేషఞ్చ పయఃపీత్వా స్వపేద్దివసమీపతః । తతఃప్రాతస్సముత్థాయ పూర్వవన్నియమం చరేత్ ॥ ఎవం ఋతుత్రయం కృత్వా పునఃకర్మతతఃపరమ్ । కృచ్ఛ్రశుద్ధిమవాప్నోతి నాచేద్దోషో మహాన్భవేత్ ॥ అథవా రాజదండేన మృత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ । ఋతుత్రయేఅయుతకూశ్మాండహోమః । తదర్ధం గణహోమః । ఋతుత్రయావసానే పునస్సంస్కారః । పంచగవ్యంచ పీత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ॥ — ॥ ఇతి రహసికృతమద్యపానప్రాయశ్చిత్తం ॥ — ॥ అథ రహసికృతస్వర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తమా

—*రహసికృతస్వర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్*—

హ ॥ — ॥ దేవలః ॥ రహోనుషిత్వాపారక్యం సువర్ణం ద్విజపుంగవః । ప్రాయశ్చిత్తంహికర్తవ్యంమరణాన్తం ద్విజోత్తమ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ యోహరేద్రహసి స్వర్ణం పారక్యం ముఖజస్సకృత్ । తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి కుమ్భీపాకాద్భయంకరాత్ ॥ — ॥ హారీతః ॥ పారక్యం రహసిస్వర్ణం ద్విజోహృత్వా పతేత్తదా । ఏతస్య నిష్కృతిర్దృష్టామునిభిర్ధర్మచక్షుభిః ॥ సువర్ణాచ్ఛప్రమాణంచ సువర్ణస్తేయప్రకరణేఽభిహితమ్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ యోహృత్వా రహసిస్వర్ణం ద్విజోరౌప్యమథాపివా। తస్యాన్యా నిష్కృతిర్నాస్తి కుమ్భీపాకనిమజ్జనాత్ ॥ కథంచిన్నిష్కృతిర్దృష్టామునిభిర్ధర్మదర్శిభిః । అరణ్యంనిర్జనంగత్వా తత్ర స్నాత్వాయథావిధి ॥ నిర్మాయపర్ణశిబిరం తత్రస్థాప్య హుతాశనం । సమిద్భిఃప్రజ్వలంకృత్వా సాక్ష్యర్థం పరికల్ప్యచ ॥ ఊర్ధ్వాననోజపేన్మన్త్రం కృష్ణస్య ద్వాదశాక్షరం । ప్రాతరారభ్య మధ్యాహ్నం జపసంఖ్యాచయావతీ ॥ తావతీం మనసా స్థాప్య మా

భ్యాహ్నికమధాచరేత్ । తతఃపరం జపేదేనం మన్త్రరాజమనుత్తమం ॥
అస్తం యాతి యదాభానుస్తావన్నోనం పరిత్యజేత్ । సంఖ్యాం తాం మన
సాసంస్థాప్య తమగ్నిం ధారయేచ్ఛుభాః ॥ తండులైర్హవిస్తమాత్రైశ్చ గోజలా
ద్ధోమపేచ్ఛక్తదా । పూర్వం నివేద్య దేవాయ పశ్చాదద్యాత్సువయం ముదా॥
స్వపేద్దేవసమీపేతు నారాయణపరాయణః । తతఃప్రాతస్సముత్థాయ పూ
ర్వవన్నియమాస్థితః ॥ జపేత్పూర్వవదాసీనో హుతాశనసమీపతః । ఏవం
మానద్వయం కృత్వా నవలక్షజపంతథా ॥ పటగర్భవిధానేన పునస్సంస్కా
రమాచరేత్ । పంచగవ్యం పిబేచ్ఛ్రాచ్చుద్ధోభవితుమర్హతి॥ నాన్యథాశు
ద్ధిమాప్నోతి బహుభిస్తీర్థమజ్జనైః । లూకసాదృశ్యకష్టనైర్నశుద్ధోభవతి ద్వి
జః । గఙ్గాసేతుః ప్రయాగశ్చ గఙ్గాసాగరసంగమః ॥ గౌతమీ కృష్ణవేణీ
చ కావేరీచ మహానదీ । దర్శనాత్స్పర్శదానాణాం స్నానాన్తోతు ప్రదా
యినీ ॥ తానద్యాపి మహాపాప కృతం విప్రమనిష్కృతిమ్ । నపునంతిహి
రాజేన్ద్ర సురాభాండమివాపగాః ॥ రహఃకృతం మహాపాపం ప్రాయశ్చి
త్తైనశుద్ధ్యతి । సాశుద్ధిర్నజపైర్దానైః మహాప్రస్థాననైరపి ॥ అతో రహఃకృతస్య పాపస్య ప్రాయశ్చిత్తమేవ । నాన్యత్ ॥ — ॥ ఇతి రహసికృతసువర్ణస్తేయప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ రహసికృతగురుతల్పగమనప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ రహసికృతగురుతల్పగమన ప్రాయశ్చిత్తమ్.

శ్చిత్తమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ యోరహో జననీం గత్వా తత్సపత్నీమధా
పివా । ప్రజావతీం గురోర్దారాన్ విప్రకామాతురోయది ॥ స్వము
ష్కం రహసి చ్ఛిత్వా పూర్వవద్దక్షిణాముఖః । గచ్ఛేత్పృత్వావిశుద్ధోభూద
స్యథా పతితోభవేత్ ॥ — మహాభారతే ॥ శృణుష్వ ధర్మజవక్ష్యామిపాపమే
తచ్ఛ్రుతత్తరం । యోవిప్రో రహసిస్థానే మాతరం తత్సఖీమపి॥ గురోఃపత్నీం
భ్రాతృజాయాం యభేతాకామాతురస్సకృత్ । స్వముష్కం స్వేనహస్తేన
అసినా తీక్ష్ణధారయా ॥ ధృత్వాం జలౌనిరాహారోదక్షిణాందిశమన్వగాత్ ।
యదా తృజేదమూన్విప్ర స్తదాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ అన్యథాహి నశుద్ధ
స్యాద్బ్రహ్మహేవ శ్వసన్ ద్విజః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ స్వమాతరం ర
హో గత్వా పుత్రకామాతురస్సకృత్ । తత్సపత్నీం గురోర్దారాన్ భ్రా
తృపత్నీమథాపివా ॥ కృపాణేన స్వయంచ్ఛిత్వా ముష్కద్వయమశంకితః ।

విధాయ స్వాం జలౌ గోష్ఠం గచ్ఛేద్యామ్యాం దిశం శుభాం ॥ నిరాహా
రోథమృత్వా చ తదాశుద్ధమవాప్నుయాత్ । ప్రాయశ్చిత్తమిదం తస్య ముని
భిఃపరికీర్తితమ్ ॥ అరణ్యం నిర్జనం గత్వా తత్ర స్నాత్వావిధానతః । కు
టీరం పూర్వవత్కృత్వా తత్రమానముపాశ్రితః ॥ యవానంజలిమానాంశ్చ
పాచయేద్బ్రహ్మతోఘటాత్ । యవాగూం తాంపునఃపాత్రే ధృత్వాగ్నిం
పరిజ్వలేత్తతః ॥ దారుమయ్యాస్రుచాధృత్వా జుహుయాన్మన్త్రపూర్వకం।
— ॥ తథాచశుక్తిః ॥ యవాగూ రాజన్యస్య వ్రతం కూరేవవైయవాగూః
కూరఇతి మంత్రేణ ద్విసహస్రం హుత్వా హోమం సమాప్య హోమా
వశిష్టాంతాం యవాగూం స్వయంపిబేత్ ॥ — తదాహ గౌతమః ॥ రహో
మాతృగమఃపక్త్వా యవానంజలిపూరితాన్ । తద్యవాగూం బృహత్పాత్రే
నిధాయాగ్నిసమీపగః ॥ సమిద్భిరగ్నిం ప్రజ్వాల్య స్రుచా పాలాశమిశ్ర
యా । గృహీత్వా తాం యవాగూంచ యవాగూ రాజన్యమన్త్రితః ॥ కూ
రఇత్యంతముక్త్వాతాం జుహుయాన్మన్త్రపూర్వకమ్ । ప్రత్యహం ద్విసహ
స్రంచ హుత్వాహోమం సమాపయేత్ ॥ అవశిష్టయవాగూంచ స్వయం
పీత్వా స్వపేద్వ్రతీ । పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయపూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ॥
ఏవం మాసద్వయం కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి పాతకీ । నాన్యథా శుద్ధిమా
ప్నోతి మలముష్టిర్యదా నృణామ్ ॥ — ॥ ఇతి రహసికృతగురుతల్పగమన

—*చాన్ద్రాయణాదికృచ్ఛ్రలక్షణమ్*—

ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ — ॥ అథ చాంద్రాయణాది కృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥
— ॥ దేవలః ॥ బ్రహ్మహత్యాసురాపానం స్తేయం గురుస్త్రీగమః । త
త్సంయోగశ్చ పంచైతన్మహాపాతకమీరితమ్ ॥ ఏతేషాం పాతకానాం మర
ణాంత ప్రాయశ్చిత్తమ్ । నకృచ్ఛ్రాది ॥ గోవధోగుర్వఙ్గక్షేపః భృతకాధ్యా
పనాదికం । ఎతదుపపాతకం । కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదిభిఃపరిశుద్ధం ॥ తిలా
నాం ధాన్యరాశీనాం విక్రయస్త్వన్యవస్తునాం । ఎతత్సంకరీకరణం । కృచ్ఛ్ర
సాధ్యం ॥ కన్యాపహరణంచైవ ధేనుభూమిహరణాదికం । మలినీకరణంచైత
త్కృచ్ఛ్రసాధ్యం ప్రయత్నతః ॥ చండాలగమనాదీని అపాత్రీకరణానిచ ।
కృచ్ఛ్రైర్విశోధనీయాని విప్రైర్ధర్మపరాఙ్ముఖైః । మరన్నభోజనంచైవమష్ట

భక్షణమేవచ ॥ చుష్టశాకాదికంచైవ జాతిభ్రంశకరం మహత్ । ఎతదపిక్రి
చ్ఛ్రసాధ్యం ॥ దుర్మరణాదికం ప్రకీర్ణకం కృచ్ఛ్రసాధ్యం । గర్భధా
నాదికర్మణాం తత్తత్కాలాతిక్రమే కృచ్ఛ్రైరేవ శోధనం ॥ తులాదిప్రతి
గృహీతృణాం బ్రహ్మరాక్షసత్వం కృచ్ఛ్రైరేవ నివారణీయం ॥ ఎతేషాం
కృచ్ఛ్రాణాం లక్షణమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ యవమధ్యం మధ్య
మధ్యం యతిశిశ్వోర్హత్తరం । మహాచాంద్రమితపోక్తం పంచధాపరికీర్తి
తం ॥ ప్రాజాపత్యం తప్తకృచ్ఛ్రం పరాకం యావకం తథా । తతస్సాంత
పనం కృచ్ఛ్రం మహాసాంతపనం తథా ॥ పోదుమ్బరంచ పార్ణంచ ఫలకృ
చ్ఛ్రమతఃపరం । కృచ్ఛ్రం మాహేశ్వరంచైవ బ్రహ్మకృచ్ఛ్రం తతైవచ ॥
ధాన్యస్వర్ణమయం కృచ్ఛ్రం దశధైవం ప్రకీర్తితమ్ । ఎతేషాం స్వరూ
పమాహ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ యవమధ్యస్య కృచ్ఛ్రస్య స్వరూపం ప్రవ
దామ్యహం । యత్కృత్వా సర్వపాపెభ్యో ముచ్యతే మనుజోత్తమః ॥ శు
క్లప్రతిపదారభ్య ప్రతినియమపూర్వకం । పాతితస్నాత్వా యథాచారం
దంతధావనపూర్వకం ॥ ధౌతవస్త్రం పరీధాయ నిత్యకర్మసమాప్యచ । జ
పిత్వాన్హికమాహూనీయావస్థండాయతే రవిః ॥ తదాహరిం సమారాధ్యగన్ధపు
ష్పాదిభిశ్చనైః । మయూరాండప్రమాణేన గ్రాసం కృత్వా ప్రతీ తథా ॥
విష్ణవే తం నివెద్యాశు తం గ్రాసం భక్షయేత్ప్రయం । ఎకవారమశక్య
త్వాద్ద్విధా కృత్వైవ భక్షయేత్ ॥ ఉత్తరాపోశనం కృత్వా బహిర్గత్వాథ
వాగ్యతః । ప్రక్షాళ్యపాణీ తోయెన గండూషైర్ద్వాదశాత్మకైః ॥ పాదౌ
ప్రక్షాళ్యచాచమ్య పునర్గత్వా స్వమాలయం । స్వయమెవ పునఃకృత్వా
శుద్ధిం గోమయవారిభిః ॥ పునఃప్రక్షాళ్య తంపాణిం దెవం నత్వాథసంవిశే
త్ । పావండాదీన్నపశ్యేత్తునసమ్భాషెత్కదాచన ॥ సాయంసంధ్యాము
పాసిత్వా సాయంహోమమథాచరేత్ । స్వపెచ్ఛుద్ధండిలేదెవ సమీపెనియ
తొవ్రతీ ॥ తతఃప్రాతస్సముత్థాయ పరెద్యుస్స్నానమాచరెత్ । పూర్వవన్ని
యమం కృత్వా భక్షయెదెకవృద్ధితః ॥ ఎకొత్తరెణవైరాజ వృద్ధ్యా ప్రతిది
నం బుధః । భక్షయెత్కబళాన్దివ్యాన్ యావదాపౌర్ణమీదినం ॥ దశపంచై
కబళాన్ భుక్త్వాతత్ర ప్రతీ కిమాత్ । ఎకైకంహ్రాసయెద్గ్రాసం కృష్ణ

పక్షే వ్రతీముదా ॥ పూర్వవన్నియమం కృత్వా యదా మాసం ప్రవర్తతే
తత్రాపి భక్షయేదేకం హరిధ్యానపరాయణః ॥ వ్రతాంతే గాఁప్రదాతవ్యా
వ్రతస్య పరిపూర్తయే । పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాద్యవమధ్యముదాహృతం ॥
ఏతదాచరణాన్నైవబ్రహ్మహత్యావ్యపోహతి । ఇతరాణిచ పాపాని నశ్యంతీతి కి
మద్భుతం ॥ మయూరాండప్రమాణమాహ ॥ — ॥ దేవలః॥ అప్రమాత్రీ
తృతీయాంశైస్తండులైఃపాచయేద్ధవిః । ఏవమన్నమయీరాండమితిసన్తో
వదన్తిహి ॥ ఇదం చాన్ద్రాయణం కృత్వా యవమధ్యంసుపావనం । బ్రహ్మ
హత్యాదిభిఃపాపైర్ముక్తోభవతి తత్క్షణాత్ ॥ యవమధ్యమిదం చాన్ద్రంకర్తుం
యస్తదుపక్రమేత్ । తస్యపాపాని నశ్యంతి కింపునర్వ్రతచారిణః ॥ విష్ణుపి
యకరంచైతత్పర్వపాపప్రణాశనం । నారీణాం విధవానాంచ యతీనాంబ్రహ్మ
చారిణాం ॥ గృహస్థానాం విశేషేణ మహాపాతకనాశనం । వృద్ధిక్షయాహి
చన్ద్రస్య వర్తతే తద్వదత్రహి ॥ అతఏతద్వ్రతం తన్నామధేయం ॥ చన్ద్ర
స్య శుక్లపక్షేవృద్ధిః । కృష్ణపక్షే క్షయః ॥ తన్నామధేయమేతద్యవమధ్యసం
చ్ఞం ॥ — ॥ ఇతి యవమధ్యచాన్ద్రాయణప్రకారః ॥ — ॥ అథ పిప్పలి

పిప్పలికామధ్యచాన్ద్రాయణమ్

కామధ్యచాంద్రాయణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ పూర్వవత్కృష్ణపక్షస్య
ప్రతిపద్దివసే వ్రతీ । స్నాతస్నానాదికం కృత్వా దన్తధావనపూర్వకం ॥
కృత్వా ధౌతంపరీధాయసన్ధ్యావన్దనమాచరేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞాదికాఁకృత్వా
దేవపూజాపరాయణః ॥ పఠేదుపనిషద్వాక్యం నారాయణమథాపివా । స
హస్రనామవిష్ణోర్వా గాయత్ర్యాస్యచ మోక్షణం॥ జపేన్నారాయణంధీమాఁ
యదా మందాయతే రవిః । తత్రైవదేవతాపూజాం పురుషసూక్తవిధాన
తః ॥ కృత్వా పంచదశగ్రాసాఁ నివేద్యపగమాత్మనే । తతస్తాన్భక్షయేత్పు
శ్చాన్నానవ్యంజనపరాయణః ॥ ప్రక్షాళ్య పూర్వవత్పాణీ గండూషాదీనికల్పు
యేత్ । స్వయమేవ పునఃకృత్వా శుద్ధింగోమయవారిణా ॥పునఃపక్షాళ్య
తం పాణిం దేవనత్వాఽథసంవిశేత్ । పావండాదీన్నపశ్యేచ్చ నసమ్భా
ష్యఃకదాచన ॥ సాయంసంధ్యాముపాసిత్వా సాయంహోమమథాచరేత్
స్వపేచ్ఛుద్ధండిలేదేవసమీపే నియతోవ్రతీ ॥ తతఃప్రాతస్సముత్థాయ పరే

द्युषः स्नानमाचरेत् । पूर्ववन्नियममंकृत्वा भक्षयेदेकहविष्यान्नं
एकैकहविष्यान्नौ भक्षयेत्कृष्णाष्टमीनवमीषु । अमायां कबलैकाशी
पूर्ववन्नियतो वसेत् ॥ परेद्युःप्रतिपद्दिवसे कृत्वा नियममादरात्
स्नानमेकं तथाभुक्त्वापूर्ववद्विहविःपूर्वकं ॥ द्वितीयायां द्वयं
भक्षयेत्तृतीयायां त्रयंतथा । एकवृद्धितयाराजन् यावदापौ
र्णमासीदिनं ॥ तावत्पंचदशान्भुक्त्वावर्तयेत्तु शनैः समापयेत् । व्रतान्ते
गां प्रदातव्यावृतस्य परिपूर्तये ॥ पंचगव्यंपिबेत्पश्चान्नन्द
मध्यमुदाहृतं । एतदाचरणेनैव ब्रह्महत्यादयोपहाः ॥ इतरेषां
च पापानां नश्यंतीति किमद्भुतं । अत्रापि गोसपरिमाणं मयोक्तं
ब्रह्मवत् ॥ लक्षणंतूक्तं ॥ पिपीलिकामध्यचान्द्रायणाचरणे फलंपूर्व
वद्वेदितव्यं ॥ व्रतोपक्रमकाले महतीमनुज्ञामवाप्य पुण्याहवा
चनं कृत्वा संकल्पकाले मंत्रमेवमुदीरयेत् ॥ — ॥ देवलः ॥
गृहीतेस्मिन् व्रतेदेव पंचत्वं यदिमेभवेत् । तदा भवतु सम्पू
र्णं त्वत्प्रसादाज्जगत्पते ॥ इति संकल्पमंत्रः ॥ — ॥ इतिपिपीलिकाम
ध्यचान्द्रायणं ॥ — ॥ अथ यतिचान्द्रायणस्वरूपमाह ॥ —॥

यतिचान्द्रायणविधिः

देवलः ॥ यतिचान्द्रायणं वक्ष्ये सर्वपापप्रणाशनं । सर्वपाप
क्षयमनमग्न्याग्नमनाशनं ॥ पतितपापघ्न्याह ॥ — ॥ आपस्तम्बः
स्त्रियमाभिश्च स्पृशन्पुरुषवधो ब्रह्महत्यां गर्भशातनं । मातुःपितु
रिति योनिसम्बन्धसपत्न्यस्त्रीगमनं सुरापानमसंयोगसंयोगो
गुर्व्यनृतं गुरुसखिंच गत्वान्यासिच परतल्पानि इति पतनीयहेतू
नि । अथाशुचिकरणे ॥ शूद्रागमनमार्यस्त्रीणां प्रतिषिद्धानामां
सभक्षणं शुनोमनुष्यस्यच कुक्कुटसूकराणां ग्राम्याणां क्र
व्यादानामनुष्याणां मूत्रपुरीषप्राशनंशूद्रोच्छिष्टभोजनमात्रग
मनमाद्यानामेतान्यपि पतनीयानीत्येके । अथ धर्मनाशहेतूनि ॥
क्रोधोहर्षोरोषोलोभोमोहोदम्भोद्रोहोमृषोद्यमत्याशापरिवा
दावसूयाकामक्रमन्यायानात्म्यमयोगइति ॥ एतेषां पूर्वोक्ता

సాం పాతిత్యదాయినామశుచికరాణాం ధర్మనాశహేతూనాం యతిచాం
ద్రాయణం విశోధనం ॥ — ॥ తజ్జవాహనుమిః॥ స్తేయాదిసర్వపాపానాం
తత్తైవాశుచినామపి । ధర్మనాశకరాణాంచ యతిచాన్ద్రాయణం పరం ॥ ఎ
తస్యాచరణేనైవ సర్వపాపం ప్రణశ్యతి । యతిచాన్ద్రాయణంనామ యతి
లోకప్రదాయితత్ । తత్స్వరూపమాహ ॥ — ॥ గౌతమిః ॥ మాసాదౌ
ప్రతిపద్దివసే ప్రాతర్విప్రో యథావిధి । కృత్వానుతర్పణం పిత్రోః శౌచంకు
ర్యాద్యథావిధి ॥ దన్తాన్సంశోధ్య యత్నేనమ్యఙ్మార్గస్యశాఖయా । స్నా
నం కృత్వా నదీతోయే తటాకేవాహరేపివా ॥ ధృత్వాధౌతంచ వస్త్రీయం
నిత్యకర్మసమాపయేత్ । ఔపాసనాదికం కృత్వా దేవపూజామథాచరేత్
సంకల్పమేవం కుర్వీత పూర్వమన్త్రీమనుస్మరన్ । తావద్ధ్యాయేన్మహావిష్ణుం
యావన్నందాయతే రవిః ॥ కుక్కుటాండప్రమాణేన పిణ్డైవ కబళాన్సు
ధీః । భక్షయేద్విష్ణవేదత్వా పూర్వవత్క్షాళయేత్కరౌ ॥ పాదౌ ప్రక్షాళ
యేత్పశ్చాద్విరాచమ్య శుచిర్భవేత్ । సాయంసంధ్యాముపాసీత స్వపే
న్నారాయణాన్తికే ॥ తతఃప్రాతస్సముత్థాయ సర్వం పూర్వవదాచరే
త్ । తావతో పోషణం కృత్వా యావచ్చున్దాష్టమీభవేత్ ॥ తత్రైవ పూ
ర్వవత్పిణ్డాన్ భక్షయేత్పూర్వసంఖ్యయా । పౌర్ణమ్యాంబహుళాష్టమ్యాం
తథా మాయాం యథాక్రమం ॥ భక్షయేత్పంచపిణ్డైవ కబళాన్భక్తిపూ
ర్వతః । అథశ్శయీభవేన్నిత్యం గన్ధతామ్బూలవర్జితః ॥ మాసాంతేగాం
ప్రదాతవ్యా వ్రతస్య పరిపూర్తయే । పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాద్యతిచాన్ద్రా
యణం స్మృతం ॥ అనేన విధినాయస్తు యతిచాన్ద్రాయణం పరమ్ । కుర్యా
త్సపవిశుద్ధాత్మా ప్రాప్నుయాత్పరమాం గతిం ॥ విధవా యతిర్వాపి వ్ర
తీవా పాపనాశనమ్ । గృహీవా కురుతేనమ్యక్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే॥ —
ఇతి యతిచాన్ద్రాయణవిధిః ॥ — ॥ అథ శిశుచాన్ద్రాయణలక్షణమాహ ॥

శిశుచాన్ద్రాయణలక్షణమ్.

— ॥ దేవలిః ॥ శృణురామమహాబాహో శిశుచాన్ద్రాయణం పరం । శిశు
చాన్ద్రాయణంనామ సర్వర్షిగణసేవితమ్ ॥ పురాతూద్దాలకోనామ మాతు
ర్గర్భాద్వినిర్గతః । నాభినాళముపాదాయ స్వాం జలౌ పర్యటన్ మహీం ॥

గర్భాష్టమే నవమాయాతే స్వగోత్రేణ వ్రతంచరేత్ । తదాప్రభృత్యసౌ యోగీ సాయాహ్నే భైక్షమాచరేత్ ॥ శ్రోత్రియాణాం ద్విజాతీనాం త్రిషు వేశ్మసు సంచరేత్ । కబళత్రయమానీయ ప్రక్షాళ్యశుచిభిర్జనైః ॥ భాగత్రయం తదా కృత్వా భాగమేకం హరేద్బుధః । ద్వితీయమగ్నౌనిక్షిప్య తృతీయంచాత్మనిన్యసేత్ ॥ రాత్రౌ స్వపేత్ స్థండిలేసౌ గన్ధపుష్పాదినర్జితః । ఏవంవై ప్రత్యహంకుర్వన్వావత్పూర్తిసమాగమమ్ ॥ నాచికేతూత్పత్తిపర్యంతమిత్యర్థః ॥ తదాప్రభృతిలూకేస్మిన్ శిశుచాన్ద్రాయణం స్మృతమ్ । కలౌయుగే విశేషేణ మహాపాతకనాశనం ॥ మహాపాతకశుద్ధస్యాత్కృచ్ఛ్రేవ్రతద్వయేతముత్తమమ్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ శిశుచాన్ద్రాయణం సమ్యఙ్నామేకం నిరంతరం । కృత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి మహాపాతకానపి ॥ — ॥ జాబాలిః శిశుచాన్ద్రాయణం కుర్యాద్ద్విజోయఃపాపముక్తయే । ససద్యఃపాపనిర్ముక్తఃప్రయాతిపరమాం గతిమ్ ॥ — ॥ తత్ప్రకారమాహ ॥ దేవలః ॥ మాసాదౌప్రతిపద్దినేసగుర్వవత్స్నానమాచరేత్ । దన్తధావనస్నానధౌతవస్త్రసంధ్యావందనాదికం పూర్వవత్కృత్వా చతుర్థేయామే॥ పలాశపర్ణపుటేవాపిహ్యవశ్యన్వాపినఃఖలూ । శ్రోత్రియాణాం ద్విజాతీనాం త్రిషు వేశ్మసు సంచరేత్ ॥ కబళత్రయమానీయ ప్రక్షాళ్యశుచిభిర్జనైః । భాగత్రయం తదా కృత్వా భాగమేకం హరేత్పుత్రే ॥ ద్వితీయమగ్నౌప్రక్షిప్య అవశిష్టం స్వయంహరేత్ । ప్రక్షాళ్యపూర్వవద్ధస్తౌ ద్విరాచమ్యశుచిర్భవేత్ ॥ రాత్రౌస్వపేద్భరేరగే స్థండిలే గంధవర్జితః । పునఃపరేద్యురేమహికుర్యాత్పావనశుద్ధయే ॥ ఏవం రూపం వ్రతంకృత్వా మాసాంతేగౌర్యధార్ధతః । దేయా విప్రాయసహసా పంచగవ్యంపిబేత్తతః ॥ ఏవం కుర్యాన్నరోయస్తు సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే । శిశుచాన్ద్రాయణం సమ్యక్కుర్యాద్యఃపూర్వజశ్శుచిః ॥ సర్వానాకామానవాప్నోతి ప్రాప్నుయాద్విష్ణుమందిరం — ॥ ఇతి శిశుచాన్ద్రాయణం ॥ — ॥ అథ మహాచాన్ద్రాయణవిధిమాహ

—*మహాచాన్ద్రాయణవిధిః*—

॥— ॥ దేవలః ॥ శృణుష్వమ ప్రవక్ష్యామి మహాచాన్ద్రాయణం పరం । బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాంశోధనం సర్వమంగళం॥ గురుద్రోహేచ యత్పాపం

యత్పాపం పరవంచనే । యత్పాపం పుత్రహత్యాయాం యత్పాపం పశుమారణే ॥ పితోరబ్దపరిత్యాగే విష్ణుదోహే చయద్భవేత్ । యత్పాపం శివనిన్దాయాం యత్పాపం చక్రధారణే ॥ యత్పాపం శివనిర్మాల్యభక్షణే తస్య ధారణే । లింగధారణఇత్యర్థః ॥ చండాలీగమనే పాపం యత్పాపం విధవాగమే । పరస్త్రీషుచ యత్పాపం యత్పాపం పరభోజనే ॥ యత్పాపం వృషలీసంగే యత్పాపం కుండగోళయోఃహ । శూద్రాపతేశ్చ యత్పాపం యత్పాపం రసవిక్రయే ॥ పురోహితస్య యత్పాపం యత్పాపం పరదారగే । యత్పాపం పర్వసంసర్గే యత్పాపం ధేనువిక్రయే ॥ యత్పాపం రజకీసంగే యత్పాపం పతినిన్దయా । యత్పాపం విప్రనిందాయాం కన్యాసందూషణే పిచ ॥ ఏవమాదీని పాపాని గురూణిచ లఘూనిచ । ఆద్యాగ్నిహైవశుష్యాణి యానిపాపాన్యనేకశః ॥ తేషాం నాశకరంచేదం మహాచాంద్రం మహాఫలం । యత్కృత్వా ముచ్యతేపాపైర్గురుభిర్లఘుభిస్తథా ॥ తత్ప్రకారమాహ — గౌతమః ॥ శుక్లప్రతిపది స్నాత్వా పూర్వవచ్ఛుద్ధతో యతిః । పూర్వవన్మియమం కృత్వా చతుర్థే కాలఆగతే ॥ విష్ణుపూజాపరోభూత్వా పూర్వవజ్జల్పమాచరేత్ । పూర్వవన్నక్తమాచార్య నిరాహారః స్వపేత్తతః ॥ తతఃప్రభాతఉత్థాయ స్నాత్వాచమ్య యథావిధి । పూర్వవన్నిత్యకర్మాణి సమాప్యవిధిపూర్వకమ్ ॥ చతుర్థకాలఆయాతే పూర్వవద్దేవమర్చయేత్ । తదోపోవ్య యథాపూర్వం పూర్వవన్నియతఃస్వపేత్ ॥ ఏవం ప్రతిదినం కార్యం రాకా యావత్పరివర్తతే । తతోపి పూర్వవత్కృత్వా నిత్యకర్మాణి సర్వశః ॥ తత్రైవ భక్షయేత్పిణ్డదశగ్రాసాన్ హవిష్యాన్నయే । తత్రాపి హరిసాన్నిధ్యే స్వపేద్గన్ధాదివర్జితః ॥ ఉపోషణం ప్రకర్తవ్యమమాయావత్పరివర్తతే । తత్రాపి పూర్వవత్పిణ్డాన్ భక్షయేత్పూర్వసంఖ్యయా ॥ శుక్లప్రతిపది స్నాత్వా గౌర్దేయాన్ పితృపూర్తయే । పఞ్చగవ్యం పిబేత్పశ్చాన్మహాచాన్ద్రమితీరితమ్ ॥ అశక్యస్సర్వలోకానామన్నత్యాగోమహత్తరః । కృతేచర్మశిరాస్నాయుప్రాణాస్తిష్ఠన్తియాయాం కీకసాశ్రయాఃహ ॥ ద్వాపరే రక్తమాశ్రిత్య కలావన్నాశ్రయాస్సదా । మహాచాన్ద్రస్య మహిమా కథితాయం మయానఘ ॥ యత్కృత్వా ముచ్యతే పాపైః మహద్భిరుపపాతకైః ।

— ॥ ఇతి మహాచాన్ద్రాయణవిధిః ॥ — ॥ అథ పఞ్చవిధచాన్ద్రాయణప్ర

పఞ్చవిధచాన్ద్రాయణప్రత్యామ్నాయః

త్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ అథవక్ష్యామి రాజేన్ద్ర మహాపా
తకనాశనమ్ । ప్రత్యామ్నాయంహి చాన్ద్రస్య విష్ణులోక ప్రదాయకమ్
అశక్తత్వాద్దుర్బలత్వా త్తత్ఫాయుర్వాశహేతుతః । భక్తిశ్రద్ధావిహీనత్వా
దాలస్యాన్నాస్తికాదపి ॥ చాన్ద్రాయణే కృతారమ్భే రాజవిడ్వరశఙ్కయా
పురా దేవేన్ద్రసదనే దేవానాహపురన్దరః ॥ చాన్ద్రాయణేప్యశక్తశ్చే
త్ప్రత్యామ్నాయం కురువ్వహ । శుక్లప్రతిపది స్నాత్వా నిత్యకర్మసమాప్య
చ ॥ సంకల్పం పూర్వవత్కృత్వా కరిష్యేహమిదం వ్రతమ్ । ఇతిసంకల్ప్య
మనసా పూర్వవద్విధిపూర్వకమ్ ॥ గావో దేయాఃప్రయత్నేన పంచాశ
త్సువర్ణరూపిణీః । సవత్సా బహుక్షీరిణ్యో విప్రేభ్యో జలపూర్వకమ్ ॥ అ
నేన కృతవాన్యాచన్ద్రం శాస్త్రమార్గేణధేనుదః ॥ — ॥ మార్కణ్డేయః॥
అశక్తోయది చాన్ద్రస్య భక్తుణే రాజవల్లభ । ప్రత్యామ్నాయం తదా కు
ర్యాత్సవత్సాగాఃస్వలంకృతాః ॥ పంచాశత్సంఖ్యయా పూతస్సర్వపాపా
న్నసంశయః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ చాన్ద్రాయణస్య విప్రోసౌ ప్రత్యా
మ్నాయం సమాచరేత్ ।అర్చితా గన్ధపుష్పాద్యైర్భూషితాస్వర్ణభూషణైః॥
పంచాశద్ధాఃప్రయత్నేన విప్రేభ్యశ్చ పృథక్పృథక్ । ప్రత్యామ్నాయేహ్వా
రిస్నాత్వోత్సంతుష్టస్యాన్నసంశయః॥ అశక్తో చాన్ద్రవివయే ప్రత్యామ్నా
యం తదాచరేత్ । ఏతేన శుద్ధిమాప్నోతి చాన్ద్రాయణఫలం లభేత్ ॥ మ
హాచాన్ద్రప్రత్యామ్నాయస్తు శతం గావో దేయాః ॥ మహాచాన్ద్రాయణ
ఫలమాప్నోతీత్యర్ధః ॥—॥ ఇతి పఞ్చవిధచాన్ద్రాయణప్రత్యామ్నాయాః ॥

—*ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్*—

— ॥ అథ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ త్రిదినం
తు దివాశ్నీయా త్త్రిదినం రాత్రిభోజనమ్ । అయాచితంస్యాత్త్రిదినం ని
రాహారో దినత్రయమ్ ॥ కృచ్ఛ్రమేతద్విజానీయాద్ధోదానం గవ్యభక్షణం।
బ్రహ్మహత్యాదిపాపానామేతత్కృచ్ఛ్రం విశోధనమ్ ॥ — ॥ మార్కణ్డే
యః ॥ ఏకభుక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేనచ । ఉపవాసేనచైకేన గోదా

నం గవ్యభక్షణమ్ ॥ ఎతత్త్రిరావృతం యేన కృచ్ఛ్రంస్యాత్పరిపూరితమ్।
బ్రహ్మహత్యాదిపాపానామితరేషాం విశుద్ధిదమ్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ ప్రా
జాపత్యం కృచ్ఛ్రమిదం సర్వపాపప్రణాశనమ్। త్రిదినంస్యాద్దివాభుక్తిః
త్రిదినం రాత్రిభోజనమ్ ॥ అయాచితంస్యాత్త్రిదినం త్రిదినం వాయుభక్ష
ణమ్ । గోమూత్రం పంచగవ్యాంతే శుద్ధిమాప్నోత్యనుత్తమామ్ ॥ — ॥ త
దాహోపస్తమ్బః ॥ త్ర్యహమనక్తాశ్యదివాశీతస్త్ర్యహంత్ర్యహమయా
చితవ్రతస్త్ర్యహం నాశ్నాతి కించనేతి కృచ్ఛ్రిద్వాదశరాత్రస్య విధిః॥—
జాబాలిః ॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపానామితరేషాం మునీశ్వరాః । తులాదిదా
నం యంత్రాణాం పాపానాం సాధనం నృణామ్ ॥ ప్రజాపతిరిదం సాక్షా
త్సృష్ట్వాఽఽహసన్నిధౌ । సర్వలోకోపకారాయ సర్వపాపాపనుత్తయే ॥
దినత్రయం దివా భుక్తిస్తథా రాత్రౌ దినత్రయమ్ । అయాచితంస్యా
త్త్రిదినం నిరాహారో దినత్రయమ్ ॥ పంచగవ్యం తతఃపశ్చాద్ధారేకాచ వి
శోధనీ । ఎవం కుర్యాద్ద్విజోయస్తు సర్వపాపవిముక్తవాఽ ॥ — ॥ ఇతి
ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్ ॥ — ॥ ఎతదాచరణాశక్తానాం ప్రత్యా

—*ఎతదాచరణాశక్తానాం ప్రత్యామ్నాయాః*—

మ్నాయమాహ ॥ — ॥ దెవలః ॥ ధెనుర్మహానదీస్నానం ద్వాదశబ్రాహ్మ
ణార్చనమ్ । సంహితామాత్రిపాఠశ్చ ద్విశతం ప్రాణరొధనమ్ ॥ తిలహో
మసహస్రంస్యాదయుతం జపఉచ్యతే । ఎతె ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రిప్రత్యా
మ్నాయాః ॥ — ॥ తదాహ లైంగె ఈశ్వరః ॥ ప్రాజాపత్యేతు గొరెకా
ద్వాదశబ్రాహ్మణార్చనమ్ । సముద్రగనదీస్నానం సంహితామాత్రముచ్య
తె ॥ ప్రాణాయామాశ్చ ద్విశతం అయుతం జపఉచ్యతే । తిలహోమస
హస్రంస్యాత్ప్రిత్యామ్నాయస్తుసప్తధా ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ య
త్పొక్తం మునిభిఃకృచ్ఛ్రంధర్మశాస్త్రెషు గౌరవాత్ । సర్వత్రైతద్విజానీ
యాద్ద్వాదశాహొభిరీరితమ్ ॥ యత్రయత్ర మునిభిఃకృచ్ఛ్రమిత్యుక్తంత
త్రతత్ర ప్రాజాపత్యమెవ ॥ ద్వాదశరాత్రసాధ్యత్వం చాన్యాయైర్వి
నా సర్వకృచ్ఛ్రెషు యొజనీయమ్ ॥—॥ తదెవాహ గౌతమః ॥ కృచ్ఛ్రం
ద్వాదశరాత్రంస్యాన్మునిభిఃపరిభాషితమ్ । సర్వత్రైతద్విజానీయాత్ప్రాజా

పత్యం మనీషిభిరితి ॥ — ॥ పరాశరః ॥ అకామతఃకృతంపాపం వేదాభ్యా
సేన శుద్ధ్యతి। కామతస్తు కృతే పాపే ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ ॥ ప్ర
తామ్నాయాచరణప్రకారమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ విప్రస్నాత్వాతు
పూర్వాహ్ణే నద్యాంవాన్యత్ర వాజలే। వస్త్రాదిపుండ్రకం ధృత్వా నిత్యక
ర్మసమాపయేత్ ॥ దేవాసనాదికం కృత్వా తతోదేవార్చనాత్పరం। చతు
ర్భిర్బ్రాహ్మణైస్సాకం పుణ్యాహంవాచయేత్తతః ॥ దేశకాలౌచసంకీర్త్యస్వ
పాపమనుసంవదేత్। ఏతత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం కామాత్కృతమకామతః। ప్రా
జాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య సాఙ్గస్యకర్తుమశక్తవాన్ ॥ ప్రత్యామ్నాయమ
హంకుర్యాం భవన్తః శుంతుమర్హథ। ఇత్యుక్త్వా గాం సవత్సాంచ సుశీ
లాంచ పయస్వినీమ్ ॥ పూజయిత్వావిధానేన బ్రాహ్మణంచ యథార్థతః।
హేగౌస్త్వం సర్వలోకానాంమాతేతి పరికీర్తితా॥ అతస్త్వాం పూజయిష్యా
మి సర్వపాపాపనుత్తయే । ఇతి సర్వత్ర కృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయగోదా
నేషు పూజామంత్రః। వేదాధ్యాయిన్ సదాపూజ్యో దానేష్వేతేషు
పావనః॥ తత్త్వామారాధయామ్యద్య పాపాదస్మాద్విమోచయ। ఇతి విప్ర
పూజామంత్రః ॥ ప్రత్యామ్నాయేషు హోమజపస్నానదక్షిణాదానగో
దానేషుచ। గవామంగేషు తిష్ఠన్తి భువనాని చతుర్దశ। యస్తాదస్తాచ్ఛివం
మేస్యాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ యజ్ఞసాధనభూతాయాంవిశ్వస్యాఘు
ప్రణాశినీ। విశ్వరూపధరోదేవఃప్రీయతామనయాగవా ॥ ఇతి సర్వత్ర
గోదానేషు మన్త్రాః ॥ తత్రాపి దక్షిణాదేయా యథావిత్తానుసారతః । ఏ
వంకుర్యాన్నరోయస్తు ప్రత్యామ్నాయమనుత్తమమ్ ॥ సమ్పూర్ణఫలమా
ప్నోతి ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రతః। కృచ్ఛ్రస్యేత్యర్ధః । ప్రాజాపత్యకృ
చ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన గౌరభావే తన్మూల్యమాహ ॥ — ॥ దేవలః॥
గవామభావే నిష్క్రయస్యాత్తదర్ధం పాదమేవవా । దరిద్రోకురుతే పాదంధ
నికః పూర్ణమాచరేత్ ॥ అన్యథా తత్ఫలం నాస్తి ప్రాజాపత్యం నసిద్ధ్యతి।
నిష్కశబ్దోద్వివిధః ॥ వరాహస్తదర్ధమేకః పణుః ముఖ్యః । తదన్యోపణుకః క
నీయాన్ ॥ తదవ్యంగీకృతమస్మాభిః ॥ — ॥ తదాహమార్కండేయః ॥ ప్ర
భూణాం పూర్వపణుస్యాదుత్తమఃపరికీర్తితః । మధ్యమాచరణం నాస్తిపా

భూతాం తత్ఫలంచవా ॥ మధ్యమానాం వరాహస్యాదుత్తమఃపశుఉచ్యతే । ఉత్తమం యఃపరిత్యజ్య మధ్యమం సముపాశ్రితః ॥ నదానఫలమస్యాస్తి మధ్యమోమధ్యమం చరేత్ । కనీయసోవరాహర్ధము త్తమఃపరికీర్తితః॥ ఎతస్యా మధ్యమం నాస్తి నైతత్కృచ్ఛ్రఫలం లభేత్ । అకించనానాంసర్వేషాం ధరణం గౌరుదాహృతా ॥ అతోహీనం నకర్తవ్యం గోమూల్యేఽపిహీసర్వదా । ఎవం యఃకురుతే భక్త్యా హ్యుత్తమాధమమధ్యతః ॥ తత్తత్ఫలమవాప్నోతి నాన్యథాఫలమస్తిహి । సర్వత్రసర్వేషాం గోదానప్రత్యామ్నాయమూల్యేష్వేవమేవ వేదితవ్యము త్తమమధ్యమలఘుభావేన । ఉత్తమఃప్రభుర్నమధ్యమం కుర్యాత్ । కించిద్ధనాఢ్యో మధ్యమఃకనీయాంసం నకుర్యాత్।అకించనస్య కనీయాన్పశుఉత్తమఃఅతఃస్వశక్తిపురస్సరతయాప్రత్యామ్నాయంకుర్యాత్॥అన్యథా నిష్ఫలత్వమాప్నోతీత్యర్థః—ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర ప్రత్యామ్నాయస్యగోదానస్య ప్రత్యామ్నాయగోమూల్యమ్

సముద్రగనదీస్నానరూపప్రత్యామ్నాయః

॥—॥ అథసముద్రగనదీస్నానరూపప్రత్యామ్నాయమాహ॥—॥ దేవలః॥ సముద్రగానద్యః॥భాగీరథీచ యమునానర్మదాచసరస్వతీ। గోదావరీకృష్ణవేణీతుఙ్గభద్రాపినాకినీ ॥ మలాపహారిణీభీమరథీవంజుళాభవనాశినీ। అఖండాచైవకావేరీతామ్రపర్ణీమహానదీ ॥ ధనుషోకోటిప్రయాగశ్చ గఙ్గాసాగరసంగమఃపతాగపుణ్యతమానద్యఃదర్శనాత్పాపహారిణీఃస్పర్శనాన్మోక్షదానానాంస్నానేముక్తి ప్రదాస్మృతాఃవింశతియోజనగామహానదీసముద్రగామవ ॥ ఎతాసు స్నానమాత్రేణ మనుజఃపూతో భవతి । ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రచరణే అశక్తస్య తత్ప్రత్యామ్నాయగోదానాచరణేచాశక్తస్య నదీస్నానరూపమెవ కిలో యుగె సమీచీనమ్ । అతో నదీస్నానమెవ వయంబూమఃః ॥ గఙ్గాయాం మాసలం స్నానం ప్రాజాపత్యసమం విమరితి భవిష్యోత్తరొక్తత్వాత్ । గఙ్గాస్నానం పిశుద్ధిదమితి ॥ పంచవిధా గఙ్గా॥ — ॥ సాఁంబె ॥ భాగీరథీగౌతమీచ కృష్ణవేణీపినాకినీ । అఖండాచైవకావెరీ పంచగఙ్గాఃప్రకీర్తితాఃఃఅన్యాస్సముద్రగానద్యో నృణాం పాపాపహారిణీఃఎతాసు మహానదీషు స్నాత్వానాం ఎతాఃప్రతియాత్వానాం

పృథక్పృథక్ఫలమాహ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ స్వగ్రామస్యచయాసింధుర్వా వద్యోజనమాత్రగా । తాముద్దిశ్య యదా గంతుం స్నానార్థం దగ్ధనాయవా ॥ యావంతి యోజనానీహ తావత్కృచ్ఛ్రఫలంలభేత్ । పరార్థం యోనుగచ్ఛేత్తాం స్నానమాత్రఫలం లభేత్ ॥ భృతిం గృహీత్వా యోగచ్ఛేన్నఫలస్య ఫలమశ్నిహి । విష్ణుపాదోద్భవా గఙ్గా దశకృచ్ఛ్రఫలప్రదా ॥ యమునాచ తథానృణాం దశకృచ్ఛ్రఫలప్రదా । గౌతమీకృష్ణవేణీ చ నవకృచ్ఛ్రఫలప్రదా ॥ పినాకినీచ కావేరీహ్యష్టకృచ్ఛ్రఫలప్రదా । తుంగభద్రా భీమరథీ సప్తకృచ్ఛ్రఫలప్రదా ॥ పంజుల్లాభవనాశీచ బుతుకృచ్ఛ్రఫలప్రదా । ఫల్గునీ తామ్రపర్ణీచ నవకృచ్ఛ్రఫలప్రదా ॥ చాపాగ్నిం స్నానమాత్రేణ హ్యబ్దకృచ్ఛ్రఫలప్రదం । శ్రీశైలసంగమేచైవ గఙ్గాసాగరసంగమే ॥ వింశత్కృచ్ఛ్రఫలం స్నాన మతోనద్యశ్చ పావనీః । ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయనదీస్నానప్రకారమాహ ॥ — ॥ పూర్వవత్పుణ్యాహవాచనసంకల్పాదికం కృత్వా ఋత్విజో వృత్వా నదీస్నానాభిముఖోభూత్వా యాయాత్ ॥ నదీం గత్వా కర్తా పూర్వంస్నాత్వా స్నాతాగంధపుష్పాద్యైరభ్యర్చ్య మయా పరిమత్సన్నిధౌ సఙ్కల్పితస్య సర్వప్రాయశ్చిత్తస్య సమగ్రఫలావాప్త్యర్థం పరిమన్నిర్ణీతప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయస్నానరూపమబ్దం ద్వ్యబ్దం త్ర్యబ్దం చతురబ్దం పంచాబ్దం షడబ్దం షడ్గుణితషడబ్దం త్రిధావర్తితం యెన యెనప్రకారేణ యెన యేనసఙ్కల్పితం తత్తత్ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయభూతమబ్దాదిసంఖ్యాకం అహంవా బ్రాహ్మణైర్వా మహానదీస్నానరూపమాచరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య బ్రాహ్మణాన్ప్రీణయేత్ । ఋత్విజస్తు । యజమానగోత్రస్య తత్ర రాశి శాఖా నామధేయానివక్ష్యన్తైన సముచ్చార్య ఎతెన యజమానెనానుకగోత్రేణాముకనక్షత్రే అముకరాశౌజాతెనాముకశాఖాధ్యాయినాముకనామధెయేన పరిమత్సన్నిధౌ సఙ్కల్పితస్య సర్వప్రాయశ్చిత్తస్య పరిమన్నిర్ణీతస్య ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయపరికల్పితాని మహానదీస్నానాని మూసలవదాచరిష్యామఇతి ఋత్విక్సంకల్పః । మహానద్యాం నదీముఖస్నాత్వా మంత్రవర్జంమూసలమజ్జనవత్స్నానం కృత్వా తటమాగత్య పు

నద్విరాచమ్య ధౌతవస్త్రం పరిధాయ తదభావే ద్వాదశసంఖ్యయావస్త్రీ
వధూనవం కృత్వాచ్ఛాద్య ద్విరాచమ్య పూర్వవత్ స్నాయాత్ । ఏవం స
ఋల్పితాబ్దాదిసంఖ్యా భవతి । యజమానః స్నానకర్తృభ్యఋత్విగ్భ్యో నివ
ర్తం వా తదర్ధం వా పాదం వా స్నానఫలస్వీకరణార్ధం దద్యాత్ । నివర్త
శబ్దో దేవమానేన వరాహద్వయమ్ । ఋషిమానేన తదర్ధమ్ । మానుష
మానేన తదెవగాహ్యమ్ । ప్రభూణాముక్తప్రకారమెవ ॥ అసమర్థస్య న
మధ్యమం । అకించనస్యతదర్ధమ్ । సువర్ణప్రమాణం యథోక్తం తత్తైప నా
న్యత్ ॥—॥ గౌతమః ॥ గఙ్గాయాం మాసలస్నానం ప్రాజాపత్యసమం వి
దుః । ఎతత్పఞ్చగఙ్గాస్నానవిషయమ్ ॥ ఇతరాసు సముద్రగాసు నదీషుపర
తిస్నానం సంకల్పః ॥ కుల్యాయాం తటాకపుష్కరిణ్యాదిషు పృథక్సంకల్పః
ఖండానువాకపఠనమ్ ॥ సూర్యాభిముఖస్సన్ సమ్యార్జనం కృత్వా తటాకం
గత్వా ధౌతవస్త్రాదికం ధృత్వాఅష్టోత్తరశతం గాయత్రీం జపెత్। ఎతత్
ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం భవతి । స్నానమెకమెవ కృచ్ఛ్రఫలదం తేభ్య
శ్చ దక్షిణా దెయా ॥ ఎవమబ్దాదిసంఖ్యయా కృత్వా పూతోభవతి ॥—॥
ఇతి ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయనదీస్నానమ్ ॥ —॥ అథ ప్రాజాపత్యకృ

ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయబ్రాహ్మణార్చనమ్

చ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన పరికల్పితద్వాదశబ్రాహ్మణభోజనవిధిమాహ ॥
—॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయమిమం శృ
ణు । యం కృత్వా ముచ్యతెపాపైర్మహద్భిరపి నారద ॥ పూర్వవత్సంక
ల్పాదికం కృత్వా ద్వాదశబ్రాహ్మణాన్నిమంత్రయేత్ ॥ —॥ పరాశరః ॥
ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయం ద్విజార్చనమ్ । కృత్వాశు
ద్ధిమవాప్నోతి ప్రాజాపత్యఫలం లభెత్ ॥ విప్రాక్ శాన్తాక్ సపత్నీకాక్
వేదశీలపరిమృతాక్। సదాచారాక్ శుచీన్నిత్యంకృచ్ఛ్రార్థంతాన్నిమంత్రయెత్
॥ —॥ తదాహవస్తమ్బః ॥ శుచీన్మంత్రవతఃప్రాతస్సర్వకృత్యేషుభో
జయెత్ । దెశతఃకాలతశ్చాచతస్సమ్యక్పరిగ్రహీతృతఇతి ॥ ఎవం విప్రా
న్నిమన్త్ర్యాథ భోజయేద్బహుభిస్తరైః । తెభ్యశ్చ దక్షిణాదెయా యథావి
త్తానుసారతః ॥ ఏవం యఃకురుతెసమ్యక్ ప్రాజాపత్యఫలం లభెత్ ॥—॥

ఇతి ప్రాజాపత్యప్రత్యామ్నాయద్వాదశభార్హస్పత్యార్చనమ్ ॥ అథ తత్ప్రత్యామ్నాయపారాయణప్రకారః

—*తత్ప్రత్యామ్నాయపారాయణప్రకారః*—

తత్ప్రత్యామ్నాయపారాయణప్రకారమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య వేదపారాయణం మహత్ । ప్రత్యామ్నాయం ప్రశంసంతి శాఖామాత్రం సహారణమ్ । పారాయణేన భగవాన్ కృతకృత్యో భవేత్తదా । ఫలం సమ్పూర్ణకృచ్ఛ్రస్య ప్రదదాతి నసంశయః ॥ ప్రాతఃకాలే శుచిర్భూత్వా నిత్యకర్మసమాప్యచ । స్వగృహే దేవతాగారే నద్యాంవా దేవతాలయే ॥ ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోవాపి సజల్పం పూర్వవచ్చరేత్ । పారాయణాదౌ ప్రణవం కృత్వా పారాయణం చరేత్ ॥ దిశస్త్వనవలోక్యైవ హ్యనమ్భస్యైవ పాపినః । నూనవ్రితం సమాగమ్య పఠేద్వేదం శనైశ్శనైః ॥ శీఘ్రపాఠీ శిరఃకమ్పీ తథాలిఖితపాఠకః । గద్గదఃస్వరహీనశ్చ పంచైతే పాఠకాధమాః ॥ తతశ్శనైశ్శనైర్విద్వా మభ్యాసేదాత్మశుద్ధయే । యావత్తన్మాప్తిర్భవతి తావత్కృచ్ఛ్రఫలం లభేత్ ॥ స్వయమేవ పఠేద్వేదముత్తమం పరికీర్తితమ్ । ప్రత్యామ్నాయో మధ్యమస్సాధ్యభృతకే నిష్ఫలంభవేత్ ॥ — ॥ ఇతి సంహితాప్రత్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథాయుతగాయత్రీజపరూపప్రత్యామ్నాయః

అయుతగాయత్రీజపరూపప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయో జపామహాన్ । అయుతం వేదమాతుశ్చ నర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ స్నాతస్నాత్వా యథాచారం దంతధావనపూర్వకమ్ । అగ్నిహోత్రాలయే దేవగృహేవాపి నదీతటే ॥ గోష్ఠేబృన్దావనే దేశే జపేదయుతసంఖ్యయా । పర్వభిర్దర్భమాలాభిః కుశగన్ధిభిరేవవా ॥ స్వయం మౌనముపాస్థాయ దిశశ్చానవలోకయేత్ । జపేన్మహాపాపజాలదహనార్థం దినేదినే ॥ అవ్యగ్రచిత్తఃప్రజపేదన్యథా దోషమశ్నుతే ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ సందిగ్ధస్తు సూతో మంత్రోవ్యగ్రచిత్తోహతోజపః । అబ్రహ్మణ్యం హతం శ్రోత్రమనాచారం కులం హతమ్ ॥ తతో మనసి జప్తవ్యం మానసం కోటిరుచ్యతే । అయుతమాత్రే జపే పూర్ణేప్రాజాపత్యఫలం లభేత్ ॥ అంగుళ్యగ్రేణ యజ్జప్తం యజ్జప్తం మేరులంఘనే । ద్విధాచిత్తేనయ

జ్జప్తంతత్సర్వం నిష్ఫలంభవేత్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ హస్తస్యానామికామధ్యపర్వాదారభ్యయత్నతః ॥ తద్ద్వితీయం కనిష్ఠాయాఃపర్వత్రయమనుక్రమాత్ । అనామికోర్ధ్వపర్వాథ మధ్యమాయాశ్చ తర్జనీ ॥ పర్వత్రయం తథాకృత్వా తదేవాకనిష్ఠస్య పూర్వవత్ । మేరురంగుష్ఠమస్యాత్తస్య నాతిక్రమం చరేత్ ॥ పర్వభిర్గణయేద్ధ్యస్తు గాయత్రీంవాన్యదేవతా ; ఎకైకస్య శతం ప్రోక్తం గణనం మనిభిఃపరైః ॥ అయుతేన జపేనాశు ప్రాజాపత్యఫలం లభేత్ । జపణోనాపిపాతకమిలిస్మరణాచ్చ ॥ — ॥ ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాయతగాయత్రీజపవిధిః ॥ — ॥ అథ తిలహోమసహస్రరూపప్రత్యామ్నాయవిధిః

మసహస్రరూపప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయవిధిస్త్వయమ్ । హోమస్తిలైస్సహస్రంచ ఘృతాక్తైఃసాపనాశకృత్ ॥ మృత్యుంజయేతి మంత్రేణ న్యాసధ్యానపురస్సరమ్ । మన్త్రాంతేన హుతేద్వహ్నావాహుతీర్బిజపూరణైః ॥ సహస్రహోమం కృత్వాపి పూతోభవతి తత్క్షణాత్ । స్వయంవా ఋత్విగేకోవా తిలహోమసహస్రకమ్ ॥ కుర్యాన్మోనేనమేధావీ ప్రాజాపత్యఫలం లభేత్ । అప్రమత్తైర్నియమైస్సర్వపాపవినాశకృత్ ॥ ప్రాజాపత్యస్యకృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయో మహత్తరః ॥ — ॥ ఇతి ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయసహస్రతిలహోమః ॥ — ॥ అథ ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్ర

ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయశతన్వయప్రాణాయామవిధిః

పరిత్యామ్నాయశతన్వయప్రాణాయామానాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య పరిత్యామ్నాయో మహత్తరః । ధర్మశాస్త్రోక్తమార్గేణ ప్రాణాయామశతద్వయమ్ ॥ మహాపాతకయుక్తోవాయుక్తోవాసర్వపాతకైఃకృతైఃపంచభిఃప్రాణాయామశతద్వయైః ॥ జపనజ్కల్పహోమేషు సన్ధ్యావందనకర్మసు । ప్రాణాయామాంశ్చరేద్విప్రస్తదానన్త్యాయ కల్పతే ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ వామేన పూరయేద్వాయుం పూరణాత్పూరకస్స్మృతః । సమ్పూర్ణకుమ్భవత్తిష్ఠేత్కుమ్భవాత్కుమ్భకఃస్మృతః ॥ సవ్యేన రేచయేద్వాయుం రేచనాద్రేచకఃస్మృతః । వాయుమాపూరయన్నాభ్యాంగాయత్రీంమనసాస్మరన్ ॥ పూరణాత్కుమ్భవే

చైవ రేచనే తాం జపేత్త్రిధా । ఎవం త్రిసారం జపతస్సంఖ్యాతుభవేదియమ్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ వామేన వాయుమాపూర్య గాయత్రీం మనసా స్మరన్ । సమ్పూర్ణే కుమ్భవత్తిష్ఠేత్పునస్తామనువర్తయన్ ॥ రేచయన్వ్యరుధేణ పునస్తామేవ సంస్మరన్ । ఎవం పూరణకుమ్భాభ్యాం రేచకేణసహామునా ॥ యోవర్తయేత్త్రిధాబ్రహ్మన్ ప్రాణాయామఇతీరితః ।శ్రాద్ధే జపేచహోమేచ సంధ్యాకర్మసు సర్వదా ॥ యోవర్తయేత్ప్రతిదినం పరబ్రహ్మసఉచ్యతే । ఎవం శతద్వయం కృత్వా పూర్వోక్తవిధినా ద్విజః ॥ప్రాజాపత్యస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయోనిగద్యతే । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సయాతి పరమం పదమ్ ॥ — ॥ ఇతి శతద్వయప్రాణాయామవిధిః ॥—॥

—*తప్తకృచ్ఛ్రాలక్షణమ్*—

అథ తప్తకృచ్ఛ్రాలక్షణమాహ ॥ — ॥ దెవలః ॥ వార్యుష్ణం త్రిదినం విప్రఃపయఉష్ణం చినత్రయమ్ । త్రిదినం ఘృతముష్ణంచ పీత్వాశుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ — ॥ మార్కండెయః ॥ విషమున్ణం పయస్తప్తం ఘృతమున్ణం దినత్రయమ్ । విషం జలం । పీత్వా శుద్ధిమవాప్నోతి బ్రహ్మహాపి ద్విజర్షభః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ ఉష్ణం పయఃపయస్తప్తముష్ణం ఘృతమనన్తరమ్ । చతుర్ణామపి పాపానాం పావనం మునిభిస్స్మృతమ్ ॥ — ॥ ఆపస్తమ్బః ॥త్ర్యహముష్ణం పిబెద్వారి త్ర్యహముష్ణం పిబెత్పయః । పలమెకం పిబెత్సర్పిరెతత్తప్తం విధీయతె ॥ పలసంఖ్యామాహ ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ కట్పలంచ పిబెద్వారి త్రిపలంచ పిబెత్పయః । దినత్రయంపిబెత్సర్పిరెతత్తప్తం విధీయతె॥ — ॥ గ్రన్థాన్తరె ॥ త్ర్యహముష్ణం పిబెద్వారి త్ర్యహముష్ణం పిబెత్పయః । త్ర్యహముష్ణం పిబెత్సర్పిర్వాయుభక్షో దినత్రయమ్ ॥ వాయుభక్షఇతి ఉక్తమనుక్తంవా ద్వాదశదినపరిపూర్త్యర్థంకర్తవ్యమ్ ॥ యత్రయత్ర కృచ్ఛ్రమితి మునిభిరుపదిష్టం తత్రతత్ర ద్వాదశదినం వేదితవ్యమ్ ॥ — ॥ తదాహ బృహస్పతిః ॥ మునిభిఃకృచ్ఛ్రమిత్యుక్తం శాస్త్రేషు ద్విజవల్లభ । తత్కృచ్ఛ్రం ద్వాదశాహోభిస్సాధ్యం దెహవిశుద్ధిదమ్ ॥ యత్రయత్రాబ్దమిత్యుక్తం కృచ్ఛ్రేషు తత్త్రింశద్దినసంఖ్యాసాధ్యమ్ ॥ — ॥ తదెవాహమరీచిః ॥ ప్రాజాపత్యేషు కృచ్ఛ్రేషు అబ్దమిత్యుచ్యతే బుధైః । త్రింశత్సం

ఖ్యం విజానీయాత్ప్రాజాపత్యస్య లక్షణమ్ ॥ ప్రాజాపత్యస్యకృచ్ఛ్రస్య నాన్యస్య । అబ్దస్యంత్యరే కృచ్ఛ్రే గణనాయాం మహాత్మధఇతి ॥ రజస్వలాసంస్పర్శాదిషు తప్తకృచ్ఛ్రమేవ విశుద్ధిదం సర్వేషాం పాపానామితి ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ సర్వేషామేవ పాపానాం తప్తకృచ్ఛ్రం విశుద్ధిదమ్ । అతఃపరమిత్యుక్తం మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ — ॥ ఇతి తప్తకృచ్ఛ్రం ॥ —

—*తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః*—

అథ తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ దేవలః ॥ అథాతస్తప్తకృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయో మనీషిభిః । అశక్తానాంచకృపయా కర్తుముక్తఃపురాసకృ ॥ తమేవాహం బ్రవీమ్యద్య శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః । కలౌయుగే విశేషేణహ్యన్నత్యాగాల్లయం గతాః ॥ — ॥ పరాశరః ॥ కృతే చర్మాస్థితాఃప్రాణాస్తేతాయాం కీకసాశ్రితాః । ద్వాపరే రక్తమాశ్రిత్య కలావన్నాశితాస్థితాః ॥ ఇతి ॥ కలౌయుగే ద్వాదశరాత్రసాధ్యమాససాధ్యకృచ్ఛ్రాణ్యాచరితుమశక్తాన్ జనాన్నిరీక్ష్య ఋషయః ప్రత్యామ్నాయానుక్తవంతః ॥ — ॥ తమేవాహ తత్రైవ గౌతమః ॥ మహతస్తప్తకృచ్ఛ్రస్య బ్రహ్మహత్యానివారిణః । తులాప్రతిగ్రహీతౄణాం శోధకస్యమహామునే ॥ ప్రత్యామ్నాయస్తదాహ్యుక్తోయదా దేవసమాగమః । స్వయంభూఃకృపయా నౄణాం కవాం వింశతిమాదరాత్ ॥ సవత్సాం బహుదుగ్ధాంచ సుశీలాంచద్విజాతయే । ద్విజాతిభ్యఇత్యర్థః ॥ జాతావేకవచనమ్ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ పాపనాశస్య కృచ్ఛ్రస్య తప్తస్య బ్రహ్మరూపిణః । దద్యాద్ద్విజాతయేసమ్యగ్గవాం వింశతిమాదరాత్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ మహతస్తప్తకృచ్ఛ్రస్య విప్రాయాధ్యాత్తవేదినే । సాలంకారాం సవత్సాంచధేనూనాం వింశతిం దదత్ ॥ శుద్ధిమాప్నోతి రాజేంద్రతప్తకృచ్ఛ్రఫలం లభేత్ । అతో ద్విజాతిభిఃకార్యస్తస్యశక్తైస్తపరూపిణః ॥ ప్రత్యామ్నాయఇతి శేషః ॥ పంచగవ్యం పిబేత్పశ్చాత్ప్రత్యామ్నాయఇతీరితః । తులాదిప్రతిగ్రహీతౄణామియమేవ పరాగతిస్తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తాకరణవిషయే ॥ — ॥ ఇతి తప్తకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః ॥ —

—*పరాకకృచ్ఛ్రలక్షణం*—

అథ పరాకకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥

జేవలః ॥ అథ వక్ష్యామికృచ్ఛ్రస్య పరాకస్య మహోత్మనః । సర్వదోషనివృత్తస్య సర్వశాస్త్రానువర్తినః ॥ పరాకఃకృచ్ఛ్రఇత్యుక్తోవిష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । యస్యాచరణమాత్రేణ సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ బ్రహ్మహత్యా సురాపానం స్తేయం గుర్వంగనాగమః । సంకలీకరణంచైవ మలినీకరణం తథా ॥ అపాత్రీకరణంచైవ జాతిభ్రంశకరం తథా । ఉపపాతకమిత్యేతన్నవధా పరికీర్తితం ॥ తులా హిరణ్యగర్భశ్చ బ్రహ్మాండోయం ఘటస్తథా । తథా కల్పతరుశ్చైవ గోసహస్రమనంతరం ॥ హిరణ్యకామధేనుశ్చ హిరణ్యాశ్వస్తథైవచ । హిరణ్యాశ్వరథశ్చైవ హేమహస్తిరథస్తథా ॥ పంచలాంగలకంచైవ ధరాదానమతఃపరం । విశ్వచక్రం కల్పలతా సప్తసాగరమేవచ॥ చర్మధేనుశ్చ మహతీ మహాభూతఘటస్తథా । కాలపురుషఃకాలచక్రం రాశిచక్రమనంతరం ॥ కోటిలక్షతిలైర్హోమోద్వియుక్తా సురభిస్తథా । ఆర్ద్రాకృష్ణాజినంచైవ శకటం సర్వసంగమే ॥ ఛాగాదిపంచకంచైవ తథైవ దశధేనవః । తథా దశమహాదానమచలాస్సప్తనామకాః ॥ రహస్యకృతపాపాని బ్రహ్మహత్యాదికానిచ । పాపానాం నవవిధానాంహి ఇతరేషాం మునీశ్వరాః ॥ తులాదిసంగ్రహీతౄణాం పరాకఃకృచ్ఛ్రఈరితః । సర్వపాపహరోన్యాణాం దేవర్షీణాం ప్రియంకరః ॥ సర్వేష్వేతేషు కృచ్ఛ్రేషు మహాపోక్తఃస్వయంభువా ॥ — ॥ గౌతమః ॥ ప్రత్యహం ఘృతమాత్రంచ ద్వాదశాహం గవోద్భవం । పీత్వా పలం ద్విజశ్శుద్ధ్యేత్పరాకఇతి విశ్రుతః ॥ సర్వపాపప్రశమనస్సర్వోపద్రవనాశనః । సర్వలోకప్రదోయస్మాచ్ఛుగవానాహవిశ్వస్మాక్ ॥ — ॥ వ్యాసః ॥ ప్రత్యహం గోఘృతం విప్రోద్వాదశాహం పలం ముదా । పీత్వాశుద్ధిమవాప్నోతి పాపెభ్యో నాన్యథా ద్విజఇతి॥—॥ లౌగాక్షిః ॥ ద్వాదశాహం ఘృతం తప్తం పలమాత్రం గవాం పిబేత్ । ద్విజశ్శుద్ధిమవాప్నోతి సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ పరాకోనామయత్ర తప్తం గోఘృతం పలమానేన ద్వాదశరాత్రం చతుర్థకాలే నియమానంతరం పీత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ॥ అయమేవ పరాకః ॥ — ॥ ఇతి పరాకకృచ్ఛ్రలక్షణం ॥ —

—*పరాకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః*—

॥ — ॥ అథ పరాకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ —॥ జేవలః॥

ప్రత్యామ్నాయం పరాకస్య వక్ష్యామ్యహమనుత్తమం । సర్వపాపోపశమనం మహాపాపనికృంతనం ॥ పరాకం నామ యత్కృచ్ఛ్రం తత్కర్తుం మనుజోత్తమః । అశక్తస్తస్య కృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయం సమాచరేత్ ॥ తస్యాచరణమాత్రేణ పరాకస్యఫలం లభేత్ । ప్రత్యామ్నాయం గవాందద్యాద్దశపంచసవత్సకాః ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తః ప్రయాతి పరమం పదం । మహాపాతకజాలానిహ్యుపపాతకమేవచ ॥ తత్సర్వం నాశయత్యాశుతూలరాశిమివానలః ॥ — ॥ మరీచిః ॥ ప్రత్యామ్నాయం పరాకస్య దశపంచగవాం ద్విజః । దద్యాత్పాపవిశుద్ధ్యర్థం సర్వశ్రేయోభివృద్ధయే ॥ మహాపాతకయుక్తో వా యుక్తో వా సర్వపాతకైః । ప్రత్యామ్నాయేన కృచ్ఛ్రస్య పరాకస్య జనాధిప ॥ సర్వకృచ్ఛ్రఫలం లబ్ధ్వా ప్రయాతి పరమం పదం ॥ పరాకకృచ్ఛ్రాచరణాశక్తస్తు తత్ప్రత్యామ్నాయం పంచదశగవాం విప్రేభ్యః పృథక్పృథక్ దత్వా శుధ్యతీతి వాక్యార్థః ॥ — ॥ ఇతి పరాకకృచ్ఛ్ర

యావకకృచ్ఛ్రలక్షణం.

ప్రత్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథ యావకకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ అథాతస్సమ్ప్రవక్ష్యామి కృచ్ఛ్రం యావకసంజ్ఞకం । యస్యాచరణమాత్రేణ ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యయా ॥ — ॥ మరీచిః ॥ శృణుధ్వమృషయస్సర్వే యావకం కృచ్ఛ్రమీరితం । విషదానేచ యత్పాపం యత్పాపం గృహదాహనే ॥ శస్త్రాగ్నిఘాతేచ యత్పాపం యత్పాపం విప్రవఞ్చనాత్ । విధవావ్రతలోపేన వ్రతిసన్న్యాసినోరపి ॥ గృహస్థస్యసదాచారత్యాగేయత్పాపముచ్యతే । అనృతేనచయత్పాపం తపోవిఘ్నయతస్తథా ॥ దానస్యకీర్తనాద్యశ్చ తథా విప్రేఽవమానితే । యత్పాపంవిప్రనిద్రాయాం యత్పాపం మాతృభర్తృనాత్ ॥ భగినీపితృరవ్యుపలక్షణం । యత్పాపం ధేనునిద్రాయాం యత్పాపం శివభర్తృనే ॥ యత్పాపం విష్ణునిద్రాయాం యత్పాపం క్రతుకుత్సనే । అస్నానభోజనే పాపమనధ్యాయేషు పాఠనే॥ దుస్సఙ్గతేశ్చ యత్పాపం యత్పాపం ధనగర్వతః । యత్పాపం వయసా దృప్తేర్యత్పాపం దారమోహనే ॥ యత్పాపం ఋతుసన్త్యాగే యత్పాపం భాండవిక్రయే । సకేశాస్నానరహితా విధవా కాంస్యభోజనీ ॥ పునర్భుక్తానతా

మ్బులా నదా నిన్దాపరాయణా । నదాభ్రిమతి యా నారీ పతిద్వేషపరా
యణా ॥ నపుత్రఃపితృవిద్వేషీ నదావిప్రఃపరాన్నభుక్ ॥ కుచైలస్సర్వదా
తిష్ఠేదదంతశ్చోళనాననః । బహ్వశీ నిష్ఠురం వక్తావిప్రదానేషు విఘ్నకృ
త్ ॥ ఏతేషాం పాపనాశార్థాయ యావకం కృచ్ఛ్రిమాచరేత్ ॥ — ॥ ప
రాశరః ॥ సర్వపాపవిశుద్ధ్యర్థం యావకం కృచ్ఛ్రిమీరితం । తదాచరణ
మాత్రేణ విప్రో భవతి శుద్ధిమాన్ ॥ అవ్రతఘ్నయవాన్ పక్త్వా స్వగృహ్యో
క్తో వ్రతీ శుచిః । తద్యవాగూం సమాధాయ బ్రహ్మపత్రపుటేవశీ ॥ య
వాభావే ప్రీహయోవా శ్యామాకాస్తస్య మానతః । తదన్నం వ్రతినే ద
త్వా యవాగూం విష్ణవేర్పయేత్ ॥ నిత్యకర్మాదికం కృత్వా పూర్వవచ్ఛుద్ధ
మానసః ॥ పూర్వవదిత్యనేనాత్ర ప్రాతస్స్నానసిత్యకర్మాదికం కృత్వా
యావన్నందాయతే రవిః తావత్పర్యంతం పూర్వవద్విశ్వరూపాదికం పఠన్
స్థిత్వా నారాయణమనుస్మరన్ యవాగూం పిబేత్ ॥ — ॥ తదాహ గౌత
మః ॥ బ్రహ్మపత్రపుటే రాజన్ ధృత్వాస్వయమతంద్రితః । తావతా
మనసా విష్ణుం స్మరన్నందాయతే రవిః ॥ యవాగూం విష్ణవే దత్వా పశ్చా
త్పీత్వా స్వయంముదా । పూర్వవత్ప్రాశనం కృత్వా పాదపాణ్యోర్యథాక్ర
మం ॥ ద్విరాచమ్య శుచిర్భూత్వా స్వపేన్నారాయణాగ్రతః । అజస్రంధా
రయేదగ్నిం యావత్కృచ్ఛ్రిం సమాప్యతే ॥ పరేద్యురేవం కుర్వీత ద్వాద
శాహోభిరీరితం । తదంతే గాంప్రదాతవ్యా పఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః । ఏవం
కుర్యాద్ద్విజో యస్తు సద్యఃపాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ — ॥ ఇతి యావకకృ

యావకకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః.

చ్ఛ్రిలక్షణమ్ ॥ — ॥ అథ యావకకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ —
దేవలః ॥ కృచ్ఛ్రిస్య యావకస్యాస్య ప్రత్యామ్నాయమిమం శృణు । న
కృత్కుర్యాద్ద్విజోయస్తు నసద్యఃపాపముక్తిమాన్ ॥ — ॥ యోగీశ్వరః ॥
ప్రత్యామ్నాయం ప్రవక్ష్యామి యావకస్య మహాత్మనః । సర్వపాపప్ర
శమనం సర్వకృచ్ఛ్రిఫలం నృణామ్ ॥ గావో దశ ప్రదాతవ్యాః ప్రత్యా
మ్నాయాఃప్రకీర్తితాః । నవత్వా ముద్ధసమ్పన్నాస్సుశీలాస్సుమలంకృతాః ॥
విప్రేభ్యఃప్రతిదాతవ్యా వితినాతు పృథక్పృథక్ । పఞ్చగవ్యం తతఃపశ్చా

ప్పిబెద్దేహవిశుద్ధయే । ఎతత్కృచ్ఛ్రస్యచ ఫలం యావకస్య సుఖాప్తయే ॥ —॥ గౌతమః ॥ యావకస్య మహాపాపహారిణఃఫలదాయినః । సర్వపాపా పశమనం మహాపుణ్యప్రదాయకమ్ ॥ ప్రత్యామ్నాయం శృణ్వతిశేషః । సమ్పూర్ణవస్త్రిభరణాఃఖురశృంగొపశొభితాఃి ॥ సవత్సా యవతీస్సాధ్వీ ర్గవాం సంఖ్యాదశస్మృతాఃి । పయస్వినొద్విజాగ్రెభ్యః ప్రదాతవ్యాఃి ఫ లాప్తయె ॥ పంచగవ్యం పిబెత్పశ్చాచ్ఛుద్ధొభవతి మానవః । ఎవం కుర్యా న్నరొయస్తు యావకస్య స్వరూపిణీమ్ ॥ గవాం సంఖ్యాంద్విజాగ్ర్యాయ ద త్వా ఫలమవాప్నుయాత్ ॥—॥ ఇతి యావకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయఃి॥

సాంతపనకృచ్ఛ్రలక్షణమ్.

అథ సాంతపనకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దెవలఃి ॥ కృచ్ఛ్రస్య సాంత పనస్యాస్య లక్షణం సర్వపాపహం । శ్రీశైలం కాశికాక్షెత్రం గయాక్షే త్రం మహత్తరం ॥ ప్రయాగం యమునాసింధుం గంగాసాగరసఙ్గమం। తథా సప్తనదీసంగం గౌతమీం పాపహారిణీం ॥ కృష్ణవేణీం తుంగభద్రాం హేమకూటె త్రిలొచనం । మార్కండెయం సింహగిరిం తథా ధర్మపురీ శ్వరం ॥ ద్రాక్షారామంజయావట్యాం మల్లికార్జునమెవచ । అహొబలంనృ సింహంచ తత్రైవ భవనాశనీమ్ ॥ పినాకినీ నదీతీరె వైద్యనాథం హరిం త థా । వేంకటాద్రిం స్వర్ణముఖీం కాళహస్తీశ్వరం తథా ॥ సాక్షాద్వరద రాజంచ వరభూతం స్వయమ్భువఃి । ఎకామ్రంచ తథాలింగంసర్వతీర్థం మ హత్తరం ॥ మధ్యార్జునెశం పాపఘ్నం కుమ్భఘొణం తదుద్భవం । శ్రీరం గంచ మహాక్షెత్రం జమ్బునాథమతఃపరం ॥ కావేరీం పాపశమనీం మధురా విషయేశృణు । సుందరెశంచ తత్పత్నీం తత్రైవాఘవతీం నదీమ్ ॥ తత్రాగ్నె యస్యదిగ్భాగెపర్వతొ గన్ధమాదనఃి । రామలింగం ధనుష్కొటిం సర్వతీ ర్థపరిప్లుతాం ॥ తత్రైవ దర్భశయనం తత్రత్యంచ మహత్సరఃి । తామ్ర పర్ణీమహాక్షెత్రం తత్ర త్యా విష్ణుదేవతాఃి ॥ అనన్తాఖ్యం మహాక్షేత్రం కౌండిన్యొ యత్ర భాగ్యవాన్ । జనార్దనం మహాక్షెత్రం గొకర్ణం పాప నాశనం ॥ తథా హరిహరక్షెత్రం సుబ్రహ్మణ్యం మహత్తరం । ఏతాని పు ణ్యక్షెత్రాణి దృష్ట్వా పాపహరాణిచ ॥ నీరొగీముఖ్జొ యస్తు ఎతెషామేకమె

వవా । నస్నాయాద్వా నపశ్యేద్వా కొన్యస్తస్తాదచేతనః ॥ ధర్మహీనస్యమ
ర్త్యస్య కర్మహీనస్య సాపినః । అజాగళస్తనఇవ తస్య జన్మ నిరర్థకం ॥ యో
మర్త్యో జన్మదివసాత్షష్టివర్షం ప్రవర్తతే । నపశ్యేద్యదిశీర్శైలం తన్మధ్యే స
తు గర్దభః ॥ ద్విజన్మా స్వజన్మదివసాదారభ్య షష్టివర్షమధ్యే శీర్శైలచాపా
గ్రిమేంకటాచలవరదరాజ శ్రీరంగాచికం నాస్తికతయా నపశ్యేత్ తిష్ఠేత్స
సర్వపాపభోగానంతరం గర్దభోభవతీతి వామనపురాణోక్తిశ్రవణాత్ ॥
— ॥ తదాహ మరీచిః ॥ శ్రీశైలం వేజ్కటాద్రించ కాంచీం శ్రీరంగనా
యకం । రామేశంచ ధనుష్కోటిం స్వభవాత్షష్టివర్షగః ॥ నపశ్యేన్నాస్తిక
తయా గర్దభోభువి జాయతే । తస్యాన్యా నివృత్తిరాస్తి కృచ్ఛ్రాత్సాం
తపనాదృతే ॥ — ॥ బృహస్పతిః ॥ పుణ్యాలయాత్ పుణ్యనదీర్నపశ్యేష్షష్టి
వర్షగః । మహాంతం నరకం గత్వా పశ్చాద్రాసభతాం వ్రజేత్ ॥ తస్య దో
షోపశాంత్యర్థం కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్ । పఞ్చగవ్యం పిబేత్పశ్చాద్దో
షాదస్మాత్ప్రముచ్యతే ॥ — ॥ తల్లక్షణమాహ దేవలః ॥ ప్రత్యహం మా
వమశ్నంచ ద్వాదశాహం పయఃపిబేత్ । శుద్ధిమాప్నోతి రాజేంద్ర యో
గినామపి దుర్లభం ॥ — ॥ ప్రజాపతిః ॥ పూర్వవత్ప్రాతరారభ్య స్నా
నం సంకల్పమేవచ । నిత్యకర్మ తథా కృత్వా పూర్వోక్తం మనసా స్మరన్
విభూత్యాదికమిత్యర్థః ॥ యావన్నందాయతే భానుస్తావద్దోమధ్యమాదరా
త్ । విష్ణవే తస్మివేద్యాథ మాషమశ్నం పిబేద్ఘృతీ ॥ స్వపేద్దేవసమీపేతు
గర్హితామ్బలవర్జితః । తతఃప్రభాతవేళాయామేవం కృత్వా మహద్వ్రి
తం ॥ ద్వాదశాహోభిరేతైశ్చ శుద్ధోభవతి పూర్వజః । పఞ్చగవ్యం పిబేత్ప
శ్చాత్ససాంతపనఈరితః ॥ — ॥ ఇతి సాన్తపనకృచ్ఛ్రలక్షణం ॥ — ॥ అ

—* సాన్తపనకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః *—

థ సాన్తపనకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రత్యా
మ్నాయం ప్రవక్ష్యామి కృచ్ఛ్రస్యైతస్య పాపహం । సర్వపాపోపశమనం
సర్వకృచ్ఛ్రఫలప్రదం ॥ మహాపాపప్రశమనం ధర్మకామార్థసిద్ధిదం । వ్యా
సేన కథితం పూర్వం కృష్ణాయామితతేజసే ॥ పరస్వాహరణేయేచ పరదా
రరతాశ్చయే । మద్యపానరతాయేచ అగమ్యాగమనాశ్చయే ॥ అసచ్ఛాస్త్ర

రతాయైచ యైచమిష్టప్రతిగ్రహాః । మిథ్యాభివాదినోయైచ యైచ మిత్ర
విభేదినః ॥ దీపనిర్వాపణాయైచ యేచ కూశ్మాండభేదినః । దివా కపిత్థచ్ఛా
యాసు రాత్రౌచలదళేషుచ ॥ తమూలవృక్షచ్ఛాయాసు రాత్రౌవా యదివా
దివా । గచ్ఛతాం పాపనాశాయ ప్రత్యామ్నాయో మహాత్తరః ॥ సదా
నిష్ఠురవక్తారస్సదా యాచ్ఞాపరాయణాః । పరాన్ననిరతాయైచ నిత్యకర్మ
విరోధినః ॥ తేషామయంవిశుద్ధిస్స్యాత్ప్రత్యామ్నాయఃపరాత్పరః ॥—॥
గౌతమః ॥ సర్వపాపవిశుద్ధ్యర్థం సర్వదోషవినిర్జితం । ప్రత్యామ్నాయం
తదా కుర్యాద్యదా పాపసముద్భవః ॥ — ॥ పరాశరః॥ సాంతపస్యాన్యకృ
చ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయో గవాం దశ । సర్వాలంకారసంయుక్తః నక్షీ
రస్సాధువృత్తిమాన్ ॥ — ॥ మరీచిః ॥ ప్రత్యామ్నాయం ప్రశంసంతిగ
వాం దశమనీశ్వరాః । సాంతపస్యైవకృచ్ఛ్రస్య సర్వపాపాపనుత్తయే ॥
— ॥ వ్యాసః ॥ సాంతపాఖ్యస్య కృచ్ఛ్రస్య మునిభిఃపరికీర్తితః । ప్రత్యా
మ్నాయఇతిశేషః ॥ సర్వాలంకారసంయుక్తాః గవాం దశమహోన్నతాఇతి
॥ — ॥ ఇతి సాంతపనకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాః ॥ — ॥ అథ మహాసా

శ్రీమహాసాంతపనకృచ్ఛ్రలక్షణమ్

న్తపనకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ మహాసాంతపనంనామ కృ
చ్ఛ్రం సర్వఫలప్రదమ్ । పురా పురందరస్సాక్షాద్గౌతమస్య సతీం వ్రజన్ ॥
తేన పాపేన మహతా సపాపఫలదూషితః । వృక్షమూలముపాగమ్య వృద్ధ
భావముపాశ్రితః ॥ తదా ప్రసన్నో వరదశ్చక్రిపాణిస్సవాహనః । దృష్ట్వా
పురందరం ప్రాహ దయయా భక్తవత్సలః ॥ పతత్వాపవిశుద్ధ్యర్థం మహా
సాంతపనం చర । గురుదారాభిగామీచ చండాలీగమనం చర ॥ స్వసా
రగమనం కృత్వా భగినీం యఃప్రధర్షయేత్ । చరేద్వా రజకీగామీ గో
మచండాలదారగః ॥ విప్రచండాలదారేషు రేతస్సేకాద్ద్విజాధమః । ఎతే
షాం నిష్కృతిరియం మహాసాంతపనం పరం ॥ అసభ్యభాషణేపాపమస
త్యాసాంచ భాషణే । పరదత్తాపహారేచ స్వదత్తాపహారే తథా ॥ అసూ
యానిరతేచైవ సదా భైషజ్యవర్తిని । వ్రతకాలే శ్రాద్ధకాలే తథా దేవా
ర్చనే యది ॥ పాషండం పతితం వాక్యం తులాస్వకృతనిష్కృతిమ్ । నష్ట

రేదితి శేషః ॥ షోడశమహాదానమధ్యే యత్రయత్ర ప్రతిగ్రహః ప్రా
ప్తః తస్య తస్య ఆచార్యాదీనామపి స్మరణాదినిష్ఫలార్థం తులాస్వితిబహు
వచనం ॥ — ॥ తదాహ మరీచిః ॥ చండాలం పతితం వ్రాత్యం తులాస్థ
కృతనిష్కృతిం । నస్మరేత్కర్మకాలేషు నపశ్యేద్వా కదాచన ॥ ఏతేషాం
పాపరాశీనాం మహాసాంతపనం పరం ॥ — ॥ గాలవః ॥ ద్విదినం నముపో
ష్యైవ ద్విదినం పూర్వవత్పయః । పూర్వవన్నియమం కృత్వాద్వాదశాహే
న శుద్ధ్యతి ॥ — ॥ పరాశరః ॥ మాషమగ్నం పిబేత్క్షీరం ద్విదినం నముపో
షయేత్ । ఏవం కుర్యాద్ద్వాదశాహం పూర్వవన్నియమాశ్రితః ॥ — ॥ మ
నుః ॥ పూర్వవత్ప్రాతరారభ్య ద్విజోనియమపూర్వకం । యదా మందా
యతే భానుస్తదా నియమముత్సృజేత్ ॥ మాషమగ్నం పిబేత్క్షీరం విష్ణవే
తన్నివేదితం । దినద్వయం పయఃపీత్వా ద్విదినం నముపోషయేత్ ॥ స్వపే
చ్చ పూర్వవద్భువిసమీపే వ్రతమాచరేత్ । ఏవం ద్వాదశరాత్రంచ కృత్వా
శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ దినద్వయముపోషణం దినద్వయం పయోభక్షణం ।
ఏవం క్రమేణ ద్వాదశాహం మహాసాంతపనం ॥ — ॥ ఇతి మహాసాంతప

—*మహాసాంతపన ప్రత్యామ్నాయః*—

నకృచ్ఛ్రలక్షణం ॥ — ॥ అథ మహాసాంతపన ప్రత్యామ్నాయమాహ ॥
— ॥ జైవలిః ॥ మహాసాంతపకృచ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయం శృణుష్వమే।
యస్యాచరణమాత్రేణ విప్రఃపాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ — ॥ మహారాజవిజ
యే ॥ మహాసాంతపనస్యాస్య ప్రత్యామ్నాయో మహానయం । తస్యాచ
రణమాత్రేణ మహాసాంతపనం వ్రతం ॥ కృతంభవేదితిశేషః ॥ — ॥ చతు
ర్వింశతిమతే ॥ మహాసాంతపనం నామ కృచ్ఛ్రం పాపహరం వరం । బ్ర
హ్మహత్యాదిశమనముపపాతకనాశనం ॥ కృచ్ఛ్రస్యైతస్య చరణే విప్రస్యా
చ్చేదశక్తిమాన్ । ప్రత్యామ్నాయం ప్రకుర్వీత తత్కృచ్ఛ్రస్య ఫలాప్త
యే ॥ గావోదేయాఃప్రయత్నేన విప్రేభ్యఃషోడశాఽమలాః ।అలంకృతా
స్సుపుష్పాద్యైర్వస్త్రైరాభరణభూషితాః ॥ సుసాధ్వ్యశ్చ పయస్విన్యస్సవ
త్సాఃపాపహారిణీః । పాపహారిణ్యఇత్యర్థః ॥ — ॥ పరాశరః ॥ మహాసాం
తపనస్యాస్య ప్రత్యామ్నాయం విదుర్బుధాః । గావఃషోడశవిప్రేభ్యోదే

యాస్సమ్యక్సుఖాప్తయే ॥ అలబ్ధకాశ్చ వస్తార్ద్వ్యాశ్చతుర్వయస్విన్యాఃపృథక్పృథక్ । సవత్సాస్సాధుశీలాశ్చ ప్రశస్యామ్నాయఉదీరితః ॥ — ॥ ఇతిమహా

కాయకృచ్ఛ్రలక్షణమ్

సాంతపనప్రశస్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథ కాయకృచ్ఛ్రస్వరూపమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాజాపత్యం తప్తకృచ్ఛ్రం పరాకం యావకం తథా । తతస్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం మహాసాంతపనం తథా ॥ కాయకృచ్ఛ్రమిదంప్రోక్తమతికృచ్ఛ్రం విశుద్ధిదం । దుగ్ధమ్చరంచ పర్ణంచ ఫలకృచ్ఛ్రమితఃపరం ॥ కృచ్ఛ్రం మాహేశ్వరంచైవ బ్రహ్మకూర్చం తథైవచ । ధాన్యం స్వర్ణమయం కృచ్ఛ్రం దశపంచైవ కీర్తితం ॥ పూర్వం త్రయోదశకృచ్ఛ్రాణీత్యుక్తం ॥ ఇదానీం లింగపురాణోక్తాన్యదతికృచ్ఛ్రకాయకృచ్ఛ్రాభ్యాం సహ పంచదశధా భవంతి । సర్వేషాముపకారకత్వాత్తేఅపి లిఖ్యంతే । కాయకృచ్ఛ్రాతికృచ్ఛ్రలక్షణం లింగపురాణోక్తంవిశినష్టి । కాయకృచ్ఛ్రం ప్రవక్ష్యామి మహాపాతకశుద్ధయే । ఉపపాతకశుద్ధ్యర్థం మునిభిఃపరికీర్తితం ॥ — ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ తులాధేనుసహస్రేచ అష్టమాబ్దం ద్విజోత్తమ । దాతాప్రతిగృహీతాచ అన్యోన్యం నావలోకయేత్ ॥ యదిదైవాదనుప్రాప్తం తీర్థేషుచ మహోత్సవే । తదా తద్దోషశాంత్యర్థం కాయకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥ ద్వితీయోజపకృత్వాతస్సహస్రం విధిపూర్వకం । ఉభయోర్దానయోరాజా తదా బ్రహ్మసదస్యయోః ॥ చతుర్వేదవతు వర్ణాంతస్థం నావలోకయేత్ । దాతుః కాయకృచ్ఛ్రం ఇతరయోః బ్రహ్మసదస్యయోః చతుస్సహస్రగాయత్రీజపః । అన్యథా దోషః ॥ — బృహస్పతిః ॥ దాతుఃప్రతిగృహీతుశ్చ కాయకృచ్ఛ్రం జపోమహాన్ । అన్యోన్యాలోకనే రాజన్ తద్దానం నిష్ఫలం భవేత్ ॥ తన్నిష్కృతిరకృతాచేత్ప్రత్యవాయః ॥ సర్వత్ర మహాదానప్రతిగ్రహేషు దాతృప్రతిగ్రహీతోర్బ్రహ్మసదస్యయోరేవముక్తం వేదితవ్యమ్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తం సర్వత్ర ॥ లాంగలే పఞ్చపూర్వేచ విశ్వచక్రే మహత్తరే । సప్తమాబ్దం తదా రాజన్ తన్ముఖం నావలోకయేత్ ॥ సప్తసాగరదానేచ చర్మణోఽప్రతిగ్రహే । మహాభూతఘటేచైవ తులాపన్నావలోకయేత్ ॥ ఉక్తేషు సప్తస్వపి ప్రతిగ్రహేషు

దాత్రాచార్యబ్రహ్మసదస్యానాం ప్రాగ్వత్కాయకృచ్ఛ్రాదికం వేదితవ్యం। హిరణ్యగర్భేబ్రహ్మాండెతదాకాయంహిపూర్వవత్ । అన్యోన్యాలోకనేరా జన్నదానఫలమశ్నుతే॥ ఆచార్యబ్రహ్మసదస్యానాంపూర్వవత్ ॥ కల్పపాద పదానేచ తథాకల్పలతాగృహే । షడబ్దం తన్ముఖం రాజా విప్రోవా నావ లోకయేత్ ॥ కాయకృచ్ఛ్రం గాయత్రీజపశ్చ తత్తత్సంఖ్యాక్రమేణ వేదిత వ్యమ్ ॥ హిరణ్యధేనుదానేచ హిరణ్యాశ్వప్రతిగ్రహే । పూర్వసదృశున ఖ్యాబ్దమన్యోన్యం నావలోకయేత్ ॥ కృచ్ఛ్రాదికం పూర్వవత్ ॥ హిర ణ్యాశ్వరథేచైవ హేమహస్తిరథేతథా । అష్టమాబ్దాదధోయత్నాదన్యోన్యం నావలోకయెత్ ॥ పూర్వవత్కృచ్ఛ్రాదికం । ధరాదానే కాలపురుషే కా లచక్రే తథైవచ । తిలగర్భే రాశిచక్రే పంచాబ్దం నావలోకయేత్ ॥ యది నైవాత్సముత్తిరతికృచ్ఛ్రం చరేద్ద్విజీ । పునస్సంస్కారకృద్విప్రః పట గర్భవిధానతః ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి దాతానఫలమశ్నుతే । కోటిహో మే లక్షహోమే పాపపూరుషసంగ్రహే ॥ ఆచార్యస్య ముఖం దాతా యు గాబ్దం నావలోకయేత్ ॥ తత్రాప్యతికృచ్ఛ్రం దాతుః ॥ ఇతరేషాం పున స్సంస్కారః ॥ శ్వేతాశ్వే మృతశయ్యాయాం గజదానప్రతిగ్రహే । త్రి యబ్దం తన్ముఖం దాతా నైవాదాన్వా నావలోకయేత్ ॥ అతికృచ్ఛ్రం చరేద్దా తా బ్రాహ్మణాఽపటగర్భతః । ఆర్ద్రకృష్ణాజినైచ్చైవ సప్తశైల ప్రతిగ్రహే ॥ ద్వ్యబ్దంతు తన్ముఖందాతా పూర్వవన్నావలోకయెత్। బ్రహ్మకృచ్ఛ్రంచరే ద్దాతా ఇతరే పటగర్భతః ॥ కపిలాద్విముఖీదానే దాసీగృహపరిగ్రహే ।అ బ్దమేకం ద్విజం దాతా పూర్వవన్నాసలోకయేత్ ॥ పర్ణకృచ్ఛ్రం తతఃప్రో క్తమితరేషాంతు పూర్వవత్ । ఆలింగనే లైలఘుషె మహాపూరుషభోజనే వస్త్రాసం నావలోకేద్వా పర్ణకృచ్ఛ్రంహి పూర్వవత్ । తులాదినప్తదానే షు ఋత్విజో జాపకానపి ॥ తద్వద్ద్వాస్థాన్నావలోకేత్ఫలకృచ్ఛ్రము దాహృతమ్। మానత్రయమిత్యర్ధః ॥ సర్వేషామృత్విజాం పోక్తసహస్రజ పఆదరాత్ । ఆజ్యాలంకారధేమానామనడ్వాహాదిసంగ్రహే ॥ మహిషీఖా గజస్తానాం మానమేకం నిరంతరమ్ । ఋత్విజాంశతగాయత్రీదానేధేనుం సమాచరేత్ ॥ సాత్విక్యేషు చతుర్వింశతిమూర్తిదానేషు దాతా ప్రతిగ్ర

హీతారమవలోకయేన్నతత్ర దోషః ॥ — ॥ తదాహ గాలవః ॥ చతుర్విం
శతిమూర్త్యాదిదానేషు ద్విజవల్లభః । దశావతారదానేషు అర్ధనార్యాదిషు
ప్రభో ॥ ముఖావలోకనం దాతృగృహీతోర్నతుదోషకృత్ । అర్ధనారీశ్వ
రలక్ష్మీనారాయణోమామహేశ్వరప్రతిమాదానేషు కృష్ణాజినతిలరహితేషు
దాతృప్రతిగ్రహీతోర్ముఖావలోకనం నదోషహేతుః ॥ కృష్ణాజినతిల
ప్రతిగ్రహే దోషమాహ ॥ — ॥ జాబాలిః ॥ దశస్వేతేషు యోగేషు
ముక్తిమత్సు నృపోత్తమ । తిలాజినప్రదానేషు షణ్మాసంనావలోకయేత్ ॥
ఉక్తాశ్రాంతివైతరణ్యోశ్చ తథా ప్రతిగృహ్యేత్యప। అన్నప్రతిగ్రహీతాతప
కాహేభోజనే తథా ॥ ఊగ్రశాంతిషుపర్వత్ర తథా మహిషసంగ్రహే ।
కర్తా నావలోకయేద్విప్రం కాయకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥ షణ్మాసమితి శే
షః॥ శిశూనాంజననేమూలాదయోఽశ్రుక్తాస్తత్సంధయశ్చస్త్రీణాం ప్రథమా
ర్తవే మఖాదయస్తూగ్రాః । తేషాం శాంతిషు ప్రతిగ్రహే షణ్మాసం నావ
లోకయేత్ ॥ — ॥ కాయకృచ్ఛ్రిలక్షణమాహ మరీచిః ॥ చతస్రోర్వ్యహని
గ్ధాసాస్స్యాత్రైకైకం ప్రత్యహం వ్రితీ । నిరాహారస్తథా తేషు చతుర్థ్వై
తేషు భోజనమ్ ॥ తదంతే వ్రీహిభిర్దేయా గౌరేకా గవ్యభక్షణమ్ । కాయ
కృచ్ఛ్రిమిదం ప్రోక్తం మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ — ॥ ప్రజాపతిః ॥ చతు
ర్ష్వహస్సుగ్ధాసాస్స్యాన్నిగాహారస్తథాపునః । చతుర్థ్వ గ్ధాసభక్షస్స్యా
త్కాయకృచ్ఛ్రిమిదం పరమ్ ॥ —॥ మరీచిః॥ ఆసాయం ప్రాతరారభ్యాహ్నా
త్వా విప్రో యథావిధి । అభ్యర్చ్య విష్ణుంగంధాద్యైరవిరస్తంగతో యదా
తదా గ్ధాసం సమశ్నీయాద్దివ్యష్ణ్వర్పితమమం సుధీః । పరిక్షాళ్య పూర్వవ
త్సర్వం ద్విరాచమ్య శుచిస్తదా ॥ స్వపేద్దివనమీపేతు నారాయణమనుస్మ
రన్ । పునఃప్రాతస్సముత్థాయ కృత్వానియమపూర్వకమ్ ॥ తత్రాపి భ
క్తుయేద్గ్ధానమేవం చతురహం వ్రితీ । తతఃపరం నిరాహారస్తథా చతుర్థ్వ
భోజనమ్ ॥ గోదానం వ్రితపూర్త్యర్ధం పఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః । కాయకృ
చ్ఛ్రిమిదం దేవ ద్విజానాం పావనం స్మృతమ్ ॥ — ॥ ఇతి కాయకృచ్ఛ్రి

—*కాయకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః*—

లక్షణం ॥ — ॥ అథ కాయకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవ

లః ॥ శృణుధ్వమవధానేన వక్ష్యామి కాయకృచ్ఛ్రస్య తత్వతః ।పరిత్యామ్నాయం మహాపుణ్యం శృణ్వతాం పాపనాశనమ్ ॥ దశగావఃపరిదాతవ్యాస్సవత్సా భూషితాన్నృభిః । పయస్వినస్సుశీలాశ్చ స్వర్ణశృంగామహత్తరాః ॥ ఏతస్య కాయకృచ్ఛ్రస్య పరిత్యామ్నాయో మహర్షిభిః ॥ — ॥ గాలవః ॥ సర్వపాపహరస్యాస్య కాయకృచ్ఛ్రస్యవైనృప । పరిత్యామ్నాయో దశగవాం సవత్సాస్సాధువృత్తయః ॥ అలంకారయుతస్సాధుః పయసా పరిపూర్ణవాక్ । ఏతదాచరణేనైవ కాయకృచ్ఛ్రఫలం లభేత్ ॥ —॥కణ్వః ॥ సర్వపాపహరస్యాస్యకాయకృచ్ఛ్రస్య సర్వదా। రాజ్ఞఃపరిగ్రహీతృణాం సర్వపాపహరం పరమ్॥ స్నాత్వాపుణ్యనదీప్రస్రస్సంకల్పైవ పూర్వవత్ । విప్రానభ్యర్చ్య గంధాద్యైర్దశధేనూఃపృథక్పృథక్ ॥ దద్యాత్పరిత్యామ్నాయభూతాస్సర్వపాపాపనుత్తయే । ఏతస్యాచరణేపూర్ణే కాయకృచ్ఛ్రఫలం లభేత్ ॥ — ॥ ఇతికాయకృచ్ఛ్రపరిత్యామ్నాయః ॥ అథాతి

—*అతికృచ్ఛ్రలక్షణమ్*—

కృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ దేవలః ॥ అథాతికృచ్ఛ్రం వక్ష్యామి సర్వపాపాపశాంతిదమ్ । సర్వకృచ్ఛ్రప్రదం నౄణాం శృణురామప్రయత్నతః ॥ అతికృచ్ఛ్రస్య మాహాత్మ్యం వర్ణితుం కేనశక్యతే । పురాహికౌశికోనామఋషిర్ధర్మపరాయణః ॥ వసిష్ఠాత్మజభూతీస్యాత్తస్మాత్కారణతఃప్రభో । తేషాం హత్యావినాశార్థం కృచ్ఛ్రమాహ ప్రజాపతిః ॥ బ్రహ్మహత్యాగురోర్హత్యా భ్రూణహత్యామహత్తరా । కన్యాహత్యానతీహత్యాతథాత్రేయ్యా మహత్యపి ॥ వీరహత్యాధేనుహత్యా గజాశ్వమహిషీవధః । తృణకాష్ఠద్రుమచ్ఛేదస్సస్యారామాదిభేదనమ్ ॥ తటాకకూపకాసారభేదనందేవవేశ్మనాం। గృహదాహో ద్విజక్షేత్రహరణం పాపవర్ధనమ్ । ధాన్యారామాదిదహనం దాహనం మహిషీగవామ్ ॥ శృంగలాంగూలవిచ్ఛేదఃతథా తేషాంచమర్దనమ్ । శుకచాషభుజంగానాం మీనహంసశునామపి ॥ కుక్కుటానాంచ కాకానాం హింసనం మృగమారణం । దారుచ్ఛేదఃకవాటస్య వాపీనాంచవిభేదనం ॥ దాహనం వనపర్ణానామార్ద్రాణామిహభూమిప । సర్వాసామేవ హింసానామతికృచ్ఛ్రం విశోధనమ్ ॥ సర్వకృచ్ఛ్రప్రదంచైవ సర్వోపద్రవనా

శనమ్ ॥ — ॥ గాలవః ॥ అతికృచ్ఛ్రిస్య మహతః తత్ప్రకారఞ్చహోచ్యతే । అప్రమాత్రయవాన్భుక్త్వా శ్యామాకాన్ తండులానపి ॥ ఏకద్రవ్యం సమాదాయ వ్రతాదౌపూర్వవచ్చరేత్ । పూర్వవదితి స్నానసంకల్పాది ॥ భాగత్రయం తదా కృత్వా తండులాన్పూర్వమానతః । వ్రతాదౌ మధ్యదివసే వ్రతాంతే పాచయేత్త్రియమ్ ॥ వ్రతాదౌభక్షయేద్ధ్రిసం పూర్వవద్ధ్రితమాచరేత్ । చతుర్థకాలఆయాతే ప్రక్షాళ్యాద్భ్రాసిపూర్వవత్ ॥ స్వపేద్దివసమీపేతు నారాయణమనుస్మరన్ । తతఃప్రభాతే విమలే సంధ్యాదీన్ పూర్వవచ్చరేత్ ॥ నిరాహారస్తథాభూత్వా యావత్పాప్తిదినాంతతా । తత్రైవ భక్షయేద్ధ్రిసం ద్వితీయోక్తం విచక్షణః ॥ తత్రాపి పూర్వవత్కృత్వా ద్వాదశే దివసే శుభమ్ । తృతీయోక్తం తథా భుక్త్వా గారేకా విప్రసాత్కృతా ॥ బ్రహ్మకూర్చం తతఃపీత్వాశుద్ధిమాప్నోతి పూర్వజః । అతికృచ్ఛ్రిమిదం సర్వముక్తం మునిభిరాదరాత్ ॥ ఎతస్యాచరణెనైవ సర్వదోషాత్పముచ్యతే ॥ — ॥ ఇత్యతికృచ్ఛ్రిలక్షణమ్ ॥ —॥

—*అతికృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః*—

అథాతికృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ అతికృచ్ఛ్రిస్య మహతః పత్యామ్నాయో మనీషిభిః । ప్రోక్తస్సర్వహితార్థాయ సర్వపాపప్రణాశనః ॥ సంకలీకరణానాంచ కన్యాధేన్వాదివిక్రయే । తిలతండులధాన్యానాం ఫలానాం రసవిక్రయే ॥ మహాపాతకజాతానాం శోధనం పావనాశనమ్ ॥ — ॥ ప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ మార్కండెయః ॥ ప్రత్యామ్నాయమిమం రాజన్ వక్ష్యామి శృణు పార్థివ । యదాచరణమాత్రేణ అతికృచ్ఛ్రిఫలం లభెత్ ॥ దశగావఃప్రదాతవ్యా వస్త్రైర్వస్త్రైస్సమలంకృతాః । సాధువృత్తాద్విపయస్విన్యో విప్రెభ్యశ్చ పృథక్పృథక్ ॥ — ॥ మనుః ॥ అతికృచ్ఛ్రిస్య మహతః ప్రత్యామ్నాయం శృణుష్వమే । విప్రెభ్యో దశగావస్తాః పూర్వవత్పూజితాశ్శుభాః ॥ స్వర్ణశృంగాదిభిస్సమ్యగ్భూషయిత్వా పృథక్పృథక్ । శుచిభిశ్చ ప్రదాతవ్యా విప్రెభ్యో వేదవిత్తమైః ॥ ఇమముక్తెనమార్గెణ కృత్వాకృచ్ఛ్రిఫలం లభెత్ ॥ — ॥ ఇత్యతికృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథ ద్వాదుష్చరకృచ్ఛ్రిలక్షణమాహ

ఔదుమ్బరకృచ్ఛ్రలక్షణమ్

॥ — ॥ దేవలః ॥ ఔదుమ్బరస్యకృచ్ఛ్రస్యలక్షణం వచ్మితత్వతః । కృచ్ఛ్రం మహత్తరం భూప సర్వపాపహరం పరమ్ ॥ పితృమాతృపరిత్యాగే సోదరాశ్చాపి బాలికాః । భగినీ భాగినేయాద్యా గర్భిణ్యాతురకన్యకాః ॥ బాలాశ్చ కులవృద్ధాశ్చాతిథయోభ్యాగతాస్తథా । సామర్థ్యేసతి బంధూనాం త్యాగే దోషో మహత్తరః ॥ బ్రహ్మహత్యామవాప్నోతి యతోపేక్షాపరాయణః । భగినీంచ స్వసారంచహ్యనాథాం గతభర్తృకామ్ ॥ పుత్రీమనాథాం విధవాం యస్త్యజేత్కారణం వినా। పితుర్హాతుశ్చభగినీమపుత్రాంగతభర్తృకామ్ ॥ అనాథాంయఃపరిత్యక్త్వా సవైనరకమశ్నుతే ॥ — ॥ మహాభారతే ॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తా రక్షతి యౌవనే । పుత్రస్తుస్థావిరే భావే నస్త్రీ స్వాతన్త్ర్యమర్హతి ॥ ఉన్మత్తం పతితం క్లీబం కాణం బధిరమేవచ । పుత్రార్థీ యత్నతో రక్షేదన్యనస్త్రీదభిశ్శనైః ॥ — ॥ గౌతమః ॥ అరక్షణీయాన్యారక్షేద్రక్షణీయాన్పరిత్యజేత్ । సవైనరకమాప్నోతి తిర్యగ్యోనిషు జాయతే ॥ వేశ్యాదాసీతన్మాతరస్తత్పుత్రాఃకుండగోళకాఃనటనర్తకగాయకాశ్చారువాకాశ్చారక్షణీయాః ॥ — ॥ అనాథా గతభర్తృకాః నిష్పుత్రాఃపితృవ్యజ్యేష్ఠభ్రాత్రాదయః నిష్పుత్రాః నిర్ధనాఃకాణకుబ్జాదయః ॥ ఏతేవైయత్నతో రక్ష్యాః । ఏతేషాం పరిత్యాగే దోషంతత్ప్రాయశ్చిత్తంచాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ సామర్థ్యేసతి యస్తస్త్యజేత్బాన్బంధుజనాన్ స్వకాన్ । కాకయోనిం సమాసాద్య దుఃఖీభూయాత్పునఃపునః ॥ మాసం త్యక్త్వా పఞ్చగవ్యం షణ్మాసం స్వర్ణకృచ్ఛ్రకృత్ । వర్షంత్వౌదుమ్బరంప్రోక్తం తతశ్చాంద్రాయణం పరమ్ ॥ ఔదుంబరకృచ్ఛ్రమాహ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ అప్రద్వయం తండులాన్యా శ్యామాకాన్యా యవానపి । సంవిభజ్య ద్వాదశధా ప్రత్యహం పాచయేద్ద్విజీ ॥ ఔదుమ్బరైఃపుష్పపత్రైఃపాచయేన్నాన్యదారుభిః । ఔదుమ్బరైరాబద్ధపత్రైఃకృత్వా పర్ణపుటం ముదా ॥ తత్ర నిక్షిప్య తం గ్రాసం విష్ణవేపూర్వమాదిశేత్ । చతుర్థకాలఆయాతే పూర్వవన్నియమం చరేత్ ॥ భక్షయేదుత్తమం గ్రాసం మౌనవ్రతపరాయణః । పాదౌ ప్రక్షాల్యపాణీచ

ద్వ్యాశమ్య విధానతః ॥ సాయాహ్నికం తతఃకృత్వా స్వపేన్నారాయణాగ్రతః । పునఃప్రభాతే విమలే ద్వితీయం పూర్వవచ్చరేత్ ॥ గాసవచనవియమాచిరమిత్యర్థః ॥ ఎవం ద్వాదశగాసాంశ్చ ద్వాదశాహాన్ను భక్తుయేత్ । తత్రైకా గౌఃప్రదాతవ్యా పఞ్చగవ్యం పిబేత్తతః ॥ ఎవమూదుంబరం కృచ్ఛ్రం కృత్వా శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥—॥ ఇత్యౌదుమ్బరకృచ్ఛ్రి

—*ఔదుమ్బరకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః*—

లక్షణమ్ ॥ — ॥ అథౌదుమ్బరకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ —॥ దెవలః ॥ ఔదుమ్బరస్య కృచ్ఛ్రిస్య ప్రత్యామ్నాయం పరం నృణాం । వక్ష్యామీతి శేషః ॥ యస్యాచరణమాత్రేణ సమ్పూర్ణఫలమశ్నుతె ॥ — ॥ మూర్ధ్నిడెయః ॥ ప్రత్యామ్నాయఃపురారామభాషితో జమదగ్నినా । మాతృహత్యావిశుద్ధ్యర్థం కిముతాన్యస్య పాపినః ॥ — ॥ రాజవిజయే ॥ కృచ్ఛ్రిస్యౌదుమ్బరస్యాస్య ప్రత్యామ్నాయో మహానయమ్ । సర్వపాపవిశుద్ధ్యర్థం సృష్టఃపద్మభువా పురా ॥ — ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ ఔదుమ్బరస్య కృచ్ఛ్రిస్య ప్రత్యామ్నాయం సలక్షణమ్ । అష్టగావఃప్రదాతవ్యాస్సాలఙ్కారాస్సలక్షణాః ॥ హేమశృంగా రౌప్యఖురాః కాంస్యదోహనసంయుతాః । తామ్రపృష్ఠాస్సువర్ణఘంటా వస్త్రాభరణభూషితాః ॥ద్విజెభ్యస్తాఃప్రదాతవ్యాస్సర్వలక్షణసంయుతాః । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సమ్పూర్ణఫలమశ్నుతె ॥ కృచ్ఛ్రిచరణాసమర్థస్తత్ప్రత్యామ్నాయాచరణే సమ్పూర్ణకృచ్ఛ్రిఫలమాప్నొతి ॥ — ॥ ఇత్యౌదుమ్బరకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః ॥

—*పర్ణకృచ్ఛ్రిలక్షణమ్*—

— ॥ అథ వర్ణకృచ్ఛ్రిలక్షణమాహ ॥ — ॥ దెవలః ॥ వర్ణకృచ్ఛ్రం ద్విజశ్రేష్ఠాశ్శృణ్వంతు పరమం శుభమ్ । సర్వపాపప్రశమనం సర్వదోషవశాంతిదమ్ ॥ బ్రహ్మహా తుయరొగీస్యాత్సురాపీశ్యావదంతకః । స్వర్ణస్తేయీతు మనుష్యదుశ్చర్మా గురుతల్పగః ॥ అన్నహర్తా భవెద్గుల్మీ శాకస్తెయీతు వర్ధురః । స్తేయినో ధాన్యరాశీనాం కండూతిస్సతతం ద్విజాః ॥ తామ్రస్తేయీ దీర్ఘవృషణః ప్రమెహీ పర్వమైథునీ । శిరోవ్రణీ స్నానహీనః పిత్తవాన్త్రపుసీనహా ॥ కాంస్యస్తేయీ దీర్ఘవృషణః శ్వేతవాన్వస్త్రహాభువి ।

గజచర్మా నాగహర్తా అశ్వహర్తా మహావ్రణీ ॥ కర్ణభూమణహారీస్యాద్గం డమూలీ మహాఽ భువి । రక్తప్రమేహీ మనుజఃపుష్పవత్యంగనాగ మఃఽ ॥ భగినీగమనాద్భూపాఽ మధుమేహీ భవేన్నరః । మాతుస్సపత్నీం భగినీం వ్రజేత్కామాతురోనరః । సపాపమనుభూయాథ రోగీభూయాద్భగందరీ ॥ స్వసారం యఃపుమాఽ గచ్ఛేజ్జాయతే మూత్రకృచ్ఛ్రవాఽ । ధేనుహన్తా మహాపాపీహ్యర్శోరోగీ భవేద్భువి ॥ గోవత్సహననాన్నర్త్యస్సభూయాదర్శవాఽ భువి । శివనిర్మాల్యభోక్తాపిజాయతే హిక్కవాన్సదా ॥ అజీర్ణరోగీ శఠకృద్గృహదాహీప్రశూలిమాఽ । చండీ గ్రహణజాద్దోషాజ్జాయతే శ్వాసకాసవాఽ ॥ స్రవద్గర్భభవేత్సూతు బాలకం హంతి యా విషైః । అన్యమూలింగతే నారీ సావైస్ఫోటస్తనీ భవేత్ ॥ క్షీరం మష్టాతి యా నారీ తేనహీనాన్యజన్మని । పతివ్రతాపహారీచ కమణ వ్రణరోగవాఽ ॥ విధవాసంగజాద్దోషాచ్ఛిశ్నదేశే వ్రణీ భవేత్ । పుష్పస్త్రేయీ వక్రనాసః కోశస్త్రేయీతు పెటవాఽ ॥ గర్భస్త్రేయీతు దుర్గన్ధశామకస్సంతతజ్వరీ । వివాహవిఘ్నకృన్నర్త్యో జాయతే దారహీనవాఽ ॥ మయూరహననాన్నర్త్యః జాయతే కృష్ణబిందుకః । తటాకారామవిచ్ఛేదీ నదా దుఃఖీభవేన్నరః ॥ ॥ ఇత్యేవమాదయో దోషాః మహానరకదా నృణామ్ । ఏతేషాం శోధనార్థాయ వర్ణకృచ్ఛ్రం సమాచరేత్ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ మహాపాతకజాలానాం లఘూనాంచ గరీయసామ్ । ఆర్ద్రాణాంచైవ శుష్కాణాం పర్ణకృచ్ఛ్రం విశోధనమ్ ॥ వర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ బ్రహ్మవృక్షస్య పర్ణాని మధ్యమాని ద్విజోత్తమః । ద్వాదశాహాద్బపర్యంతం నిత్యం శుచిరలంకృతః ॥ పూర్వవద్విష్ణుమభ్యర్చ్య రవిరస్తంగతో యదా । త్రిభిఃపలైర్బ్రహ్మపూతైః కృత్వాచైవ పుటత్రయమ్ ॥ త్రీణి వేశ్మాని విప్రాణాం వేదాధ్యయనశాలినాం । భిక్షాత్రయం సమానీయ త్రిషు పత్రపుటేష్వహ ॥ ఏకం పుటస్థం దేవాయ విప్రాయైకం సమర్పయేత్ । అవశిష్టం తదాశ్నీయాద్ధరినామపరాయణః ॥ స్వపేద్దివసమీపేతు సంచింత్య మనసా హరిమ్ ।తతఃప్రభాతవేళాయాంపూర్వవత్కలం చరేత్ ॥ విప్రాయ దేయా గౌరేకా పక్ష్యగవ్యం పిబేత్తతః।

పర్ణకృచ్ఛ్రిమిదం భూవ శోధనం పాపకర్మణామ్ ॥ యస్యాచరణమాత్రేణ చాంద్రాయణఫలం లభేత్ ॥ — ॥ ఇతి పర్ణకృచ్ఛ్రిలక్షణమ్ ॥ — ॥ ౮

పర్ణకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః

ఇత పర్ణకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ పర్ణకృచ్ఛ్రిస్య రాజర్షే ప్రత్యామ్నాయం వదామి తే । సర్వపాపోపశమనం సర్వోపద్రవనాశనమ్ ॥ సర్వకామప్రదం నృణాం పర్వకృచ్ఛ్రిఫలప్రదం । పఞ్చగావ్యప్రదాతవ్యాస్సాలంకారాస్సవత్సకాః ॥ హేమశృంగారౌప్యఖురాశ్చాంస్యదోహనసంయుతాః । సాధుశీలా యువత్యశ్చ విప్రేభ్యశ్చ పృథక్పృథక్ ॥ పర్ణకృచ్ఛ్రిస్య విప్రర్షేప్రత్యామ్నాయో మహత్తరః ॥ — ॥ ఇతిపర్ణకృచ్ఛ్రిప్రత్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథఫలకృచ్ఛ్రిలక్షణమాహ ॥—

ఫలకృచ్ఛ్రిలక్షణం

దేవలః ॥ ఫలకృచ్ఛ్రిస్య దేవర్షేర్లక్షణం కథ్యతే మయా । శృణు బ్రహ్మన్ పవిత్రం సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ యే మాతృభూతినో లోకే యేవాపి పితృభూతకాః । యేవాస్యుర్భ్రాతృహన్తారస్తేషామేతద్వినివృత్తిః ॥ యాశ్చ భార్యాః పతిం త్యక్త్వా రమంతేన్యాన్ జనాన్ శ్రితాః । తాసామపీదం శుద్ధ్యర్థం పురా సృష్టం స్వయమ్భువా ॥ యేవా గర్భవిభేత్తారో యేవాస్యుర్గురుదాయినః । యేవాగ్నివిభేత్తారో యేవాకులజభేదినః ॥ యేబ్రహ్మభూతాఃపిశునాలోకేస్మిన్నింద్యసంస్థితా । యేవాబాలవిభేత్తారస్తేషామేతద్వినివృత్తిః ॥ ఉచ్చిష్టభోజినోయేచ యేచమిథ్యాభివాదినః । యేవైకుణపహన్తారస్తేషామేతద్వినిష్కృతిః ॥ మద్యపానరతా నిత్యం నిత్యం కర్మవిభేదినః । పితృశ్రాద్ధవిభేత్తారస్తేషామేతద్వినివృత్తిః ॥ మహాపాతకయుక్తో వా యుక్తో వా సర్వపాతకైః । కృచ్ఛ్రైరేతేన మహతా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ మహాంతఃపాపకర్మాణో మహాపాపరతాస్సదా । ఏతేనకృచ్ఛ్రిరాజేన పునంతి సతతం ద్విజాః ॥ ఫలకృచ్ఛ్రిం మహాపాపహరిణమ్పుత్రపౌత్రవర్ధనం । దినేదినే మునీంద్రాశ్చ కృత్వైతచ్ఛుద్ధిమాప్నుయుః ॥ కాయశుద్ధిప్రదం కృచ్ఛ్రిం సర్వకృచ్ఛ్రిఫలప్రదం । సర్వపాపహరంచైదం ఫలకృచ్ఛ్రిం మహత్తరం ॥ ఫలకృచ్ఛ్రిప్రకారమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాతస్స్నాత్వాశు

చిత్వాభ్యా పూర్వవచ్ఛుద్ధిహేతవే । తావజ్జపన్ సదా తిష్ఠేద్యావదస్తమి
యా రవిః ॥ తావద్వ్రతస్థిరమనానిత్యకర్మసమాపయేత్ । కదలీఫలమేకంచ
విష్ణవే తన్నివేదయేత్ ॥ తదేవ భక్షయేత్పూర్వం తదృతి మూనపూర్వ
కమ్ । ఏకైకబీజసమ్పూర్ణం భక్షయిత్వా ఫలత్రయమ్॥ చూతఫలైర్వినా।
ఎవం ద్వాదశరాత్రాణి స్వపేన్నారాయణాగ్రతః ।గోర్దేయాం విప్రవర్యా
య బ్రహ్మకూర్చం పిబేత్తతః ॥ ఫలకృచ్ఛ్రమిదంనర్వం కథితం బ్రహ్మణో
దితమ్ । కృచ్ఛ్రైస్తైస్తస్య మాహాత్మ్యాన్నశ్యేత్సర్వ మహద్భయం ॥ — ॥
ఇతి ఫలకృచ్ఛ్రలక్షణమ్ ॥ — ॥ అథ ఫలకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ

—*ఫలకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః*—

॥ — ॥ దేవలః ॥ కృచ్ఛ్రస్య తస్య మునయః ప్రత్యామ్నాయం మహ
త్తరం । శృణ్వంతు సర్వపాపఘ్నం సర్వశ్రేయఃప్రదం నృణామ్ ॥ పురా
హి గాలవోనామ బ్రహ్మహత్యాభయాతురః । విష్ణుం శరణమాపేదే స
ర్వలోకహితైషిణం ॥ అనుగ్రహోస్తి భగవన్ త్వయా లోకహితైషిణా।
రక్షమాం దేవదేవేశ త్వదంఘ్రిశరణాగతం ॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం స్మ
రణం నాశహేతుకం । అతస్త్వత్పాదయుగళం ద్రక్ష్యామి పురుషోత్తమ ॥
విప్రహత్యా మహత్యాసీన్మయి దుర్నిందయా ప్రభో । నాస్తినిందాసమం
పాపం నాస్తికోధసమో రిపుః ॥ నాస్తిమోహనమఃపాశో నాస్తేవం కేశ
వాత్పరం ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ నాస్తికోధసమోమృత్యుః నాస్త్యకీర్తిసమం
భయం । నాస్తికీర్తేస్సమం ధర్మ్యం తపానానశనాత్పరం ॥ ప్రత్యహం త్రి
సవణస్నానం కృత్వామాం మనసి స్మర । ఫలకృచ్ఛ్రం పురా కుర్యాద
శక్తోయది గాలవ ॥ ప్రత్యామ్నాయమిమం కృత్వా శుద్ధోభవతి పాతకా
త్ । గోత్రయం సాధునంయుక్తం ధూపదీపనివేదనైః ॥ పరిక్రమ్య నమ
స్కృత్యసవత్సాం పయసాన్వితాం । యోదద్యాద్విప్రవర్యాయ ప్రత్యా
మ్నాయం ఫలప్రదం ॥ సమ్పూర్ణఫలకృచ్ఛ్రస్యాహ్యాఖండం లభతే నరః ।
ఎవం కురుత్వం విప్రర్షేపూతోభవసి తత్క్షణాత్ ॥ ఇత్యాజ్ఞప్తస్తదా తేన
ప్రత్యామ్నాయం తదా చరన్ । శుద్ధిమాప్నోత్సమహతీం యోగినామపి

దుర్లభాం ॥ — ॥ ఇతి ఫలకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః ॥ — ॥ అథ మాహే

—*మాహేశ్వరకృచ్ఛ్రలక్షణం*—

శ్వరకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ కృచ్ఛ్రం మాహేశ్వరం వా మ సర్వపాపప్రణాశనం । శుక్రా కండత్వదహనే మహాదోషో భవచ్ఛిరే ॥ త ద్దోషపరిహారార్థం బ్రహ్మణం పర్యపృచ్ఛత । పఞ్చబాణస్య దహనా న్మహా దోషో మయి స్థితః ॥ తద్దోషపరిహారార్థం నిష్కృతిర్దేవకీర్త్యతాం ॥ — ॥ బ్రహ్మా ॥ సర్వదోషప్రశమనం సర్వోపద్రవనాశనం ।సర్వపుణ్యఫలంసృ ణాం సర్వస్నానఫలం మహత్ ॥ ప్రాతస్స్నాత్వా యథాచారం దంతధా వనపూర్వకం । శుద్ధవస్త్రమలంకృత్య ధృత్వా పుండ్రాదికం ముదా ॥ ని త్యకర్మసమాప్యాదా నంకల్పం పూర్వవచ్చరేత్ । కావన్నారాయణం స్మృ త్వా పూర్వవత్పాపమోచనం ॥ యదా మందాయతేభానుస్తదా కాపాల ముద్వహన్ । శ్రోత్రియాణాంచ విప్రాణాం గృహేషు త్రిషు సంఖ్యయా ॥ శాకం భైక్షంఫలంవాపి యథాసమ్భవమాదరాత్ । ఆనయిత్వాథదేవాయ సమర్ప్యవిధిపూర్వకం॥ భక్షయేత్తాని సర్వాణివాగ్యతోన్నమకుత్సయన్ హస్తౌచపాదౌ ప్రక్షాళ్య ద్విరాచమ్యా శుచిస్తతః ॥ సాయంకాలే స్వపే ద్దివసమీపే నియతోవశీ । తతఃప్రాతస్సముత్థాయ పూర్వవత్సర్వమాచరే త్ ॥ గారేకాం ద్విజవర్యాయ దేయా కర్మఫలాప్తయే । పఞ్చగవ్యం పిబేత్ప శ్చాత్కృచ్ఛ్రం మాహేశ్వరంత్విదం ॥ కురుత్వమేవం భగవన్ సర్వదోషో పశాంతయే । సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సర్వశ్రేయోపపత్తయే ॥ ఎవంశ్రుత్వామ హాదేవో మహేశానస్తథాకరోత్ । ఎతస్యాచరణాన్నైవ ద్విజఃపాపాత్ప్రి ముచ్యతే ॥ — ॥ ఇతి మాహేశ్వరకృచ్ఛ్రలక్షణం ॥ — ॥ అథ మాహే

—శ్రీమాహేశ్వరకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయఃశ్రీ—

శ్వరకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ మాహేశ్వరస్య కృ చ్ఛ్రస్య ప్రత్యామ్నాయం శృణుష్వమే । సర్వపాపోపశమనం సర్వకృ చ్ఛ్రఫలప్రదం ॥ బ్రహ్మహత్యాదిశమనం సర్వగ్రహనివారణం । తులాప్ర తిగ్రహీతౄణాం పాపనాశనహేతుకం ॥ సంధ్యాదినిత్యకర్మాణి పరిత్య క్తానిమూఢిభిః । తేషాం విశోధనే దత్తం సర్వపాపహరం నృణాం ॥ గావో

దేయాం ద్విజాతిభ్యోహ్యర్చితా వస్త్రభూషణైః । హేమశృంటాదిభిశ్శుభ్రై
రలంకారైరలంకృతాః ॥ స్వర్ణశృంగ్యౌరౌప్యఖురాః కాంస్యదోహనసంయు
తాః । రుద్రసంఖ్యాస్సవత్సాశ్చ పయస్విన్యఃపృథక్పృథక్ ॥ ప్రత్యామ్నా
యేన ధేనూనాం రుద్రసంఖ్యా మహత్తరా । రుద్రకృచ్ఛ్రఫలప్రాప్త్యై స
ర్వపాపాపనుత్తయే ॥ ఎవం కుర్యాద్ద్విజోయస్తు ప్రత్యామ్నాయంయథా
ర్హతః । తస్య సమ్పూర్ణకృచ్ఛ్రస్య ఫలం మునిభిరీరితమ్ ॥ — ॥ ఇతి మా
హేశ్వరకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయః ॥—॥ అథ బ్రహ్మకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ॥

—*బ్రహ్మకృచ్ఛ్రలక్షణమ్*—

— ॥ దేవలః ॥ శృణుధ్వమృషయస్సర్వే బ్రహ్మకృచ్ఛ్రస్య లక్షణమ్ ।
దురన్నైవ యత్పాపం యత్పాపం దుష్ప్రతిగ్రహే ॥ అపేయపానేయ
త్పాపం యత్పాపం దుష్టభోజనే । శౌంత్యన్నేషుచయత్పాపం యత్పాపం
శూద్రభోజనే ॥ సన్యాసినో మృతపతేర్భోజనే యద్భవేన్నృణామ్ । య
త్పాపం రజకస్యాన్నే పాపం వృషలభోజనే ॥ యత్పాపం పుంశ్చల్యన్నే
యత్పాపం విధవాకృతే । అమన్త్రికే పైత్రికాన్నే తథా నారాయణీబ
లౌ ॥చౌలేచపైత్రికైవ దీక్షితస్యైవ భోజనే । దమ్పత్యోశ్చయమచ్ఛిష్టం
తథా సన్యాసినో ద్విజాః ॥ పైతసంస్థితవిద్యాయాం యదన్నే భోజనే
నృప । సూతకద్వితయేనైవ తథాదుష్ట్యజ్ఞికభోజనే ॥ తత్తైవదుష్టసఙ్ఘాన్నే
తథా క్రీతాన్నభోజనే । పాపం పర్యుషితాన్నేచ తద్రసస్యతుభోజనే ॥
యత్పాపం పూతిగంధేచయత్పాపం కూరభోజనే । యత్పాపమనృతేపో
క్తమాపాసనవివర్జనే ॥ ఎవమాదీని పాపానిలక్షూనిచమహాంతిచ । శుష్కా
ర్ద్రాణి పాపాని మనోవాక్కాయకర్మభిః ॥ సర్వేషాం పాపనాశాయ
బ్రహ్మకృచ్ఛ్రం ప్రకల్పితమ్ । తత్స్వరూపమాహ ॥ — ॥ మార్కండే
యః॥ గోమూత్రం గోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకమ్ । సమ్భూయపూ
ర్వమానేన ప్రత్యహం శుద్ధిపూర్వకమ్ ॥ ద్వాదశాహం చరేత్కృచ్ఛ్రం
పూర్వవత్స్నాననమాచరేత్ । ప్రాతస్స్నాత్వా యథాకాలంనిత్యకర్మసమా
ప్యచ ॥ దేవాగారేఽథవా గోష్ఠే వహ్నిగవ్యం పిబేద్వ్రతీ । గోమూత్రం
మూలమన్త్రేణ గోమయస్యతు పోడశ ॥ క్షీరం మాషాష్టకం జ్ఞేయం దధి

మావత్రయం తథా । ఘృతం మావత్రయం పొక్తం తథా శుచిజలం మునె ॥ తత్తన్మంత్రేణ సంయోజ్య తత్తన్మంత్రేణహోమయేత్ । హోమశేషం పిబెత్పశ్చాద్రవౌ మధ్యాహ్నగె సతి ॥ ఆసాయం మనసావిష్ణుం స్మరన్ నర్వేశ్వరం విభుమ్ । స్వపెద్దివసమీపెతు గన్ధతామ్బూలవర్జితః ॥ తత్ప్రాతస్సముత్థాయ పూర్వవద్స్నితమాచరెత్ । ఏవం ద్వాదశరాత్రాణి చరెద్వ్రితమనుత్తమమ్ ॥ మహాపాపంచొపపాపం యద్యత్కాపమనుత్తమమ్ । తత్సర్వం విలయం యాతి హరిద్రాచాతపె యథా ॥ — ॥ ఇతి బ్రహ్మకృచ్ఛ్ర

శ్రీ బ్రహ్మకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయఃశ్రీ

లక్షణమ్ ॥ — ॥ అథ బ్రహ్మకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయమాహ ॥ —॥ దెవలఃఁ॥ శృణు బ్రహ్మమునె చిత్రం ప్రత్యామ్నాయం ప్రజాపతెః । యత్కృత్వా ముచ్యతే పాపైర్మహద్భిరుపపాతకైః ॥ ఆచరెద్బ్రహ్మకృచ్ఛ్రాఖ్యం మహాపాతకశొధనమ్ । అసమర్థఃప్రకుర్వీత ప్రత్యామ్నాయం ఫలాప్తయే ॥ ప్రత్యామ్నాయె మహాకృచ్ఛ్రఫలమాప్నొతి మానవః । అష్టగావఃపదాతవ్యాః పూర్వవత్సువర్ణభూషితాఃః ॥ విప్రెభ్యొ వెదవిద్భ్యశ్చ పృథక్పృథగలంకృతాః । పయస్వినస్యశీలవత్యస్సర్వదొషవిముక్తయే ॥ — ॥ మార్కండెయఃఁ ॥ ప్రత్యామ్నాయం తదాకుర్యాద్యద్యశక్తఃప్రజాపతె। అష్టగావఃప్రదాతవ్యాః సువర్ణశృంగ్యాః పయస్వినీఃఁ ॥ విప్రెభ్యొ వెదవిద్భ్యశ్చ సర్వకృచ్ఛ్రఫలాప్తయే । ఎవంకృత్వా ద్విజస్సమ్యక్ఫలమాప్నొతి కృత్స్నశఃఁ ॥ — ॥ ఇతి బ్రహ్మకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయఃఁ ॥ అథ ధాన్యకృ

—ధాన్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్—

చ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ దెవలఃఁ ॥ ధాన్యకృచ్ఛ్రస్వరూపంచ లక్షణం ప్రవదామి వఃఁ । సర్వెషామెవ కృచ్ఛ్రాణామశక్తొధాన్యమాచరెత్ ॥ — ॥ మార్కండెయఃఁ ॥ తప్తాదిసర్వకృచ్ఛ్రాణి కర్తుం యది హనప్రభుఃఁ । ధాన్యకృచ్ఛ్రం తదాకుర్యాద్యద్యత్కృచ్ఛ్రం యథొదితమ్ ॥ ఖారీ ధాన్యస్య మహతఃఁ పఞ్చధాభాగమాచరెత్ । కృచ్ఛ్రస్యైకస్య యొభాగఃకృచ్ఛ్రం ధాన్యమితీరితమ్ ॥ తద్ధాన్యం భాగశొ దద్యాత్తత్కృచ్ఛ్రం మునిభిస్మృతం । తత్కృచ్ఛ్రమాచరెద్విప్రస్సమ్పూర్ణఫలమశ్నుతె ॥ ధాన్యమధ్యె మహా

రాజ్ఞిః కృచ్ఛ్రం పాపవిముక్తయే ॥ — ॥ మరీచిః ॥ఖారీధాన్యన్యూనపంచాం
శో ధాన్యకృచ్ఛ్రముదాహృతమ్ । అతోన్యూనం నకర్తవ్యమన్యథా దాన
మీరితమ్ ॥ — ॥ లౌగాక్షిః ॥ పఞ్చమాంశో ధాన్యకృచ్ఛ్రం ఖారీధాన్య
స్య భూయసః । అన్యథా ధాన్యదానంస్యాత్కృచ్ఛ్రశబ్దానపుణ్యభాక్ ॥
— ॥మరీచిః ॥ సమ్పూర్ణం ధాన్యకృచ్ఛ్రస్య పఞ్చమాంశో నిగద్యతే ।హీ
నేహీనం ధాన్యదానం నకృచ్ఛ్రఫలమశ్నుతే ॥ కృచ్ఛ్రస్యైతస్య విప్రర్షే
ప్రకార్యామ్నాయో నవిద్యతే । స్వర్ణకృచ్ఛ్రస్య ధాన్యస్య సమర్థస్య మహా
త్మనః ॥ ప్రకార్యామ్నాయో విగదితో మునిభిర్ధర్మతత్పరైః ॥ ధాన్యశబ్దేన వ్రీ
హయఎవ సర్వకృచ్ఛ్రాణాం నధాన్యాంతరమ్ ॥ కేచిచ్ఛ్యామాకధాన్యమి
తి వదంతి ॥ కేచిన్నీవారాఇతి ॥ — ॥ మనుః ॥ నీవారాః వ్రీహయో ధా
న్యం శ్యామాకాః కృచ్ఛ్రసాధనమ్ । నధాన్యాంతరమస్తీహ ప్రభూతం
కృచ్ఛ్రసాధనమితి ॥ — ॥ ఇతి ధాన్యకృచ్ఛ్రలక్షణమ్ ॥ — ॥ అథ స్వ

—*స్వర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమ్*—

ర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపానామితరే
షాం మునీశ్వరాః । తులాదిప్రీహదానేషు గృహీతృణాం విశోధనమ్ ॥స్వ
ర్ణకృచ్ఛ్రం బ్రహ్మమయం బ్రహ్మణా పరికీర్తితమ్ । పురాహి జాహ్నవీతీ
రే ఋషిభ్యఃపాపనాశనమ్ ॥ మహాప్రభోర్వరాహస్యాత్తదర్ధం మధ్యమ
స్యతు । తదర్ధమితరేషాంచ తతోన్యూనం నకారయేత్ ॥ తతోన్యూనం సు
వర్ణదానమాత్రమ్ ॥ నకృచ్ఛ్రశబ్దః ॥ — ॥ మరీచిః ॥ వరాహశ్చతదర్ధం
స్య తదర్ధం కృచ్ఛ్రమీరితమ్ । తతోన్యూనం దానమాత్రం కృచ్ఛ్రశబ్దో న
విద్యతే ॥ వరాహాదిప్రమాణం ॥ — ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ గవా
క్షాంతర్గతోయత్ర వాయునా సమ్ప్రదృశ్యతే । పరబ్రహ్మస్వరూపంయ
త్తత్త్రసరేణుముదాహృతః ॥ త్రసరేణ్వష్టవం లిక్షాతత్త్రయం యవఉచ్య
తే । తత్త్రయం గుంజమాత్రంస్యాద్రక్తంవా శ్వేతమేవవా ॥ పఞ్చగుం
జలకోమాషః రూపకం తదుదాహృతమ్ । రూపకాణాం నవానాంతు వరా
హఇతి కథ్యతే ॥స్వర్ణకృచ్ఛ్రం వరాహస్యాత్పట్టభద్రస్య పావనమ్ । ప్ర
భుమాత్రేతదర్ధంస్యాదితరేషాం తదర్ధకమ్ ॥ తతోన్యూనం నకృచ్ఛ్రంస్యా

త్సర్వదానేషు సర్వదా ।సువర్ణకృచ్ఛ్రచరణం మహాపాతకనాశనమ్ ॥ తు
లాదిసంగ్రహీతృణాం పరమం పాపనాశనమ్ ।। స్వర్ణకృచ్ఛ్రం ప్రభో
స్సాక్షా న్నహాపాతకనాశనమ్ ॥ ప్రభోస్తస్య సమర్థస్య ప్రత్యామ్నాయో
నవిద్యతే । మరణాన్తానాం బ్రహ్మహత్యాదీనామకృతనిష్కృతీనామితరేషా
మకృతనిష్కృతీనాం రహస్యకృతపాతకానాం తులాదిసంగ్రహీతృణాం
యాగాదిరహితానాం అకృతచతుర్భాగవ్యయానాం కాలపురుషాదిప్రతి
గ్రహీతృణాం తత్తదుక్తసువర్ణకృచ్ఛ్రచరణేన తత్తత్పాపక్షయోభవతి।
— ॥ తదేవాహ మార్కండేయః ॥ ప్రమాదాద్బ్రహ్మహన్నృణామితరేషాం
పాంచ భూయసామ్ । ప్రాయశ్చిత్తైరశుద్ధానాం సువర్ణంకృచ్ఛ్రమీరితమ్ ॥
తులాదిసంగ్రహీతృణాం రహితానాం విశుద్ధిభిః । ప్రాయశ్చిత్తమిదం
కృచ్ఛ్రం బ్రహ్మణా పరికల్పితమ్ ॥ స్వర్ణం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం బ్రహ్మ
ణా నిర్మితం పురా । సువర్ణకృచ్ఛ్రచరణే కిమసాధ్యం శరీరిణామ్ ॥ —
గౌతమః ॥ రహస్యకృతవిప్రస్యహత్యాయాం శృణు పార్థివ । త్ర్యయు
తస్వర్ణకృచ్ఛ్రాణాం దానే శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ రహస్యకృతమాతుర్వా
గమనేమునిభిస్స్మృతమ్ । చతుర్వ్యయుతకృచ్ఛ్రాణాం సువర్ణానాం నుమీశ్వరాః ॥ ఆచరేద్ధ శుద్ధిమాప్నోతిహ్యన్యథా మరణాంతికమ్ । రహస్యకృ
తమద్యస్య పాయినఃపరమర్షిభిః ॥ త్ర్యయుతం పూర్వవజ్జ్ఞేయమన్యథా
మరణాంతికమ్ । రహస్యకృతనిష్ప్రస్థ స్తేయినఃపాపకర్మణః ॥ త్ర్యయు
తం పూర్వవజ్జ్ఞేయమన్యథా మరణాంతికమ్ । ప్రకాశకృతబ్రహ్మహత్యాది
నాం మరణాంతప్రాయశ్చిత్తరహితానాం చతురయుతస్వర్ణకృచ్ఛ్రేశుద్ధిర్భ
వతి ॥ — ॥ తదాహ మనుః ॥ ప్రకాశకృతహత్యాది చతుర్ణాం పాపినా
మిహ । నిమిత్తాకృతశుద్ధీనాం జపయాగాభిషేచనైః ॥ నదీస్నానాదిధీరా
ణాం చతుర్భాగవ్యయేనవా । బ్రహ్మరాతసముక్తార్థం చత్వార్యయుతమా
చరేత్ ॥ చత్వార్యయుతకృచ్ఛ్రాణీత్యర్థః ॥ ప్రభోరుత్తమప్రకారః ॥ మ
ధ్యమస్య మధ్యమప్రకారః ॥ కనీయసః పాదప్రమాణకః ॥ ఏవం కృచ్ఛ్రాణి
కృత్వాన్యాకృతప్రాయశ్చిత్తానాం శుద్ధిర్భవతీతి ॥ ఉపపాతకానాం యస్య
యస్య పాతకస్య యానియాని కృచ్ఛ్రాణి ప్రతిపదోక్తానితేషామాచరణే

शक्तितया तावद्भिः स्वर्णकृच्छ्रैः कृतैश्शुद्धिर्भवति ॥—॥ तदाह याज्ञवल्क्यः ॥ उपपातकजालानां मुनिभिर्यद्यदीरितम् । तत्तदाचरणाशक्तस्तावत्कृच्छ्रं समाचरेत् ॥ — मरीचिः ॥ संकलीकरणे राजन्न्यायस्य यथोचितम् । तदाचरणशक्तस्य फलमानन्त्यमश्नुते ॥ अशक्तस्य द्विजस्याक्तं सुवर्णं कृच्छ्रमीरितम् । यद्यत्त्वापस्य यद्यत्तत्कृच्छ्रं मुनिभिरुपरिकीर्तितं । तत्तदाचरणाशक्तो तावन्ति हिरण्यकृच्छ्राणि प्रभुमध्यमदरिद्राणारतम्येन कृत्वा शुद्धिमाप्नुवन्ति । एवं चण्डाल्यादिगमनेषु कृच्छ्रसंख्यया हिरण्यकृच्छ्राचरणैस्तत्प्रतिपदोक्तैः शुद्धो भवति । एवं दुरन्नोद्बन्धनमरणादिषु । उपनयनादिकर्मणां मुख्यकालातिक्रमे गौणेषु प्रायश्चित्तं निरूपितम् । तावन्ति हिरण्यकृच्छ्राणि कृत्वा शुद्धो भवतीति सर्वत्र योजनीयं॥ तुलादिप्रतिग्रहीतॄणां विशेषमाह ॥ — ॥ पैठीनसिः ॥ तुलायां धनसंधातायामं भागचतुष्टयम् । अभिषेकंजपंवापिहोम्यकृत्वा लोकनिंदया ॥ ब्रह्मराक्षसमुक्त्यर्थं कृच्छ्राण्येकादशानिसर्वशः । चतुरयुतं प्रकुर्वीत धर्मशास्त्रोक्तमार्गतः ॥ पिशाचत्वविमुक्तिस्स्यादिहलोकेपरत्रच । सुवर्णकृच्छ्ररूपेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ हिरण्यगर्भसंधानैर्धर्मनिष्कृतिभिर्विना । चत्वारि कृच्छ्रसाहस्रं कृत्वाशुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ब्रह्मण्डघटसंधानात्तन्निष्कृतिपरागमुखः । त्रिसाहस्रं चरेत्कृच्छ्रं शुद्धिमाप्नोतिपौर्विकीम् ॥ कल्पवृक्षस्य संधानेत्यजतन्निष्कृतिं पुरा । त्रिसाहस्रं स्वर्णकृच्छ्रं कृत्वाशुद्धिमवाप्नुयात् ॥ दानस्य गोसहस्रस्य संधानाद्द्विजनायकः । परलोकभयाद्भीतस्त्यक्त्वा निष्कृतिं पुरा ॥ पंचायुतैस्तुकृच्छ्रैस्तुसुवर्णाख्यैर्विशुद्ध्यति । अन्यथा पशुलोमानियावंतीह भवंत्युत ॥ तावंत्यब्दसहस्राणि कुटजे ब्रह्मराक्षसः । हिरण्यधेनुसंधानात्तत्तच्छास्त्रैरकृतनिष्कृतिः॥ पंचायुतैस्सुवर्णकृच्छ्रैश्शुद्धिमाप्नोति पौर्वकीम् । हिरण्याश्वस्य संधानाद्धि पुरात्वकृतशुद्धिमान् ॥ पंचायुतैस्सुवर्णकृच्छ्रैश्शुद्धिमाप्नोतिपौर्वकीम् । हिरण्य

శ్వరథే రాజన్నశుదీరథసంగ్రహాత్ । పట్టత్రైస్సువర్ణకృచ్ఛ్రైశ్చశుద్ధిమాప్నో
తి పూర్వవత్ ॥ హేమహస్తిరథే విప్రః ప్రతిగృహ్యాధనాతురః । అకృత్వా
విధికృతిం శాస్త్రమార్గేణాజ్ఞానపూరితః ॥ పట్టత్రైస్త్రైమకృచ్ఛ్రైశ్చ శు
ద్ధిమాప్నుయాద్ద్విజః । పఞ్చలాంగలసంగ్రాహ్యాకృత్వా ధర్మనివృ
తిమ్ ॥ త్ర్యయత్రైస్సువర్ణకృచ్ఛ్రైశ్చ శుద్ధిమాప్నోతి పూర్వవజ్జనః । అన్య
థా నివృత్తిర్నాస్తి బ్రహ్మరాక్షసజన్మతః ॥ ధరాప్రతిగ్రహే రాజన్వి
ప్రశుద్ధిపరాఙ్ముఖః । షష్టివర్షసహస్రాణి సూకరత్వమవాప్నుయాత్ ।
తద్దోషపరిహారార్థం ద్వ్యాయతం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ । విశ్వచక్రిస్వనడ్గా
హీ విపినే బ్రహ్మరాక్షసః । పంచాయత్రైః సువర్ణకృచ్ఛ్రైః శుద్ధిమాప్నో
తి శీఘ్రతో । కల్పలతాప్రతిగ్రహే కల్పతరుప్రతిగ్రహవత్ప్రాయశ్చిత్తం
కుర్యాత్ ॥ సప్తపాగరనడ్గాహీ ఘోరోభవతి రాక్షసః । తన్నివృత్తింప
రాకృత్య మహాంతం నరకం వ్రజేత్ ॥ షడ్భిఃకృచ్ఛ్రైర్వ్యతపూర్వైః శు
ద్ధోభవతి సంగ్రహాత్ । మహాభూతఘటెచర్మభిన్నార్వి ప్రతిగ్రహే ॥
పూర్వవద్విపవే రాజన్ ఘోరోభవతి రాక్షసః । తస్య పాపవిశుద్ధ్యర్థం
త్ర్యయతం కృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ కాలపూర్ణే కాలచక్రే తిలగర్భే తిలా
చలే । రాశిచక్రే ద్విజఃకుర్యాద్వ్యాయతం కృచ్ఛ్రమాదరాత్ ॥ కోటిహో
మే లక్షహోమే పాపపూర్వప్రతిగ్రహాద్వ్యాయతం స్వర్ణకృచ్ఛ్రాణామన్య
థావైననివృత్తిః ॥ శ్వేతాశ్వే మృతశయ్యాయాం గజదానప్రతిగ్రహే ।
అయతం స్వర్ణకృచ్ఛ్రం వ్యాస్నస్నాతుర్దేహశుద్ధయే ॥ ఆర్ద్రకృష్ణాజినైశ్చైవ
పట్టశైలప్రతిగ్రహే కృచ్ఛ్రసహస్రంతత్కృత్వాతస్తద్దోషాత్ప్రముచ్య
తే కపిలాద్విముఖీదానేదాసీగృహపరిగ్రహే । సహస్రంపూర్వవత్కృత్వాశు
ద్ధిమాప్నోత్యసంశయః ॥ ఆలింగనైత్రైలక్షుతె మహాపూర్వాదిభోజనే । పఞ్చ
కృచ్ఛ్రశతం కృత్వా దోషాదస్తాన్ప్రముచ్యతే ॥ తులాదానప్రదానేషుబు
ద్ధిజా హోత్రకాఅపి । తేషాం విశుద్ధిర్బ్రాహ్మణాలద్వాత్రైస్సహమునీశ్వరైః ॥
సహస్రం స్వర్ణకృచ్ఛ్రంచ ప్రోక్తం లోకానుసంధయా । అజ్యాలంకార
ధేనూనామనడ్వాహోదసంగ్రహే ॥ మహిషీఛాగబస్తానాం శతకృచ్ఛ్రం
విశోధనమ్ । అన్యేషు దుష్టదానేషు దుష్టిశాంతిషు సర్వదా ॥ ఉకాగ్నిహి

వైవతరణ్యాశ్చ శతకృచ్ఛ్రముదీరితమ్। ఏకాహాదిషుభోక్తవ్యాణాం శూద్రస్య త్రానువర్తినామ్ ॥ దశకృచ్ఛ్రం సువర్ణాఖ్యం మునిభిశ్శుద్ధిరీరితమ్। చండాలాంగనాదిగమనే యద్యత్ప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తముక్తం సర్వేషాం పాపానాం లదాచరణాసమర్థాః పునస్సంపాకరపూర్వకం యస్యయస్య నిమిత్తస్య యావంతి కృచ్ఛ్రాణ్యుక్తాని తావంతి స్వర్ణకృచ్ఛ్రాణి కృత్వా శుద్ధిమాప్నుయుః। సర్వేషాం పూర్వోక్తానాం కృచ్ఛ్రాణాం ప్రత్యామ్నాయో విద్యతే ॥ స్వర్ణకృచ్ఛ్రధాన్యకృచ్ఛ్రయోః ప్రత్యామ్నాయో నాస్తి। ఉత్తమమధ్యమాధ్యధికారికతయా కల్పనీయం హిరణ్యకృచ్ఛ్రమతో ప్రత్యామ్నాయస్వరూపాదిద్వయం పూర్వముక్తం సమ్పూర్ణమేవ యోజనీయం ॥ — ॥ తదాహమనుః ॥ ఉభయోరప్యకృచ్ఛ్రయోస్తూత ప్రత్యామ్నాయో నవిద్యతే। సమ్పూర్ణం కృచ్ఛ్రమేవాత్ర కర్తవ్యం తారతమ్యతఇతి ॥ — ॥ ఇతి స్వర్ణకృచ్ఛ్రలక్షణమ్ ॥ — ॥ ఇతి హేమాద్రివిరచితే ధర్మశాస్త్రే ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయే చాన్ద్రాయణప్రాజాపత్యాదికృచ్ఛ్రల

—*కదళీవివాహః*—

క్షణమ్ ॥ — ॥ అథ కదళీవివాహమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ పతితం క్లీబమున్మత్తంకుబ్జం కాణం రుజార్దితం। అపస్మారం పరిత్యజ్య వివాహేతు నదోషభాక్ ॥ — ॥ కాత్యాయనః ॥ కాణం రుజార్దితం కుబ్జంవతితం క్లీబమేవచ। అపస్మారం వివాహ్యేతు కదళ్యాశుభవృద్ధయే ॥ తదనుజ్ఞామవాప్యాథ వివాహే నదోషభాక్ ॥ — ॥ జాతూకర్ణిః ॥ కాణంరుజాన్వితం కుబ్జం పతితం క్లీబమేవచ। అపస్మారం పూర్వజాతం కదళ్యాతు వివాహయేత్ ॥ పశ్చాదనుజ్ఞయా రాజ్ఞ వివాహే నదోషభాక్ । వివాహఇత్యుపలక్షణం ॥ యజ్ఞాందోళికారోహణాదావప్యేవం వేదితవ్యం। కదళీవివాహప్రకారమాహ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥ కార్తీకే మార్గశీర్షే వా మాఘేవా ఫాల్గునేపివా। వైశాఖే జ్యేష్ఠమాసేవా వివాహం రమ్భయాసమం ॥ ప్రశంసంతి మునిశ్రేష్ఠాః పుత్రపౌత్రఫలప్రదం। వివాహభూభనక్షత్రే చంద్రతారాబలాన్వితే ॥ దివాసేపి దివారాజ్ఞ ప్రశస్తశ్శుభకర్మణి। జ్యేష్ఠంక్లీబాదిషుత్వేకం ప్రాతరభ్యుజ్య స్నాపయేత్ ॥ గంధపు

స్నాదిభిస్సమ్యగలంకృత్య ప్రయత్నతః । సువాసినీభిర్గీతాని శృణ్వన్నారా
మసన్నిధిం ॥ గత్వాచకదలీమూలం పుణ్యాహం వాచయేత్తతః । నాందీ
శ్రాద్ధం తతఃకుర్యాద్యథావర్ణం యథావిధి ॥ ఉన్మత్తమేనం పాపిష్ఠం కవ
ర్త్యా పరిణయేముడా । ఇతిసంకల్ప్య మనసా బృహత్సామేతి మంత్రతః ॥ క
టభ్యాం కంకణం బద్ధ్వా విశ్వేత్తాతేతి మంత్రతః । విశ్వేత్తాతేతి పుమాం
బృహత్సామేతి కదళీం చ కంకణే ధారయేత్తాం ॥ పరిత్వాగిర్వణేతి మంత్రేణ
కదళ్యాః వస్త్రబంధనం । ఆశాసానేతి మంత్రేణ యోక్త్రం దర్భమయం
దృఢం ॥ బద్ధ్వా స్వర్ణమయీం శాలీం మాంగల్యేనేతి మంత్రితః । బద్ధ్వా
కాంస్యమయే పాత్రే తండులైరక్షతైశ్శుభైః ॥ స్వహస్తాభ్యాం వరో ధృ
త్వా వృక్షస్యోపరి విన్యసేత్ । ఏవం త్రివారం కృత్వాత్ర వృక్షమూల
ముపావిశేత్ ॥ లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యహ్యాజ్యభాగాంతమాచరేత్ । వన
స్పతిభ్యఇత్యనువాక్యాం స్వాహాకారానుక్త్వా ఆజ్యాహుతీర్హుత్వాజయా
ది బ్రహ్మవిసర్జనాంతే । వరస్త్వగ్నిం పరికల్పమన్యోపాసనమథాచరేత్ ।
లౌకికాచారమాపన్నః కదళీం తాం పరిత్యజేత్ ॥ తామ్బూలాదికమాపా
ద్య పూర్వవద్గృహమావిశేత్ । సగృహస్థానసందేహశుద్ధికర్మసమాచరే
త్ ॥ పరివేత్తాదిదోషేతి నభవేద్వైవాదాచన । యజ్ఞంవాథ వివాహంవా
రాజ్యంవా పాలయేత్తతః ॥ ఉభయోర్వృద్ధిరభవత్పరివిత్త్వాదిహీయతే ।అ
న్యథా దోషమాప్నోతి నరకంచాధిగచ్ఛతి ॥ తత్కులం సంకరీభూయాత్సం
కరో నరకాయవై । యుగాంతేతు నముక్తిస్స్యాదపుత్రస్య యథాతథా ॥
— ॥ ఇతి కదళీవివాహః ॥ — ॥ అథ దుర్భృతానాం స్నానాం వర్ణత్ర
యస్థానాం పరలోకోపక్రమకాలేకర్తవ్యాంశం నారాయణబలిప్రకారమా

శ్రీదుర్భృతానాం నారాయణబలిప్రకారఃశ్రీ

హ ॥ — ॥ దేవలః ॥ విషాగ్నిజలపాషాణైర్దుర్భృతస్య పరిమాదతః । కర్తా
దాదేహశుద్ధ్యర్థం నారాయణబలిం చరేత్ ॥ — ॥ మార్కండేయః ॥
దంష్ట్రిభిర్నఖిభిర్వాపి శృంగిభిర్యోదైవలః ।వృక్షైర్జలైశ్చపాషాణైః దైవతో
యఃపరిమీయతే ॥ తస్యైవ దేహశుద్ధ్యర్థం కర్తాధౌ లౌకికాంత్యయా । నా
రాయణబలిం కుర్యాత్సర్వపాపాపనుత్తయే ॥ — ॥ పరాశరః ॥ దుర్భృత

स्य विषात्क्ष्यैर्वा चौरैरक्षुद्भिर्दुर्मृतादिभिः । कर्त्ता दो लोकपाल्यर्थं नारायणबलिं चरेत् ॥ नारायणो जगत्कर्तासर्वपापापहोनृणां । दुर्मृतानां विशेषेण महापापप्रणाशनः ॥ — ॥ मरीचिः ॥ दुर्मृतस्य खरोष्ट्रैश्च पशुभिर्म्लेच्छपातकैः । जलेपाषाणलगुडैर्मृतिस्य प्रमादतः ॥ कर्त्ता दो लोकमन्विच्छन्नारायणबलिं चरेत् । तत्प्रकारमहं ॥ — ॥ देवलः ॥ कर्त्ता दो पूर्वदिवसे मृतस्यैतद्द्विजन्मनः । प्रायश्चित्तं तदा कृत्वा धर्मशास्त्रोक्तमार्गतः ॥ आहूय विप्रान्निगदेच्चतुर्विंशतिमादरात् । तदर्धंवातदर्धंवा सम्पाद्य श्रुतिपारगान् ॥ अभ्यर्च्य गंधवस्त्राद्यैर्दारामंवा स्वर्णमेववा । करिष्ये हं मृतस्यास्य बलिं नारायणात्मकम् ॥ इत्युक्त्वा तान्नमस्कृत्य हव्यावेक्षेसुखासने । लौकिकाग्निं प्रतिष्ठाप्य परिस्तीर्य विधानतः ॥ मृन्वेदाज्यं समादाय व्याहृतीरुच्चरन् हृदि । प्रतिव्याहृतिहुत्वा संख्यामेकां समुद्वहन् ॥ व्याहृतीनां त्रयं हुत्वा पृथगग्नौ विधानतः । संख्यामेकां त्रयं कृत्वाहुत्वोत्तरतस्तं क्रमात् ॥ हुत्वैवं विधिवद्विप्रो होमशेषं समापयेत् । ब्राह्मणान्समलंकृत्य पूर्वोक्तेन विधानतः ॥ चतुर्विंशतिनामानि केशवादीनिवैक्रमात् । चतुर्विंशतिविप्रेभ्यो प्रत्येकं विनियोजयेत् ॥ द्वादशब्राह्मणेभ्यो नामद्वयम् ॥ षड्ब्राह्मणेभ्यो चतुष्टयम् । तदसम्भवे सर्वाणि नामानि यथासंख्यं नियोजयेत् ॥ तण्डुलान्वैचव मुद्गांश्च माषांश्चाज्यं घृतं दधि । तान्प्रत्यं दक्षिणांचैवविप्रेभ्यश्चपरिकल्पयेत् ॥ नान्नेन तोषयेद्विप्रानधिकारो नदृश्यते । यदा सपिंडनं भूयाद्दुर्मृतस्य द्विजन्मनः ॥ तदावदन्नंकर्तव्यं विप्रैरध्यात्मवेदिभिः । तदाविप्रैर्नभोक्तव्यं यदिभुंक्ते सपातकी ॥ जातकर्मणि विप्रस्य दुर्मृतस्य द्विजन्मनः । नारायणबलौचैव नान्नं श्राद्धं समाचरेत् ॥ हिरण्येनैवधान्येर्वा कुर्याच्छ्राद्धं विधानतः । अन्नेन कारयेद्यस्तु सचंडालसमोभवेत् ॥ दुर्मृतानांद्विजन्मनां परलोकहितार्थं कर्त्ता अमेन हिरण्येनवा नारायणबलिं

లింకరిష్యామీతి సంకల్ప్య ॥ లౌకికాగ్నౌ ఘృతేన వ్యాహృతిభిస్తిసృభిర్వ్యస్తైకం హృత్వైకైకైనసంఖ్యాముద్వహన్ అష్టోత్తరశతం హుత్వా బ్రహ్మణానభ్యర్చ్య యథాసమ్భవం యథాసంఖ్యం తోషయిత్వా నారాయణబలిం కృత్వా పాగలౌకికీం క్రియాం కుర్యాత్ ॥ — ॥ ఇతి మృతానాం కర్తృదౌ నారాయణబలిః ॥ — అథ వైష్ణవశ్రాద్ధవిధిమాహ ॥ — ॥ దేవ

శ్రీవైష్ణవశ్రాద్ధవిధిః

లః ॥ యాగాదౌచ తులాదానే ప్రాయశ్చిత్తేషు కర్మసు । శ్రాద్ధంకుర్యాద్వైష్ణవాఖ్యం సర్వదోషోపశాంతిదమ్ ॥ — ॥ గౌతమః ॥ ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు జీవత్స్వపి తులాసుచ । తత్తత్కాలే వైష్ణవశ్రాద్ధం కృత్వా కర్తా మాపయేత్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ ప్రాయశ్చిత్తేషు దానేషు తులాదిషుమృతస్వపి । యఃకుర్యాద్వైష్ణవశ్రాద్ధం సతత్కర్మఫలం లభేత్ ॥ సర్వత్ర వ్యాపకో విష్ణుః ప్రాయశ్చిత్తేషు కర్మసు । విష్ణ్వర్పితంతు యత్కర్మతదానన్త్యాయ కల్పతే ॥ — ॥ హరివంశే ॥ వేదేరామాయణేచైవ పురాణేభారతే తథా । ఆదౌ మధ్యే తథాచాంతే హరిస్సర్వత్ర గీయతే ॥ — ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ ఏకోవిష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః । త్రీంల్లోకాన్వ్యాప్యభూతాత్మా భుంక్తే-విశ్వభుగవ్యయః ॥ అతస్సర్వత్ర విష్ణురహితాని కర్మాణి నఫలంతి ॥ సంకల్పానంతరంవాపి వపనానంతరంచవా ॥ యఃకుర్యాద్వైష్ణవశ్రాద్ధం తదానన్త్యాయకల్పతే । జీవత్సు ప్రాయశ్చిత్తేషు ప్రాయశ్చిత్తానంతరం పూర్వశ్రాద్ధాహోమానంతరం ఆమేన హిరణ్యేనవా విష్ణుభక్తమేకం పంచోపచారైరభ్యర్చ్య విష్ణుప్రీతయే ఆమంవా హిరణ్యంవాదద్యాత్ ॥ — ॥ మనుః ॥ భోజనం తృప్తిపర్యంతమామం ద్విగుణమాచరేత్ । హిరణ్యం త్రిగుణం ప్రోక్తం సర్వకర్మస్వయం విధిః ॥ విప్రే విష్ణ్వర్పితే తుష్టే సర్వాస్తుష్యంతి దేవతాః । తాసు తుష్టాసు రాజేంద్ర తత్తత్కర్మశుభం భవేత్ ॥ అతఃప్రాయశ్చిత్తేషు వైష్ణవశ్రాద్ధమవశ్యం ప్రాయశ్చిత్తిభిః కర్తవ్యమ్ ॥ నాన్యథా ఫలమాప్నోతి ॥ — ॥ ఇతి వైష్ణవశ్రాద్ధవిధిః ॥

నాందీశ్రాద్ధప్రకారః

— ॥ అథ నాందీశ్రాద్ధప్రకారమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ ప్రాయశ్చిత్త

షు దానేషు వివాహాదిషు కర్మసు । నాందీశ్రాద్ధం తదా కార్యం సర్వకర్మాభివృద్ధయే ॥ — ॥ మరీచిః ॥ ప్రాయశ్చిత్తే వివాహాదౌ తులాదానాదికర్మసు । పూర్వేద్యుర్వా తదానీంవా నాందీశ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ — ఆంగిరాః ॥ ప్రాయశ్చిత్తేషు శాన్త్యాదౌ తులాదానాదికర్మసు । మహోత్సవేషు సర్వేషు ప్రతిష్ఠాసు వ్రతేషుచ ॥ వివాహాదిషు సర్వత్ర నాందీశ్రాద్ధం సమాచరేత్ । పూర్వేద్యుర్వా తదానీంవా శుభకర్మఫలాప్తయే ॥ అన్నేనామేనవా రాజన్ హిరణ్యేన యథావిధి । ద్వాదశబ్రాహ్మణాన్భక్త్యా హ్యేకైకానపి యథావిధి ॥ పితౄనుద్దిశ్య యత్నేన సూపాపూపాజ్యపాయసైః । అత్ర పితరః ॥ — ॥ గారుడపురాణే ॥ పితా పితామహశ్చైవ తథైవప్రపితామహః । మాతా మాతామహీచైవ తథైవ ప్రపితామహీ ॥ మాతామహాస్సపత్నీకాః పృథక్పృథగనువ్రతాః । విశ్వేదేవాస్తథైవామూ మూర్తాస్తు పితరస్త్రయః॥ తతఃపరమమూర్తాస్తు నాగచ్ఛంతీహకర్మసు ద్వాదశవర్గోమూర్తః । తతఃపరమమూర్తః ॥ యేయే పితరశ్శ్రాద్ధేషు భూక్తారస్తే మూర్తసంజ్ఞాః ॥ యేయే పితరశ్శ్రాద్ధేషు నభుంజతేతేఽమూర్తాః ॥ — ॥ తదాహ గాలవః ॥ పిత్రాదిపితరోమూర్తాః త్రయస్తేవితే సుపుణ్యదాః । తతఃపరమమూర్తాస్తు స్మ్యస్మరణాత్పాపహారిణః ॥ అతస్సర్వత్రవృద్ధికర్మసు నాందీశ్రాద్ధం కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తాభివృద్ధికరమ్ ॥ — ॥ తదాహ గౌతమః ॥ ప్రాయశ్చిత్తం వివాహాదివ్రతందానం తులాభిధం । మారయాత్రాసు సర్వాసు నాందీశ్రాద్ధం ప్రశస్యతే ॥ అతస్తవవ్యం కరణీయశ్రాద్ధత్రాపి నాందీముఖం కర్తవ్యమ్ ॥ — ॥ ఇతి నాందీశ్రాద్ధవిధిః ॥ — ॥

రామలక్ష్మణప్రతిమాదానవిధిః

అథ రామలక్ష్మణప్రతిమాదానవిధిమాహ ॥ — ॥ వరాహపురాణే ॥ ఇదమన్యన్ప్రవక్ష్యామి సర్వపాపహరం పరం । సర్వసంపత్ప్రదం నృణాం పుత్రదం పుత్రకామినామ్ ॥ ధనదం ధనకామానాం రాజ్యదం రాజ్యకామినామ్ । ఆషాఢశుక్లపక్షేతు ద్వాదశ్యాం పౌర్ణమీదినే ॥ వ్యతీపాతేచ సంక్రాన్తౌ కుర్యాద్దానమనుత్తమం । బ్రాహ్మణాక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాం పుణ్యవర్ధనమ్ ॥ పౌర్ణమ్యాం ప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వాచమ్య

యథావిధి । నిత్యకర్మాణి నిర్వర్త్య స్వగృహే దేవతాలయే ॥ గోమయేన విలిప్యాథ రంగవల్ల్యాద్యలజ్కృతమ్ ।తన్మధ్యేఽష్టదళంపద్మం రచయిత్వాసు శోభనమ్ ॥ తత్ర నిక్షిప్య ధాన్యంచ తండులాన్పూర్వసంఖ్యయా । అమత్రం స్థాపయేత్తత్ర దశాష్టఫలసంయుతమ్ ॥ తండులైఃపూరయిత్వాతు తత్ర వస్త్రం లిఖేత్పునః । వస్త్రేణ వేష్టయేత్కుంస్యం తత్ర దేవౌ ప్రపూజయేత్ ॥ పలద్వయేన స్వర్ణేన తదర్ధేన విచక్షణః । రామం శ్యామంవిశాలాక్షం సర్వాభరణభూషితమ్ ॥ సింహాసనే సమావిశ్య ధ్యాయేత్తం మంత్రయానఘ । తేనైవ స్వర్ణమానేన లక్ష్మణంకారయేత్తదా ॥ తిష్ఠన్తమంజలిం బద్ధ్వా కక్షేచాపద్వయంముదా । దథతం రామపార్శ్వేతు నిర్మలంనియతేంద్రియమ్ ॥ ఎవంకృత్వాభయాదేవా క్షీరన్నపనమాచరేత్ । నిక్షిపేత్పాత్రమధ్యేతు పూజయేదుపచారకైః ॥ రామరామమహాబాహో కానల్యాగర్భసమ్భవ । పూజామిమాం గృహీత్వాశు యథేష్టఫలదోభవ ॥—॥ ఇతి రామపూజామన్త్రః ॥ సోమితే లోకసోమితేసర్వపాపహరావ్యయ। పాపం మే సకలం ఛింది పుత్రం దేహిసువర్చసమ్॥ — ॥ ఇతి లక్ష్మణపూజామంత్రః॥గన్ధపుష్పాక్షతైర్ధూపైర్దివ్యైర్నైవేద్యవన్దనైః । మహాహోరుపచారైశ్చ పూజయిత్వాయథాక్రమమ్ ॥ ప్రదక్షిణమనువ్రజ్య నమస్కారం సమాచరేత్ । బ్రాహ్మణాయసుశాన్తాయ పత్నీపుత్రవతే ముదా ॥ అభ్యర్చ్యగంధపుష్పాద్యైర్దద్యాదాత్మం సలక్ష్మణం । ఉదఙ్ముఖాయవిప్రాయ స్వయమిందానినశ్చుచిః ॥ వామేన కాంస్యం సంగృహ్ణన్ దక్షిణేనాక్షతాన్ వహన్ । అమత్రం సర్వపాపఘ్నం పుత్ర ప్రదమపుత్రిణాం॥ సర్వపాపహరం యస్మాదతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛమే॥—అథరామప్రతిమాదానమన్త్రః॥ అయోధ్యాధిపతేవీర శ్రీరామకరుణానిధే । పూర్వజన్మసముద్భూతమిహజన్మని సమ్భవమ్ ॥ తత్సర్వం నాశమాయాతు త్వత్ప్రసాదాజ్జగద్గురో । రామత్వామహమభ్యర్చ్య సర్వపాపాపనుత్తయే ॥ దాస్యామి విప్రవర్యాయ సర్వశ్రేయోభివృద్ధయే । అనయా పూజయా స్వామిన్ ప్రసన్నోభవ మే సదా ॥ పుత్రం దేహి యశోదేహి రాజ్యం దేహి జనార్దన । అనేన దానమూర్తేన ఫలం సంహర్తుమర్హసి ॥ సర్వపాపహరోయస్మాదతశ్శాన్తిం ప్ర

యచ్చమే ॥ —॥ అథ లక్ష్మణప్రతిమాదానమన్త్రాః ॥ రామానుజజగద్బన్ధో గృహాణేదం తవార్చనమ్ । సర్వపాపహరం యస్మాదతశ్శాంతిం ప్రయచ్ఛమే ॥ తతస్సదక్షిణాదేయావిత్తశాఠ్యవివర్జితమ్ । సనర్వఫలమాసాద్యపుత్రమాప్నోతి సర్వదా ॥ దరిద్రో లభతేవిత్తం బ్రహ్మచారీతు కన్యకామ్ । సువాసినీపుత్రికామాపుత్రిమాప్నోతి సర్వదా ॥ మోక్షకామోలభేన్మోక్షంరోగీరోగాత్ప్రముచ్యతే। ఆషాఢశుద్ధపౌర్ణమ్యాంశ్రేయసాఽమైర్నరోపిభిః । ద్వాదశ్యామథవారాజన్ కార్యమేతద్వ్రతంముదా॥—॥ ఇతి హేమాద్రౌ వారాహోక్తరామలక్ష్మణప్రతిమాదానవిధిః ॥ **********

అఘమర్షణమ్

అథాఘమర్షణవిధిమాహ ॥ —॥ దేవలః ॥ ఆత్మదేహవిశుద్ధ్యర్థం కర్తవ్యమఘమర్షణమ్ । ప్రాయశ్చిత్తేవ కర్తవ్యేతులాదానాదిషుద్విజాః॥ వ్రతేషూద్యాపనవిధౌకర్తవ్యమఘమర్షణమ్ । పంచగంగాసు రాజేన్ద్రనకుర్యాదఘమర్షణమ్ ॥ నముద్రగాసుసర్వత్ర నకుర్యాదఘమర్షణమ్ । నాపీకూపతటాకేషు కర్తవ్యమఘమర్షణమ్ ॥ —॥ పరాశరః ॥ కృత్వాదోచతులాదానే ప్రాయశ్చిత్తేషు కర్మసు । చండాలాదిషు సంస్పర్శే స్వదారేషుదివాగమే ॥ దురన్నే దుష్ప్రతిగ్రాహే దుష్టసంసర్గసంగమే । అపేయపానే సర్వత్రహ్యఘమర్షణమీరితమ్ ॥ స్తేయే తల్పేహ్యసుప్రాప్తే తులాచార్యాదిసజ్గ్రహే । దుర్జనైస్సహసమ్భాషేత్వఘమర్షణమీరితమ్ ॥ సంధ్యాదినిత్యకర్మాణి పరిత్యజ్య యదావసేత్ । శాక్తేయాదిషు మంత్రేషు జప్యంచైవాఘమర్షణమ్ ॥ అకార్యకర్మకర్తుశ్చ మహాపూర్వాదిభోజనే । సర్వపాపవిశుద్ధ్యర్థమఘమర్షణమీరితమ్ ॥ ఏకోద్దిష్టేషుశ్రాద్ధేషు సపిండీకరణాదిషు । యోభోక్తాసద్విజఃకుర్యాదఘమర్షణమాచరాత్ ॥ పితాపితామహశ్చైవ తత్రైవప్రపితామహాః । యదా చరంతి తత్పుత్రాస్తవన్యథాహ్యఘమర్షణమ్ ॥ సూతకద్వితయేభోక్తాభోక్తావైచోశకర్మణి । యజ్ఞకర్మణి భోక్తాచాప్యఘమర్షణమాచరేత్ ॥ యానియానీహ నింద్యాని కర్మాణిసుబహూనిచ । తాన్యాచరన్ సదావిప్రస్సకుర్యాదఘమర్షణమ్ ॥ —॥ అఘమర్షణప్రకారమాహ ॥ మార్కండేయః ॥ మనసా పాపనిచయం పూర్వజోఽహితమాచ

రణ। తటాకం దీర్ఘికాంవాపి గత్వాశుచిరతన్ద్రితః ॥ పురీషమూత్రేసంత్యజ్య శౌచంకుర్యాతదన్ద్రితః। ద్విరాచమ్యశుచిర్భూత్వా నారాయణమనుస్మరణ ॥ మలాపకర్షణం కృత్వా నిత్యకర్మసమాప్యచ। ప్రాయశ్చిత్తేతథాన్యేవా సఙ్కల్ప్య విధిపూర్వకమ్ ॥ నాభిదఘ్నజలం గత్వా సూర్యస్యాభిముఖశ్శుచిః । సపవిత్రోదర్భపాణిస్స్నానాంతే మన్త్రిముచ్చరేత్ ॥ మన్త్రైస్తే మార్జయేద్దేహే భ్రిపోదేహవిశుద్ధయే । పవమానస్సువర్జనః ॥ హిరణ్యశృంగమిత్యనువాకః । సర్వేషువా ఎషలోకేప్విత్యనువాకః । ప్రజాపతేరత్యగ్నేస్యేత్యనువాకః । దేవస్యత్వేతిమార్జనం సమాప్య తత్ర దేవర్షిపితృతర్పయిత్వా ద్విరాచమ్య ధౌతవస్త్రం పరిధాయ మౌనీభవేత్ । స్నానవస్త్రం నిష్పీడ్య వామప్రకోష్ఠే నిక్షిప్య ద్విరాచమ్య శుచిర్భవేదితి ॥ — ॥ మనుః ॥ వస్త్రం చతుర్గుణీకృత్య కూలే నిష్పీడయేత్తథా । వామప్రకోష్ఠే నిక్షిప్య ద్విరాచమ్య శుచిర్భవేత్ ॥ ఇత్యఘమర్షణం కృత్వా ప్రాయశ్చిత్తార్థమాగతాం పరిషదం నత్వా నారాయణమనుస్మరణ కృతం పాపం మనసి నిధాయ పుండ్రాదికం ధృత్వా పత్నీపుత్రపరివేష్టితస్తదనుమతేః పరిషదం గచ్ఛేత్ప్రాయశ్చిత్తీ । ఇతరస్తు నిత్యకర్మాదికం కృత్వా దోషబుద్ధిం నాచరేత్ ॥ — ॥ ఇత్యఘమర్షణస్నానవిధిస్సర్వేషామ్ ॥ — ॥ **********

ఇతి శ్రీ హేమాద్రిసుధీవరవిరచితే చతుర్వర్గచిన్తామణ్యాఖ్యే
ధర్మశాస్త్రే ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః.

శ్రీరస్తు

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

ప్రాయశ్చిత్తప్రమాణవచనాని

వందేరమాపతిం స్మృత్వాసర్వపాపహరంహరిమ్ । నశ్వేషాంపాపనష్టానాం ప్రాయశ్చిత్తవిధేఃకృతే ॥ అలాఉడ్యనర్వశాస్త్రాణి యథాశక్తియథామతి । క్రియతే సాధుబోధార్థం ప్రాయశ్చిత్తస్య పద్ధతిః ॥ అత్ర స్మృతి ప్రామాణ్యమాహ ॥ — ॥ మనుః ॥ శ్రుతిం పశ్యంతి మునయః స్మరంతి చ తథా స్మృతిమ్ । తస్మాత్ప్రమాణముభయం ప్రమాణైఃప్రమితంభువి। యోవమన్యేత తేమూలే హేతుశాస్త్రాశ్రయాన్నరః ॥ ససాధుభిర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనిందకః ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ పురాణంమానవొధర్మస్సాంగ్గో వేదశ్చికిత్సకమ్ । ఆజ్ఞాసిద్ధాని చత్వారి నహంతవ్యాని హేతుభిః । యస్తానిహేతుభిర్హన్యాత్సంధేతమసి మజ్జతి ॥ — ॥ ఇతి ప్రాయశ్చిత్తానామశాస్త్రీయత్వాభిధానే చొహోభిహితః ॥ వ్యాసః ॥ జ్యోతిషం వ్యవహారంచప్రాయశ్చిత్తం చికిత్సకమ్ । వినాశాస్త్రేణ యోబ్రూయాత్తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్ ॥ — తత్రాధికారిణమాహ ॥ మనుః ॥ అకుర్వన్విహితం కర్మనిందితంచ సమాచరన్ । ప్రసక్తశ్చేన్ద్రియార్థేషు ప్రాయశ్చిత్తీయతేనరః ॥ — యాజ్ఞవల్క్యః ॥ విహితస్యాననుష్ఠానాన్నిందితస్యచసేవనాత్ । అనిగ్రహాచ్చేన్ద్రియాణాం నరఃపతనమృచ్ఛతి ॥ ప్రత్యవాయీభవతి ॥ నరగ్రహణంప్రతిలోమజాతీనామపిప్రాప్త్యర్థం । తస్మాత్తేనేహకర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తం విశుద్ధయే ॥ ఏవమస్యాంతరాత్మాచ లోకశ్చైవప్రసీదతి । ఎవం । ప్రాయశ్చిత్తేకృతే । అస్యాన్తరాత్మాశుద్ధతయా ప్రసన్నోభవతి । లోకశ్చ సంవ్యవహర్తుం ప్రసీదతీత్యర్థః ॥ ప్రాయశ్చిత్తాకరణే దోషమాహసఏవ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణాః పాపేషునిరతానరాః । అపశ్చాత్తాపినఃకష్టాన్నరకాన్యాంతిదారుణాన్ ॥ తామిస్రం లోహశంకుంచ మహానిరయశాల్మలీ । రౌరవం కుంభలంపూతి మృత్తికంకాలసూత్రకమ్ ॥ సఙ్ఘాతం లోహితోదంచ పవిత్రంనన్వ్రిపాతనమ్ । మహానరకకాకోలం సంజీవనమహాపథమ్ ॥ అవీ

చిమంధతామిస్రం కుంభీపాకం తథైవచ । అసిపత్రవనంచైవ తావనంచైక
వింశకమ్ ॥ మహాపాతకజైర్ఘోరైరుపపాతకజైస్తథా । అన్వితాయాంత్యచరి
తప్రాయశ్చిత్తానరాధమాః ఇతి ॥ ఏకవింశకమిత్యేతత్పరిధానవరకాపే
క్షయోక్తమ్ ॥ మహాపాతకజైరిత్యాదిపాపమాత్రోపలక్షకమ్ । తథాచపా
పతారతమ్యాత్ఫలతారతమ్యం దర్శితం ॥ — ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ అష్టావిం
శతికోట్యస్స్యుర్ఘోరాణినరకానివై । మహాపాతకినశ్చాపి సర్వేషు నరకేష్వి
హ ॥ ఆచన్ద్రితారకంయావత్పీడ్యంతే వివిధైర్వధైః । ఉపపాతకినశ్చాన్యాని
రయార్ణవకోటిషు ॥ ఏకవింశతిసంఖ్యేషు పాదోనబ్రహ్మకల్పకమ్ । చతుర్దశ
సు పచ్యంతే కల్పార్ధంసమపాపినః ॥ ఉపపాతకినశ్చాపి తదర్ధంయాంతిమా
నవాః । శేషేష్వపాపైస్తదర్ధంచ కాలక్షపిరియం స్మృతేతి ॥ — ॥ ఇదం
ప్రకాశకృతపాపఫలం ॥ రహసికృతపాపఫలమాహ ॥ — ॥ పరాశరః ॥
పాతకేతు సహస్రంస్యాన్మహతిద్విగుణం భవేత్ । ఉపపాతకేతురీయంస్యా
న్నరకం వర్షసంఖ్యయేతి ॥ అత్రచతుష్కపఞ్చవిధేషు పాతకేషు ఇతరేత
రతారతమ్యమూహ్యమ్ ॥ మహాపాతకే వర్షసహస్రద్వయం నరకపాతః ॥
అతిపాతకేత్వర్ధ్యర్ధసహస్రమ్ ॥ సమపాతకే సహస్రమ్ ॥ ఉపపాతకే సహ
స్రార్ధమ్ ॥ సఙ్కరీకరణాదిషు అర్ధ్యర్ధశతద్వయమితి ॥ — ॥ యత్తు పంచ
విధపాపాన్యాహకాత్యాయనః । మహాపాపంచాతిపాపం తథాపాతకమేవ
చ । ప్రాసంగికంచోపపాపమిత్యేవం పంచకోగణఇతి ॥ అత్ర పాతకమి
తి సమపాపాన్యుక్తాని ॥ ఉపపాతకేషు కానిచిదగమ్యాగమనాదీని అవాన్త
రభేదావివక్షయా ప్రాసఙ్గికమిత్యుక్తాని ॥ — ॥ అత్ర పాతకపాపనిర్వచ
నం భవిష్యోత్తరే ॥ అధోధఃపాతనాత్పుంసాం పాతకం పరికీర్తితమ్ । నర
కాగ్నిషు ఘోరేషు పాచనాత్పాపముచ్యతేఇతి ॥ — ॥ ప్రాయశ్చిత్తశ
బ్దార్థమాహాంగిరాః ॥ ప్రాయోనామతపఃప్రోక్తం చిత్తం నిశ్చయఉచ్యతే ॥
తపోనిశ్చయసంయుక్తం ప్రాయశ్చిత్తం తదుచ్యతఇతి ॥ అనుష్ఠితేన ద్వాద
శవార్షికవ్రతాదినా అవశ్యంపాపం నివర్తతేఇతి విశ్వాసయుక్తంప్రతా
నుష్ఠానలక్షణం తపఃప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ భావ్యకారస్తు ప్రాయోవినాశః
చిత్తం సంధానం వినష్టస్య సంధానమితి ॥ విజ్ఞానయోగినా ప్రాయశ్చిత్త

శబ్దః పాపక్షయార్థే నైమిత్తికే కర్మవిశేషే రూఢఇత్యుక్తమ్ ॥ —॥ ఇహ తావత్కరిష్యామీతి ఆపస్తంబాదిశాస్త్రాదవర్జనీయతయా పాపనమ్భవాత్ప్రతిజ్ఞామిత్తం ప్రాయశ్చిత్తస్య కర్తుమశక్యత్వాచ్ఛరీరస్యాస్థిరత్వాత్తాపఫలానుభవే చిరకాలం ఘోరతీవ్రనరకవేదనాయాస్సాధుమశక్యత్వాత్తాపభీరుణాపశ్చాత్తాపినా పురుషేణైకవేళయా సర్వపాపనాశకం ప్రాయశ్చిత్తం సర్వథా ఆచారణీయమేవ । తత్ర కాలాదర్శే సులమాసగురుశుక్లపక్షాద్యా దిదోషదుష్టకాలే ప్రతిషిద్ధత్వాత్ శుద్ధకాలే ఏకాదశ్యామన్యస్యాంవా తిథౌ కార్యమ్ ॥ అగ్న్యాధానాదిశ్రౌతౌపాసనాదిస్మార్తతులాపురుషాదికర్మకుర్వతాచాదౌపావనార్థమధికారసిద్ధ్యర్థంచ కార్యమేవ ॥ —॥ తదుక్తం మనునా ॥ శుచినా కర్మకర్తవ్యమితి ॥ అంగిరసాచ ॥ శ్రౌతం స్మార్తంచకర్తవ్యం కృత్వాపావనమాత్మనః । జపం తపశ్చ హోమంచదానంచార్చనమేవచ ॥ జపః వేదపారాయణాది ॥ తపఃకృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాది॥ హోమః కూశ్మాండాది । దానం గవాదేః ॥ అర్చనం విష్ణ్వాదీనామ్ ॥ స్మృతిసంగ్రహకారైశ్చోక్తమ్ ॥ విశోధ్యకాయంవివిధైస్తుకృచ్ఛ్రైరితి । ఆతురన్యతుశుద్ధకాలప్రతీక్షానైవకార్యా । ఆశౌచాదిదోషేరాత్రావపి సద్యఏవకార్యంతదుక్తం చంద్రికాయాం॥ దానే విశేషాదార్తస్య విధినాశుద్ధతోచ్యతే । అనిత్యత్వాత్సయద్వస్తు దానహోమాదివాంచ్ఛతీతి ॥ — ॥ వాగాహపురాణే ॥ వ్యతీపాతోత్థసంకాంతి స్తథైవగ్రహణం రవేః । పుణ్యాకాలాస్తదాసర్వే యదా మృత్యురుపస్థితః ॥ తదాగోభూహిరణ్యాదిదత్తమక్షయ్యతామియాత్ ॥ — ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ తత్ర యేపాపనిచయాస్థూలానరకహేతవః । తేసమాసేనకథ్యంతే మనోవాక్కాయసాధనాః ॥ — ॥ మనుః ॥ బ్రహ్మహత్యాసురాపానం స్తేయం గుర్వంగనాగమః । మహాంతిపాతకాన్యాహుస్సంయోగంచైవతైస్సహేతి ॥ — ॥ యాజ్ఞవల్క్యాః ॥ బ్రహ్మహామద్యపస్తేనస్తథైవగురుతల్పగః । ఎతే మహాపాతకినోయశ్చ తైస్సహసంవసేత్ ॥— మనుః ॥ బ్రహ్మహాద్వాదశసమాః కుటీం కృత్వావనేవసేత్ । భైక్షాశ్యాత్మవిశుద్ధ్యర్థం కృత్వాశవశిరోధ్వజమితి ॥ — ॥ హారీతః ॥ ద్వాదశభిర్వత్సరైర్బ్రహ్మహాపాతకినఃపూయంతఇతి ॥ ఇదమజ్ఞానతఃకరణే ॥ — ॥ జ్ఞానతః కర

ణైత్వంగిరాః ॥ యఃకామతోమహాపాపం నరఃకుర్యాత్కథంచన । నతస్య శుద్ధిర్నిర్దిష్టాభృగ్వగ్నిపతనాదృతఇతి ॥ —॥ తథాతిపాతకాని పతితసంసర్గాదీన్యాహ ॥ వ్యాసః ॥ యోయేనసంవసేద్వర్ణం సోపి తత్సమతామియాత్ । సతస్యైవవ్రతంకుర్యాత్తత్సంసర్గవిశుద్ధయేఇతి ॥ ఏతద్యోగాంతరవిషయమ్ ॥ — ॥ సుమన్తుః ॥ బ్రహ్మహత్యాసురాపానం స్తేయం గుర్వంగనాగమః । మహాపాతకసంజ్ఞాని చత్వార్యేవకలౌయుగేఇతి ॥ అత్ర చతుర్గ్రహణాదేవకారాచ్చ కలియుగే మహాపాతకిసంసర్గిణోనమహాపాతకిత్వం ॥ తస్యాపి సాక్షాన్మహాపాతకిత్వే తత్సంసర్గిణోపి మహాపాతకిత్వంస్యాత్ తస్యాపి సాక్షాన్మహాపాతకిసంసర్గిత్వాత్తత్తత్పరమ్పర్యేవమిత్యనవస్థాస్యాత్ । తస్మాత్కలియుగే సాక్షాన్మహాపాతకిసంసర్గిణోపి నమహాపాతకిత్వం ॥—॥ తథాచోక్తం పరాశరేణ ॥ కృతేతుమానవాధర్మాస్త్రేతాయాంగౌతమస్మృతుః । ద్వాపరే శంఖలిఖితాఃకలౌ పారాశరాస్మృతాఃకలౌ ॥ త్యజేద్ధేనుం కృతయుగే త్రేతాయాం గామమున్సృజేత్ । ద్వాపరేకులమేకంతు కర్తారంతు కలౌయుగే ॥ — ॥ వ్యాసః ॥ కృతేనమృన్మయంపతిత్రేతాయాంస్పర్శనేనతు । ద్వాపరేత్వన్నమాదాయ కలౌపతతికర్మణా ॥— ॥ స్మృతికారుఢెనో ॥ సంసర్గదోషోనైవస్యాన్మహాపాతకినఃకలౌ । — ॥ ఘటికానిఢోసంసర్గదోషస్తేనాద్యైర్మహాపాతకనిష్కృతిః ॥ — ॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ కలియుగే సంసర్గదోషో నాస్తీత్యుక్తమ్ । ఎవంబహుస్మృతివచనార్థపర్యాలోచనయా పతితసంసర్గిణో దోషాభావకథనం పాతిత్యాభావపరం సంసర్గప్రాయశ్చిత్తంతు పాదోనద్వాదశవార్షికం కార్యమేవేతి । తస్మాత్సంసర్గిణఃకలియుగెపి పాపమేవేతి సుష్ఠూక్తమ్ ॥ — ॥ యదుక్తంమనునా ॥ పంక్తిమ్పావన్యకేణ పతతి పతితేనసహాచరన్ । యాజనాధ్యాపనాద్యోనాత్సద్యో నశ్యతినానాత్ । యాజనాధ్యాపనయోనానాం నిత్యసమ్బన్ధాత్సద్యఃపతతీత్యర్థః ॥ యోయేనపతితేనైహసంసర్గంయాతి మానవః । సతస్యైవవ్రతంకుర్యాత్తత్సంసర్గవిశుద్ధయేఇతి ॥ ఎతద్యోగాంతరవిషయం ॥—॥ మనుః ॥ బహూనామేకకార్యాణాం సర్వేషాం శస్త్రధారిణామ్ । యద్యేకోఘాతయేత్తత్రసర్వేతేఘాతకాస్మృతాఃకలౌ ॥ ఉపరుంధ్యపరంహంతుం సమర్థయతి యఃక

పునాతి । యశ్చానుగ్రాహకస్యాపి బ్రహ్మఘాతకఇత్యుతే ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ రాగాద్ద్వేషాత్ప్రమాదాద్వా స్వతన్త్రపరతన్త్రతా । ఘాతయేద్బ్రహ్మణం కశ్చిత్సభవేద్బ్రహ్మఘాతకః ॥ భృతకోయాచితం హన్యాత్సోపిస్యాద్బ్రహ్మఘాతకః । సోపిభృతేశ్చ ప్రదాతాభృతకశ్చ బ్రహ్మఘాతకఇత్యర్థః ॥ ఉపదేష్టాహ్యధ్యయితాపైరకశ్చేతిసతిథా । అనుమన్తానుమన్తాత్సోపి ఘాతకఇత్యుతే ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ ఆకుష్టస్తాడితోవాపి ధనైర్వా విప్రయోజితః । యముద్దిశ్య త్యజేత్ప్రాణాన్ తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్ ॥ — ॥ స్మృత్యన్తరే ॥ హన్తామంత్రోపదేష్టాచ తథానస్మృతిపాదకః । పాత్రాసాహకస్సహాయశ్చేతథామార్గానుదేశకః ॥ ఆశ్రయశ్చస్త్రదాతాచ భక్తదాతాచకర్మణామ్ । ఉపేక్షకశ్చశక్తిమాంశ్చేద్దోషవక్తానుమోదకః ॥ అకార్యకారిణాం తేషాం స్రాయశ్చిత్తం ప్రకల్పయేదితి । ఏవం సురాపానసువర్ణస్తేయగుర్వంగనాగమనేషు యథాయోగమనుగ్రాహకాదయో బోద్ధవ్యాః ॥ ఏషాం పాపతారతమ్యాన్మలతారతమ్యం కల్ప్యమ్ ॥ అత్రిపాతకాన్యాహమనుః ॥ — ॥ హత్వాగర్భమవిజ్ఞాతమేతదేవవ్రతంచరేత్ । రాజన్యవైశ్యౌజానానావాత్రేయీమేవచస్త్రియమ్ ॥ ఈజానౌ యాగదీక్షౌమధ్యవర్తినౌఅత్రేయీఅత్రిగోత్రజా । అంగిరసాబుతుమతీ । ఉశనసా కదాప్యుచ్యతే । మరీచినా పతివ్రతా ॥ తథా ॥ ఉక్త్వానైవానృతంసాక్ష్యేప్రతిరుధ్యగురుం తథా। అపహ్నుత్యచనిక్షేపం కృత్వాచస్త్రీసుహృద్వధమ్ ॥ అనృతంసాక్ష్యేవర్ణివధప్రాప్తికరమ్ । ప్రతిరోధకోధావేశః । నిక్షేపోబ్రాహ్మణసమ్బన్ధీ। స్త్రీ-ఆహితాగ్నివత్నీపాతివ్రత్యాదిగుణయుక్తాస్వవర్ణస్థావా ॥ — ॥ తథాయాజ్ఞవల్క్యః ॥ చరేద్వ్రతమహత్వాపి ఘాతార్థంచేత్సమాగతఇతి ॥ — ॥ ఆపస్తమ్బః ॥ భక్తార్థసన్నిపాతేఽర్థగ్రాహిణఏతదేవేతి ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ నృపతివధే మహావ్రతమితి ॥ — ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ దుస్థితంసుస్థితంవాపి శివలింగం నచాలయేత్ । అన్యథాతుకృతేలింగే అతిపాతకమాప్నుయాత్ ॥ ఉత్తమానాం చామరాణామన్యథాకరణేసతి । విప్రస్యైవవ్రతంకుర్యాద్విప్రేవానస్మృతా ॥ అగ్నిహోత్రార్థకపిలాం హత్వా బ్రహ్మహణోవ్రతం। — ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ పితుస్స్వసారం మాతుశ్చ మాతులానీం స్నుషామ

పి । మాతుస్సపత్నీం భగినీమాచార్యతనయాం తథా ॥ ఆచార్యపత్నీం స్వ
సుతాం గచ్ఛంస్తుగురుతల్పగః । లింగం ఛిత్వావధస్తస్య సకామాయాస్త్రీ
యాఅపి ॥ — ॥ నారదః ॥ మాతామాతృస్వసాశ్వశూర్మాతులానీ పితృ
వ్యసా । పితృవ్యసఖిశిష్యస్త్రీభగినీ తత్సఖిస్నుషా ॥ దుహితాచార్యభార్యా
చసగోత్రాశరణాగతా । రాజ్ఞీప్రవ్రాజితాధాత్రీసాధ్వీవర్ణోత్తమాచయా
అసామన్యతమాం గచ్ఛన్ గురుతల్పగఉద్యతే । శిశ్నస్యోత్కర్తనాత్తత్రినా
న్యోదండో విధీయతే॥ అత్ర మాతామాతృసపత్నీ తస్యాఅపి మాతృత్వవ్య
పదేశాత్ ॥ —॥ వ్యాసః ॥ గర్భిణ్యుదక్యావిజ్ఞాతాఃకన్యామార్తామనిచ్ఛ
తీమ్ । గురుతల్పం చరేద్దత్వా గాం స్వయోనిం సఖిస్త్రియమితి ॥ — ॥
వ్యాఘ్రః ॥ ఆశితస్యాపి దుష్టాత్మా ఆహితాగ్నేశ్చయోగినః । ఏషాంపత్నీం
సుతాం గత్వా గురుతల్పవ్రతంచరేదితి॥—॥ ఉశనా ॥చండాల్యాంగర్భమా
ధాయ గురుతల్పవ్రతంచరేదితి ॥ అత్రావిజ్ఞాతగర్భహననాదీనామతిపాత
కత్వం ॥ తథాచోక్తం॥ అతిదిష్టంతుయత్పాపమతిపాతకముచ్యతే।అతిపాతక
మావృత్తం మహాపాతకతామియాత్ ॥ అతిదిష్టస్యాపదిష్టాన్నాన్యత్వా
త్తద్వ్రతం నహి । అతిదిష్టేషు సర్వత్ర పాదోనంతద్వ్రతం చరేత్ ఇతి ॥
॥—॥ పతితసంసర్గ్యనుగ్రాహకప్రయోజకానుమంత్రనిమిత్తకర్త్రాదీనాంత
త్తన్నిమిత్తనిశ్చయకర్మేణ యథాయోగంనవవాషికం షడ్వాషికంసా
ర్ధవత్సరాషికంత్రైవాషికంచ వ్రతంకల్పనీయమ్ ॥—॥ అథపతనీయా
ని ॥ యమః ॥ మాతృష్వసామాతృసఖీం దుహితాచ పితృష్వసాం । మాతు
లానీస్వసాశ్వశూర్గత్వాసద్యఃపతేద్ద్విజః ॥ — ॥గౌతమః ॥ మాతృపితృ
యోగినమ్బంధాగస్తైన నాసికనిందితకర్మాభ్యాసిపతితాత్యాగ్యపతితత్యాగినః
పతితాఃపాతకసంయోజకాశ్చేతి ॥ — ॥ బౌధాయనోపి ॥ అథపతనీయా
ని ॥ సముద్రయానం బ్రహ్మస్వన్యాసాపహరణం భూమ్యనృతవదనంసర్వా
పణ్యైర్వ్యవహరణం శూద్రసేవనం శూద్రాభిగమనం యశ్చశూద్రాయా
మభిప్రజాయతే తదపత్యంచ భవతీతి ॥ స్త్రీణాం విశేషపతనీయాన్యాహ
— ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ నీచాభిగమనంభర్తృఘాతనం గర్భనాశనమ్। విశే
షపతనీయాని స్త్రీణామేతాన్యపిధ్రువమ్ ॥ చతస్రస్తుపరిత్యాజ్యాశిష్యగాను
రుగాచయా । పతిఘ్నీచవిశేషేణ జుంగితోపగతాచయా ॥ జుంగితఃప్రతి

లామం గతోహీనవర్ణో వా ॥ — ॥ బ్రహ్మహత్యాసమాన్యాహ మనుః ॥ అనృతంచ సముత్కర్షే రాజగామిచపైశునమ్ । గురోశ్చాలీకనిర్బంధస్స మానిబ్రహ్మహత్యయా ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ యోగచ్ఛతిత్రియావైశ్యవధారజన్య లాయాశ్చాంతర్వత్న్యా ఆత్రేయ్యా అవిజ్ఞాతగర్భస్య శరణాగతస్యచ ఘాత నం బ్రహ్మహత్యాసమానీతి ॥ — ॥ శివధర్మోత్తరే ॥ యస్తువిద్యాభిమానె న నీచొజయతినద్విజమ్ । ఉదాసీనం సభామధ్యే బ్రహ్మహాసప్రకీర్తితః ॥ పరదోషమవిజ్ఞాయనృపకర్ణేజపెత్తుయః । పాపీయాన్విశునఃక్రూరస్సచైవం బ్రహ్మహాస్మృతః ॥ దెవద్విజగవాంభూమిం పూర్వదత్తాం హరెతయః ।పి ణష్టామపికాలెన తమాహుర్బ్రహ్మఘాతకమ్ ॥ —॥ సురాపానసమాన్యా హ ॥ మనుః ॥ బ్రహ్మహ్మస్తు సావెదనిందా కౌటసాక్ష్యం సువృద్ధయోః । గర్హితానద్యయోర్జగ్ధిస్సురాపానసమానిషడితి ॥ — ॥ స్వర్ణస్తేయసమాని ॥ నిక్షెపస్యాపహరణం నరాశ్వరజతస్యచ । భూమిశస్త్రమణీనాంచ స్వర్ణస్తే యసమంస్మృతమ్ ॥ — ॥ తత్ర యాజ్ఞవల్క్యాః ॥ స్త్రీధెనుహరణంబ్రా హ్మణక్షెత్రిహరణం సువర్ణస్తేయసమం ॥ దెవబ్రాహ్మణరాజ్ఞాంతు విజ్ఞెయం ద్రవ్యముత్తమమిత్యుక్తత్వాదిమాని దెవబ్రాహ్మణరాజసంబంధీని ॥ — ॥గు రుతల్పసమాని ॥ రెతస్సెకస్వయోనీషు కుమారీమ్వంత్యజాసుచ । సఖ్యుఃపు త్రస్యచస్త్రీషు గురుతల్పసమంవిదుః ॥ —॥ అంత్యజాస్తు ॥ రజకశ్చర్మకా రశ్చ నటొబురడఎవచ । కైవర్తమేదభిల్లాశ్చ చర్మకారశ్చసొచికః ॥ తక్షక స్తిలయంత్రీచ సూనుశ్చక్రీతథాధ్వజీ । నాపితొలొహకారశ్చ తఎతే షోడ శాంత్యజాః ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ మాతామహీమాతులనృపపత్నీగమనం గురు దారసమానం ॥ పితృష్వసుర్మాతృష్వసుర్గమనం శ్రొత్రియత్విగుపాధ్యా యమిత్రపత్న్యభిగమనమ్ స్వసుస్సఖ్యుస్సగొత్రాయావణొక్తమాయాః ప్రవ్రాజికాయానిక్షిప్తాయాగమనమితి ॥ స్వయొనిః-భగినీ ॥ సగోత్రా- జ్ఞాతిస్త్రీ ॥ — ॥ పురాణసారె ॥ అథవా మాతరంగచ్ఛెన్నగచ్ఛేద్దెవదా రికామ్ । యదిగచ్ఛెద్గురుదారసమమితి ॥ ఏవమాదీని సమపాతకాని పరిగ ణితాని ॥ కెషాంచిత్తత్రొపపాతకత్వవచనం ప్రాయశ్చిత్తవికల్పార్థం ।సమే త్వర్థమితి కెషాంచిత్త్రైవార్షికంవ్రతం॥—॥ఉపపాతకాన్యాహమనుః ॥ గొవ ధొఽయాజ్యసంయాజః పారదార్యాత్మవిక్రయీ ॥ గురుమాతృపితృత్యాగ

స్వాధ్యాయాగ్నేర్వ్యస్తస్యచ ॥ పరివిత్తితానుజేన పరివేదనమేవచ । తథోద్రానంచ కన్యాయాస్తథోద్వహతుర్యాజనమ్॥ కన్యాయాదూషణంచైవ వార్ధుష్యం వ్రతలోపనమ్ ।తటాకారామదారాణామపత్యస్యచవిక్రియః॥ వ్రాత్యతాబాన్ధవత్యాగోభృత్యాధ్యాపనమేవచ । భృతాచ్చాధ్యయనాదానమపణ్యానాంచవిక్రియః ॥ సర్వాకరేష్వధీకారోమహాయంత్రప్రవర్తనం హింసౌషధీనాంస్త్రీజీవోభిచారోమూలకర్మచ॥ఇన్ధనార్థమశుష్కాణాంద్రుమాణామవపాతనమ్ । ఆత్మార్థంచక్రియారంభోనిందితాన్నాదనంతథా ॥ అనాహితాగ్నితాస్తేయమృణానామనపక్రియా। అసచ్ఛాస్త్రాధిగమనంకౌశీలవ్యస్యవక్రియా ॥ ధాన్యకుప్యపశుస్తేయం మద్యపస్త్రీనిషేవణమ్ । స్త్రీశూద్రవిట్క్షత్రవధోనాస్తిక్యంచోపపాతకమ్ ॥ — ॥ యాజ్ఞవల్క్యాః ॥ లవణవిక్రియాయథజీవనహింస్రయంత్రవిధానశూద్రప్రేష్యహీనసఖ్యహీనతోయానిషేవణానాశ్రమవాసవరాన్నపరిపుష్టతాసర్వాకరాధికారాసత్ప్రతిగ్రహాదీని ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ అనృతవచనఉ సముత్కర్షే రాజగామిపైశున్యం గురోశ్చాలీకనిర్బన్ధఃఅభక్ష్యాణాంచభక్షణమిత్యాదీని ॥ —॥ శంఖలిఖితౌ ॥ కృతఘ్నకూటవ్యవహారబ్రాహ్మణవృత్తిఘ్నమిథ్యాభిశంసిపత్నీత్యాగీత్యాది ॥ — ॥ వరాహపురాణే ॥ భూమిరువాచ॥ పఙ్క్తిభేదకఇతి పఙ్క్తిభేదాచకరణే దోషాధిక్యం ప్రతిపాదితం విన్యస్యాబ్రాహ్మణపఙ్క్తిభేదావరణవిషయమ్ ॥ అన్యథాపఙ్క్తిభేదాచరణదోషస్య ప్రకీర్ణకత్వాత్ ॥ — ॥ స్మృత్యన్తరే ॥ విధవాదేవదాసీవేశ్యావర్ధకీదాసీగమనాదీన్యుపపాతకానీతి ॥సఙ్కలీకరణాన్యాహ ॥ —॥ మనుః ॥ ఖరాశ్వోష్ట్రమృగైభానామజావికవధస్తథా । సంకలీకరణం జ్ఞేయం మీనాహిమహిషస్యచ ॥ మలినీకరణాని ॥ మనుః ॥ — ॥ కిల్బిషికీటవయోహత్యామద్యానుగతిభోజనమ్ । ఫాలైష్ఠికుసుమస్తేయమదైర్యంచమలావహం ॥ గోధాదిహనవంచ ॥ — ॥ అపాత్రీకరణాని ॥ మనుః ॥ నిందితేభ్యోధనాదానం వాణిజ్యంశూద్రసేవనం । అపాత్రీకరణంజ్ఞేయమసభ్యస్యచభాషణం ॥ — ॥ జాతిభ్రంశకరాణి ॥మనుః॥ బ్రాహ్మణస్యరుజఃకృత్వాహ్యతిరిక్తేయమద్యయోః । జైహ్మ్యంపుంసిచమైథున్యం జాతిభ్రంశకరంస్మృతం ॥ పశుగమనమయోనౌనిషేచనంచ॥ అవశిష్టం సర్వం ప్రకీర్ణకశబ్దవాచ్యం ॥— ॥ తథావిష్ణుః ॥ యదనుక్తం తత్ప్రకీర్ణక

మితి ॥ ఎవం మూలవచనబొధితాని ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తభూతాని పాపాని నవవిధాని । మహాపాతకాన్యతిపాతకాని నమపాతకాన్యుపపాతకాని సం కలీకరణాని మలిసీకరణాని అపాత్రీకరణాని జాతిభ్రంశకరాణి ప్రకీర్ణకా నీతి ॥ — ॥ యథాహవిష్ణుః ॥ పురుషస్య కామక్రోధలొభాఖ్యం రిపుత్రి యం సుఘొరంభవతి । తేనాయమాక్రాంతొ మహాపాతకాతిపాతకసమ పాతకొపపాతకెషు ప్రవర్తతె । సంకీర్ణకరణెషు మలినీకరణెషు అపాత్రీక రణెషు జాతిభ్రంశకరణెషు ప్రకీర్ణకరణెషుచెతి ॥ తానివపాపాని ప్రత్యే కం ద్వివిధాని రహసికృతాని ప్రకాశకృతానిచెతి ॥ యత్పాపం కర్తవ్యం తిరిక్తెన కెనచిదపి నజ్ఞాతం తచ్ఛిహస్యం ॥ తస్య ప్రాయశ్చిత్తమపి రహ స్యెవ కర్తవ్యం ॥ తథాచయమహారీతొ । రహస్యె రహస్యం ప్రకాశెప్ర కాశమితి ॥ రహస్యత్వాదెవ నాస్తిపరిషదనుమత్యపెక్షా ॥ తదాహతుర్బృ హస్పతియాజ్ఞవల్క్యౌ ॥ — ॥ విఖ్యాతదొషమకుర్వీతపర్షదొనుమతం వ్రతం । అనభిఖ్యాతదొషస్తు రహస్యవ్రతమాచరెదితి ॥ నచ పరిషదంవినా వ్రతజ్ఞా నాభావఇతి శఙ్క్యం । శాస్త్రజ్ఞస్య స్వత స్తద్విజ్ఞాననమ్భవాత్ । ఇతరెణా పి బుద్ధిమతా విద్వద్గొష్ఠ్యాం కెనచిద్వ్యాజెనావగన్తుం శక్యత్వాత్ ॥ ర హస్యపాపం స్వల్పెనాపి జపాదినా నివర్తతె ॥ అతఎవ ప్రాజాపత్యాదివ్ర తానాం జపాదీనాంచ వ్యవస్థామాహ ॥ — ॥ మనుః ॥ ఎతైర్ద్విజాతయశ్శ్రా ద్ధ్యా వ్రతైరావిష్కృతైనసః । అనావిష్కృతపాపాంస్తు మన్త్రైర్హొమైశ్చశొ ధయెదితి ॥ ప్రకాశకృతానాంతు పరిషదనుమత్యా ప్రాయశ్చిత్తంకార్యం విఖ్యాతదొషమకుర్వీతపర్షదొనుమతెవ్రతమిత్యుక్తబృహస్పతియాజ్ఞవల్క్య వచనాత్ ॥ — ॥ పరాశరః ॥ వెదవెదాంగవిదుషాం ధర్మశాస్త్రం విజా నతాం । స్వకర్మరతవిప్రాణాం స్వకంపాపం నివెదయెదితి ॥ — ॥ మనుః॥ ఖ్యాపనెనానుతాపెన తపసాధ్యయనెనచ । పాపకృన్ముచ్యతెపాత్తథా దానెనచాపది ॥ యథాయథానరొఽధర్మం స్వయంకృత్వానుభావతె । త థాతథాత్వచెవాహిస్తెనాధర్మెణ ముచ్యతె ॥ యథాయథామనస్తస్య దు ష్కృతంకర్మనిందతి । తథాతథాశరీరంహి తెనాధర్మెణముచ్యతెఇతి ॥ — ॥ పరిషల్లక్షణమాహ ॥ మనుః ॥ దశావరావాపరిషత్తత్ర ధర్మం ప్రకల్పయెత్ ॥ త్రయవరావాపి వృత్తస్థాతం ధర్మం నవిచారయెత్ ॥ త్రైవిద్యొహైతు

తుకస్తరీకైరుక్తోధర్మపాఠకః । త్రయశ్చాశ్రమిణఃపూర్వే వర్ణదేహాదశావరా ॥ ఋగ్వేదవిద్యజుర్విచ్చ సామవేదవిదేవచ । త్ర్యవగాపరిషజ్జేయా ధర్మసంశయనిర్ణయే ॥ ఏకోపివేదవిద్ధర్మం యంవ్యవస్యేద్ద్విజోత్తమః ।స విజ్ఞేయఃపరోధర్మోనాజ్ఞానాం గతిరుచ్యతైరితి ॥ —॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ చత్వారోవేదధర్మజ్ఞాః పర్షత్త్రైవిద్యమేవవా । సాబూత్రితేయంసధర్మస్యాశ్చ దేకోవాధ్యాత్మవిత్తమఇతి ॥ — ॥ పరాశరః ॥ చత్వారోవాత్రయోవాపి యంబూయుర్వేదపారగాః । సధర్మఇతివిజ్ఞేయో నేతరైస్తుసహస్రశః ॥ చత్వారోవా త్రయోవాపి వేదవంతోగ్నిహోత్రిణః । బ్రాహ్మణానాంసమర్థాయే పరిషత్సాభిధీయతే॥ అనాహితాగ్నయోయే న్యే వేదవేదాంగపారగాః॥ పంచత్రయోవాధర్మజ్ఞాః పరిషత్సాప్రకీర్తితా ॥మునీనామాత్మవిద్యానాం ద్విజానాం యజ్ఞయాజినాం ; వేదవ్రతేషుస్నాతానామేకోపి పరిమద్భవేత్ ॥ ప్రమాణమార్షం మార్గంతుయెధర్మం ప్రవదంతివై । తేషాముచ్చైర్వచస్తేపం సద్భూతగుణవాదినాం ॥ యథాశ్మనిక్షిప్తతంతోయం మారుతారేణుమవ్యతి । ఎవం పరిషదాదేశాత్తత్ర నశ్యతి దుష్కృతం ॥ వైవగచ్ఛతి కర్తారంనైవగచ్ఛతిపర్షదం ।మారుతారాద్దిసంయోగాత్పాపం నశ్యతి తాయవత్ ॥ అమేధ్యానితునార్వాణి ప్రక్షిప్యంతెయథోదకే । తత్రైవ కిల్బిషం సర్వం ప్రక్షిప్తెచ్చద్విజానలె ॥ యేపఠంతి ద్విజావేదం పంచయజ్ఞరతాశ్చయే । త్రైలోక్యంతారయంత్యెతే పంచేంద్రియరతాఅపి ॥ ధర్మశాస్త్రంతథాఖ్యానం వేదఖర్వధరాద్విజాః । క్రీడార్థమపి యచ్ఛ్రాయంస్సధర్మఃపరమస్మృతః ॥ చాతుర్వైద్యోవికల్పీచ అంగవిద్ధర్మపాఠకః । వృద్ధాశ్చాశ్రమిణోముఖ్యాపర్షదేపాఠశావరెతి ॥ చతుర్ణాం వెదానాంపారగశ్చాతుర్వైద్యఃవికల్ప్యాదిస్వరూపముక్తమంగిరసా ॥ — ॥ ధర్మస్య పర్షదశ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తక్రమస్యచ । త్రయాణాంతు యఃప్రమాణజ్ఞస్సవికల్పీభవేద్ద్విజః ॥ శబ్దెచ్ఛందసికల్పెచ శిక్షాయాంచ సునిశ్చితః । జ్యోతిషాంగణితెచైవ నసైరుక్తాంగవిద్భవెత్ ॥ వెదవిద్యావ్రతస్నాతః కులశీలసమన్వితః ॥ అనెకధర్మశాస్త్రజ్ఞః పర్షత్తే ధర్మపాఠకః ॥ బ్రహ్మచర్యాశ్రమాదూర్ధ్వం విప్రోయం వృద్ధఉచ్యతెఽథవా । చాతుర్వైద్యాత్వాప్యుక్తవిశేషణవిశిష్టాగార్హస్థ్యాశ్రమవర్తినో దశసంఖ్యాకాఃపరివచ్ఛబ్దవాచ్యాః ॥ యే చత్వారోవాత్రయోవాపీ

త్యాది పదైః పూర్వముక్తాస్తైనర్వే మహాపాతకేభ్యోర్వాచీనవిషయాః ॥ యుగాన్తరవిషయావా ॥ — ॥ యథాహ దేవలః ॥ పాపానాంతారతమ్యే నవిప్రాణాం గురులాఘవం । ఏకోవార్థాతితక్రుమనూచానోప్యనుగ్రహం ॥ సుశాన్తానాంచ విదుషాం కలౌనస్జుఃప్రశస్యతే । ధర్మజ్ఞబహవోవిప్రాఃకర్తునుర్నంత్యనుగ్రహం ॥ స్నేహాద్వా యదివాలోభాద్భయాదజ్ఞానతోపివా । కుర్వంత్యనుగ్రహంయేతు తత్పాపం తేషుగచ్ఛతి ॥ దుర్బలేనుగ్రహఃకార్యస్తథైవ శిశువృద్ధయోః । అతోన్యథాభవేద్దోషస్తస్మాన్నానుగ్రహోభవేత్ ॥ — ॥ యత్తూక్తమంగిరసా ॥ పాతకేషు శతం పఞ్చత్సహస్రంమహాదాదిషు । ఉపపాతకేషు పంచాశత్పుంసైస్వల్పం తథాభవేదితి ॥ తదభ్యాసవిషయం ॥—॥ అంగిరాఃకి ॥ ఆర్తానాం మూర్ఛమాణానాంప్రాయశ్చిత్తానియెద్విజాః । జానంతోనవ్రయచ్ఛంతి తేతేషాం సమభాగినః ॥ తస్మాదార్తంసమాసాద్య బ్రాహ్మణంతువిశేషతః । జానద్భిర్ధర్మపంథానంనభావ్యంతు పరాఙ్ముఖైః ॥ అనర్థితైరనాహూతైరపృష్టైశ్చైవసంసది । ప్రాయశ్చిత్తం నదాతవ్యం జానద్భిరపి సర్వథా ॥ యత్పుణ్యముద్ధృతేవిప్రే మ్రియమాణే జలాదిషు । తత్పుణ్యం తారితేపాపాత్ప్రాయశ్చిత్తేస్తమానవే ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానేన దుష్కృతాన్మోచయేన్నరం । ఇహాముత్రసుఖంవిందేద్వాన్యాయర్యశోబలమితి ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ కర్తారందేశకాలౌవ పరిమాణం కారణంక్రియాం । అవేక్ష్యచబలంచైవ ప్రాయశ్చిత్తంవదేద్బుధః శరీరబలమాయుశ్చ వయఃకాలంచ కర్మచ । పరీక్ష్యధర్మవిద్బుద్ధ్యా ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ ఊనైకాదశవర్షస్య పంచవర్షాత్పరస్యచ । ప్రాయశ్చిత్తం చరేద్భ్రాతా పితావాన్యస్సహృజ్జనః ॥ — ॥ విష్ణుః ॥ అశీత్యుత్తరవృద్ధోయఃబాలోవాప్యనషోడశః । ప్రాయశ్చిత్తార్థమర్హంతి స్త్రియోవ్యాధితఏవచేతి ॥ నామధారకవిప్రాణాం పరిషత్త్వం నాస్తీత్యాహ ॥—॥ పరాశరః ॥ అతఊర్ధ్వంతు యేవిప్రాఃకేవలంనామధారకాః । పరిషత్త్వం నతేష్వస్తి సహస్రగుణితేష్వపి ॥ అతఃవర్ణితగుణవద్భ్యోబ్రాహ్మణేభ్యఊర్ధ్వం తద్వ్యతిరిక్తాగుణరహితాఇతియావత్ ॥ సఏవ ॥ సావిత్ర్యాశ్చైవ గాయత్ర్యాస్సన్ధ్యాపాస్త్యగ్నికార్యయోః । అజ్ఞానాత్కృషికర్తారో బ్రాహ్మణానామధారకాః ॥ యథాకాష్ఠమయోహస్తియథాచర్మమయోమృగః । బ్రాహ్మ

ణోహ్యనధీయానస్త్రయస్తేనామధారకాః ॥ ప్రాయశ్చిత్తం ప్రయచ్ఛంతి యేద్విజానామధారకాః । తేద్విజాఽపాపకర్మాణస్సమెతానరకంయయుః ॥ యయుః-యాంతీత్యర్థః ॥ సఏవ ॥ అత్రతానామమంత్రాణాంజాతిమాత్రోపజీవినాం । నహన్యశస్సమెతానాం పరిషత్త్వం నవిద్యతె ॥ యద్వదంతితమోమూఢామూర్ఖాధర్మమతద్విదః । తత్పాపం శతధా భూత్వా తద్వక్తృనధిగచ్ఛతి ॥ అజ్ఞాత్వాధర్మశాస్త్రాణి ప్రాయశ్చిత్తం దదాతి యః । ప్రాయశ్చిత్తీభవేత్పూతఃకిల్బిషం పరిషద్వ్రజేత్ ॥ యద్వినాధర్మశాస్త్రాణ ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే । నతతశ్శుద్ధమాప్నోతిప్రాయశ్చిత్తెకృతెపిసః॥ రాజ్ఞశ్చానుమతెస్థిత్వా ప్రాయశ్చిత్తంవినిర్దిశేత్ । స్వయమేవ నకర్తవ్యం కర్తవ్యాస్వల్పనిష్కృతిః ॥ — ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానస్థలమాహ॥ ప్రాయశ్చిత్తం సదాదద్యాద్దేవతాయతనాగ్రతః । ఆత్మకృచ్ఛ్రం తతఃకృత్వాజపెద్వేవేదమాతరమితి ॥ శైవస్యవైష్ణవస్యవా ఆయతనస్య పురతస్థిత్వా నిర్దేష్టవ్యం ॥ ఎతత్పుణ్యతీర్థాదెరుపలక్షణం ॥ దెవాలయే నదీతీరే శుచౌదెశేన భాస్థలే । ఉపవిశ్య యథాశాస్త్రం ప్రాయశ్చిత్తంవినిర్దిశెదితిస్మృతెః॥ ఎవం ప్రాయశ్చిత్తం నిర్దిశ్యానంతరం నిర్దెష్టారస్సర్వెషాత్మశుద్ధ్యర్థం తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తానుసారెణ కించిత్కృచ్ఛ్రం చరిత్వానంతరం వెదమాతరం గాయత్రీం యథాశక్తిజపెయుః ॥ — ॥ అంగిరాః ॥ ఉపస్థానం వ్రతాదెశశ్చ ర్యాశుద్ధిప్రకాశనమ్ । ప్రాయశ్చిత్తం చతుష్పాదం విహితం ధర్మకర్మసు ఇతి ॥ — ॥ పరాశరః ॥ నచెలంవాగ్యతప్స్నాత్వా ఆర్ద్రవాసాస్సమాహితః । ఋత్విజోవాపి వైశ్యోవా పర్వదంహ్యుపతిష్ఠతి ॥ ఉపస్థాయతతశ్శీఘ్రమూర్ధ్వమూర్ధా ధరణీం గతః । గాత్రైశ్చశిరసాచైవ నవకించదుదీరయేత్ ॥ పాపం ప్రఖ్యాపయేత్పాపీ దత్వాధెనుం తథావృషం । తిసృధెనూర్హరహఃపాపె దత్వాప్రఖ్యాపయెన్నరః ॥ ద్విగుణేవ్రతఆదిష్టె ద్విగుణాదక్షిణా భవెత్ । యావద్వ్రతంతుకర్తవ్యం దక్షిణాతావతీభవెత్ ॥ విత్తశాఠ్యంన కుర్వీత నమిత్రద్వేఽఫలప్రదం । విజ్ఞాప్య పాపం సభ్యానాం కించిద్దత్వా వ్రతం చరెదితి ॥ — ॥ దెవలః ॥ గంధాక్షతాభ్యాం పంచగవ్యం తామ్బూలానికుశాన్యపి । బ్రాహ్మణాన్వెదసమ్పన్నానానయిత్వానదీతటమ్॥ గత్వా నత్రైవస్సమాలొచ్య బంధుభిస్సహపార్థివ । తైరనుజ్ఞామవాప్యాథ ప్రణిప

త్యయథాక్రమమ్ ॥ మూలాపకర్షణంకృత్వా నిత్యకర్మసమాప్యచ । పుండరీకంతతో ధృత్వా దర్భపాణిర్జితేన్ద్రియః ॥ చతుర్వింశతివిప్రాన్వా వేదశాస్త్రపరిమర్శితాన్ । అష్టాదశద్వాదశవా పర్వదర్భైర్నియోజయేత్ ॥ స్నాపయిత్వాతతస్సమ్యక్పర్వదంవిధిపూర్వం । ఉపవేశ్యశుచౌదేశే తదగ్రైఃప్రాఙ్ముఖాన్శుచిః ॥ ఉపవిశ్యశుచౌసమ్యక్పాణాయామత్రయంచరేత్ । పుణ్యాహవాచనంకుర్యాత్తేనతోయేనమార్జయేత్ ॥ నాన్దీశ్రాద్ధంవినం తత్కుర్యాత్తేకుచిదిచ్ఛంతి పార్థివ । ప్రాణానాయమ్యవిధివద్దేశకాలౌచకీర్తయేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమహంకుర్యాం ధర్మశాస్త్రానుసారతః । ఇతిసంకల్ప్యవిధివద్దర్భపుష్పాక్షతైర్యుతా ॥ అభ్యర్చ్యపర్వదంనమ్యజ్ఞానాయణమనుస్మరన్ । పరివర్తదక్షిణాంబద్ధ్వా స్వవస్త్రైఃపాక్షతైస్సహ ॥ నమస్తనమ్వదిత్యాదివాక్యంపోరాణికం పఠన్ । త్రిఃపరిక్రమ్యయత్నేన ప్రణమ్యోత్థాయదండవత్ ॥ తదగ్రేదక్షిణాంస్థాప్య తతోవిజ్ఞాపయేత్సుధీః । యెమేనమ్భవితాదోషాస్తన్నిరాసార్థనివృతిమ్ ॥ కరిష్యఇతివిజ్ఞాప్య తత్సభాసన్నిధౌవసేత్ । సభాపితాంతుసఙ్గృహ్య తేనవిజ్ఞాపితంవచః ॥ శ్రుత్వావిప్రాన్ సప్తపంచత్రీన్వాపి విదుషోముదా । పూర్వోక్తదక్షిణాందత్వా ప్రేషయేదనువాదకం ॥ ప్రేషయిత్వితిదానుక్త్వా స్మరేన్నారాయణంవిభుం । తెప్యేకంవిదుషంశాన్తమనువాదార్థమాదరాత్ ॥ దక్షిణాంబహుశోదత్వా ప్రేషయేయుర్ద్విజోత్తమాః। సోపిస్నాత్వాదర్భపాణిఃకర్తారమనుబోధయేత్ ॥ తద్గోత్రనామనక్షత్రమనూచ్చార్యోపదేశయేత్ । తత్పర్వమనువాదాత్మశ్రుత్వాశేషంసమాచరేత్ ॥ ఇతి ॥ హిరణ్యస్నానరూపేణ ప్రాయశ్చిత్తంవిశోధనం । స్నాచ్యాంగవపనంకృత్వా దంతధావనపూర్వకం ॥ దశస్నానానికృత్వాదౌ తత్తన్మన్త్రైఃపృథక్పృథక్ । కృత్వాపాచ్యాంగగోదానంశాలాహోమంతతఃపరం ॥ నాన్దీశ్రాద్ధంవైష్ణవాఖ్యం పంచగవ్యమనంతరం । శాలాహోమఃపునఃకార్యఉత్తరాఖ్యోవిధిస్తథా ॥ నాన్దీశ్రాద్ధంవైష్ణవాఖ్యముదీచ్యాంగంసమాచరేత్ । పునర్దోషనికృత్కర్తాదశదానమనుక్రమాత్ ॥ భూరిదానంతతఃకృత్వాబ్రాహ్మణాన్భోజయేత్సుధీః । ఏవంకుర్యాద్ద్విజోయస్ససర్వపాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ ** ॥

ఇతిమూలవచనాని ॥

అథ సర్వపార్వణశ్రాద్ధనిరూప్యతేతిస్యాసుక్రమణికా

ఆదౌ తూష్ణీం సచేలస్నానం । పుణ్యాహవాచనం।తతోమహాసంకల్పః । మృత్తికాస్నానమ్ । పరిషదుపస్థానమ్ । పరిషదోనుయోగః । కర్తుస్సభాంప్రతి విజ్ఞాపనమ్ । సభాయాం విజ్ఞాపితపాపానాంపుస్తకవాచన పూర్వకం। పార్వణశ్రాద్ధనిరూపణమ్ । పరిషన్నియోగేన విధాయకవరణమ్ । విధాయకంప్రతి పరిషద్వచనమ్ । పరిషద్విధాయకనియోగేనానువాదకవరణమ్। తతోనువాదకం ప్రతివిధాయకవచనమ్ । కర్తారం ప్రత్యనువాదకవాక్యమ్। అనువాదకోక్తార్థే పరిషద్విధాయకానుమోదనమ్ । కర్త్రా తస్యాభ్యుపగమః । వ్రీతసంకల్పః । వపనవిధిః । స్నానమ్ । దన్తధావనమ్ । దశవిధస్నానాని । వాద్ధీశౌద్ధమ్ । వైష్ణవశౌద్ధమ్ । ప్రాచ్యాంగగోదానమ్ । పూర్వశాలాగ్నిహోమః । పంచగవ్యహోమః । పంచగవ్యప్రాశనమ్ । వ్రీతగ్రహణమ్ । కృచ్ఛ్రాచరణమ్ । ఉదీచ్యాంగగోదానమ్ । ఉదీచ్యాంగశాలాగ్నిహోమః । వాద్ధీశౌద్ధమ్ । వైష్ణవశౌద్ధమ్ । దశదానాని । నిరీక్షితాజ్యదానమ్ । శ్రీమూర్తిదానం । భూరిదానం । బ్రాహ్మణభోజనం । ఆశీర్వాదగ్రహణం । బ్రహ్మార్పణం। ఇత్యనుక్రమః॥—॥ తత్ప్రకారక్రమెణోచ్యతే ॥ తత్రాబ్దసాధ్యాబ్దత్రిబ్దషడబ్దషడ్గుణితవడబ్దాదివ్యవస్థా ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయాశ్చ పూర్వముక్తాః। తత్ర త్రింశత్కృచ్ఛ్రమబ్దం । పంచచత్వారింశత్కృచ్ఛ్రం సాధ్యాబ్దం నవతికృచ్ఛ్రం త్ర్యబ్దం ।.అశీత్యుత్తరశతకృచ్ఛ్రం షడబ్దం । అశీత్యుత్తరపహ్రసకృచ్ఛ్రం షడ్గుణిత షడబ్దం । కృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యమితిపర్యాయాకృచ్ఛ్రే గవాశయస్తన్నిష్క్రయరజత నిష్క్రతదర్ధ తత్పాదాదయః ప్రత్యామ్నాయాః ॥—॥ తత్ర సామగ్రీపరికల్పనం । ఫల తాంబూలగంధపుష్పధూపదీపాః । పంచగవ్యాని । మృద్భస్మగోమయదూర్వాతిలాః । సమిద్ధోః । హోమార్థం ఘృతం । పరిషద్దక్షిణాది। పూర్వోత్తరాంగగోదాన వాద్ధీశౌద్ధ వైష్ణవశౌద్ధ దశదాన నిరీక్షితాజ్యదాన శ్రీమూర్తిదాన భూరిదాన బ్రాహ్మణభోజనోపయోగి ద్రవ్యాణీతి ॥

अथ प्रयोगः ॥ प्रायश्चित्तीप्रातस्स्नात्वा नित्यकर्मनिर्वर्त्य प्रायश्चित्तोपयोगिद्रव्यजातं परिकल्प्य स्नानद्रव्याण्याधायब्राह्मणानाहूयदेवालये नदीतीरे शुचौदेशे ब्राह्मणसभायांवा उपवेश्य महापातकेतिसोऽधेनूर्वृषभंचसमर्प्य दशद्वादशादीन्ब्राह्मणान् उपपातकेतु एकांधेनुं वृषभंच दत्त्वा त्रिचतुरादिब्राह्मणान् परिवृत्त्वेनियोज्य गन्धपुष्पाक्षतादिभिरभ्यर्च्यस्नापयेत्, स्वयंकर्तुमशक्तश्चेत्परिवृत्तस्तन्निधौसर्वप्रायश्चित्तकर्मकलापविधानविचक्षणमनुकशर्म्माणमाचार्यं वृत्वांवृणेइतिकारयितारंवृत्वाब्राह्मणैःपुण्याहंवाचयित्वात्रिः प्राणानायम्यदेशकालौसंकीर्त्यअमुकगोत्रस्यामुकनक्षत्रेमुकराशौजातस्यामुकशाखाध्यायिनोमुकनामधेयस्य ममजन्मारभ्यासाज्जन्मप्रभृत्येतत्क्षणपर्यन्तं समर्जितसमस्तपापनिरासार्थं नित्यकर्मानुष्ठानयोग्यतासिद्ध्यर्थमिष्टदेवताप्रीत्यर्थंच सर्वप्रायश्चित्तं करिष्यमाणः मदीयं पापजातं परिवदन्निवेदयितुकामःतदोग्यतासिद्ध्यर्थंमलापकर्षणस्नानमहंकरिष्येइतिसंकल्प्यसचेलंतूष्णींस्नात्वापुण्डादिकंधृत्वाशक्तश्चेद्गार्द्रवासास्सप्तभिरंकगत्वामहासंकल्पमुक्त्वाएवंगुणेत्यादिशुभतिथौअमुकगोत्रस्यामुकनक्षत्रेमुकराशौजातस्यामुकशाखाध्यायिनोमुकनामधेयस्यममजन्मारभ्यासाज्जन्मप्रभृत्येतत्क्षणपर्यन्तंमध्यवर्तिनिकालेइहजन्मनिजन्मान्तरेषुचबाल्यकौमारयौवनवार्द्धकेषुजाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासुकामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्यैर्मनोवाक्कायकर्मभिश्चतुर्विधपुरुषार्थविरोधिभिर्यत्किञ्चिन्मयापादपाद्यापद्यैः समभ्यविहितानां प्रकाशकृतब्रह्महत्यासुरापानस्वर्णस्तेयगुरुतल्पगमनरूपमहापातकचतुष्टयव्यतिरिक्तानां अतिदिष्टमहापातकरूपाणां तत्कातिदिष्टमहापातकवच्छास्त्रकारातिदेशकृतिपातकानां महापातकसमरूपपातकानामुपपातकानां संकलीकरणानां मलिनीकरणानामपात्रीकरणानां जातिभ्रंशकरणानां प्रकीर्णकानांरहस्यकृतमहापातकादिप्रकीर्णकान्तानां अज्ञानतस्सकृत्कृतानां अज्ञानतोभ्यस्तानां ज्ञानतस्स

కృతకృతానాం జ్ఞానతోభ్యస్తానాం అజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చాత్యంతాభ్యస్తానాం నిరంతరాభ్యస్తానాం చిరకాలాభ్యస్తానాం నవవిధానాం బహూనాం పాపానాం మధ్యే మయాకృతానాం సర్వేషాం పాపానాం నిరాసార్థమిష్టదేవతాప్రీత్యర్థం నిత్యకర్మానుష్ఠానయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంచ పరిషదుపస్థానపూర్వకం పరిషదుపదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రోక్తమార్గేణశక్యప్రత్యామ్నాయరూపేణోహంకరిష్యే ఇతి సంకల్పయేత్ । పుత్రాదిః ప్రతినిధిశ్చేత్ మమ పిత్రాదేర్జన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతీత్యాది వదేత్ । శ్రౌతస్మార్తధానాంగేతు ప్రాయశ్చిత్తే నిరాసార్థమిత్యంతే అగ్నిపరిచరణే అధికారార్థం అగ్నిపిచ్ఛేదదోషనిరాసార్థంచ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యేఇతివదేత్ । తత్తదేకపాపేతు మయాకృతస్యాముకవధస్యాముకభ్రూణస్యాముకాగమ్యాగమనస్యవా ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే ఇతి ప్రాక్కృతమేవ తత్తన్నిర్దిశేత్ । నతు జన్మాభ్యాసాదిత్యాదికం వదేత్ । తతఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాఙ్గత్వేన మృత్తికాస్నానమహం కరిష్యేఇతి సఙ్కల్ప్య మృత్తికాస్నానం విధివన్నిధాయాపఉపస్పృశ్య శక్తశ్చేదార్ద్రివాసాస్సభాం గత్వా గన్ధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య ప్రాయశ్చిత్తార్థముద్దిష్టదేయద్రవ్యచతుర్థాంశం చేలాంచలేన బద్ధ్వా పుష్పాక్షతపాణిస్సన్ ॥ నమస్సకలకల్యాణదాయినేబ్రహ్మరూపిణే । సదసే సర్వపూజ్యాయ దుష్కృతారణ్యవహ్నయే ॥ నమస్తసమ్పదిత్యాది పౌరాణికమన్త్రముచ్చర్య పరిషదం త్రిఃప్రదక్షిణీకృత్య నమోమహద్భ్యోనమస్సదసఇత్యాది శ్రౌతమన్త్రముచ్చర్య దండవత్ప్రణమ్యోత్థాయాంజలింబధ్వా ॥ సర్వధర్మవివేక్తారో గోప్తారస్సకలాద్విజాః । మమ దేహస్య సంశుద్ధిం కుర్వంతుద్విజసత్తమాః ॥ మయాకృతంమహాఘోరంజ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వా చకిల్బిషం । ప్రసాదక్రియతాంమహ్యం శుభానుజ్ఞాం ప్రయచ్ఛత ॥ పూజైర్యత్కృతపవిత్రోహం భవేయం ద్విజసత్తమైః ॥ అనుగృహ్ణంతుమాందీనం భవన్తోధర్మవిత్తమాః । ఇతిసమ్ప్రార్థ్య ప్రాయశ్చిత్తార్థం పరికల్పితద్రవ్యమధ్యే చతుర్థాంశం పరిషద్దక్షిణాత్వేననిదధ్యాత్ ॥ తతఃపరిషద్వాక్యం ॥ కింతేకార్యం కిమర్థంవాప్యస్మాన్మృగయసేద్విజ । అత్రనో బ్రూహిసత్యేనసత్యంహిపరమాగతిః ॥ సత్యేనద్యౌస్తతేసూర్యస్సత్యేన ద్యౌస్తతేశశీ । సత్యే

నదోషతేవహ్నిస్నత్యేనర్వం ప్రకాశితమ్ ॥ అస్మాకంచైవసర్వేషాం సత్యమేవ పరంబలమ్ । యదివక్ష్యసి సత్యంత్వం నియతం ప్రాప్స్యసేశుభం ॥ యద్యాగతోస్యనత్యేన నత్వం శుద్ధ్యసికర్హిచిత్ । ఇత్యుక్త్వా కింతేకార్యం మిథ్యామావాదీస్సత్యమేవ వదేతిబూర్యాత్ ॥ తతో యజమానాయ పరిషదనుజ్ఞాతఃప్రాంజలిఃప్రహ్వస్తిష్ఠన్ విజ్ఞాపయేత్ ॥—యజమానవాక్యం॥ అశేషేహోపరిషత్ భవత్సాదమూలే ఖయా సమర్పితామిమాం సౌవర్ణీమల్పీయసీమపి పరిషద్దక్షిణాం యథోక్తదక్షిణాలాభేన స్వీకృత్య మదీయాం విజ్ఞాపనామవధార్య మామనుగృహ్య సర్వస్మాదేనసస్సముద్ధరేతి పునఃప్రణమ్యోత్థాయ ॥ అముకగోత్రస్యాముకనక్షత్రేముకరాశౌ జాతస్యాముకశర్మాధ్యాయినోముకనామధేయస్య మమ జన్మాభ్యాంపూర్జన్మప్రభృత్యేతత్క్షణపర్యన్తమిహజన్మని జన్మాన్తరేషుచ బాల్యకౌమారయౌవనవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాసు మనోవాక్కాయకర్మభిఃకామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్యైఃత్వక్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణైఃవాక్పాణిపాదపాయూపస్థైఃకామతోఽకామతస్స్వతఃపరతోరణయావాసమ్భవితానాం ప్రకాశకృతమహాపాతకచతుష్టయవ్యతిరిక్తానాంఅతిదిష్టమహాపాతకరూపత్వాదాతిదేశికరూపాణాంమహాపాతకిసంసర్గిత్వోపదేష్టృత్వానుగాహకత్వానుమన్తృత్వప్రయోజకత్వపోషకత్వాహకత్వాద్యతిపాతకానాం అతిదిష్టమహాపాతకవ్యతిరిక్తాదాతిదేశికరూపాణాంయాగస్థఋత్విగ్యజమానపత్నీవధభ్రూణహత్యాయాశ్చవధాదివిజ్ఞాతగర్భవధాత్రిగోత్రస్త్రీవధభ్రుతుమతీగురుమతీసగోత్రస్త్రీదీక్షితస్త్రీఎతాద్యతిపాతకానాంచ గుర్వధిక్షేపవేదనిన్దాసుహృద్వధాధీతనాశనాతిరూపబ్రహ్మహత్యాసమపాతకానాం ఉత్కర్షాన్యతభాషణకళంజాదినిషిద్ధభక్షణరజస్వలాముఖాస్వాదనహూటసాక్ష్యసుహృద్బ్రేదకరణాదిరూపసురాపానసమపాతకానాం అశ్వరత్నమనుష్యస్త్రీగోభూహరణనిక్షేపరజతహరణాదిరూపస్వర్ణస్తేయసమపాతకానాం సఖిపత్నీసుతపత్నీకుమారీసగోత్రాంత్యజాశూద్రీస్త్రీసామాన్యన్యూనపతిత్నీగమనాదిరూపగురుతల్పసమపాతకానాం సామాన్యగోవధవాత్యాదిసామాన్యసువర్ణస్తేయ బ్రూణానపాకరణానాహితాగ్నిత్యాఽపణ్యవిక్రయపరివేదనభృతకాధ్యయనభృతకాధ్యాపనపారదార్యవార్ధుష్యలవణవిక్రయలవ

ణస్తేయస్త్రీశూద్రాగ్రవిక్రయిణ్యవధనిన్దితాధ్యాపనయాజనాస్తిక్యవర్జితలోపనుతపి
క్రియాధాన్యకుప్యపశుస్తైయాయాజ్యయాజనపితృమాతృసుతత్యాగతటాకా
రామవిక్రయకన్యావిక్రయపరిపిత్తపరివేత్తృయాజనపరివేదికకన్యాప్రదాన
కోటిలాన్యోన్యార్థపాకక్రియారమ్భమగ్నపస్త్రీనిషేవణస్వాధ్యాయాగ్నిసుత
త్యాగఖాన్ధవత్యాగేన్ధనాద్ధాన్యషర్మమచ్ఛేదనగ్రామచ్ఛేదనస్త్రీవిత్త
జీవనహింసాజీవనౌషధజీవనహింసయన్త్రవిధానతద్ధారణవ్యసనపరతన్త్ర
ల్వాస్థవికర్యయశూద్రాపెష్యత్వహీనసఖ్యహీనయోనినిషేవణానాత్రమవాస
పరాన్నపరిపుష్టత్వాసచ్ఛాస్త్రీఖిరణత్వభార్యావిక్రయాదిరూపోపపాతకా
నాం అజావిఖరోష్ట్రాశ్వనృగోమహిషీనాహింసహింసవధాదిరూపసజ్ఞకీకర
ణానాం కిణికీటపక్షివధమద్యానుగతదవ్యభోజనఫలక్రుకుసుమస్తైయాది
రూపమలినీకరణానాం నిన్దితధనాదాన కుసీదజీవనాసమ్భవ్యసమాభవణ
శూద్రసేవాదిరూపాపాతీకరణానాం మద్యగన్ధాఘ్రాణబాహ్మణపీడనపుం
మైథునాదిరూపజాతిభ్రంశకరాణాం విహితకర్మత్యాగనిషిద్ధకర్మాచరణయోడ
శకర్మానాచరణశౌతస్మార్తకర్మరాహిత్యమాతాపిత్రాచార్యాదిశుశ్రూషారా
హిత్యదర్శమహాలయసంక్రాన్తివ్యతీపాతాష్టకాలభ్యయోగగజచ్ఛాయాదిస్రో
ద్ధవిస్మరణవాత్యవాగ్దుషికనిన్దితక్లీబకుష్ఠ్యన్నయత్యన్నయతిపక్వాన్నయతిపా
త్రస్థాన్నయతిస్పృష్టాన్నయతిదాపితాన్నకర్మతాగ్యన్నపతితాన్నపతితప
క్వాన్నపతితదాపితాన్నపతితనిరీక్షితాన్నపతితసంస్పృష్టాన్నపతితపఙ్క్త్య
న్నగణాన్నగణికాన్నగాయకాన్నగ్రామయాజకాన్నదేవలకాన్నజ్యోతిషి
కాన్నచికిత్సకాన్నరాజాన్నరాజపురోహితాన్నరాజభృత్యాన్నశూద్రాన్న
శూద్రదృష్టాన్నశూద్రస్పృష్టాన్నశూద్రానుగతాన్న శూద్రపేరితాన్నదే
వలకానర్పితాన్నబాహ్మణజాత్యాద్యాశౌచాన్నబన్ధుమేళనోచ్ఛిష్టాన్నబ్రా
హ్మణభుక్తశేషాన్నదేవబాహ్మణనిన్దకాన్నసదాభిక్షూణాన్నపరిచితాన్నశఙ్కి
తాన్నచ్ఛర్దితాన్నారనాళపక్వాన్నాపక్వతణ్డులాన్నశైవశాక్తేయపాశుపత
పాషణ్డాద్యన్నమహాపురుషార్చితాన్నభూతపేతపిశాచోద్దిష్టాన్నబలిప్ర
దానాన్ననీరాజితాన్నమాంసపాకభాణ్డపక్వాన్నశావసూతకీస్పృష్టభాణ్డ
పక్వాన్నవిణ్మూత్రకేశాస్థికీటషుష్కాదూషితాన్నసూతికారజస్వలాశూ

ద్రాదిభుక్తశిష్టాన్నశాగ్ధశిష్టాన్నజైనాన్నతుషాన్నకారాగృహాన్నపరా
న్నభోజనవామహస్తాన్నభోజనవటతందులకాశ్వత్థాదినిషిద్ధపత్రభిన్నకాం
స్యపాత్రతామ్రీలాబూదారుపాషాణమృణ్మయపత్రభోజనభూభాజనభోజ
నాపాజ్ఞ్యయపజ్ఞ్యభోజనాతిథిరాహిత్యభోజనదివా ద్వ్వారభోజనాకాల
భోజనైకాదశ్యన్నభోజనచతుర్దశ్యష్టమీదివాభోజనదశమీదివానశీపర్వకాల
భానువారరాత్రిభోజనగ్రహణకాలాన్నభోజనానాచమనాన్నభోజనరజ
స్వలాచండాలచివాక్యశ్రవణకాలికభోజనదగ్ధపర్యుషితపూతిగంధోచ్ఛిష్ట
భోజనదమ్పతిభుక్తశిష్టాన్నభోజనవామహస్తైకహస్తోదకపానపీతశేషోదకపా
నవర్షధారాజలపరదత్తజలపానచండాలకారిత వాపీకూపతటాకోదకస్నాన
పానాన్యకారితప్రపాజలపానకరమథితతక్రపానఖరోష్ట్రీవిడ్వరాహగర్దభ
క్షీరపానవివత్సానిర్దశాహగోక్షీరపాన స్తన్యపానదీపోచ్ఛిష్టాభ్యంగోచ్ఛిష్టతై
లపానరాత్రికాలతైలపానశుకపికాకాకగృధ్రీమయూరటిట్టిభభగద్వాజాన్య
భక్ష్యభక్షణోద్ధృతసారపిణ్యాకభక్షణవృథాకృసరాన్నయావకపాయసాపూ
పభక్షణహస్తదత్తశాకాదిభక్షణశ్వేతబృహతీశ్వేతవృన్తాకవర్తులాలాబుర క్త
శిగ్రురక్తమూలకశ్లేష్మాతకకతకకాళిఙ్గబిల్వేఙ్గుదమ్బరశేలాటుభక్షణచ్ఛర్దిరే
తోవిణ్మూత్రభక్షణశివశక్తిసూర్యనిర్మాల్యభక్షణవిధిరహితపశుమాంసభక్షు
ణకళఞ్జభక్షణవిడ్వరాహగ్రామకుక్కుటనిషిద్ధమత్స్యమాంసభక్షణశూద్ర
పక్వభక్షణగోమాంసగన్ధాఘ్రాణసన్ధ్యాకాలసల్లాపతామ్బూలవర్ణభోజన
మైథుననిద్రాదిపారవశ్యోదయాస్తమయస్యాపదివాస్యాపదివాస్వస్త్రీసఙ్గమన
నటబురుడమేషస్లేచ్ఛతున్నవాయిరథకారధ్వజకాంస్యకారలోహకారరజకకారుస్త్రీ
కులటావేశ్యాదాసీవృద్ధావిధవాగర్భిణీప్రవ్రజితాన్యజాతిస్త్రీసాధారణస్త్రీ
గమనాన్యావరుద్ధస్త్రీగమనతిర్యగ్యోనిగమనముఖమైథునగుదమైథున పుంసి
మైథునసాభిలాషపరస్త్రీనిరీక్షణ మిథునీభూతస్త్రీనిరీక్షణ రోధాననిరోధనన
గ్నస్నానాశుద్ధచేలస్నానసంకీర్త్యమానాన్యవ్యతీపాతాలభ్యరోగపరి
భృతిశ్రాద్ధార్ధకాలనిషిద్ధదినతైలాభ్యంజనస్నానగ్రహణాదిపుణ్యకాలస్నా
నదానరాహిత్యపుణ్యకాలాప్లోదకస్నానాశుద్ధజలస్నానామన్త్రికస్నానస
న్నిహితతీర్థోల్లంఘనస్వగ్రామదేవోత్సవాదర్శనతత్తదుత్సవజనపదగ్రామకు

లా చౌరోల్లంఘనగురూచార్యవిప్రశ్రోత్రియాహితాగ్నినృపచ్ఛాయోల్ల
ఙ్ఘన గురువివయాహంకారహుంకారవాదబ్రాహ్మణహుంకారతిరస్కారప
రాజయప్రాపణతాడనార్థదండోద్యమనపరతాడనపరభర్త్సనానపరాధభా
ర్యాదాసీభృత్యతాడనగురుభ్రాహ్మణమూఢ కన్యావిఘ్నకరణవివాహయో
గ్యవరమూఢ దేవతాగురూచార్యబ్రాహ్మణాదినిన్దాశ్రవణప్రతగ్రహపరా
ఙ్ముఖబ్రాహ్మణనిన్దనవేదశాస్త్రనిన్దనపరోపతాపకరణ వాక్పారుష్య దండపా
రుష్యపరమర్మోద్ఘాటననూచకత్వదేవతాచార్యస్వామిసుహృన్మిత్రభార్యాదివ
ఞ్చనఋతియ్యవైశ్యాదిహీనవర్ణాభివాదన చారాకపాషండాదిపూజితదేవ
తాభివందనఖరోష్ట్రయుక్తయానారోహణ సాఙ్ఖోష్ట్రోష్ట్రనడుదారోహ
ణోన్నతవృక్షారోహణానహాయారణ్యమార్గగమనసాభిలాషవివదర్శనదుర్గ
రణసంకల్పేంద్రియానియమనరథ్యా వాపీకూపతటాకదేవాలయవృక్షచ్ఛా
యాగృహాంకణగోష్ఠబృన్దావనజలాశయనదీపాత్రవల్మీకకృషిస్థలకటాదిరే
తోవిణ్మూత్రోత్సర్జనతిష్ఠన్మూత్రోత్సర్జనకచ్ఛరాహిత్యద్విక్వచ్ఛత్వకోపీనపుచ్ఛా
దికృతకచ్ఛకత్వమలినవస్త్రధారణశస్త్రధారణపాకభేదపఙ్క్తిభేదాచరణ
స్వాడరపూరణనద్వృత్తిపరిత్యాగఋతియాదివృత్తిద్రవ్యార్జనాన్యాయార్జిత
ద్రవ్యజీవన స్వయం హలవృత్తిజీవనపరోపకారనాశనతృణగుల్మలతావినా
శనచండాలస్పర్శనమాభ్రమణతురుష్కాదిమథ్యనివాసమ్లేచ్ఛద్రవ్యఫలభో
గయాచనశూద్రార్థఋతిమన్త్రజపహోమకరణరుద్రజపాగమమన్త్రజపతీ
ర్థాటనస్నానకరణదీనాన్ధకృపణోపెక్షణముష్టిమాత్రతిలకాష్ఠాయసతూ
లాదినానాదుష్ప్రతిగ్రహనియమరహితవేదపారాయణాధ్యయనాధ్యాపన
వ్యవహారపక్షపాతసాధారణబ్రాహ్మణగృహసీమానుకూలకుల్యా తటాకనా
పీకూపాద్యపహరణమనుష్యపశుపక్షిబన్ధన శీతవాతచౌరవ్యాఘ్రవ్యాధ
వ్యాళ్యాపదమృతగవాదిదుఃఖనివారణ నద్యాస్తనశయనప్రదానాకాలదన్త
ధావనాకాలక్షౌరకరణమిత్రద్రోహాదికరణపరమాత్మస్మరణరాహిత్యాది
రూపప్రకీర్ణకానాం రహసికృతమహాపాతకాదిప్రకీర్ణకాన్తానాం అజ్ఞానత
స్కృతకృతానామజ్ఞానతోభ్యస్తానాం జ్ఞానతస్కృతకృతానాం జ్ఞాన
తోభ్యస్తానామజ్ఞానతోజ్ఞానతశ్చాత్యన్తాభ్యస్తానాం నిరన్తరాభ్యస్తానాం

చిరకాలాభ్యస్తానాం నవవిధానాం బహూనాంపాపానాం మధ్యే మయా కృతానాం సర్వేషాం పాపానామపనోదకం ప్రతిపదోక్తం తత్తత్ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాతస్వికరూపెణ కర్తుమనమర్థస్యాముకగొత్రాదెర్మమ సకల పాపావనోదకమేకవిధం ప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రపర్యాలూచనయానిశ్చిత్యోపదిశాన్నుగృహ్యమకగొత్రాదికం మాంసగ్వస్తాదెనసస్సముద్ధరేతి విజ్ఞాప్య పునః ప్రణమెత్ ॥ తతః పరిషదపి యజమానవిజ్ఞాపనామాకర్ణ్య తత్సమర్పితాం పరిషద్దక్షిణాం స్వీకృత్య ధర్మశాస్త్రాణి పర్యాలూచ్యైకవిధం ప్రాయశ్చిత్తంనిర్ణీయ నిర్ణీతంప్రాయశ్చిత్తం విధాయకముఖేన విధాతుం ఆస్థిచికీర్షితే ప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానె భవద్భిర్విధాయకైర్భవితవ్యమ్ ॥ భవంతోప్యశేషపరిషదనుజ్ఞయా తత్తైవాంగీకృత్య మాం ప్రత్యుపదిశంత్వితి దక్షిణాదానపూర్వకం యజమానేన నప్తపంచత్రిన్వావిదుషోవిధాయకాన్వరయిత్వా తాన్ప్రత్యేవం వదెత్ ॥ — ॥ పరిషద్వాక్యపరికారః ॥ — ॥ భోభో విద్వాంసోవిధాయకా ఇదానీమస్మద్దక్షిణా నమనంఖ్యాకదక్షిణాం స్వీకృత్య ముకగొత్రాణాముకనక్తంత్రిముకరాశౌజాతెనాముకశాఖాధ్యాయినాముకనామధెయేనానెన యజమానెనాస్మత్సన్నిధౌ విజ్ఞాపితానాంజన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతీత్యారభ్యబహూనాం పాపానామిత్యన్తం పూర్వోక్తముక్త్వా ఎతెషాం మధ్యెస్యనమాభవితానాం సర్వెషాం పాపానామజ్ఞానతస్సకృత్కరణె షడబ్దప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం సర్వపాయశ్చిత్తమపనోదకంభవతి । అజ్ఞానతోభ్యాసెజ్ఞానతస్సకృత్కరణెచద్విగుణం జ్ఞానతోభ్యాసెత్రిగుణం అత్యన్తాభ్యాసె చతుర్గుణం నిరన్తరాభ్యాసె పంచగుణం చిరకాలాభ్యాసె షడ్గుణం తదెవం షడ్గుణితషడబ్దకృచ్ఛ్రరూపం ఆశీత్యధికసహస్రసంఖ్యకప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం సర్వపాయశ్చిత్తం భవత్యుత్తమాధికారిణః మధ్యమాధికారిణస్తు ఎతదెవద్విగుణంనత్ షష్ట్యుత్తరశతాధికద్విసహస్రసంఖ్యకప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకంభవతి।అధమాధికారిణస్తుత్రిగుణితంనత్ చత్వారింశదుత్తరద్విశతాధికత్రిసహస్రసంఖ్యకప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం పాపాపనోదకం భవతీతి సర్వసభానిర్ణయః॥ అన్యకృచ్ఛ్రస్యసాన్నాళ్యచర్యయా కర్తుమశక్యత్వే తత్త్రిత్యామ్నా

యగోదానతన్నిష్క్రియరజతతదర్ధతత్ప్రతిలహోమసహస్రసముద్రగనదీ
స్నానద్విశతప్రాణాయామద్వాదశబ్రాహ్మణభోజనాద్యన్యతమరూపేణప్రా
చ్యాదీచ్యాంగనాందీశ్రాద్ధవైష్ణవశ్రాద్ధగోదానశాలాగ్నిహోమదశవిధస్నాన
బ్రహ్మకూర్చవిధివిహితపంచగవ్యహోమప్రాశనదశదానభూరిదానబ్రాహ్మణ
భోజనాదిసహితమాచరణీయమిత్యస్మన్నిర్ణీతం సర్వప్రాయశ్చిత్తం అము
కగోత్రాదేరస్య యజమానస్యాపదిశేత్యేకం ధర్మజ్ఞమనువాదకంవిప్రంపె
మయతేతిసప్తపంచతీర్థాన్వావిదుషఃపేషయేత్ ॥ అథ విధాయకాస్తేపి తథా
కుర్మఇత్యుక్త్వా స్నాత్వా యజమానసమర్పితాం దక్షిణాం స్వీకృత్య వివి
ధపాపతత్ప్రాయశ్చిత్తానువాదకుశలమేకంవిపశ్చితం విప్రం అస్మిన్ చికీర్షి
తే ప్రాయశ్చిత్తానుష్ఠానే భవతానువాదకేన భవితవ్యం భవానప్యశేషప
రిషదనుజ్ఞయాతత్తైవాంగీకృత్యమూంరక్షత్వితి యజమానేన దక్షిణాదానపూ
ర్వకమనువాదకం వరయిత్వా కుశకుసుమాక్షతపాణయః ప్రాఙ్ముఖాన్సము
త్థాయానువాదకమేవ ముపదిశేయుః ॥ — ॥ విధాయకవాక్యమ్ ॥ అహో
విద్వద్గరిష్ఠప్రాయశ్చిత్తాపనోద్య బహువిధపాపానువాదవిధివిహితశక్య
ప్రత్యామ్నాయరూపప్రతిపదోక్తప్రాయశ్చిత్తానువాదకుశలధర్మజ్ఞహే
అనువాదకయజమానసమర్పితామిమామస్మద్దక్షిణాం సమనంఖ్యాకదక్షిణాం
స్వీకృత్య ఇదానీం గోత్రాదివిశిష్టేనానేన యజమానేన పరిషత్సన్నిధౌవిజ్ఞా
పితానాం గోత్రాదివిశిష్టస్యాస్య యజమానస్య జన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృత్యే
తత్క్షణపర్యన్తమిత్యాదినోక్తానాం ప్రకాశకృతమహాపాతకచతుష్టయవ్యతి
రిక్తానాం అతిదిష్టమహాపాతకరూపాత్కాతిదిష్టమహాపాతకవ్యతిరిక్తా
శకరూపాతిపాతకానాం సమరూపపాతకానాముపపాతకానాం సంకలీకర
ణానాం మలినీకరణానాంఉపపాతీకరణానాం జాతిభ్రంశకరాణాం ప్రకీర్ణ
కానాం రహస్యికృతమహాపాతకాదిప్రకీర్ణకాన్తానాం అజ్ఞానతస్సకృత్కృ
తానామజ్ఞానతోభ్యస్తానాం జ్ఞానతస్సకృత్కృతానాం జ్ఞానతోభ్యస్తానా
మత్యన్తాభ్యస్తానాం నిరన్తరాభ్యస్తానాం చిరకాలాభ్యస్తానాం నవవిధా
నాం బహూనాం పాపానాం మధ్యే సమ్భవితానాం సర్వేషాంపాపానా
మజ్ఞానతస్సకృత్కరణఇత్యాదికర్మేణోక్తం ప్రాచ్యాదీచ్యాంగాదిసహితం

षड्गुणितषडब्दकृच्छ्ररूपमशीत्यधिकसहस्रसंख्याक प्राजापत्यकृच्छ्रात्मकं पापोत्कर्षणाशक्तौ विधिविहितशक्त्यप्रत्याम्नायतत्समसंख्याक धेनुदानादिरूपंवा सर्वप्रायश्चित्तमपनोदकं भवत्युत्तमाधिकारिणः ॥ मध्यमाधिकारिणस्तु द्विगुणितंसत् षट्शतोत्तरषोडशाधिकद्विसहस्रसंख्याक प्राजापत्यकृच्छ्रात्मकं भवति ॥ अधमाधिकारिणस्त्रिगुणितंसत् चतुर्विंशदुत्तरद्विशताधिकतिसहस्रसंख्याक प्राजापत्यकृच्छ्रात्मकंभवति । एवमधिकारिभेदेन यथार्थमाचरितंसर्वप्रायश्चित्तं सर्वपापापनोदकं भवतीत्यशेषविद्वत्सभानिर्णयः ॥ यूयमनुप्रेतभवाशेषपरिषन्निर्णीतं प्रायश्चित्तमनुवादकमुखेनास्मेगोत्रादिविशिष्टाय यजमानायोपदिशतेत्यस्मानादिशदशेषेषापविमोचीपरिषत् ॥ अतो वयमपि त्वां नियोजयामः ॥ अमुकगोत्रोद्भवस्य यजमानस्यजन्माभ्यासाज्जन्मप्रभृतीत्यादिना पूर्वोक्तानां नवविधानां बहूनां पापानां मध्ये समुद्भवितानां सर्वेषां पापानामपनोदनार्थं प्राच्यादीच्यांगनांदीशाद्धवैष्णवशाद्धगोदानशालाग्निहोमदशविधस्नानब्रह्मकूर्चविहितपंचगव्यहोमप्रशनदशदानघृतिदानादिसहितं षड्गुणितषडब्दकृच्छ्ररूपं सर्वप्रायश्चित्तं पापानां चिरकालाभ्यासदस्यचाधमाधिकारित्वाच्चतुर्विंशदुत्तरद्विशताधिकतिसहस्रसंख्याक प्राजापत्यकृच्छ्रात्मकं भवति ॥ सांतोत्कर्षमशक्यंचेत्तत्प्रत्याम्नायभूतगोदाननमुद्दिश्यगामिनदीस्नानसहस्रतिलहोमसंहितामात्रवेदपारायणद्विशतप्राणायामादिव्यन्यतमशक्यप्रत्याम्नायरूपेणवाचरणीयमिति परिषन्निर्णीतमस्माभिर्विहितं त्वमुच्चैरूर्ध्वबाहुस्सन्विसृष्टं सविस्तरं त्रिवारमुपदिशेत् इति वदेयुः ॥ अथानुवादकोपि तथाकरोमीत्युक्त्वा विधायकदक्षिणानमसंख्याकदक्षिणां स्वीकृत्य स्नात्वा द्विराचम्य प्राणायामत्रयंकृत्वा दर्भपवित्रपाणिरुत्थाय यजमानाभिमुखस्तिष्ठन्नूर्ध्वबाहुस्सन् परिषन्निर्णीतं विधायकविहितं प्रायश्चित्तं देवब्राह्मणप्रकृतब्राह्मणयाचानुवादपूर्वकं त्रिवारमेवमुपदिशेत् ॥ — ॥

అనువాదకవాక్యమ్ ॥ భో యజమాన అముకగోత్ర అముకనామ్నే అముక రాశౌజాత అముకశాఖాధ్యాయిన్నముకనామధేయ అశేషైపా విదుషీపరిష త్త్వదీయాం విజ్ఞాపనామవధార్య త్వత్సమర్పితామల్పీయసీమపియథాశక్తి పరివర్ధక్షీణాం యథోక్తదక్షిణామివ స్వీకృత్య త్వయావిజ్ఞాపితానాం సర్వే షాంపాపానామపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం నిర్ఢీయ నిర్ఢీతం సర్వప్రా యశ్చిత్తమస్యయజమానస్యాపదిశేతివిధాయకముఖేన మాం ప్రేషితవతీ ॥త దెవాహమువదిశామి ॥ సావధానమనాస్సమాకర్ణయ ॥ భో యజమాన అ ముకగోత్ర అముకనామ్నే అముకరాశౌజాత అముకశాఖాధ్యాయిన్నముక నామధేయ త్వయా జన్మాభ్యాసాజ్జన్మవ్రభృత్యేతత్క్షణపర్యన్తం మధ్యవ ర్తిని కాలే ఇహజన్మని జన్మాన్తరేషుచేత్యాదినోక్తానాం ప్రకాశకృతమహా పాతకచతుష్టయవ్యతిరిక్తానాం అతిదిష్టమహాపాతకరూపవ్రితోభయాత్మకా తిదేశకరూపాతిపాతకానాం సమపాతకానాముపపాతకానాం సంకలీకర ణానాం మలినీకరణానామపాత్రీకరణానాం జాతిభ్రంశకరణానాం ప్రక్ ర్ణకానాం రహస్యికృతమహాపాతకాదిప్రకీర్ణకాన్తానాం నవవిధానాం బ హూనాం సర్వేషాం పాపానామజ్ఞానతస్సకృత్కరణేవడబ్బకృచ్ఛ్రాత్మకం సర్వప్రాయశ్చిత్తమపనోదకం భవతి ॥ అజ్ఞానతోభ్యాసే జ్ఞానతస్సకృత్క రణెచ ద్విగుణితమ్ । జ్ఞానతోభ్యాసె త్రిగుణితమ్ । అత్యన్తాభ్యాసె చతు ర్గుణితమ్ ॥ నిరన్తరాభ్యాసెపఞ్చగుణితమ్ ॥ చిరకాలాభ్యాసెషడ్గుణితమడ బ్బకృచ్ఛ్రరూపం అశీత్యుత్తరసహస్రసంఖ్యాకప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకంస ర్వప్రాయశ్చిత్తం ॥ఏతదుత్తమాధికారిణోభవతి(కృచ్ఛ్రసంఖ్యాగంం)మధ్య మాధికారిణస్తుఎతద్ద్విగుణితంవష్ట్యుత్తరశతాధికద్విసహస్రసంఖ్యాకప్రాజా పత్యకృచ్ఛ్రాత్మకంభవతి(కృచ్ఛ్రసంఖ్యాగంం)అధమాధికారిణస్తుత్రిగుణితం చతుర్వింశదుత్తరద్విశతాధికత్రిసహస్రసంఖ్యాక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం భవతి (కృచ్ఛ్రసంఖ్యా 3224) ప్రకృతెవ త్వయా పాపానాం చిరకా లాభ్యాసాత్తవచాధమాధికారిత్వాచ్చతుర్వింశదుత్తరద్విశతాధికత్రిసహ స్రసంఖ్యాకప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం సర్వపాపాపనోదకమేతత్సర్వప్రాయ శ్చిత్తం ప్రాచ్యుదీచ్యాంగనాందీక్షాద్ధవైష్ణవదీక్షాద్ధగోదానశాలాగ్నిహోత్ర

దశవిధస్నానబ్రహ్మకూర్చవిహితపంచగవ్యహోమప్రాశనదశదానభూరిదాన
బ్రాహ్మణభోజనాదిసహితం సమ్పూర్ణమనుష్ఠేయమ్ ॥ త్వం సాఙ్గోచ్చార్య
యాం సమర్థశ్చేత్తథాచర ॥ నోచేత్పరిత్యాన్మ్నాయానాచర ॥ ప్రత్యా
మ్నాయాస్తు॥ విధ్యుక్తధేనవః తన్నిష్క్రియరజతనిష్కతదర్ధతత్పాదావా ।
ఉపవాసః ॥ అయుతగాయత్రీజపః ॥ ద్విశతప్రాణాయామాః ॥ సహస్రతిల
హోమాః ॥ సంహితామంత్రవేదపారాయణమ్ ॥ ద్వాదశబ్రాహ్మణభోజ
నమ్ ॥ సముద్రగనదీస్నానాదికంచ । ఏతేషు ప్రత్యామ్నాయేషు తవశ
క్యప్రత్యామ్నాయైఃచత్వారింశముత్తరద్విశతాధికత్రిసహస్రసంఖ్యాకప్రా
జాపత్యకృచ్ఛ్రాత్మకం ప్రాచ్యాదీచ్యాద్యఙ్గసహితం సమ్పూర్ణం కుర్యాః భూ
తోభవేః ॥ అముకగోత్రేణేత్యాదినా త్వయా అస్మిన్ సర్వప్రాయశ్చిత్తే
సాఙ్తోత్తదశక్తౌ ప్రత్యామ్నాయరూపేణవా సాంగం సమ్యగనుష్ఠితేనతిజ
న్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతీత్యాదినా సర్వేషాంపాపానామిత్యంతేన వాక్యేన
పరిషత్సన్నిధౌ విజ్ఞాపితేభ్యః ప్రకాశకృతమహాపాతకచతుష్టయవ్యతిరిక్తే
భ్యః అతిదిష్టమహాపాతకరూపవ్రతాతిదేశికరూపాతిపాతకేభ్యః సమరూ
పపాతకేభ్యఉపపాతకేభ్యస్సఙ్కరీకరణేభ్యో మలినీకరణేభ్యోఽపాత్రీకరణే
భ్యోజాతిభ్రంశకరణేభ్యః ప్రకీర్ణకేభ్యః రహసి కృతమహాపాతకాదిప్రకీ
ర్ణకాంతేభ్యశ్చ సర్వేభ్యఃపాపేభ్యోముక్తోభవేః ముక్తోభవేః ముక్తోభవేః ఇ
తివదేత్ ॥ పరిషదప్యేకవాక్యతయా తథాస్త్వితి త్రివారముచ్చైస్సానుగ్ర
హం వదేత్ ॥ అనువాదకోపి ప్రాకృతభాషయాపునర్వదేత్ । పరిషదపి
ప్రాకృతభాషయాతథాస్త్వితి పునర్వదేత్ ॥ ॥ తదాహమనుః ॥ బా
ల్యప్రభృతి యత్కించిత్పాతకంచోపపాతకం॥ షడ్భిర్నైవశుద్ధ్యేత మహత్సు
పాతకాదృతే ఇతి ॥ — ॥ తతోయజమానః ఓం మహాప్రసాదఇత్యుక్త్వా
పరిషత్సన్నిధౌ ద్విరాచమ్య త్రిఃప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య గో
త్రాదివిశిష్టస్య మమ జన్మాభ్యాసాజ్జన్మప్రభృతీత్యాదినోక్తసమస్తపాపనిరా
సార్థం ఇష్టదేవతాప్రీత్యర్థం నిత్యకర్మానుష్ఠానయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థంచ విధా
యకముక్తేనామవాదకపురస్సరం పరిషదుపదిష్టం షడ్గుణితషడబ్దకృచ్ఛ్రరూ
పం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ప్రాచ్యాదీచ్యాంగనాందిశాగ్నివాయ్వీశాగ్నిగోదావ

శాలాగ్నిహోత్రదశవిధస్నానబ్రహ్మకూర్చవిహితవంచగవ్యహోమపాశిన
కృచ్ఛ్రచరణదశదానభూరిదానాదిసహితంవిధివిహితకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నా
యభూతధేనుదానతిలహోమసహస్రసముద్రగనదీస్నానాయుతగాయత్రీజ
పాదిమ్వన్యతమేనానేనశక్త్యప్రత్యామ్నాయేనకరిష్యేఇతి సంకల్పయేత్ ॥ ఆ
ధానేతు ఆధానాగ్నిపరిచరణాదిపుణ్యకర్మణ్యధికారసిద్ధ్యర్థంచ సాధ్యాబ్దకృ
చ్ఛ్రిపాయశ్చిత్తం అగ్నివిచ్ఛేదదినాదారభ్య ప్రతివర్షమేకైకకృచ్ఛ్రి
ప్రాయశ్చిత్తంచ తంత్రేణ ప్రాచ్యాదీచ్యాంగసహితమముకప్రత్యామ్నా
యేన కరిష్యేఇతిసంకల్పః ॥ ప్రాయశ్చిత్తే సర్వేషాం వపనం కార్యమ్ ।
విధవానామపిస్త్రీణాం । అత్ర రాజ్ఞామన్యేషాంవా వపనాభావే ప్రాయ
శ్చిత్తం పరివర్తదక్షిణాదికంచ ద్విగుణమ్ ॥ కేశానాం రక్షణార్థాయ ద్విగు
ణం వ్రతమాచరేదితి స్మృతేః । యత్రసభర్తృకస్త్రీణాం వపనంనిషి
ద్ధం తత్ర నద్వైగుణ్యమ్ । వపనంచ శిఖాకక్షోపస్థవర్జంనఖకేశరోమ్ణాము
దక్సంస్థంకార్యం సర్వత్ర । రోమవర్జనమప్యన్యత్ర । యత్ర గోవధాదా
విశేషవచనం తత్ర ప్రాయశ్చిత్తే శిఖాసహితమపివపనం । అన్యత్ర ప్ర
మాదాచ్ఛిఖావపనేకుశేమయశిఖాం బ్రహ్మగ్రన్థియుతాం దక్షిణకర్ణేనిదధ్యా
దితికాథకే । శిఖాం ఛిన్దంతియేమోహాద్ద్వేషాదజ్ఞానతోపివా । పునస్సంస్కా
రమర్హంతి త్రయోవర్ణాద్విజాతయఇతిసంగ్రహే । గృహ్యాగ్నిసాశే య
జ్ఞోపవీతసహితశిఖాత్యాగెపి పునరుపనయనమేవ ॥ కేచిదాచా కేవలయ
జ్ఞోపవీతత్యాగెతు ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యఇతిసంకల్ప్య ఆచార్యం వృత్వా
నవితారం గాయత్ర్యాతిలైరాజ్యేనాష్టోత్తరం సహస్రం శతంవా జుహు
యాదితి ॥ ఇదం ప్రాసంగికం ॥ వపనాద్యంగజాతంచ కృచ్ఛ్రాధికేభవతి న
కృచ్ఛ్రేన్యూనఇతి మయాఖాదా ॥ — ॥ వపన ప్రకారః ॥ జంఘోరువ
క్షుఃకక్షేషు లోమాని భుజయోస్తథా । కుక్షిలోమశిఖావర్జం శ్మశ్రుకేశాం
శ్చ వాపయేత్ । కర్తిమేణపాణిపావస్య నఖానిచనికృంతయేత్ । కేశానాం
వపనం నాస్తి నారీణాం వ్రతసత్రయోః । మహాదోషేషు సర్వేషు చ్ఛేద
యేదంగులిత్ర యమ్ । తదేవవపనం స్త్రీణాం నానువ్యాజపాదికమ్ ॥
నగోచ్ఛేశయనం తాసాం నచాస్త్యజినధారణమ్ । సర్వా కేశా సమ

ధృత్వా ఛేదయేదంగుళిత్రయమ్ ॥ సర్వత్రైవహీనారీణాం శిరసా ముండనంతథు । పాదయోశ్చైవపాపాన్యోశ్చకుర్యాన్నఖనికృంతనమ్ ॥ వ్రతద్వైగుణ్యాచరణం కేశాన్ రక్షతశ్చేన్నగః । నరోమవపనంకార్యం కారయేన్నఖకృన్తనమితి ॥ — ॥ ప్రాచ్యాంగకృత్యాని ॥ యానికానిచపాపాని బ్రహ్మహత్యాసమానివ । కేశానాశ్రిత్యతిష్ఠన్తి తస్మాత్కేశాన్వపామ్యహమ్ ॥ ఇతి కేశశ్మశ్రులోమనఖాదికంవాపయిత్వాస్నాత్వాద్విరాచమ్యనంకల్పపూర్వకం దన్తధావనంకుర్యాత్ ॥ కంటకిక్షీరివృక్షోత్థం దన్తకాష్ఠం ప్రయోజయేదిత్యుక్తేన । ఆయుర్బలం యశోవర్చః ప్రజాపశువసూనిచ । బ్రహ్మప్రజ్ఞాంచమేధాంచ త్వంనోదేహివనస్పతే ॥ ఇతి మంత్రేణాదాయ ద్వాదశాంగుళదంతకాష్ఠేన తన్మంత్రేణైవ దంతధావనం విదధ్యాత్ తేన కాష్ఠేన జిహ్వోల్లేఖనంగండూషాదికంచ కృత్వా స్నాత్వాచమ్య పరివర్తన్నిధౌ ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌసంకీర్త్య మమ సమస్తపాపక్షయార్థం పరివదువదిష్టం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యమాణఃతదాదౌ దేహశుద్ధ్యర్థం దశవిధస్నానాని కరిష్యేఇతి సంకల్ప్య తత్తన్మన్త్రైఃపృథక్పృథక్స్నాయాత్ ॥ ఈశానేన శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషేణచ । హృద్దేశమఘోరేణ గుహ్యంవామేనసువ్రత ॥ సద్యేనపాదౌనాభ్యాంగం ప్రణవేనచశోధయేత్ ॥ ఇత్యుక్తరీత్యా ఈశానస్సర్వవిద్యానామిత్యాదిమన్త్రైఃఈశానాయనమఇతి శిరసి తత్పురుషాయ నమఇతిముఖే । అఘోరాయనమఇతిహృదయే । వామదేవాయనమఇతి గుహ్యే । సద్యోజాతాయనమఇతి పాదయోఃప్రణవేనచ నాభ్యాంగేషు అగ్నిహోత్రభస్మవిలింపేత్ । అగ్నిరితిభస్మేతిమన్త్రేణ భస్మస్నానం ॥ — ॥ అథ గోమయస్నానమ్ ॥ అగ్రమగ్రించరంతీనామోషధీనాం వనేవనే । తాసాం వృషభపత్నీనాం సురభీణాంశరీరతః ॥ ఉత్పన్నంలోకసౌఖ్యార్థం పవిత్రం కాయశోధనమ్ । త్వంమేరోగాంశ్చ శోకాంశ్చ పాపంచనుదగోమయేతి సమ్ప్రార్థ్య గోమయమాదాయ దక్షిణోత్తరం త్రిధావిభజ్య ప్రణవేన దిక్షు దక్షిణభాగం తీర్థేచోత్తరభాగం ప్రక్షిప్య మధ్యమభాగం మానస్తోకేఇత్యభిమన్త్ర్య అధస్సంస్థం త్రిధావిభజ్య ఆయనేతేతి గృహీత్వాదూర్వామిశ్రగోమయేన గన్ధద్వారేతి మన్త్రేణ ఉత్తమ

మధ్యమూర్ధమక్రమేణ సర్వాంగమూలిప్య హిరణ్యశృఙ్గమితి ద్వాభ్యాం స్రు
క్ప్ర్య యాఃప్రవతఇతి తీర్థమభిమృశ్య స్నాత్వా ద్విరాచమేత్ ॥ — ॥ అ
థ మృత్తికాస్నానమ్ ॥ అశ్వక్రాంతెఇత్యాదినా మృత్తికామభిమన్త్ర్య ఉ
ద్ధృతాసివగాహేణేత్యాదినాదాయనమోమిత్రస్యేతి సూర్యాయ ప్రదర్శ్య
ఆయనెతెఇతి దూర్వామాదాయ గాయత్ర్యాభ్యుత్యభూమౌనిధాయ మృ
త్తికాస్నానం కరిష్యెఇతి సఙ్కల్ప్య మృదం కుశోదకేన పాత్ర్య గోమయ
పద్విభాగాదికంకృత్వా ॥ మృద్దైకయాశిరఃప్రభృత్యం ద్వాభ్యాం నాభేస్తథోప
రి । అథశ్చతస్రుభిఃకాయం షడ్భిఃపాదౌ తథైవచ ॥ప్రథమాభ్యసగ్వాకాయంచ
ద్విరాచమ్యయథావిధిఇతివసిష్ఠోక్తసఙ్ఖ్యయాదూర్వామిశ్రితమృదాగన్ధద్వారా
మితి ఇదంవిష్ణురితిస్వానాపృథివీతివామంతెణో త్తమమధ్యమూర్ధమక్రమేణశి
రఃప్రభృతిసర్వాంగమనులిప్య స్నాయాత్ ॥—॥అథవారిస్నానమ్॥ఆపోఅస్మా
నితిహ్యుక్త్వా భాస్కరాభిముఖస్థితః । ఇదంవిష్ణుర్జపిత్వాద ప్రతిస్రోతో ని
మజ్జతి । వారుణస్నానార్థం తీర్థసమీపం గత్వాహిరణ్యశృఙ్గమితిద్వాభ్యాం
సమ్ప్రార్థ్య యాఃప్రవతఇతి తీర్థమభిమృశ్య ఇమంమెగంగె ఇతి ఁ సుమి
త్రానఆపఓషధయఃఁ సముద్రజ్యేష్ఠాఇతి చతసృభిఃఎతొన్వింద్రమితి తిసృ
భిఃతరత్సమందీతి సూక్తేనపావమానీభిఃఆపోహిష్ఠేతి తృచేనమూర్జనం
కృత్వా ఇమంమేగంగెఇత్యుదకమాలోడ్య ఋతంచేతి తృచేనత్రిరావృత్తే
నాఘమర్షణంకృత్వా త్రిర్ద్వాదశవారంవా నిమజ్య ద్విరాచమ్య స్నానాంగ
తర్పణం కుర్యాత్ ॥ హిరణ్యశృఙ్గమిత్యాది తీర్థప్రార్థనాదికం సర్వం ద
శవిధస్నానాంతెపవకార్యమితిమయాఖె । తదీత్యా ఆపోహిష్ఠేతి వారుణ
స్నానమ్ । గాయత్ర్యా గోమూత్రస్నానమ్ ॥ గన్ధద్వారామితి గోమయ
స్నానమ్ ॥ఆప్యాయస్వేతి క్షీరస్నానమ్ । దధిక్రావ్ణఇతి దధిస్నానమ్ । శు
క్రమసీత్యాజ్యస్నానమ్ । దెవస్యత్వేతి కుశోదకస్నానమ్। యద్వాదశాహ్నె
తాని స్నానాన్యమం త్ర కాణ్యెవకార్యాణి । భస్మస్నానమారభ్య సర్వత్ర
శుద్ధోదకస్నానమానువంగికం ద్విరాచమనంచ। భస్మగోమయమృద్వారి వం
చగవ్యానులెపనైః । మలాపకర్షణంకార్యం బాహ్యశౌచానుత్తయె ॥ అ
థమోత్తమమధ్యానామంగానాం క్షాళనాయవై । త్రిధాతు విభజెత్తాని

दूर्वाअपि समाचरेत् ॥ शास्त्रोक्तैर्नवविधानाकारयेत्तैरसङ्कल्पैः ।
अधमोत्तममध्यानि गात्राणिसजलान्चलैः ॥ स्वसंख्ययामृदालिं
पेद्घटकवारंतुगोमयम् । मलापकर्षणंस्नानं स्वगृह्योक्तेन भक्ष्य
ना ॥ पंचगव्यानि गृह्यंते गोमयस्यैवतुक्रियाः । प्रक्षाल्यसर्व
गात्राणि वाससासंशोध्यवारिणा ॥ द्विराचम्यविधाच्च प्राणायाम
त्रियं ततः । मूर्ध्न्याधायमृदंदूर्वास्तिलान् दर्भान्विशुद्धये
प्रविश्यनाभिसलिलं ततस्नानंयथाविधि । देवानृषीन्पितॄंश्चैव
तर्पयित्वाक्रमादथ । द्विराचम्य ततोधौते वाससीपरिधायच ॥ डो
दूमृत्तान्नजलाभ्यांचसंशोध्यचकरावपि । द्विराचम्य स्नानशाटींत्रि
र्मृदाद्भिश्चशोधयेत् ॥ पंचगव्यहोमंशालाग्निहोमंचव्रताारम्भ
कालेनिशामुखे व्रतसंकल्पात्पूर्वमेव नियमेन कुर्यादितिकेचन ॥ व्र
तसंकल्पादूर्ध्वं पंचगव्यहोमं प्रशंसन्ति शालाग्निहोमंचकुर्या
दित्यन्ये ॥ — ॥ निशामुखे सङ्कल्पप्रकारः ॥ देशकालौ संकीर्त्यअ
मुकगोत्रस्य + मम जन्मभ्यासादित्यारभ्य बहूनांपापानांम
ध्ये इत्यन्तं सर्वमुक्त्वा मयाकृतानां सर्वेषां पापानां विना
शार्थं नित्यकर्मानुष्ठानयोग्यतासिद्ध्यर्थमिष्टदेवताप्रीत्यर्थंच उत्तमम
ध्यमाधमाधिकारिभेदेनपृथग्विहितेषु प्रायश्चित्तेषु मदनुरूपंपरि
षन्निर्दिष्टं विधायकविहितं मह्यमनुवादकोपदिष्टं वङ्गुणेतरवडब्रह्म
च्यरूपं त्रिगुणितंसच्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरद्विशताधिकत्रिसहस्रसङ्ख्यक
प्राजापत्यकृच्छ्रचतुष्टयं सर्वपापापनोदकं सर्वप्रायश्चित्तं विधिवि
हितकृच्छ्रसमसङ्ख्यकधेनुदानतन्निष्क्रियरजतसमनिष्कतदर्धतत्पादनदी
स्नानादिपवित्रतमेहानेन शक्यप्रत्यामनायरूपेणाहं करिष्ये इ
ति गोमाद्यभिरेव नद्यादेस्तीरे नक्षत्रदर्शनसमये संकल्पयेत् ॥
व्रतं निशामुखेगोह्यं बहिस्तारकदर्शनइतिस्मृतेः ॥ ममापरोस्तु
गृहादादेव । अस्मिन् दिने उपवासः ॥ अशक्तौ हविष्यान्नम् ॥ ततो वा
ग्निशुद्धंवैष्णवशुद्धंच तत्प्रकरणोक्तरीत्याआमेन हिरण्येनवा कु
र्यात् ॥ — ॥ तत्प्रकारः ॥ मयाआचरिष्यमाणप्रायश्चित्तस्य

ప్రాచ్యాంగత్వేన నాందీశ్రాద్ధం సర్వథర్తసహితం యథాశక్తిహిరణ్యేన కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । నాందీముఖాభ్యః మాతృపితామహీప్రపితామహీభ్యః నాందీముఖెభ్యః పితృపితామహప్రపితామహెభ్యః నాందీముఖెభ్యస్సపత్నీకమాతామహమాతుఃపితామహమాతుఃప్రపితామహెభ్యః అక్షయ్యతృప్త్యర్థమాగ్నెయం హిరణ్యం స్వాహానమః నమమఋత్యుపవీతీ దత్వా పూర్వవద్వైష్ణవశ్రాద్ధం కరిష్యఇతి సంకల్ప్య కేశవాదిద్వాదశనామభిః ద్వాదశబ్రాహ్మణానావాహ్య భోజయేత్ । ఆమం హిరణ్యంవా దద్యాత్ । శ్రీమహావిష్ణుముద్దిశ్య మహావిష్ణుప్రీత్యర్థం భోజనప్రత్యామ్నాయమాగ్నెయం హిరణ్యం శ్రీమహావిష్ణుప్రీతిం కామయమానస్తుభ్యమహం సంప్రదదెనమః నమమెతిదద్యాత్ । అనెన పాపాపహారీమహావిష్ణుః ప్రీయతామితివదెత్ ॥ ఎవం సర్వత్రదానాదికర్మసు । అథ ప్రాచ్యాంగగోదానమ్ । మయా ఆచరిష్యమాణప్రాయశ్చిత్తస్య ప్రాచ్యాంగగోదానం కరిష్యెఇతిసంకల్ప్య ॥ గవామంగెషు తిష్ఠన్తి భువనాని చతుర్దశ । తస్మాదస్యాఃప్రదానెన సర్వం దత్తమిహాస్తుమే ॥ ఇతిమంత్రేణ గాం తన్నిష్క్రయద్రవ్యంవా దద్యాత్ ॥ — ॥ తతశ్శాలాగ్నిహోమః ॥ ప్రారమ్భెసర్వకృచ్ఛ్రాణాం మాప్తౌతవిశెషతః । ఆజ్యెనైవతుశాలాగ్నౌ జుహుయాదాహుతీఃపృథక్ ॥ తత్ర వ్యాహృతిభిర్హొమొన్యష్టొత్తరశతంశనైః ॥ శాలాగ్నిర్నామూపాసనాగ్నిర్లౌకికాగ్నిర్వా । మయాచరిష్యమాణపరిమదుపదిష్ట ప్రాయశ్చిత్తస్యప్రాచ్యాంగశాలాగ్నిహోమం కరిష్యెఇతిసంకల్ప్య ఔపాసనాగ్నిం లౌకికాగ్నింవోవసమాధాయ చతుష్పాత్రప్రయొగవిధానెనాజ్యసంస్కృత్య తం కృత్వాగ్నిం పరిషిచ్యాజ్యెన భూస్స్వాహా । భువస్స్వాహా । సువస్స్వాహా భూర్భువస్సువస్స్వాహెతి నవ్తవింశతివారం అగ్నిశాయనూర్యప్రజావత్యుద్దిశెన జుహుయాత్ ॥ ఎవంచెదష్టొత్తరశతాహుతయొభవంతి । తతఉత్తరం పరిషించెత్ । బ్రహ్మాచాదయస్తు స్వస్వగృహొక్తవిధినాగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదిపూర్వకం ప్రధానహొమం నిర్వర్త్య తన్శెషంసమాపయెయుః ॥ ॥ — ॥ అథ పంచగవ్యహొమః ॥ పంచగవ్యం స్నానార్థం ప్రాశనార్థంచ ప్రాతరాహృత్య స్నానం ప్రాశనంచకుర్యాత్ । ప్రాతరెవసమాహృత్య ఉ

ర్యాత్తాన్నాదియత్నతశ్ఛతిస్మృతేః ॥ — ॥ తత్ప్రకారమాహ ॥ పరాశ
రః ॥ గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకమ్। నిర్దిష్టం పంచ
గవ్యంతు పవిత్రం పాపశోధనమ్ ॥ గోమూత్రం కృష్ణవర్ణాయాశ్చ్వేతాయా
శ్చైవ గోమయమ్ । పయశ్చ తామ్రవర్ణాయాఃక్తాయాగృహ్యతేదధి॥ కపి
లాయాఘృతం గ్రాహ్యం సర్వంకాపిలమేవవా । మూత్రమేకపలందద్యాడ
ఙ్గుష్ఠార్ధంతు గోమయమ్ ॥ క్షీరం సప్తపలందద్యాద్దధిత్రిపలమిష్యతే । ఘృత
మేకపలందద్యాత్పలమేకం కుశోదకమ్ । యత్తు ప్రమాణాన్తరమాహ వృద్ధ
పరాశరః ॥ గోమూత్రం మాషకాణ్యష్టౌ గోమయస్యతుషోడశ । క్షీర
స్య ద్వాదశపోక్తాదధ్నస్తుదశకీర్తితాః ॥ గోమూత్రవద్ఘృతస్యాష్టౌ తదర్ధం
తు కుశోదకమితి ॥ ఎతదశక్తబాలాదివిషయం ద్రష్టవ్యమ్ । మూలప్రమా
ణం పూర్వముక్తం ॥ గాయత్ర్యాదాయగోమూత్రం గన్ధద్వారేతి గోమ
యమ్ । ఆప్యాయస్వేతిచక్షీరం దధిక్రాక్ణస్థాదధి । తథాశుక్రమసీత్యా
జ్యం దేవస్యత్వాకుశోదకం ॥ పంచగవ్యమృచాపూతం స్థాపయేదగ్నిసన్నిధా । గోమూత్రం స్థాపయేత్పూర్వే గోమయం దక్షిణేన్యసేత్ ॥ క్షీరంతు
పశ్చిమేస్థాప్యం దధిచైవోత్తరేణతు । ఘృతపాత్రం తథాగ్నేయ్యామైశా
న్యాంతు కుశోదకమ్ ॥ స్థాపయేదుత్తరేణాగ్నిం పుణ్యాహోద్భిశ్చశోధయేత్।
అగ్నేరుపశ్చాదేకపాత్రే తన్మన్త్రైస్తానిహోమయేత్ ॥ ఆపోహిష్ఠేతిచాలా
భ్య మానస్తాకేభిమన్త్రయేత్ । సప్తవరాస్తుయెదర్భాఅచ్ఛిన్నాగ్రాశ్శుక
ల్వినః ॥ ఎతైరుద్ధృత్యహోతవ్యం పంచగవ్యం యథావిధి । ఇరావతీఇదం వి
ష్ణుర్మానస్తోకేతుశంవతీ ॥ ఏతాభిశ్చైవహోతవ్యం హుతశేషం పిబెత్తతః ।అ
లోప్యప్రణవేనైవ నిర్మథ్యప్రణవేనతు ॥ ఉద్ధృత్యప్రణవేనైవ పిబెచ్చప్ర
ణవేనతత్ । యత్త్వగస్థిగతం పాపం దేహే తిష్ఠతిదేహినామ్ ॥ బ్రహ్మకూ
ర్చాదహోత్సర్వం ప్రదీప్తాగ్నిరివేన్ధనమ్ । పవిత్రంత్రిషులోకేషు దేవతాభి
రధిష్ఠితమ్ ॥ వరుణశ్చైవగోమూత్రే గోమయే హవ్యవాహనః । దధ్నివా
యుస్సముద్దిష్టస్సోమఃక్షీరేఘృతేరవిః ॥ ఇతి॥—॥ స్మృత్యన్తరే ॥ పంచగవ్యం
హునేదత్రీ దర్భపవిత్రైర్ద్దశాహుతీః । ఇరావతీఇదంవిష్ణుర్మానస్తోకేతుశంవతీ ॥
ఆప్యాయస్వేతి మంత్రేణ తిస్రియవ్యశ్చకబ్భుచాతథా । గాయత్ర్యాప్రణవే

వైవనర్వ్యాహృతిభిస్తతః ॥ కృత్వాపూర్ణాహుతిం శిష్టం ప్రణవేనపిబేత్తతః । పలాశమధ్యపర్ణేన వర్తపత్రేణవా పిబేత్ ॥ స్వర్ణపాత్రేణ తామ్రేణ బ్రహ్మతీర్థేనవాపిబేత్ ॥ ఇతి ॥ ఉక్తకర్మేణ తత్తద్వర్ణానాం గవాం మూత్రాదికం గ్రాహ్యమ్ ॥ అలాభే గోమూత్రస్య మూత్రాదికంగ్రాహ్యమ్ ॥ ఏతత్ప్రాయశ్చిత్తాంగత్వేన బ్రహ్మకూర్చవిధినా పఞ్చగవ్యప్రాశనం కరిష్యేఇతి సంకల్ప్య ఉల్లేఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠావసానం కృత్వా ఉక్తక్రమేణాగ్నేరుత్తరతః పాత్రేషు తత్తన్మన్త్రైర్దర్భాన్ప్రక్షిప్య దర్భాన్ సంస్కృత్యాగ్నిం పరిషిచ్య ఆపాదితం పాత్రేమూదాయాగ్నేఃపశ్చాన్నిధాయ తస్మిన్నేకపాత్రే తాని దర్భాన్ తత్తన్మన్త్రైస్సంయోజ్యయజ్ఞోపవీతాన్యుత్తరాసనజ్యోకకుశమయేన బ్రహ్మకూర్చేన దర్భాన్ చతుర్గృహీత్వా ॥ ఇరావతీ ధేనుమతీహిభూతం + అభిసోమయూథ్యాస్వాహా । విష్ణవఇదం । ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే + పాగ్ంసురేస్వాహా ॥విష్ణవఇదం ॥ మానస్తోకేతనయే + ష్వాహా ॥ రుద్రాయేదమ్ ॥ శమగ్నిరగ్నిభిస్కరదితివా శన్నోదేవీరితివా + అగ్నయఇదమ్ ॥ ఆదృశ్యఇదంవా ॥ ఆప్యాయస్వసమేతుతే + సోమాయేదమ్ ॥ త్రియమ్బకంయజామహే + త్రియమ్బకాయేదమ్ ॥ తత్సవితుర్వరేణ్యం + నవిత్రేఇదమ్ ॥ ప్రణవేన ॥ పరమాత్మనఇదమ్ ॥ సర్వవ్యాహృతిభిః ॥ ప్రజాపతయఇదమ్ ॥ అగ్నయేస్విష్టకృతేస్వాహా ॥ అగ్నయెస్విష్టకృతఇదమ్ ॥ తతఉత్తరం పరిషించేత్ ॥ బహ్వృచాదయస్తన్వస్వగృహ్యోక్తవిధినాగ్నిప్రతిష్ఠాపనాదికంకృత్వా స్వశాఖాస్థమన్త్రైర్హుత్వా తన్త్రశేషం సమాపయేయుః ॥ తతః ప్రణవేనాలోడ్య నిర్గన్ధైః పలాశపత్రాదినా ప్రణవేనోద్ధృత్య ॥ యత్త్వగస్థిగతంపాపం దేహే తిష్ఠతి మామకే । ప్రాశనం పంచగవ్యస్య దహత్వగ్నిరివేన్ధనమితి పఠిత్వా ప్రణవేనైవ సర్వం పిబేత్ ॥ నశేషయేత్ ॥ అశక్తౌతు గోమూత్రాదికం స్వల్పం గ్రాహ్యమ్ ॥ హుతశిష్టస్య నత్వన్యపేయత్వాత్ । ఆచమ్యాతఃపరం మౌనీ ధ్యాయన్ దుష్కృతమాత్మనః । పశ్చాత్తాపసమాయుక్తస్తిష్ఠేదాసూర్యదర్శనాత్ ॥ ప్రత్యాయనాయవిధానేతు నద్యస్సర్వం సమాచరేత్ । కృచ్ఛ్రాణికృత్వాగోదానమపీ వ్యాంగం సమాచరేత్ ॥ శాలాహోమం తతఃకుర్యాన్నాందీశ్రాద్ధంచ వై

ष्णवम् । दशदानंभूरिदानं कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ततस्तु सभाजे
न्मुक्तः पापैरेतैर्महोन्नतैः । प्रायश्चित्तं यदाकुर्यात्तदा पूतो
भवेन्नरः ॥ प्रायश्चित्तेनपूतात्मा सर्वकर्मसुपावनः । तस्मादेत
त्प्रकुर्वीत वेदशास्त्रप्रचोदितम्॥ ततः प्राणानायम्य अमुकगोत्रो
णामुकनक्षत्रेऽमुकराशौ जातेनामुकशर्माख्याहंयाद्यनामुकनामधे
येन मयाज्ञानाज्ञानसाज्ञस्यप्रभृत्येतत्क्षणपर्यंतमित्यादि + सर्वे
षां पापानामपनोदकं षड्गुणितषडब्दकृच्छ्ररूपं अशीत्यधिकनवसह
स्रसंख्याकप्राजापत्यकृच्छ्रात्मकं सर्वप्रायश्चित्तमेतदुत्तमाधिकारि
णाह्यादिकर्मेण मदनुरूपं त्रिगुणितंसच्चत्वारिंशदुत्तरद्विशताधि
कत्रिसहस्रसंख्याकप्राजापत्यकृच्छ्रात्मकं परिवदुपदिष्टं सर्वप्रा
यश्चित्तं शक्यप्रत्याम्नायरूपेणाचरिष्यामीति संकल्प्य । गवाम
ङ्गेषु तिष्ठंतीत्यादिना गोदत्यात् । अन्यानिवासमुदग्गमहानदीप्रा
नादिरूपाणि स्वशक्त्यानि स्वयंकुर्यात्। अशक्त्यानिब्राह्मणैःकारयेत् ॥
तत्फलस्वीकरणार्थं तेभ्यो दक्षिणांदद्यात् ॥ ततो मयाचरितस्यस
र्वप्रायश्चित्तस्य ऊदीच्यांगगोदानं करिष्येइति संकल्प्य गांदद्या
त् ॥ मयाचरितसर्वप्रायश्चित्तस्य ऊदीच्यांगशालाग्निहोमं करि
ष्येइति संकल्प्य पूर्ववज्जुहुयात् । वांदीक्षाद्धवैष्णवक्षाद्धेच
पूर्ववत्कुर्यात् ॥ प्रायश्चित्तसाद्गुण्यार्थं दशदानानि कुर्यात् ॥
अशक्तौ तत्प्रत्याम्नायदिव्यांशिवा दद्यात् ॥ अलक्ष्मीपरिहारार्थं नि
रीक्षिताज्यदानंच कुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ अलक्ष्मीपरिहारार्थं निरीक्षिताज्य
दानं करिष्यइतिसंकल्प्य॥ रूपंरूपंप्रतिरूपोबभूवेति आज्ये स्व
मुखं निरीक्ष्य ब्राह्मणमभ्यर्च्य॥ यत्तेलक्ष्म्यर्चमेदास्थ्यं सर्वांग
षु व्यवस्थितम् । तत्सर्वं शमयाद्यत्वं श्रियं पुष्टिंच वर्धय ॥ इ
ति मंत्रेणाज्यं समभ्यर्च्याशीर्ब्राह्मणाय सम्प्रददेइति दद्यात्।
आचरितप्रायश्चित्तसाद्गुण्यार्थं भूरिदानंकुर्यात् ॥ आचरितसर्वप्रा
यश्चित्तसाद्गुण्यार्थं ब्राह्मणभोजनं कारयित्वा आशिषं प्रतिगृह्णी
यात् ॥ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु । न्यूनंस

మ్భూర్ణకాం యాతి సదోవం దేతమచ్యుతమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వా అనేన మయా చరితేన సర్వప్రాయశ్చిత్తకర్మణా భగవాన్ శ్రీమహావిష్ణుప్రీయతామితి బ్రహ్మార్పణంకుర్యాత్ ॥ కృతపాపస్య యత్పుంసః పశ్చాత్తాపానుజాయతే । ప్రాయశ్చిత్తంతు తస్యైవ కృష్ణానుస్మరణంపరమ్ ॥ ఇత్యుక్తైః శ్రీకృష్ణానుస్మరణం కృత్వా శ్రీకృష్ణార్పణమస్తివతి పాత్వికత్యాగంకుర్యాత్ ॥ ఏవం ఋత్విగ్యవైశ్యహోర్యుథోదితం కార్యమ్ ॥ — ॥ అథ స్త్రీణాం ప్రాయశ్చిత్తక్రియాః । తత్ర సువాసినీనాం విజ్ఞాపనే విశేషః ॥ స్వార్థక్రియాపరత్వనిషిద్ధకాలస్వపతిసజ్ఞమపరపురుషసంగమాస్పృశ్యదివ్యస్పర్శన మితస్త్రీద్రోహవిశ్వస్తవిషదాయిత్వసపత్నీవిషదాయిత్వపక్షిభేదనపూర్వకవ్యభిచారాదిదాన శిశువధభ్రూణహితశిశుస్తన్యాప్రదానబుధ వ్రతాదివత్యనుజ్ఞారహితవ్రీహ్యాద్యవాసకరణపత్యుపోషణకాలికస్వభోజనభర్తృశ్వశూశ్వశురాదిభుక్తోచ్ఛిష్ట తదభివాదనరాహిత్యగృహస్థద్రవ్యచౌర్య తద్విక్రియాదానాన్యగృహనివాసనదాభర్తృనిష్ఠురభాషణాకారణాక్రోధనభర్తృవచననిరాకరణసదామలినత్వభర్తృప్రవాసకాలికస్వదేహాలంకరణ సదాన్యతవవనాపృష్టోత్తరదాననదీరస్తాడనరజస్వలానియమరాహిత్య రజఃకాలకామక్రీడగృహకర్తారవ్యుపాభిలాషపరపురుషనిరీక్షణాదిపాపానాంచ నిరాసార్థమిత్యాది । అన్యత్సర్వం యథార్హమూహ్యం ॥ ఇతిసువాసినీవిజ్ఞాపనాక్రియాః ॥ — అథ విధవానాంవిజ్ఞాపనేవిశేషః॥అస్నానభోజనపర్వకాలభోజనరాత్రిభోజనవర్యుషితాన్నభోజన కాంస్యపాత్రిభోజన క్షౌద్రిభక్షణోచ్ఛిష్టస్పృష్టదధిభృక్షణాభక్ష్యభక్షణాలాబుభక్షణపిప్పాజలపానోచ్ఛిష్టపాత్రజలపానతామ్బూలచర్వణ నీలీవస్త్రధారణకేశరక్షణలలాటనుగన్ధిధారణకస్తూర్యనులేపనపుష్పధారణరక్తవస్త్రధారణకంచుకధారణఖట్వాశయనసాభిలాషపరపురుషనిరీక్షణపతపురుషసహాసవైకశయనానులోమగర్భధారణశాకాహారైకభుక్తరాహిత్యైకాదశ్యుపవాసరాహిత్యతీర్థాటనేష్టదేవతాస్మరణపురాణశ్రవణరాహిత్యస్వకర్తృకపైతృకశ్రాద్ధాదిరాహిత్య విణ్మూత్రోత్సర్గకాలికమృచ్ఛాద్యకరణా నచ్ఛస్త్రకథాగీతశ్రవణనాట్యదర్శన పాలగ్రామతీర్థరాహిత్యభోజనాదిపాపానాంచ నిరాసార్థమిత్యాది । అన్యత్సర్వం యథార్హ

మూహ్యమ్ ॥ సర్వపాపాపనోదకం సర్వప్రాయశ్చిత్తం ధర్మశాస్త్రోక్త మార్గేణోక్తప్రత్యామ్నాయరూపేణ వ్యవహాపాధ్యమఖండం ప్రాచ్యా దీచ్యాజ్ఞసహితమాచరిష్యామీతిసఙ్కల్పోక్తమార్గేణ కుర్యాత్ ॥ స్త్రీణాం హోమఃకృతాకృతః కరణపక్షేవిధవాయాఃక్షౌరాన్తం పూర్వవత్కృత్వా అమన్త్రికాణి దశవిధస్నానానికార్యాణి ॥ సధవాయాస్తు సఙ్కల్పాంతే దన్తధావనం దశవిధస్నానానిచకార్యాణి॥ వస్త్రపరిధానాంతే విష్ణుశాన్తిధ్ర గోదానే కృత్వా ప్రాయశ్చిత్తాఙ్గహోమార్థమాచార్యం త్వాం వృణేఇతి విప్రం వృత్వా పూర్వవత్సర్వం పూర్వాఙ్గం విప్రద్వారాకారయిత్వా స్వయం పంచగవ్యం తూష్ణీం ప్రాశ్య ముఖ్యప్రత్యామ్నాయదద్రవ్యం దత్వా ఉత్తరాఙ్గానికారయేత్ ॥ హోమాభావపక్షే దశవిధస్నానాంతే విష్ణుశాన్తిధ్ర గోదానేకృత్వా విప్రేణ పంచగవ్యం కారయిత్వా తూష్ణీం ప్రాశ్యప్రాయశ్చిత్తద్రవ్యం సఙ్కల్ప్య దత్వా ఉత్తరాఙ్గవిష్ణుశాన్తిధ్రగోదానదశదానాదికం కుర్యాత్ ॥ — ॥ అథ శూద్రస్య యథోచితసఙ్కల్పాన్తం సర్వం ప్రాగ్వత్ । తతఃక్షౌరాంతే అమన్త్రికాణి దశవిధస్నానాని । వస్త్రతిలకధారణాంతే విష్ణుశాన్తిధ్రగోదానేకృత్వావిప్రద్వారా పంచగవ్యం కారయిత్వా స్వయం తూష్ణీం పిబేత్ ॥ శూద్రేణ కపిలాయాఃపంచగవ్యాని నపేయాని । నాస్యవిప్రద్వారాపి హోమఃప్రాయశ్చిత్తద్రవ్యంసంకల్ప్యదత్వా ఉత్తరాంగవిష్ణుశాన్తిధ్రగోదానదశదానభూరిదానాదికంయథార్హంకార్యమ్॥

ఇతి సర్వప్రాయశ్చిత్తవద్ధతిః

ప్రాయశ్చిత్తక్రమేకిఞ్చిదుక్తే హేమాద్రినూరిభిః ।
బహూనగ్రన్థాన్ప్రయోగాంశ్చవీక్ష్యసంక్షేపోయత్నతః॥
కృతాలోకోపకారాయప్రాయశ్చిత్తస్యపద్ధతిః ।
అర్పితాహరిపాదాబ్జే చక్రవర్త్యార్యధీమతా ॥

మహాసఙ్కల్ప ప్రారమ్భః

అథ మహాసఙ్కల్పమాహ ॥ — ॥ దేవలః ॥ మహాదానేషు యజ్ఞాదా
ప్రాయశ్చిత్తేషుకర్మసు । కన్యాదానే నదీస్నానే మహాసఙ్కల్పమాచరేత్ ॥
— ॥ మరీచిః ॥ కన్యాదానే నదీస్నానే తులాదానాదిషుద్విజః । ప్రాయ
శ్చిత్తేషు యజ్ఞాదౌ వ్రతాదిషు విశేషతః ॥ ఏతదాదిషు సర్వత్ర మహా
సంకల్పమాదరాత్ । కృత్వాయత్కురుతే కర్మ తదానన్త్యాయ కల్పతే ॥
— ॥ సఙ్కల్పప్రకారః ॥ అస్యశ్రీభగవతోమహాపురుషస్యానివాగ్యవీర్య
ప్యాఖిలలోకపరిపాలనపరాయణస్యాదినారాయణస్య నిత్యనిరుపమనిరవధి
కాప్రమేయ మహిమమహితమాయాశక్త్యాభిరమాణమహాజలౌఘమ
ధ్యే వరిభ్రమతాం కల్పాన్తశతగుణోత్తరైరత్తైజోవాయ్వాకాశాహంకార
మహదవ్యక్తాత్మకనప్తావరణైః పరివేష్టితానామనేకకోటిబ్రహ్మాండానామేక
తమేస్మిన్మహతిబ్రహ్మాండమణ్డలే ఆదిశక్తిమూర్ధవరాహానంతాపరిభాగప్రతి
ష్ఠితానాం అతల వితల సుతలతలాతలరసాతలమహాతల పాతాలాఖ్యాన వ్రత్ర
కానామూర్ధ్వభాగే భువర్లోకసువర్లోక మహర్లోకజనోలోకతపోలోకసత్య
లోకాఖ్యసప్తలోకానామధోభాగే,ఐరావతపుణ్డరీకవామనకుముదాంజనపుష్ప
దన్తసార్వభౌమసుప్రతీకాఖ్యాష్టదిగ్వేతండశుండాదండోత్థమ్భితే, అయో
ధ్యా మధురా మాయాకాశీకాఞ్చ్యవన్తీద్వారవత్యశోకవతీభోగవతీసిద్ధవత్య
మరావతీతేజోవతీపయమినీరక్షోవతీసింధుమతీగన్ధవత్యలకావతీయశోవతీవ్ర
భృత్యనేకపుణ్యపురీవిరాజితే, ఇంద్రాగ్నియమనిరృతివరుణవాయుకుబేర
శానాఖ్యాష్టదిక్పాలపాలితే, అనలానిల ప్రత్యూష ప్రభాససోమాధ్వరథ్రు
వాపాఖ్యాష్టవసువిరాజితే, సూర్యచంద్రాంగారకబుధబృహస్పతిశుక్రశనై
శ్చరరాహుకేత్వాఖ్యనవగ్రహపరిపాలితే, అవహనివహసంవహానువహప్ర
వహోద్వహపరివహాఖ్యసప్తమరుత్సంచారసంజీవితజీవనికురమ్భే, విఘ్నేశ
ణ్యదండకారణ్యచంపకారణ్యశ్వేతారణ్యనైమిశారణ్యద్వైతారణ్య సుహో
త్రదేవదారువనేత్రువనకదళికావనాఖ్యదశారణ్యపరిమండితే, శివ శమ్భుశి
నాకి గిరిశ వీరస్థాణుభర్గభైరవనదాశివకపాలీశ్వరాఖ్యైకాదశరుద్రవిద్యోతి

తే, మిత్రార్యమత్వష్టృధాతృవివస్వదరుణభగాంశుమదింద్రిపర్జన్యవిష్ణు పూ
షాఖ్యద్వాదశాదిత్యప్రకాశితే, ఖండివాలదండఖ్రిశుండినల్లికముసలవక్రిల
వితత్రకాశరాతిచుల్లిఘుణ బాణస్థూణశక్తితోమరపరిఘువట్టనమోష్టికకుంతవ
శకంటకప్రాసపాశముద్గరశతఘ్నీసీరగదాగోశీర్షమయూఖయూపనిశాకా
సిధేనుకాస్తరేఖాహస్తాముక్తవజ్రాఖ్య ద్వాత్రింశదాయుధమండల మండిత
దోర్దండశ్రీరామజామదగ్న్యదిలీపాంగగయామ్బరీషశశబిందుశిబిమాన్ధాతృ
మరుత్తభరతయయాతివృథుభగీరథరంతిదేవనుహోత్రాఖ్యభోజనభూపాలపా
లితే, విశాలాక్షీమీనాక్షీకామాక్షీసింహికాశంకరీశుబ్జికామహాలక్ష్మీమహోదె
వీమహాకాళీపార్వతీసు ప్రభాభ్రమరామ్బికావిన్ధ్యవాసినీయోగినీ హిమరూ
పిణీమాణిక్యదేవీకాదంబేయీపూర్ణికాఖ్యాస్తాదశపీఠదేవీనమలంకృతే,యిమ
నియమాసనపాణాయామప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధ్యష్టాంగయోగ
నిష్ఠాగరిష్ఠవసిష్ఠవాలఖిల్యవిశ్వామిత్రివాల్మీకిజమదగ్న్యృచ్యవనదుర్వాసఃకపిల
మౌద్గల్యకౌండిన్యకశ్యపగార్గ్యగౌతమాంగిరసదక్షపరాశరజైమినిపతంజలిక
ణ్వబోధాయనాశ్వలాయనకాత్యాయనద్రాహ్యాయణ వైశంపాయనాపస్తం
బజాబాలిమార్కండేయమాండవ్యభరద్వాజసనకసనన్దనసనాతనమారసన
త్సుజాతాగస్త్యశౌనకాద్యనేకమునిరాజివిరాజితే, మలయమహేంద్రిస
హ్యశుక్తిమత్ఋష్యవన్ధ్యపారియాత్రాఖ్యనప్తకులాచలవలయితె, ఋశ్యమూ
కమతంగకిష్కిన్ధమాల్యవద్ధిరణ్యశృంగాఖ్యపంచమహానగసమధిష్ఠితే, లవణే
క్షుసురాసర్పిర్దధిక్షీరశుద్ధోదకాఖ్యనప్తసముద్రసంవృతే, వేదవేదాంగేతిహా
సాగమన్యాయకావ్యాలంకారనాటకగానకపిత్వక్కామశాస్త్రమ్యూతనైపుణ్య
జ్యోతిశ్శాస్త్రాదినిపికర్తృవాచకనమస్తావధానస్వరశాస్త్రశకునసాముద్రికార
త్నపరీక్షాస్వర్ణపరీక్షాశ్వలక్షణగజలక్షణమల్లవిద్యాపాకకర్మదోహగన్ధవా
దధాతువాదఖనీవాదరసవాదాగ్నిస్తమ్భజలస్తమ్భవాయుస్తమ్భ ఖడ్గస్తమ్భ
వశ్యాకర్షణమోహనవిద్వేషణోచ్చాటనమారణకాలవంచనవాణిజ్యపాశుపా
ల్యకృష్యానవకర్మలావుకయుద్ధమృగయారతికౌశలాదృశ్యకరణీద్యూతకరణీ
చిత్రలోహపాషాణమృద్దారువేణుచర్మాంబరక్రియా చౌర్యామధసిద్ధి మం
త్రసిద్ధిస్వరవంచనా దృష్టివంచనాంజనజలప్లవనవాక్సిద్ధిఘుటికాసిద్ధిపాదుకా

సిద్ధీన్ద్రజాలమహేన్ద్రజాలాఖ్యచతుష్షష్టివిద్యానివద్యాయుమాననిరవద్యవిద్వజ్జనవిద్యోతితె, అంగవంగకళింగకాశ్మీరకామ్బోజకామరూపసౌవీరసౌరాష్ట్రమహారాష్ట్రబఙ్గాళనేపాళమలయాళకేరళసింహళచోళపాంచాళకోసలకుంతళజ్వాలాసాల్వమగధమాగధమాళవమత్స్యవత్సమద్రమైన్ద సింధుసైన్ధనాన్ధ్రగాన్ధారలాటవరాటకర్నాటద్రమిడద్రావిడపాండ్య పుళిన్దపారశీకబాహ్లీకబర్బరవిదర్భకేకయకురుకిరాతదశార్ణహూణతెంకణకోంకణ యవనశూరసేనఘూర్జరవిదెహచేదిభోజావన్త్యాఖ్య షట్పంచాశద్దేశసమలంకృతె భాగీరథీభీమరథీసరన్వతిగౌతమీన ర్మదాయమునా కృష్ణవేణీవేణుకా తుంగభద్రావంద్రిభాగావరుణామలాపహారీకావేరీకపిలాకాండినీకృతమాలా విపాశాతాపినీపూర్ణిమా తామ్రపర్ణీవెగవతీ హేమవతీ వేత్రవతీ నెత్రవతీ విశోకాకౌశికీకండకీగోముఖపినాకినీపుణ్యాదాద్య నేకమహానదీవిరాజితె, వారాణసీ చిదమ్బరశ్రీశైలాహోబలవేంకటాచలశ్రీరంగసేతు జమ్బుకేశ్వర కుమ్భఘోణహోలాస్యగజారణ్యగోకర్ణ రామహఠపురావర్తపురానన్తశయనామరగిరియాదవగిరికరిగిరికకుద్దిరిశ్వేతగిరినీలగిరిగోవర్ధనగిరిగయా ప్రయాగాద్యనేకపుణ్యక్షెత్రసంయుతె,వారిశ్చంద్రనళపురుకుత్సపురూరవస్సగరకార్తవీర్యాఖ్యవట్టకర్వటపరిపాలితె. బాహ్మీమాహేశ్వరీకౌమారీవైష్ణవీన్ద్రాణీవారాహీచాముండాఖ్యసప్తమాతృకావిరాజితే, పావితీసత్యవతీదమయంతీ మదయంతీలోపాముద్రాపుకన్యాకేశినీసుశీలానసూయారున్ధతీప్రభృతిమహాపతివ్రితాసందోహసమలంకృతె, రమ్యరమణకద్వారకాసింహళకైవల్యమలయాశ్వభద్రికేతుగోభిలావన్త్యపుష్కర ఋషభరైవతనిర్మోచనీయాయ్యపారావారలంకాసౌరకృతమూలాఖ్యాష్టాదశోపద్వీపవిరాజితె, పంచాశత్కోటియోజనవిస్తీర్ణేస్మిన్ భూమండలె సున్దరతరచన్దనమన్దారకోవిదారకుటజవటపాటలకరవీరకురంటకకంటకీపిప్పలకర్పూరకదలీఖర్జూరనారికేళరసాలతమాలతాళహింతాళకృతమాలనరళవకుళవంజుళపున్నాగజమ్బూజమ్బీరనింబకదమ్బసారంగలవంగకుదాడిమ్యామలకీబిల్వభల్లాతకసల్లకీబదరీలికుచవమ్రకేతకకుద్దాలబంధూకసింధువారపిచుమందోదుమ్బరపలాశపాటిజాత్యాద్యనేకానోకహనివహవిరంతరమనోహరనందనవనవీథీవనక్రీడావన

నవిహారద్దివదానవగరుడగన్ధర్వకిన్నరకిమ్పురుషసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరయక్షగా
న్ధర్వసాదిదివ్యజననివాసనమలజర్మృతశీతాంభశేబిందుముకున్దమన్దరకల్పవైకం
కతమణిశైలశక్తిశైలమహాకపిలమహాశైలపంచశైలనిజశైలభద్రిశైలవసుధా
రవసుమారకుమారకాలంజరకోంజరపాండరపుష్కరవైదూర్యపారియాత్ర
సహస్రశిఖరమయూరతామ్రాభశిఖివాసనరసహంసనాగకుముదమకుటతి
కూటకటుశంఖకూటమహామేఘసుమేఘసుగన్ధగన్ధమాదనసుపార్శ్వసుమేణ
సుపక్షుకనకవిరజాదికైనరశిఖరివిసరభాసురమేరుధరాధరన్యా దక్షిణదిగ్భాగే
జంబూప్లక్షకుశక్రౌంచశాకశాల్మలిపుష్కరాఖ్యసప్తద్వీపావాం మధ్యే జం
బూద్వీపే, భారతకింపురుషహరీభావృతభద్రాశ్వకేతుమాలహిరణ్యకరమణ
కకురువర్షాఖ్యనవవర్షాణాం మధ్యే భారతవర్షే, ఇన్ద్రకశేరుతామ్రగభ స్తిపు
న్నాగగన్ధర్వసౌమ్యవరుణభరతాఖ్యనవఖండానాం మధ్యే భరతఖండే, నిర
తిశయజనినిరూఢనిఖిలజనకలుషనికరతిమిరఖరకిరణనదృశకవేరకన్యకాకుమా
రీయకృపీటపూర పరిచ్ఛిదభఙ్గురమజ్జలతరతుఙ్గతరఙ్గపరమ్పరావరిగతపరివృత
పవమానపరిస్పన్దపరమపావనప్రచురతరనిఖిలసస్యసమృద్ధిసమేధమానకర్నా
టజనపదాధిష్ఠానసహ్యాభిధానగిరివరిష్ఠస్యాపరిభాగే, దణ్డకారణ్యేస్మిన్పరి
పతితైస్తైరన్యదేశేన్యైస్తైరనాశఙ్కనీయక్రమదాశార్జనన్దకాఖ్యపంచమహాయుధ
ధరస్య, దివ్యరత్నఖచితకిరీటహారకేయూరనూపురమకరకుండలప్రముఖభవస్పర
దప్రాకృతభూషణావళీవిభూషితస్య, చతురాననపురన్దరప్రముఖసకలసురా సు
రవిసరశిరస్తటీవిరాజమానమకుటతటఘటితదివ్యరత్నమరీచివరమ్పరానీరాజి
తాపాన్తచరణామ్భోరుహన్యస్తనిఖిలలోకానుజిఘృక్షాస్వీకృతమత్స్యకూర్మవ
రాహనారసింహవామనభార్గవరామశ్రీరామబలరామబౌద్ధకల్క్యాద్యనే
కావతారవైభవస్య: ప్రహ్లాదనారదపరాశరపుండరీక వ్యాసామ్బరీష శుక
శౌనకభీష్మదాల్భ్యరుక్మాఙ్గదార్జునవసిష్ఠవిభీషణబలిహనుమదాఖ్యపోడశమహా
భాగవతవిమలతరహృదయాన్తరాళనిరన్తరనిరర్గళదోళావిహారసమాసక్తస్య
గర్భస్థానేకకోటిబ్రహ్మాండమండలస్య, భగవతోలక్ష్మీపతేర్నాభీరాయణస్య, నా
భీసరోజమధ్యసముద్భూతస్య, చరాచరాత్మకనిఖిలప్రపంచనిర్మాణకపటనా
టకసూత్రధారస్య, శారదనీరదపారదసచ్ఛాయవాగ్దేవతానిరర్గళనిరన్తరవి

హరిణవిలాసభవనాయమాన పద్మనారవిన్దస్య, సరసతరసారసనికరభాసుర మానసనరోవరపిహరణలీలసమానస రాజహంసస్య సంహననస్య, శ్రీభగవదా జ్ఞయా ప్రవర్తమానస్యాద్యబ్రహ్మణః ప్రథమపరార్ధే పంచాశద్వత్సరే వ్యతీతేషు ద్వితీయపరార్ధే ప్రథమవర్షే ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే ప్ర థమదివసే అహని ద్వితీయేయా మే గృతియేముహూర్తే ప్రథమప్రాణాయా మసమయె పార్ధినకూర్మ ప్రళయానన్తశ్వేతవరాహ బ్రాహ్మసావిత్ర్యాసప్త కల్పానాం మధ్యే శ్వేతవరాహకల్పె స్వాయమ్భువస్వారొచిషొత్తమతామ స వైవత చాక్షుష వైవస్వత సూర్యసావర్ణి ధర్మసావర్ణి దక్షసావర్ణి రుద్రసావర్ణి బ్రహ్మసావర్ణీంద్ర సావర్ణి వెదసావర్ణ్యాఖ్యచతుర్దశమన్వ న్తరాణాం మధ్యె సప్తమే వైవస్వతమన్వన్తరె, సప్తవింశతిమమాయుగె కృతత్రెతాద్వాపరాఖ్యచతుర్యుగానాం మధ్యే అష్టావింశతితమే మహాయుగె, కృత త్రెతా ద్వాపర కలియుగా ఖ్యచతుర్యుగానాం మధ్యే అష్టావింశతిసహస్రొత్తరసప్తదశలక్షొబ్దె కృత యుగె, షణ్ణవతిసహస్రొత్తరద్వాదశలక్షొబ్దె త్రెతాయుగె, చతుష్షష్టిసహ స్రొత్తరాష్టలక్షొబ్దె ద్వాపరయుగెచనమతీతె, ద్వాత్రింశత్సహస్రాన్వితచ తుర్లక్షొబ్దె వర్తమానె కలియుగె ప్రథమపాదె, యుధిష్ఠిరవిక్రమశాలీవా హనవిజయాభినన్దన నాగార్జునకలిభూపాఖ్యశకపురుషమధ్యపరిగణితశాలివా హనశకే, బౌద్ధావతారె, బార్హస్పత్యైవపిత్ర్యప్రాజాపత్యబార్హస్పత్యసౌర చాన్ద్రసావనానాక్షత్ర మానాఖ్యనవమానమధ్యపరిగణితేనాముకమానెన ప్ర వర్తమానె ప్రభవాదీనాం షష్ట్యాబ్దానాం మధ్యెముకసంవత్సరె, దక్షిణాయనొత్తరాయణర్తూనాం మధ్యెముకాయనె, వసన్తాదిషడృతూనాం మ ధ్యెఽముకఋతౌ, చైత్రాదిద్వాదశమాసానాం మధ్యెఽముకమాసె, శుక్ల కృష్ణప క్షయొర్మధ్యెఽముకపక్షె, ప్రతిపదాదితిథీనాం మధ్యెఽముకశుభతిథౌ, భాను ప్ర భృతివాసరాణాం మధ్యెఽముకవాసరె, అశ్విన్యాదినక్షత్ర మధ్యెఽముకనక్షత్రే, విష్కంభాదియోగానాం మధ్యెఽముకయోగె, బవాదికరణానాం మధ్యెఽముకకరణె, అ స్మిన్ శుభముహూర్తె, గఙ్గాద్వాలుకాభిస్సప్తర్షిమణ్డలపర్యన్తం కృతరాశే ర్దివ్యసహస్రవ్యవసానే ఎకైకవాలుకాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణన మ్మితకాలెదశపూర్వేషాం దశాపరేషాం మద్వంశ్యానాం పిత్ర్యాణాం మమ

చసకుటుమ్బస్య నరకాయుత్తీర్య శాశ్వత బ్రహ్మలోకనివాససిద్ధ్యర్థం గోధూ
మైస్సూర్యమణ్డలపర్య్యన్తం కృతరాశేర్దివ్యనహస్రవత్సావసానే ఏకైకగోధూ
మాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణసమ్మితకాలే శాశ్వత బ్రహ్మలోకనివా
నసిద్ధ్యర్థం మాషైశ్చన్ద్రమణ్డలపర్య్యన్తం కృతరాశేర్దివ్యసహస్రవత్సావసానే
ఏకైకమాషాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణసమ్మితకాలే శాశ్వత బ్రహ్మ
లోకనివాససిద్ధ్యర్థం సర్షపైర్ధ్రువమణ్డలపర్య్యన్తం కృతరాశేర్దివ్యసహస్రవ
త్సావసానే ఎకైకసర్షపాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణసమ్మితకాలే శా.
శ్వత బ్రహ్మలోకనివాససిద్ధ్యర్థం తిలైర్నక్షత్రమణ్డలపర్య్యన్తం కృతరాశేర్ది
వ్యసహస్రవత్సావసానే ఎకైకతిలాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ
సమ్మితకాలే శాశ్వత బ్రహ్మలోకనివాససిద్ధ్యర్థం త్ర్యణుకైర్బ్రహ్మాణ్డోర్ధ్వ
కటాహపర్య్యన్తం కృతరాశేర్దివ్యసహస్రవత్సావసానే ఎకైకత్ర్యణుకాపక
ర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణసమ్మితకాలేశాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససి
ద్ధ్యర్థం త్రిగుణీకృతాగ్నిష్టోమాతిరాత్ర వాజపెయపౌణ్డరీకరాజసూయా
శ్వమేధాదిసమస్తక్రతుఫలావాప్త్యర్థం ఇహజన్మని జన్మాన్తరేచ బాల్యకా
మారయౌవనవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాసు జ్ఞానతోఽజ్ఞానతశ్చ
కామతోఽకామతః స్వతఃపరప్రేరణయావానమ్భవితానాంపర్వేషాంపా
పానామపనోదనార్థం ఇష్టదేవతాప్రీత్యర్థం ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యచతుర్వి
ధపురుషార్థసిద్ధ్యర్థం క్షేమస్థైర్యవిజయాయురారోగ్యైశ్వర్యాదీనాముత్తరో
త్తరాభివృద్ధ్యర్థంతత్తత్పురాణోక్తమహాదానాన్తర్గతతత్తద్దానానికమహం
కరిష్యే ॥ **********

శ్రీఇతిమహాసఙ్కల్పః.శ్రీ

మహాసఙ్కల్పజంయస్య మహాదాపవ్రతమ్ ।
మహాపురుషతోస్మిన్మహాసఙ్కల్పఈరితః ॥

పుట	పఙ్క్తి	అశుద్ధ	శుద్ధ	పుట	పఙ్క్తి	అశుద్ధ	శుద్ధ
౬	౬	పరి జ్య	పరిత్యాజ్య	౯౯	౧౦	సఖి	సఖ
,,	౯	బ్రహహా	బ్రహ్మహ	,,	౧౪	వ్రణా	వ్రణీ
౭	౧౫	గురుణాం	గురూణాం	౧౨౧	౪	మరు	మేద
౯	౧౦	దూర	దూరు	౧౨౪	౩	న్నథా	న్యథా
౧౭	౯	దూర	దూరు	,,	౯	పఙ్క్ర	పరిక్ర
౧౪	౪	దడ్యా	దండ్యా	౧౨౯	౧	పర్వేశ	ప్రదేశ
౨౧	౨౪	శిఖా	శిఖాం	౧౩౩	౬	ధాగణం	ధావనం
౨౪	౨౪	మహ	మహ్మ	౧౩౪	౨౧	ప్రియా	ప్రియ
౨౪	౧౦	స్తేయి	స్తేయ	౧౩౪	౭	వేత్త	వేచ్చేత్త
౩౦	౬	కృంకర్మ	కృమతి	,,	౬	న్వేచ్చ	న్వేచ్చే
,,	౧౪	స్తన్తోస	స్తంమాస	౧౪౧	౨౨	స్థానె	శ్రాద్ధే
౩౨	౭	ధృతాన్వస	తతస్స	౧౪౪	౧౪	నాపినో	పాపినో
,,	,,	హీతాన్య	హీతాన్స	౧౪౦	౧౧	భుక్తాన్వ	భూక్తా
,,	౧౦	భాజ్జహీ	భాజ్జహీ	౧౪౪	౨౬	ములసం	మలసవ
౪౩	౧౧	గజయ	గజయ	౧౪౪	౨౨	ప్రభ్యా	స్రద్భ్యో
౪౪	౧౬	శిశు	శిశో	౧౪౯	౧౦	చకలి	శకలి
౪౬	౧	నిమి	నిమిత్తో	౧౬౩	౧౦	గొపా	గొవా
౪౯	౩	యజ్ఞో	యజ్ఞా	౧౬౭	౪	పంచ	పంచగుణ
౪౪	౧	పత్యహ	పత్యృహ	౧౬౪	౩	ంపాదజె	ర్థంపాదజ
,,	౧౯	నీత్వా	నియ	౧౬౯	౨౧	మపుత్రం	మమత్రం
౪౭	౪	చాదరాత్	నాచరేత్	౧౭౧	౧౪	సమ	సమ్ప
,,	౧౩	తత్ప	తక్ర్యం	౧౭౩	౯	వేషా	వేగా
,,	,,	ద్విజగృ	ద్విజోగె	౧౭౪	౪	మోమ	ప్రొ మ
,,	౧౪	తత్ప్రయః	తత్పయః	౧౭౬	౧౪	నష్టే	నష్టో
౬౪	౧౪	కయం	క్రయమ్	,,	౨౬	అజుహ్వ	ఆజుహ్వ
౭౬	౧౦	పునసం	పునస్స	౧౭౭	౧౯	స్నాప	స్నవ
౪౦	౧౯	మాంన	మాంసం	౧౪౦	౧౦	బ్రహ్మా	ర్భ్రహ్మా
౪౭	౪	క్రయిత్వా	క్ర్యీయ	౧౪౪	౨౨	ఆంగి	అంగి
౪౪	౫	లాయె	లయే	౧౪౭	౭	మ్భయిత్వో	భ్వో
౯౭	౫	విప్రచొదితావ్రతమాచ		౧౯౭	౧౨	అథ	అథ
,,	౧౯	స్మృసం	స్మృతం	౨౦౦	౧౭	కృత్వాన్న	కృచ్ఛ్రా

పుట	పఙ్క్తి	అశుద్ధ	శుద్ధ	పుట	పఙ్క్తి	అశుద్ధ	శుద్ధ
౩౨౪	౪	ప్రీతి	ప్రతీ	౩౫౩	౧	వజ్రకం	వజ్రజం
౩౩౦	౩౫	జిహ్వో	జుహ్వో	,,	౩౪	్యయవ	యప
౩౩౯	౯	రుణఙ్ఝ	రుణద్ధి	౩౫౫	౧౭	ర్యదా	ర్యథా
,,	౧౩	వీరామి	వీరాని	౩౬౩	౧౩	వఞ్చ	పఞ్చ
౩౫౫	౨౭	ఆవ్రత	ఆవ్రత	౩౬౯	౩౫	వాత్కు	వాతుక్	
౩౬౫	౧	నయం	వయం	౩౭౦	౧౭	వలమేకం	దినత్రయం
౩౭౬	౧౦	శీల	శీలి	,,	౧౯	దినత్రయం	వలమేకం
౩౯౦	౭	యాంగా	యోగా	౩౭౫	౧౧	పనస్యా	పస్యా
౩౮౩	౧౩	వ్యతే	వ్నుయాత్	౩౭౬	౧౫	దుర్లభం	దుర్లభాం
౩౧౧	౮	నిత్య	విత్యం	౩౭౯	౮	కూర్చం	కృచ్ఛ్రం
౩౧౩	౧౪	అద్ర	ఆద్ర	౩౯౦	౪	యేన	యెతు
౩౧౩	౧౧	క్రయం	క్రీణ	౩౯౫	౮	నజ్జా	నజ్జాగ్రి
౩౧౬	౩	తశు	తశ్శు	౪౦౩	౭	ఎష	ఎషు
౩౧౮	౧౬	రిణాం	రిభ్యః	౪౦౪	౬	తూళి	మూలె
,,	౧౭	రిణాం	రిభ్యః	,,	,,	న్నరః	ద్దివిజః
౩౨౨	౫	వర్ణవ్య	వర్ణస్య	౪౦౯	౨౧	వాసిక	నాస్తిక
౩౨౩	౧౬	ద్ధరిత	ఉద్ధర్త	౪౧౦	౧౭	ఙ్కర్త	స్వర్ణ
౩౨౭	౮	కృత్య	కుర్యాత్	౪౧౨	౨౦	మతే	మతం
,,	౧౯	తన్న	తన్నై	౪౧౩	౧౫	రాఁది	రాఁస్ని
౩౩౪	౨౫	ఎత్స	ఎతత్స	౪౧౫	౧౯	ఆర్ద్ర	క్లిన్న
౩౩౭	౧౮	కామ్యం	కావ్యం	,,	౩౧	నచకి	నాన్యతి
,,	౨౨	కామ్యం	కావ్యం	౪౧౬	౪	పూర్వం	పూర్వకం
౩౩౮	౯	ప	యజ్ఞోప	౪౨౩	౧౦	చోరో	చారో
,,	౧౪	నన్తా	నన్త్యా	౪౨౯	౮	త్రనహ	త్రిసహ
౩౪౪	౫	ప్యాధా	హ్యధా	౪౨౯	౧౬	కాతకే	కాతకె